

PARTICULARITĂȚILE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

**Materialele Conferinței științifico-practice internațională,
15 aprilie 2016**

PECULIARITIES OF WORLD ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

**International scientific-practical conference materials,
April 15th, 2016**

Chișinău, 2016

Aprobat și recomandat spre editare de Senatul IRIM.

Colegiul de redacție:

Președinte:

Valentin Beniuc, rector al IRIM, doctor habilitat în științe politice,
profesor universitar

Vicepreședinte:

Ludmila Roșca, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM

Membri:

Vitalie Cazacu, doctor în științe economice, conferențiar universitar, IRIM

Iurii Kozac, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, Ucraina

Tatiana Borzdova, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar, Belarus

Norina-Consuela Forna, doctor, profesor universitar, România

Marta Pachocka, doctor, Polonia

Iurii Crotenco, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Vasilii Sacovici, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, IRIM

Alexandru Gribincea, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Natalia Lobanov, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, ASEM

Ludmila Golovataia, doctor în științe economice, conferențiar universitar, IRIM

Materialele sunt publicate în redacția autorilor și nu reflectă neapărat
punctul de vedere al redacției.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

**"Particularitățile dezvoltării economiei mondiale în condițiile
globalizării", conferință științifico-practică internațională (2016 ;
Chișinău).** Particularitățile dezvoltării economiei mondiale în condițiile
globalizării = Peculiarities of world economic development in the
conditions of globalizations : Materialele Conferinței științifico-practice
internaționale, 15 aprilie 2016 / col. red.: Valentin Beniuc (președinte) [et
al.]. – Chișinău : IRIM, 2016 (Tipogr. "Print-Caro"). – 570 p.

Antetit.: Inst. de Relații Intern. din Moldova. – Tit., cuprins paral.:
lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl., fr., alte
lb. străine. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – 100 ex.

ISBN 978-9975-3092-7-1.

3(082)=111=135.1=161.1

P 36

SUMAR

„BREXIT” CA FORMĂ DE MANIFESTARE A EUROSCEPTICISMULUI ÎN MAREA BRITANIE 16

Valentin BENIUC, *doctor habilitat în științe politice, profesor
universitar, IRIM*

Liliana BENIUC, *doctorandă, IRIM*

METODOLOGIA CERCETĂRII FENOMENELOR ȘI PROCESELOR SOCIAL-ECONOMICE 25

Ludmila ROȘCA, *doctor habilitat în filosofie,
profesor universitar, IRIM*

PROBLEMA DEZVOLTĂRII DURABILE A ECONOMIEI GLOBALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII ȘI A DEZVOLTĂRII INOVAȚIONALE:

PROVOCĂRI ȘI AMENINȚĂRI 40

Vasilii SACOVICI, *doctor habilitat în științe politice,
profesor universitar, IRIM*

PARTICULARITĂȚILE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI GLOBALE LA ETAPA ACTUALĂ A GLOBALIZĂRII 57

Iurii CROTENCO, *doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar, IRIM*

UE ÎN VREMURI DE CRIZĂ DE MIGRANȚI ȘI REFUGIAȚI 86

Marta PACHOCKA, *doctor, Universitatea de Studii
Economice din Varșovia, Polonia*

PROMOVAREA COMERȚULUI LIBER ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII 101

Natalia LOBANOV, *doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar, ASEM*

MIGRAȚIA ȘI PROBLEMELE ECONOMICE EUROPENE 110

Virginia COJOCARU, *USM*

Alexandru GRIBINCEA, *doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar, IRIM*

DINAMICA DEZVOLTĂRII MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE A FORȚEI DE MUNCĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII	125
<i>Ludmila GOLOVATAIA, doctor în științe economice, conferențiar universitar, IRIM</i>	
CLUSTERUL POLITIC REGIONAL EUROPEAN: ABORDARE MULTIDIMENSIONALĂ	135
<i>Iurii KOZAC, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, Universitatea Națională de Economie, Ucraina</i>	
TENDINȚELE DEZVOLTĂRII ȘI SCHIMBĂRILE CONTRADICTORII ALE ECONOMIEI MONDIALE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII	140
<i>Tatiana ANDREEVA, doctor în științe economice, IRIM Vadim BUCA, masterand, IRIM</i>	
PROBLEMELE EVIDENȚEI FINANCIARE ÎN ECONOMIE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII	160
<i>Vasilii ȘERBATIUC, doctor în științe economice, conferențiar universitar, USEM</i>	
REZOLVAREA PROBLEMELOR GLOBALE ÎN CONDIȚIILE ACTUALE	174
<i>Norina-Consuela FORNA, doctor, profesor universitar, Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T. Popa”, România Doriana FORNA AGOP, medic, spitalul „Sf. Spiridon”, România</i>	
PREMISELE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA SPAȚIUL ECONOMIC EUROPEAN, REORIENTAREA ȘI DIVERSIFICAREA PARTENERILOR COMERCIALI	184
<i>Natalia ANTOCI, doctorandă, IRIM</i>	

STAREA INVESTIȚIONALĂ DIN SISTEMUL ECONOMIC EUROPEAN	196
<i>Alexandru GRIBINCEA, masterand, Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați, România</i>	
<i>Daniela TEODORU RUSU, Ministerul Finanțelor Publice, România</i>	
CRIZA ȘI COMERȚUL EXTERIOR AL AZERBAIJANULUI	207
<i>Alexandru GRIBINCEA, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM</i>	
<i>Simuzer ASCHEROVA, masterandă, IRIM</i>	
<i>Igor ENICOV, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, ULIM</i>	
IMPACTUL CRIZEI POLITICE ASUPRA ECONOMIEI NAȚIONALE	217
<i>Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM</i>	
<i>Valentina URSU, doctorandă, IRIM</i>	
EFICIENȚA ȘI EFICACITATEA – CERINȚĂ ESEȚIALĂ A ECONOMIEI	227
<i>Angela CEBAN, doctor în științe economice, IRIM</i>	
<i>Elena BĂDĂRĂU, doctorandă, IRIM</i>	
DIMENSIUNEA INSTITUȚIONALĂ A GESTIONĂRII CRIZEI REFUGIAȚILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ	235
<i>Nicolai AFANAS, doctorand, IRIM</i>	
DIRECȚII STRATEGICE DE DEZVOLTARE A ACTIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA	245
<i>Tatiana LUCA, master în științe economice, IRIM</i>	
ESTIMAREA EFICIENȚEI INVESTIȚIILOR ÎN ACTIVITATEA INOVAȚIONALĂ	259
<i>Ana ȚIGANU, doctorandă, ULIM</i>	
<i>Alexandru GRIBINCEA, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM</i>	

POTENȚIALUL EXODULUI INTELECTUAL AL REPUBLICII MOLDOVA: CUM POATE „BRAIN DRAIN” FI CONVERTIT ÎN „BRAIN GAIN”?	277
<i>Lucia CAVCALIUC, doctorandă, Institutul Național de Cercetări Economice, UnAȘM</i>	
ROLUL COMUNICĂRII MANAGERIALE ÎN DEZVOLTAREA IMM-URILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA - O PROBLEMATICĂ ACTUALĂ ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	285
<i>Viorica CARAUȘ, doctorandă, UTM</i>	
NECESITATEA GESTIUNII RISCURILOR BUNURILOR IMOBILE CE CONSTITUIE GARANȚII BANCARE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	294
<i>Carolina VOLOSATÎI, doctorandă, UTM</i>	
COMERȚUL EXTERN AL REPUBLICII MOLDOVA CU MĂRFURI INDUSTRIALE	302
<i>Ekaterina MIRONENKO, doctorandă, ULIM</i>	
EVOLUȚIA POLITICII SALARIALE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL COLABORĂRII PARTENERIATULUI SOCIAL	310
<i>Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM</i>	
<i>Tamara SUSARENCO, doctorandă, IRIM</i>	
ACCESIBILITATEA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ACADEMIC PENTRU STUDENȚII STRĂINI – BAZĂ ECONOMICĂ SAU NECESITATE NAȚIONALĂ (ANALIZA SITUAȚIEI DIN ISRAEL)	322
<i>Alon MENIN, Pardes – Hanna, Israel</i>	

CARACTERISTICI ACTUALE ȘI DE PERSPECTIVĂ ALE SERVICIILOR DE TELECOMUNICAȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	332
<i>Maria GRIȚCO, doctorandă, UTM</i>	
APLICAREA METODELOR ECONOMETRICE ÎN PRACTICA CROSS-ANALIZA CULTURALĂ ȘI ROLUL EI ÎN MANAGEMENT	340
<i>Khatuna BERISHVILI, Departamentul Business Internațional, Universitatea de Stat din Tbilisi, Georgia</i>	
LOCUINȚA ECOLOGICĂ, CONSTRUCȚIA EI ÎN REPUBLICA BELARUS	352
<i>Tatiana BORZDOVA, doctor în științe tehnice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Belarus</i>	
PROBLEMATICA PREȚURILOR DE TRANSFER ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	362
<i>Cristina DIACONU, doctorandă, UTM</i>	
OBIECTIVELE LA NIVELUL SECURITĂȚII ENERGETICE PENTRU ANUL 2030 ÎN CONDIȚII DE VULNERABILITATE ȘI INSTABILITATE ECONOMICĂ	370
<i>Maria POPESCU, doctorandă, ULIM</i>	
DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	387
<i>Carolina TIMCO, doctor în științe economice, conferențiar universitar, UTM</i>	
<i>Tatiana ȚURCANU, doctorandă, UTM</i>	
<i>Dinu ȚURCANU, doctorand, UTM</i>	
VULNERABILITATEA CA REZULTAT AL DESCHIDERII ECONOMICE	399
<i>Mircea DIAVOR, doctorand, ASEM</i>	

MANAGEMENTUL PROIECTELOR CA SOLUȚIE PENTRU GESTIONAREA COSTURILOR ÎN CADRUL ÎNȚEPRINDERILOR TI	409
<i>Carolina TIMCO, doctor în științe economice, conferențiar universitar, UTM</i>	
<i>Tatiana ȚURCANU, doctorandă, UTM</i>	
<i>Aliona GROSSU, doctorandă, UTM</i>	
METODOLOGIA IMPLEMENTĂRII MANAGEMENTULUI DE PROIECT ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE	421
<i>Aliona GROSSU, doctorandă, UTM</i>	
FACTORI CARE INFLUENȚEAZĂ PRACTICILE DE COMERȚ ȘI INVESTIȚII ÎN MEDIU	432
<i>Ibrahim Mustafa SHARFELDIN, Mohammedelkhatim, Qatar</i>	
EFECTE POSIBILE ALE LUI BASEL III CU PRIVIRE LA SISTEMUL BANCAR DIN TURCIA	447
<i>Salih KAYA, doctor, profesor, Universitatea Mediterană, Școala de Business din Montenegro (Karadag), Universitatea din Ancara, Turcia</i>	
MECANISMUL DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR ÎN ECONOMIA DIFERITOR ȚĂRI	457
<i>Irina TOLMACIOVA, doctor în științe economice, Tiraspol</i>	
INTERNETUL CA SERVICIU INOVATOR PENTRU TURIȘTI	467
<i>Iurii CROTENCO, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM</i>	
<i>Elena JIGAREVA, doctorandă, ULIM</i>	
MANAGEMENTUL ACTIVITĂȚII INOVATIVE ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR	486
<i>Amar RAVIT, Israel</i>	

ORGANIZAREA TRANSPORTULUI CA ELEMENT AL SISTEMULUI REGIONAL AL TURISMULUI INTERNAȚIONAL AL MOLDOVEI	496
<i>Nicolai HÎNCU, doctor în științe economice, conferențiar universitar, UTM</i>	
<i>Irina CROTENCO, doctorandă, ASEM</i>	
DEZVOLTAREA STRUCTURILOR DE PRIMIRE TURISTICĂ COLECTIVE CU FUNCȚIUNI DE CAZARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA DEZVOLTĂRII TURISMULUI	511
<i>Iuliu ȚURCAN, doctor în științe economice, IRIM</i>	
<i>Olga ROȘCA, masterandă, IRIM</i>	
PERSPECTIVELE EVOLUȚIEI ȘI DEFICIENȚELE FLUXULUI DE TURIȘTI CAZAȚI ÎN STRUCTURILE DE PRIMIRE TURISTICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA	521
<i>Rina ȚURCAN, doctor în științe economice, IRIM</i>	
<i>Olga ROȘCA, masterandă, IRIM</i>	
BAZA ORGANIZAȚIONALĂ A MANAGEMENTULUI STRATEGIC A TURISMULUI ÎN FRANȚA	531
<i>Irina CROTENCO, doctorandă, ASEM</i>	
DIRECȚIILE DE ACTIVIZARE A PROIECTELOR INOVAȚIONALE DIN TURISM ÎN CONDIȚIILE APROFUNDĂRII GLOBALIZĂRII	547
<i>Elena JIGAREVA, doctorandă, ULIM</i>	
DEZVOLTAREA TURISMULUI ÎN ALGERIA	565
<i>Michel BRADOU, profesor, Algeria</i>	

ABSTRACTS

BREXIT AS A MANIFESTATION OF EUROSCEPTICISM IN UK	16
Valentin BENIUC, <i>IRIM</i>	
Liliana BENIUC, <i>IRIM</i>	
RESEARCH METHODOLOGY OF SOCIO-ECONOMIC PHENOMENA AND PROCESSES	25
Ludmila ROȘCA, <i>IRIM</i>	
THE PROBLEM OF GLOBAL ECONOMY SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND INNOVATIVE DEVELOPMENT: CHALLENGES AND THREATS	40
Vasilii SACOVICI, <i>IRIM</i>	
SPECIAL FEATURES OF THE WORLD ECONOMIC DEVELOPMENT AT THE PRESENT STAGE OF GLOBALIZATION	57
Iurii CROTENCO, <i>IRIM</i>	
THE EUROPEAN UNION IN TIMES OF MIGRANT AND REFUGEE CRISES	86
Marta PACHOCKA, <i>Polonia</i>	
PROMOTING FREE TRADE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	101
Natalia LOBANOV, <i>ASEM</i>	
MIGRATION AND EUROPEAN ECONOMIC WOES	110
Virginia COJOCARU, <i>USM</i>	
Alexandru GRIBINCEA, <i>IRIM</i>	
THE DYNAMICS OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION IN THE CURRENT CONDITIONS OF GLOBALIZATION	125
Ludmila GOLOVATAIA, <i>IRIM</i>	

REGIONAL CLUSTER POLICY IN EUROPE: MULTIDIMENSIONAL APPROACH	135
Iurii KOZAC, <i>Ukraina</i>	
TENDENCIES OF WORLD ECONOMY DEVELOPMENT AND ITS CONTRADICTORY CHANGES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	140
Tatiana ANDREEVA, <i>IRIM</i>	
Vadim BUCA, <i>IRIM</i>	
ACCOUNTING AND FINANCIAL PROBLEMS OF ECONOMY IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION	160
Vasilii ȘERBATIUC, <i>USEM</i>	
UNDER THE CURRENT GLOBAL PROBLEM SOLVING	174
Norina-Consuela FORNA, <i>România</i>	
Doriana FORNA AGOP, <i>România</i>	
THE PREMISES OF DEVELOPMENT FOR NATIONAL ECONOMY WITHIN THE CONTEXT OF EUROPEAN ECONOMIC AREA: REORIENTATION AND DIVERSIFICATION OF TRADE PARTNERS	184
Natalia ANTOCI, <i>IRIM</i>	
INVESTMENT STATE IN THE EUROPEAN ECONOMIC SYSTEM	196
Alexandru GRIBINCEA, <i>România</i>	
Daniela TEODORU RUSU, <i>România</i>	
FOREIGN TRADE OF AZERBAIJAN AND CRISIS	207
Alexandru GRIBINCEA, <i>IRIM</i>	
Simuzer ASCHEROVA, <i>IRIM</i>	
Igor ENICOV, <i>ULIM</i>	

POLITICAL CRISIS IMPACT ON NATIONAL ECONOMY	217
Ludmila ROȘCA, <i>IRIM</i>	
Valentina URSU, <i>IRIM</i>	
EFFICIENCY AND EFFECTIVENESS - ECONOMY'S ESSENTIAL REQUIREMENTS	227
Angela CEBAN, <i>IRIM</i>	
Elena BĂDĂRĂU, <i>IRIM</i>	
THE INSTITUTIONAL DIMENSION OF THE REFUGEES CRISIS MANAGEMENT	235
Nicolai AFANAS, <i>IRIM</i>	
STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY	245
Tatiana LUCA, <i>IRIM</i>	
THE ESTIMATION OF INVESTMENT EFFICIENCY IN INNOVATIVE ACTIVITY	259
Ana ȚIGANU, <i>ULIM</i>	
Alexandru GRIBINCEA, <i>IRIM</i>	
INTELLECTUAL POTENTIAL EXODUS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: HOW CAN BRAIN DRAIN BE CONVERTED INTO BRAIN GAIN?	277
Lucia CAVCALIUC, <i>UnAȘM</i>	
COMMUNICATION MANAGEMENT ROLE IN THE DEVELOPMENT OF SMEs IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA - A CURRENT ISSUE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	285
Viorica CARAUȘ, <i>UTM</i>	
THE NEED FOR PROPERTY RISK MANAGEMENT THAT REPRESENTS BANK GUARANTEES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	294
Carolina VOLOSATÎL, <i>UTM</i>	

THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOREIGN TRADE WITH LIGHT INDUSTRIAL PRODUCTS	302
Ekaterina MIRONENKO, <i>ULIM</i>	
THE REPUBLIC OF MOLDOVA WAGE POLICY IN THE CONTEXT OF SOCIAL PARTNERSHIP	310
COLLABORATION	
Ludmila ROȘCA, <i>IRIM</i>	
Tamara SUSARENCO, <i>IRIM</i>	
THE ACCESSIBILITY OF ACADEMIC STUDY FOR FOREIGN STUDENTS. IS IT ECONOMIC OR NATIONAL NECESSITY? (A BRIEF LOOK AT THE STATE OF ISRAEL)	322
Alon MENIN, <i>Israel</i>	
CHARACTERISTICS OF CURRENT AND FUTURE TELECOMMUNICATIONS SERVICES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	332
Maria GRIȚCO, <i>doctorandă, UTM</i>	
THE USE OF ETHNOMETRIC METHODS IN PRACTICE OF CROSS-CULTURAL ANALYSIS AND ITS ROLE IN INTERNATIONAL BUSINESS MANAGEMENT	340
Khatuna BERISHVILI, <i>Georgia</i>	
CONSCIOUS HOUSING AND CONSTRUCTION IN THE REPUBLIC OF BELARUS	352
Tatiana BORZDOVA, <i>Belarus</i>	
TRANSFER PRICING ISSUES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	362
Cristina DIACONU, <i>UTM</i>	
TARGETS IN ENERGY SECURITY LEVELS FOR 2030 IN TERMS OF VULNERABILITY AND ECONOMIC INSTABILITY	370
Maria POPESCU, <i>ULIM</i>	

INFORMATION SOCIETY DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	387
Carolina TIMCO, UTM	
Tatiana ȚURCANU, UTM	
Dinu ȚURCANU, UTM	
VULNERABILITY TO TRADE OPENNESS	399
Mircea DIAVOR, ASEM	
PROJECT MANAGEMENT AS A WAY TO MANAGE IT COSTS IN ENTERPRISES	409
Carolina TIMCO, UTM	
Tatiana ȚURCANU, UTM	
Aliona GROSSU, UTM	
PROJECT MANAGEMENT IMPLEMENTATION METHODOLOGY IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL ECONOMY DEVELOPMENT	421
Aliona GROSSU, UTM	
FACTORS AFFECTING TRADE AND INVESTMENT ENVIRONMENT PRACTICES	432
Ibrahim Mustafa SHARFELDIN, Qatar	
BASEL III'S POSSIBLE AFFECTS ON TURKISH BANKING SYSTEM	447
Salih KAYA, Turcia	
MECHANISM OF ATTRACTION OF INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF VARIOUS COUNTRIES	457
Irina TOLMACIOVA, Tiraspol	
INTERNET AS INNOVATION SERVICE FOR TOURISTS	467
Iurii CROTENCO, IRIM	
Elena JIGAREVA, ULIM	

MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	486
Amar RAVIT, <i>Israel</i>	
ORGANIZATION OF REGIONAL TRANSPORT COMPONENT OF INTERNATIONAL TOURISM IN MOLDOVA	496
Nicolai HÎNCU, <i>UTM</i>	
Irina CROTENCO, <i>ASEM</i>	
STRUCTURE DEVELOPMENT OF COLLECTIVE TOURIST RECEPTION WITH ACCOMMODATION FUNCTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THEIR IMPACT ON TOURISM DEVELOPMENT	511
Iuliu ȚURCAN, <i>IRIM</i>	
Olga ROȘCA, <i>IRIM</i>	
EVOLUTION PERSPECTIVES AND SHORTCOMINGS OF ACCOMMODATED TOURISTS' FLOW IN TOURIST RECEPTION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA	521
Rina ȚURCAN, <i>IRIM</i>	
Olga ROȘCA, <i>IRIM</i>	
INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF STRATEGIC MANAGEMENT OF FRANCE'S NATIONAL TOURISM INDUSTRY	531
Irina CROTENCO, <i>ASEM</i>	
DIRECTIONS OF ENHANCING INVESTMENTS IN INNOVATIVE TOURISM PROJECTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION DEEPENING	547
Elena JIGAREVA, <i>ULIM</i>	
TOURISM DEVELOPMENT IN ALGERIA	565
Michel BRADOU, <i>Algeria</i>	

„BREXIT” CA FORMĂ DE MANIFESTARE A EUROSCEPTICISM-ULUI ÎN MAREA BRITANIE

Valentin BENIUC,

doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, IRIM

Liliana BENIUC,

doctorandă, IRIM

Rezumat

„Brexit” și „Grexit” sunt doi termeni lansați în lexiconul Uniunii Europene, care semnifică ieșirea din cadrul UE sau zona euro. În pofida faptului că Marea Britanie își menține independența în politicile financiară, fiscală, bugetară și valutară, autoritățile britanice își manifestă nemulțumirea față de sistemul birocratic al UE. Adepții brexit-ului punctează asupra avantajelor de a încheia contracte comerciale separate cu SUA, China și India, în timp ce criticii acestei intenții prezintă pierderile pe care le poate avea Marea Britanie din cauza părăsirii pieții unice a UE. Situația privilegiată spre care tinde Marea Britanie în cadrul UE riscă să revizuiască cele patru libertăți fundamentale ale pieții unice a UE: libertatea de circulație a cetățenilor, a capitalului, a serviciilor și a bunurilor. Ieșirea ipotetică a Marii Britanii din cadrul UE poate avea efecte negative asupra sistemului de apărare atât a NATO, cât și UE, cum ar fi: slăbirea UE ca sistem al securității colective, diminuarea unității de adoptare a deciziilor din cadrul UE și NATO, creșterea rolului forțelor politice radicale, înrăutățirea situației economice a Marii Britanii, intensificarea tendinței de obținere a independenței de către Scoția, consolidarea rolului Germaniei în cadrul UE, micșorarea terenului de cooperare în domeniul securității. În prezent, mediile academice din statele-membre ale UE analizează diverse scenarii privind dezvoltarea programelor de securitate națională și europeană, în cazul realizării Brexit: „flexit” – ieșirea flexibilă, ieșirea dură, cooperarea instituțională permanentă PESCO-Marea Britanie, „Unleashed Continental Europe” – cooperarea numai dintre statele Europei continentale.

Cuvinte-cheie: brexit, grexit, flexit, Marea Britanie, Uniunea Europeană, piața unică europeană, cele patru libertăți de circulație a UE

BREXIT AS A MANIFESTATION OF EUROSCEPTICISM IN UK

Abstract

"Brexit" and "Grexit" are two terms in the lexicon launch the European Union, which stands out from the EU or the euro area. Despite the fact that Britain maintains its independence in financial policies, fiscal, budgetary and foreign exchange British authorities express their dissatisfaction with the bureaucratic system of the EU. Brexit's followers highlight the advantages of separate commercial contracts with the US, China and India, while critics of this intention present losses that may be leaving the UK due to EU single market. Privileged situation toward which the UK within the EU is likely to review the four fundamental freedoms of the EU single market: freedom of movement of people, capital, services and goods. Exiting hypothetical Britain within the EU may have negative effects on the defense system of both NATO and the EU, such as weakening the EU as a system of collective security, reduction drive decision-making in the EU and NATO increased role radical political forces, Britain's worsening economic situation, increased tendency for independence by Scotland, strengthening the role of Germany in the EU, reducing the field of security cooperation. Currently academics from the member states of the EU analyzes various scenarios for the development of security programs at national and European and in case of Brexit "flex" - out flexible exit harsh institutional cooperation permanent PESCO-UK, "Unleashed Continental Europe" - cooperation only between continental Europe.

Keywords: *brexit, grexit, Britain, the European Union, the European single market, the four freedoms of movement of EU*

„Brexit” și „Grexit” sunt doi termeni lansați în lexiconul politico-economic european pe parcursul anilor 2015-2016, care descriu crizele interne din cadrul Uniunii Europene (UE). În publicațiile științifice termenul „Brexit” este interpretat ca o abreviere a expresiei engleze „British Exit”, ceea ce în traducere evocă ipoteza „ieșirii britanice” din cadrul UE, făcând referință la termenul „Grexit”, lansat în vara 2015, în timpul crizei grecești, cu sensul de ieșire din zona euro. Dacă termenul „Grexit” a fost lansat cu sensul de sancțiuni aplicate de către UE față de Grecia, atunci sensul „Brexit” semnifică părăsirea voluntară a Uniunii de către Marea Britanie, opțiune realizată conform referendumului desfășurat în Marea Britanie, pe data de 23

iunie 2016, la care majoritatea cetățenilor britanici (51,9 %) au votat pentru ieșirea din cadrul Uniunii Europene [1; 2]. Decizia de a părăsi UE de către Marea Britanie a fost calificată de către ex-președintele Consiliului European, Herman Van Rompuy, ca „amputare politică de primul grad” [4].

Pentru prima dată intenția de a desfășura un referendum privind apartenența Marii Britanii la UE a fost anunțată pe data de 23 ianuarie 2013 de către prim-ministrul Marii Britanii, David Cameron. Realizarea Brexit-ului a început în cadrul campaniei electorale parlamentare, din toamna anului 2015, prin declarația premierului M. Britanii, David Cameron, care în vederea câștigării alegerilor parlamentare, a lansat promisiunea de a desfășura referendum-ul cu privire la menținerea sau ieșirea Marii Britanii din cadrul UE, dar contrar tuturor așteptărilor această strategie politică a suferit eșec [2]. Totodată, referendumul Brexit reprezenta o pîrghie politică pentru Marea Britanie, aplicată UE cu scopul de a schimba condițiile de integrare europeană. Liderii europeni l-au avertizat pe premierul britanic privind eventualele consecințe ale acestui referendum, menționînd că organizarea lui este o „greșeală”. Ex-președintele Consiliului European, Herman Van Rompuy, menționa că Marea Britanie beneficia deja de un „statut foarte special” în cadrul UE, ilustrat prin neaderarea la zona euro sau la Acordul Schengen, totodată recunoscînd că această faptă a însemnat că „statul nu este pe deplin membru, hardcore, în cazul cînd se iau decizii” [4].

La 15 noiembrie 2015, premierul britanic a prezentat patru condiții adresate Președintelui Consiliului European, Donald Tusk, pentru a sprijini campania în favoarea „rămînerii” Marii Britanii și a încheia un acord „anti-Brexit” [2]. Exigențele britanice au constituit obiectul unor îndelungate ore de negocieri în cadrul Consiliului European, din zilele de 18 și 19 februarie 2016, după care s-a ajuns la un acord, care urma să fie aplicat în condițiile unui rezultat favorabil al referendumului din 23 iunie 2016. Factorii de decizie ai Consiliului European au cedat esențial în fața Marii Britanii, pentru a o menține în cadrul Uniunii, deoarece Marea Britanie reprezintă una din cele trei puteri majore ale UE, unul dintre cele mai mari centre financiare din lume, primul partener diplomatic al SUA în Europa și

unul dintre puținele state europene, care posedă o armată regulată consistentă.

Prima condiție a premierului britanic se referea la migrație și liberă circulație a europenilor. În urma negocierilor s-a stabilit dreptul de a limita oferirea asistenței sociale imigranților, care nu sunt cetățeni din Uniunea Europeană, potrivit unei garanții de 7 ani, cu posibilitatea de a fi reînnoită. A doua condiție stabilea ca moneda euro să nu fie considerată unica monedă a UE. Cea de-a treia solicitare se referea la piața unică, unde Marea Britanie dorea pe de o parte, ca libera circulație a capitalurilor să fie perfecționată, iar pe de altă parte, reglementarea europeană să afecteze mai puțin întreprinderile britanice. Ultima, cea de-a patra exigență, se referea la suveranitate, realizată prin eliminarea mențiunii în tratatele fondatoare a mențiunii „Uniunea tot mai consolidată”, dacă se prezintă oportunitatea de revizuire a tratatelor [2]. Astfel, acordul „anti-Brexit”, semnat la 19 februarie 2016, la Bruxelles, în cadrul unui summit european, oferea Marii Britanii o serie de concesiuni și consolida statutul ei special în cadrul UE.

Adepții Brexit-ului se bazau în opțiunile lor pe o varietate de factori, accentuând pe competitivitatea globală a întreprinderilor britanice, avantajele de a încheia contracte comerciale separate cu SUA, China și India, inclusiv pe riscurile imigrației. Fiind în cadrul UE, Marea Britanie și-a menținut independența în politicile financiară, fiscală, bugetară și valutară, neaderând la uniunea monetară a UE și la spațiul Schengen. În pofida acestei situații, autoritățile britanice întotdeauna își manifestau nemulțumirea față de sistemul birocratic al UE. Susținătorii Brexit-ului, așa-numiții „out”-militanții, afirmau că birocrăția de la Bruxelles „este o piedică pentru economia britanică și că legile și reglementările Uniunii Europene amenință suveranitatea britanică [1].

În același timp, criticii Brexit-ului prezentau pierderile pe care le putea avea Marea Britanie din cauza părăsirii pieței unice a UE. Mohamed El-Erian, consilierul economic al directorului Allianz, atenționa că votul britanic de ieșire din UE va crea instabilitate în economie și piețele financiare [1].

Economia Marii Britanii pare să fi rezistat șocul inițial suportat după anunțarea rezultatelor Brexit, deși valoarea lirei sterline rămîne la un nivel scăzut. Părerile privind efectele Brexit-ului pe termen

lung sunt împărțite. Unele firme importante, cum ar fi „Easyjet” și „John Lewis” au subliniat faptul că declinul lirei sterline a crescut costurile [3]. Marea Britanie, de asemenea, a pierdut rating-ul de credit top AAA, ceea ce înseamnă că va crește costul împrumuturilor guvernamentale [3].

În conformitate cu Articolul 50 al Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE) ieșirea unui stat din componența UE se face prin notificarea intenției sale Consiliului European. UE negociază cu statul respectiv acordul de stabilire a modalităților de retragere, iar Consiliul trebuie să întrunească o majoritate calificată, după aprobarea Parlamentului European [2]. Theresa May, noul prim-ministru al Marii Britanii, a declarat că procesul de ieșire a Marii Britanii din componența UE va demara înainte de sfârșitul anului 2016 [3], ceea ce semnifică că situația privilegiată a Marii Britanii, în ceea ce privește comerțul și migrația, deocamdată se păstrează și va fi negociată doar începând cu anul 2017. În presa engleză se vehiculează numele celor „trei brexiteers”, care vor juca un rol important în negocierile cu UE și vor elabora noi acorduri internaționale: David Davis, secretarul de stat pentru Brexit, Liam Fox, secretarul pentru comerț internațional și Boris Johnson, secretarul pentru afaceri externe. Dat fiind faptul că guvernul britanic nu a planificat înainte de referendum-ul din 23 iunie 2016 Brexit-ul, autoritățile engleze sunt nevoite în grabă să angajeze o echipă de negociatori calificați, pentru a gestiona afacerile complexe de retragere, de negociere și de asigurare a celor mai avantajoase condiții pentru Marea Britanie [3].

Ex-președintele Consiliului Europei, Herman Van Rompuy, care a stabilit direcțiile și prioritățile politicii globale ale UE în anii 2009-2014, a negat că liderii europeni vor să „pedepsească” Marea Britanie pentru ieșire, dar a declarat că există dorință de a nu încuraja alte țări să-i urmeze exemplul. Din partea UE la negocieri vor participa ex-prim-ministrul belgian, Guy Verhofstadt, și expertul francez în finanțe Michel Barnier, care a fost caracterizat ca „foarte dur, dar foarte pragmatic” [4]. Conform opiniei înaltului demnitar european, negocierile privind ieșirea Marii Britanii pot începe întotdeauna cu problemele tehnice, dar *hardcore*, cele mai dificile subiecte, vor fi abordate numai după alegerile federale din octombrie-noiembrie 2017, când se va constitui noul guvern german [4, 5]. „Orice negociere va fi o negociere

dificilă, independent de personalități. Bineînțeles că ne dorim un acord, care va fi reciproc avantajos, Există interese economice uriașe, dar există și linii roșii”, a declarat liderul european [4].

Potrivit declarației secretarului Dadid Davis negocierile de ieșire a Marii Britanii din componența UE vor dura aproximativ doi ani, iar ieșirea oficială posibil se va realiza în decembrie 2018. În realitate nimeni nu poate preconiza precis durata și modalitatea formalizării acestui act, deoarece Articolul 50 al Tratatului de la Lisabona a intrat în vigoare de abia în anul 2009 și nu există precedentul folosirii lui. Fostul secretar de externe, Philip Hammond, care opta pentru rămânerea Marii Britanii în componența UE, sugera că negocierile de ieșire ar putea dura până la șase ani, iar termenii de ieșire trebuie să fie aprobați de cele 27 parlamente naționale, care ar putea dura suplimentar câțiva ani [3]. Legislația UE este valabilă pentru Marea Britanie până în momentul când încetează statutul de membru. În așa mod, Marea Britanie va continua să respecte tratatele și legile UE, dar nu va participa la niciun proces de adoptare a deciziilor.

Factorii decizionali europeni au declarat că UE va permite Marii Britanii să fie parte a pieții unice europene, dacă britanicii vor menține dreptul resortisanților UE de a trăi și de a lucra pe teritoriul lor. Marea Britanie solicită însă controale cu privire la numărul de persoane care sosesc din Europa. Dat fiind faptul că ambele părți doresc să mențină schimburile comerciale reciproc avantajoase, fără a plăti taxe vamale suplimentare, și în perioada post-Brexit, atunci va fi necesar de a înlătura totalitatea incertitudinilor privitor la libertatea de circulație a europenilor. Unul dintre cei „trei brexiteers”, lordul Lawson, afirma că Marea Britanie nu dorește libertatea de circulație, pe când autoritățile UE susțin că fără această libertate nu există nici un membru al pieții unice. Astfel, Marea Britanie trebuie să negocieze o înțelegere specială ce ar prevedea circulația europenilor pe teritoriul lor.

În timpul summit-ului de la Bratislava (15-16 septembrie 2016) liderii europeni au convenit că nu vor declanșa procesul de ieșire a Marii Britanii din cadrul UE până când guvernul nu va invoca Articolul 50 al Tratatului de la Lisabona [7].

Președintele american, Barac Obama, a declarat că SUA vor „consulta îndeaproape” Marea Britanie privind negocierile Brexit,

pentru a se asigura că nu vor exista „efecte adverse”, în relațiile de tranzacționare dintre SUA-Marea Britanie [6]. Un alt efect negativ al Brexit-ului poate fi desfășurarea repetată a referendum-ului privind independența Scoției. În vederea evitării acestui act politic, noul premier britanic, Theresa May, a declarat că guvernul scoțian este implicat pe deplin în discuțiile Brexit, pentru a garanta protecția intereselor Scoției [6].

În prezent, mediile academice din statele-membre ale UE analizează diverse scenarii privind dezvoltarea programelor de securitate națională și europeană, în cazul realizării Brexit-ului: „flexit” – ieșirea flexibilă, ieșirea dură, cooperarea instituțională permanentă PESCO-Marea Britanie, „Unleashed Continental Europe” – cooperarea numai dintre statele Europei continentale. Ieșirea ipotetică a Marii Britanii din cadrul UE poate avea *efecte negative* asupra sistemului de apărare atât a NATO, cât și UE, cum ar fi: slăbirea UE ca sistem al securității colective, diminuarea unității de adoptare a deciziilor din cadrul UE și NATO, creșterea rolului forțelor politice radicale, înrăutățirea situației economice a Marii Britanii, intensificarea tendinței de obținere a independenței de către Scoția, consolidarea rolului Germaniei în cadrul UE, micșorarea terenului de cooperare în domeniul securității.

Europa riscă să se dezmembreze în blocuri, ceea ce prezintă un pericol pentru existența Uniunii Europene. Primul bloc subregional, este constituit din statele grupul Vișegrad (Ungaria, Polonia, Republica Cehă și Polonia), care își reafirmă ostilitatea față de cotele de refugiați și critică „protecționismul intra-UE”, care a survenit după dezbaterile din Franța cu privire la lucrătorii străini subcotați și votul Brexit centrat pe migrație. Aceste țări s-au declarat ferme ai principiului liberei circulații a persoanelor în orice discuții cu Marea Britanie, iar Brexit-ul trebuie să evite „riscul de a crea cetățeni de mîna a doua în Regatul Unit”, a declarat Roberto Fico, premierul Slovaciei. „Negocierile Brexit ar trebuie să nu deterioreze interesele noastre și trebuie să demonstreze că este o valoare de a fi membru al UE”, a declarat liderul slovac [7].

Cel de-al doilea bloc de state este constituit din Italia, Grecia și Cipru, care cel mai mult au suferit din cauza migranților. Mateo Renzi, prim-ministrul Italiei, a declarat că UE este încă departe de a

răspunde provocărilor post-Brexit [7]. Al treilea bloc asigură perspectivele de existență a UE, fiind constituit din statele nordice bogate (Franța, Luxemburg, Belgia, Germania, Olanda, Danemarca) și mai puțin sărace (România, Bulgaria și statele Baltice).

Pînă la declanșarea migrației masive din zonele de conflict din Orientul Apropiat, Uniunea Europeană pentru multe țări a reprezentat un model atractiv, unde se poate realiza pacea între popoare și evita războaiele între state, fiind un model de cooperare și integrare. Potrivit opiniilor unor lideri europeni această imagine a fost pătată mult după Brexit, iar cancelarul german, Angela Merkel, a declarat că UE se află într-o „situație critică”, nu numai din cauza referendumului Brexit, ci și din cauza altor dificultăți [7]. Marea Britanie este o țară din grupul G-7, un membru al Consiliului de Securitate a ONU cu drept de veto, cea de-a doua economie din cadrul Uniunii Europene, deoarece este pe deplin parte a pieței unice europene. UE are nevoie de Marea Britanie, fiindcă ieșirea ei ar semnifica diminuarea rolului de actor internațional, a influenței și puterii ei economice. Martin Schultz, președintele Parlamentului European, a afirmat în cadrul unui interviu televizat că pînă ce Marea Britanie nu va restitui datoria de 20 miliarde de euro nu va părăsi Uniunea Europeană.

Atît în mediile academice, cît și în cercurile politice europene este frecvent abordat riscul destrămării Uniunii Europene. Martin Schultz afirmă în acest context că Uniunea Europeană poate să se dezmembreze, dacă liderii europeni nu vor fi prudenți. Oamenii simpli nu sunt împotriva principiului „Europei Mari, ci nu acceptă Europa așa, cum este acum” [8]. Donald Tusc, președintele Consiliului European, susține că fantoma destrămării Europei se plimbă prin Europa. „Realizînd ideea integrării europene, noi nu am observat că oamenii simpli nu împărtășesc euro-entuziasmul nostru, iar Brexit-ul este simptomul unor probleme serioase, este un semnal îngrijorător” [9].

Referințe bibliografice

1. Brexit <http://www.investopedia.com/terms/b/brexit.asp> (accesat la 15.09.2016).
2. Qu'est-ce que le Brexit ? <http://www.touteleurope.eu/actualite/qu-est-ce-que-le-brexit.html> (accesat la 18.09.2016).

3. Wheeler Brian, Hunt Alex. Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887> (accesat la 18.09.2016).

4. Brexit: No substantive talks for 12 months, Herman Van Rompuy predicts <http://www.bbc.com/news/uk-37369917> (accesat la 18.09.2016).

5. Merkel ar putea candida din nou la alegerile din 2017 din Germania <http://www.mediafax.ro/externe/merkel-ar-putea-candida-din-nou-la-alegerile-din-2017-din-germania-15659603> (accesat la 18.09.2016).

6. Brexit may bring difficult times, says Theresa May <http://www.bbc.com/news/uk-37268458>

7. Donald Tusk says Brexit talks 'likely' early 2017 after speaking to May <http://www.theguardian.com/politics/2016/sep/16/theresa-may-likely-trigger-article-50-brexit-talks-early-2017> (accesat la 18.09.2016).

8. Глава Европарламента предостерег от краха ЕС <http://www.dw.com/ru/%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3-%D0%BE%D1%82-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%85%D0%B0-%D0%B5%D1%81/a-19180776> (accesat la 18.09.2016).

9. Федякина Анна. Дональд Туск: Призрак распада бродит по Европе <https://rg.ru/2016/05/30/donald-tusk-prizrak-raspada-brodit-po-evrope.html> (accesat la 18.09.2016).

METODOLOGIA CERCETĂRII FENOMENELOR ȘI PROCESELOR SOCIAL-ECONOMICE

Ludmila ROȘCA,

doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM

Rezumat

Logica și metodologia cunoașterii științifice oferă suport teoretico-metodologic pentru toate domeniile de cercetare științifică, elucidarea conținutului fenomenelor complexe, determinarea cauzelor schimbărilor ce au loc permanent în toate domeniile vieții sociale. Cunoașterea cauzelor unui fenomen deschide noi posibilități pentru elucidarea potențialului lui, capacității de a se organiza, mobiliza, reacționa la provocările din interior și exterior.

Globalizarea, aprofundarea și extinderea proceselor integraționiste, reprezintă fenomene complexe cu multiple influențe asupra subsistemelor: politic, economic, cultural. Globalizarea economiei mondiale produce multiple provocări serioase, influențând manifestările proceselor economice la orice nivel: local, național, regional, mondial. Cunoașterea provocărilor timpului este, actualmente, condiția succesului în toate genurile de activitate, îndeosebi în activitățile economice.

Autorul descifrează conținutul principiilor dialecticii și sinergeticii ca metode universale a cunoașterii științifice. Știința economică și activitatea practică a managerilor, producătorilor de bunuri și servicii, sunt și trebuie să fie corelate prin respectarea principiului unității dialectice dintre teoria și practica economică, socială. O caracteristică a societății moldovenești este desemnată de noțiunea – criză, cunoscută sub diverse forme: economică, politică, culturală, spirituală. Doar în baza pluralismului metodologic, a abordării sistemice și structural-funcționale a instituțiilor sociale, putem cunoaște cauzele, condițiile de diminuare a crizei complexe ce caracterizează, la moment, societatea moldovenească.

Cuvinte-cheie: metodologie, globalizare, dialectică, sinergetică, pluralism metodologic, criză

RESEARCH METHODOLOGY OF SOCIO-ECONOMIC PHENOMENA AND PROCESSES

Abstract

Logic and methodology of scientific knowledge provides theoretical and methodological support for all areas of scientific research, highlighting complex phenomena contents, determining the causes of permanent changes that take place in all areas of social life. Knowing the causes of a phenomenon opens up new possibilities for investigating its potential, ability to organize, mobilize, respond to challenges from inside and outside.

Globalization, deepening and widening integration processes, are complex phenomena with multiple influences on subsystems: political, economic, cultural. The globalization of the world economy produces multiple serious challenges, events influencing economic processes at all levels: local, national, regional and global. Knowing the challenges of the time is, now, the condition for success in all types of activities, particularly in economic activities.

The author identifies the content of dialectic and synergetic principles as universal methods of scientific knowledge. Economic science and the practical work of managers, producers of goods and services, are and must be the principle hours through the dialectical unity of economic and social theory and practice. A feature of the Moldovan society is designated by the term - crisis, known in various forms: economic, political, cultural, spiritual. Only based on methodological pluralism, systemic, structural and functional approach of social institutions, we can know the causes, conditions of complex crisis mitigation characterizing now, the Moldovan society.

Keywords: *methodology, globalization, dialectics, synergetics, methodological pluralism, crisis*

Metodologia, pe parcursul afirmării sale ca domeniu relativ autonom al Filosofiei, Epistemologiei reflectă conținutul raportului ce se stabilește din necesitate între filosofie și știință. Categoria fundamentală a metodologiei este metoda de cercetare, de aceea, o atenție majoră specialiștii în domeniu acordă conceptului. Elaborînd conceptul metodei și explicînd semnificația lui, filosofii subliniază că *metoda reprezintă un set de principii, proceduri, reguli, cerințe pe care savantul trebuie să le respecte în procesul cunoașterii*. În metodologie sunt evidențiate și descrise diferite aspecte ale metodei cunoașterii științifice. Este vorba despre aspectul obiectual, operațional și

axiologic. Aspectul obiectual al metodei constă în exprimarea cunoștințelor despre obiect. Metoda se bazează pe cunoștințe, îndeosebi pe cunoștințele ce reflectă relația metodei și a obiectului studiat. Metoda are conținut obiectiv, de aceea aplicarea ei conform regulilor și principiilor impuse, deschide noi posibilități pentru elucidarea relațiilor, legităților obiectelor complexe. Aspectul operațional indică dependența metodei de calitățile subiectului cunoscător. Elaborarea regulilor, prescripțiilor este determinată de calificarea specialiștilor, de capacitatea savantului de a combina metodele universale, teoretice și empirice, de experiența lui de a aplica diverse procedee cu scop cognitiv, cumulativ, informativ. Aspectul axiologic al metodei reflectă capacitatea ei de a fi eficientă, de a impune costuri mai mici. În cazul când se poate de ales între diferite metode de cercetare savanții preferă metodele mai clare, mai eficiente.¹

Sub aspect logico-structural coordonarea metodelor cunoașterii științifice se bazează pe principiul complementarismului și al interdisciplinarității. Orice metodă științifică are posibilitățile sale logice și teoretico-cognitive, care fiind depășite conduc la diminuarea eficienței investigației științifice. În acest sens, cercetarea obiectelor complexe va fi reușită doar în condițiile aplicării pluralismului metodologic. Însă, există pericolul de a aplica o diversitate de metode fără a obține rezultatele așteptate. Astfel de situații sunt dominate de relativismul metodologic.

În domeniul metodologiei cunoașterii sociale, Max Weber arată cum o judecată subiectivă se transformă în cunoștințe obiective. Savantul menționează că științele sociale trebuie să se elibereze de judecățile evaluative în corespundere cu principiile abordării metodologiei aplicate în științele naturii. Această cerință nu înseamnă transferul metodologiei științelor naturii în domeniul cunoașterii fenomenelor și proceselor sociale și a activității umane în general din cauza specificului și refuzului savantului de drepturile lui la poziția morală și politică, opinii și apercieri proprii. Judecățile persoanei devin obiective în procesul corelării lor cu valorile importante pentru toți subiecții înțelegători din epoca respectivă. Valoarea cunoașterii

¹ Roșca Ludmila, Logica și metodologia cunoașterii științifice. În: Filosofia. Ghidul Afacerii de succes. – Chișinău: S.n. 2013. IRIM, Tipogr. "Print-Caro", 2013, 324 p., P.192-219.

științifice, caracteristică epocii, constă în «orientarea intereselor», ceea ce înseamnă că ea nu poate fi plasată în afara realităților istorice și respectiv nu poate reprezenta un adevăr absolut pentru toate secolelor, deoarece este cunoaștere, istoric și social determinată. Orientarea la valoare formează baza formării categoriilor științifice. Reieșind din această teză, Max Weber propune un instrument metodologic – idealul, idealizarea, în calitate de schemă teoretică pentru a reflecta interesul epocii. În procesul producerii modelului ideal, ținând cont de caracteristicile lui utopice, chiar străine lumii, trebuie în mod conștient să facem abstracție de caracteristicile realității și să evidențiem doar unele aspecte. Pentru savantul austriac, modelul ideal este doar un mijloc al cunoașterii, care îndeplinește funcția clasificării și definirii diferitor aspecte ale realității obiective, ale componentelor acesteia. Istoricul va aplica idealizarea în scopul definirii «relațiilor genetice» între fenomenele investigate, ceea ce deosebește, în esență, procesul creării «idealului pur» în sociologie.

O categorie importantă în analiza lui Max Weber este acțiunea, prin care subînțelege orice comportament uman, justificat printr-un sens/motiv subiectiv. Actorul principal al acțiunii sociale, pentru care motivația subiectivă și orientarea la «celălalt» sunt caracteristici importante – este însăși individualitatea/persoana. Savantul evidențiază patru clase de acțiuni sociale:

1) orientate către atingerea scopurilor, iar alegerea mijloacelor atingerii lui se face în baza cunoștințelor despre posibilitatea atingerii succesului. Omul, motivat de atingerea unui scop conștientizat – este o persoană activă, prezentă în toate domeniile vieții sociale: economie, politică, cultură. Această clasă de acțiuni este analizată de praxiologie.

2) Acțiuni rațional-valorice – comportament organizat, subordonat, gestionat în baza unui set de valori esențiale, definitorii pentru persoană. Aici am putea deschide subiectul raportului dintre economie și morală, în care se regăsește și politicul, cu influențele lui pozitive/negative asupra activității economice și condițiilor de viață și activitate a cetățenilor.

3) Acțiuni afective definite prin afectele și sentimentele actualizate, care produc stimulente emoționale. Emoționalitatea este un factor important al activității actorului social, care impune condiția unei judecăți, verificări, stăpâniri raționale. Amintindu-ne de ceva

plăcut, actualizînd afecte pozitive trăite cîndva, actorul acțiunii sociale poate realiza mult mai multe posibilități ale unui plan, proiect. Și dimpotrivă trăirile negative pot diminua valoarea activității persoanei, respectiv conduc la devalorizarea proiectului/planului de acțiune. Ținînd cont de aceste influențe pozitive sau negative savantul, coordonatorul de proiect ar trebui să le ia în calcul atunci cînd evaluează rezultatele activității actorului acțiunii sociale. Mai mult ca atît în procesul de planificare ar trebui să evite situațiile cu impact negativ: după posibilități să înlocuiască actorul care a avut cîndva afecte negative legate de astfel de activități.

4) Acțiuni tradiționale, motivate prin deprinderi, obiceiuri. Este vorba despre un set de acțiuni necesare pentru desfășurarea vieții individului. Însă eficiența acestora poate fi sporită doar prin revizuirea deprinderilor, obiceiurilor, acomodarea lor la schimbările ce s-au produs în viața societății. Cu atît mai serioase sunt consecințele abordării tradiționale a vieții și activității, cu cît se referă la business, la vot, la acțiuni de protest etc.

Analizînd diversitatea formelor acțiunilor sociale, Weber oferă prioritate acțiunilor bazate pe scopul conștientizat, deoarece doar în așa mod persoana se afirmă în ambianța socială, își satisface necesitățile primare și secundare. Raționalizarea vieții și activității omului contemporan este o caracteristică a timpului și poate fi regăsită în economie și politică, în viața cotidiană. Înlocuirea deprinderilor omului din societatea agrar-tradițională, în care proprietatea, statutul social se transmiteau prin moștenire, cu cerințele societății capitaliste, pragmatice, nu conduce doar la rezultate pozitive. La începutul secolului XX, Max Weber scria: lumea pătrunde tot mai mult în „cutia meta-lică” a calculului matematic, iar viața socială este amenințată de birocratizare.¹ Adoptarea deciziei, alegerea – sunt procese complexe, pe care persoana, grupul social, comunitatea umană zilnic le trăiesc, luînd diferite atitudini, cum ar fi să accepte sau să respingă; să participe sau nu la o acțiune, la realizarea unui program. În acest context, cunoștințele despre organizarea, planificarea și dirijarea unui proces sunt necesare tuturor, indiferent de funcția ocupată, de statutul social.

¹ Se citează după: Политология. Учебник. А.Ю. Мельвиль (автор концепции) - М.: МГИМО (У), 2007, 618 с. С. 69-71.

Despre semnificația alegerii pentru persoană au scris mai mulți filosofi. Practic în toate sistemele filosofice de referință, elaborate, începând cu Socrate, problema alegerii, apreciată ca rezultatul unei decizii, este analizată, iar actul este valorificat. Alegerea este plasată la baza concepției despre lume, doar din diversitatea concepțiilor filosofice, științifice, religioase, artistice omul trebuie să-și edifice propria concepție, în care, în mod clar, ar fi reflectate obiectivele, sarcinile prioritare, condițiile autoafirmării, autorealizării propriului potențial cognitiv și creativ. Alegerea corectă a principiilor conceptuale influențează benefic asupra existenței cotidiene a persoanei, asupra activității profesionale.

La nivelul social adoptarea deciziilor, alegerea modelelor de dezvoltare economică, politică, culturală etc. Este semnificativă, deoarece greșelile funcționarilor publici, a politicienilor afectează grupurile sociale, întreaga comunitate. Din acest motiv, am supus analizei fenomenul managementului politic, deoarece conducerea, gestiunea, organizarea și planificarea unui proces social (politic, economic, spiritual) îi include pe toți membrii comunității, pe de o parte, iar pe de altă parte, este realizată de un grup de funcționari publici, interesele cărora ar putea să nu corespundă cu cele ale majorității. În literatura de specialitate sunt evidențiate două metode de interpretare a procesului decizional: normativ-prescriptivă și descriptiv-explicativă.

Metoda normativ-prescriptivă îl orientează pe savantul/analistul politic sau conducător să creeze modele formale normativ-optime. În cadrul acestui proces lumea deciziilor politice este interpretată ca fenomen supus reconstrucției prin intermediul modelului ideal, apreciat în calitate de etalon universal. Acțiunile politice în cadrul acestei paradigme se optimizează cu ajutorul regulilor/normelor formale și a procedurilor. Obiectul central al investigației îl constituie „problema alegerii”, corelată cu crearea algoritmului formal și cu optimizarea adoptării deciziei. Din această perspectivă, modul de adoptare al deciziilor politice este interpretat în limitele trasate de modelul necontradictoriu, formalizat la nivel logico-matematic, care permite factorului decizional să adopte decizii referitoare la realizarea unor operații în acord cu criteriile fixe. Însăși procedura adoptării deciziilor se prezintă sub forma prelucrării legitime, raționale, reglementate a informației, a documentelor, realizată de

administratorii imparțiali. Prioritatea acestei metode reiese din condițiile raționalizării și optimizării procesului decizional. Metoda permite fixarea clară a criteriilor și a regulilor conducerii, face posibilă cuantificarea profitului și a pierderilor în cazul deciziilor de alternativă.

Metoda descriptiv-explicativă este utilizată mai des de către psihologi, politologi, administratori, sociologi. Accentul este pus nu atât pe norme și proceduri „imaginare”, formalizate, cât pe mecanismele ascunse, pe normele neformale ale jocului. Prelucrarea cantitativă a datelor este completată de analiza calitativă a acestora, accentul fiind pus pe studiul „întâmplătorului” sau „precedentului”. În analiza procesului adoptării deciziei politice sunt incluși mai mulți factori: de la rețelele individuale, motivația personală și până la condițiile macroeconomice, structurile ierarhice, stereotipurile culturale etc. Rezultatele investigației deseori sunt generalizate în modele teoretice, care pot fi verificate în practica socială. Prioritățile acestei metode reies din orientarea investigației către analiza materialului empiric.

Utilizând potențialul ambelor metode, savanții, în colaborare cu funcționarii publici, au reacționat la schimbările din realitatea social-politică și au elaborat diferite programe de reorganizare a instituțiilor de stat, în rezultatul cărora a crescut considerabil influența organizațiilor sociale asupra adoptării deciziilor. De exemplu: în Norvegia și Suedia, la sfârșitul anilor 90, funcționarii de stat au fost obligați să organizeze la nivelul comunelor forumuri pentru soluționarea problemelor cu care se confruntau, să antreneze cetățenii în discuțiile politice, să stimuleze dezvoltarea aspectelor etice, valorice a vieții sociale. La baza politicii de cadre a fost plasat principiul umanizării și democratizării serviciului de stat. Aceste schimbări din sistemul de guvernare corespund principiilor metodologice a concepțiilor: managementul politic de stat, rețeaua politică și „governance”.

Principiul metodologic al concepției managementului politic de stat este: despărțirea guvernării de politică. Valorificând potențialul acestui principiu, conducătorii mai multor state, funcționarii publici ai diferitor instituții sociale, au reușit să schimbe calitatea serviciilor oferite populației. Însă, în condițiile crizei „economizarea” activității administrative s-a confruntat cu opoziția celor care apreciau diferit managementul din domeniul public și din cel privat. Neînțelegerea acestor deosebiri a condus la deformarea rezultatelor obținute. Toto-

dată, concepția managementului politic a fost implementată de mai multe state și a condus la refuzul unor postulate tradiționale pentru acest domeniu și la includerea în organizarea activității instituțiilor de stat a mecanismelor de piață. Criza administrării sociale, care se reflectă în stagnările mecanismului guvernării/gestiunii procesului social cu utilizarea inefficientă a impozitelor, scăderea calității serviciilor oferite populației, multiplicarea formelor de manifestare a birocratismului și a corupției, scăderea rapidă a încrederii maselor în instituțiile puterii de stat etc. a condus la revizuirea concepției despre stat. Locul statului - administrator l-a ocupat statul - manager, eficient sub aspect economic. Schimbarea principiilor conceptuale asupra funcțiilor și priorităților statului a condus la intensificarea interesului față de managementul financiar, a crescut valoarea banilor sociali. Dacă anterior fiecare organizație birocratică se străduia să obțină cât mai multe resurse din bugetul de stat, apoi în noul sistem ea este cointereseată în economia resurselor din contul sporirii eficienței și optimizării propriei activități. Este adoptat un nou principiu de remunerare a funcționarilor de stat și anume: după rezultatele lucrului realizat.

În statele care au implementat prevederile concepției managementului politic s-a schimbat sistemul relațiilor dintre funcționarii de stat și cetățeni. Deservirea populației, creșterea calității serviciilor s-a transformat în scopul de bază al activității administrative. Trebuie de menționat că în procesul reformării activității instituțiilor de stat în relațiile cu agenții economici din nou a apărut problema raportului statului cu sectorul privat, care a impus necesitatea limitării expansiunii statului. În procesul de reformare, un rol important i-a revenit consumatorului de servicii, clientului, interesele căruia au fost plasate pe primul loc. Unei critici consecvente a fost supus principiul monopolului organelor de stat, a unor organizații în cazul unor servicii și funcții. Reforma administrativă a fost urmată de includerea în conducerea de stat a elementelor economiei de piață: concurența, sistemul contractual, tender, marketing, reclama etc.

Scopul includerii în conducerea de stat a ideilor manageriale a fost: înlăturarea sau cel puțin limitarea ierarhiei birocratice. Din această perspectivă reforma administrativă a presupus: decentralizarea structurilor și funcțiilor, crearea unui număr impunător de agenți, care ar dispune de libertăți și posibilități mai mari decât ale organiza-

țiilor anterioare. Privatizarea și piața au schimbat conducerea de stat, au sensibilizat-o față de concurență, optimizare, eficiență.¹ Însă au apărut noi probleme, care trebuiau soluționate. Specialiștii formulează problema corespunderii principiilor, mijloacelor, formelor conducerii de stat, ale pieții cu cele ale modelului democratic. În procesul dezbaterilor sunt formulate chestiunile referitoare la corespunderea administrării cu politica, a responsabilității și a dărilor de seamă a statului în fața cetățenilor, a participării cetățenilor la procesul politic. În concepția managementului de stat aceste probleme nu-și găsesc soluția. Noțiunile „valori sociale”, „responsabilitatea politică”, „democrația”, „cooperarea civilă”, „publicitatea și transparența serviciilor de stat” n-au fost reflectate de ideologia managementului de stat. Modelul democratic de organizare și gestiune a procesului social nu permite aprecierea cetățeanului în calitate de cumpărător al serviciilor statului. Din acest motiv sunt formulate două concepții noi despre guvernarea democratică, eficientă a statului.

Concepția rețelei politice, plasată la baza noii teorii a guvernării publice, unește statul cu agenții care participă la procesul decizional. Cu ajutorul organizațiilor de stat și a ONG, unite în rețeaua politică, obiectivele guvernării, a gestiunii proceselor sociale pot fi realizate, fără a încălca principiile și valorile democratice. Unii politologi au observat că teoria rețelei politice valorifică componența participanților la proces, lăsând fără atenție modelul de guvernare. Astfel este evidențiată problema elaborării unui model conceptual care în mod adecvat ar descrie procesul interacțiunii agenților politicii publice. Noul model a fost axat pe noțiunea „governance”, care caracterizează noi forme de administrare a societății din rețea.

Prin noțiunea „governance” autorii desemnează dirijarea activității sistemului puterii politice. „Governance” reprezintă o practică economică, politică și administrativă a puterii în domeniul coordonării acțiunilor, realizate la diferite niveluri. Această noțiune unește mecanismele, procesele și instituțiile, prin intermediul cărora cetățenii și grupurile sociale își exprimă interesele, își realizează drepturile legitime, își îndeplinesc datoriile. În baza experienței statelor: Marea

¹ Сморгунув Л.В., Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к концепции „governance”, Полис, н.4, 2003.

Britanie, Norvegia, Suedia, SUA etc. pot fi definite caracteristicile definitorii ale „guvernării bune”: participarea tuturor cetățenilor la procesul decizional; dominația dreptului, cinstea și imparțialitatea structurilor juridice, mai ales a celor care asigură respectarea drepturilor omului; transparența, libertatea informației, caracterul ei deplin și accesibil tuturor celor cointeresați; sensibilitatea instituțiilor de stat, care rapid reacționează la necesitățile cetățenilor; orientarea politicii la consens; respectarea balanței intereselor pentru atingerea consensului în chestiunile ce corespund mai mult necesităților de grup; dreptatea, exprimată prin dreptul cetățenilor de-ași ameliora condițiile de trai; eficiența și activismul, susținute de distribuirea corectă a resurselor, care permit satisfacerea necesităților cetățenilor; darea de seamă a instituțiilor de stat, a tuturor instituțiilor sociale în fața cetățenilor, membrilor asociați; viziunea strategică (liderii și comunitatea reies din perspectivele îndelungate ale conducerii și dezvoltării personalității).

Concepția „governance” axată pe teoria rețelei sociale redimensionează potențialul cooperării. În noile condiții, cooperarea este apreciată ca un mod deosebit al relației domeniului public și privat.¹ Spre deosebire de modelul contractual, când actorul principal este administrația, care determină scopurile și prioritățile conducerii, cooperarea presupune elaborarea unei platforme unice a interacțiunii cu un risc comun și a responsabilității comune pentru rezultatele obținute. Cooperarea în concepția „governance” este întemeiată pe următoarele teze:

- toți actorii din rețea au aceleași obiective și nu urmăresc interese particulare;

- actorii fac schimb de resurse, semnificația cărora nu este dată, dar se determină în procesul schimbului. În acest context, susținerea morală se transformă într-o resursă importantă în adoptarea deciziilor;

- cooperarea este un proces complex, care presupune interacțiunea dintre diferiți actori, care dispun de resurse proprii.

În baza experienței statelor europene am putea afirma că potențialul cooperării poate fi realizat pe deplin doar atunci când cetățenii

¹ Kamensky I., Reforming the U.S. Federal Government: A decade of setting the stages; Public Administration Times, vol. 26, 2003.

și asociațiile lor au împuterniciri de a soluționa un șir de probleme sociale. Înzestrarea cu împuterniciri stimulează un comportament autentic, liber al cetățenilor. Statul poate crea condiții externe pentru manifestarea activismului indivizilor, grupurilor, instituțiilor.¹

Realizarea modelelor menționate nu depinde doar de decizia elitei politice. Aceasta poate doar elabora programe de pregătire a condițiilor necesare pentru implementarea lor. Printre acestea am menționa: conștientizarea de către fiecare cetățean al Republicii Moldova a necesității de a participa la procesul politic, la procesul decizional. Doar cum menționează autorii concepției „governance” în noile condiții obiectivele prioritare ale activității statului și instituțiilor sociale sunt selectate împreună de către guvernanți și guvernați și responsabilitatea pentru alegerea făcută o poartă împreună. Deși ambele modele pentru Republica Moldova sunt ideale, teoretice, ele ar putea servi în calitate de criteriu al democratizării, a liberalizării vieții publice, a orientării deciziilor politice către satisfacerea necesităților și soluționarea problemelor cu care se confruntă cetățenii.

Alegerea, definită ca rațională, este susținută de acel comportament uman, care motivează acțiunile individului prin corespunderea preferințelor personale unor condiții minime de coerență. Altfel spus, este vorba despre corelarea necesităților conștientizate ale cetățenilor cu promisiunile - obiectivele programelor politice ale partidelor aflate în competiție pentru acapararea puterii de stat. Necesitățile indivizilor, fiind conștientizate, adică supuse raționalizării, sunt structurate în prioritare și celelalte. Preferințele politice ale cetățenilor liberi, conștienți de condițiile în care la moment instituțiile statului își desfășoară activitatea, se constituie în baza unei analize comparate a politicilor sociale cuprinse în programele partidelor, aflate la guvernare, și a celor din opoziție, și a celor extra-parlamentare. Conceptul “alegător rezonabil” evidențiază variabilele: proximitatea tematică, evaluarea retrospectivă a reformelor guvernelor și identificarea partinică. Acestea pot fi incluse în modelul formării preferințelor în cadrul sistemului pluripartit.

Preferința partinică este o variabilă importantă în evaluarea ponderii partidului politic. Specificul campaniei electorale (alegeri

¹ Vigoda E., From Responsiveness to Collaboration: Governance, Citizens, 2002.

locale, parlamentare, prezidențiale) constituie o dimensiune importantă a preferințelor de partid. Semnificative sunt și celelalte dimensiuni: timpul și identificarea partinică. În modelul Michigan identificarea partinică este conceptualizată ca o identificare permanentă și pozitivă cu un partid, care are rolul de obiect atitudinal permanent și nu de unul specific situației. Acest aspect al studiului nostru, ca și în general conceptele supuse analizei, ar trebui să trezească interesul liderilor de partid din Republica Moldova. Considerăm că aici este ascunsă posibilitatea depășirii crizei politice din țară. Nu odată comentatorii politici referindu-se la diferite modele/alternative a soluționării acesteia își exprimau neîncrederea în rezultatul unui nou scrutin parlamentar. Ei admiteau organizarea și desfășurarea alegerilor anticipate, dar nu puteau afirma că în urma acestora un partid/grup de partide parlamentare ar crea o coaliție capabilă să guverneze. În opinia noastră, orice activitate în zilele noastre impune aplicarea științei în soluționarea problemelor. Dar, realitatea politică din țara noastră contrazice acestei concluzii. Nu odată am ascultat răspunsurile liderilor AIE-2 și m-au surprins prin atitudinea neglijentă față de realizările științei politice, a managementului politic. Unii dintre ei menționau deschis: să se ocupe de studierea politicii cei care au timp, eu pentru asta n-am timp, eu trebuie să conduc cu țara. La rândul meu nu doresc să-i aduc înaltului funcționar de stat argumente justificate istoric, logic, metodologic, epistemologic etc. Voi menționa doar că dacă ar răsfoi doar monografiile și articolele științifice despre modelul alegerii raționale, ar înțelege că criza politică de la sine nu va fi depășită; că nu trebuie ignorate cu maximă obrăznicie interesele și necesitățile cetățenilor; că trebuie acumulate informații despre identificarea partinică a cetățenilor Republicii Moldova, iar în baza generalizării ei să fie adoptată o nouă tactică de lucru cu electoratul indecis, cu electoratul PCRM.

Amintim că pentru sistemele pluripartite europene utilizarea conceptului de identificare partinică, elaborate de savanții americani, este mai dificilă. Americanii utilizează scala din șapte trepte, cu valorile: puternic democratic – slab democratic; cu înclinații democratice și pînă la puternic republican. Savanții olandezi au propus un model de alternativă cu profilul permanent de preferințe partinice. Acesta evită concentrarea asupra partidelor preferate. Ei propun altă

întrebare în Chestionar: cu care partid ați vota vreo dată? Sunt utilizate mai multe metode de asamblare a datelor relevante pentru profilul preferințelor partinice: comparații între perechi, clasamente sau evaluări. Clasamentele convenționale sau scalele de evaluare sunt frecvent analizate, deoarece pot oferi reprezentări spațiale simple ale profilurilor de preferințe. În astfel de studii, rezultatele analizei factoriale (a utilizării tehnicilor de tip unfolding pentru date despre preferințe sau pentru dominanță sunt interpretate ca măsuri ale deciziilor comune ale electoratului, sintetizând pozițiile în clasamente sau distanțele alegătorilor față de partid. Experiența Finlandei a fost sistematizată de către Converse (1966), iar a Danemarckii - de către Nannestad 1994). Analiza de tip unfolding permite testarea ipotezelor despre existența spațiului unidimensional al partidelor politice. Analiza factorială în aceste cazuri, este aplicată mai mult în scop explicativ, decât în scop de confirmare.

Formarea preferințelor este rezultatul coinfluenței mai multor factori. Cetățenii statelor democratice contemporane sunt în permanență expuși la un flux stabil de informații generat de mass media, de discuțiile cotidiene. Nu toți cetățenii reușesc să-și formuleze concluzii clare referitoare la rolul partidelor politice în soluționarea problemelor cu care se confruntă societatea. Acestea sunt definitorii în procesul de formare al preferințelor partinice. Specificările informaționale care ar putea fi relevante în contextul obiectivelor investigației date sunt “schemele cognitive”; “mecanismele de “încadrare”; evaluările retrospective ale performanțelor guvernamentale. Conceptele “schema cognitivă” sau “cadru cognitiv” au fost elaborate și explicate de către Hasstie (1986); Kahnemann și Tversky (1982) [9]. Controversele produse de concepția “schema cognitivă” au fost observate și interpretate de Kuklinski (1991) ș.a., care se referă la dificultățile ce apar în aplicarea acesteia, în exprimarea atitudinilor și comportamentului politic. De exemplu, Kuklinski menționează că schema cognitivă – setul de cunoștințe relevante pentru un anumit concept, constituie un instrument de prelucrare individuală a informației. Structurile de memorie ca și inputul sunt modelate de psihologi la nivel individual. Psihologii sunt mai cointeresați de convergența dintre definițiile, situațiile individuale ale mai multor cetățeni, iar pentru astfel de situații sunt recomandabile con-

ceptele:”sistemul de convingeri” a lui Converse; ideologia înțelegea ca “cod politic”, explicată de Klingemann.

În literatura de specialitate, în manuale sau monografii ce cuprind studii despre comportamentul uman, este explicat modelul normativ. Acesta presupune existența unor alegători informați și perfect raționali. Cazurile apreciate ca deviații de la comportamentul adecvat, sunt interpretate de către Lindenberg, drept caracteristici ale cetățeanului model, care utilizează simplificările informaționale și strategiile euristice de raționalizare în prelucrarea informației despre politică și partidele politice. Cetățeanul minimal rezonabil, caracterizat în studiile tradiționale, este identic cu alegătorul retrospectiv. Conform teoriei clasice a recompensei-pedepsei, sistematizate de Key, votantul retrospectiv își simplifică raționamentele prin evaluarea propriei situații în timpul perioadei imediat anterioare și consideră echipa guvernamentală responsabilă pentru această situație. Dacă rezultatele analizei propriei situații sunt pozitive, apoi alegătorul o va recompensa, când rezultatele sunt negative el o va pedepsi. Evaluările retrospective pot fi mediate, cetățeanul bazându-se nu doar pe propriile concluzii, dar și pe evaluările altor cetățeni, a mass-media. În sistemul pluripartit, evaluarea retrospectivă se confruntă cu mai multe dificultăți. De obicei, în astfel de sisteme, la guvernare se află coalițiile din două, trei și mai multe partide, de aceea, cetățeanul nu poate deduce care partid trebuie pedepsit și care merită recompense. Evaluările retrospective ale performanțelor guvernanților depind de experiențele individuale ale alegătorului. Raționalizarea este o opțiune atunci când respondenților li se cere să aleagă partidul pe care îl consideră cel mai competent, fără să fie nevoie să-l compare cu alte partide. Studiul realizat de Sniderman și colaboratorii săi în anul 1990, la care au participat grupuri reprezentative de alegători, a arătat că atât alegătorii informați, cât și cei mai ignoranți acordă o importanță diferită aprecierii deținătorului funcției și evaluării comparative retrospective a candidaților în deciziile care determină felul în care vor vota.

Referințe bibliografice

1. Kamensky I., Reforming the U.S. Federal Government: A decade of setting the stages; Public Administration Times, vol. 26, 2003.
2. Roșca Ludmila, Logica și metodologia cunoașterii științifice. În: Filosofia. Ghidul Afacerii de succes. – Chișinău: S.n. 2013. IRIM, Tipogr.”Print-Caro”, 2013, 324 p.
3. Vigoda E., From Responsiveness to Collaboration: Governance, Citizens, 2002.
4. Политология. Учебник. А.Ю. Мельвиль (автор концепции) - М.: МГИМО (У) 2007, 618 с., С.69-71.
5. Сморгунув Л.В., Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к концепции „governance”, Полис, н.4, 2003.

PROBLEMA DEZVOLTĂRII DURABILE A ECONOMIEI GLOBALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII ȘI A DEZVOLTĂRII INOVAȚIONALE: PROVOCĂRI ȘI AMENINȚĂRI

Vasilii SACOVICI,

*doctor habilitat în științe politice,
profesor universitar, IRIM*

Rezumat

În articol autorul supune analizei factorii stimulatori ai creșterii economice: globalizarea și inovația. Globalizarea, aprofundând interdependența și influența reciprocă a diferitor domenii ale economiei globale, într-o măsură mai mare influențează schimbările cantitative din contul confluențelor globale, iar inovația modifică esențial caracteristicile calitative ale creșterii economice. Inovațiile au un rol important în realizarea salturilor structurale în economie, în formarea proporțiilor gospodărești, reprezintă temelia dezvoltării durabile, definesc rolul și poziția statului în sistemul relațiilor internaționale, oferind o poziție superioară statelor care își creează și își dezvoltă o economie inovațională.

Cuvinte-cheie: *globalizare, inovație, dezvoltare durabilă, provocare, amenințare, economie inovațională*

THE PROBLEM OF GLOBAL ECONOMY SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND INNOVATIVE DEVELOPMENT: CHALLENGES AND THREATS

Abstract

In the article the author will analyze the factors stimulating economic growth: globalization and innovation. Globalization, deepening interdependence and mutual influence of various areas of the global economy in a greater extent influences quantitative changes in the account of global confluences, and innovation modifies essentially qualitative characteristics of economic growth. Innovations play an important role in achieving structural jumps in economy, in household formation proportions, and it is the foundation of sustainable development, which defines the role and position of the state in the international relations system, providing a superior position to the states that create and develop innovative economy.

Keywords: *globalization, innovation, sustainable development, challenge, threat, innovative economy*

ПРОБЛЕМА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ПРОЦЕССОВ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ: ВЫЗОВЫ И УГРОЗЫ

Аннотация

Основными стимуляторами роста мировой экономики в настоящее время выступают два фактора: глобализация и инновации. Глобализация, углубляя взаимозависимость и взаимовлияние различных сфер и процессов мировой экономики, в большей степени влияет на количественные изменения (безусловно, за счет глобального взаимовлияния есть и качественные изменения), инновации – существенно преобразуют качественные характеристики экономического роста.

Инновации играют ключевую роль в реализации структурных сдвигов в экономике, формировании народнохозяйственных пропорций и являются основой устойчивого экономического роста, определяют роль и положение государства в системе международных отношений, обеспечивая мировое экономическое превосходство странам, которые формируют и развивают инновационную экономику.

Под воздействием этих взаимосвязанных факторов, в конце XX в. человечество вступило в новую фазу своего развития – построения постиндустриального общества, где ведущая роль принадлежит информационным технологиям и компьютеризированным системам.

Вместе с тем, при формировании инновационной экономики в условиях современных процессов глобализации возникают серьезные угрозы и вызовы, носящие более опасный характер, чем при традиционной экономике и которые не в полной мере исследованы и недостаточно учитываются в практической деятельности. Данная статья – это попытка устранить этот пробел¹.

Ключевые слова: *глобализация, инновация, устойчивое развитие, вызов, угроза, инновационная экономика*

Развитие традиционной рыночной экономики, построенной на постоянном увеличении использования экстенсивных факторов производства, в первую очередь, таких, как природные и трудовые ресурсы, экологические и финансовые возможности, фиксированные знания в настоящее время практически исчерпали возможно-

¹ Более подробно данные вопросы рассмотрены в монографии: Сакович В. А., Бровка Г. М. Инновационная безопасность: некоторые аспекты методологии, теории, практики. Монография. Минск, РИВШ, 2016. 320 с.

сти устойчивого роста. Кроме того, глобализация существенно расширила взаимосвязь мировых рынков, увеличив, при этом, масштаб передаваемых шоков. После глобального финансового кризиса, разразившегося в 2008 г., мировая экономика в настоящее время продолжает балансировать на грани медленного роста и рецессии. По данным доклада ООН «Мировая экономическая ситуация и перспективы 2016 года» средние темпы роста экономики в развитых странах снизились более чем на 54%¹. Кризис мировой экономики наглядно демонстрирует исчерпание возможностей развития на прежней производственной и технологической основе. Требуется технологические преобразования производства, которые, как известно, могут осуществляться лишь посредством интерактивных социальных, политических и управленческих изменений. Следовательно, назрела смена парадигмы развития, которая, безусловно, затронет всю систему управления и социально-политического регулирования. В конце XX в. началось осмысление новой философии и интегрированной глобальной стратегии развития², начался теоретический и практический поиск перспективных направлений будущего экономического роста, новых возможностей повышения экономической эффективности через парадигму инновационного развития. Было обосновано, что в современных условиях устойчивость развитию могут придать, только постоянные, комплексные ресурсосберегающие инновации, главным образом в технологической сфере, а экономический рост могут обеспечить только *совершенно новые знания*, которые становятся важным фактором производства, а его уровень обуславливается приращением нового знания и поднимается тем выше, чем больше величина этого приращения³. Поэтому неоспоримой тенденцией современного мира, главным трендом развития современной экономики стал *процесс формирования инновационной экономики* основанной на знаниях, как экономики с новым типом хозяйственной системы, когда в производстве преобладают высокие

¹ Доклад ООН «Мировая экономическая ситуация и перспективы 2016 года»

² Сакович В. А. Основы глобалистики. Курс лекций. Кишинев: Tipogr. Centrală, 2009

³ Иванов В. В. Национальные инновационные системы: теория и практика формирования. М.; Абелян, 2004. С. 14.

технологии, происходит непрерывный и комплексный поток внедрения инновационных разработок, а в создании национального продукта ведущая роль становится принадлежать науке и образованию. Эти перемены характерны в настоящее время для развитых стран, за которыми с той или иной степенью отставания движутся развивающиеся страны и страны с переходными экономиками.

По степени актуальности этот феномен превосходит все другие, поскольку от темпов инновационного развития в XXI в. будут зависеть не только темпы мирового экономического роста, но и суверенитет государств, и уровень обеспечения их национальной безопасности.

В настоящее время, к числу стран с инновационной экономикой и развитым венчурным бизнесом – важнейшей составляющей инновационной экономики – относятся США, Германия, Япония, Австралия, Канада, Швеция, Финляндия, Сингапур, Израиль и другие, экономика которых предполагает приоритетное развитие науки и образования, наукоемких отраслей, масштабные капиталовложения в науку, развитие образования как ключевой сферы общества.

В развитых странах 25% трудовых ресурсов сегодня занято в сфере науки и высоких технологий. Соединенные Штаты Америки являются самой технологически развитой экономикой мира, в которой 8% населения, занятых в сфере науки и высоких технологий создают свыше 20% ВВП¹. Доля наукоемких отраслей в Японии превысила 20% от валового национального продукта². От экспорта инновационной продукции США ежегодно получает около 700 млрд. долл., Германии – 530, Японии – 400 млрд. долл. США³. В целом в странах западной цивилизации на долю новых знаний в новых технологиях, оборудовании, организации приходится от 70 до 85% прироста ВВП. 39% экспорта Китая, оцениваемого в 1,6 трлн. долл. США, составляют высо-

¹ Иноземцев В. Л. Воссоздание индустриального мира. Контур нового глобального мира. <http://svop.ru/news/2672/> (дата доступа – 7.08. 2015 г).

² Молодняков В. Э. История Японии. XX век. М.: ИВ РАН: Крафт, 2007.

³ Бутеня В. Е. Инновации и их влияние на развитие национальной экономики // Наука – образованию, производству, экономике. Мат-лы 12-ой Межд. Научно-тех. конф. В 4-х тт. Т. 4. Минск, БНТУ 2014. С. 105.

котехнологичные товары, созданные на основе американских и европейских изобретений¹.

Лидирующие страны, активно развивая инновационную экономику и находясь в пятом технологическом укладе, ядром которого являются электронная промышленность, вычислительная и оптоволоконная техника, программное обеспечение, телекоммуникации, роботостроение, нанотехнологии, биотехнологии и информационные услуги, стоят на пороге очередной технологической революции и готовятся к вступлению в новый, шестой технологический уклад, который, по мнению ученых, наступит в 30–40-е годы текущего столетия.

В ходе современных процессов глобализации и формирования инновационной экономики для любого государства основополагающим условием для его устойчивого развития становится рациональная организация *национальной инновационной системы*, способность оперативно реагировать на изменения внутренней и внешней среды, быстро адаптироваться к динамически меняющейся ситуации посредством использования инструментов инновационной политики.

Весьма важно в данном случае правильно оценить *вызовы и угрозы* инновационному развитию, которые в условиях современных процессов глобализации обостряются, появляются их новые разновидности, имеющие более опасный характер, чем при традиционной экономике.

Основная причина в том, что:

- в ходе формирования национальной инновационной экономики и национальной инновационной системы направления и результаты нового переходного периода, трудно спрогнозировать и поэтому, во многом, его перспективы остаются *неясными и непредсказуемыми*;

- особенностью процесса формирования инновационной экономики является нарушение *стабильности, потере равновесного состояния* существующей национальной экономической системы;

- круг угроз процессу формирования инновационной эконо-

¹ Иноземцев В. Л. Воссоздание индустриального мира. Контур нового глобального мира // <http://svop.ru/news/2672/> (дата доступа – 7.08. 2015 г).

мики значительно шире перечня вызовов и угроз, вызываемых процессом развития рыночной экономики. Кроме социально-экономических и научно-технических угроз (при традиционной экономике) возникают угрозы *мировоззренческого, психологического, политического, научного, образовательного, технологического, культурного и институционального* характера;

– в условиях неравномерного развития процессов формирования и развития национальных инновационных экономик между государствами, транснациональными компаниями, производящими высокотехнологичную продукцию, из-за большого неравенства возможностей и результатов инновационного развития обостряется борьба за стремление к увеличению своей доли в мировом доходе. Это приводит к резкой дифференциации государств, формированию полюсов «богатства», «политической силы», с одной стороны и с другой – нищеты, упадка, политической маргинализации и социально-экономической деградации, что уже в настоящее время обусловило ряд качественно новых глобальных вызовов и угроз государствам и современному миру в целом: политическую нестабильность и экономическую неустойчивость, постоянное кризисное состояние мировой экономики. В целом в XXI в. в мире возникла принципиально новая динамика инновационного развития с увеличением и углублением неравенства в этой области между отдельными странами и регионами. Даже европейские государства развиваются с разной скоростью – лидируют в инновациях страны Западной Европы, их догоняют страны Восточной Европы, а отстают по этим показателям страны Южной Европы;

– для стран переходного периода в условиях формирования инновационной экономики ситуация складывается драматически. С одной стороны, они нуждаются в освоении инновационной технико-экономической парадигмы. С другой стороны, имитация норм и институтов этой парадигмы, которая уже приближается к завершению своего цикла в лидирующих странах, способствует удержанию отстающих стран в ловушке догоняющего развития¹;

¹ К. Перес. Технологические революции и финансовый капитал, Динамика пузырей и периода процветания. Предисловие к русскому изданию. Москва. Издательство «Дело», 2011.

– в условиях нахождения стран в разных технологических укладах конкурентная борьба между ними идет по-новому – путем лишения доступа тех или иных менее развитых стран к современным технологиям. В данном случае ограничение доступа к инновационным технологиям выступает как «оружие экономического и социального поражения»¹. Причем, несмотря на то, что это оружие политкорректное, но оно, крайне действенное, особенно против развивающихся стран, которые лишаются возможности использовать новые современные технологии для модернизации экономики и других отраслей своих государства. Фактически развитые страны методами запретов, ограничений по использованию инновационных технологий могут вести «атаку» на суверенитет менее развитых стран;

– обостряется борьба развитых стран за лидерство в V технологическом укладе. По мнению профессора Д. Маршалла (Великобритания), «с полным основанием можно утверждать, что такие сущностные характеристики системы, как ужесточение конкуренции между странами, соперничество ведущих развитых государств за завоевание лидирующих позиций в мире, разделение всех стран на центральные и периферийные, остаются неизменными, несмотря на то, что современная капиталистическая система становится все более интегрированной <...> Государства, овладевшие новейшими инновационными технологиями и перестроившие под них экономику, стали политическими, экономическими, технологическими лидерами в мире, диктующими свои правила развития мировой экономики»;

– сама инновационная экономика на стадии формирования привносит фактор национальной и глобальной нестабильности, что находит свое выражение: в нарушении устоявшегося порядка и баланса сил при создании национальных систем инновационного развития; в государственных системах управления, неадаптированным к инновационному развитию; в больших фи-

¹ Иноземцев В. Л. Воссоздание индустриального мира. Контур нового глобального мира // <http://svop.ru/news/2672/> (дата доступа – 7.08. 2015 г).

нансовых затратах на формирование инновационной экономики и больших коммерческих рисках; в жестких конкурентных действиях внешних конкурентов, ранее перешедших на инновационный путь развития;

– глобализация и ускоренное инновационное развитие явились причиной не только существенного экономического роста, наблюдавшегося в мировой экономике с конца прошлого столетия до середины 2007 г., но и способствовали перемещению мирового производства в развивающиеся страны. Благодаря сочетанию глобализации и инновационного развития, ряд развивающихся стран смогли стать локомотивами мирового экономического подъема. В результате этого начала формироваться новая конфигурация экономической мощи в мире. Поэтому инновации, ранее способствующие формированию небывалых конкурентных преимуществ США, Западной Европы и Японии, сегодня стали источником угроз для их лидерства на мировой арене.

Процесс глобализации и инновационного развития не отменяют общей закономерности мирового экономического развития – его неравномерности, из которого вытекает неизбежность своеобразной борьбы за лидерство в мировой экономике. Нарастающий конфликтный потенциал в мировой экономической системе, приводит к накоплению на стороне развивающихся стран огромного потенциала недовольства, а в стане развитых стран – возрастает конкуренция с использованием инновационных достижений за получение сверхприбыли.

Таким образом, национальные экономические системы находятся, с одной стороны в зависимости *от внутренних и внешних угроз и рисков*, возникающих в ходе формирования национальных инновационных систем, с другой – *от угроз, возникающих от самих национальных инновационных систем*, в ходе их функционирования, особенно, на первоначальном этапе их становления и развития.

Инновационная деятельность предполагает непрерывное обновление знаний, образование новых рынков идей, разработок, интеллектуальной собственности, инновационных продуктов, совершенствование технической и технологической базы производства, освоение и выпуск новой конкурентоспособной

продукции, эффективное проникновение на мировые рынки товаров и услуг. Все это, безусловно, требует высокопрофессиональных, эрудированных и увлеченных идеями креативных специалистов. Но, старшее поколение работников не в состоянии воспринять новые идеи и технологии, что вызывает у них психологический страх к инновациям, а молодежь и общество в целом поражены вирусом безразличия, население инертно.

Поэтому, одной из *главных угроз* инновационному развитию являются сформированные в обществе психология, мировоззрение, традиции, нормы и правила, ценностные установки ныне живущего в трудоспособном возрасте поколения, не готового к инновационным изменениям.

Данное мировоззренческое и психологическое состояние работников, в том числе и руководителей, во-многом являются основной причиной эволюционных, постепенных инновационных преобразований, путем заимствования инноваций у других стран, а не прорывных методов разработки и внедрения инноваций. В этой связи нельзя не согласиться с белорусскими учеными Шимовым В. Н. и Крюковым Л. М., что «...именно этот компонент – преобразование межчеловеческих отношений и общественных институтов – является самым слабым звеном в осуществлении перехода к инновационному развитию ...»¹.

Ключевой институциональной структурой инновационного процесса является *государство*. Государство ответственно за создание в стране благоприятного правового и институционального инновационного климата и инновационной инфраструктуры, за совершенствование механизмов финансового обеспечения науки и инноваций, образования; за создания необходимых условий для вовлечения бизнеса в инновационный процесс; консолидирует усилия государственных органов по наращиванию инновационного потенциала, по созданию благоприятных условий для воспроизводства знаний, превращению их в современные технологии и конкурентоспособные товары. Поддержка со стороны государства инновационной деятельности превращает

¹ Шимов В. Н., Крюков Л. М. Инновационное развитие экономики Беларуси: движущие силы и национальные приоритеты. Минск, БГЭУ 2014. С. 55.

новаторские усилия субъектов хозяйствования в норму своей производственной деятельности. *На государственном уровне угрозы* формированию инновационной экономики, *препятствующие* внедрению инноваций, как правило, носят общесистемный характер. К ним можно отнести:

- отсутствие современных институтов инновационной системы;
- неразвитость отдельных блоков (образовательного, научного, инфраструктурного и др., в зависимости от страны) национальной инновационной системы;
- неоптимальная система управления инновационным развитием, так как институциональная система для традиционной экономики является проблемно ориентированной на вполне определенную, причем довольно однообразную схему управления экономикой;
- сопротивление старой системы управления и хозяйствования; существенная неопределенность задач, которые должна решать новая система;
- недостаточный уровень профессионализма управленческих кадров;
- бюрократический стиль управления, отторжение новых методов управления;
- отсутствие мотивации к инновационному развитию экономики;
- отсутствие механизмов и системы подготовки кадров для инновационной экономики;
- отсутствие конкурентной среды, основанной на эффективных рыночных механизмах;
- отсутствие или не развитость институтов развития, характера взаимодействия;
- отсутствие или недостаток финансовых средств.

Общесистемной угрозой для стран, ставших на путь формирования инновационной экономики, является *заимствование* ими уже существующих инновационных систем у более развитых государствах, которые складывалась под влиянием их традиционной культуры, чуждой культуре заимствующих стран. В результате появляются нежизнеспособные и неэффективные институты национальной инновационной системы, возникают институциональные

конфликты между укоренившимися у развитых стран и внедряемыми нормами, без учета особенностей и традиций национальных экономик. Ученые такую ситуацию национального инновационного развития называют «институциональной ловушкой»¹.

В контексте *синергетического эффекта*, усиливающего негативные факторы процесса глобализации и неравномерность инновационного развития, появляются системные *транснациональные угрозы* мировому развитию: глобальная нестабильность, перманентно идущий мировой финансово-экономический кризис; риски суверенных дефолтов, торговые и «валютные войны»; растущая социально-экономическая поляризация и маргинализация стран и континентов, закладывающая нестабильность в политической, экономической и социальной сферах. Эти и другие системные транснациональные угрозы (при их не решении) могут перерасти в глобальные проблемы, грозящие для перспективы мирового развития глобальной катастрофой².

Отдельно следует рассмотреть *роль образования и науки* в инновационном развитии и возникающие угрозы в ходе формирования инновационной экономики. Тем более, что именно наука, НИОКР и разработка новых технологий являются главными элементами инновационной системы, а высококачественный и креативный человеческий капитал – главным драйвером инновационных преобразований. В современных условиях формирования инновационных систем роль науки существенно меняется. Наряду с тем, что наука по-прежнему выступает источником новых идей и исходным элементом реальных инновационных процессов, она одновременно становится *главным ресурсом* для всех сфер инновационной деятельности. Поэтому важнейшим требованием инновационного развития экономики является необходимость наращивания научного и образовательного потенциала инновационной сферы. П. Ромер, в своей модели эндогенных изменений, обосновывает важное методологическое положение макроэкономической функции науки: темп экономического роста находится в прямой

¹ Полтерович В. М. На пути к новой теории реформ. // Экономическая наука о современной России № 3, 1999. С. 32–48.

² Более подробно смотри: Сакович В. А. Основы глобалистики (курс лекций). Кишинев, 2009. С. 253–444.

зависимости от величины человеческого капитала, сконцентрированного в сфере знаний (научно-исследовательский сектор) и обратной зависимости от ставки банковского процента¹. Важным методологическим выводом П. Ромера является и то, что для накопления человеческого капитала необходимо поощрять получение нового знания ради знания как такового, иначе вряд ли можно рассчитывать на практическую отдачу науки в будущем².

Образование и научный потенциал в теоретическом концепте экономического развития являются факторами, которые формируют благоприятную социально-экономическую среду для роста запаса знаний, является продуктивными факторами солидарного взаимодействия научного, человеческого, инновационного, интеллектуального и экономического капиталов. Если запас человеческого капитала слишком мал, экономического роста может вообще не быть³ и формирование инновационной экономики в этих условиях практически не возможно. Поэтому главным направлением формирования и развития *инновационной экономики*, является обеспечение развития и роста человеческого капитала, его образовательного и научного потенциала⁴. Подтверждением этому, является и то, что *в науке* в современном мире по объемам расходов на научные исследования и инновационные разработки и по инновационным достижениям сформировались четыре основных центра научно-технологического прогресса – США (31,4% мировых расходов в 2013 г.), Европа (22,4%), Китай (16,5%) и Япония (10,5%)⁵; Китай, ЕС,

¹ Romer P. M. Endogenous Technological Change. // The of Political Economy, 1990. Vol. 98, № 5, pt, 2 (oct). P. 95.

² Там же.

³ Берченко Н. Г. (и др.). Инновационное развитие регионов Беларуси и Украины на основе кластерной сетевой формы. Минск, «Беларуская навука», 2015. С. 184.

⁴ Подсчитано, что, если наука финансируется в объеме одного процента ВВП, то она может выполнять социокультурную функцию, если боле 3% ВВП – начинает влиять на экономику, если более 5% – наука становится фактором экономического, инновационного развития. Более подробно см: Сакович В. А. Национальная безопасность Республики Молдова в контексте современных процессов глобализации и интеграции: теория, методология, практикум // учебно-метод. пособие. Кишинев, 2016. 570 с.

⁵ Global R&D funding forecast, 2014. (Electronic resurse). - Mode of access http://www.Battelle.org/docs/tr/2014_global_rd_funding_forecast.Pdf. Date of access: 12. 06. 2015.

США и Япония вместе имеют 69,5% исследователей мирового показателя¹. Благодаря этому, эти страны вышли в число лидеров мирового инновационного экономического развития и значительно укрепили свою безопасность.

Под воздействием инновационных преобразований в экономике *меняется природа труда*, целые отрасли и профессии становятся не нужными, и одновременно появляются новые технологии, индустрии, профессии. По оценке специалистов к 2025 г. почти половина сегодняшних специальностей будет автоматизирована². В этой связи возникает ряд угроз. Наряду с невиданными возможностями для развития, по мере того, как инновационные технологии, автоматизированные системы и роботы будут заменять труд людей, предсказывается возникновение крупномасштабной безработицы. Признаки ее стали появляться уже сегодня. По данным Международной организации труда, число безработных в мире (2014 г.) достигло 212 млн. человек, а для того чтобы мировая экономика обеспечила занятость растущему числу новых участников рынка труда, необходимо ежегодно создавать 42 млн. новых рабочих мест. С другой стороны опросы, проведенные среди работодателей в мире, показывают, что они с трудом находят высокопрофессиональных и талантливых сотрудников³. В связи с этим возникает *угроза своевременной подготовки специалистов* соответствующего уровня и квалификации для новой экономики – экономики знаний. В настоящее время, а в будущем тем более, инновационные технологии все больше будут нуждаться в профессиях умственного труда, поэтому обучение знаниям работников, находящихся в центре инновационных преобразований, по-прежнему будет важным. Более того, постоянные инновационные преобразования требуют превращение образования в непрерывный процесс. Как никогда важными для инновационных преобразований являются поведенческие навыки – способность работать в команде, выстраивать отношения, понимать культурные особенности. Все

¹ Берченко Н. Г. (и др.). Инновационное развитие регионов Беларуси и Украины на основе кластерной сетевой формы. Минск, «Беларуская навука» 2015. С. 185.

² Шваб К. Таланты против капитала в XXI веке. // Экономическое обозрение № 19, 22 мая 2015 г.

³ Там же.

это должно стать ключевыми компонентами системы образования будущих поколений.

Для предотвращения возникающих *вызовов и угроз* в системе подготовки кадров необходимо пересмотреть природу труда, значение обучения, роль и ответственность различных заинтересованных сторон в обеспечении с одной стороны, инновационную экономику высокопрофессиональными кадрами, с другой стороны – дать возможность для молодежи и специалистов реализовать свой потенциал.

Переход к экономике инновационного типа – это принципиально новый курс развития, поэтому задачей промышленно-инновационной политики является внедрение инноваций и внедрение инновационных научно-технических и научно-технологических разработок, формирование национальной инновационной системы, обеспечивающей эффективное взаимодействие в треугольнике «наука–производство–государство», интегрирующем научно-технические, экономические, финансовые и организационные факторы создания и тиражирования инноваций.

Вместе с тем, кроме стран-лидеров инновационного развития на существующей материально-технической базе многих стран мира, в первую очередь, стран находящихся ниже IV технологического уклада с устаревшим парком оборудования можно реализовывать относительно простые и традиционные технологии, а не инновационные. В результате, в таких странах государственная политика инновационного развития промышленно-технической системы идет в основном за счет копирования и заимствования зарубежных, зачастую, не самых передовых технологий.

В результате промышленность многих стран не имеет возможности развивать многие современные технологии в производстве и формировать эффективные национальные инновационные системы. Так, например, доля России в мировом производстве высокотехнологичной продукции ничтожна, мала и не превышает 0,3 % (США – 36%, Япония – 30%)¹.

Низкий уровень внедрения инноваций в промышленность

¹ Стратегии развития науки и инноваций в Российской Федерации на период до 2015 года [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://mon.gov.ru/work/nti/dok/str/strateg.zip> (дата доступа - 12.12.2015 г.)

создает реальную стратегическую угрозу производственному потенциалу странам и их устойчивому развитию.

Поэтому для стран с переходной экономикой целесообразно проведение смешанной стратегии инновационного развития, включающей элементы догоняющей модернизации в части широкого использования передовых технологий зрелой (информационно-коммуникационной) технико-экономической парадигмы и приоритеты опережающего развития нового технологического уклада¹.

Создать инновационные технологии важно, но для формирования инновационной экономики недостаточно, необходимо поддерживать ее конкурентоспособность на всем инновационном цикле. Для этого, решая задачу *внедрения инноваций* необходимо четко представлять себе, какую роль они играют на современном рынке инноваций и в развитии экономики. Основная угроза устойчивому экономическому развитию заключается в том, что инновации всегда связана с *неопределенностью* относительно успешности результата инновационной деятельности. Заранее неизвестно, каким будет результат инновационной деятельности, т. е. приведут ли исследования и разработки к успеху на рынке инновационного продукта, сколько времени и ресурсов понадобится для внедрения инновационного производственного процесса и насколько успешными они будут.

Проведенный анализ показывает, что объективно национальные инновационные системы в связи с возникающей нестабильностью в ходе формирования инновационной экономики особо подвержены воздействию *внешних и внутренних угроз*.

В обобщающем виде:

внутренние угрозы – это слабость инновационного начала в развитии, неэффективность системы государственного регулирования и управления процессом формирования инновационной экономики, неумение находить разумный баланс интересов личности, общества, государства и наиболее безболезненных путей инновационного развития общества;

¹ К. Перес. Технологические революции и финансовый капитал, Динамика пузырей и периода процветания. Предисловие к русскому изданию. Москва. Издательство «Дело», 2011.

внешние угрозы – это национальная сила других государств, включающая в себя инновационный, финансово-экономический и оборонный потенциал. Чем выше национальная сила, которая зависит от ведущей роли инновационной составляющей как в экономике, так и в военной области того или иного государства, взаимодействующего с конкретной страной, тем больше от него исходит потенциальная опасность национальным интересам этой страны;

угрозы от самой инновационной системы исходят из консервативного характера человека, структур общества, органов власти и управления, от революционного характера инновационных преобразований экономики, которые происходят путем слома старых структур и технологий и заменой их на инновационные, от неравномерного характера развития мировой инновационной экономики по странам, регионам и континентам.

Таким образом, формирование инновационного пути развития мировой экономики в современных условиях процесса глобализации не только пополняет или дополняет типичный перечень угроз, но и ставит мир, каждое государство перед совершенно новыми вызовами и угрозами, создает принципиально новую среду международных отношений, вызывающих к жизни потребность в ином типе безопасности – инновационной безопасности¹, с более широкими функциями, соответствующие масштабным целям инновационных преобразований, с другими, более совершенными методами и инструментами.

Библиография

1. Сакович В. А. Основы глобалистики. Курс лекций. Кишинев: Tipogr. Centrală, 2009.
2. Сакович В. А. Национальная безопасность Республики Молдова в контексте современных процессов глобализации и интеграции: теория, методология, практикум // учебно-метод. пособие. Кишинев, 2016. с. 570.
3. Иванов В. В. Национальные инновационные системы: теория и практика формирования. М.; Абелия, 2004.

¹ Более подробно см: Сакович В. А., Бровка Г. М. Инновационная безопасность: некоторые аспекты методологии, теории, практики. Монография. Минск, РИВШ, 2016. 320 с.

4. Иноземцев В. Л. Воссоздание индустриального мира. Контура нового глобального мира. <http://svop.ru/news/2672/>
5. Молодняков В. Э. История Японии. XX век. М.: ИВ РАН: Крафт, 2007.
6. Бутеня В. Е. Инновации и их влияние на развитие национальной экономики // Наука – образованию, производству, экономике. Мат-лы 12-ой Межд. Научно-тех. конф. В 4-х тт. Т. 4. Минск, БНТУ 2014.
7. Шимов В. Н., Крюков Л. М. Инновационное развитие экономики Беларуси: движущие силы и национальные приоритеты. Минск, БГЭУ 2014.
8. Полтерович В. М. На пути к новой теории реформ. // Экономическая наука о современной России № 3, 1999.
9. Romer P. M. Endogenous Techological Change. // The of Political Economy, 1990. Vol. 98, № 5, pt, 2 (oct).
10. Берченко Н. Г. (и др.). Инновационное развитие регионов Беларуси и Украины на основе кластерной сетевой формы. Минск, «Беларуская навука», 2015.
11. Global R&D funding forecast, 2014. (Electronic resurse). - Mode of access htrr. // [www. Battelle. org /docs / trr /2014 global _rd_ funding_ forecast. Pdf](http://www.Battelle.org/docs/trr/2014_global_rd_funding_forecast.Pdf). Date of access: 12. 06. 2015.
12. Шваб К. Таланты против капитала в XXI веке. // Экономическое обозрение № 19, 22 мая 2015 г.
13. Gr. Belostecinic, V. Sakovici, E. Moiseenko Securitatea economică a statului: teorie, metodologie, practică. Monografie. Editura ASEM, Chişinău – 2011.
14. Онофрей А. З., Дудогло Т. Д. Проблемы развития инновационного предпринимательства в Молдове. Третья международная научно-практическая конференция «Проблемы и перспективы развития инновационно-креативной экономики» (Москва 27 – 30 июля 2011 г.)
15. Moşneaga V., Rusnac Gh., Sacovici V. Politologia. Manual (pentru specialităţile nonprofil). Universitatea de Stat din Moldova. Chişinău, 2007, CEPUSM.
16. Доклад ООН «Мировая экономическая ситуация и перспективы 2016 года».
17. Сакович В. А., Бровка Г. М. Инновационная безопасность: некоторые аспекты методологии, теории, практики. Монография. Минск, РИВШ, 2016. 320 с.
18. К. Перес. Технологические революции и финансовый капитал, Динамика пузырей и периода процветания. Москва. Издательство «Дело», 2011.

PARTICULARITĂȚILE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI GLOBALE LA ETAPA ACTUALĂ A GLOBALIZĂRII

Iurii CROTENCO,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Rezumat

În ultimii ani omenirea a intrat în etapa schimbărilor globale calitative, aprofundate. Globalizarea a atins toate domeniile vieții sociale (politică, economia, ambianța socială). O manifestare a globalizării contemporane a economiei este acutizarea problemelor economice la toate nivelurile. Economia mondială contemporană este caracterizată de schimbări profunde. Statele, care mai mulți ani erau considerate lideri economici, își pierd pozițiile, iar locul lor este ocupat de alte state. Conform rezultatelor semestrului III, al anului 2014, economia Chinei a ieșit pe prima poziție în lume după indicatorii PIB a capacității de cumpărare a valutei. În anul 2012, India a devenit a treia țară după indicatorii creșterii economice în lume, lăsînd-o pe Japonia pe poziția a patra. Pe locul șase, în anul 2012 se afla Germania, țara care la începutul secolului ocupa poziția a treia. Liderii globali ai secolului XX, în mai puțin de 10 ani, și-au pierdut poziția în reitingul economiei globale, respectiv a scăzut rolul și influența lor asupra economiei mondiale. Aceste schimbări au condus la modificarea mecanismelor tradiționale de susținere a relațiilor economice internaționale, la găsirea formelor și metodelor noi de interacțiune a statelor, ceea ce, adeseori a condus la intensificarea conflictelor dintre state, la acutizarea confruntărilor. Analiza nivelurilor și tendințelor creșterii statelor lider a economiei mondiale ne permite să constatăm nivelul diferit al lor de dezvoltare economică și intensificarea concurenței interstatale în economia globală în general, și în unele regiuni în particular.

Cuvinte-cheie: *economie mondială, relații economice internaționale, globalizare, dezvoltare economică diferită, concurența interstatală*

SPECIAL FEATURES OF THE WORLD ECONOMIC DEVELOPMENT AT THE PRESENT STAGE OF GLOBALIZATION

Abstract

In recent years, humankind has entered a stage of profound qualitative global changes. Globalization has affected all spheres of social life (politics, economy, social sphere and so on). One of the manifestations of contemporary globalization of the economy is worsening of economic problems at all levels. The modern world economy is characterized by significant global changes. Countries that were economic leaders for many years lose their position and new ones take their place. At the end of the 3rd quarter of 2014, China's economy ranked first in terms of GDP at currency purchasing power parity. In 2012, India became the third economy in the world, edging out Japan on the fourth place. Germany was on the sixth place in 2012, the former third economy of the world at the beginning of the millennium. Global leaders at the end of the last (second) millennium in just a little more than 10 years have lost their places in the global economic rankings, and thus decreased their role and importance on the global economic scene. This gave rise to changes in the traditional, for the end of the last millennium, mechanisms of international economic relations, search for new forms and methods of economic cooperation between the countries, and in some cases led to the interstate exacerbations and confrontational action.

The analysis of levels and trends in the growth of the leading countries' global economy directs to the conclusion of their multi-speed economic development and strengthening of inter-country competition in the global economy in general and in different regions.

Keywords: world economy, international economic relations, globalization, multi-speed economic development, cross-country competition

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация

Изложены тенденции развития отдельных стран, лидеров мировой экономики за 5 веков. Проведен анализ уровней и тенденций роста экономики отдельных стран за 2000-2020 гг. Приведены выводы об особенностях развития стран-лидеров мировой экономики на современном этапе.

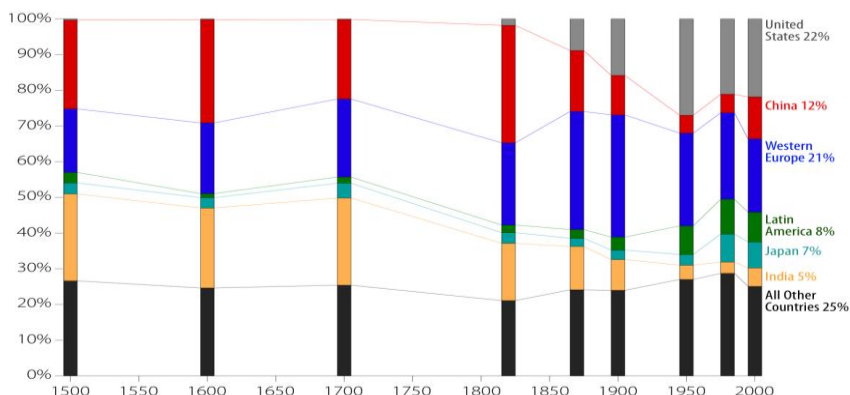
Ключевые слова: мировая экономика, международные экономические отношения, разнотемпное развитие стран, межстрановая конкуренция, США, Китай, Индия

Актуальность проблемы. Современный этап развития мировой экономики характеризуется рядом новых трендов. Важнейшим из них является реформирование роли и значения ведущих мировых экономических лидеров.

В последнее время в мировой экономике проявились новые тренды. Страны, бывшие экономическими лидерами прошлого века, утрачивают свои позиции и на их место приходят новые глобальные лидеры. Так, Германия, бывшая в начале тысячелетия четвертой экономикой мира по показателю ВВП по паритету покупательной способности валют (ППСВ) к 2012 г. оказалась 6-ой. В том же году Индия стала третьей экономикой мира, отеснив на четвертое место Японию. По итогам 3-го квартала 2014 г. экономика Китая вышла на первое место и продолжает укреплять свое мировое лидерство. На восьмом месте в мировом рейтинге в 2016 г. находится Индонезия, опережающая Францию и Великобританию. Глобальные лидеры конца прошлого (второго) тысячелетия всего за полтора десятилетия утратили свои места в глобальном экономическом рейтинге. Это вызвало изменения в системе механизмов международных экономических отношений, традиционных для второй половины XX века, поиск новых форм и методов экономического взаимодействия стран, а в ряде случаев привело к противоречиям на международной арене и конфронтационным действиям.

Исследование проблемы. История мирового экономического развития свидетельствует о динамичных процессах в месте и роли отдельных стран на глобальном уровне. 500 лет назад ведущими экономика мира были Китай и Индия (примерно по 25% мирового ВВП) и западная Европа – около 17% (см. рис. 1).

Со временем ситуация менялась: Китай и Индия утрачивали свои позиции, в то время как Европа их наращивала, а после 1800 г. резко возрастает значение США.

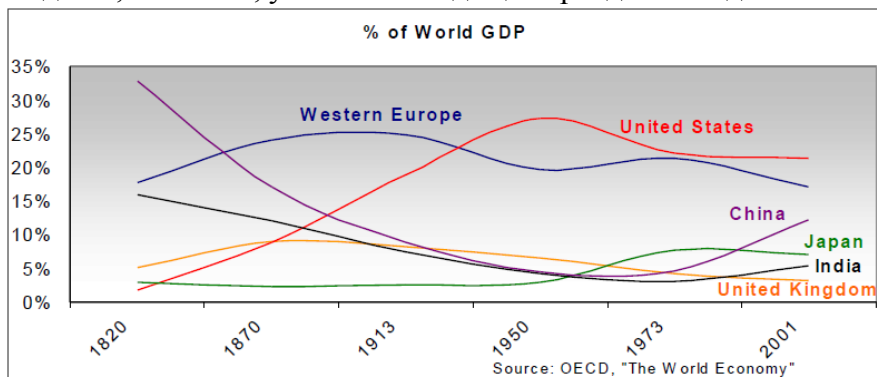

Источник: Share of GDP: China, India, Japan, Latin America, Western Europe, United States. January 20, 2008.

<http://visualizingeconomics.com/blog/2008/01/20/share-of-world-gdp>.

Рис. 1. Структура мирового ВВП за последние 500 лет

Исследование тенденций изменения доли отдельных стран за более короткий промежуток (180 лет) также выявляет элементы волнообразного процесса в развитии отдельных стран (см. рис. 2). При этом если Китай и Индия находятся на начальном этапе восходящего тренда, то Западная Европа в целом и Великобритания, в частности, стабильно утрачивают свои позиции. Отметим, что у Индии и, особенно, у Китая восходящий тренд весьма динамичен.

Источник: Lloyd Matt. Opportunity Cost: A Global Perspective. <https://www.aamlive.com/blog/201210/opportunity-cost-a-global-perspective>.

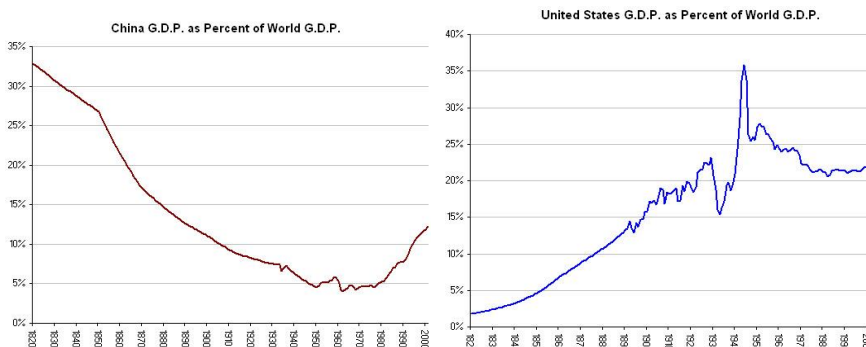
Рис. 2. Структура мирового ВВП за 1820-2001 гг.

Сравнение тенденций трансформации доли ВВП США и Китая в процентах от мирового ВВП за 1820-2010 гг. выявляет интересную динамику (см. рис. 3). Так, удельный вес Китая в мировой экономике стабильно снижался с 33% в 1820 г. до 5 % в 1945 г. и оставался на этом уровне почти 40 лет (до 1985 г.). Однако затем последовал бурный рост и к 2000 г. экономика Китая составляла уже 12% от мировой. В свою очередь США в течение 110 лет (1820-1930 гг.) стабильно увеличивали свою долю в мире с 2% до 23%. Мировой кризис 1930-х годов отбросил экономику США назад. Страна потеряла примерно 8 пунктов глобальной экономической доли (до 15% в 1932 г.). Впоследствии меры по стимулированию экономической активности и рост оборонной промышленности в годы второй мировой войны позволили США стать глобальным лидером к концу 1940-х годов, достигнув доли в 36% в мировом ВВП.

Как видно из рис. 3 окончание второй мировой войны, период восстановления экономик, разрушенных в ходе войной, и послевоенные десятилетия до конца 1970-х гг. характеризуются резко отрицательным влиянием на место США в глобальном мире. Однако в послевоенные 50 лет прослеживаются три периода возврата США своих экономических позиций в мировой экономике (начало 1950-х гг., конец 1960-х гг. и период с 1985-х гг. по 2000 г.). Эти три периода роста экономического могущества США совпадают по времени с корейской войной (1950-1953 гг.), вьетнамской войной (полномасштабное военное участие США в 1965-1973 гг.), а также перестройкой в СССР, развалом Советского Союза и дезинтеграцией стран СНГ (1985-2000 гг.).

В Китае наметившийся во второй половине 1950-х гг. рост, сменился падением его удельного веса в мировой экономике в конце 1950-х гг.-начале 1960-х гг., которые в последствии сопровождались стагнацией до конца 1970-х гг. По времени это совпадает с советско-китайским расколом (с конца 1950-х годов.) и культурной революцией (1966-1976 гг.).

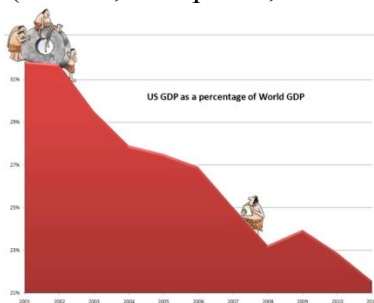
Безусловно, приведенные факторы оказались не единственными, кто оказал свое влияние на экономическую роль США и Китая в мире в те годы, однако их воздействие было существенным.

Catherine Rampell. The Return of China. March 26, 2010.
http://economix.blogs.nytimes.com/2010/03/26/the-return-of-china/?_r=0.

Рис. 3. Динамика доли ВВП США и Китая в процентах от мирового ВВП за 1820-2010 гг.

Первые годы нового третьего тысячелетия резко отрицательно сказались на доле США в мировом ВВП (см. рис. 4). Всего за 10 лет (2000-2010 гг.) удельный вес США снизился в показателе мирового ВВП с 33% до 22%. Характерно, что в начале нового тысячелетия давление на США как глобального лидера второй половины XX-го века осуществляется не со стороны одной-двух новых, растущих экономик, а всей совокупностью развивающихся стран хотя и в разрозненном виде. Одновременно ярко проявляется тенденция к утрате экономических позиций на мировой арене Европейского союза (особенно отдельных странах ЕС), Японии и других развитых стран (Канада, Австралия, Швейцария).

Источник: U.S. Share Of World GDP Has Fallen 32% Since 2001.
<http://www.ecominoes.com/2012/11/us-share-of-world-gdp-falls-32-since.html>.

Рис. 4. Доля ВВП США в процентах от мирового ВВП за 2001-2011 гг.

Сравнительно стабильные и высокие темпы роста мировой экономики и усиление интеграционных связей в мировом хозяйстве в последнее десятилетие второго тысячелетия сформировали и обострили ряд глобальных и региональных проблем и противоречий развития международных экономических связей. Однако конкретные механизмы демпфирования угроз на глобальном, региональном и, особенно, национальном уровне стран глобальных экономических лидеров не были выработаны или оказались недостаточно эффективны. Это привело мировую экономику к формированию в 2007-2009 годы финансово-экономического кризиса в развитых экономиках, ставшему одним из проявлений и последствий современных глобализационных процессов. Отметим, что кризис зародился и реализовался в развитых экономиках, и, в частности, в наиболее продвинутой в организационном плане экономике еврозоны, где кризис из "V"-образной формы в США, трансформировался в 2012 и 2013 гг. в еврозоне в "W"-образную (см. табл. 1)¹.

В настоящее время в отчетах и прогнозах правительств, центральных банков и международных финансовых организаций в качестве основного показателя оценки уровня экономики применяют показатель валового внутреннего продукта (ВВП). ВВП измеряет общую стоимость всех товаров и услуг, произведенных в экономике. Термин "рост ВВП" часто трактуют как синоним экономического роста. Сегодня ВВП в наибольшей мере удовлетворяет потребностям учета и анализа уровня и динамики национальной, региональной и глобальной экономики. Среди различных методик расчета ВВП, по нашему мнению, наиболее объективна, основанная на учете паритета покупательной способности валют. Она учитывает реальную физическую массу производимых товаров и услуг, очищая объем продукции от ценовых различий. Из всего многообразия расчетных материалов по национальным и глобальным ВВП² в качестве объекта для данного исследования мы выбрали методологию и данные Международного валютного фонда (МВФ).

¹ Более подробно см. [19, с.66-72].

² Более подробно см. [18, с.71-84].

Таблица 1. Валовой внутренний продукт по ППСВ глобальных экономических лидеров (2000-2015 гг.)

(млрд. долл.)

		2000	2013	2014	2015
1.	China	3684,987	16585,000	18088,050	19509,980
2.	United States	10284,750	16663,150	17348,080	17968,200
3.	India	2100,670	6796,134	7411,093	8027,031
4.	Japan	3236,725	4694,854	4767,157	4842,395
5.	Germany	2430,679	3630,145	3748,094	3842,004
6.	Russia	1530,619	3498,042	3576,841	3473,780
7.	Brazil	1585,204	3218,198	3275,799	3207,861
8.	Indonesia	958,481	2516,059	2685,893	2838,643
9.	United Kingdom	1522,409	2454,233	2569,218	2659,728
10.	France	1678,332	2544,721	2591,170	2646,948

Источник: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2015

В 2000 г. валовой внутренний продукт США, рассчитанный МВФ по паритету покупательной способности валют (ППСВ) составил \$10,3 трлн. Он превышал суммарный размер трех следовавших за ними экономик – Китая Японии и Германии (\$9,3 трлн.). Наряду с ними в 10-ку наиболее крупных экономик мира входили Индия (5-е место), Франция (6), Италия (7), Бразилия (8), Россия (9) и Великобритания (10-е место глобального рейтинга).

За прошедшие 15 лет, Италия покинули 10-ку крупнейших экономик мира и с показателем в \$2,2 трлн. занимает 12-е место. Вошла в число глобальных лидеров Индонезия (8-я в 2015 г.) и все девять оставшихся прежних лидеров сменили свои места в мировой экономике (см. табл. 1). При этом Китай, Индия, Россия, Бразилия и Индонезия повысили свои рейтинговые места, а США, Япония, Германия и Франция – снизили. При этом США, Япония и Германия утратили по одному рейтинговому месту, то Франция откатилась с 6 на 10-е место. Из развитых стран исключение составила Великобритания, которая за 15 лет поднялась в рейтинге глобальных экономических лидеров на одно место (с десятого на девятое).

Таким образом, за 15 лет (2000-2015 гг.) количество разви-

тых стран в первой десятке глобальных экономических лидеров уменьшилось на одно (выбыла Италия), а число развивающихся стран и стран с переходной экономикой увеличилось (вошла Индонезия). Если в 2000 г. на долю развитых стран в первой десятке приходилось 60 % мест, то к 2015 г. сложился некий паритет: по пять стран от каждой группы.

Паритет по количеству представителей от каждой группы в общем выборочном массиве (10 лидеров) не предполагает паритета по суммарному числу рейтинговых мест. Развитые страны в первой десятке занимали в 2000 г. 30 мест (6 стран или 23 места по 5 странам без Италии), а в 2015 г. - 30 мест пришлось на оставшихся в десятке 5 стран (42 места по шестерке с Италией). По развивающимся странам и странам с переходной экономикой суммарное число рейтинговых мест изменилось с 24 по четырем странам без Индонезии (37 мест с Индонезией) до 25 мест по пяти лидерам рейтинга. Суммирование рейтинговых мест по группам стран свидетельствует о четкой тенденции сдачи позиций развитыми странами и росте экономического могущества развивающихся стран и стран с переходной экономикой.

Однако рейтинги, хоть и позволяют выявить тенденции не дают конкретной информации о реальных размерах экономик стран и их групп. Приведенные в табл. 1 данные свидетельствуют, что в 2000 г. 6 развитых стран произвели ВВП (ППСВ) на \$20,8 трлн. (5 стран без Италии - \$19,2 трлн.), а в 2015 г. шестерка произвела ВВП на \$34,1 трлн. (без Италии – \$32 трлн.). Развивающиеся страны и страны с переходной экономикой входившие в топ-10 глобальных лидеров в 2000 г. произвели ВВП на \$8,9 трлн. (с учетом пятой Индонезии – \$9,9 трлн.). Однако в 2015 г. ВВП четверки (Китай, Индия, Россия и Бразилия) составил уже \$34,2 трлн., а с учетом пробившейся в десятку Индонезии – \$37,1 трлн. Таким образом, в 2000 г. 5 развитых стран (без Италии) произвели в два раза больше ВВП, чем 5 развивающихся (с учетом Индонезии), а в 2015 г. ситуация коренным образом изменилась. Даже с учетом Италии (6 стран) развитые страны произвели в 2015 г. меньше чем 4 развивающиеся страны и страны с переходной экономикой. В целом соотношение ВВП (ППСВ) развитых стран к развивающимся в 2015 г. в топ-10 глобальных лидеров составило 86%. Таким

образом, за 15 лет в топ-10 двукратное превосходство развитых экономик сократилось до 14%-го отставания.

Аналогичная ситуация складывается и во втором эшелоне стран глобальных экономических лидеров (11-20 место). Уступили свои места Испания (с 12 на 15-е), Канада (с 14 на 16-е), Нидерланды (с 20 на 27-е). Повысили рейтинг Корея (с 15 на 13-е), Саудовская Аравия (с 18 на 14-е), Тайвань (с 21 на 20-е). Без изменения места Мексики (11-е) и Австралии (19-е). Всего во втором десятке топ-20 осталось 4 страны, относящиеся к развитым.

В третьем десятке лишь две страны считаются развитыми (Польша – 23 место и Нидерланды – 27 место). При этом Польша с 2000 г. по 2015 г. сохранила за собой 23 место. Она опередила Нидерланды, но пропустила вперед Нигерию. В свою очередь Нидерланды опустившись за 15 лет с 20 на 27 место рейтинга пропустили вперед не только Нигерию (22) и Польшу (23), но также и Тайвань (20), Таиланд (21), Египет (24), Аргентину (25) и Пакистан (26-е место глобального рейтинга).

Отметим что из первых 30-ти стран мировых лидеров по показателю ВВП в 2015 г. лишь две допустили снижение объемов производства (Россия и Бразилия). В остальных странах наблюдался рост. При этом в Китае и Индии, например, рост составил около 8%, на Филиппинах - 7%, Индонезии – 6% и т.д. С другой стороны, рост США в 2015 г. составил 3,6%, Германии – 2,5%, Японии – 1,6%.

Положительные темпы роста ведут к росту размеров самих экономик. В 2000 г. более чем на \$1 трлн. произвели ВВП 11 стран в мире. В 2015 г. размер ВВП в \$1 трлн. уже не гарантировал место среди 20-ти крупнейших экономик мира. Польша произвела в 2015 г. ВВП на \$1,003 трлн. и оказалась 23-ей в общем рейтинге крупнейших экономик мира.

Ожидается, что разноскоростное экономическое развитие стран продолжится в среднесрочной перспективе. В МВФ считают, что за пятилетку (2015-2020 гг.) суммарный прирост индийской экономики составит 59%, Китая – 48%, США – 24%, а Японии – 15%. Таким образом, в целом предполагается, что и дальше в среднесрочной перспективе будет наблюдаться опережающий рост экономик развивающихся стран по сравнению с развитыми.

**Таблица 2. Прогноз ожидаемого уровня и динамики
топ-10 стран мировой экономики на 2015-2020 гг.**

(\$ трлн.)

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 в %% к 2015 г.
1.	China	19,5	21,0	22,6	24,5	26,6	28,9	148
2.	United States	18,0	18,7	19,6	20,5	21,4	22,3	124
3.	India	8,0	8,7	9,5	10,5	11,5	12,7	159
4.	Japan	4,8	4,9	5,1	5,2	5,4	5,5	115
5.	Germany	3,8	3,9	4,1	4,2	4,4	4,5	118
6.	Indonesia	2,8	3,0	3,2	3,5	3,8	4,1	146
7.	Russia	3,5	3,5	3,6	3,7	3,9	4,0	114
8.	Brazil	3,2	3,2	3,3	3,5	3,7	3,8	119
9.	United Kingdom	2,7	2,8	2,9	3,0	3,1	3,3	122
10.	France	2,6	2,7	2,8	2,9	3,0	3,2	123

Источник: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2015.

В первой десятке экономических лидеров ожидается, что Индонезия с темпом роста за пятилетие в 146% в 2019 г. опередит по размеру экономики Бразилию, а в 2020 г. обойдет и Россию (см. табл. 2). При этом отрыв Германии от Индонезии за пять лет уменьшится с \$1,0 трлн. в 2015 г. до \$0,4 трлн. в 2020 г. При неизменной тенденции к 2022 г. экономика Индонезии станет 5-ой в мире, превысив размер экономики Германии и начнется соперничество с Японией за 4-ое место. Однако эти прогнозы в определяющей мере зависят от политической ситуации в мире и в самой Индонезии. С определенной вероятностью страна может испытать политические проблемы (по опыту России, Бразилии, Турции) и соответственно экономические трудности, которые могут у нее возникнуть под влиянием внешних сил.

В 2020 г. 20-ку наиболее крупных экономик покинет Тайвань, но войдет Нигерия (на 19 место опережая Австралию). Австралия впервые за долгие годы опустится на одно место. Также ожидается, что на одно место за 5 лет опустятся Россия, Испания и Канада. В то же время Индонезия и Турция поднимутся в рамках мирового рейтинга крупнейших экономик (на 6-е и 15-е место соответственно).

Консолидированное сопоставление лидеров двух групп стран (развитых с одной стороны, а также развивающихся стран и стран с переходной экономикой с другой) позволяет более углубленно исследовать динамику и тенденции экономического развития традиционных и новых экономик. В группу традиционных экономик мы включили развитые страны известные как G7 (США, Япония, Германия, Великобритания, Франция, Италия и Канада), а в группу новых динамичных экономик - наиболее крупные по объему производства, развивающиеся стране и страны с переходной экономикой, обозначаемые иногда E7 (Китай, Индия, Россия, Бразилия, Индонезия, Мексика и Турция). Мы сознательно исключили из расчетов Корею, которая хотя и не входит в G7, но не может быть отнесена к E7 по своей экономико-политической парадигме.

Сравнение размеров экономик G7 и E7, приведенное в табл. 3, свидетельствует о значительном изменении экономического потенциала этих двух групп. Если в 2000 г. страны G7 в два раза превосходили группу E7 по объему ВВП, то сегодня это соотношение уже не в пользу развитых стран. Пять стран E7 (без Мексики и Турции) в 2015 г. произвели больше ВВП, чем 7 стран G7. Превосходство E7 над G7 постоянно нарастает. По прогнозу МВФ ВВП семи крупнейших развивающихся стран (E7) к 2020 г. будет превосходить семь наиболее развитых стран (G7) на треть (35%). Ожидается, что в 2020 г. только три страны (Китай, Индия и Россия) будут производить больше ВВП, чем семь стран G7 (США, Япония, Германия, Великобритания, Франция, Италия и Канада). Один только Китай к 2020 г. будет иметь ВВП больше, чем три ядерные державы G7 (США, Великобритания и Франция).

Таблица 3. Изменение соотношения ВВП (ППСВ) стран G7 и E7 (млрд. US\$)

	2000	2005	2010	2015	2020
Страны G7: США, Япония, Германия, Великобритания, Франция, Италия и Канада	21690	26854	30570	35761	43233
Страны E7: Китай, Индия, Россия, Бразилия, Индонезия, Мексика и Турция	11726	17983	28537	40854	58444
Доля стран E7 в ВВП стран G7 (%)	54	67	93	114	135

Источник: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2015.

В качестве примера серьезных изменений в мировой экономике за последнее десятилетие можно привести данные по мировой транспортной грузовой морской инфраструктуре публикуемые Американской ассоциацией портовых администраций (American Association of Port Authorities - AAPA) в рамках всемирного портового рейтинга (World Port Rankings - WPR) [1]. Ежегодный рейтинг учитывает 100 крупнейших портов мира по двум показателям - грузообороту и контейнерообороту. После 2014 г. AAPA прекратило многолетнюю практику ежегодной публикации рейтинговой информации о крупнейших портах мира (WPR). Однако сравнение портов-рекордсменов в сопоставимых показателях за 10 лет способно показать сдвиги в мировой торговле и экономическую активности разных регионов. в Восточную Азию, которая теперь генерирует основную часть тоннажа.

Общий грузооборот 25-ти крупнейших портов за десятилетие вырос на 82% - с 4,2 млрд. до 7,7 млрд. тонн и отражает общий рост мировой торговли. Вырос и средний размер порта. Если в 2003 г. в Топ-25 попали порты с грузооборотом менее 100 млн. тонн, то сейчас порог входа в Топ-25 составляет 150 млн. тонн [20].

В структуре грузооборота наблюдается рост Китая. В 2003 г. в десятке лидеров было 2 китайских порта плюс Гонконг (вошедший в 1997 г. в состав КНР на правах специального административного района), а в 2014 г. – 6 китайских порта. Одновременно США потеряли свои позиции в Топ-25: в 2003 г. - 3 порта, в том числе 5-е и 6-е места, а в 2014 г. - 2 с понижением мест в рейтинге. При этом Нью-Йорк опустился с 18-го на 34-е место.

Евросоюз в 2003 г. был представлен в Топ-25 четырьмя портами - Роттердам, Антверпен, Гамбург и Марсель. В 2014 г. в рейтинге осталось два порта ЕС. Причём Роттердам (Голландия) со второго места в мировом рейтинге опустился на седьмое. Антверпен (Бельгия) находится на 17 месте, а Гамбург (Германия) и Марсель (Франция) выбыли из Топ-25 и занимают 26-е и 47-е места соответственно.

Продолжается падение роли Японии. В 2003 г. в десятке были два японских порта (Тиба, Нагоя) и на 21-м месте находилась Иокогама, а спустя десятилетие Япония выбыла из топ-10 и

в топ-25 осталось два японских порта, которые переместились на 16-е и 23-е места.

Второй важный показатель грузового морского транспорта - оборот контейнеров. Он в мире рос быстрее общего грузооборота (по портам ТОП-25 - 113% прироста против 66%). В 1987 г. крупнейшим контейнерным портом в мире был Роттердам, но в 2003 г. он опустился на 8-е место и теперь находится на 11-м месте. В начале 2000-х гг. лидерами на контейнерном рынке были Гонконг и Сингапур. Сейчас лидерство захватил материковый Китай: без учета Гонконга в первой десятке 6 китайских контейнерных портов.

В контейнерных перевозках также наблюдается снижение роли портов ЕС, США и Японии. Так, за 10 лет Лос-Анжелес переместился с 7 на 18 место, Лонг-Бич – с 13 на 20, а Нью-Йорк – с 15 на 24. Всего в 2014 г. из 25 крупнейших портов по контейнерообороту 10 представляли Китай, 4 – ЕС, 3 – США, 2 – Малайзию, по одному порту - Сингапур, Корею, ОАЭ, Тайвань, Таиланд и Вьетнам и ни одного японского порта [1].

Исследуя проблему неравномерности экономического развития отдельных стран и их групп на современном этапе глобализации важно изучить особенности в положении мировых лидеров (США, Китая, Индии).

Определяя преимущества США в современном мире Али Уайн (внештатный научный сотрудник Центра международной безопасности им. Брента Скоукрофта при Атлантическом совете и научный сотрудник Проекта национальной безопасности им. Трумэна) выделяет оборонный бюджет США равный семи следующим за ними стран вместе взятых. Вместе с союзниками на долю США приходится три четверти мировых расходов на оборону. США обладают несравненными возможностями по проецированию силы и разведывательной сетью, раскинувшейся по всему миру. Доллар является мировой резервной валютой, у страны самая мощная в мире экономика и самые высокие темпы роста среди всех крупных развитых стран. США обладают хорошими демографическими показателями, поддающимся погашению долгом и динамичными инновационными компаниями, которым завидует весь мир. Кроме того, США — это центр по-

стоянно расширяющегося либерального порядка, который последние три четверти века переигрывает и переживает всех противников [13].

Перечисленные Али Уайном факты безусловно играют значительную роль в формировании лидирующей позиции США в мире. Однако не умаляя современного величия США в мире, необходимо учитывать некоторые нюансы, которые требуют с более объективных позиций взглянуть на нынешнее место США в мировой экономике.

1. Гигантский оборонный бюджет в условиях ядерного противостояния, обуславливающего взаимное уничтожение сторон, не решает проблемы выживания и, соответственно, нивелирует размеры затрат на собственное уничтожение.

2. Охват разведывательной сетью всего мира находится вне рамок целевого принципа основного звена. Более того охват всей совокупности находится в противоречии с законом Парето (принцип Парето) или правилом 80/20, гласящим, что 20% усилий дают 80% результата, а остальные 80% усилий обеспечивают лишь 20% результата. Выбрав оптимальные ресурсы, которые дают наибольший эффект, можно достичь высоких результатов при малых затратах. Все последующие усилия будут ненужными и неэффективными. Разведывательная сеть должна быть оптимальной как сеть для ловли рыбы. Мелкоячеистая рыболовная сеть позволяет ловить сорную рыбу, которая не будет использована в дальнейшей переработке. Так и чрезмерный поток разведывательной информации создает излишние "шумы" и не повышает результативность работы, в то время как соперник получает 80% результата используя лишь 20% ресурсов. Здесь определяющую роль играют методы таргетирования, математические модели, аналитические исследования и др., а не сплошная разведывательная сеть.

3. Не только доллар является мировой резервной валютой. Наряду с ним международными резервными валютами являются евро, японская иена, британский фунт стерлингов, швейцарский франк, австралийский доллар и канадский доллар, а с 1.10.2016 и китайский юань. Кроме того, в корзину резервных валют МВФ (специальные права заимствования - SDR) вместе с долларом США, входят евро, иена, фунт стерлингов и юань (с 01.10.2016).

4. По товарному исчислению (по ППСВ) США вторая экономика в мире. (после китайской с 2014 г.) и расчет продукции по стоимости в национальной валюте или в долларах в текущих ценах не свидетельствует, что в три раза более дорогой один кг. помидор равен трем кг. этих же помидор, на более дешевых в другой стране. Следует также учитывать устойчивую динамику снижения доли США в мировой экономике за последние 65 лет (с 1950 г.).

5. Крупные развитые страны мира (Япония, Германия, Великобритания и Франция) уступают США в темпах роста и не являются для Соединенных Штатов конкурентами по причинам несопоставимости ресурсной базы (трудовых, материальных и финансовых ресурсов). Лишь в совокупности 28 стран Евросоюза по отдельным параметрам превышают экономику США. Вместе с тем, в условиях Брексита экономика ЕС становится по размеру меньше экономики США. На глобальном рынке лишь два участника (Китай и Индия) способны превосходить США по ресурсной базе. Тем более, что эти страны превосходят США по темпам роста национальных экономик.

6. Демографические показатели США не все американские исследователи относят к однозначно хорошим [3]. Так, беспокойство у них вызывает рост численности и доли азиатской, латиноамериканской, арабской диаспор, среди которых знающие английский язык используют в производственной и бытовой сферах свои национальные языки, формируя национальные анклавы в рамках США и др.

7. Поддающийся погашению долг США превышает размер ВВП страны и является перспективным риском для национальной и мировой экономики.

8. Динамичные инновационные компании, которым завидует весь мир, не позволяют стране стать самой динамичной экономикой в мире, т.к. кроме этих компаний есть сферы, тормозящие развитие экономики США.

9. Либеральный порядок в экономике показал свою несостоятельность через мировые, региональные и национальные кризисы. Сегодня в США жестко регулируются таможенная, валютная, кредитно-финансовая, налоговая и иные экономические политики, не допускающие излишней либерализации в этих сферах.

При всех отмеченных угрозах, факторах и механизмах США остаются самой значимой величиной в глобальной экономике, хотя их и теснят новые лидеры.

Трудно согласиться с мнением, что сегодня у США нет какого-либо продуманного плана будущего миропорядка [15]. Соединенные Штаты были и остаются страной, государственный аппарат которой принимает решения, базирующиеся на глубокой проработке вариантов развития событий, выработке и последовательной реализации стратегических проектов. Такие проекты как ООН, МВФ, Всемирный банк, ВТО и др. основаны именно на американских идеях и принципах.

По мнению директора Московского центра Карнеги Дмитрия Тренина сегодня «для американцев все союзники могут быть только младшими партнерами, отношения с которыми должны строиться в строго иерархическом порядке. Некое подобие равноправия Вашингтон может признавать лишь в тех сферах, где у него нет явного преимущества». Это касается всех стран. Отношение к России, например, характеризует выступление президента Обамы в конгрессе США (2014 г.), где он поставил ее в один ряд с «Исламским государством» и лихорадкой Эбола. Для США нынешняя Россия — страна третьего уровня. Первый уровень предназначен для самих Соединенных Штатов. Второй — для Китая, европейских и других союзников. Но все страны вокруг США не равны им [15].

В послании американскому конгрессу "О положении страны" в 2015 г. президент США Барак Обама отмечал, что Китай хочет писать правила торговли для наиболее быстро развивающегося региона мира, но устанавливать эти правила должны США [10]. В последствии подобный тезис звучал и в других официальных высказываниях Барака Обамы. В частности, в газете Washington Post 2 мая 2016 г. он заявил, что мир изменился, а с ним меняются и правила и писать их должны США, а не страны, подобные Китаю («The United States, not countries like China, should write them») [9].

Такой безапелляционный подход нередко настораживает партнеров США, которые принимая данные правила ощущают некоторый дискомфорт. В последствии это, как в случае с дегол-

левской Францией или Россией, может вылиться в определенных условиях в некое противостояние. Так, поиск альтернатив современной мировой экономической системе привел ряд традиционных союзников США (Австралия, Великобритания, Германия, Италия, Корея, Франция и др., всего 57 стран-участников) в созданный Китаем Азиатский банк инфраструктурных инвестиций (АБИИ). При этом европейские страны вступили в азиатский банк несмотря на противодействие США, формируя собственные двусторонние отношения с Пекином. При этом из ведущих экономик за пределами АБИИ остались только США и Япония [2].

В апреле 2016 г. Китай и еще 15 стран провели в Австралии очередной (12-ый) раунд переговоров по созданию до конца 2016 г. Всестороннего регионального экономического партнерства (Regional Comprehensive Economic Partnership - RCEP). Это экономическое сообщество включает 10 стран АСЕАН (Индонезия, Бруней, Бирма, Вьетнам, Камбоджа, Лаос, Малайзия, Сингапур, Таиланд и Филиппины) и 6 стран, желающих заключить с ними соглашение о зоне свободной торговли (Китай, Индия, Япония, Южная Корея, Австралия и Новая Зеландия). Формирование RCEP и основных параметров его деятельности идет не гладко, т.к. предварительно намеривались завершить переговоры к концу 2015 г. [5]. С мая 2013 г. проведено 13 раундов переговоров по RCEP, из них 3 в 2016 г. и еще на 2016 г. запланировано три раунда, в том числе во Вьетнаме (август), Китае (октябрь) и Индонезии (декабрь). Одновременно проводятся совещания на уровне министров [11]. RCEP может стать прямым конкурентом американскому проекту Транстихоокеанского партнерства (ТТП),

Говоря об активном продвижении Китая в мировой экономике, следует отметить что основы экономической политики страны на глобальной арене заложены в разработанные и реализуемые Китаем стратегические планы развития страны до 2049 г., которые придется учитывать не только соседям. Сегодня Китай не пытается безапелляционно продвигать свой вариант мирового порядка. Страна сконцентрирована на накоплении национального потенциала и на выстраивании внешней инфраструктуры, которая включает в себя экономические, политические и

военные компоненты. В этой связи интересны такие разносторонние проекты как новый Шелковый путь, АБИИ, Шанхайская организация сотрудничества и др. активно продвигаемые Китаем в Евразии.

Вместе с тем, политическое и военное сотрудничество Китая с отдельными странами, а также собственная экспансия страны уже сегодня привели к созданию ряда объектов, позволяющих в будущем с помощью военной силы обеспечить защиту национальных экономических интересов и влиять на мировую торговлю. Это, в частности, контроль над Южно-Китайским морем, через которое проходит около \$5 трлн. мирового торгового оборота [26], с помощью объектов с системами ПВО, взлетно-посадочными полосами и портовыми сооружениями, расположенных в зоне Парасельских островов и архипелага Спартли.

Важную роль для мировой экономики в ближайшей перспективе может сыграть китайско-пакистанский экономический коридор (China-Pakistan Economic Corridor, CPEC), протяжённостью 3 тыс. км и стоимостью \$45,6 млрд., призванный соединить Северо-Западный Китай и Персидский залив. Этот проект, предусматривает строительство шоссейных и железных дорог, а также нефте- и газопроводов. Когда проект будет завершен, он соединит порт Гвадар, расположенный на юге Пакистана, с городом Кашгар на северо-западе Китая и станет главным торговым маршрутом Китая на Ближний Восток и в Африку [16]. В результате Малаккский пролив утратит свое стратегическое и экономическое значение как основной путь, соединяющий Индийский океан с Тихим, по которому осуществляется связь между тремя наиболее населёнными государствами региона — Китаем (1340 млн.), Индией (1190 млн.) и Индонезией (240 млн.). Сократится время доставки грузов, а Пакистан и Китай получают дополнительные финансовые ресурсы за счет транспортировки.

В марте 2016 г. СМИ сообщили, что китайские войска будут размещены в Пакистане для охраны CPEC. Конечная точка коридора, город Гвадар превращен с помощью китайского капитала в крупный современный порт, который находится под управлением китайской государственной компании Chinese Overseas Port Holdings. Гвадар находится в непосредственной

близости от Ормузского пролива между Оманским и Персидскими заливами, через который проходит 40% всей законтракованной в мире сырой нефти. Если китайские войска будут расположены и в Гвадаре, то Китай становится новой геополитической силой способной контролировать Ормузский пролив.

Одновременно Китай активно прорабатывает идею строительства Кра-канала (через Малаккский полуостров Таиланда), соединяющего Тихий океан (Сиамский залив) с Индийский (Андаманское море). В самом узком месте полуострова длинна канала всего 44 км. Кра-канал может уменьшить путь судов из Тихого в Индийский океан без прохода через Малаккский пролив более, чем на 1 800 км от чего пострадает Сингапур, но выиграют Китай и его союзник Таиланд.

В январе 2016 г. на саммите форума по китайско-африканскому сотрудничеству в Йоханнесбурге достигнута договоренность о строительстве военно-морской базы Китая в Джибути в портовом городе Обок на африканской стороне пролива Баб-эль-Мандеб. Пролив соединяет Аденский залив (т.е. весь бассейн Индийского океана и Азиатско-Тихоокеанский регион) с Красным морем и далее, через Суэцкий канал, со Средиземным морем и с Европой. База в Джибути позволит китайским вооруженным силам на постоянной основе контролировать Баб-эль-Мандебский пролив и гарантировать военное прикрытие китайского присутствия в Африке, составившему в 2014 г. \$210 млрд товарооборота и \$20 млрд прямых китайских инвестиций [26].

Присутствует Китай и на стадии формирования консорциума по прокладке нового канала между Тихим и Атлантическим океанами через территорию Никарагуа (Никарагуанский канал). Строительство канала стоимостью \$60 млрд. финансирует гонконгская компания НК Nicaragua Canal Development Investment Group. Одновременно Россия обеспечивает поставки Никарагуа военное снаряжение и оружие (60 танков, 2 ракетных и 4 патрульных катера и др.).

В случае успеха никарагуанского проекта в ближайшие годы Китай будет контролировать с военным присутствием Ормузский, Малаккский и Баб-эль-Мандебский проливы, а также

суэцкий и американский (никарагуанский) каналы. Все это ключевые точки мировой торговой сети.

Одновременно Китай ведет значительную работу по повышению своего уровня и доли присутствия в международных организациях. Особое значение при этом придается Международному валютному фонду (МВФ).

Третья экономика в мире (Индия) менее заметна чем Китай и США сегодня на глобальной экономической карте по ряду причин, в том числе из-за недостаточной ее публичности. Наследия колониального прошлого (неразвитость инфраструктуры, отсталость сельского хозяйства, значительное количество бедного населения, кастовая система, отток квалифицированных кадров в метрополию, напряженность в Кашмире и др.) не позволяют стране совершить мощный рывок в экономику XXI века. Однако у современной Индии самые высокие темпы роста среди стран первой десятки, а Goldman Sachs (GS) еще более 10 лет назад предполагал, что ВВП Индии к 2050 г. составит 79% от уровня США, в 4 раза превысив размер японской экономики [6]. При этом мы еще в 2010 г. указывали на недостатки методологии GS, когда темпы роста Индии ожидалось в районе 5,1-6,2%, предполагая превышение китайских в два раза [17, с.110]. В 2013-2014 фин. г. прирост ВВП Индии составил 6,9%, в 2014-2015 фин. г. - 7,3%, а в 2015-2016 фин. г. Минфин Индии прогнозируется рост экономики страны на уровне 8-8,5% [25]. Современные данные и прогнозы МВФ свидетельствуют что в 2015 г. экономика Индии составляла 45% от уровня США и ожидается, что в 2020 г. она составит 57% от размера экономики США [8].

Следует отметить, что специфика развития отдельных экономических лидеров отражается и на институциональной базе мирового хозяйства. Это проявляется в деятельности Всемирной торговой организации (ВТО) и Международного валютного фонда (МВФ), которые испытывают определенные проблемы из-за возникающих разногласий между традиционными и новыми глобальными экономическими лидерами. В ВТО, например, практически провалена работа над "Доха раундом" многосторонних торговых переговоров, который должен был завершиться в 2005 г. Непростая ситуация складывается и в МВФ в вопро-

сах пересмотра квот, содержания корзины резервных валют фонда, процесса подготовки и принятия решений, выборов руководящих органов фонда и др.

В частности, в Международном валютно-финансовом комитете МВФ (МВФК) на протяжении почти шести лет были глубоко разочарованы продолжающейся задержкой проведения реформ квот и управления МВФ, принятых в 2010 году. «Признавая значение этих реформ для укрепления доверия к МВФ, его легитимности и действенности, мы вновь заявляем, что их скорейшее проведение остается нашей самой приоритетной задачей. Мы по-прежнему призываем США как можно скорее ратифицировать реформы 2010 года» сказано в Коммюнике тридцать первого совещания МВФК от 18 апреля 2015 года [4]. Длительный период действовала квота при голосовании в МВФ, которая для США составляла 17,69%, Китая - 4%, России - 2,5%, а Индии - 2,44%. Для принятия ключевого решения необходимо 85% голосов и установленная для США квота (17,69%) дает им фактическое право вето (все остальные члены МВФ в совокупности могут получить лишь 82,31% голосов). Согласованный и принятый МВФ в 2010 году 14-й пересмотр квот не реализовывался из-за не проведения сенатом США ратификации данного документа. Не введение в жизнь положений компромиссного 14-го пересмотра квот не позволяло руководящим органам МВФ приступить к разработке более справедливого 15-ого пересмотра квот.

После ратификации сенатом США все условия для реализации увеличения квот, решение о котором было принято в рамках 14-го общего пересмотра квот, оказались выполнены по состоянию на 26 января 2016 г. В результате квоты каждого из 188 государств-членов МВФ увеличиваются в совокупности с приблизительно 238,5 млрд. СДР (примерно \$329 млрд.) до 477 млрд СДР (около \$659 млрд.) [22].

Таким образом, в настоящее время квота Китая составляет 6,43%, США - 17,51%, Индии - 2,77%, Японии - 6,50%, Германии - 5,62%, России - 2,72%, Бразилии - 2,33%, Индонезии - 0,98%, Великобритании - 4,25% и Франции - 4,25% [7]. Данное несправедливое по мнению развивающихся стран положение,

сохранится, очевидно, еще несколько лет, т.к. между странами-членами МВФ существуют серьезные разногласия относительно методики расчета квот.

Непросто складывается ситуация в МВФ на переговорах о повышении роли и значения Китая в деятельности фонда. Так, долгие годы не решался вопрос о включении юаня в корзину резервных валют фонда, т.н. специальные права заимствования (Special Drawing Rights - SDR). В корзину МВФ были включены четыре валюты: доллар, евро, иену и британский фунт. МВФ не включал китайский юань в корзину резервных валют, хотя экономика Китая долгие годы превышала японскую и британскую и стала сопоставима с экономикой США. Не бралось в расчет и то, что юань используется рядом стран в международных расчетах наряду с долларом и евро. Клиринговые банки в юанях существуют в 15 городах мира, включая Лондон, Париж, Франкфурт и Люксембург. Подобное соглашение заключено и с Лос-Анджелесом. Китай заключил договоры о валютных свопах на 430 млрд. долл. с центробанками более чем 20 стран, в том числе с ближайшими союзниками США (Австралией и Великобританией). Глава МВФ Кристин Лагард постоянно подчеркивала, что вопрос заключается не в том, нужно ли включать юань в корзину, а в том, когда это сделать [12]. Такой подход тормозил принятие решения по юаню. В конечном итоге решение было принято и в начале 2016 г. МВФ официально признал китайский юань международной резервной валютой.

В результате с 1 октября 2016 г. юань вместе с долларом США, евро, иеной и фунтом стерлингов станет пятой валютой, включенной в корзину резервных валют МВФ –SDR [23]. С 2010 г. было установлено следующее распределение валют в корзине SDR: доллар – 41,9%, евро - 37,4%, иена - 9,4% и фунт стерлингов - 11,3%. С 1 октября 2016 г. структура распределения валют в корзине SDR составит: доллар - 41,73%, евро - 30,93%, юань - 10,92%, японская иена - 8,33% и британского фунта —8,09% [24]. Меньше всех от включения юаня в корзину SDR пострадал доллар (минус 0,4%), в то время как доля евро снизилась на 17,3%, иены – на 11,4%, а фунта – на 28,4%.

Одновременно Совет директоров МВФ принял решение о

включении юаня (renminbi - RMB) отдельной строкой в ежеквартальные отчеты о составе валютных резервов стран-членов МВФ. К международным резервным валютам в МВФ относят доллар США, евро, японскую иену, британский фунт стерлингов, швейцарский франк, австралийский доллар и канадский доллар. Решение о признании юаня резервной валютой вступает в силу с 1 октября 2016 года. Страны-члены МВФ теперь смогут учитывать в качестве официальных резервов свои внешние активы, деноминированные в юанях, свободно доступные для нужд финансирования платежного баланса. Данное решение не скажется на оценке валютных резервов КНР, т.к. активы Народного банка Китая в юанях не являются резервами иностранной валюты и не учитываются в профильной отчетности МВФ [21].

Не способствует повышению доверия к МВФ, его легитимности и действенности практика избирательного формирования групп разработчиков проектов решений. Так, в 2007 г. впервые в рамках МВФ был применен механизм многосторонних консультаций в рамках пяти участников (зона евро, Китай, Саудовская Аравия, США и Япония), сформулировавших свои планы в отношении экономической политики для 185 стран-членов МВФ [14, с.5] (в настоящее время 188 членов). При этом вне рамок многосторонних консультаций оказался ряд глобальных экономических лидеров (Индия, Россия, Бразилия, Великобритания, Мексика), что не вызвало среди них значительного энтузиазма.

Сложившаяся ситуация в МВФ приводит к формированию новых международных банковских структур, частично подменяющих МВФ. К ним можно отнести Новый банк развития БРИКС (англ. New Development Bank BRICS), Азиатский банк инфраструктурных инвестиций - АБИИ (англ. Asian Infrastructure Investment Bank) и др.

Значительные изменения глобальной экономической системы, прошедшие с начала века и ожидаемые в ближайшем будущем, требуют поиска новых форм и методов стимулирования устойчивого экономического развития. Среди них одним из наиболее эффективных методов является интеграция стран и их объединений, а также активизация международных двухсторонних экономических отношений. В частности, значительной эко-

номической структурой может стать Шанхайская организация сотрудничества (ШОС), после ожидаемого принятия в ее члены в 2017 г. Индии и Пакистана, и решения вопроса по Ирану. Серьезными перспективами реализации обладают такие структуры как евро-американская (трансатлантическая) зона свободной торговли (TAFTA) или трансатлантическое торговое и инвестиционное партнерство (TTIP), Транс-Тихоокеанское партнерство (TPSEP или P4), Всеобъемлющее региональное экономическое партнерство, а также другие проекты. В значительной степени на мировой экономической ландшафт могут повлиять такие проекты как новый Шелковый путь и транспортный коридор Юг-Север (Иран-Азербайджан-Россия), развитие транспортно-энергетической системы обеспечения ресурсами Европы и др.

Выводы:

- Неравномерное экономическое развитие отдельных стран характерно для мировой экономики во все исторические периоды. Страны, бывшие 500 лет назад экономическими лидерами (Китай и Индия) со временем под силовым воздействием утратили его. С периода становления США до середины XX века в мире наблюдался непрерывный рост доли американской экономики (1800-1950 гг.). Веками у большинства стран мира рост или падение их экономической мощи были в значительной мере обусловлены военной составляющей. Однако после второй мировой войны ситуация изменилась и неравномерное экономическое развитие стран стало проявляться преимущественно в мирных условиях, когда, например, стала сокращаться доля развитых экономик в мире.

- Глобализация и интернационализация мирового хозяйства на начальных этапах своего формирования оказали стимулирующее воздействие на развитые страны. В последствии, низкий уровень оплаты труда в развивающихся странах, пренебрежение социальными гарантиями для местных работников, стимулирование коррумпированности местных властей транснациональными корпорациями в целях возможности экономии на условиях труда и охране окружающей среды сформировали конкурентные преимущества для продуктов, произведенных в развивающемся мире. Это создало предпосылки опережающего роста производственных мощностей в развивающихся странах.

- Распад колониальной системы и формирования национальных администраций новых государств после второй мировой войны (Индия, Индонезия, Пакистан, Алжир и др.) на первом этапе не привело к их значительному экономическому росту. В последствии облегчение доступа к результатам научно-технического прогресса в мире, развитие производственного потенциала развивающихся стран, формирование национальной бюрократии и рост образовательного уровня населения позволили на более поздних этапах глобализации скорректировать национальные политики в направлении собственного развития и перераспределения части доходов в пользу местных властей. Однако прошли десятилетия прежде чем развивающиеся страны смогли заявить о себе на мировой экономической арене.

- Проблемы мировой экономики третьего тысячелетия зародилась и реализовалась как кризис в развитых экономиках, а также наиболее продвинутой в организационном плане экономике еврозоны, где кризис 2009 г. проявившийся в США в "V"-образной форме, трансформировался в еврозоне с 2009 г. к 2012-2013 гг. в "W"-образную, синусоидальную форму, где, возможно, проявилось наложение нескольких циклов спада из экономической теории (Кондратьева, Кузнеца, Жюгляра, Китчина).

- Кризисные явления в развитых экономиках 2009, 2012-2013 гг. стали одним из проявлений и последствий современных глобализационных процессов. Кризис развитых экономик 2009 года и его последствия более рельефно выявили неравномерность экономического развития отдельных стран и регионов. Результатом неравномерного развития стала консолидация признаков появления на глобальном рынке новой категории стран с темпами роста экономик выше среднего по мировой экономике.

- Начиная с 2000-го года среди глобальных экономических лидеров произошли значительные изменения. В 2000 г. валовой внутренний продукт США, рассчитанный МВФ по ППСВ превышал суммарный размер трех следовавших за ними экономик – Китая Японии и Германии. За прошедшие 15 лет, Италия покинули 10-ку крупнейших экономик мира и занимает 12-е место. Вошла в число глобальных лидеров Индонезия (8-я в 2015 г.) и все девять

прежних лидеров 2000 г. сменили свои места в мировой экономике. При этом США, Япония, Германия и Франция снизили свои рейтинговые места, а Китай, Индия, Россия, Бразилия и Индонезия - повысили. Из развитых стран исключение составила Великобритания, которая за 15 лет поднялась в рейтинге глобальных экономических лидеров на одно место, опередив Францию.

- В 2000 г. в топ-10 стран глобальных лидеров развитые экономики обладали двукратным превосходством над развивающимися и переходными странами, но к 2015 г превосходство трансформировалось в 14%-ое отставание. Похожая ситуация складывается во втором (11-20 место) и третьем (21-30 место) эшелоне стран глобальных экономических лидеров. Новые развивающиеся экономики теснят традиционных лидеров. Пятилетние прогнозы МВФ свидетельствуют, что этот процесс будет прослеживаться и в будущем.

- С начала нового тысячелетия экономическое давление на США как глобального лидера второй половины XX-го века осуществляется не со стороны одной-двух новых, растущих экономик, а всей совокупностью развивающихся стран. Это осуществляется спонтанно в разрозненном виде, за счет отторжения у США и других традиционных экономических лидеров их места на рынках. В результате проявляется тенденция к утрате экономических позиций США, Европейского союза, Японии и других развитых стран (Канада, Австралия, Швейцария) на мировой арене.

- Особенно рельефно опережающее развитие новых экономик по сравнению с традиционными проявляется в производственной сфере (промышленность, транспорт и др.). Так, сравнение динамики роста портов-рекордсменов из топ-100 мирового рейтинга по показателям грузооборота и контейнерного оборота за 2003-2014 гг. показало сдвиги в мировой торговле в сторону Азию и в первую очередь в сторону Китая. Азия и ее восточная часть сегодня генерируют основную часть морского грузового тоннажа. Возросшая экономическая активность новых лидеров приводит к потере странами ЕС, США и Японией их традиционных экономических мест на портовых рынках.

- Хроническое отставание развитых экономик в темпах роста отражается и на институциональной базе мирового хозяй-

ства. Это проявляется в деятельности ВТО и МВФ, которые испытывают определенные проблемы в своей деятельности из-за возникающих разногласий между традиционными и новыми глобальными экономическими лидерами, как это произошло с фактическим провалом Доха-раунда ВТО или затягиванием процесса реформирования МВФ на равноправной основе.

• В результате расширяются признаки протекционизма, ускоряется процессы организации новых интеграционных экономических структур. Среди них можно отметить, евро-американскую (трансатлантическую) зону свободной торговли (TAFTA) или трансатлантическое торговое и инвестиционное партнерство (TTIP), Транс-Тихоокеанское партнерство (TPSEP или P4), Всеобъемлющее региональное экономическое партнерство, а также другие структуры (например, Шанхайская организация содружества, Азиатский банк инфраструктурных инвестиций и др.). Такие проекты как новый Шелковый путь, транспортный коридор Юг-Север (Иран-Азербайджан-Россия), Канал через Малаккский полуостров Таиланда, никарагуанский канал между Тихим и Атлантическим океанами, китайско-пакистанский экономический коридор (СПЕС) и др. способны в значительной мере изменить мировой экономический ландшафт.

• Можно предположить, что межстрановая конкуренция будет и дальше нарастать, что обусловлено рядом лимитирующих факторов (население, ограниченность ресурсов, проблемы окружающей среды и др.). Эти процессы могут активизировать традиционные риски, а также вызвать появление новых рисков.

Библиография

1. American Association of Port Authorities. Port Industry Statistics. World Port Rankings 2014. <http://www.aapa-ports.org/unifying/content.aspx?Item Number=21048>.
2. Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB. <http://www.aiib.org>.
3. Cohn D'vera, Caumont Andrea. 10 demographic trends that are shaping the U.S. and the world. March 31, 2016. <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/03/31/10-demographic-trends-that-are-shaping-the-u-s-and-the-world/>.
4. Communiqué of the Thirty-First Meeting of the IMFC. Governance. <http://www.imf.org/external/np/cm/2015/041815.htm>.
5. Guiding Principles and Objectives for Negotiating the Regional Comprehensive Economic Partnership. <http://dfat.gov.au/trade/agreements/rcep/Documents/guiding-principles-rcep.pdf>

6. Driaming with BRICs: The path to 2050. October 2003. Global Economics Paper No. 99. 24p. – <http://www.goldmansachs.com/ideas/brics/brics-dream.html>.
7. IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors. 3 August 02, 2016. <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>.
8. International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, October 2015.
9. President Obama: The TPP would let America, not China, lead the way on global trade. May 2, 2016. https://www.washingtonpost.com/opinions/president-obama-the-tpp-would-let-america-not-china-lead-the-way-on-global-trade/2016/05/02/680540e4-0fd0-11e6-93ae-50921721165d_story.html.
10. President Obama's 2015 State of the Union Address. January 20, 2015. <https://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2015/01/20/president-obamas-2015-state-union-address>.
11. Thirteenth Round of Negotiations – 12-18 June 2016, Auckland, New Zealand. 30 June 2016. <http://dfat.gov.au/trade/agreements/rcep/news/Pages/thirteenth-round-of-negotiations-12-18-june-2016-auckland-new-zealand.aspx>.
12. Wolf Richter, Wolf Street. China targets the dollar. Apr. 4, 2015. <http://www.businessinsider.com/china-targets-dollar-2015-4>.
13. Wyne Ali. America isn't weaker than China and Russia — it's just held to a different standard. July 26, 2016. <http://www.vox.com/2016/7/26/12281000/us-america-weak-china-russia>
14. Годовой отчет МВФ. 2007. Обращение директора-распорядителя МВФ и председателя исполнительного совета МВФ Родриго де Рато. https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/ar/2007/pdf/ar07_rus.pdf.
15. Для США нынешняя Россия — страна третьего уровня. 24 июня 2015. <http://lenta.ru/articles/2015/06/24/globalwar/>?
16. Китайско-пакистанский экономический коридор сулит перемены Ближнему Востоку. <http://energyworld.interaffairs.ru/index.php/growers/item/662-662>.
17. Кротенко Юрий. К вопросу оценки места и роли стран БРИК в мировой экономике. // Studii economice. Revista științifică. An.IV, nr.3-4 (decembrie) 2010. P.109-118. - P. 110.
18. Крупнейшие порты мира (2014). <http://periskop.livejournal.com/1542764.html>.
19. МВФ официально признал юань международной резервной валютой. 5 марта 2016. <https://news.mail.ru/economics/25044540/?frommail=1>
20. Международный валютный фонд. Информационная справка. Квоты в МВФ. Январь 2016 г. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/rus/quotasr.pdf>.
21. Международный Валютный Фонд. Информационная справка. Специальные права заимствования (СДП). <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/rus/sdrr.pdf>
22. Special Drawing Right (SDR). Factsheet. April 6, 2016. <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sdr.htm>.
23. Обзор экономики Индии. Портал внешнеэкономической информации. http://www.ved.gov.ru/exportcountries/in/about_in/economy_in/.
24. «Сяокан» и военная «дипломатия проливов»: будущее за Китаем? 30.03.2016. <http://eadaily.com/ru/news/2016/03/30/syaokan-i-voennaya-diplomatiya-prolivov-budushchee-za-kitaem>.

UE ÎN VREMURI DE CRIZĂ DE MIGRANȚI ȘI REFUGIAȚI

Marta PACHOCKA,

doctor, Universitatea de Studii Economice din Varșovia, Polonia

Rezumat

În lucrare sunt prezentate două crize importante - migranți și refugiați - cele care au fost întâmpinate de către UE și statele sale membre, cel puțin începând cu 2014. Acestea sunt diferite, dar ele coexistă și se influențează reciproc. Scopul acestui articol este de a descrie succint situația actuală din Europa a migranților și refugiaților, de a identifica principalele probleme și provocări în acest domeniu, precum și a analiza soluțiile propuse de UE și punerea în aplicare a acestora. O atenție deosebită este acordată agendei europene privind migrația, anunțată de către Comisia Europeană în mai 2015, care ar fi trebuit să abordeze mai complex fenomenul migrației, care încorporează dimensiunile interne și externe ale politicii în acest domeniu.

Cuvinte-cheie: *migranți, refugiați, Agenda europeană privind migrația, fenomen complex al migrației*

THE EUROPEAN UNION IN TIMES OF MIGRANT AND REFUGEE CRISES

Abstract

The paper presents two important crises – migrant and refugee ones – having been experienced by the EU and its member states at least since 2014. They are different in nature but they coexist and affect each other. The aim of the article is to briefly describe the current migrant and refugee situation in Europe, identify the main problems and challenges in this area as well as discuss the solutions proposed at the EU level and their implementation. A particular attention is paid to the European Agenda on Migration announced by the European Commission in May 2015 that was supposed to address the increasingly complex phenomenon of migration in a comprehensive way, incorporating both internal and external dimensions of policy in that field.

Keywords: *migrant, refugee, European Agenda on Migration, complex phenomenon of migration*

1. INTRODUCTION

The last decade was not an easy period for the European Union as the organization had to face several internal and external problems and challenges in different fields, encompassing i.a. economy and finance, policies and institutions, or migration and asylum. The aim of this paper is to briefly analyze and discuss two dimensions of the ongoing crisis in the EU concerning migration- and refugee-related issues.

Although migration to Europe is not a new phenomenon, its scale and pace intensified and increased significantly in recent years. To describe the current migrant and refugee situation in the EU, the term ‘crisis’ is often used in media coverage and public debate, and increasingly also in scientific discourse and academic works [1]. The warning signs of the potential migrant and refugee crisis in Europe appeared at least as early as in 2010/2011 with the outbreak of the Arab Spring and further political and military developments in the region. However, the data provided by the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), the International Organization for Migration (IOM), the European Asylum Support Office (EASO) or European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Frontex) reveal that the numbers of people moving to European countries began to grow rapidly especially in 2014 on a year-to-year basis. Since then the European Union has been marked by large quantities of migrants arriving mainly from North Africa and the Middle East, and simultaneously faced by an increasing number of people officially applying in the EU Member States for various forms of international protection or simply identifying themselves as refugees and asylum seekers without submitting any applications.

Taking into consideration the events taking place in Europe since 2014 at least two dimensions of the crises can be identified – (im) migration and refugee (asylum) ones. The first one, demographic in nature, manifests itself through an increasing number of people crossing both legally and illegally the EU external borders in a very short period of time, as well as through the consequences of these massive migratory movements for the transit and migrant-receiving countries. The latter refers to the issue of declared and actual legal status of the newcomers, many of which seek international protection,

usually encompassing i.a. refugee status, subsidiary/temporary protection status or authorisation to stay for humanitarian reasons [2].

2. THE SITUATION IN THE FIELD OF MIGRATION AND ASYLUM IN THE EU

It is difficult to show the whole picture when it comes to the scale of the migration and refugee crisis in the EU. The data on the topic is being collected by different bodies which regardless of their mode of cooperation – regular or ad hoc, formal or informal – may use different definitions and data gathering methodologies.

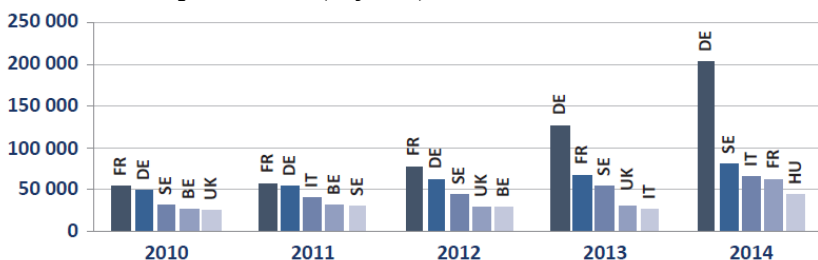
In 2008, the EU took steps to standardize data collected in the field of migration and international protection from the EU members, EFTA members and some other countries. In 2008 Joint Annual International Migration Data Collection was established under the requirements of Regulation (EC) 862/2007 of the European Parliament and of the Council on Community statistics on migration and international protection [3]. Since then it has been administrated by Eurostat in cooperation with the UN Statistical Division, the UN Economic Commission for Europe and the International Labour Office (ILO) [4]. According to the afore-mentioned Regulation (EC) 862/2007 the international protection procedures in Member States can lead to different outcomes that are reported to the Eurostat for statistical and analytical purposes. The asylum application, in other words application for international protection, may be rejected or approved and consequently the applicant may be granted [5]: refugee status (under Geneva Convention 1951), subsidiary protection status, an authorisation to stay for humanitarian reasons under national law concerning international protection or temporary protection status under EU legislation [6]. The type of international protection mentioned last has not yet been used since it was introduced in 2001 by the Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001. In addition, so called humanitarian protection is not harmonized at the EU level and is not reported to the EU by all Member States [7].

According to EASO, in 2014, there were 662 680 third-country nationals applying for international protection in the EU+ countries, i.e. 28 EU Member States, Switzerland and Norway. The number in 2014 was the highest recorded level and the sharpest year-to-year

growth (+43% compared to 2013) since 2008. Asylum applicants recorded were predominantly citizens of Syria, six Western Balkan countries considered together and Eritrea, whereas Germany, Sweden, Italy, France and Hungary were the main countries accepting them. By the end of 2014 there were over 500 thousand people awaiting a decision on their asylum application in the EU+, i.e. 37% more than the previous year. Also in 2014 around 390 thousand first instance decisions were issued, 10% more than in 2013. The overall recognition rate [8] at EU+ level amounted to 47% including 99 440 persons given refugee status, 59 565 persons with subsidiary protection and 22 315 persons with humanitarian protection. The highest recognition rates were noted for Syrians, Eritreans and stateless persons [9].

As Figure 1 shows, between 2010 and 2012, France was the top receiving country of applicants for international protection in the EU+ with Germany on the second position. The situation changed in 2013 when Germany was ranked the first destination country among 30 states of the EU+. The leading position of Germany was established when in 2014 the number of applicants increased from 126 705 in 2013 to 202 645 in 2014. Simultaneously, the gap between the first and the second ranked receiving country more than doubled growing significantly from 60 440 applications in 2013 to 121 465 applications in 2014. Hungary rose to 5th place in the last four months of 2014 due to a large influx of applicants from Kosovo at that time [10].

Figure 1. The top five main destination countries of applicants of international protection (asylum) in the EU+ 2010-2014

Source: EASO, *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2014*, Luxembourg, July 2015, p. 16, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Annual-Report-2014.pdf> (accessed: 26.05.2016).

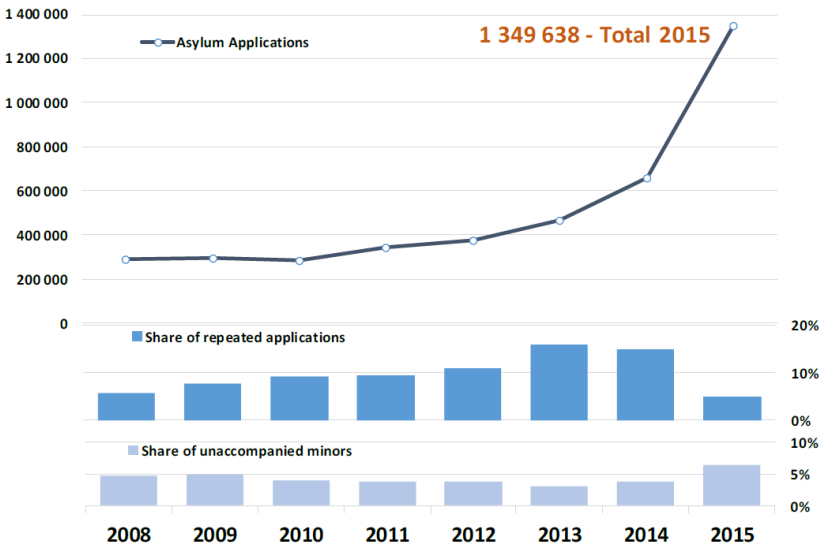
In 2015, the numbers of applications for international protection in the EU+ countries were even higher (Figure 2) [11]. That year 1 349 638 applications were submitted, more than twice that of 2014 and it was once again the largest number of applications since 2008. In the second half of 2015, the number of monthly applications was over 100 thousand and reached 176 430 applications in the month of October alone which is an unprecedented increase. In 2015 the percentage of repeated applicants understood as the proportion of repeated applicants in the total number of applicants for international protection has been decreasing, to drop to 5% as the total for the whole year [12].

Applications from Syrians constituted 27% of all applications; there were also 199 202 applications submitted by citizens of six Western Balkan countries in 2015 (mostly by citizens of Kosovo and Albania), what stood for 15% of the total number of applications and ranked them the second citizenship group. They were followed by Afghans with 190 013 applications (14%) and Iraqis with 125 529 applications (9%). Other nationalities among the top ten applicants in 2015 included Eritreans, Iranians, Nigerians, Pakistanis, Russians and Somalians. In 2015, there was a 3-fold increase in Syrian applicants (369 871) compared to 2014. In September alone, there were almost 63 thousand applicants coming from Syria to the EU+ countries. Germany was becoming increasingly popular (over 40% of the EU+ total) with Hungary and Sweden as main destination countries together amounting to 30% of all Syrian applicants. In Hungary, almost all applicants later left the country and reapplied in other EU Member States [13].

In 2015, 603 014 decisions at first instance were made in the EU+ countries [14], which meant a 63% increase compared to 2014, a highest number since the start of data collection by Eurostat in 2008. All the while, 49% of all decisions in first instance in the EU+ were positive, a 6 percentage-point increase compared to 2014. This can be attributed to higher occurrence of cases with high recognition, mostly concerning Syrians and Iraqis. Most decisions at first instance were granted to Syrians and in 2015, EU+ countries more than doubled the number of decisions on Syrian applications for a total of 166 746. 97% of these were positive with 81% given refugee status and 16% subsidiary protection. Albanian cases came second with 42 636 decisions issued, over three times the numbers from 2014. For Alba-

nians in turn 98% of all first instance decisions were negative. Also 98% of decisions were negative for 36 757 cases concerning citizens of Kosovo in 2015. There was a 69% increase in decisions concerning Eritrean cases 90% of which were positive. The number of decisions issued doubled for Iraqi nationals and the recognition rate increased from 69% in 2014 to 83% in 2015. For other the top ten at EU+ level citizenships compared to 2014 the biggest increase was noted for Nigerian applicants (+64%) followed by Pakistani applicants (+16%). For applicants from Serbia the number of first instance decisions remained stable and it slightly decreased for Afghans (-10%) and Russians (-4%) [15].

Figure 2. Number of applications for international protection in the EU+ 2008-2015

Source: EASO, *Latest asylum trends – 2015 overview*, 2016, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf> (accessed: 26.05.2016).

This overview of the main statistical findings on international protection in the EU discussed together with Switzerland and Norway can be complemented with data provided by Frontex, which focuses on the monitoring and analysing of the scale of illegal immigration at the external

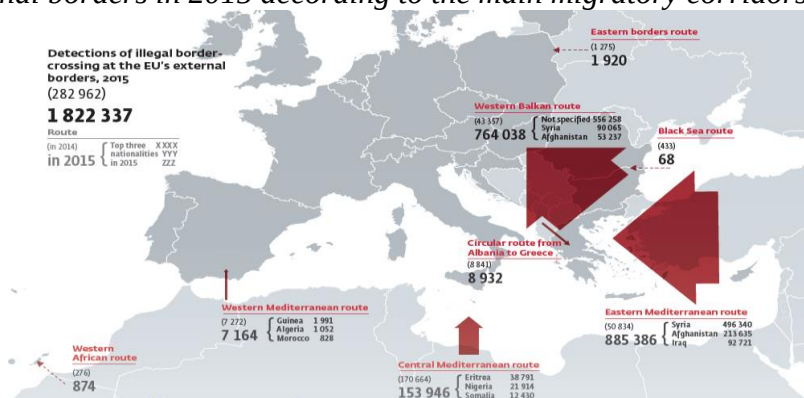
borders of the EU and associated countries belonging to the Schengen zone. According to the Frontex report on *Annual Risk Analysis for 2016*, there were more than 1.82 million detections of illegal border-crossing between border crossing points (BCPs) along the EU external borders in 2015, a 6-fold increase when compared with 2014 (282 962). There were 701.6 thousand detections of persons staying illegally on the EU territory compared to 425 thousand in the previous year. Although the number of return decisions for third-country nationals (issued by authorities other than border-control authorities) was 286.7 thousand in 2015, the number of effective returns (usually implemented by border-control authorities) was much lower that year before, amounting to 175.2 thousand. Numbers on returns were in general close to those recorded in 2014. Given the increasing migratory pressure and a massive number of regular passengers of several millions per year, refusals of entry numbers at BCPs, as defined in the Schengen Borders Code, remained rather constant at a low level: 114 887 in 2014 and 118 495 in 2015 [16].

Similarly to the previous year, in 2015 among eight main migratory routes to Europe regularly monitored by Frontex, only three were of key importance due to the highest number of arrivals (Figure 3). Although, during the whole 2015, especially in the summer, not only there was an increase in inflows but also there was a change in the routes used by asylum seekers. The most detections of illegal border crossing between BCPs were recorded for the Eastern Mediterranean route (885 386) and most of them corresponded to the arrivals on the Greek islands of the Aegean Sea. The second migration path was the Western Balkan route (764 038) with most cases detected mainly on Hungary's and Croatia's borders with Serbia. In both cases it meant an over 16-fold increase compared to 2014. The third migratory corridor with the number of 153 946 was the Central Mediterranean route, which registered a drop by 16.7 thousand, largely due to the fact that the majority of Syrians chose the shorter Eastern Mediterranean route to Europe. If we look at the Eastern Mediterranean route in 2015 the top three arriving nationalities were Syrians (496.3 thousand), Afghans (213.6 thousand) and Iraqis (92.7 thousand). In case of the Western Balkan route citizenship of 556.3 thousand people were not specified, the second group were Syrians (90.1 thousand) and the third one Afghans (53.2 thousand). Finally, Eritre-

ans (38.8 thousand) were the top nationally of illegal migrants traveling to the EU by the Central Mediterranean route detected between BCPs, followed by Nigerians (21.9 thousand) and Somalians (12.4 thousand). In this context the so called Eastern borders route to the EU through Poland was of little significance with the number of detections of 1.9 thousand in 2015 and 1.3 thousand one year prior. In total, in 2015 the highest number of people crossing the border illegally originated in Syria and Afghanistan. They predominantly arrived from Turkey to Greece. One should treat this number with caution as there was a large number of people falsely stating their nationality during the screening process. To avoid being sent back to Turkey many claimed to be citizens of Syria or Afghanistan. To correctly establish the identity and origin of many migrants who lack proper documents is one of the key challenges of border control [17].

Frontex's data on the number of people crossing the Mediterranean Sea to reach Europe are underestimated as many cases of the entry into the EU territory were not detected and not recorded. Moreover, many migrants lost their life or went missing. According to the UNHCR there were 3.5 thousand persons dead or missing in 2014 and 3.8 thousand in 2015 in comparison to 600 in 2013. From 1 January until 26 May 2016 there were at least 1 380 people reported dead or missing [18].

Figure 3. Detections of illegal border-crossing at the EU's external borders in 2015 according to the main migratory corridors

Source: FRONTEX, *Annual Risk Analysis for 2016*, March 2016, p. 16, http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf (accessed: 26.05.2016).

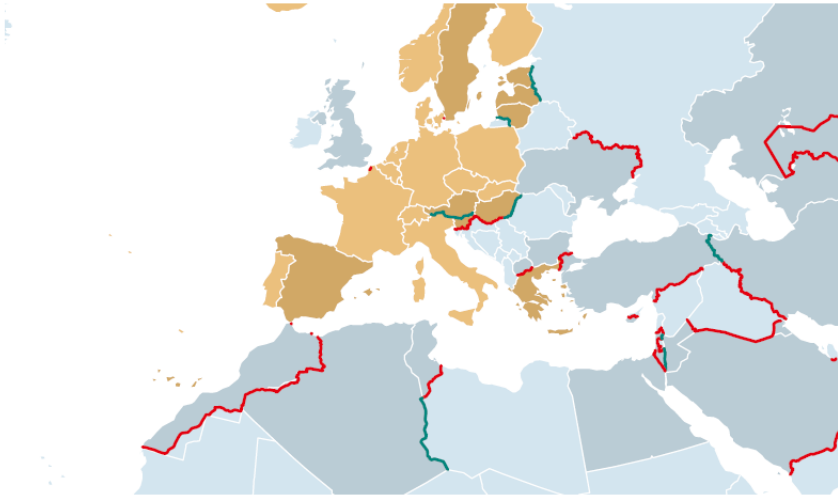
The increasing migratory pressure in 2015 on the Western Balkan route contributed to the situation in which some European countries started or at least decided to construct physical barriers at the borders (Figure 4). This was the case, most significantly, with Hungary which started to construct a fence on its border with Serbia, completed in mid-September 2015. The wall was effective in decreasing detections and regulating the flow of migrants at BCPs. Therefore, the largest flow of migrants quickly moved to the Serbian border with Croatia, for over 6.4 thousand migrants daily between the middle of September and the close of October. The migrants entering Croatia were subsequently transported by trains into the proximity of the border with Hungary. In turn in mid-October, Hungary extended its fence to the land border with Croatia, pushing the flow of migrants to Slovenia. Kosovo, as the single Western Balkan country without a visa liberalisation agreement signed, is the main regional source of illegal migrants with the number of detections at Hungarian-Serbian borders growing in August 2014, peaking in February 2015 and finally dropping afterwards, due to the introduction of international countermeasures which ensured that their numbers remain very low [19].

Throughout 2015 and 2016 some Schengen members [20] reintroduced temporarily border control at the internal borders pursuant to the articles 23–31 of the Schengen Borders Code [21]. According to article 23 a country within the Schengen area may exceptionally reinstate border control for a limited period in case of “a serious threat to public policy or internal security” with possibility of its prolongation. There are two separate procedures in force to be implemented, one for foreseeable events like sport championships or political summits, and another one for cases requiring immediate action such as a terrorist attack [22].

Since temporary internal border controls were reintroduced for the first time in September 2015 at all German borders due to a large influx of people seeking international protection, with special focus granted to the land border with Austria, other countries have referred to the same reason and have taken similar steps. These were Austria, Slovenia, Hungary, Sweden, Norway, Denmark and Belgium [23].

Figure 4. Boundary walls and fences in the Mediterranean and Europe as of January 2016

Borders with fenced sections: — completed or under construction — planned

Source: E. Vallet, J. Guillarmou, Z. Barry, Raoul-Dandurand Chair, University of Quebec in Montreal, *More neighbours make more fences*, *The Economist*, 07.01.2016, <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2016/01/daily-chart-5> (accessed: 26.05.2016).

Due to the intensifying migratory movements to the EU territory since 2014 and a growing number of Member States affected by the scale and pace of these developments and their consequences, the Union started to look for the solutions in the framework of its common migration and asylum policy. At that time, the EU was not prepared for such events, and there was no crisis management plan to be promptly implemented. Already in April 2014 Jean-Claude Juncker drew attention to the importance of migration issues in the EU context, and a few months later, when he became the European Commission President, developing a new migration policy was indicated as one of the ten priorities of the new Political Guidelines [24]. Therefore, in early March 2015 work started on the *European Agenda on Migration* (EAM), and the European Commission announced it in mid-May 2015 [25]. EAM covered an immediate action plan to solve the difficulties in the Mediterranean, as well as medium- and long-term measures. The key actions and priorities proposed in the agenda are presented in Table 1.

Table 1. Key actions and priorities proposed in the European Agenda on Migration in 2015

I. Immediate action	II. Four pillars to manage migration better			
	1. Reducing the incentives for irregular migration	2. Border management – saving lives and securing external borders	3. Europe's duty to protect: a strong common asylum policy	4. A new policy on legal migration
• A funding package to triple the allocation for Triton and Poseidon in 2015–2016 and to finance an EU-wide resettlement scheme. • Immediate support to a possible CSDP (Common Security and Defence Policy) mission on smuggling migrants. • A legislative proposal to activate the emergency scheme under Article 78(3) TFEU by the end of May, on the basis of the special distribution key proposed in Agenda • A proposal for a permanent common EU system for relocation for emergency situations by the end of 2015. • A Recommendation for an EU resettlement scheme by the end of May followed if required by a proposal for more permanent approach beyond 2016. • EUR 30 million for Regional Development and Protection Programs. • Pilot multi-purpose centre established in Niger by the end of 2015.	• Addressing the root causes through development cooperation and humanitarian assistance. • Making migration a core issue for EU delegations. • An action plan on smuggling in May 2015. • Stronger action so that third countries fulfil their obligations to readmit their nationals. • Adoption of a Return Handbook and monitoring of the implementation of the Return Directive. • Reinforcement and amendment of the FRONTEX legal basis to strengthen its role on return.	• Strengthening FRONTEX's role and capacity. • Union Standard for border management. • Strengthening EU coordination of coast guard functions. • A revised proposal on Smart Borders. • Strengthening the capacity of third countries to manage their borders.	• Establishing a new monitoring and evaluation system for the Common European Asylum System and guidance to improve standards on reception conditions and asylum procedures • Guidelines to fight against abuses of the asylum system. • Strengthening Safe Country of Origin provisions of the Asylum Procedure Directive to support the swift processing of asylum applicants from countries designated as safe • Measures to promote systematic identification and fingerprinting. • More biometric identifiers passed through EURODAC. • Evaluation and possible revision of the Dublin Regulation in 2016.	• Modernization and overhaul of the Blue Card scheme. • A platform for dialogue with social partners on economic migration. • Stronger action to link migration and development policy. • Re-prioritizing funding for integration policies • Cheaper, faster and safer remittance transfers.

Source: The European Union and International Migration in the Early 21st Century: Facing the Migrant and Refugee Crisis in Europe, in: E. Latoszek, M. Proczek, A. Kłos, M. Pachocka, E. Osuch-Rak (eds.), Facing the Challenges in the European Union. Re-thinking EU Education and Research for Smart and Inclusive Growth (EuInteg), Polish European Community Studies Association–Elipsa, Warsaw 2015, p. 547 based on: European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – ‘A European Agenda on Migration’, 13.05.2015, COM(2015) 240 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agendamigration/background-24_information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf (accessed: 26.05.2016).

In its communication on 10 February 2016 the European Commission stated that the progress in the implementation of the priority actions under the *European Agenda on Migration* so far has been too slow, some strategic commitments have not yet been met and some others have been marginalized by different Member States. And all this despite the fact that the Commission proposed the tools to manage the significant number of arrivals and has continuously worked to coordinate European response to migrant and refugee crisis, including: the tripled EU presence at sea, a new system of emergency solidarity aiming at relocation of asylum seekers from the most affected states, an exceptional mobilisation of the EU budget of over 10 billion euros to face the refugee crisis and provide assistance to the countries most affected, a new operational framework for the states of Western Balkans, a new partnership with Turkey, or a new European Border and Coast Guard [26].

3. CONCLUSIONS

The ongoing migration and refugee crisis is not limited to the EU Member States. In fact, non-EU states are also affected, e.g. Macedonia and Turkey are involved as transit countries, while Norway and Switzerland serve as an important refugee-accepting destinations. For the EU it is crucial to solve the crisis situation already found in the EU, and then, to prevent the deepening of the crisis and to halt the influx of newcomers to its territory, having in mind the interests of the Member States, the integrity of the EU, the overall political climate in Europe and the respect for the international law in the area of human rights and refugees.

In addition, this crisis highlighted some weaknesses of the EU, including the limited effectiveness of the common policy in the area of migration and asylum, the lack of solidarity and mutual trust between Member States, the deepening divisions in Europe and the strengthening of some sub-groups in the EU such as the Visegrad Group. Simultaneously, the crisis contributed to the intensive work on the reform of the EU migration and asylum policy and the discussion on the political future of the EU, which is even more important in the light of the positive result of the referendum in the UK on Brexit.

Bibliography

1. See: N. De Genova, M. Tazzioli, *New Keywords Collective* „*Europe/Crisis: New Keywords of ‘the Crisis’ in and of ‘Europe’*”, Near Futures Online 1 “Europe at a Crossroads”, March 2016, <http://nearfuturesonline.org/europecrisis-new-keywords-of-crisis-in-and-of-eu-rope/> (accessed: 26.05.2016).
2. See: M. Pachocka, *The European Union and International Migration in the Early 21st Century: Facing the Migrant and Refugee Crisis in Europe*, in: E. Latoszek, M. Proczek, A. Kłos, M. Pachocka, E. Osuch-Rak (eds.), *Facing the Challenges in the European Union. Re-thinking EU Education and Research for Smart and Inclusive Growth (EuInteg)*, Polish European Community Studies Association–Elipsa, Warsaw 2015, p. 531–557.
3. Regulation (EC) No 862/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on Community statistics on migration and international protection and repealing Council Regulation (EEC) No 311/76 on the compilation of statistics on foreign workers (Text with EEA relevance) OJ L 199, 31.7.2007.
4. Eurostat, *Metadata, Immigration (migr_imm)*, http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/migr_imm_esms.htm (accessed: 26.05.2016).
5. EASO, *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2014*, Luxembourg, July 2015, p. 22, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Annual-Report-2014.pdf> (accessed: 26.05.2016).
6. According to art 1. par. 1 (n) of *Regulation (EC) 862/2007* ‘temporary protection’ means temporary protection as defined in article 2(a) of Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof.
7. EASO, *Annual Report...*, p. 22–23.
8. Recognition rate is understood as the number of positive decisions on applications for international protection as a proportion of the total number of decisions.
9. EASO, *Annual Report...*, p. 7.
10. *Ibidem*, p. 16.
11. This number is based on monthly data of Early Warning and Preparedness System (EPS) provided by 30 EU+ states for January-August, 29 for September, 28 for October-November and by 27 countries for De-

- cember 2015. It is passed to EASO by the Group for the Provision of Statistics of the European Union Member States plus Norway and Switzerland (EU+) and therefore is an unvalidated estimate of the overall trend. As such, it may differ from future Eurostat data.
12. EASO, *Latest asylum trends – 2015 overview*, 2016, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf> (accessed: 26.05.2016).
 13. Ibidem.
 14. These figures are limited to first instance decisions on granting EU-regulated international protection such as refugee status and subsidiary protection. Recognition rate at first instance is the ratio between the number of positive first instance decisions issued (i.e. refugee status and subsidiary protection) and the number of all first instance decisions taken (positive decisions and rejections) in the reference period under review. Persons not granted international protection may be granted other types of national protection in some EU+ countries.
 15. EASO, *Latest asylum trends – 2015 overview*, op.cit.
 16. FRONTEX, *Annual Risk Analysis for 2016*, March 2016, p. 14, http://FRONTEX.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf (accessed: 26.05.2016).
 17. Ibidem, 16–17.
 18. UNHCR, *Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean*, <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> (accessed: 26.05.2016).
 19. FRONTEX, op.cit., p. 19.
 20. In the first quarter of 2016 the Schengen area consisted of 26 countries, including 22 EU members and four associated countries applying the Schengen regime – Norway, Iceland, Switzerland and Liechtenstein. Six EU states did not participate in the Schengen area, i.e. the United Kingdom, Ireland, Cyprus, Croatia, Bulgaria and Romania.
 21. Regulation (EC) No 562/2006 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 establishing a Community Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) 13.4.2006, OJ L 105/1.
 22. Ibidem, art. 23–31; European Commission, DG Migration and Home Affairs, *Schengen Area, Temporary reintroduction-border-control*, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/index_en.htm (accessed: 26.05.2016).
 23. European Commission, *Member States' notifications of the temporary reintroduction of border control at internal borders pursuant to Article*

- 23 *et seq. of the Schengen Borders Code*, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/docs/ms_notifications_-_reintroduction_of_border_control_en.pdf; idem, *Annexes to the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council, Back to Schengen – A roadmap*, Brussels, 4.3.2016, COM(2016) 120 final, Annexes 1 to 2, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/docs/communication-back-to-schengen-roadmap-annexes_en.pdf; idem, DG Migration and Home Affairs, *Schengen Area, Temporary Reintroduction of Border Control*, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/index_en.htm (accessed: 26.05.2016).
24. European Commission, Press Release, *Managing migration better in all aspects: A European Agenda on Migration*, 13.05.2015, http://europa.eu/rapid/pressrelease_IP-15-4956_en.htm (accessed: 26.05.2016).
25. European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – ‘A European Agenda on Migration’*, 13.05.2015, COM(2015) 240 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agendamigration/background-24_information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf (accessed: 26.05.2016).
26. European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the State of Play of Implementation of the Priority Actions under the European Agenda on Migration*, 10.02.2016, COM(2016) 85 final, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/managing_the_refugee_crisis_state_of_play_20160210_en.pdf (accessed: 26.05.2016).

PROMOVAREA COMERȚULUI LIBER ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Natalia LOBANOV,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, ASEM

Rezumat

O dată ce tranzacțiile comerciale cu exteriorul afectează interesele economice ale diferitelor grupe de populație, statul stabilește anumite reguli și condiții pentru desfășurarea tranzacțiilor de comerț exterior. Analiza proceselor de liberalizare a tranzacțiilor comerciale din punctul de vedere al intereselor globale ale unor țări și regiuni demonstrează că, în realitate, există o legitate clară: ideologia liberalizării tranzacțiilor comerciale, bazându-se pe concluziile teoriei economice despre eficiență în stimularea creșterii economice, este în contradicție cu practica cotidiană a protecționismului în țările dezvoltate. Globalizarea influențează pozitiv atenuarea dezvoltării neuniforme, dar, totodată, înaintează cerințe dure față de eficiență economică, intensifică concurența economică interstatală.

Cuvinte-cheie: comerț, liberalizare, protecționism, economie mondială, globalizare

PROMOTING FREE TRADE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Abstract

Once commercial transactions with the outside world affect economic interests of different groups of population, a state lays down certain rules and conditions for carrying out foreign trade transactions.

Processes analysis of liberalization of commercial transactions in terms of global interests of some countries and regions shows that, in reality, there is a clear regularity: the ideology of liberalization of commercial transactions, relying on the conclusions of economic theory about efficiency in stimulating economic growth is inconsistent with the everyday practice of protectionism in developed countries.

Globalization positively influences on mitigation of uneven development, but also forwards tough economic efficiency requirements, competition in interstate economy.

Keywords: trade liberalization, protectionism, world economy, globalization

Sistemul reglementării de stat a economiei naționale este o parte inedită a sistemului economic din orice țară. Experiența internațională ne sugerează, că în condițiile contemporane și în perspectiva strategică eficiența funcționării sistemelor economice naționale depinde considerabil de nivelul și calitatea reglementării de stat, raționalitatea și consecutivitatea gestiunii statale, eficiența mecanismelor inovaționale. Există o anumită contradicție între mecanismele de piață și reglementarea de stat, dar ea nu este antagonistă. În prezent, pentru toate țările dezvoltate este specifică etatizarea finanțelor și redistribuirea venitului național. Ca urmare, statele și guvernele acumulează o masă critică și își consolidează influența asupra dezvoltării economiei. În majoritatea țărilor dezvoltate reglementarea de stat deja nu concurează cu autoreglementarea de piață, ci dimpotrivă, majorează eficiența mecanismului pieței la macronivel.

Odată ce comerțul exterior afectează interesele economiei ale diferitelor grupe de populație, statul, în mod legislativ, stabilește anumite reguli și condiții pentru desfășurarea tranzacțiilor de comerț exterior. Istoric, s-au constituit două direcții diametral opuse a politicii respective: protecționismul și liber-schimbismul.

Adepții liber-schimbismului declară principiul neamestecului statului în viața economică. Ei consideră, că legile economice, concurența, piața liberă de orice intervenție, sunt în stare să realizeze autoreglementarea gospodăriei și să asigure profitul ca o condiție a funcționării normale a acesteia. Statul, în opinia lor, generează trândăvie, reduce capacitatea de producție, alimentează birocrația și corupția.

Cum orice construcție teoretică apare, se dezvoltă și se menține într-acea măsură, în care este convenabilă anumitor forțe și atâta timp, cât corespunde intereselor specifice ale lor, liber-schimbismul nu este o excepție. El este favorabil țărilor, care îi subminează pe concurenți prin forța sa de competiție. Aceste idei erau ușor acceptate în Anglia, atunci când aceasta era “atelierul lumii” și “regina mărilor”. Totodată Europa continentală atesta liber-schimbismul ca o intervenție meschină a Angliei.

Unele inconveniente ale concepției abordate pot fi depistate nu doar de pe poziții practice, dar și în context metodologic, căci este ignorat un postulat obiectiv: orice societate este stabilă în măsura, în care se sprijină pe un principiu interactiv, ce reprezintă expresia sa

concentrată. Într-o asemenea postură apare statul în funcția sa socială de asigurare a vitalității, nominalizată încă de Platon. Datorită realizării acestei funcții, fiecare persoană este în drept să mizeze pe autosupraviețuire. Or, economia de piață, astfel cum este ea tratată în doctrina liberului schimb, nu garantează realizarea acestui drept major, deoarece nu se angajează să asigure fiecărui om un minim al mijloacelor de consum.

Așadar, politica liber-schimbismului este orientată spre crearea condițiilor menite să contribuie la dezvoltarea tranzacțiilor internaționale cu mărfuri, servicii, factori de producție. În cazul de față avantajele economice de pe urma participării țării la diviziunea mondială a muncii se manifestă în cea mai mare măsură, dar întreprinderile sunt nevoite să ducă o luptă de concurență mai dură cu concurenții din străinătate. Politica liber-schimbismului cel mai des se promovează ca parte a politicii generate de formare și dezvoltare a economiei deschise și măsurilor de extindere a accesului mărfurilor locale pe piețele externe în cadrul eforturilor bi- și multilaterale de liberalizare a tranzacțiilor internaționale.

Adepții protecționismului, spre deosebire de părtașii liber-schimbismului consideră, că statul este în stare să susțină esențial economia națională și ca urmare trebuie să sprijine acele ramuri care nu sunt eficiente, dar importante din punctul de vedere macroeconomic, asumându-și în vederea stabilității tuturor subiecților economici, responsabilitatea pentru unele domenii sau ramuri ale economiei naționale. Ca urmare, aparatul de stat este însărcinat cu diverse funcții organizațional-economice.

De regulă, politica tradusă în practică este o combinație a elementelor protecționismului și liber-schimbismului. Accentuăm, că protecționismul are un caracter național, pe când politica liberului schimb adesea este rezultatul acordurilor reciproce între state pe bază bi- sau multilaterală. Cum fiecare țară este cointerесată în accesul mărfurilor și serviciilor sale pe piețele externe, restricțiile adesea sunt abolite ca rezultat al cedărilor reciproce.

Menționăm, că liber-schimbismul mai mult corespunde sarcinii unei utilizări eficiente a condițiilor favorabile pentru dezvoltarea economiei în ansamblu, iar protecționismul este utilizat pentru soluționarea unor probleme particulare, care, cel mai frecvent, sunt legate de depășirea anumitor dificultăți.

Liber-schimbismul și protecționismul sunt două direcții contrare, diametral opuse. Între ele se află un șir de politici intermediare care își au expresia în viziuni diverse. Ele diferă prin particularități importante, care vizează tratări ale unui nivel concret de intervenție a statului în economie, forme și metode de acțiune, dimensiunile optime ale sectorului de stat etc. Considerăm, că variantele radicale sunt lipsite de perspectivă. Căutarea unei soluții optime între necesitatea influenței statului și imperativul asigurării libertății personale a agenților economici și cetățenilor este o trăsătură inerentă a procesului istoric. Această căutare are loc în continuu, ținând cont de experiența anterioară, erorile constatate și evaluarea perspectivelor.

În fond, societatea și statul formează un sistem unic de interacțiune, ghidat de grupul dominant din societate. El determină volumul și funcțiile statului în economie, care se schimbă odată cu reînnoirea intereselor acestui grup. De pe aceste poziții poate fi explicat faptul, de ce în Anglia și SUA la începutul secolului al XX-lea lipsea mașina birocratică ramificată. Dar, din acest fapt nu poate fi dedusă concluzia despre slăbiciunea gestiunii de stat.

O acțiune activă a puterii politice are loc în orice țară și se desfășoară în continuu. Din această acțiune nu poate fi exclus aspectul gestiunii de stat a domeniului economic. Apărând postulatele liberului schimb, statele occidentale în prezent nu renunță la utilizarea metodelor din arsenalul protecționist. Politica economică este influențată atât de reprezentanții protecționismului, cât și ai liber-schimbismului, care dispun de lobby în structurile legislative, coparticipă la adoptarea sau respingerea actelor legislative. Ca urmare, ambele direcții pot fi prezentate ca școli conceptuale și în calitate de surse ale formării instrumentelor alternative ale politicii economice.

La compararea eficienței instrumentelor (chiar dacă nu în ansamblu, atunci în anumite racursi), ar putea contribui elaborarea criteriilor unei eficiențe optime a economiei în condițiile neamestecului statului, pe de o parte, și a intervenției, pe de altă. Spre regret, astfel de criterii încă nu sunt elaborate. Știința economică nu a avansat departe de constatarea faptului, că statul poate contribui la dezvoltarea economică, dar poate și frâna progresul sau să acționeze concomitent în ambele direcții. Considerăm, că elaborarea acestor criterii este tergiversată de inexistența în viața reală atât a liber-schimbismului curat, cât și a protecționismului “pur”.

Chiar și în perioada de consolidare a liberalismului în SUA și în Europa Occidentală prin canalele statale se distribuiau 8-10% a venitului național și 10-15% a volumului de investiții. Spre sfârșitul secolului al XX-lea în țările industrial dezvoltate prin bugetele de stat erau redistribuite 1/4-1/3 din venitul național, pe seama statului reve-neau 1/3-2/3 din toate investițiile, circa 2/3 din cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare. Chiar și după privatizarea masivă proprietatea de stat în țările occidentale cuprinde circa 1/5 din averea națională. Cele expuse permit de a face o evaluare generală a fezabilității ideilor protecționismului și liber-schimbismului – economia globală în constituire preferă ultimele, dar fără absolutizarea acestora, căci este vorba de economia de piață, prin esența sa, iar piața, după cum se știe, nu este lipsită de eșecuri, care necesită o reglementare de stat.

Analiza proceselor de liberalizare a tranzacțiilor comerciale din punctul de vedere a intereselor globale ale unor țări și regiuni demonstrează, că în realitate există o legitate clară: ideologia liberalizării tranzacțiilor comerciale, bazându-se pe concluziile teoriei economice despre eficiența ei în stimularea creșterii economice, este în contradicție cu practica cotidiană a protecționismului în țările dezvoltate. Din contra, țările cu economii în tranziție la începutul anilor 90, iar țările în curs de dezvoltare în anii 70 au întreprins pași semnificativi privind liberalizarea tranzacțiilor comerciale.

Organizația Mondială a Comerțului (OMC) este acea organizație internațională care supervizează un număr mare de acorduri care definesc "regulile comerciale" dintre statele membre. OMC este succesoarea „Acordului general asupra tarifelor și comerțului” și operează în direcția reducerii și abolirii barierelor comerțului internațional.

OMC are două funcții de bază: este un forum de negocieri pentru discuții asupra regulilor comerciale noi, dar și deja existente și ca și un corp de acord în privința disputelor. Acolo unde cele mai multe organizații operează pe „o țară, un vot” sau pe baza „voturilor măsurate”, multe decizii ale OMC, cum ar fi adoptarea înțelegerilor (și a reviziilor aduse acestora) sunt determinate de consens. Acest lucru nu înseamnă însă ca s-a ajuns la unanimitate: doar că nici un membru nu găsește o decizie a fi atât de inacceptabilă, încât să insiste pe o anumită obiecție. Votul este folosit doar ca un mecanism de reducere sau în cazuri speciale.

Avantajul consensului este acela că încurajează eforturile de a gă-

și decizia acceptată de către toți. Principalele dezavantaje includ cererile de alocare a unei perioade de timp mai mare și mai multe runde de negocieri, pentru a dezvolta o decizie în consens, iar tendința ca acordurile finale să folosească un limbaj ambiguu asupra părților contencioase punctează faptul că viitoarele interpretări ale tratatului vor fi dificile.

Statisticile indică o legătură clară între comerțul liber și echitabil și creșterea economică. În acest context, crearea OMC a reprezentat un pas important spre un sistem comercial internațional mai integrat și astfel, mai dinamic. Prin asigurarea faptului că statele mențin dinamica de eliminare a barierelor din calea comerțului în negocierile comerciale ulterioare, OMC garantează, totodată, promovarea continuă a unui comerț liber. Având în vedere că două treimi din membrii săi sunt țări în curs de dezvoltare, OMC oferă, de asemenea, economiilor în tranziție și țărilor cel mai puțin dezvoltate posibilitatea de a utiliza comerțul pentru a dinamiza eforturile lor de dezvoltare.

Principalul obiectiv este de a așeza dezvoltarea în centrul sistemului comercial mondial. Concluziile negociatorilor ar trebui să consolideze capacitatea țărilor în curs de dezvoltare de a beneficia de avantajele comerțului internațional și să le sprijine în combaterea sărăciei. Ultima rundă de negocieri a fost denumită „Agenda de dezvoltare de la Doha” (ADD). ADD se sprijină pe 3 piloni:

1. Accesul la piețe pentru produsele agricole (inclusiv tarife și subvenții), pentru produsele industriale și pentru servicii;
2. Norme, de exemplu privind facilitarea comerțului și norme anti-dumping;
3. Dezvoltarea.

Negocierile au ajuns la un impas privind anumite aspecte esențiale. Diferențele cele mai importante constau în pozițiile deseori ireconciliabile ale principalelor țări emergente și ale țărilor sau blocurilor industrializate cu privire la modul în care sistemul comercial internațional ar trebui reformat. Negocierile de la Doha au atribuit un rol tot mai important țărilor în curs de dezvoltare, astfel încât greutatea acestui grup în sistemul comercial mondial a crescut considerabil în ultimii zece ani.

Reținerea liberalizării din partea țărilor dezvoltate se manifestă în faptul că are loc o introducere activă de către aceste țări a barierelor netarifare în relațiile economice internaționale, care presupun, prin esență, un nivel înalt al relațiilor concurențiale ceea ce a nivelat

eficiența acordurilor privind reducerea tarifelor. Fiecare din parteneri cum ar fi SUA și UE prin reglementarea de stat îi susțin pe producătorii autohtoni, pe seama consumătorilor naționali, pierderilor bugetare, precum și pe seama țărilor terțe.

La fel se manifestă o reticență față de liberalizare din partea țărilor în curs de dezvoltare. Are loc activizarea politicii protecționiste pentru susținerea ramurilor industriale tinere, ce duce la transferul impozitelor asupra producătorilor agricoli, atât prin impozitarea directă, cât și cea indirectă. Protecționismul reciproc progresează în ultimele decenii în relațiile dintre țările cu economii în tranziție și țările dezvoltate, deși în etapa actuală a reformelor se observă o liberalizare asimetrică a țărilor în tranziție.

Analiza integrării regionale și tranzacțiilor comerciale globale ne arată: dat fiind faptul, că în condițiile reale ale intereselor economice internaționale nivelul relațiilor concurențiale adecvat liberalizării, poate fi abordat doar ca un vector economic pe termen lung, iar o formă a deschiderii relative a economiilor, comparabilă cu protecționismul, devine regionalismul sau integrarea regională.

Integrarea regională contemporană presupune, că 1) grupările se formează și acționează de sine stătător; 2) este posibilă o interacțiune strategică între ele 3) integrarea și liberalizarea globală sânt intercorelate, și nu paralele.

Astfel, ajungem la concluzia, că echilibrul efectelor liberalizării regionale depinde de nivelul de dezvoltare a țărilor, ce intră în grupare. În grupul țărilor cu economii predominant dezvoltate și cu un volum însemnat al schimburilor (UE, AELS, ALENA) rezultatele negative se manifestă mai puțin, deoarece în aceste țări nivelul costurilor este mai aproape de nivelul costurilor medii mondiale, deci eficiența producției locale este mai înaltă, iar consumul ei este preferabil.

Pentru țările dezvoltate scopul integrării nu este atât protecția de concurența externă, cât accesul la piețele integrate și utilizarea efectului de scară. Pentru țările în curs de dezvoltare, din contra, costurile sânt mai înalte, iar scopul principal constă în protecționismul regional.

Cercetătorii occidentali, utilizând modele matematice, confirmă, în linii mari, avantajele de pe urma integrării regionale, deși nu prea semnificative în expresie absolută. Astfel, în modelele de prima generație integrarea regională contribuie la creșterea PIB cu 1%, generația a doua 2-3%, generația a treia –până la 5%.

Adepții uniunilor regionale susțin, că vor ajunge mai repede la comerțul liber, decât procesele globale de liberalizare a tranzacțiilor comerciale, deoarece în cadrul lor este mai ușor de a ajunge la un numitor comun. Dar această concluzie nu este univocă. Grupările nu prea mari, eventual, sânt în stare să soluționeze un șir de probleme economice ce apar între state, dar odată ce integrarea regională cuprinde un număr mai mare de țări, soluționarea devine mai complicată.

Ar fi logic să constatăm, că regionalismul ar trebui să pregătească un nivel mai înalt de liberalizare a tranzacțiilor comerciale, elaborând mecanisme de negociere și acorduri. Dar, în practică, tendința pozitivă în cadrul OMC de reducere a tarifelor și altor restricții se confruntă cu barierele protecționiste ale UE, care este mai puternică grupare economică regională.

În cadrul uniunilor regionale tot mai frecvent își unesc eforturile țările cu un nivel diferit de dezvoltare. Respectiv, fiecare urmărește obiectivele sale: cele dezvoltate – acces pe piețele în creștere, iar țările în curs de dezvoltare – investițiile și accesul pe piețele țărilor dezvoltate, beneficiind de acoperirea protecționismului vizavi de țările terțe.

Organizațiile de integrare, după reuniunea cantitativă a economiilor, devin globale, ceea ce consolidează poziția lor de monopol față de outsideri. Totodată aceasta reduce pierderile de pe urma efectului negativ al regionalismului, deoarece în cadrul grupărilor sporește nivelul concurenței.

A apărut o formă nouă de integrare – „regionalismul deschis”, care ocupă o poziție intermediară între liberalizarea globală și regionalism, nu contravine cu prima, ci mai degrabă, o susține. Grupările regionale, ce reuniau țările în curs de dezvoltare în anii 50-60 ai secolului al XX-lea se bazeau pe strategiile de substituie a importului, pe bariere vamale înalte. Noul val al acordurilor comerciale este orientat mai mult spre dezvoltare, decât spre limitarea fluxurilor exterioare.

Cauza generală a politicii de liberalizare a relațiilor economice internaționale, indiferent de nivelul de dezvoltare și dimensiunea economiilor naționale, constă în concurența țărilor pentru atragerea de capital, inclusiv reinvestirea propriului capital și investițiilor străine în economia națională. Căci ele determină evoluția indicatorilor macroeconomici ai țării, crearea locurilor de muncă, repartizarea veniturilor, accesul la noile tehnologii. Liberalizarea regimului tranzacțiilor și investițiilor,

micșorarea presiunii fiscale devine o necesitate stringentă, ca factor al concurenței internaționale, ce optimizează costurile de tranzacție.

În stabilirea politicii comerciale trebuie de ținut cont, că în condițiile unei liberalizări universale a tranzacțiilor comerciale țara se va confrunta de sine stătător cu costurile acesteia. În condițiile unei liberalizări coordonate și în cadrul grupărilor costurile pot fi reduse. Din punctul de vedere metodologic, liberschimbismul, care în fond, se soldează cu efecte pozitive, este rezonabil de a fi abordat similar alegerii unui bun public.

În perioada de globalizare a activității de antreprenoriat, chiar și protecționismul regional față de țările terțe creează un efect al instabilității, deoarece liberalizarea relațiilor economice internaționale are un caracter ciclic. După realizarea acordurilor internaționale, care reduceau restricțiile în cadrul GATT/OMC, urma o perioadă de recul spre protecționism.

Are loc o influență reciprocă între tendința de regionalizare și cea de globalizare. Interacțiunea stimulatorie a strategiei globale și a celei regionale s-a consolidat în anii 80-90 ai secolului al XX-lea și se manifestă în secolul XXI.

Referințe bibliografice

1. LOBANOV, N. Tranzacțiile comerciale internaționale în condițiile de constituire a economiei globale postindustriale. Chișinău, 2008, 325 p., 15,67 c.a. ISBN 978-9975-75-598.
2. LOBANOV, N. Strategia relațiilor economice externe sub impactul tendințelor de regionalizare și globalizare. Economica, 2008, Nr.3(63), p.76-78, 0,3 c.a. ISSN 1810-9136.
3. ROY Jean-Louis. Technologies et Géopolitique à l'aube du XXIe siècle, L'impasse, Hurtubise eHMH, Montréal, 2003, p.68.
4. Libéralisation du commerce mondial et pays en développement. Services du FMI. <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2001/fra/110801f.htm> (accesat 22.04.2015).
5. BEN-DAVID D., NORDSTROM, H., ALAN WINTERS, L.Commerce international, disparite des revenus et pauvreté. Geneve, 2000. ISBN 92-870-2215-5.
6. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.2.2.html (accesat 27.04.2016).

MIGRAȚIA ȘI PROBLEMELE ECONOMICE EUROPENE

Virginia COJOCARU,

USM

Alexandru GRIBINCEA,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Rezumat

Rezultatele economice ale migrației au fost intens studiate, dar încă mai există percepții prost informate, care, la rândul lor, pot duce la antagonismul public față de migrație. Scopul cercetării constă în determinarea impactului fluxului de migranți asupra economiei europene și competitivității ei. În calitate de metode de cercetare au fost utilizate metoda comparației, analizei, deducției, statisticii, simulării. Acest risc de opinii negative pune în pericol eforturile de adaptare ale politicilor de migrație la noile provocări economice și demografice cu care se confruntă multe țări.

Politica de migrare analizează probele pentru modul în care imigranții afectează economia în trei domenii principale: piața muncii, finanțele publice și creșterea economică. În Europa, domeniul de aplicare al mobilității forței de muncă, în mare măsură, a crescut în zonele UE/AELS, ca urmare a extinderii UE din 2004, 2007 și 2014-2015. Acest lucru a adăugat la capacitatea de ajustare a piețelor forței de muncă. Estimările recente sugerează că un sfert din șocul asimetric de pe piața forței de muncă - care are loc în momente diferite și cu intensități diferite în toate țările - a fost absorbit de migrație timp de un an.

Cuvinte-cheie: *procesele de migrație, buget, impozite, date statistice*

MIGRATION AND EUROPEAN ECONOMIC WOES

Abstract

This paper presents recent trends and flows of labor migration and its impact on economic and social life. The main aim of this research sets up the influence of the migration on the European economy and its competitiveness. The methods of research are method of comparison, analysis method, method of deduction, method of statistics, modeling method. The economic impact of migration has been intensively studied but it is still often driven by ill-informed perceptions, which, in turn, can lead to public antagonism towards migration. These negative views risk jeopardising efforts to adapt migration policies to the new economic and demographic

challenges that many countries face. Migration Policy looks at the evidence for how immigrants affect the economy in three main areas: labour market, public purse and economic growth. In Europe, the scope of labour mobility greatly increased within the EU/EFTA zones following the EU enlargements of 2004, 2007 and 2014-2015. This added capacity to labour markets' adjustment. Recent estimates suggest that as much as a quarter of the asymmetric labour market shock – that is occurring at different times and with different intensities across countries – may have been absorbed by migration within a year.

Keyword: migration processes, budget, taxes, statistics data

Introduction. For many, the implications of this will be hard to swallow. But the reality is clear: the only logical, long-term response to the Calais crisis is to create a legal means for vast numbers of refugees to reach Europe in safety. This may sound counter-intuitive. But at the current rate, whether we like it or not, 1 million refugees will arrive at European shores within the next four or five years. Whether they set up camps at Calais depends on how orderly we make that process of resettlement. Today we can certainly say that migration processes, caused by the intention of democracy forming in the Middle East and Africa, called at that time “Arabian Spring” cannot be compared either in size or in the effects that will cause in the near future. And, I think that will be reasonable to find out the cause and the effects.

The main aim of this research sets up the influence of the migration on the European economy and its competitiveness.

Methods of research are: method of comparison, analysis method, method of deduction, method of statistics, modeling method.

Officially only in the first half of 2015, 195 thousand applications of asylum in Germany was submitted. The number of applications is increasing monthly about 35 thousand and it is continuing. Nevertheless it comprises the official applications which were taken on evidence.

According to statistic data of Migration Department of Germany, at the end of May in Germany there were 225 544 migrants, whose applications were on examination, and 536 997 migrants whose applications were rejected but although the procedure of deportation was not accomplished by different reasons. The number of

migrants, who are in Germany by the reason of refuge is 1 114 349 people. This proportion rather good correlates with statistics data of satisfaction applications of asylum, in Germany there are satisfied about 36% of applications.

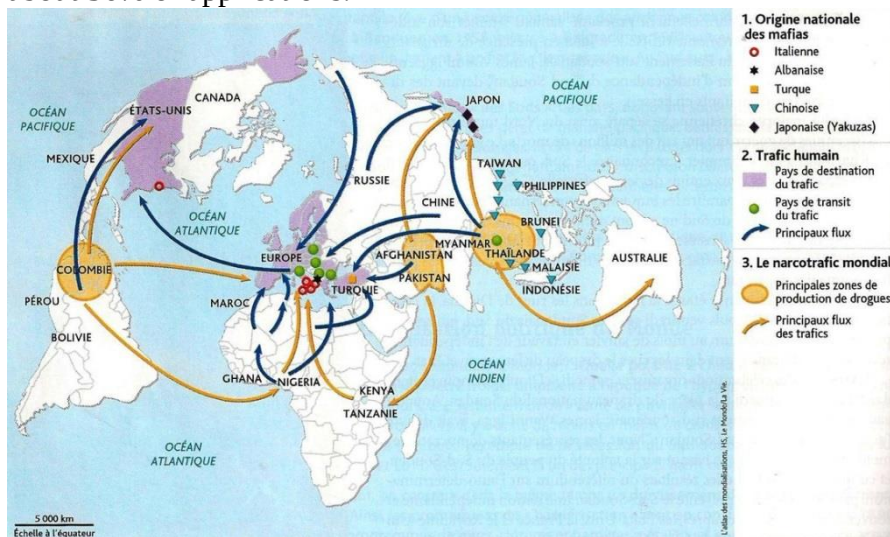

Fig. 1. Global migration

What are these people doing in Germany, how are they living on, without having the official statute and the right to work, - it's a puzzle for those people who don't accuse the migrants in crime increasing?

No less exciting looks the prediction about the flow of migrants expected in 2015. So, at the beginning of the year Migration Department evaluated it maximum 300 thousand people, in June about 450 thousand, but in the middle of August in UN they were talking about 750 thousand, and on the day the Federal Minister of the Interior, Thomas de Maiziere estimated it about 800 thousand people. Watching the breakthrough of Macedonian border, one can certainly say that this is not the end.

At the end of 2015 the number of new arrived migrants and those who already were in Germany will be no less than two million people. Here we should mention, beforehand pointing out the fact that "refugee" is not the synonym of the word "migrant", as it has a positive connotation and the main aim is to assure his returning home

after the end of the conflict. Easier saying refugees are significantly limited in rights in comparison with other groups of migrants, and their position does not imply the integration in society.

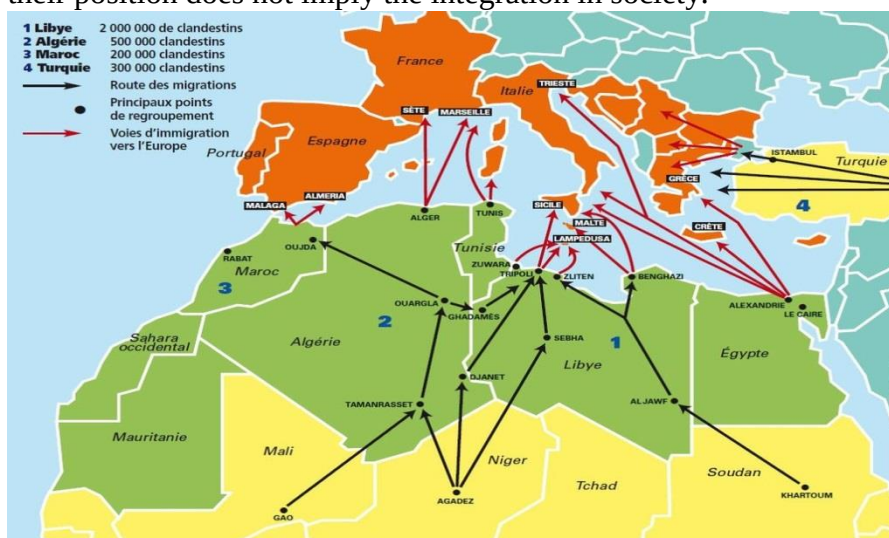

Fig. 2. Modern migration flow

Is this much or little? The previous storm of refugees in Germany was also caused by the intention of democracy forming by means of dismemberment of independent Yugoslavia, all this occurred with the active supporting of our western partners, “Effect of Bosnia”.

Rescuing from democracy forming, in Germany at the beginning of 90-th years annually there were arriving more than 200 thousand refugees. Their number raised the highest level in 1992 reaching almost half a million. If we compare the today situation with crisis in 1992 it got worse a lot.

Beginning with 2000, EC gave about 13 million euro for security from illegal migrants which were spent on deportations, border fortification and security. As a result of these measures about 29 thousand people died trying to get in cherished Europe, most of all drowned in the Mediterranean Sea. Nowadays we can state the fact that all the spent money and thousand of ruined people’s lives were in vain. The Arabian Spring destroyed Khadafy’s regime and the main barrier on the way from Africa to Europe. According to data of some Western

mass media, supporters of common values to all mankind and all sort of charity foundations being on UN maintenance offer “help” to refugees from Central and Eastern Africa who reached Libya. Former population of Somalia, Niger and Sudan are given, right on the coast, an aid of about 1000 euro and they pay for the work of smugglers who help them to go to Europe through.

The Mediterranean Sea. Other, not less interesting way of protecting Europe from uncontrolled flow of refugees was so called Dublin agreement; according to this agreement the countries, where the refugees arrived, should give them asylum. In such a way, the Southern countries of Europe should by themselves solve the occurred problems. Today the Dublin agreement is cancelled because the countries of Southern part of EC are not interested in and do not have possibilities to register the refugees and support the costs, it is easier to pretend that they crossed the border uncontrolled, and continue their way for a better life to the North. This situation will lead to recover the borders in near future of EC and cancel the Schengen agreement. In spite of the debating this subject in mass media the necessity of recovering becomes clearer.

Money solves everything. Ideologists think that migrants are enriching the country. Maybe we can agree but we should mention the fact that not all migrants are for any country. I can hardly imagine the economic benefits of migrants considering the fact that they do not possess the language and the right to work officially but the costs of their maintaining can be counted. On the average the cost of maintaining one migrant in Germany is about 12-13 thousand euro. But more expensive is the maintenance of minors which is 40-60 thousand euro a year. Can we wonder the fact that Germans in near future will pay the increased taxes which are considerable? We can be sure – German people will be delighted. This 10 billion – are short-term costs which should be paid in the near future. In 2014 the Bertelsmann Foundation published the researches of the economic effects of migration and came to a conclusion that, taking into account the added costs, the formed deficit is about 1800 euro a year. So, each migrant consumes on the average 1800 euro a year more than produces, which adds more costs for native people in amount of 79 thousand euro for his life.

Light discontent. Nothing surprises after all what was written before in Germany there appears a discontent about migrant policy which sometimes runs over the penal code. Every day there are attacks on refugees and from the beginning of the year there were more than 200, weekly in receiving points break out fire for the reason of inflaming. In spite of all the discussions in the mass media about human rights and their questionnaires which show the almost total support of uncontrolled process of settlement in Germany people without past and documents, society tension increases. It is not welcome also the criticism of what is happening in the mass media. Any doubts that the massive influx of refugees - is good or even great, is equal almost to the denial of the Holocaust. The controlled state media ignited the atmosphere of hatred for those who still dare to speak out critically against the migration policy.

The victims of the regime - who are they? Two-thirds of all refugees, oddly enough, the men and the greater part of them are between the ages of 18 to 34. That is, young men of military age, but not helpless women, children and the elderly. Most of them come from the regions covered by the civil war, Syria, Afghanistan, Iraq. The rest of the countries which won Western democracies: Kosovo, Albania, Serbia and Ukraine. Moreover, from free Kosovo are running no less than from Syria, which is under the oppression of Assad and the Islamic State. The fact that the former citizens of the countries where there is a difficult situation, does not sympathize each other, immigration authorities in Germany have understood long ago. So in '90-s, migrants who have arrived from the former Soviet Union were divided by ethnic principle. For example, Russian Germans, Jews or Chechens, who arrived in Germany on the program of repatriation or asylum seekers, there were some receiving points and separate hostels. Unfortunately, this simple and transparent principle was completely ignored when refugees from the Middle East or Africa were received. It is hard to imagine that the officials had no idea of the results of compact people settlement in the hostels of different faiths, and people who recently were on the opposite sides of the front line. Taking in consideration, so many refugees and the complete absence of documents, it is hard to state that these young people were employed earlier. So, it cannot be surprising that some of them

are Islamic radicals, who are quite possible, more recently cut off the heads of their opponents, and are ready to do it in the future. What causes uncontrolled flow of refugees from regions torn by civil war, demonstrates a good historical example of Large Congolese war, which started just for that reason. In 1994, an attempt to build democracy in the countries of Central and Eastern Africa, particularly in Rwanda, ended up in mass genocide. A large number of Tutsi people, escaping the carnage, flooded the territory of the modern Congo, and later, when, with the support of Uganda power in Rwanda changed, joined by Hutus people too, many of whom took an active part in the genocide. As a result, the war spread to neighboring states and lasted almost 10 years, taking up to 5 million lives.

It seems that in Germany no one is concerned about that there are representatives of the "Free Syrian Army" among refugees from Syria who run away from the Assad forces, and those who escaped from the IG, and even the representatives of the Islamic State. So, we can expect not only a single terrorist attack, like the one that took place at the Jewish Museum in Brussels, or quite recently prevented the train attack in Belgium, but also real manifestations of civil war with battles of local importance. Sooner or later, millions of those people who would not find employment in Europe will splash the accumulated energy and all the limitless emotions for the white masters, which they certainly have accumulated. And something tells me that this is not an act of infinite gratitude.

Now what? As a rational explanation of the tolerance that European politicians show to massive and illegal border crossing it is hard to find at the first glance, it remains the only one way - to look differently at the situation. It is difficult to imagine that this strange tolerance is a sign of weakness or dullness. Checking out this is easy - try to get from Russia to the EU without a passport. As minimum, you will be detained and sent back on the same day, with no right of entry to the EU. In the worst – you will be shot.

But those rules, which are working against the Russians or Ukrainians, whom nobody let to pass in EU, for some reason does not work for refugees from the Middle East or Africa, who travel through Europe as if they had Schengen visa. It is also difficult to believe that the authorities of Germany are any interested about fate

of refugees from Syria or Afghanistan. Example Kosovars, who escaped during the civil war in Yugoslavia and almost 20 years have lived in Germany with the statute of refugees, says the opposite. After the political objectives were achieved, they began to expel them back facing the poverty and unemployment in Kosovo. It turns out that the only purpose which is chased as a result of this rather bizarre and self-destructive policy is purely political one. In fact, it is not a secret that the German leadership is lively seeking a public support for NATO's military adventures. But the way to convince ordinary German to send their children at their own expense to fight for the unclear ideal until recently was not. So in such a way European taxpayers were forced to watch every day, how in their disadvantaged district of Hamburg have placed thousands of young and daring guys, and asking the government and NATO partners to start the military operation against the "anti-people" regime. In the hope that after the war finishes refugees will go back where they came from. Other choice to Germans, under the pressure of the military lobby control of the media and censorship, has not been left. So that, we are dealing with one of the largest and costliest manipulation of public opinion, which mission - to reverse the attitude of European citizens against war. The massive influx of refugees in Europe has created for the EU set of social and economic problems. One of the main -the employment of migrants. After all, without a job integration in the EU is impossible. According to the German labor agency, the majority of refugees from Asia, Africa and the Middle East do not have a profession or special training, so it will be extremely difficult for them to find a job. Special studies in Germany and Austria have shown that the skills level and education of new arrived refugees is much lower than of the local population, including foreigners living in the EU. At the same time it will be difficult to raise the level even in long terms. Published data, experts think, should have had a sobering effect on politicians, including German Chancellor Angela Merkel, who never tires repeating that Europe will succeed to cope with this problem. However, it became apparent that the integration of refugees is a very complex and expensive task. German and Austrian labor hire thousands of employees to handle documents and to organize labor adaptation of arrived people. The problem takes a dramatic

view taking into consideration the scale of the migration. Officially, 800 thousand refugees arrived in Germany, but there is confirmation of the fact that till the end of the year their number may reach 1.5 million people. On the average the cost of maintaining one migrant in Germany is about one thousand euro. The financial burden on the German lands and communities due to the influx of refugees is growing steadily. According to the latest data, the costs will rise to 7 billion euro with half a million of refugees and 16 billion in the case of the arrival of 1.2 million people. The money allocated for the maintenance of the refugees from the federal budget, local authorities think that there are absolutely insufficient. Until nowadays, the German politicians, economists and a number of business representatives illustrated a positive impact of migration for the German economy. They stated that the country is in a demographic crisis and the influx of labor force will have a positive impact on the labor market and consumer sector. Initially Germany responded positively to the "refugee wave", as it was believed that it will help solve a number of problems. At the level of fertility, the country occupies one of the last places in the EU, and the aging population creates an increasing burden on pension funds and the health care system. There have been published data, according to which, without the influx of migrant working population of Germany will decline by 2030 with several million people. However, practical experience shows the opposite. President of the Federation of Construction Business, Michael Knipper, sent an open letter to the head of Manufacturers Association of German BDI, in which he demanded to give up the "naive" version regarding the positive impact of migration on the labor market. He pointed out that the new migrant workers did not understand the German instructions and did not meet professional standards. According to German authorities, 75% of Syrians and 83% of Afghans have primary or lower secondary education, almost no one had received vocational training at professional level. This is a completely different situation in comparison with the past, when people came to Germany, with certain qualifications.

For training migrant workers will be needed billions of euro, and also will be spent enormous costs for their social and medical support. Construction Business Federation believes that it would be

better to invest those billions in new technologies. Germany is pointed out in the letter, does not suffer from a shortage of skilled labor and while unskilled workers - the excess.

Serious doubts about the benefit of migrants were expressed by two prominent German economists - Hans-Werner Sinn, head of the IFO Institute in Munich, and Bernd Raffelyushen, professor of economics at the University of Freiburg. They believe that the integration of refugees in the labor market will force Germany to abandon the principle of the minimum wage, as the performance of "newcomers" is much lower. This, as a result, will hit the entire low-paid categories of workers. In addition, refugees will burden for a long time the social system; in particular, they will not gain enough seniority to receive a pension. In order to cover additional social spending in Germany will have to raise taxes. According to the Federal Minister of Labor Andrea Nahles, the number of minimum social benefits recipients will increase from 460 thousand in 2016 to 1 million by 2019.

Optimists point out that 55% of refugees are under 25 years old and it is still not too late to give them vocational training. However, according to experts from Arbeitsagentur, in the medium terms in the labor market will be able to integrate only 50% of new arrivals.

Arbeitsagentur Experts came to the conclusion that the integration of refugees in the labor market in Germany will occur very slowly. After the first year the job will find only 8%, after 5 years - 50%, and after 10 years - 60% of the refugees. The situation is similar in other European countries. For example, in Switzerland among migrants and refugees who find a job after three years are 20%, after 10 years - from 45% to 60% of the arrivals.

Recently, the head of number of European companies (including the director of Airbus Thomas Enders) made strong statements on the need for early labor integration of migrants. Enders recommended to authorities to deregulate the labor market based on the American model, so that everyone could find a job. However, in Europe, where there are strict labor and social standards, it is impossible. Refugees can not be like the Mexican migrant workers in the United States or Central Asian migrant workers in Russia immediately to fill into the labor market and to work for less money than the

local population. To this end, the Europeans need to cancel the "socialist" laws to ensure that the minimum hourly wage.

In fact, European companies are not eager to employ migrants. Some labor positions (for tens of people) gave Siemens, Daimler and Telekom. At the same time companies are seeking employees with higher education, who speak German and English. In Austria, the biggest food group Rewe has allocated half a million euro for the resettlement of refugees and proposed from 20 to 30 training places for migrants. This is like a drop in the ocean on the background of tens of thousands of refugees who have arrived in the Alpine republic. In fact there are not enough jobs for the Austrians themselves. Job center reports 32 thousands of labor jobs, while job seeking are about 385 thousand people.

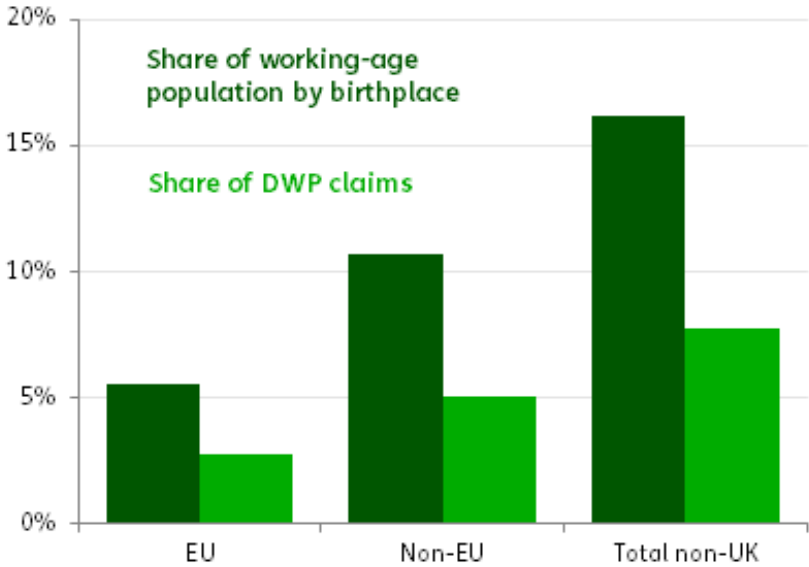

Fig. 3. Foreign nationals claiming key out of work benefits

Source: <https://fullfact.org/economy/migration-and-welfare-benefits>

The conclusion of experts is clear: Germany and Europe as a whole does not need low-skilled force in such quantities. There are examples - not only in Germany, but also in France, where in the 60s-70s years arrived millions of migrants from Africa and the Middle East, and got a job in the service sector, in construction and in the

auto industry. Over time, the need for this labor has disappeared, but the workers remained in Europe, going on welfare. It is among these migrants, mostly Muslims, formed the urban subculture that denies European labor and civilization values. In France, the integration of Muslims has not taken place even after 50 years - after being replaced at least three generations of migrants.

After arrival in the country you will be given:

- Free accommodation
- Free meals
- Free language courses
- Free education for children in school
- Free health insurance from the state

(Or even cash allowance up to 1000 euro per person, depending on the country, so you can afford the above benefits in the case that they were not given to you for free).

Price matter. In most EU countries the financial costs and the additional costs of national budgets are the central argument of the repressive anti-migrant rhetoric. So, how much does the humanitarian workers cost for receiving State? Social obligations to them vary greatly from country to country. The most "lean" guarantee package is provided by Hungary, Czech Republic and Poland. The most generous - Netherlands, Denmark, Sweden and Germany. For example, Sweden's social obligations to humanitarian migrants were established in 1994 and since then have never been revised. The financial component of state aid is determined by the place of migrant accommodation. Those who live in government accommodation centers which provide food, accommodation and free heating, receive as "pocket money" 720 kr (Krona-Sweden currency) (€ 76.50) per adult; 570 kr (€ 60) per person for adults, living in a partnership or marriage; 360 kr (€ 38) per child under the age of 18 years. The amount of state aid for persons located outside of the state centers, are greater. The State guarantees those benefits in the amount of 2130 kr (€ 226) per adult and 1830 kr (€ 194) per person for adults, living in a partnership or marriage. In Germany, according to the law "Guarantees for asylum seekers", changes that were made in March 2015, a refugee monthly receives 143 EUR in free disposal, usually in cash, and 216 EUR to cover the food consumptions, clothing and

movement, which at the discretion of the federal land can be paid in cash or in the form of services provided. In addition, the state assumes the accommodation expenses and heating. The last payment is determined by the level of life in one or another federal land and can range from €323 for adults and from 217EUR to 283 EUR for children under the age of 18 years.

Is it possible to live on this money in a month? Probably, it is possible, but very difficult, because even unemployment pension in Germany is 399 EUR. A comparative analysis of the allowances issued by Sweden to humanitarian workers and citizens in general is incomparable. Thus, the amount of social benefits for a family of refugees, consisting of 2 adults and 4 children, will be 8160 kr (867 EUR), and the amount of social benefit for the same family Swedish citizens, consisting of 2 adults and 4 children, is 19 450 kr (2066 EUR). It should be mentioned that the burden of the financial "liability" with the host countries of humanitarian migrants EU is also ready to share. On the one hand, the European Union guarantees the payment of "compensation" for each received refugee. For example, Poland will receive € 10,000 for each humanitarian migrant arrived from the Middle East, and € 6 thousand for migrants displaced into its territory from Greece and Italy. On the other hand, the European Commission provides financial support in reforming and improving conditions for refugees from the third countries. So, in 2015, Kosovo will receive 7, 1 million EUR for the creation of the refugee reception centers and for organization more effective humanitarian migration management; the size of aid to Turkey will be 469 million USD, of which 130 EUR million should be spent on the construction of accommodation, and 94 million EUR sites on any program of assistance to the Government of Turkey related to the refugees from Syria. Any person has the right to ask for refugee status in Europe no matter how she/he arrived in the EU legally or illegally. The only difference is that when waiting for a decision on their issue illegal migrants should be kept in special closed centers for refugees but those who arrived legally have the right to travel. While waiting for the decision on granting the refugee status, each person living in special centers for migrants have the opportunity to use for free the living quarters, one receives hygiene products, free health care, a one-

time compensation for clothes expenses and pocket money. Here is a list of countries and the level of benefits for migrants for one adult family member per month:

- Belgium: 220 euro
- Germany: 130 - 217 euro depending on the number of family members
- United Kingdom: 185 - 250 euro depending on the composition of the family.
- Sweden 160 - 225 euro depending on the number of family members
- France: 202 euro for a single and an additional 100 euro for subsequent family member.
- Spain - 51 euro
- Austria - 40 euro
- Bulgaria - 33 euro
- Poland - 16 euro
- Lithuania - for each refugee per month is planned to spend 600 euro
- Latvia for each refugee per month is planned to spend 800 euro
- Estonian monthly cost of its maintenance will amount to 400 euro
- Germany - 359 euro
- France -343 euro
- Finland -316 euro
- Cyprus -320 euro
- United Kingdom- 213 euro
- Czech Republic -210 euro

Conclusion. Immigration involves the movement of people from their home country to a host country, of which they are not native, to settle and live there. People immigrate for many reasons; some of which include economic or political reasons, family reunification, natural disasters, or the desire to change one's surroundings. Migrants also receive additional payments for children, for example, in Britain apart from the specified amount, additionally 20-30 euro depending on the age of the child. In addition, living in these centers people are provided with food, free education for children and learning the local language.

Persons who live outside of refugee centers receive payments for housing. So in Poland such a person can count on the amount of 100 USD (if the family consists of 4 people) to 200 USD (if one) per person, while in Belgium, an applicant for refugee status will receive 800 euro.

At the same time, hoping to get refugee status people do not have the right to work. So many people live only on welfare. Illegal work can badly affect the final decision about the refugee.

But the demographic matter is resolved. Even 10 years ago, Europe was concerned about the aging nation; the Europeans do not want to breed, rarely in the pale-faced European family there were more than 2 children. The question is solved, as the subject of the influx of young migrants in recent years is no longer rising, but the refugees are one of the solutions to the problem of the working population in the old Europe.

Bibliography

1. Gribincea A., Bădăraș E., Negruță A. Procesele migraționiste ca fenomen din spațiul economic european. *Analele ULIM*, vol.7, Seria Economie, Chișinău: ULIM, 2008, 354 p. (48-61).

2. Gribincea A., Negruță A. Problemele actuale ale migrației. Republica Moldova – provocările migrației. Academia de Științe a Moldovei (culegere de lucrări științifice). Chișinău: ÎEP Știința, 2010, 148 p.

3. Legrain Ph. The economics of migration. [http://centreforum .org/](http://centreforum.org/) (visit 10.03.2016).

4. Migration Policy Debates. [www. oecd. org/migration](http://www.oecd.org/migration), 2014 (visit 10.03.2016).

DINAMICA DEZVOLTĂRII MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE A FORȚEI DE MUNCĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

Ludmila GOLOVATAIA,

doctor în științe economice, conferențiar universitar, IRIM

Rezumat

Sub influența lărgirii proceselor integraționiste din lume, în mod obiectiv, se schimbă caracteristica mișcării între state a populației și resurselor de muncă. Schimbările au loc în corespundere cu dezvoltarea inovațională a științei și tehnicii, reformarea rapidă a structurii economice. În acest articol este determinat locul și schimbarea rolului migrației internaționale a forței de muncă în economia mondială. De asemenea, este analizat subiectul: este migrația un factor al dezvoltării demografice și al creșterii economice a țărilor-gazdă sau nu?

Cuvinte-cheie: migrația forței de muncă, etapele migrației, dezvoltarea demografică, probleme globale

THE DYNAMICS OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION IN THE CURRENT CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Abstract

The characteristics of population and human resources displacements between the countries are changing objectively under the impact of the expanding global processes in the world. Changes occur in accordance with the innovative development of science and technology, the rapid transformation of the economic structure, etc. In this article is shown the place and the changing role of international migration of labor force in the global economy, and explored the question of whether migration is a factor of demographic development and economic growth of host countries.

Keywords: labor migration, migration stages, demographic development, global issues

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ МИГРАЦИИ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация

Под воздействием все расширяющихся глобализационных процессов в мире, объективно меняется характеристика межстрановых перемещений населения и трудовых ресурсов. Изменения происходят в соответствии с инновационным развитием науки и техники, быстрым преобразованием экономической структуры, т.д. В данной статье указаны место и изменяющаяся роль международной миграции рабочей силы в мировой экономике, а также исследуется вопрос, является ли миграция фактором демографического развития и экономического роста принимающих стран.

Ключевые слова: миграция трудовых ресурсов, этапы миграции, демографическое развитие, глобальные проблемы

Для того чтобы понять современные тенденции развития международной миграции рабочей силы, раскрыть влияние на них глобализации мировой экономики, необходимо хотя бы кратко остановиться на проблемах, с которыми столкнулось человечество во второй половине XX века в сфере взаимодействия человека и общества и между социальными общностями. Ускоренное развитие глобализации мировой экономики, развитие тенденций, повлиявших на всю систему мирового хозяйства, включая международную миграцию рабочей силы, началось после Второй мировой войны. В этом периоде автор выделяет три этапа становления глобализации, критерием перехода от одного к другому является степень глобализационных изменений в мировой экономике под воздействием развития производительных сил и крупных общественно-политических трансформаций, повлекших за собой качественные изменения в процессах международной миграции рабочей силы.

В Европе нашли дом или временное пристанище миллионы мигрантов из других стран, что составляет почти 10 процентов ее населения. В абсолютном выражении численность иммигрантов в Европе примерно равна численности иммигрантов в Соединенных Штатах. Европа стала одним из основных пунктов назначения на мировой карте международной

миграции. С точки зрения истории, это относительно новое явление. В течение последних 50 лет все страны Западной Европы, которые более двух столетий являлись основными странами эмиграции, постепенно превратились в центры притяжения международных мигрантов. Это произошло также в нескольких новых странах-членах ЕС в Центральной Европе. Чешская республика, Венгрия, Словакия и Словения уже имеют положительный миграционный прирост. Несомненно, международная миграция растет в глобальном масштабе, множество причин и процессов обусловили переход от эмиграции к иммиграции в Европе. Основные причины связаны со значительным неравенством в экономической, социальной и политической областях, которое является важной чертой разрыва между относительно богатыми, демократическими, стабильными, но стареющими обществами Европы, и более бедными, менее стабильными, но молодыми и демографически растущими странами в соседних и других регионах мира.

Демографическая ситуация в Европе характеризуется низкой рождаемостью, ростом ожидаемой продолжительности жизни и прогнозируемым сокращением общей численности населения в последующие десятилетия. Эта ситуация резко отличается от положения в соседних южном и юго-восточном регионах, где уровень рождаемости намного выше, хотя и снижается, ожидаемая продолжительность жизни растет, а также прогнозируются высокие темпы дальнейшего роста общей численности населения. Низкий уровень рождаемости и увеличивающаяся ожидаемая продолжительность жизни как бы переворачивают возрастную пирамиду, ведя к сокращению численности молодежи, старению рабочей силы, росту численности и доли пожилых людей. В Восточной Европе, на Балканах, в Турции и Средней Азии складывается ситуация аналогичная той, которая складывается в 28 странах ЕС.

Экономические показатели отчетливо показывают два явления: большой разрыв между Европой и соседними с ней регионами мира, а также значительную неоднородность в этих регионах. Максимальное соотношение показателей уровня доходов на душу населения между самыми богатыми европейски-

ми и самыми бедными странами составляет 82:1; соотношение средних региональных показателей уровня доходов на душу населения составляет почти 7:1.

Политические, этнические или религиозные конфликты существуют во всех регионах мира. Вместе с тем, данные о предоставлении политического убежища и перемещенных лицах свидетельствуют о том, что только некоторые из этих конфликтов создают миграционное давление, которые объясняют ежегодный приток в Европу. Даже в случае улучшения экономических условий в странах-экспортерах рабочей силы не следует рассчитывать на то, что экономические факторы, стимулирующие миграцию, быстро исчезнут. Современные темпы экономического роста и создания рабочих мест в странах эмиграции, соседствующих с Европой (в частности, стран Ближнего Востока и Средней Азии) и в других регионах мира, из которых миграционные потоки тянутся в Европу (например, район южнее Сахары, Южная Азия), являются явно недостаточными для того, чтобы справиться с прогнозируемым демографическим ростом и, в частности, ростом численности рабочей силы в этих странах. Большинство мигрантов приезжает не из стран с самым низким уровнем доходов населения, а скорее из стран со средним уровнем доходов. Если мигранты приезжают из стран с низким уровнем доходов населения в целом, они обычно являются выходцами из среднего класса. Судя по всему, эмиграция происходит только в случае достижения определенного уровня экономического развития, который обеспечивает первому поколению потенциальных эмигрантов возможности для получения средств, необходимых для выезда из родной страны. Таким образом, успешный процесс развития бедных стран в краткосрочной перспективе может привести к увеличению, а не сокращению миграции, прежде чем развитие экономики окажет устойчивое воздействие на отток населения.

Страны, расположенные в непосредственной близости от Европы, становятся основными странами эмиграции, а государства-члены ЕС становятся основными принимающими странами по целому ряду причин. Интенсификация торговых отношений с соседними и развивающимися странами в рамках

партнерства с ЕС представляется в качестве средства, которое способно заменить политику в области межрегиональной миграции и, по сути, в качестве инструмента сдерживания массовой миграции из более бедных стран в более богатые страны. Действительно, учебники по международной экономике представляют торговлю, потоки капитала и мобильность рабочей силы как совершенные субституты, которые могут обеспечить выравнивание цен факторов производства. Более того, согласно расчетам, увеличение объема торговли способствует более высоким темпам экономического роста - в особенности, в более бедных странах - и, в конечном счете, экономическая конвергенция должна привести к снижению стимулов для миграции. Вместе с тем, результаты исследований в сфере торговли и миграции свидетельствуют о том, что политика либерализации торговли и политика установления контроля над миграцией не являются субститутами, по крайней мере, в краткосрочной перспективе. Наоборот, существуют убедительные подтверждения того, что они дополняют друг друга, в особенности, если либерализация торговли происходит между богатыми и очень бедными странами. По меньшей мере, на начальном этапе может наблюдаться подъем миграции или ее существенное сокращение не будет происходить, как происходило вслед за принятием соглашения о Североамериканской зоне свободной торговли. Кроме того, имеются свидетельства того, что, в целом, улучшение благосостояния населения в результате либерализации перемещения рабочей силы оказывается гораздо более значительными по сравнению с любыми последствиями от полной либерализации торговли.

По данным Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), 20-30 процентов всех врачей в Соединенных Штатах, Канаде и Великобритании получили ученые степени за границей - в большинстве случаев в развивающихся странах. По имеющимся оценкам, эти страны "поставляют" более 50 процентов всех врачей-мигрантов, получая взамен чуть более 10 процентов за счет обратной миграции бывших студентов медицинских вузов, получивших образование в Европе и Северной Америке.

Анализ, проведенный Всемирным банком, также показы-

вает, что к 2000 г. примерно 60 процентов взрослого населения, проживающего в Соединенных Штатах, учились в колледже или университете у себя на родине. Это может рассматриваться в качестве существенной субсидии, которую страны эмиграции открыто передают системе образования развитых принимающих стран. Тем не менее, по некоторым утверждениям, сама перспектива получения таких возможностей может увеличить количество людей, заинтересованных в получении высшего образования. Учитывая то, что, в конечном счете, многие из них не эмигрируют, это могло бы стимулировать формирование человеческого капитала. До сих пор остается нерешенным вопрос о том, вызывает ли международная миграция - и если да, то при каких условиях - "утечку умов", наносящую ущерб социально-экономическому развитию конкретных стран эмиграции. Или же миграция способствует циркуляции специалистов, помогает повышению их квалификации и возвращению в страну получения образования в тот момент, когда высокий уровень безработицы в родной стране приводит к крайне неэффективному их использованию и, в конечном счете, к "растрате умов". Какими бы ни были реальные результаты, некоторые страны эмиграции и неправительственные организации обвиняют принимающие страны в том, что они "снимают сливки", тем самым, нанося серьезный урон определенным секторам экономики этих стран, например, здравоохранению. В то же время можно утверждать, что эмиграция квалифицированных специалистов, в конечном счете, ведет к увеличению объема денежных переводов, которые более чем компенсируют чистые потери.

Денежные переводы являются ключевой темой, связанной с международной миграцией, и Всемирный банк активно участвует в проведении исследований, чтобы достоверно определить масштабы и направления потоков денежных средств, и установить, какое воздействие оказывают денежные поступления на развитие экономики. Оценка документально подтвержденных денежных потоков показывает, что они значительно возросли, а общий объем денежных переводов существенно превысил совокупную общую сумму официальной помощи в области развития, поступающую из государственных и частных

источников. Эмпирический анализ позволяет сделать вывод о том, что денежные переводы оказывают позитивное воздействие на сокращение бедности. Некоторые основные страны-экспортеры рабочей силы в ЕС (например, Турция, Тунис, Марокко и Албания), а также Индия являются основными странами-получателями денежных переводов. Среди стран-членов ЕС, Франция и Германия являются основными источниками официальных денежных поступлений, которые, в основном, осуществляются учреждениями по переводу денежных средств. Следует, тем не менее, подчеркнуть, что эти официальные данные могут быть существенно занижены, поскольку данные о передаче денежных средств по неофициальным каналам просто отсутствуют. Из-за высокой стоимости официальных денежных переводов общины мигрантов оперативно создают параллельные и альтернативные пути для пересылки денег на родину, как правило, используя неформальные личные и этнические каналы и сети. Можно предположить, что при определенных обстоятельствах, эти каналы могут использоваться для отмывания денег и других незаконных операций, включая финансирование терроризма.

Во всех странах Западной Европы, в также во всех новых странах- членах ЕС рождаемость остается на уровне, не обеспечивающем простое воспроизводство, в то время, как продолжительность жизни продолжает расти. Обе тенденции способствуют старению европейского общества. Низкая рождаемость рано или поздно приводит к уменьшению численности детей-уроженцев данной страны в учреждениях системы образования, к сокращению численности молодежи из числа коренных жителей, выходящей на рынок труда с недавно полученными знаниями, к старению рабочей силы и, в конечном итоге, к сокращению численности коренного населения. При данных обстоятельствах найм квалифицированных мигрантов можно рассматривать как одно из возможных решений проблемы нехватки квалифицированных кадров и рабочей силы. Вместе с тем, Европе придется конкурировать с традиционными и, по-видимому, новыми принимающими странами (например, Японией и странами Персидского залива) за квалифицирован-

ных и мотивированных потенциальных мигрантов. Таким образом, Европе следует скорректировать свой миграционный режим с учетом такой конкуренции.

Некоторые отрасли и сектора европейской экономики уже находятся в существенной зависимости от иностранной рабочей силы, например, здравоохранение, сельское хозяйство, туризм и, в определенной степени, сектор строительства. Сезонные рабочие играют важную роль во многих из этих секторов. Во многих частях Европы стало сейчас обычным явлением легальное и нелегальное использование труда мигрантов в домашних хозяйствах (ведение домашнего хозяйства, уход за детьми, садом, мелкие строительные и ремонтные работы). В данном случае найм на работу напрямую не связан с демографическими тенденциями или нехваткой профессиональных навыков, а скорее отражает существование нестабильных, непривлекательных или низко оплачиваемых сегментов на формальных и неформальных рынках труда, где имеющиеся вакансии не могут быть заполнены "изнутри", или где рабочие-мигранты легально или нелегально заменяют местную рабочую силу.

Сегодня во многих странах Европы политический акцент политики ограничения и даже предотвращения иммиграции является результатом озабоченности широкой общественности тем, что социальные и бюджетные издержки (а, следовательно, и политические издержки) иммиграции могут перевесить суммарные выгоды от нее. Недавние террористические акты в Европе и Соединенных Штатах способствовали усилению обеспокоенности в связи с обеспечением личной безопасности граждан. Обратная картина наблюдается в большинстве стран-экспортеров рабочей силы. Здесь эмиграцию рассматривают как благоприятную возможность для мобильного сегмента общества, как средство смягчения ситуации на внутренних рынках труда, как на основной источник увеличения национального и личного дохода за счет денежных поступлений от успешно обосновавшихся за границей мигрантов. Сложившееся положение в значительной мере лишает страны-экспортеры рабочей силы каких-либо стимулов к тому, чтобы устанавливать эффективный пограничный контроль, настаивать на введении строго

порядка выезда и транзитного проезда и репатриировать своих граждан из-за границы. В то же время страны-члены ЕС выделяют больше средств на обеспечение контроля на внешних границах ЕС/Шенгенской зоны, процедуры рассмотрения заявлений о предоставлении политического убежища и репатриацию граждан третьих стран, которые не имеют разрешения на проживание. Усилия стран-членов ЕС, направленные на ужесточение контроля, а с посредством его - на сокращение въезда на их территорию, привели к повышению "стоимости въезда" для нелегальных мигрантов и лиц, нуждающихся в получении политического убежища. В течение последнего десятилетия в результате такой политики резко увеличились случаи контрабандного ввоза людей и траффинга. Нелегальный въезд в Шенгенскую зону стал распространенной практикой в таких пунктах, как 23 Канарские острова, Гибралтарский пролив, Сицилия, пролив Отранто, Западная Фракия и т.п. Это также приводит к тому, что ежегодно несколько сотен нелегальных мигрантов погибает в результате рискованных попыток въезда и пересечения стран ЕС.

Европейская комиссия признает потенциальную пользу иммиграции, но, тем не менее, озабочена последствиями продолжающегося или даже возрастающего притока мигрантов в страны-члены ЕС, в том числе и его последствиями для развивающихся стран. В связи с этим Европейская Комиссия видит необходимость сформулировать свою политику в области внешних сношений с учетом глубинных причин международной миграции (с тем, чтобы снизить миграционное давление), что значительно увеличит потенциал ЕС и соседних стран в сфере управления миграцией. В свете вышеизложенного ЕС пытается включить вопрос о миграции и реадмиссии в качестве одного из пунктов в новых соглашениях о торговле и сотрудничестве. Первые такие соглашения, содержащие положения о миграции, были заключены с Гонконгом (САР Китая), Макао (САР Китая), Шри Ланкой и Албанией.

Библиография

1. EUROSTAT, European Labour Force Survey. EUROSTAT 2014. Press release, February 14, 2014.
2. D.C. Laczco, Frank, and Rainer Munz. 2003. "International Labour Migration and Demographic Change in Europe." In World Migration 2003, ch. 13. Geneva: International Organization for Migration and United Nations, pp. 239-258.
3. Martin, Phil. 2003. "Managing Migration: The Economic Challenges." Paper presented at the 10th anniversary of the International Center for Migration Policy Development, Vienna.
4. Гвишиани Д. М. (1998). Римский клуб. История создания, избранные доклады и выступления. М.: Эдиториал УРСС. Ивахнюк И. В. (2003).
5. Глобализация миграционных процессов // Глобалистика: Энциклопедия / Гл. ред. И. И. Мазур, А. Синтетическая теория международной миграции // Мир в зеркале международной миграции: Научная серия: Международная миграция Развитие международной миграции рабочей силы в динамике.
6. Рубинская Э. Д. (2014). Международная миграция рабочей силы: методология и практика: монография. Ростов н/Д: Изд-во ЮРИУ – филиал РАНХиГС, 250 с.
7. <http://mirovaja-ekonomika.ru/sovremennye-centry-rabochej-sily/>
8. <http://mirovaja-ekonomika.ru/doxod-evropejskix-promyshlennyx-rabochix/>
9. http://siteresources.worldbank.org/INTLM/Publications/20338625/Holzmann_Munz_Rus.pdf

CLUSTERUL POLITIC REGIONAL EUROPEAN: ABORDARE MULTIDIMENSIONALĂ

Iurii KOZAC,

*doctor habilitat în științe economice, profesor universitar,
Universitatea Națională de Economie, Ucraina*

Rezumat

În articol autorul justifică necesitatea abordării multidimensionale a clusterului regional european. Abordarea multidimensională a politicii europene, îi permite autorului să conchidă că este necesară elaborarea unor clustere combinate, care ar valorifica, pe de o parte, tradițiile locale, iar, pe de altă parte, tendințele globale. În atingerea acestui scop, Comisia Europeană a lansat mai multe inițiative prin care încurajează creșterea și inovația, accentuând necesitatea consolidării competitivității economiei europene.

Cuvinte-cheie: politica regională a UE, politica regională de cluster, abordare multidimensională

REGIONAL CLUSTER POLICY IN EUROPE: MULTIDIMENSIONAL APPROACH

Abstract

The article defines the objective need for a multidimensional approach to the analysis of regional cluster policy in Europe. Its role in the creation of the combined clusters, which take into account local traditions and global trends, is shown in the article.

Against this background the European Commission has launched a range of initiatives to foster innovation and growth, and to strengthen the underlying competitiveness of the European economy. A key area of interest is the development of emerging industries and their role in driving economic dynamism. Emerging industries can be understood as “the establishment of an entirely new industrial value chain, or the radical reconfiguration of an existing one, driven by a disruptive idea (or convergence of ideas), leading to turning these ideas/opportunities into new products/services with higher added value”. Therefore, emerging industries can but must not always be completely “new” industrial sectors. They are new combinations of narrowly defined activities that can also comprise existing industrial sectors that are evolving into emerging industries in response to new technologies, market demands, and value chain configurations.

The European economy is, however, not only facing the repercussions of a global and a European sovereign debt crisis. It will also need to respond to its structural weakness in terms of growth. More robust growth will make achieving macroeconomic stability much easier. And more robust trend growth will be critical for the macroeconomic reforms undertaken to result not only in much stability but also more sustainable prosperity.

Keywords: *modern regional policy, regional cluster policy, multidimensional approach*

The spatial development of the EU in a globalizing world economic system objectively requires new approaches to the development of regional policy in Europe. Today, European countries, like before, want to use borrowed "improved" organization sociodynamic methods to improve the effectiveness of this policy. However, the direct projection of the world's approach to the specifics of euro regional development does not give significant results. Accumulated and newly acquired imbalances, difference in the levels of development in production, employment and quality of life can lead to disintegration.

Initial differences of global development trends and traditions of the European continent should be allocated as the fundamental contradiction of modern regional policy. Preferences given to generalized approach, embodied in the theory of Michael Porter's clusters. Clusters, according to M. Porter, are "... geographically closely located groups of enterprises and institutions that have common links." [1]. The European Commission selects the cluster regional policy as a panacea, hoping to prolong the success of sophisticated high-tech clusters, such as in California (USA), Bavaria (Germany), Oulu (Finland) [2, p. 76].

Regional cluster policy based on the creation of high-tech clusters, promotes increased competitiveness of the EU Member States regions to a certain extent. It is more favorable to the market, than the traditional policy of "growth poles", but the possibilities of super modern high-tech clusters are limited:

1. High Technologies require fewer workers;
2. Many regions focused on such activities in the European innovation race;
3. Orientation on the same technology leads, ultimately, to the loss of potential competitive advantages of the regions and to the painful regional destruction of small investors.

However, the "gregarious" race continues: each European region wants to become the Silicon dam (Netherlands), the Silicon coast (Norway), the Silicon Saxony in the future. This completely ignores the fact that advantage comes from the creation of differences, from a multidimensional approach to European regional policy.

The multidimensional approach to regional cluster policy in the context of globalization must proceed from the fact that globalization is not a form of organic integral system like some kind of totalitarian system. It is world economic development in general, and European one, in particular, like development of the whole through the unity of the diverse [3, p. 21].

Underestimation of this fact calls into question not only the development of metasystem of the world economy and its subsystems, but also nature in general.

We believe that the specificity of the region, its uniqueness, as a system that includes not only economic and technological, but also social and cultural dimension of the region, - its local traditions should be the basis for a regional cluster policy in Europe.

Named subsystems must function as elements of the whole organism. The imbalance of the functioning of any of the subsystems affect the state of development of the region as a whole. The interaction of economic, technological and socio-cultural subsystems is equally and interchangeably. In our opinion, the only multidimensional perception of the region can contribute more effective euroregional policy, in which the social and cultural traditions do not conflict with global development trends.

1. A multidimensional approach shows that the use of modern high technology clusters in Europe is limited because it does not take into account the specificity of European regions and their subsystems.

2. Multi-dimensional approach to regional policy eventually dulls the tendency to donations of low-tech clusters. Accounting for the specifics of the region and not the opposition of its global trends accelerates recovery processes of competition and establishes links of regions with new economic events.

Theoretically, it is hard to imagine, but the practice of euro regional development suggests otherwise. There are many examples of the revival of the "old" economy through the creation of new combi-

nations of existing subsystems. Strategy of new combinations is carried out in the sphere of Danish furniture production, the system of Swiss watchmaking and the Italian textile industry, where local traditions encourage the introduction of high technologies.

The dispute regarding the new combinations is only academic one. It must be resolved through regional revival with the use of old knowledge in new conditions. The state should play no regulatory, but developmental role in the creation of the combined clusters.

3. Existing local traditions and trends of global development are connected in a multi-dimensional approach to regional cluster policy

In fact, it is a development of the ideas of Joseph Schumpeter about the necessity of different combinations of global-local interaction, expressed by him in the work "The Theory of Economic Development" in 1912 [4, p. 421-422].

The multidimensional approach allows the state to implement the structural and cultural factors in regional policy and determine the effectiveness of modern specialization of the region assuming a symbiosis of local traditions and global trends. Creation of new combinations contributes to the development of the regional competition. Regions recover their traditional industrial arts and stimulate the introduction of high technologies in the design, production and marketing.

There are many opportunities, that integrate new methods with old skill in Europe, for creation clusters. It is illustrated by Table 1 [5, p. 456].

Cluster policy gains new meaning in a multidimensional approach. The regional authority can support, develop, and sort the clusters in which globalization and local traditions have merged. This regional policy of authorities have completely meet European Treaty, in the part, where it comes to the need for strict observance of the European Commission's economic and socio-cultural diversity in all regions of Europe [1, p. 72].

Theory and practice of regional development indicates that the power can bridge the gap between high-tech and low-technology clusters not using exogenous "enhanced" methods, but with the

Table 1. Examples of European countries that combine local traditions and global trends in the regional cluster policy

European region (country)	Local traditions	Global trends	New combinations
Jutland (Denmark)	Furniture manufacture	Style	Furniture design
Jura Arc (Switzerland)	Watchmaking	Marketing and style	Production of watches «Swatch»
Emilia-Romagna (Italy)	Textile industry	High-tech manufacturing	Fashion "haute couture"
Manchester (United Kingdom)	Heavy industry	Pop music and pop art	Cultural industry
Baden-Württemberg (Germany)	Machine and apparatus construction	Digital technology	Multimedia devices
Ruhr (Germany)	Heavy industry	Tourist services	Tourism industry
Nord Pas-de-Calais (France)	Clothing production	The need for comfort	Clothes delivery by post
Dunakanyar (Hungary)	Resorts	Healthcare	Healthcare, recreation
Krakow (Poland)	Construction, art	The need for current repair	Restoration services

"unique" methods. In this case we are not talking about the uniqueness in the literal sense of the word, but in the understanding that only the uniqueness of territories, local traditions always bring success in the conduct of regional cluster policy.

Bibliographical references

1. Porter M.E. Location, Clusters and Company Strategy. The Oxford Handbook of Economic Geography.-Oxford: Oxford University Press, 2000, p.46.
2. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К.: Port-royal, 1999. – с. 72-76.
3. Essentials of International Economics: Questions & Answers.-Edited by Yuriy Kozak, Tadeusz Sporek - Kiev-Katowice: CUL, 2014, p. 21.
4. Й. Шумпетер. Теорія економічного розвитку. - М.: Прогресс, 1982, стр. 421-422.
5. Gert-Jan Hospers. «Best Practices» and the dilemma of regional cluster policy in Europe. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie – 2005, Vol. 96, No. 4, pp. 452-457.

TENDINȚELE DEZVOLTĂRII ȘI SCHIMBĂRILE CONTRADICTORII ALE ECONOMIEI MONDIALE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

Tatiana ANDREEVA,
doctor în științe economice, IRIM
Vadim BUCA,
masterand, IRIM

Rezumat

În articol sunt evidențiate tendințele de dezvoltare a economiei mondiale, sunt elucidate schimbările contradictorii determinate de influența organizațiilor economice și a proceselor reale ale globalizării. Etapa contemporană a dezvoltării economiei mondiale este caracterizată de diverse contradicții și probleme de nivel strategic și tactic. Omenirea a intrat în secolul XXI cu crize și diverse dificultăți social-economice, care, cu regret, nu se reduc cantitativ și calitativ, dar produc și mai multe probleme sociale și politice. Organizațiile economice mondiale, în particular FMI, scopul activității căruia este stabilizarea și dezvoltarea economiei, în realitate complică procesul soluționării problemelor existente. Această afirmație poate fi justificată în baza activității corporațiilor transnaționale. Modelul existent al dezvoltării economiei globale nu mai satisface cerințele timpului, teză recunoscută de specialiștii în domeniu. În condițiile când corporațiile transnaționale și organizațiile economice mondiale se transformă în instituțiile de aceeași putere ca statele, când mai multe state sub lozinca unei „economii dure” sunt determinate să atingă nivelul unor noi „programe economice”, apare necesitatea acută de a găsi, elabora un nou model, o nouă cale de dezvoltare a economiei globale, fără a neglija necesitatea globalizării economiei. Apare întrebarea: Cine câștigă de pe urma activității corporațiilor transnaționale. Cum acționează acestea asupra organizațiilor economice? Aprecierile și concluziile autorilor, opiniile savanților economiști și politologi, vor oferi răspunsuri la aceste întrebări.

Cuvinte-cheie: *economie mondială, criză, globalizare, organizații economice, alter globalism*

TENDENCIES OF WORLD ECONOMY DEVELOPMENT AND ITS CONTRADICTIONARY CHANGES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Abstract

This article describes the most common tendencies of world economy development and reveals its contradictory changes under the influence of economic organizations in modern aspects of globalization. The actual stage of world economy development and globalization is characterized by various contradictions and problems of a strategic and tactical character. The humanity entered the 21st century with full range of crises and other difficulties of social and economic character, which are not reduced, but on the contrary generate some other dangerous problems. World economic organizations as IMF and IBRD, whose purposes are to stabilize and develop economy, conversely, often just aggravate the existing problems. Moreover, modern economists guess that the existing model of world economy development has no future. In modern conditions when international corporations and economic organizations became a force, which is stronger than some countries, when more and more countries are forced to austerity, then there should be an urgent necessity of searching other ways of world economy development. Thus, who benefits from actions of international corporations and economic organizations? How do they influence on the economy of the countries including the Republic of Moldova? Authors' conclusions together with economists' opinions will help us to answer these questions.

Keywords: world economy, crisis, globalization, economic organizations, Alterglobalism

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И ПРОТИВОРЕЧИВЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация

В статье дана характеристика основным тенденциям развития мировой экономики и выявлены противоречивые ее изменения под влиянием экономических организаций в современных реалиях процесса глобализации. Современный этап развития и глобализации мировой экономики характеризуется различного рода противоречиями и проблемами как стратегического, так и тактического характера. Чело-

вечество вошло в 21 век с кризисами и другими сложностями социально-экономического плана, которые не только не сокращаются, но и порождают другие, более серьёзные и опасные проблемы. Мировые экономические организации, в частности МВФ, МБРР, чьими целями является стабилизация и развитие экономики, зачастую только усугубляют имеющиеся в мире проблемы, особенно это можно отнести к деятельности транснациональных корпораций. Более того, прежняя модель развития мировой экономики зашла в тупик, и этот факт признают всё больше специалистов и исследователей. В условиях, когда транснациональные корпорации и международные экономические организации превращаются в силу, сравнимую с силой государства, когда всё больше стран под лозунгами «жесткой экономии» постоянно принуждаются к новым пунктам «программ экономии», тогда появляется острая необходимость искать другой путь развития мировой экономики, тем не менее, не отрицая необходимости экономической глобализации как таковой. Таким образом, кто выигрывает от действий ТНК и экономических организаций? Как они влияют на экономику стран мира, в том числе, Республики Молдова? Оценки и выводы авторов статьи, наряду с мнениями экономистов и политологов помогут ответить на эти вопросы.

Ключевые слова: мировая экономика, кризис, глобализация, экономические организации, альтерглобализм

В 1944 году, когда мир был вовлечён во Вторую Мировую войну, представители 44 стран, под предводительством США и Великобритании, встретились в Бреттон-Вудсе 1 июля для обсуждения экономических аспектов в послевоенном мире. Главная идея встречи заключалась в стабилизации и укреплении послевоенной экономики капиталистических стран. Была заложена идея о кооперации между государствами, благодаря которой товар и капитал свободно направлялись бы в любые страны, регулируемые некими наднациональными органами, действующими в интересах всего мира. Так была заложена идея о создании трёх наднациональных институтов: МВФ, Международный Банк Реконструкции и Развития (МБРР, позже более известный как Всемирный Банк) и Всемирная Торговая Организация (ВТО), которая в 1947 году была основана в форме ГАТТ.

Данные международные экономические организации служат катализатором интенсификации и интернационализации

социально-экономической жизни – всего того, что современный человек зовёт глобализацией. Однако, что такое глобализация? Английский социолог Роланд Робертсон понимает глобализацию как «усиление всех связей между государствами и интенсификация всего мирового сознания как целого организма». [3, р.23] Энтони Гидденс, другой социолог, считает, что «глобализация – усиление мирохозяйственных отношений, которые объединяют самые отдалённые районы мира таким образом, что события, случившиеся на одной стороне земного шара, неизбежно влияют на другие районы Земли». [1, р.18]

Данные определения раскрывают две последовательно связанные мысли: мир становится всё более густонаселённым, что усиливает связи между странами и регионами. В результате мы имеем интенсификацию всех связей между людьми – от приёма и передачи информации до возможности пересечения расстояний и государственных границ.

В данном контексте, МВФ и Всемирный Банк играют важную роль в стабилизации экономической составляющей человеческой жизни, в контролировании распределения и перераспределения денежных потоков между странами и, в целом, в создании благоприятных условий для наращивания потенциала глобализации мировой экономики. Однако за всеми оптимистическими целями глобализации и декларациями международных экономических организаций может скрываться что-либо совсем отличное от вышеописанного. Гидденс, например, относит глобализацию к некоему «влиянию на любую точку земного шара на расстоянии». [1, р.21] Возникает вопрос: чьему и какому влиянию? Исследователи данного вопроса резонно замечают: раз глобализация сопровождается наращиванием и усилением социально-экономических связей между странами, то она обязательно сопровождается также и увеличением военного потенциала всего мира и отдельных государств, так как локальные конфликты возникают благодаря интенсификации мирохозяйственных связей, что напрямую вытекает из экономических интересов отдельных государств. Только последнее десятилетие знает множество таких примеров: Тунис, Египет, Сирия, Ирак, Алжир, Украина и др. Также транснациональные корпорации, которые

объединяют свои производственные системы в единую глобальную экономику, используют своё преимущество над слаборазвитыми странами, манипулируя рабочей силой и миром потребителей в целом. В той же плоскости вопроса лежит тезис о том, что капитал сконцентрирован только в Нью-Йорке, Лондоне и в небольшом количестве других финансовых центров мира, вместо того, чтобы равномерно быть инвестированным, реинвестированным и вложенным в каждый уголок земного шара. И в данном контексте международные экономические организации, такие как Всемирный Банк или МВФ, должны бы заниматься устранением хотя бы вышеперечисленных проблем, но на деле мы видим только усиливающийся каждый день социальный разрыв между развитыми и развивающимися государствами, между «золотым миллиардом» и получателями социальных пособий. Таким образом, вместо разрозненных государств, которые бы двигались в направлении развития мировой экономики и хозяйственных связей, вместо разрозненных народов, которые бы внедряли политику мультикультурализма и кооперации, мы наблюдаем процесс, когда одна страна доминирует над другой, когда одни учреждения и организации контролируют целые государства.

В частности, МВФ и Всемирный Банк были и остаются центром неумолкающих споров о целесообразности и эффективности проводимых ими политик кредитования и структурных реформ. Интенсификация процессов глобализации с конца XX века только усилила эти споры и вынесла на повестку дня необходимость создания некой более надёжной и всеобъемлющей системы глобального управления процессами современной экономики. Учитывая все существующие на данный момент проблемы развития мира, а также проблемы, характерные для Республики Молдова, связанные с девальвацией национальной валюты, выводом денег из межбанковского рынка, ликвидацией трёх коммерческих банков, нестабильной политической и экономической ситуацией, данная тема является особо актуальной.

Центральным институтом среди вышеперечисленных организаций является Всемирный Банк. В настоящее время под Всемирным Банком фактически понимают две организации: Международный Банк Реконструкции и Развития, который вы-

даёт займы и даёт советы по стабилизации экономической ситуации и Международная Ассоциация Развития, которая выдаёт кредиты странам, являющимся «некредитоспособными» на международном финансовом поле. В разное время к ним присоединились созданные для решения задач Всемирного банка ещё три организации: Международная Финансовая Корпорация, Многостороннее Агентство по Гарангиям Инвестиций, Международный Центр по Урегулированию Инвестиционных Споров. Членами Всемирного Банка являются 185 государств. [18]

Всемирный Банк предан идее свободного рынка и принципам неолиберализма. Он стремился поддерживать со времени своего основания и продолжает поддерживать в настоящее время экономические реформы такого рода, на что указывает и Ричард Пит, английский экономист и профессор географии. [2, р.37] Однако во многих случаях реформы Всемирного Банка разрушительно действовали на национальные экономики стран мира и приводили к диаметрально противоположным последствиям – к росту коррупции, преступности, увеличению государственного долга и др.

Несмотря на декларируемые цели (снижение бедности, борьба с коррупцией, устранение проблемы снабжения продовольствием, решение проблемы инвестиций в развивающиеся страны, устранение проблемы образования и эксплуатации детей и др.) в настоящее время Всемирный Банк и его деятельность активно критикуются различными неправительственными организациями и именитыми учёными, среди которых видное место занимает нобелевский лауреат по экономике и бывший главный экономист Всемирного Банка Джозеф Стиглиц. В своё время он был уволен с поста главного экономиста Всемирного Банка по причине публичной критики работы этого института. В частности, он высказывался о том, что политики Всемирного Банка «делают вещи хуже - они превращают замедления экономического развития в рецессии, а рецессии - в депрессии». [14] Также Стиглиц назвал политику по отношению к развивающимся странам, разработанную Всемирным Банком и экономистами в американском правительстве, ошибочной. Он выразился, что если бы этой политике следовали сами США, то значительного

роста не последовало бы. Также он указал на то, что Россия последовала рекомендациям Всемирного Банка и испытала падение реальных доходов населения, а Китай не последовал и переживает в настоящее время серьёзный экономический подъём.

Необходимо обратить внимание на то, что Всемирный Банк работает совсем не так, как предписано по декларируемым им самим целям. За последние десять лет только около 1% кредитов получили беднейшие страны мира, которые как раз и нуждаются в такого рода помощи. Более того, Всемирный Банк работает в убыток: согласно исследованиям, его финансовые потери за последние 20 лет превысили 3 миллиарда долларов США. В данном контексте показателен ещё один принципиальный момент – Всемирный Банк борется с бедностью более 50 лет. На эти цели были затрачены огромные средства – около 570 миллиардов долларов США. [5, р.81] Необходимо признать, что за эти 50 лет уровень бедности в мире действительно снизился. Однако он снизился в тех странах, которые практически не получали финансовой поддержки от Всемирного Банка. Напротив, получатели основной помощи (страны Африки и Азии) не только не преуспели в борьбе с бедностью – ситуация в них заметно ухудшилась.

По некоторым подсчётам, в странах, которые действуют на основе рекомендаций Всемирного Банка и претворяют в жизнь разработанные этим институтом стратегии, ускоряется процесс обогащения богатых слоёв населения и обеднения беднейших получателей социальной помощи – в этих странах ежегодно перетекает около 2 миллиардов долларов США от бедных к богатым.

Если судить о главной задаче Всемирного Банка (восстановление Европы, разрушенной во время Второй Мировой войны), то Всемирный Банк не справился и тут. За первое десятилетие существования было выделено только 4 кредита на эти цели на общую сумму около 500 миллионов долларов США. В то же время, согласно «плану Маршалла» европейским государствам было выделено более 40 миллиардов долларов. [2, р.49]

Главный интерес в деятельности Всемирного Банка представляет механизм распоряжения кредитами. Каждый год Всемирный Банк выдает кредитов на сумму около 20 миллиардов долларов. Но, в отличие от обычных банков, Всемирный Банк не

контролирует в полном объеме, как его заемщики распоряжаются полученными от Всемирного Банка деньгами. Многие кредиты оказываются в «облачном» состоянии, расхищаются, выводятся через оффшоры или просто бесследно пропадают. Это особенно характерно для небольших стран Восточной Европы.

Исследовательский центр Heritage Foundation проанализировал, какое влияние оказали на наиболее бедные страны кредиты Всемирного Банка. За период с 1980 по 2010 год его кредиты и гранты получили 105 беднейших государств. В результате, в 39-ти странах валовый внутренний продукт уменьшился, в 17-ти - рост ВВП был минимальным (от нуля до 1%), в 33-х - умеренным (1- 4%). И только 12 получателей помощи от Всемирного Банка смогли несколько увеличить темпы экономического развития. Более показателен пример Африканских государств. Там деньги Всемирного Банка получили 48 стран, и только три из них смогли успешно развиваться экономически, а в 23-х был, напротив, отмечен экономический спад. На основании этих подсчетов, Heritage Foundation резюмировал: "Стратегия Всемирного Банка априори неправильна. Сами по себе кредиты не способны эффективно поддерживать экономический рост и уменьшение уровня бедности. Эти задачи могут решить только обеспечение экономической свободы и верховенства закона". [8]

Ричард Пит, о котором уже упоминалось ранее, уверен, что Всемирный Банк де-факто служит интересам не народов, а финансистов с Уолл-Стрита. И, действительно, ТНК и финансовые институты, которые прямо или косвенно участвовали в освоении кредитов Всемирного Банка (за счет поставок продуктов, техники, транспортных услуг) заработали на этом намного больше денег, чем сами государства, которые брали деньги у Всемирного Банка. Само министерство финансов США рассчитало ещё в 2003 году, что примерно на каждый 1 доллар, который предоставляется Всемирным Банком, американские компании получают на 2 доллара США заказов от тех самых стран, которые и получили помощь Всемирного Банка. [2, p.58]

Нужно принять во внимание, что Всемирный Банк (как и МВФ) в своей работе концентрируется только на обеспечении высоких темпов экономического роста, как было, например, с

Польшей. Но, очень часто экономический рост только ухудшает ситуацию в сферах занятости и бедности. Сами кредиты Всемирного Банка выдаются на таких условиях, что государство-заёмщик обязательно должно выполнять определённые нормативы, требования и реформы, предложенные Всемирным Банком и МВФ. Так наглядно произошло и в Польше, где был внедрён план Бальцеровича. Страна действительно добилась экономического роста, но на сегодняшний день в Польше закрыты практически все угольные шахты, знаменитые на всю Европу судоверфи в Гдыне и Щецине и имеется огромный внешний долг – более 370 млрд. долларов США. Всемирный Банк и МВФ, таким образом, занимаются определённым диктатом и вмешательством во внутренние дела государств, что можно расценивать как определённую политику неоколониализма.

В 1993 году известный американский политик, лидер афроамериканской общины Джесси Джексон выступил на саммите африканских государств. Он произнес фразу, которую ныне постоянно цитируют критики Всемирного Банка: "Они (то есть, империалистические, "богатые" государства) больше не используют пули и веревки. Они используют Всемирный Банк и Международный Валютный Фонд". [4, p.81]

Критика Всемирного Банка сводится также и к тому, что данный институт является излишне политизированным. Банк является одним из инструментов американской внешней политики - США периодически блокируют выделение кредитов и грантов неудобным Америке странам мира.

Критика деятельности Всемирного Банка исходила даже от видных политиков. В конце 1998 года тогдашний премьер-министр Великобритании Тони Блэр призвал к решительному пересмотру принципов деятельности МВФ и Всемирного Банка, поскольку они не смогли обеспечить финансовую стабильность в мире, где через национальные границы перемещаются крупнейшие финансовые потоки. Выступая на 53 Генеральной Ассамблее ООН, Блэр сказал, что «глобальные экономические и финансовые потрясения, распространившиеся от Дальнего Востока через Россию в Южную Америку, подчеркивают недостатки двух международных финансовых институтов». [6, p.114]

Критику деятельности Всемирного Банка можно свести к двум концепциям: во-первых, Банк помогает правительствам и бизнесменам, а не самым бедным, то есть абсолютно не занимается социальной составляющей глобальной экономики. Во-вторых, Банк тратит колоссальные средства на программы, связанные с добычей, транспортировкой и использованием нефти, газа, угля, что является выгодным для определённых государств мира.

Тем не менее, Всемирный Банк никоим образом не реагирует на критику. За свою историю он стал настолько огромным, сложно-иерархическим, самодостаточным институтом, что управлять им очень сложно, поэтому любые реформы, которые внедрялись бы во Всемирном Банке, обречены на провал, в принципе, как и любые попытки заставить его работать в другом русле. Всемирный Банк, тем не менее, признаёт, что соблюдение жёстких требований и проведение реформ, которые навязываются государствам, могут привести к росту безработицы, так как определённые нерентабельные предприятия будут закрываться, и к росту цен, так как правительственные субсидии будут сокращаться, и все это в первую очередь отразится на беднейших слоях населения. Однако Банк утверждает, что хотя это будет болезненный процесс, он продлится недолго и приведет к улучшению. Но так ли это на самом деле? Зная ситуацию в Греции, Руанде, Аргентине, Польше и многих других странах, мы видим, что данные государства уже потеряли свой суверенитет, получив в обмен огромный внешний долг.

Другим важным институтом, призванным стабилизировать экономику развивающихся стран и действовать в интересах устойчивого развития мировой экономики, является МВФ.

Республика Молдова приняла Устав МВФ Постановлением Парламента № 1107 от 28 июля 1992, а 12 августа 1992 году стала членом МВФ. НБМ в качестве фискального агента Республики Молдова в рамках МВФ, уполномочен осуществлять от имени Республики Молдова, все операции и сделки на основании Устава МВФ. В рамках МВФ, Республика Молдова является частью группы стран, включающих: Армению, Бельгию, Боснию и Герцеговину, Болгарию, Хорватию, Кипр, Грузию, Израиль, Люксембург, Республику Македонию, Монтенегро, Голландию, Румынию и Украину. [11]

В настоящее время доля участия Республики Молдова в МВФ составляет 123.2 млн. Специальных прав заимствования (СДР) или около 189.7 млн. долларов США, что составляет 0.05% от капитала МВФ. [12]

Первая же программа сотрудничества Республики Молдова началась в 1993 году, менее чем через год после присоединения Молдовы к МВФ. В начале 1993 года были разработаны программы стабилизации, которые имели перед собой цель подготовки введения национальной валюты и обеспечения её стабильности. Основной упор делался на снижение инфляции в Молдове, её доведение до низкого уровня и обеспечение её стабильности в дальнейшем.

В 1991 году в результате кризиса на всём постсоветском пространстве цены в нашей стране увеличились в 2,5 раза, в 1992 году – в 17,7 раз и в 1993 году – в 28,1 раз. [16] Акцент МВФ на снижение инфляции и обеспечение стабильности национальной валюты после её введения был абсолютно правильным и обоснованным со всех точек зрения – с экономической, финансовой и политической. Действительно, результаты не заставили себя ждать. Согласно отчётам МВФ в 1994 году инфляция снизилась в 25 раз и составила 106%. В 1995 году - дальнейшее снижение в 4,5 раза – до 23,7%, в 1997 г. – до 11 процентов и если бы не кризис 1998 года, то смело можно предположить, что мы достигли бы однозначной инфляции уже в 1998 году. [16]

Но в 1998 году в России вспыхнул кризис, повлиявший на все соседние страны, и с ноября 1998 года по ноябрь 2000 года цены в Молдове увеличились на 96,2 процента. Годовая инфляция в этот период составила 40%, в то время как за предыдущие 24 месяца - всего 7%. Молдавский лей обесценился в 2,6 раза, тогда как с августа 1996 года по август 1998 года – на 3,7%. [16], [17]

Учитывая декларируемые цели МВФ и философию данной организации, основной упор в разрабатываемых программах для Республики Молдова делался на снижение инфляции посредством монетарных и фискальных политик.

Как известно, в начале 90-х годов в Республике Молдова были две главные проблемы. Во-первых, - экономический спад и, во-вторых, - гиперинфляция. За 1991 – 1993 года ВВП страны

снизился на 48%, в том числе в 1992-1993 годы – на 30 процентов. Цены увеличились в 1248 раз, в том числе в 1992-1993 годы – в 500 раз. [15], [16] Как известно из теоретического курса экономики, снижение инфляции и обеспечение устойчивого экономического роста – абсолютно противоположные задачи, требующие приложения на практике противоположных политик. И исходя из вышеописанного, проблема состояла в том, что антиинфляционные действия не сопровождались адекватными и эффективными мероприятиями по реформированию реального сектора экономики. Более того, данная ситуация ещё больше усугубилась и чрезмерной активностью МВФ в снижении инфляции монетарными средствами. МВФ не информировал правительство и не задумывался о реформировании экономики. Налицо было только вливание капитала. Естественно, что предоставляя капитал, МВФ также и диктует правительству определённый план действий, в теории, по выходу из кризиса, а также заставляет страну проводить для МВФ прозрачную фискальную, финансовую политики. Сжимающая политика МВФ того времени с двух сторон зажала молдавскую экономику. Во-первых, она сдерживала инвестиционный процесс, а во-вторых, она ухудшила условия расчётов (массовое распространение на тот момент приобрёл бартер), вызвала кризис неплатежей и огромный рост задолженности по заработной плате бюджетникам, что, кстати, мы замечаем и на сегодняшний день.

Естественно, без помощи МВФ на тот момент Республика Молдова оказалась бы в ещё более худшем положении, но и долг перед данной организацией как раз и тянется с 1992 года и к 2016 году уже составил более 460 млн. долларов США.

Всё вышеописанное явилось следствием неверной теоретической установки МВФ нашему правительству. Но на самом ли деле это единичный случай и действительно ли это всего лишь была ошибка?

Несмотря на очевидную, на первый взгляд, пользу от получения дешевых денежных средств в экономику страны (для Республики Молдова и других слаборазвитых стран, по терминологии МВФ, она составляет всего 0,5%), не стоит думать, что польза действительно присутствует. Яркий тому пример - шоко-

вая терапия МВФ в Перу во времена Альберта Фухимори. В результате неё в Перу потеряло работу около 12 млн. человек, а 15 млн. оказалось в нищете. Сама же страна утратила шанс перейти в категорию индустриально-аграрных стран и на сегодняшний день полностью зависит от кредитов МВФ. [6, p.44]

Другим примером является ещё одна латиноамериканская страна – Аргентина. Аргентина стала жертвой политики ТНК и их финансового орудия - Международного Валютного Фонда. МВФ называло программу помощи Аргентине «аргентинским экономическим чудом». На деле же никакого чуда не произошло. В 1990-е годы в Аргентину МВФ было привлечено в общей сложности 40 млрд. долларов. Однако те условия, благодаря которым эти деньги пришли в Аргентину, были для аргентинцев неприемлемы: инвесторам (среди которых, кстати, только американские) гарантировались колоссальные налоговые льготы – освобождение от налогов на 25, 15, 10 лет и полное освобождение от налогов на 5 лет с последующим 10-летним периодом 80-процентных льгот. В результате на те 40 млрд. долларов кредита от МВФ, пришлось более 280 млрд. долларов прибылей, беспрепятственно вывезенных из Аргентины. С 1996 по 2003 года правительство Аргентины ещё трижды получало финансовую помощь от МВФ в общей сложности на 14 млрд. долларов США. Но по факту аргентинцам не досталось ни цента, так как кредит до сих пор выплачивается. [5, p.122]

В Бразилии в 1980-х годах МВФ навязал план «шоковой терапии». Тем не менее, кончился он возникновением в стране сопротивления этому плану, кампанией гражданского неповиновения и массовым саботажем на государственных предприятиях, что привело к смене власти в 1985 году. Что показательно - отказ от реформ по предложению МВФ при президентстве известного экономиста Фернанду Кардозу стабилизировал экономику Бразилии и уменьшил число бедняков в стране более чем на 5 миллионов человек.

Очень впечатляющим было разрушение МВФ экономики Сомали. Данная страна остро нуждалась в финансовых вливаниях из-за расходов, связанной с проигранной сомалийско-эфиопской войной. МВФ в свою очередь тогда предоставил

займы под условием проведения политики «жесткой экономии» и излюбленной «шоковой терапии». Среди требований перечислялись закупки по демпинговым ценам американского зерна (что показательно) и девальвация сомалийского шиллинга. Не надо обладать учёной степенью в экономике, чтобы понять очевидное: экономика Сомали была разрушена. Нарушились традиционные связи между двумя основными секторами сомалийской экономики: «кочевой экономикой» (скотоводами) и «оседлой экономикой» (земледельцами и горожанами). Девальвация же шиллинга привела к очень резкому удорожанию цен на топливо и удобрения, а демпинг американского зерна сделал невыгодным выращивание собственных зерновых в Сомали. Крестьяне были моментально разорены. Они не смогли покупать товары в городах, что разорило в свою очередь и горожан. Те же не смогли более покупать мясо у скотоводов - и скотоводы также были разорены, поскольку не имели денег на содержание скота. Экономика страны рухнула и остаётся на самом низком уровне по сей день. [5, p.127]

Ярчайшим примером содействия МВФ политике и интересам США является ситуация в бывшей Югославии. Именно МВФ потребовал от югославского руководства отказаться от принятых в 80-е года «социалистических планов» выравнивания экономического развития всех регионов страны, что, в свою очередь, лишило отсталое на тот момент Косово огромных государственных дотаций, которое оно получало ранее. Это дало возможность ходжаистской в то время Албании использовать недовольство местного населения «новой экономической политикой» для создания в Косове албанского подполья. В 1984-ом году югославская госбезопасность разгромила 3 подпольные организации в Косове и плюс подпольную ходжаистскую организацию «Путь к свободе». Расходы обошлись Югославии в сумму, составлявшую около 70% займов, полученных тогда от МВФ. Более того, почти 25% ушли на оплату услуг экспертов МВФ. [5, p.144] А закончилось всё тем, что МВФ в итоге установил над экономикой Югославии полный контроль. Так как Милошевич не хотел принимать закон о приватизации и реституции в той форме, в которой он был предложен МВФ, то последний отказался от дальнейшей работы с Югославией и

был взят курс на развал данного государства, между прочим, одного из основателей ООН. Это привело к первой войне - гражданской, в которой погибло более 600 тысяч человек, и к распаду единой Югославии. При этом около 80% югославского капитала, бежало из воюющей страны в западные банки (из них, по некоторым подсчётам, более 70% - в банки США). В Сербии в то время у власти оставалась Социалистическая Партия, которая заставила Милошевича принять закон о приватизации, предложенный МВФ. Поэтому понадобилась еще одна война (в американской исторической литературе, якобы, из-за Косова) в результате которой промышленность Сербии была абсолютно уничтожена американскими бомбардировками (в том числе, запрещёнными кассетными бомбами), а правительство Милошевича пало. Новое правительство отменило прежний закон о приватизации, что открыло, таким образом, Сербию для западного капитала.

Аналогичные ситуации наблюдалась и наблюдается в Мексике (в результате кредитной деятельности МВФ страна стала намертво привязанной к США и МВФ, более 20% человек живут на грани голода), Эквадоре (стихийные бунты из-за сокращения всех социальных пособий), Сомали (гражданская война), Руанда (страна, работающая на то, чтобы оплатить проценты по долгам), Югославия и, более того, даже Португалия, Испания, Италия и, тем более, Греция.

Сегодня Греция фактически находится под управлением МВФ. Причем МВФ уже тотально контролирует все сферы экономики и политики этой страны. После более 5 лет сотрудничества с Грецией, экономический кризис в этой стране так и не закончился, а долги только выросли. По этой причине экономисты считают МВФ порождением транснациональных корпораций и одного государства, имеющего 16,407% голосов Фонда, которые с помощью этого инструмента подчиняют экономики развивающихся стран. Это не всегда плохо, но на сегодняшний день, МВФ, действительно, является инструментом воздействия на государства.

Республика Молдова, как было описано выше на примере 90-х годов, не исключение. На сегодняшний день наша страна полностью зависит от кредитов МВФ и тот колоссальный долг, о котором шла речь, не позволяет думать о том, что ситуация

изменится в ближайшие десятилетия. Более того, МВФ всю применяет и тактику шантажа в отношении Молдовы. Свежа в памяти история о задержке и приостановлении выплат кредитов МВФ из-за политической нестабильности осенью 2015 года. Спешное избрание правительства за закрытыми дверями зимой этого года также является следствием той зависимости, в которой находится наша страна перед данной специализированной организацией ООН. Реальному сектору молдавской экономики средства из новой кредитной программы, какого бы размера она не была, даже если она и будет принята, не достанутся. Потому что все средства, которые будут переданы, будут предназначаться для рефинансирования нашего внешнего долга (в том числе – тому же МВФ). В данной ситуации всё становится очевидным: МВФ практически ничего не теряет, спонсируя отстающие экономики, зато приобретает тотальный контроль над ними. И даже страны, которые ставятся в пример чистого и правильного выхода из кризиса, страны, которые, якобы, сумели использовать кредиты МВФ рационально и разумно, находятся в подчинении финансовой системы МВФ.

Вряд ли можно предполагать, что Республика Молдова в дальнейшие десятилетия будет добросовестным, надёжным и платёжеспособным должником Фонда, учитывая дефицит нашего бюджета, кризис на межбанковском рынке, постоянное отрицательное сальдо внешней торговли, политическую нестабильность и многие другие факты. Тогда зачем Республика Молдова нужна МВФ?

Тем не менее, Республика Молдова является прекрасным вариантом для МВФ. Страна, которая мечется между востоком и западом и властвующая в ней коррумпированная олигархическая элита, которой очень легко управлять извне. Кредиты МВФ не просто ограничивают суверенитет и экономическую независимость Республики Молдова. Программа реформ МВФ просто упраздняет государственный суверенитет страны, как это было на примере Мексики, Перу, Руанды, Греции и Португалии. Точнее, суверенитет не упраздняется, а покупается за эти самые кредиты.

Каким же образом происходит получение кредита от МВФ и попадание в валютный капкан?

Во-первых, правительство получает долговую расписку, выраженную в номинальной величине CDR (специальных прав заимствования). При этом никакой реальной валюты страна не получает.

Во-вторых, долговая расписка становится основанием для увеличения государственного долга. В частности, если страна получит от МВФ N-ю сумму денег, то каждый гражданин страны также обеднеет на N-ю сумму денег. Объясняется это довольно просто: не подпитанные никаким ростом экономики, эти деньги равносильны тем же, которые могли быть просто напечатаны в самом государстве. Но это только одна часть проблемы. Деньги берёт правительство, но отдавать эти деньги будут не министры и депутаты, а все граждане Республики Молдова.

В-третьих, полученные от МВФ средства в безналичном виде необходимо использовать в стране. Сделать это, естественно, можно только через банковскую систему, так как многомиллионный кредит невозможно обналичить. Под эту ценную бумагу будут напечатаны и пущены в оборот через банковскую систему леи. НБМ с помощью рекапитализации предоставит эти деньги банкам и получит свой определённый процент.

В-четвёртых, молдавские банки данные полученные деньги переведут в потребительские и бизнес-кредиты и передадут гражданам Республики Молдова. Полученные деньги тратятся, в основном, на зарубежные товары, поддерживая зарубежного производителя, поскольку, как мы видим даже исходя из ситуации с молоком на молдавском рынке, местные производители не в состоянии обеспечить государство потребительскими товарами. Все деньги, отданные стране под видом кредита, возвращаются обратно к донорам. Всё это готовит почву для новых кредитов, создавая замкнутый круг, а следующий кредит только усугубляет воздействие предыдущего.

В-пятых, и в итоге, можно говорить об очень символическом аспекте: деньги берёт правительство, зарабатывает на этом Нацбанк, коммерческие банки и, естественно, МВФ, как было сказано выше, а платят за кредит граждане Молдовы, учитывая при этом процент МВФ, Нацбанка и коммерческих банков.

В итоге, становится очевидно и понятно, почему МВФ выгодны эти дешёвые кредиты для развивающихся стран. Очень символичен и другой факт – в феврале Премьер-Министр Павел Филип заявил о том, что Правительство Молдовы не будет принимать и направлять в парламент проект закона о госбюджете на 2016 год до обсуждения этого документа с экспертами Международного Валютного Фонда. МВФ обязывает Молдову повысить тарифы на газ, отопление и электричество, а также МВФ очень недоволен слишком большими социальными расходами и высоким дефицитом госбюджета нашей страны и это, как было показано выше, не единичный факт.

То, как развивается мир сегодня в условиях глобализации, наталкивает на мысль об острой необходимости пересмотра целей, методов, структуры и управления как МВФ и Всемирным Банком, так и развития человечества и глобализации в целом. Альтерглобалисты не выступают за уничтожение данных институтов, но эти институты должны стать более демократичными и прозрачными. Как бы это странно ни звучало, но необходимо расширить сферы полномочий и влияния данных институтов, но только после их структурной перестройки. Необходимо вовлечь больше участников в данные структуры, а квоты и CDR должны быть распределены поровну по группам стран. Необходимо сбалансировать полномочия плательщиков, а решения должны приниматься квалифицированным большинством, для ещё большей вовлеченности других участников. В целях повышения прозрачности, все записи собраний совета МВФ должны быть обнародованы и опубликованы в периодических изданиях. Необходимо сфокусироваться на изменениях социально-экономического плана, а не на системном улучшении существующей модели управления данных организаций. К сожалению, на сегодняшний день мы не видим ясных признаков того, что ведущие страны мира согласны сойтись по особо важным проблемам современности, ни также того, что некоторые страны не будут продолжать ставить личные национальные интересы выше глобальных интересов человечества. Иначе мы наблюдаем парадоксальную картину – глобализация только декларируется, а на деле мы имеем ещё большую разрозненность и непримиримость.

Разрыв в уровне доходов на душу населения между богатыми и бедными странами огромен и продолжает расти и сегодня. В 1948 году отношение этого уровня в США к развивающемуся миру в целом составляло 16:1. В 1993 году этот разрыв стал уже 23:1, а на сегодняшний день составляет 31:1. Именно МВФ и Всемирный Банк призваны уменьшить этот разрыв. Но, к сожалению, на сегодняшний день в ряде стран уровень доходов на душу населения ниже, чем 50 лет назад. Нам очень трудно представить фактический уровень лишений людей из этих стран. Их заботят не обменные курсы, скорость интернета или победа футбольного клуба. Их не интересуют даже последние новости мира. Их основные и главные повседневные заботы - это пища, вода и кров. Но они даже не знают, что более 80% всех товаров и услуг потребляются только 20% мирового населения, в которые они не входят.

Библиография

1. Giddens, Anthony: «The Consequences of Modernity», ISBN: 9780804718912; 200 Pages, Cambridge: Polity, 1990.
2. Peet, Richard: «Unholy Trinity: The IMF, World Bank and WTO», ISBN 978-1848132511; 304 Pages, London: Zed Press, 2009.
3. Robertson, Roland: «Globalization. Social Theory and Global Culture», 224 Pages, London: SAGE Publications Ltd, 1992.
4. Wolff, Edward N.: «Top Heavy: The Increasing Inequality of Wealth in America and What Can Be Done About It», ISBN 978-1565846654 116 Pages, New York: New Press, 1996.
5. Wolff, Ernst: «Weltmacht IWF: Chronik eines Raubzugs», ISBN 978-3-8288-3329-6; 234 Seiten, Klappenbroschur; Tectum Verlag; 2014.
6. Woods, Ngaire: «The Globalizers: the IMF, the World Bank, and their Borrowers», ISBN 0-8014-4424-1; 288 Pages, Cornell University Press, March 2006.
7. <http://www.bnm.org/ru/content/otnosheniya-respubliki-moldova-s-mezhdunarodnym-valyutnom-fondom-mvf> - Отношения РМ с МВФ. Дата доступа: 13.03.2016.
8. <http://www.heritage.org/research/reports> - GDP of the countries-borrowers from the World Bank. Дата доступа: 15.03.2016.
9. <http://www.imf.org/external/about.htm> - About IMF. Дата доступа: 15.03.2016.

10. <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberkey1=672&date1Key=2016-01-31> - Moldova, Republic of: Financial Position in the Fund as of January 31, 2016. Дата доступа: 15.03.2016.
11. <http://www.imf.md/imfmoldru.html> - Молдова и МВФ. Краткая информация. Дата доступа: 12.03.2016.
12. <http://www.imf.md/pub-rececondev.html> - Republic of Moldova - IMF Staff Reports. Дата доступа: 12.03.2016.
13. <http://www.irex.ru/press/pub/polemika/05/stu/> - Стуканов А.А. «Бедные страны и богатый Всемирный банк». Дата доступа: 16.03.2016.
14. <http://www.rusreforms.ru/st.htm> - Стиглиц Д. «Человеческое лицо глобализации». Дата доступа: 17.03.2016.
15. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=452&> - Statistica salarizării. Salariul mediu lunar al unui lucrător pe ramuri ale economiei naționale în 1960-1999. Дата доступа: 13.03.2016.
16. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=335&id=2344> - Indicii prețurilor de consum. Дата доступа: 13.03.2016.
17. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=335&id=2345> - Indicii prețurilor în agricultură. Дата доступа: 13.03.2016.
18. www.worldbank.org – Всемирный Банк. Дата доступа: 16.03.2016.

PROBLEMELE EVIDENȚEI FINANCIARE ÎN ECONOMIE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

Vasilii ȘERBATIUC,

doctor în științe economice, conferențiar universitar, USEM

Rezumat

Etapa actuală a dezvoltării social-economice a Republicii Moldova este determinată de globalizare, criza economică și este caracterizată de fortificarea relațiilor de piață, proceselor integraționiste europene și de trecerea la standardele internaționale a evidenței financiare. În aceste condiții un rol important o are evidența contabilă a activității financiare, gospodărești în activitatea întreprinderilor, ceea ce susține necesitatea dezvoltării și perfecționării ei. În articol sunt prezentate chestiunile problematice legate de evidența financiară și a controlul administrativ, rezultatele analizei lor critice, sunt incluse și argumentate recomandările, orientate către perfecționarea actelor normative noi. Este expusă a amplă caracteristică a conturilor contabile și a Planurilor acestora. O atenție sporită este acordată diverselor aspecte inovaționale ale dezvoltării și funcționării optime a categoriilor economice de evidență.

Aplicarea recomandărilor autorului va contribui la sporirea calității și eficienței evidenței contabile, ameliorarea asigurării informaționale a gestiunii, sporirea competitivității întreprinderilor și dezvoltarea cu succes a economiei de piață în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: Standardele naționale ale evidenței contabile, conturi, Planuri

ACCOUNTING AND FINANCIAL PROBLEMS OF ECONOMY IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Abstract

The current stage of socio-economic development of the Republic of Moldova is closely linked to the world of globalization, the economic crisis and is characterized by the further strengthening of market relations, strengthening European integration processes and the transition to international financial reporting standards. Under these conditions, an important role is played by the accounting of financial and economic activity of enterprises, which leads to the need for its further development and improve-

ment. The article details the problematic issues of financial and management accounting, the results of the critical studies made and justified proposals on the improvement of new regulations. There is a detailed description of the accounting records and their plans. A lot of attention is paid to the various aspects of the innovative and optimal functioning development of the accounting and economic categories.

The practical use of the author's suggestions will improve the quality and efficiency of accounting, information of management, competitiveness of businesses and the successful development of the market economy of the Republic of Moldova.

Keywords: National accounting standards, its accounts and plans

УЧЕТНО-ФИНАНСОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация

В статье представлены проблемные вопросы бухгалтерского финансового и управленческого учета, результаты их критического исследования, внесены и обоснованы предложения по совершенствованию ныне действующих нормативных актов и преподавания учетно-аналитических и контрольных дисциплин. Дана подробная характеристика бухгалтерских счетов, их классификаций и Планов, большое внимание уделено различным инновационным аспектам развития и оптимального использования этих важных категорий в современной теории и практике хозяйственного управления Республики Молдова.

Ключевые слова: *принципы и этапы бухгалтерского учета, его счета, их сущность, виды и оптимизация, качество образования*

Современный этап социально-экономического развития Республики Молдова тесно связан с мировой глобализацией, экономическим кризисом и характеризуется дальнейшим укреплением рыночных отношений, усилением евроинтеграционных процессов и переходом на международные стандарты финансовой отчетности. В этих условиях важную роль играет бухгалтерский учет. Он занимает центральное место в системах управления финансово-хозяйственной деятельностью рыночных структур, является основным источником разнообразной экономической информации для внутренних и внешних пользователей с

целью исчисления и оценки многочисленных показателей, выработки и принятия научно обоснованных оптимальных управленческих решений, что обуславливает необходимость его дальнейшего развития и совершенствования.

В современных условиях жесткой конкуренции бухгалтерский учет ведется в соответствии с новыми Национальными стандартами и с соблюдением следующих важных принципов: непрерывность деятельности, метод начисления, постоянство методов, разделение имущества и обязательств, некомпенсирование и последовательность представления информации. Он включает такие этапы: 1) составление первичных и сводных документов; 2) оценка и признание элементов бухгалтерского учета; 3) отражение информации на счетах бухгалтерского учета; 4) составление бухгалтерских регистров; 5) инвентаризация объектов бухгалтерского учета; 6) составление оборотного баланса, Главной книги и финансовых отчетов. При этом, как правило, обеспечивается соответствие учетной информации финансовых отчетов требованиям понятности, релевантности, достоверности и сопоставимости.

Бухгалтерский учет составляет информационную основу эффективного управления и развития бизнеса и в целом эффективно решает многие важные задачи, для чего использует различные способы и приемы, один из которых – счета. Их сущность раскрывается в следующих определениях, сформулированных в разное время разными экономистами:

«счет бухгалтерского учета – это способ текущей группировки и учета, контроля однородных по экономическому содержанию активов, обязательств, а также хозяйственных операций» – *Г.Н. Алексеева* [1, с. 31];

счет – «элемент системы бухгалтерского учета, предназначенный для отражения изменений учитываемого на нем объекта» – *В.В. Ковалев* [7, с. 9];

«счет представляет собой способ группировки, текущего учета и контроля объектов учета с целью получения необходимых данных» – *В.Э. Керимов* [6, с. 52];

«счета – это средство формирования и хранения учетной информации, необходимой для составления отчетности и принятия управленческих решений» – *М.А. Булатов* [3, с. 68];

«счета бухгалтерского учета – это способ экономической группировки, текущего отражения и оперативного контроля за хозяйственными средствами, источниками их формирования и хозяйственными операциями» – *Ю.А. Бабаев* [2, с. 46];

«бухгалтерский счет представляет собой учетный регистр, состоящий из двух частей» – *В.Р. Захарьин* [5, с. 148];

«бухгалтерский счет – это способ группировки, систематизации и вторичной регистрации информации о состоянии и движении экономически однородных видов имущества, источников его образования и хозяйственных процессов» – *А.В. Глуценко* [4, с. 31].

Для лучшего познания счетов бухгалтерского учета важное значение имеет их научнообоснованная классификация. Она представляет собой группировку счетов по наиболее существенным признакам, что позволяет обеспечить единообразие в отражении хозяйственных операций, сопоставимость и сводимость соответствующих показателей финансово-хозяйственной деятельности.

Бухгалтерские счета являются одновременно носителем экономической информации и источником ее получения, поэтому их классификация осуществляется по различным признакам. Эти признаки должны отражать экономическую сущность объектов учетного наблюдения, ту среду, в которой функционируют те или иные объекты, а также особенности формирования информационных потоков для управления предприятий. Но классификация счетов бухгалтерского учета сводится не только к упорядочению их фиксированного набора, а состоит в конструировании системы счетов, основанной на исследовании финансово-хозяйственных процессов, анализе потребности в информации для их отражения и выявления возможностей получения этой информации.

Классификация бухгалтерских счетов направлена на установление минимума счетов, необходимого и достаточного для описания объектов бухгалтерского наблюдения, распределения этих объектов по конкретным счетам, разбивку образованной системы на классы, сгруппированные по определенным признакам.

Особенностью классификации синтетических счетов является то, что от объективности их классификации зависит не только достоверность отражения в учете связей между объекта-

ми, но и организация аналитического учета. Это происходит потому, что синтетические счета, являясь объектом классификации, объединяют в себе аналитические счета, то есть образуют подсистему, в которой возникает необходимость классифицировать уже субсчета.

При составлении классификаций счетов бухгалтерского учета весьма важным является выбор признаков, по которым их необходимо объединять в группы. Длительное время существовали разные точки зрения по вопросу количества используемых классификационных признаков. В итоге, преобладающим стало мнение о необходимости классификации бухгалтерских счетов не только по их экономическому содержанию, но также по структуре и назначению.

Классификация счетов по их назначению и структуре подробно и наглядно представлена на рис. 1.

Экономическое содержание того или иного счета определяется содержанием объекта, который учитывается на данном счете. Например, экономическим содержанием счета 241 «Касса» являются наличные денежные средства, хранящиеся в кассе предприятия (организации), а экономическим содержанием счета 311 «Уставный капитал» – размер собственных средств, внесенных учредителями в качестве своих вкладов.

Экономическое содержание бухгалтерского счета определяет его структуру и назначение. Под структурой счета понимают порядок записей хозяйственных операций по дебету и кредиту счета, содержание дебетового и кредитового сальдо счета на 1-е число, и его местоположение (в активе или пассиве) в бухгалтерском балансе.

Классификация счетов бухгалтерского учета по экономическому содержанию показывает, какие объекты (что) на них отражаются. Иными словами, какова природа учитываемого объекта и сколько нужно счетов для его полной и всесторонней характеристики в текущем учете. Только при выполнении указанных требований информация о каком-либо объекте будет полностью удовлетворять пользователей, применяющих данную информацию для принятия обоснованных управленческих решений.

Рис. 1. Классификация счетов бухгалтерского учета по назначению и структуре

Таким образом, классифицируя счета по экономическому содержанию, можно выделить группы счетов для учета: долгосрочных и оборотных активов, собственного капитала, долгосрочных и текущих обязательств, доходов, расходов, затрат на производство и др.

Счета бухгалтерского учета очень тесно связаны с его объектами, между ними существует причинно-следственная связь. Объекты бухгалтерского учета первичны, а его счета вторичны, т. е. появление новых учетных объектов вызывает необходимость (является причиной) введения новых счетов бухгалтерского учета. Еще в 1810 г. академик А.Н. Оленин писал: «...умение вести верные счета и показывать истинную прибыль или убыль, от оборотов происходящую, и, наконец, представлять все это в столь ясном виде, чтоб всякий, кто хоть сколько в арифметических выкладках сведущий, мог повторить: вот в чем состоит прямое искусство до сужего бухгалтера, вот в чем заключается его наука» [8, с. 5].

Мы считаем, что по каждому синтетическому счету бухгалтерского учета за определенный период времени (месяц, квартал, год) можно определять следующие показатели:

- количество записей по дебету счета;
- количество записей по кредиту счета;
- средняя сумма дебетовых записей;
- средняя сумма кредитовых записей.

Также целесообразно рассчитывать среднемесячные saldo по бухгалтерским счетам за год или другой отчетный период.

Знание и умелое практическое использование этих показателей будут способствовать правильному распределению служебных обязанностей между бухгалтерами, научной организации их труда, оптимизации численности и суммы начисленной заработной платы этих работников, эффективной разработке учетной политики и Рабочих планов счетов бухгалтерского учета предприятий.

Оптимальная совокупность синтетических счетов и субсчетов, распределенных по определенным группам и классам, представлена в Общем плане счетов бухгалтерского учета. Он утвержден приказом Министерства финансов Республики Молдова № 119 от 6 августа 2013 г., введен в действие с 1 января 2014 г. и позднее дополнен следующими двумя приказами этого министерства:

✓ «Об утверждении Методических указаний об особенностях бухгалтерского учета в некоммерческих организациях и дополнений Общего плана счетов бухгалтерского учета, утвержденного Приказом министра финансов № 119 от 6 августа 2013 г.» № 188 от 30 декабря 2014 г.;

✓ «Об утверждении дополнений к Общему плану счетов бухгалтерского учета, утвержденному Приказом министра финансов № 119 от 6 августа 2013 г.» № 26 от 4 марта 2015 г.

По нашему мнению, наименования некоторых счетов в этом нормативном документе нуждаются в уточнении, представленном в табл. 1., которое положительно повлияет на современную теорию и практику отечественного бухгалтерского учета, контроля и аудита, а также качество их преподавания в высших и средних специальных учебных заведениях страны.

Таблица 1

Синтетические счета бухгалтерского учета

Согласно Общему плану счетов		Предлагаемые	
№	наименование	№	наименование
114	Обесценение нематериальных активов	114	Убыток от обесценения нематериальных активов
126	Амортизация и обесценение минеральных ресурсов	126	Амортизация и убыток от обесценения минеральных ресурсов
127	Обесценение незавершенных долгосрочных материальных активов	127	Убыток от обесценения незавершенных долгосрочных материальных активов
128	Обесценение земельных участков	128	Убыток от обесценения земельных участков
129	Обесценение основных средств	129	Убыток от обесценения основных средств
133	Амортизация и обесценение долгосрочных биологических активов	133	Амортизация и убыток от обесценения долгосрочных биологических активов
152	Амортизация и обесценение инвестиционной недвижимости	152	Амортизация и убыток от обесценения инвестиционной недвижимости
241	Касса	241	Денежные средства в кассе
242	Текущие счета в национальной валюте	242	Денежные средства на текущих счетах в национальной валюте
243	Текущие счета в иностранной валюте	243	Денежные средства на текущих счетах в иностранной валюте
244	Другие банковские счета	244	Денежные средства на других банковских счетах
811	Основная деятельность	811	Затраты основного производства
812	Вспомогательная деятельность	812	Затраты вспомогательного производства
835	Обслуживающие производства и хозяйства	813	Затраты обслуживающих производств и хозяйств

Важно также отметить, что в Общем плане счетов бухгалтерского учета указывается, что он:

1) «состоит из трех разделов: I. Общие положения, II. Перечень счетов бухгалтерского учета, III. Характеристика и порядок применения счетов бухгалтерского учета»;

2) «содержит 9 классов: 1. Долгосрочные активы, 2. Оборотные активы, 3. Собственный капитал, 4. Долгосрочные обязательства, 5. Текущие обязательства, 6. Доходы, 7. Расходы, 8. Управленческие счета, 9. Забалансовые счета».

Однако эти два утверждения взаимоисключающие и противоречат друг другу. Такой вывод следует из того, что все счета, указанные в разделе II Общего плана счетов, распределены на 9 классов, которые перечислены во втором утверждении. Исходя из этого, вышеприведенные два утверждения дают право двойко трактовать Общий план счетов бухгалтерского учета – как нормативный акт, устанавливающий:

1) систематизированный перечень счетов бухгалтерского учета и методологические нормы их применения;

2) систематизированный перечень счетов бухгалтерского учета [10-12].

Объективный анализ первой (расширительной) трактовки Общего плана счетов показывает, что она вступает в противоречие с Рабочим планом счетов бухгалтерского учета. Оно вызывается тем, что эти два вида Планов счетов существенно различаются между собой количеством структурных элементов: первый включает их три (I. Общие положения, II. Перечень счетов бухгалтерского учета, III. Характеристика и порядок применения счетов), а второй – только один элемент (II. Перечень счетов бухгалтерского учета).

Как известно, по состоянию на 1 января 2016 г. членами Организации Объединенных Наций являются 193 государства. В каждом из них функционирует своя национальная учетная система, основу которой составляет бухгалтерский учет. Для успешного решения своих задач он использует различные способы и приемы, один из которых – счета. Они являются важнейшей темой всех учетно-экономических дисциплин, преподаваемых в высших и средних специальных учебных заведениях Республики Молдова. При этом бухгалтерские счета рассматри-

ваются только на базе молдавских нормативно-законодательных актов; полная, подробная и достоверная информация по данному вопросу в зарубежных странах не приводится, хотя она (см., например, по Франции – табл. 2) весьма ценная, поучительная и интересная для проведения глубокого сравнительного анализа.

Такое положение нельзя признать нормальным по нескольким причинам: не усваивается глубоко курс бухгалтерского учета, страдает качество подготовки специалистов, они лишаются дополнительной возможности приобщения к международному профессиональному сообществу и не в полной мере используются преимущества интеграционных процессов мировой экономики. И поэтому его необходимо срочно исправить, для чего, в частности, следует впервые подготовить и издать учебно-практическое пособие «Бухгалтерские счета и их Планы в зарубежных странах». Оно представит значительный интерес для широкого круга читателей: студентов, мастерантов, докторантов и преподавателей колледжей, институтов и университетов. Такое пособие также заинтересует руководителей, финансовых директоров, бухгалтеров и экономистов предприятий и организаций, которые перешли или переходят на Международные стандарты финансовой отчетности и самостоятельно разрабатывают Рабочие планы счетов бухгалтерского учета.

Таблица 2

Общий план счетов бухгалтерского учета Франции

Номера	Наименование
счетов	
Класс 1. Счета капиталов	
10	Капитал
11	Результат прошлого периода
12	Результат отчетного периода
13	Субсидии для капитальных вложений
14	Регламентированные оценочные резервы
15	Оценочные резервы будущих затрат и рисков
16	Займы и приравненная к ним кредиторская задолженность
17	Расчеты с участниками
18	Внутрифирменные расчеты
Класс 2. Счета активов и финансовых вложений	
20	Нематериальные активы

- 21 Основные средства
- 22 Основные средства, сданные в концессию
- 23 Незавершенные капитальные вложения
- 25 Финансовые вложения
- 26 Прочие финансовые вложения
- 28 Износ основных средств
- 29 Оценочные резервы по основным средствам
- Класс 3. Счета запасов и незавершенного производства**
- 31 Сырье и материалы
- 32 Другие материальные запасы
- 33 Продукция в незавершенном производстве
- 34 Услуги в незавершенном производстве
- 35 Готовая продукция
- 36 Товары
- 37 Материалы
- 39 Оценочные резервы по обесценению запасов и незавершенного производства
- Класс 4. Счета расчетов**
- 40 Поставщики и связанные с ними счета
- 41 Покупатели и связанные с ними счета
- 42 Заработная плата работников
- 43 Социальные организации
- 44 Налоги и прочие сборы
- 45 Расчеты головного и дочерних предприятий
- 46 Разные дебиторы и кредиторы
- 47 Переходные счета ожиданий и отклонений
- 48 Регулирующие счета
- 49 Оценочные резервы по обесценению счетов расчетов
- Класс 5. Финансовые счета**
- 50 Акции и облигации
- 51 Счета в банках
- 52 Касса
- 54 Авансы и аккредитивы
- 58 Внутренние операции
- 59 Оценочные резервы по обесценению финансовых счетов
- Класс 6. Счета затрат по элементам**
- 60 Покупки
- 61 Услуги сторонних организаций
- 62 Прочие услуги сторонних организаций
- 63 Расходы на налоги, сборы и прочие платежи
- 64 Расходы по содержанию персонала
- 65 Прочие операционные затраты
- 66 Финансовые затраты
- 67 Чрезвычайные затраты

- 68 Затраты по амортизационным отчислениям и оценочным резервам
- 69 Налог с прибыли и доля работников в прибыли

Класс 7. Счета доходов по видам

- 70 Доход от реализации продукции, товаров, работ и услуг
- 71 Непроданные остатки готовой продукции
- 72 Продукция для внутренних нужд
- 73 Частичные доходы по долгосрочным контрактам
- 74 Субсидии и пособия
- 75 Прочие операционные доходы
- 76 Финансовые доходы
- 77 Чрезвычайные доходы
- 78 Неиспользованные оценочные резервы

Класс 8. Специальные забалансовые счета

Класс 9. Счета управленческой бухгалтерии

- 90 Отражающие счета
- 91 Счета предварительной перегруппировки затрат и выручки от реализации
- 92 Счета центров ответственности
- 93 Счета себестоимости готовой продукции
- 94 Счета остатков
- 95 Счета себестоимости реализованной продукции
- 96 Счета отклонений от стандартных затрат
- 97 Разницы в процессе бухгалтерской обработки
- 98 Результаты управленческой бухгалтерии
- 99 Счет внутренних связей

Весьма актуальной проблемой высших и средних специальных учебных заведений Республики Молдова является качество образования и преподавания учетно-аналитических и контрольных дисциплин. Для ее успешного решения нами предлагается:

- подготовить и издать учебники и учебные пособия по бухгалтерскому учету, анализу, контролю и аудиту финансово-хозяйственной деятельности предприятий (организаций) сельского хозяйства, строительства, транспорта, торговли, общественного питания, здравоохранения, связи, туризма, страхования и др.;
- запретить руководителям высших учебных заведений принимать преподавателей на работу по контракту на срок менее пяти лет и назначать на должности заведующих кафедр без честных и открытых конкурсов;
- ввести строгий запрет на выполнение в вузах основных видов учебной работы (чтение лекций, руководство курсовыми и

выпускными квалификационными работами, практикой, прием всех видов экзаменов) по учетно-аналитическим и контрольным дисциплинам преподавателями без высшего бухгалтерского образования и ученых степеней по научной специальности 522.02 «Бухгалтерский учет; аудит; экономический анализ»;

- организовать и постоянно осуществлять общественный контроль за деятельностью частных высших и средних специальных учебных заведений и качеством подготовки специалистов в них;

- запретить сдачу студентами электронных вариантов выпускных квалификационных работ в вузы и взимание с них платы за пропущенные занятия;

- обеспечить достойную оплату труда всех преподавателей учетно-аналитических и контрольных дисциплин исходя из минимальной потребительской корзины и прожиточного минимума;

- ликвидировать социальную несправедливость в оплате труда преподавателей высших и средних специальных учебных заведений, вызванную игнорированием их руководителями структуры учебной нагрузки преподавателей и тем, что одни из них за несколько лет преподают 5-7 учебных дисциплин и получают значительно меньшую заработную плату, чем преподаватели, которые десятилетиями преподают один-два предмета;

- на базе одного из ведущих высших учебных заведений (Европейского университета Молдовы, Академии экономических знаний, Молдавского государственного университета) открыть кафедру методики преподавания учетно-аналитических и контрольных дисциплин.

Практическое использование вышеизложенных предложений будет способствовать повышению качества и эффективности бухгалтерского учета, улучшению информационного обеспечения управления, повышению конкурентоспособности хозяйствующих субъектов и успешному развитию рыночной экономики Республики Молдова.

Библиография

1. Алексеева Г.Н. Теория бухгалтерского учета: учебное пособие. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2004.
2. Бабаев Ю.А., Комиссарова И.П., Бородин В.А. Бухгалтерский учет: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005.
3. Булатов М.А. Теория бухгалтерского учета: учебное пособие. –3-е изд., перераб. и доп. – М.: Экзамен, 2005.
4. Глущенко А.В. Теория бухгалтерского учета: учебное пособие. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2003.
5. Захарьин В.Р. Теория бухгалтерского учета: учебник. – М.: ИНФРА-М, 2003.
6. Керимов В.Э. Бухгалтерский учет: учебник. 2-е изд. – М.: ЭКСМО, 2006.
7. Ковалев В.В. Финансовый учет и анализ: концептуальные основы. – М.: Финансы и статистика, 2004.
8. Оленин А.Н. Краткое рассуждение о бухгалтерии и в особенности о бухгалтерии казенных мест. – СПб, 1810.
9. Соколов Я.В., Патров В.В., Карзаева Н.Н. Счета бухгалтерского учета: содержание и применение. – М.: Финансы и статистика, 2006.
10. Щербатюк В.В. Новый план счетов бухгалтерского учета: справочное пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2015.
11. Щербатюк В.В. Планы счетов бухгалтерского учета Республики Молдова: учебно-практическое пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2016.
12. Щербатюк В.В., Евдокимович В.И. Основы финансово-хозяйственного контроля: учебное пособие. – Кишинев: Европейский университет Молдовы, 2015.

REZOLVAREA PROBLEMELOR GLOBALE ÎN CONDIȚIILE ACTUALE

Norina-Consuela FORNA,

doctor, profesor universitar,

Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T. Popa”, România

Doriana FORNA AGOP,

medic, spitalul „Sf. Spiridon”, România

Rezumat

Omenirea tot timpul se confruntă cu diverse probleme. Unele din ele poartă cu adevărat un caracter global, fiind destul de semnificative. De soluționarea problemelor globale depinde existența de mai departe a civilizației. Cauzele apariției problemelor globale sunt inegalitatea dezvoltării diferitor aspecte ale omenirii, contradicțiile mediului social-economic, politico-ideologic, social-cultural și relațiilor dintre oameni. Aceste probleme afectează existența civilizației nemijlocit. Printre acestea, o importanță mai mare o au problemele: Nord-Sud, sărăciei, alimentației, energetice, ecologice și dezvoltării durabile, demografică, dezvoltării potențialului uman, problemele oceanului, gestionarea climei, explorarea cosmosului etc. Problema sănătății reiese din toate acestea, deoarece subnutriția și alimentarea incorectă, sărăcia, ecologia, industrializarea conduc la apariția unor maladii și situații alarmante. Problema sănătății – este o problemă de integritate umană, care include problema implicării personale și a eforturilor în sprijinul sănătății. Problema sănătății consideră esența omului ca un anumit potențial, care ar trebui să fie pus în aplicare în cursul existenței umane. În ultimele decenii, știința mondială a introdus o problemă de sănătate într-o serie de probleme globale, soluția care determină nu numai caracteristicile cantitative și calitative ale dezvoltării viitoare a omenirii, ci și faptul existenței sale continue ca specie. Sănătatea umană, formarea sa, conservarea și consolidarea acționează ca problemă centrală în aproape toate țările lumii. Sănătatea nației și civilizației este o problemă cu aspect economic: întreținerea, tratamentul, forța de muncă – toate acestea afectează situația economică a țării și omenirii.

Cuvinte-cheie: probleme economice globale, subnutriția, alimentarea incorectă, sărăcia, ecologia, dezvoltarea economică durabilă

UNDER THE CURRENT GLOBAL PROBLEM SOLVING

Abstract

Humankind always faces various problems. Some of them wearing truly global nature, being quite significant. Global problems are whole issues, from the resolution of which depends the existence of civilization. The causes of the global problems are different aspects of human development inequality, contradictions of the social-economic, political-ideological, cultural and social relations between people. These problems directly affect the existence of civilization. Among them greater importance problems have: North-South, poverty, food, energy, ecologic and sustainable development, demographic development of human potential, ocean issues, climate management, space exploration, etc. The health problem stems from all this, because malnutrition and incorrect feeding, poverty, ecology, industrialization lead to the emergence of diseases and alarming situation. The issue of health - is an issue of human integrity, which includes the issue of personal involvement and efforts in support of health. The issue of health considers the essence of a man as a certain potential, which should be implemented in the course of human existence. In recent decades, the world science has introduced a health problem in a number of global issues, the solution determines not only the quantitative and qualitative characteristics of the future development of humankind, but also that its continued existence as a species, human health, formation, preservation and strengthening acts as the central problem of almost all countries. The health of the nation and civilization is a problem with the economy: maintenance, treatment, employment - all these affect the economic situation of the country and humanity.

Keywords: *global economic problems, malnutrition, improper feeding, poverty, ecology, sustainable economic development*

Introducere. Nu există nici o îndoială că comunitatea internațională trece printr-o situație cu adevărat unicală. Capacitatea noastră de a aborda o varietate de probleme complicate sociale și probleme economice, care bulversează acest început de secol. Dezvoltarea tehnologică, prosperitatea economică și evoluția culturală, toate sunt caracteristicile globalizării, care au înviorat capacitatea noastră de a rezolva multe dintre relele sociale care încă mai există.

Cercetând sursele informaționale și lucrările savanților din domeniu, autorii și-au pus ca **scop** investigarea problemelor globale,

specificul lor și impactul problemelor sănătății asupra dezvoltării economice și bunăstării.

Problemele prioritare ale umanității sunt:

- problema păcii și dezarmării;
- de mediu;
- combustibil și materii prime;
- utilizarea resurselor oceanice.

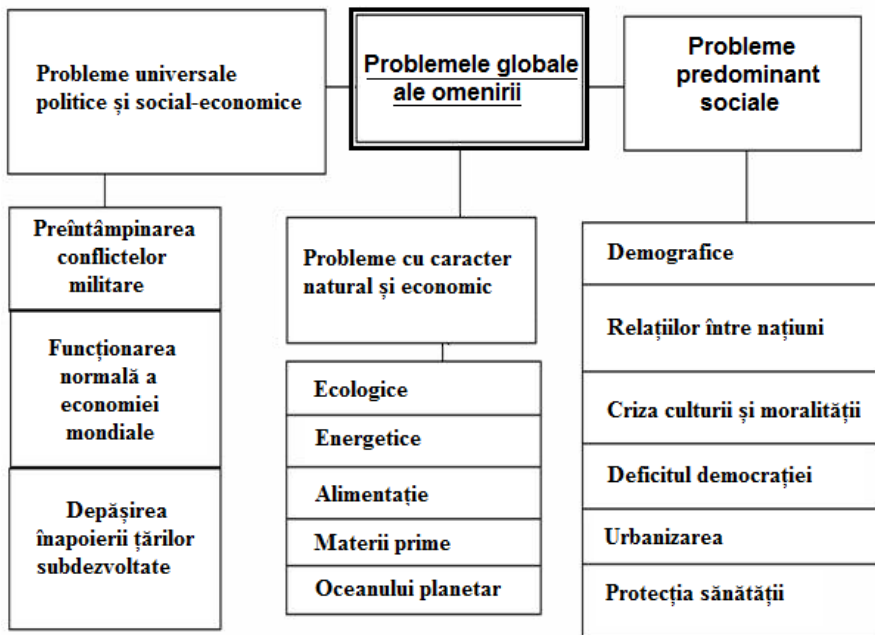

Fig. 1. Clasificarea problemelor globale după semnificație și domenii
Sursa: cercetările autorilor [1-3]

Problemele universale globale sau general-umane, rezultate din contradicțiile dezvoltării sociale nu au apărut dintr-o dată și numai astăzi. Unele dintre ele, cum ar fi problema războiului și a păcii, a sănătății, a existat înainte, au fost relevante în orice moment. Alte probleme globale, cum ar fi mediul, apar mai târziu în legătură cu influența intensivă a societății asupra mediului natural. Inițial, aceste probleme ar putea fi private, probleme pentru fiecare țară în parte, oamenii (apoi ele deveneau regionale și globale), adică, probleme de o importanță vitală pentru omenire.

Evident, nu orice problemă poate fi numită globală și nu orice problemă de dezvoltare socială ar putea deveni de nivel mondial.

Problemele globale ale timpului nostru – reprezintă un set de probleme socio-naturale, de la soluționarea cărora depinde progresul social al umanității și păstrarea civilizației. Aceste probleme sunt caracterizate prin dinamism, și apar ca un factor obiectiv pentru dezvoltarea societății, iar pentru rezolvarea sa necesită reunirea eforturilor combinate ale întregii omeniri. Problemele globale sunt interconectate, acoperă toate aspectele vieții oamenilor și afectează toate țările lumii.

Toate problemele existente sunt într-un anumit complex cantitativ și, prin urmare, poate fi măsurat. Acest fapt ar trebui să fie luate în considerare în primul rând în evidențierea problemelor globale. Unul din cel mai important criteriu de definire a problemelor globale cantitative – este factorul geospațial [4].

Este imposibil să nu observăm că în mod constant, în orice parte a lumii, apar noi probleme, care relativ rapid devin de nivel mondial, universal. Recent omenirea a asistat la diminuarea stratului de ozon, efectul de seră, sindromul imunodeficienței dobândite (SIDA), precum și alte probleme, care în urmă cu câțiva ani erau necunoscute, se transformă în probleme de ordin mondial. Sarcina gândirii filosofice, științei constă în depistarea noilor probleme globale și să implementeze politici adecvate pentru a le aborda, a face față tendințelor în dezvoltarea omenirii de astăzi. În opinia lui Thomas Mann, ideea de azi - este *acțiunea de mâine*. De exemplu, este imposibil să nu observi claritatea pentru majoritatea țărilor sau chiar regiuni ale problemelor planetei noastre, cum ar fi acumularea de gunoi și distrugerea deșeurilor, inclusiv radioactive, îmbătrânirea populației, fertilitatea necontrolată și altele [2].

Caracterul inedit al naturii fără precedent și istoriei mondiale actuale constă în faptul că până în prezent omenirea a fost stăpânul creației pe pământ, în sensul că nici forțele naturii, și nici vreunul dintre oameni nu au putut distruge sau chiar să întrerupă progresul uman. Omenirea a fost mult timp cauza crizelor conștiente, provocate de forțele naturii, cum ar fi cutremure și inundații, secetă, epidemii etc. Cu toate acestea, aceste crize sunt cauzate de motive externe pentru o persoană, iar el însuși a fost o victimă a ei. Crizele întâlnite de omenirea modernă este deja rezultatul activităților omului însuși.

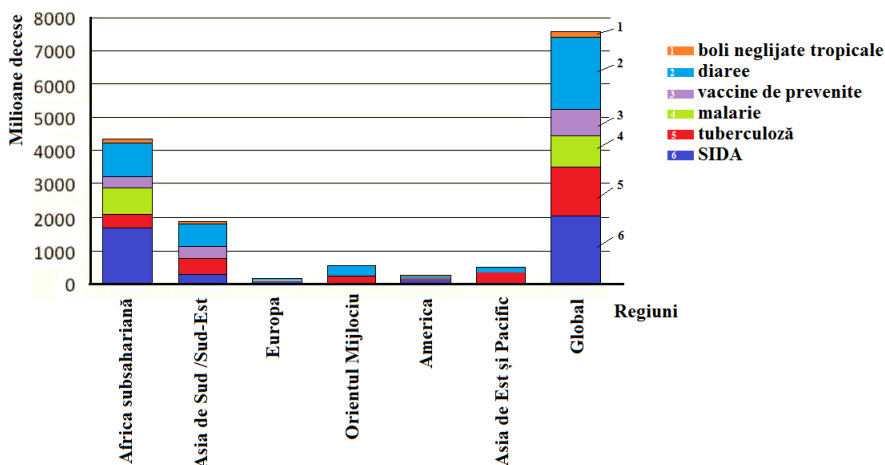

Fig.2 Protecția sănătății în diferite regiuni după tipuri

Sursa: cercetările autorilor

Problema protecției sănătății capătă o importanță deosebită pentru omenire în legătură cu diminuarea condițiilor de mediu, epuizarea resurselor și explozia numărului populației, care a cuprins țările în curs de dezvoltare și deja ne amenință cu suprapopularea, foametea și epidemii globale. (*Encephalitis Nili occidentalis* sau *Virusul West Nile* a fost înregistrat în 1937 în Uganda. Primul focar cunoscut științei a avut loc în 1950 în Egipt. În Europa, epidemia a avut loc în anii 1962-1965 în Franța, iar în 1996, 2016 - în România. În emisfera vestică anterior nu a fost identificat) [7-11]. În ceea ce privește distribuția pe județe, au fost înregistrate: în București — 12 cazuri, Bacău — 3, Brăila — 12, Dolj — 3, Galați — 4, Giurgiu — 1, Ilfov — 5, Ialomița — 5, Iași — 4, Mehedinți — 1, Mureș — 1, Olt — 2, Prahova — 2, Tulcea — 1, Teleorman — 1, Vâlcea — 1 [3; 7; 8].

În ciuda îmbunătățirii radicale în sectorul sănătății, care a avut loc în lume, începând cu anul 1950, există încă o serie de probleme care necesită soluții urgente. Printre acestea se numără:

- lipsa accesului la sistemele naționale de sănătate pentru 1 miliard de oameni din lume;
- decesul anual a 36 milioane de oameni din cauza unor boli netransmisibile, cum ar fi bolile cardiovasculare, cancerul, diabetul și bolile pulmonare cronice, iar acesta reprezintă aproape două treimi

din aproximativ 56 de milioane de decese anual înregistrate la nivel mondial (un sfert din numărul total de decese de oameni într-un an, nu ating vârsta de 60 de ani);

- bolile cardiovasculare sunt principala cauză a deceselor în întreaga lume. De exemplu, în 2005, de la aceste boli la nivel mondial au decedat aproximativ 17,5 milioane de persoane, ceea ce reprezintă 30% din numărul total de decese pe parcursul acestei perioade. În același timp, peste 80% din decese sunt datorate bolilor cardiovasculare din țările cu venituri medii ale populației;

- moartea anuală a peste 7,5 milioane de copii sub 5 ani de malnutriție și de boli, care de multe ori pot fi prevenite;

- rata de mortalitate este foarte mare de persoane cu boli infecțioase (circa 6,7 milioane de oameni anual) sunt mult mai mari decât numărul ucis în caz de catastrofe naturale sau provocate de om;

- răspândirea rapidă a HIV/SIDA. În conformitate cu estimările autorilor, în baza datelor agențiilor ONU - organizației UNAIDS, responsabilă pentru coordonarea luptei împotriva epidemiei de HIV/SIDA anual se înregistrează în lume:

- 33,4 milioane de persoane care trăiesc cu HIV;
- 2.7 milioane nou infectați cu HIV;
- 2 milioane au murit de SIDA;

- moartea anuală a 1,7 milioane de oameni de tuberculoză și 9,4 milioane de noi infectări pe an;

- menținerea nivelului deceselor cauzate de infecțiile cu pneumococ (*Streptococcus pneumoniae*) la 1,6 milioane de oameni pe an, ceea ce face ca acest tip de infecții să fie cauza celor mai multe decese în lume, cu toate că această infecție poate fi prevenită prin vaccinare. Mai mult de jumătate din victime – sunt copii. (*Streptococcus pneumoniae* este o bacterie care provoacă infecții grave, cum ar fi meningita, pneumonia și septicemie. În țările în curs de dezvoltare, jumătate din totalul copiilor mor, chiar dacă primesc tratament medical (în acest caz, fiecare al doilea copil supraviețuitor este invalid);

- epidemia malariei este cauza anuală a circa 225 de milioane de cazuri și forme acute ale maladiei și, mai mult de 780 000 de decese;

- rujeolă, de la care anual decedează circa 164 000 de persoane, majoritatea copii sub 5 ani, deși costul unui vaccin eficient este mai mic de 1 USD și a fost utilizată timp de peste 40 de ani.

Acestea și alte boli ucid anual mai multe persoane decât toate războaiele. Unul dintre motivele pentru situația dificilă globală de astăzi constă în faptul că mulți oameni nu își pot permite medicamente pentru a trata o anumită maladie, în ciuda faptului că este ușor de tratat. În viață se salută inițiativele globale, care vizează corectarea acestei situații, însă acestea sunt implementate prea încet, în timp ce disponibilitatea medicamentelor și a serviciilor medicale, așa cum se dovedește, este o problemă politică complexă;

- Priorități false, care-și stabilesc companiile farmaceutice. Aparent, considerațiile de beneficii le forțează să pună accentul pe cercetările, care vizează segmente ale populației solvabile, mai mult de luptă cu astfel de dizabilități fizice, ca chelie și impotența, și nu cu diverse boli tropicale, care afectează milioane de oameni din țările în curs de dezvoltare (cu putere financiară slabă).

- Activități necinstite ale unor companii farmaceutice, denaturarea rezultatelor testării medicamentelor, precum și lobby politic al produsului lor și presiunea asupra țărilor în curs de dezvoltare care încearcă să producă medicamente nebrețate, sau care încearcă să cumpere medicamente mai ieftine pentru cetățenii săi.

În lumea de astăzi cu produse alimentare tot mai ieftine, dar bogate în calorii (de exemplu: burgeri, sandwich-uri, pizza etc.) și bucate bogate în sare, zahăr sau grăsimi, în combinație cu stilul de viață din ce în ce mai sedentarist, creșterea urbanizării și schimbarea modurilor de deplasare, nu este surprinzător faptul că obezitatea s-a răspândit pe scară largă peste tot în ultimele decenii. La nivel mondial, o persoană din zece este obeză. Experții precizează că această boală este tot mai des întâlnită în rândul copiilor, 40% dintre aceștia fiind supraponderali. Numărul persoanelor care suferă de obezitate este comparabil cu numărul total de persoane care suferă de subnutriție din întreaga lume. Anterior, se credea că de obezitate în principal suferă cetățenii din țările mai bogate sau reprezentanți ai straturilor mai bogate ale societății, însă și populația din țările sărace, de asemenea, sunt sensibile la obezitate, ca urmare a consumului produselor alimentare de calitate inferioară, modificate genetic, furnizate de industria alimentară.

Tabelul 1. Obezitatea în Europa, 2016

Rating	Țara	% din numărul populației
1	Marea Britanie	24,5
2	Irlanda	23
3	Malta	22,3
4	Islanda	20,1
5	Luxemburg	20
6	Lituania	19,7
7	Ungaria	18,8
8	Grecia	18,1
9	Estonia	18
10	Republica Cehă	17,1
		
	România	10
	Republica Moldova	20

Sursa: cercetările autorilor

Conform datelor OMS, 30% din locuitorii planetei suferă de surplus de greutate, ceea ce este echivalent cu numărul a 1,7 mlrd de oameni. Dacă nu se vor lua măsuri de rezolvare a acestor probleme, atunci conform unor estimări, peste câțiva ani această boală va cuceri 150 mln de maturi și 15 mln copii și adolescenți. Datele incluse în Strategia Națională de Sănătate Publică pentru anii 2014-2020, arată că fiecare al doilea moldovean este obez. Statisticile arată că 30 la sută dintre cetățenii moldoveni au exces de masă corporală. Europa se confruntă cu o "epidemie" de obezitate până în anul 2030 [6].

Influența determinantă asupra obezității și a sănătății persoanei are un set de factori de mediu, sociale și legate de modul de viață. Cu toate că persoanele sunt responsabile pentru alegerile produselor alimentare, industria alimentară, este o parte a problemei și soluționării sale. Din păcate, industria alimentară, pare, să fie reticentă în a lua măsuri, care ar putea reduce profitul net, preferând în schimb să dea vina pentru obezitate doar pe consumatorii produselor sale [7; 8].

70% din totalul deceselor de cancer din lume aparțin Africii, Asiei, Europei Centrale și Americii de Sud sau țărilor din aceste regiuni. Cu toate acestea, incidența cancerului nu este corelată în mod direct cu nivelul global al mortalității în anumite țări. În unele regiuni, există mai multe resurse pentru tratamentul pacienților cu cancer și de a îmbunătăți șansele lor de supraviețuire. De exemplu, Europa și America de Nord au o rată de mortalitate mai mică de

cancer, comparativ cu numărul total de cazuri, în timp ce Asia și Africa are mai multe cazuri de cancer fatale.

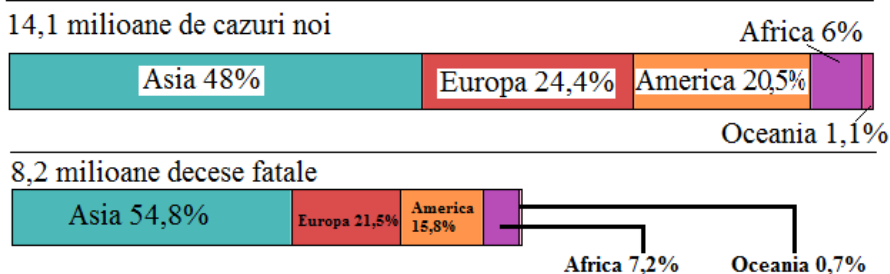

Fig. 3. Repartizarea cazurilor de cancer pe regiunile lumii

Sursa: cercetările autorilor în baza *Globocan*, 2015

Mai mult de o treime din culturile de cereale recoltate în lume sunt folosite ca furaj pentru vite. De exemplu, în acest scop, în SUA se cheltuie circa 70-80% din grânele recoltate. Suprafețe imense de păduri tropicale din Amazon și alte regiuni ale Pământului sunt tăiate pentru pășunat bovine, a căror carne nu este atât de mult utilizată pentru consumul local, cât livrate la restaurante fast-food din întreaga lume.

În același timp, din cauza ineficienței proceselor tehnologice apar costuri uriașe în procesul de producție. Subvențiile, acordate fermierilor și agricultorilor în SUA și în alte țări, contribuie la faptul că produsele alimentare nesănătoase sunt mai ieftine în comparație cu cele sănătoase.

Tabelul 2. Topul celor mai populare fast-fooduri pe plan global

Rating / denumire	Caracteristici
1.McDonald's	34492 restaurante în 118 țări ale lumii, în SUA - 14 157, Japonia - 3279). Total - 69000000 angajați
2.KFC	18 000 de unități comerciale în 120 țări pe glob
3.Subway	39 747 restaurante în 101 țări
4.Pizza Hut	11139 unități comerciale, 5890 restaurante în 95 de țări
5.Starbucks	20 891 unități comerciale în 62 de țări, inclusiv SUA 13 279 magazine, Canada – 1324, Japonia 989, China - 851
6.Burger King	Orientat spre segmentul de bărbați de vârstă 18-35, dispune de 12 700 unități comerciale în 73 de țări, din care 66 % plasate în SUA
7.Domino's	10.300 unități comerciale în 75 de țări
8.Dunkin Donuts	10 083 unități comerciale în 32 de țări, 3005 magazine
9.Dairy Queen	6321 unități comerciale în 27 de țări, 1135 unități franshiză
10.Papa John's	4200 restaurante, inclusiv 2600 în SUA în 35 de țări

Concluzii. Pentru a depăși aceste și alte probleme legate de îngrijirea sănătății, omenirea poate lucra numai împreună prin intermediul sistemului internațional de coordonare, cum ar fi Organizația Mondială a Sănătății, UNAIDS și alte organizații sub auspiciile ONU, pe baza ultimelor realizări în domeniul medicinei, precum și unui aport economic și tehnologic fezabil și contribuția tuturor părților cointerestate în crearea și dezvoltarea unui sistem global de prevenire a epidemiei, cercetarea în domeniul bolilor transmisibile și netransmisibile, inclusiv dezvoltarea de noi vaccinuri și terapii avansate, precum și monitorizarea situației epidemiologice și de reacție rapidă în cazul unor focare de epidemii.

Referințe bibliografice

1. Forna D., Gribincea A., Dușcov R., Țurcanu V. Estimarea securității economice și diminuarea riscurilor. În: revista *Administrarea Publică*, Nr. 2 (86), aprilie - iunie 2015, p.72-91.
2. Forna N-C. Gribincea A., Experiența protecției sănătății. În: revista *Administrarea Publică*, Nr. 1 (85), ianuarie - martie 2015, p.86-95.
3. Forna N-C., Forna D. Gribincea A., Consecințele economice ale colaborării internaționale în domeniul protecției sănătății. În: revista *Studii Economice*. Nr.1, 2015, p.54-69, -1 c.a.
4. Forna N-C. Gribincea A., Frumusachi E. Need for innovation: problem and how to enhance innovation. Conferință internațională: Stability, Growth and Prosperity – In the European Space. 26-27 march 2015, Chișinău: USEM, 264p. (P.84-86).
5. Forna N-C., Forna D. Gribincea A., Colaborarea internațională în domeniul sănătății. Conferință internațională: Stability, Growth and Prosperity – In the European Space. 26-27 march 2015, Chișinău: USEM, 264p. (p.179-187).
6. <http://endocrinology.md/ro/main/textpages/263>
7. <http://ultraprogress.ru/problemi-tsivilizatsii/globalnaya.html>
8. Problemă de sănătate la nivel mondial. <http://ultraprogress.ru/problemi-tsivilizatsii/globalnaya-problema-ochrani-zdorovya.html>
9. Țânțarii ucid: febra Nilului de Vest a izbucnit în Volgograd. <http://ren.tv/novosti/2016-09-06>
10. Virusul Encephalitis Nili occidentalis este mai periculos ca un crocodil. <http://graniru.org/Society/Health/m.441.html>
11. Virusul West Nile, tot mai amenințător în România. <http://www.romanalibera.ro/societate/sanatate/virusul-west-nile--tot-mai-amenintator-in-romania-42785>

PREMISELE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA SPAȚIUL ECONOMIC EUROPEAN, REORIENTAREA ȘI DIVERSIFICAREA PARTENERILOR COMERCIALI

Natalia ANTOCI,
doctorandă, IRIM

Rezumat

Integrarea economică regională este un factor care contribuie la ascensiunea globalizării, deoarece creează condiții pentru circulația liberă a mărfurilor, serviciilor, capitalului, forței de muncă și duce la intensificarea interdependenței economice a țărilor, la crearea unei piețe mondiale unice. Pe de altă parte, integrarea regională asigură participanților la acest proces un regim economic și comercial preferențial, ce atenuează anumite instrumente regulatorii universale (de exemplu, regimul comercial unic promovat de OMC). Evoluția contemporană a relațiilor economice internaționale poate fi caracterizată prin tendințe contradictorii: de unificare și, totodată, de dezbinare. Vectorul centripet al mișcării este reflectat de procesul de globalizare; vectorul centrifug – de integrare regională și apropiere a țărilor vecine.

Cuvinte-cheie: comerț exterior, politică comercială, economie națională, fluxurile comerciale

THE PREMISES OF DEVELOPMENT FOR NATIONAL ECONOMY WITHIN THE CONTEXT OF EUROPEAN ECONOMIC AREA: REORIENTATION AND DIVERSIFICATION OF TRADE PARTNERS

Abstract

Regional economic integration is a factor that contributes to the rise of globalization due to the fact that it creates conditions for free movement of goods, services, capital, labor and leads to an enhanced economic interdependence of countries towards the creation of a single global market. On the other hand, the regional integration process ensures to its members a preferential trade and economic regime that mitigates certain universal regulatory instruments (e.g. the unique trading system promoted by the WTO).

Contemporary developments in international economic relations can be characterized by contradictory tendencies of unification, as well as of division. Centripetal motion vector is reflected by globalization process while the centrifugal vector is common to regional integration and proximity of neighboring countries.

Keywords: *foreign trade, trade policy, national economy, trade flows*

Evoluția contemporană a relațiilor economice internaționale poate fi caracterizată prin tendințe contradictorii: de unificare și, totodată, de dezbinare. Vectorul centripet al mișcării este reflectat de procesul de globalizare; vectorul centrifug – de integrare regională și apropiere a țărilor vecine. [1]

Teoria clasică a comerțului internațional spune că atunci când țările se specializează în anumite ramuri în care au un avantaj comparativ, acestea trebuie să obțină beneficii din comerțul exterior. În același timp, cum s-a dovedit, pentru țările mici, dependența de un număr limitat de industrii, produse sau de anumite piețe poate avea uneori consecințe fatale, situație care vizează nemijlocit și economia Republicii Moldova. Atunci când prețurile mondiale scad pentru anumite produse, sau cererea scade pentru anumite mărfuri sau din partea anumitor piețe, fluctuațiile de intrări de capital pot destabiliza situația economică din țară. [2]

În studiile empirice de specialitate sunt utilizați diverși indicatori care permit evaluarea specializării internaționale a unei țări. Unul din acești indicatori este *indicele Lafay* (1992) care măsoară avantajul comparativ al unei țări în exportul de bunuri, comparând balanța comercială pentru bunul respectiv cu nivelul general al balanței comerciale. Indicele măsoară contribuția fiecărei grupe de produse la normalizarea balanței comerciale. Astfel, o valoare pozitivă a indicelui relevă un avantaj comparativ, iar creșterea acestuia – un nivel superior de specializare. Din contra, o valoare negativă denotă un dezavantaj comparativ.

Un alt indicator utilizat pentru analiza potențialului de export este *indicele avantajului comparativ relevant* (ACR) dezvoltat de Bela Balassa (1965). Calculul ACR poate scoate în evidență câteva aspecte:

- RCA indică dacă o țară este în proces de extindere a produselor în care aceasta are un potențial comercial, sau din contra, situații-

le în care numărul de produse care pot fi exportate competitiv este static sau în scădere;

- Acesta poate oferi, de asemenea, informații utile privind perspectivele comerciale cu potențialii parteneri. Țările cu profiluri similare ale ACR este mai puțin probabil să aibă mare intensități comerciale bilaterale cu excepția cazului în care se dezvoltă comerțul intraindustrial. Acest indicator poate lua valori superioare sau inferioare lui 1. Dacă valoarea indicelui este mai mare decât 1 este relevant un avantaj comparativ pentru sectorul sau produsul respectiv și din contra o valoare inferioară unității reflectă un dezavantaj comparativ. [3]

În opinia lui Gnanngnon și Moser, "diversificarea" a devenit un obiectiv obișnuit al politicii economice în țările mai puțin dezvoltate. Ele caută să scape de dependența lor de unul sau două produse pentru cea mai mare parte a veniturilor provenite din export, și, astfel, pentru a evita costurile bunăstării națiunilor lor, promovează obiective de dezvoltare ale fluctuațiilor stridente în încasări de la export.

Ideea de diversificare a exporturilor datează din anii 1960, unde desfășurarea politicii comerciale în țările în curs de dezvoltare a fost ghidată în principal de teoria dezvoltării. De fapt, în acea perioadă, au existat două teorii concurente: *teoria clasică a comerțului*, care susține specializarea comercială în conformitate cu avantajul comparativ și *teoria dezvoltării*, care susține necesitatea adoptării unor strategii de diversificare din sectorul mărfurilor tradiționale spre bunuri fabricate. Această strategie și-a dovedit succesul în economiile asiatice la începutul anilor 1970. Cu toate acestea, susținătorii strategiei de diversificare a exporturilor au apărut spre sfârșitul anilor 1970, în special, cu noul comerț și teoriile de creștere endogenă dezvoltate de Krugman (1979) și extinse de Grossman, Helpman (1991) și Krugman (1995).

Noua teorie comercială, în contrast cu teoriile comerciale tradiționale încearcă să explice importanța fluxurilor comerciale, cum ar fi comerțul intraramuri, luînd în considerare factori cum ar fi externalitățile și economiile de scară, cererea și gustul consumatorilor și ciclul de producție. Această teorie, dezvoltată de Krugman (1979), se afirmă în cadrul fiecărei industrii și exportate în toate piețele, avînd în vedere că consumatorii preferă o varietate de produse fără limite. Prin urmare, în acest model, scăderea costurilor comerciale va duce la ajus-

tări în volumul de export al operatorilor tradiționali, în funcție de elasticitatea sectorială de substituție. Mai mult decât atât, Grossman și Helpman (1991) au dezvoltat un model de calitate-scară, prin care inovația condusă de avantajele oferite, îmbunătățește calitatea produselor exportate. De fapt, ipoteza lor de diversificare de-a lungul scării de calitate se bazează pe ipoteza că țările leader cu salarii mari inovează cu succes din cauza abundenței resurselor lor naturale și îmbunătățesc continuu calitatea varietății produselor, în scopul de a înlocui bunurile imitate de adepții lor cu salarii mici.

În conformitate cu Melitz (2003), o creștere a varietății exporturilor care este una din sursele de diversificare a exporturilor - poate crește productivitatea în condițiile în care exportatorii sunt mai productivi decât non-exportatorii. În modelul său, tehnologia se presupune a fi exogenă costurilor comerciale. [4]

Iar Ban în teza sa de doctorat susține că succesul internațional deținut de agenții economici nu se poate baza pe elemente ce țin de sursele avantajului comparativ (cum ar fi înzestrarea cu factori de producție primari), ci pe permanenta actualizare și perfecționare a ramurilor industriale prin inovare, diferențierea produselor, brand și strategii de marketing superioare. [5]

O serie de studii empirice au arătat că diversificarea exportului contribuie la o mai mare creștere a veniturilor pe cap de locuitor. De exemplu, Love (1986) a sugerat că o țară ar trebui să evite dependența greoaie de un număr de produse limitate, deoarece diminuează potențialul statului de a contrabalansa parțial fluctuațiile în unele sectoare de export cu sectoare în care predomină stabilitatea. Love a ajuns la concluzia că diversificarea exportului este o strategie utilă pentru a reduce instabilitatea și a demonstrat că aceasta nu se limitează doar la sectoarele din afara agriculturii. În plus, Gutiérrez de Piñeres și Ferrantino (2000), în studiul lor asupra țărilor din America Latină, au constatat că exista o interacțiune pozitivă între diversificarea exporturilor și creșterea economică. Unele exemple de țări care au înregistrat diversificarea considerabilă a exporturilor lor și o performanță de creștere destul de puternică sunt Chile, Columbia, El Salvador, Paraguay, statul Plurinational Bolivia și Uruguay. Rezultate similare au fost, de asemenea, demonstrate de Balaguer și Cantavella-Jordá (2004) în ceea ce privește Spania, iar Hammouda și alții (2006) s-au referit la țările africane.

În mod interesant, concluziile lui Greenaway, Morgan și Wright (1999) au arătat că nu numai creșterea exporturilor a condus la o creștere economică, dar, de asemenea, și compoziția exporturilor a contat. De asemenea, studiul lor a susținut punctul de vedere, precum că au existat externalități mai mari în sectorul de fabricație în comparație cu alte sectoare. [6]

Așadar potrivit lui Balan, volumul comerțului exterior al unei țări reprezintă un indicator important pentru aprecierea dezvoltării economice a acesteia. O balanță comercială externă pozitivă și un volum sporit al comerțului exterior constituie factorii principali care indică o dezvoltare corespunzătoare a unei țări.

Balanța comercială continuă să fie un indicator semnificativ pentru Republica Moldova, aflată în tranziție spre economia de piață și care, în mare măsură, este importatoare de mărfuri. În prezent, țara noastră trăiește perioada unui deficit al balanței comerciale, care a continuat să crească, în anul 2009, până la 1 miliarde 980,6 milioane USD, cu 59,9% mai mult față de cel înregistrat în anul 2008. Dinamica creșterii exporturilor, de a căror stimulare este atât de preocupat Guvernul în ultimul timp, este de aproape trei ori mai redusă decât cea a majorării importurilor. În acest context, este evidentă impunerea reducerii acestui deficit în cadrul politicii comerciale a Republicii Moldova. Practica internațională arată că o țară cu un sold negativ al balanței comerciale, care se menține de mult timp, nu poate să-și păstreze suveranitatea sa economică, iar în RM deficitul comercial este în creștere începând cu anul 1994. Redirecționarea geografică a comerțului exterior al R.Moldova către Uniunea Europeană a căpătat o importanță deosebită pentru țara noastră, căci piața de desfacere europeană, datorită gradului înalt de dezvoltare, reprezintă una din cele mai atractive piețe pentru Moldova. [7]

Mai mult decât atât, schimbările din plan economic intervenite la nivelul statelor dezvoltate continuă să se răsfrângă asupra creșterii economice a țărilor în dezvoltare/emergente. În același timp, criza financiară și economică mondială a demonstrat că o concentrare excesivă pe exporturi ca factor al creșterii economice nu este viabilă, întrucât vulnerabilitățile asociate deteriorării mediului extern se accentuează. Șocurile cererii și ale prețurilor din perioada 2008-2009 au avut un impact negativ deopotrivă asupra exportatorilor de produse primare și prelucrate. [8]

Respectiv, Republica Moldova trebuie să se specializeze în producerea și comercializarea acelor produse/servicii ce contribuie la normalizarea balanței comerciale. În același timp, după cum propune Popescu Mereacre, este cert și faptul că o politică de stat care ar identifica și favoriza produsele solicitate în UE și pe care le poate furniza Moldova ar fi foarte oportună.

Din păcate în baza notelor informative cu privire la comerțul exterior elaborate de Ministerul Economiei și Reformelor *pentru anii 1998–2000*, din punct de vedere structural, se observă o dependență energetică față de Ucraina și Rusia, ceea ce nu contribuie deloc la asigurarea securității politico-economice din țară. Gravitatea situației a devenit certă atunci când în august 1998 în Rusia a avut loc o criză financiară gravă, înregistrată și în Republica Moldova, care a afectat mult exporturile, dar și importurile noastre. Din acest moment a devenit evidentă necesitatea diversificării piețelor de desfacere în vederea reducerii riscurilor și a dependenței de o anumită piață, ceea ce va duce și la fortificarea securității economico-politice. Este cazul de considerat că criza din Rusia a fost chiar benefică pentru Republica Moldova, deoarece ea ne-a ajutat să înțelegem mai bine ce înseamnă să depinzi prea mult la export de o anumită piață de desfacere.

În anii 2000-2001, odată cu redresarea situației, în Republica Moldova se observa tendința de întoarcere la situația precedentă crizei: în anul 1998, CSI deținea o pondere de circa 67,7 % din exporturile Moldovei; în 1999 această pondere a scăzut pînă la 54,3%, ca în 2000 să fie în creștere și să înregistreze 58,2%. Aceasta denotă faptul că, treptat, se restabilesc relațiile comerciale cu Rusia și cu alte țări din CSI, deși, din punct de vedere valoric, încă nu s-a reușit înregistrarea unui volum de comerț exterior similar celui din 1997. Astfel, Popescu-Mereacre amintește că tendința în cauză nu este dezirabilă, deoarece criza din 1998 a fost o lecție bună pentru a înțelege clar necesitatea reorientării comerțului exterior al Republicii Moldova, și în special a exporturilor. [9]

Referitor la dependența energetică a Moldovei, Baltag denotă că factorii structurali și economici au condus la divizarea statelor CSI în state exportatoare și importatoare de resurse energetice și materii prime, divizare care către anul 2000 arăta în cifre după cum urmează în tabelul 1.1, preluată din Economic Survey of Europe.

**Tabelul 1.1. Structura exportului și importului statelor CSI
între ele, în %**

Statele CSI	Export			Import		
	Resurse energe- tice	Materii prime	Bunuri finite	Resurse energe- tice	Materii prime	Bunuri finite
Turkmenistan	95,8	1,2	3	1,2	10,0	88,8
Rusia	49,2	9	41,8	9,6	43,3	47,0
Azerbaidjan	45,9	24,6	29,5	6,4	36,9	56,7
Kazahstan	45,8	39	15,2	21,0	12,3	66,7
Kârgâzstan	28,8	41	30,2	47,3	18	34,7
Tadjikistan	23,7	60,6	15,7	42,3	11,5	46,2
Armenia	13	49,8	37,2	60,8	13,3	25,9
Bielorusia	10	16,2	73,8	42,6	14,9	42,5
Georgia	4,2	52,3	43,5	52,5	13,5	34
Ucraina	1,3	20,4	78,3	69,1	7,9	23
Moldova	0,0	82,5	17,5	62,3	7,4	30,3

Sursa: Baltag, p. 104

Așadar, autorul amintit mai sus, atrage atenție asupra faptului că criza din Rusia din 1998 a fost o lecție excelentă în privința importanței securității economice. Dar se pare că nu am tras concluziile necesare. În condițiile actuale este evidentă necesitatea orientării spre Vest a comerțului Moldovei, fapt realizabil prin fortificarea relațiilor economice cu România, cu perspectiva unei integrări ulterioare în UE. Aceasta va permite protejarea comerțului exterior, diversificarea piețelor de desfacere în vederea minimizării riscurilor, cucerirea unor piețe mai stabile, care vor stimula și creșterea competitivității produselor noastre. Este important de păstrat și piețele tradiționale ale Moldovei, ba chiar de susținut creșterea valorică a exporturilor în țările CSI, dar numai în condiții de diminuare a ponderii acestora în totalul relațiilor comerciale ale Moldovei. Atingerea acestui obiectiv presupune stimularea și promovarea exporturilor moldovenești pe alte piețe decât cele tradiționale, lucru dificil de realizat, luând în considerare politica economică a partidelor de guvernământ care doresc intensificarea și mai mare a relațiilor economice cu Rusia și cu blocul CSI.

Astfel, Vasile Maxim, în articolul „Dezvoltarea economică și procesele integraționiste din cadrul Republicii Moldova” susține că fenomenul integraționist al statelor CSI, de la bun început înregistrează eșecuri

economice, dat fiind lipsa unor mecanisme economice, financiare, sociale viabile, fără existența unui dictat din partea unor state. Diversificarea piețelor de desfacere a produselor autohtone la fel și asigurarea propriei piețe cu factori energetici din cadrul mai multor spații geografice poate permite economiei naționale să-și mențină o dezvoltare continuă, prin atragerea potențialului investitorilor externi în diferite ramuri inclusiv ale transporturilor, ca substrat de bază al dezvoltării economiei. [10]

Într-un studiu elaborat de Popa, Prohnițchi și Oprunenco, se prezintă structura geografică a comerțului Republicii Moldova, care s-a schimbat semnificativ *în perioada 1995-2007*. În 1995 Moldova depindea de piețele CSI în proporție de circa 70% de piețele CSI la importuri și în proporție de 63% la exporturi. Către 2007 situația s-a schimbat, țărilor CSI revenindu-le 36% din importuri și 41% din exporturile moldovenești. În general, se poate afirma că țara a reușit să-și diversifice într-o măsură rezonabilă destinațiile geografice pe țări, atât pentru importuri, cât și pentru exporturi. De fapt, teoria gravitațională a comerțului internațional explică mult mai bine actuala structura geografică a comerțului extern al Republicii Moldova decât structura specifică pentru mijlocul anilor 1990, când țara era încă pe deplin dependentă de piețele estice din spațiul fostei metropole, iar orientarea fluxurilor sale comerciale era determinată mai mult de nostalgii, decât de factori economici. [11]

Conform autorilor colecției de studii “Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)”, în perioada 2004-2006, Federația Rusă a introdus *embargoul asupra comerțului cu produse agricole și vinicole* provenind din R. Moldova și Georgia. La Chișinău aceste măsuri au fost percepute ca sancțiune pentru nesemnarea Memorandumului Kozak în noiembrie 2003. Republica Moldova a intensificat contactele cu UE și a fost „nevoită” să-și diversifice piețele de desfacere. În consecință, pe fundalul disfuncționalității CSI și al pătrunderii treptate pe piața din Uniunea Europeană, aceasta din urmă a devenit partenerul comercial principal al țării noastre.

Cu toate acestea, autorii constată că în pofida participării în CSI, angajamentelor multilaterale în cadrul acesteia și acordurilor bilaterale cu Rusia, statele membre ale CSI, inclusiv Moldova, au rămas vulnerabile din punct de vedere al securității energetice. Această vulnerabilitate se manifestă față de Federația Rusă, care nu a ezitat să utilizeze repetat această pârghie. [12]

Și totuși, pînă în prezent, Republica Moldova încă mai este în așteptarea avantajelor economice, comerciale și politice promise de CSI și, mai ales, dacă ne gândim la crescînda influență și atracție politică, economică, socială și culturală pe care o exercită asupra țării noastre UE, în special de cînd aceasta din urmă a devenit vecina ei imediată din Vest.

Deși Moldova a ales încă în 2005 drumul european drept principal obiectiv strategic al politicii externe și interne, în prezent, societatea și elita politică oscilează între cele două Uniuni – Europeană și cea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan (UV RBK), constituită în 2010. În urma discuțiilor de la conferința de presă organizată de Institutul Național de Cercetări Economice în colaborare cu Centrul Analitic Independent “Expert-Grup”, s-a ajuns la concluzia că Republica Moldova trebuie să-și schimbe modelul de dezvoltare economică. Semnarea Acordului de Asociere cu UE ar fi opțiunea potrivită în acest caz, deoarece aceasta va duce la o creștere economică de circa 6,4%, inclusiv 3,5% pentru Transnistria, va impulsiona exporturile, consumul și activitatea investițională. Totodată, acordul de asociere implică următoarele riscuri: șoc competitiv pentru sectorul agroalimentar, reducerea veniturilor bugetare, în special în regiunea transnistreană și înrăutățirea relațiilor cu Federația Rusă. Cît privește, însă, aprofundarea proceselor integraționeste în spațiul estic, estimările efectuate arată că aderarea la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan ar fi asociată pe moment cu o serie de provocări pentru dezvoltarea comerțului Republicii Moldova, dar și a economiei în ansamblu.

Pe de altă parte, aderarea la UV RBK implică o formă mai profundă de integrare, pentru care Republica Moldova nu este pregătită. În acest caz, Moldova va fi obligată să cedeze Federației Ruse autonomia privind stabilirea politicii tarifare și să se alinieze la nivelul tarifelor din UV RBK, care sunt mult mai protecționiste. În plus, aderarea la UV RBK nu este compatibilă cu ZLSAC. Aceasta va determina UE să anuleze Preferințele Comerciale Autonome acordate Moldovei și să majoreze esențial tarifele la importurile din Moldova, ceea ce va afecta esențial competitivitatea producătorilor autohtoni pe piața comunitară. Aceasta va cauza reducerea exporturilor totale cu circa 9% și va spori dependența economică de piața CSI, și în special de Federația Rusă. În schimb, aderarea la ZLSAC va impulsiona creșterea exporturilor cu peste 11% și va contribui în mod esențial la diversificarea lor. [12]

După cum menționează, Cristina Ceban, Șeful adjunct al Direcției

regimuri comerciale și OMC din cadrul Ministerului Economiei, ca urmare a obținerii preferințelor comerciale autonome în relațiile economice cu Uniunea Europeană, Moldova devine unica țară din spațiul CSI care atinge un asemenea nivel de cooperare în raport cu UE. Astfel, Republica Moldova devine o punte de dezvoltare a afacerilor și de consolidare a relațiilor comercial-economice dintre est și vest. [13]

Moldova a adoptat setul complet de legi și a creat instituții pentru controale fitosanitare și veterinare, reglementare tehnică, standarde, evaluarea conformității și supravegherea pieței; cu toate acestea, aceste legi, instituții și practici nu sunt coerente cu cele utilizate în UE și vor deveni elementele cheie pe ordinea de zi a viitoarelor negocieri cu CE.

Tabelul 1.2. Gradul de acoperire a cotelor acordate de către UE pentru exportul produselor agroalimentare ale Republicii Moldova

Produsul	2008	2009	2010	2011	2012
Carne de bovine, porc, oi sau capre în stare proaspătă, congelată, sau refrigerată	0	0	0	0	0
Carne și organe comestibile ale păsărilor de la poziția 0105, proaspete, refrigerate sau congelate	0	0	0	0	0
Carne și organe comestibile, sărate sau în sărămura, uscate sau afumate; făină și pudră comestibilă de carne sau de organe	0	0	0	0	0
Produse lactate	0	0	0	0	0
Ouă de pasăre, în coajă	0	0	0	0	0
Ouă de pasăre, fără coajă și gălbenușuri, altele decât pentru consumul uman	0	0	0	0	0
Alac (altele decât alacul destinat însămânțării), grâu comun și măsline	-	100,0	98,3	67,7	51,7
Orz	40,7	87,1	99,7	25,2	12,6
Porumb	45,7	99,4	100,0	100,0	12,7
Cârnați și produse similare, din carne, organe comestibile sau din sânge; preparate alimentare pe baza acestor produse	0	0	0	0	0
Alte preparate sau conserve din carne, organe sau sânge	0	0	0	0	0
Zahăr alb	99,3	88,8	0	36,3	82,6
Vin din struguri proaspeți, altele decât vinurile spumoase	100,0	100,0	100,0	92,9	90,0

Sursa: p.24 http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/ct/ct_2011/AfT_Moldova_R.pdf

Totodată, potrivit bazei de date COMTRADE ONU, în 2008, în totalul de exporturi din Moldova în UE doar exporturile de vin, zahăr și orz au depășit cotele tarifare (adică cantitatea bunurilor admise pentru importurile scutite de taxe vamale), stabilite de UE. [14]

La fel, Roșca remarcă că analiza situației în domeniul comerțului exterior al țării este critică. În decursul ultimilor peste 20 de ani balanța comercială a fost negativă, dar în ultimii ani a fost la un nivel extrem de mare. Dacă în anul 2000 balanța comercială a avut un minus de 305 mil. dolari, iar în gradul de acoperire a importului cu exporturi era de circa 61%, în anul 2011 importurile au depășit exporturile mai mult de 2,3 ori, iar soldul balanței comerciale a fost de circa 3 miliarde dolari și gradul de acoperire a importurilor cu exporturile țării a fost de 42,8%. [15]

În concluzie, comerțul exterior al Republicii Moldovei trebuie să înregistreze creșteri întrucât acesta stimulează creșterea economică, oferă posibilitatea utilizării noilor realizări tehnologice ale altor națiuni, stimulează activitatea companiilor străine de investiție a capitalului, contribuie la obținerea mărfurilor care nu se produc în țară, ridică nivelul cerințelor consumatorului și, finalmente, contribuie la ridicarea nivelului de viață al populației autohtone. Moldova trebuie să-și găsească locul în diviziunea internațională a muncii și să devină un participant real la piața mondială.

Referințe bibliografice

1. Lobanov N. Integrarea economică regională: oportunități pentru Republica Moldova, Studia Universitatis, Seria “Științe exacte și economice” 2011, nr.2(42).
2. <http://www.asm.md/administrator/fisiere/cadru/f232.pdf>
3. <http://www.asm.md/administrator/fisiere/cadru/f232.pdf>
4. Gnanngnon K., Moser C. B. Intellectual Property Rights Protection and Export Diversification: the Application of Utility Model Laws, WTO Working Paper ERSD-2014-19, August 2014.
5. https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201419_e.pdf
6. Ban I.M. Specializarea internațională și avantajul competitiv, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, 2010.
7. Balan A. Eficientizarea structurii comerțului exterior al Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, Analele ASEM, ediția a VIII-a.

8. Popescu Mereacre C. Aprofundarea integrării europene vizavi de extinderea Uniunii Europene: implicațiile acestor tendințe pentru Republica Moldova.
9. Colaborarea economică – factor de bază al integrării europene, Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 23 februarie 2007, Institutul de Relații Internaționale din Moldova.
10. Popa A., Prohnițchi V., Oprunenco A. Evoluția exporturilor Republicii Moldova în Uniunea Europeană: Rolul regimurilor comerciale. Expert Grup. - Ch. : Bons Offi ces SRL, 2009.
11. Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Ed. Cartdidact, Chișinău, 2009.
12. Miron C. Republica Moldova între două Uniuni.
13. Ceban C. Accesul produselor moldovenești pe piața externă, bariere și perspective.
14. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/ct/ct_2011/AfT_Moldova_R.pdf
15. Roșca P. Diversificarea exporturilor Republicii Moldova, politici economice și financiare pentru o dezvoltare competitivă, Conferința științifico-practică internațională, Chișinău, 12 aprilie 2013.

STAREA INVESTIȚIONALĂ DIN SISTEMUL ECONOMIC EUROPEAN

Alexandru GRIBINCEA,

masterand, Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați, România

Daniela TEODORU RUSU,

Ministerul Finanțelor Publice, România

Rezumat

Investițiile în securitatea economică asigură faptul că oamenii pot supraviețui dificultele financiare și lua măsuri pentru îmbunătățirea calității vieții lor. Familiile reușesc atunci când părinții sunt siguri în capacitatea lor de a satisface necesitățile de bază ale copiilor. Muncitorii prosperă atunci când locurile de muncă sunt sigure și protecțiile financiare există în caz de vătămare sau de pierdere a locului de muncă. Și în vremuri de prosperitate ne confruntăm cu riscul locurilor de muncă pierdute, dizabilitate sau crize familiale. În cazul în care economia este tensionată, aceste investiții publice contează chiar mai mult. Sistemele proeminente de asistență socială oferă siguranță în perioade de dificultate, precum și sprijin oamenilor în eforturile lor de a scăpa de sărăcie. Programele publice oferă protecție persoanelor angajate, cum ar fi indemnizații pentru îngrijirea copilului, asigurări de sănătate, salarii suplimentare. Asigurarea de șomaj poate fi utilizată în caz de pierdere a locului de muncă. Împreună, ca un stat, putem să acordăm asistență celor care se află în imposibilitatea de a lucra și nu sunt apti de a-și satisface nevoile de bază, cum ar fi asigurarea cu produse alimentare, locuință, transport și îngrijire medicală.

Cuvinte-cheie: *eforturi, asigurare, securitate economică, obiective, rezultate măsurabile, spoturi promițătoare*

INVESTMENT STATE IN THE EUROPEAN ECONOMIC SYSTEM

Abstract

Investments in economic security ensure that people can survive difficult financial times and take steps to improve their quality of life. Families succeed when parents are secure in their ability to provide necessities for their children. Workers prosper when workplaces are safe and financial protections exist in cases of injury or job loss. Everyone in the state benefits when people can meet their basic needs and find meaningful employment. Even in times of prosperity, we all face the risk of job loss, disability

or family crisis. When the economy is strained, these public investments matter even more. Strong social support systems ensure all people can meet basic needs in times of hardship as well as support people in their efforts to escape poverty. Regulation can make sure that jobs are safe and pay a fair wage. Public programs can assist working people by providing needed assistance such as childcare, health insurance, and wage supplements. Unemployment insurance can be used to protect against deprivation in times of job loss. Together as a state, we can make sure, that those who are unable to work can meet basic needs such as food, housing, transportation and medical care.

Keyword: efforts, insurance, economic security, objectives, measurable results, promising spots

Introduction

Investments in economic security ensure that people can survive difficult financial times and take steps to improve their quality of life. Also, strong social support systems ensure all people can meet basic needs in times of hardship as well as support people in their efforts to escape poverty.

According to experts of the annual survey of the international network, PwC's "Perspectives and trends in the real estate market in Europe in 2015", at present the most profitable is to invest in real estate from Berlin, Dublin, Madrid, Hamburg and Athens; it is not recommended to invest in Paris, Zurich, Vienna, Rome and Moscow for this period.

European real estate market is gradually regaining its appeal, in spite of the fears associated with weak economic positions of some cities.

The research purpose is to investigate condition of investment processes in Europe and finding regularities of progress that can be applied in the Republic of Moldova.

The research methodology includes analysis, comparison, statistics, induction and deduction methods.

What are the criteria of investors and experts that are guided by, to determine certain regions as the most profitable at the moment? Mandatory condition - moderate financial risks and at the same time guaranteed income. It is city with a relatively low level of real estate prices, but shows a steady upward trend, a constant flow of people in need of housing, a stable growth of the economy of the city and, as a consequence, the construction boom.

Reshuffle in Germany. In 2015 Berlin (1st place) has pressed Munich with top ranking line "Investment Perspectives in real estate in Europe." International and local investors have flocked like bees to honey in the German capital. They were attracted by more low cost per square meter compared to other German cities "Big Seven" and active urban infrastructure development. In recent years, Berlin became a city of technology, a copper and telecommunications. Experts believe that a possible turn of the global crisis will bypass the Berlin side due to postponed demand. Earlier in the real estate in Berlin have invested mainly local investors, but only for the first three quarters of 2014 the situation has changed radically - international investors signed contracts for 2.9 billion Euros.

From the first place in 2014, Munich (11th place) dropped immediately to 10 position. Many experts believe that this drop sharp is due to a significant competition with Berlin, and unnecessarily overpriced rent cost in the past few years. The third most perspective investment in a German city is Hamburg (4th place). It is consistently the first half of the top ten rankings and dropped in comparison to last year by only one place. Hamburg - a port city and one of its aces – Hafen City - the youngest region, growing and developing at the place of the old port. This is the most perspective project in Europe, situated on an area of 157 hectares, which is planned to be completed by 2025. It is expected that Hafen City will double the population of the city contributing to the development of residential real estate market. Another major city in Germany - Frankfurt (16th place) not only dropped out of the top ten, but also dropped six positions. Nevertheless, many investors still introduce it to their list along with Paris, London and Berlin. Experts believe that city will return to the lost positions, and especially in the residential real estate sector, as the city's population continues to increase.

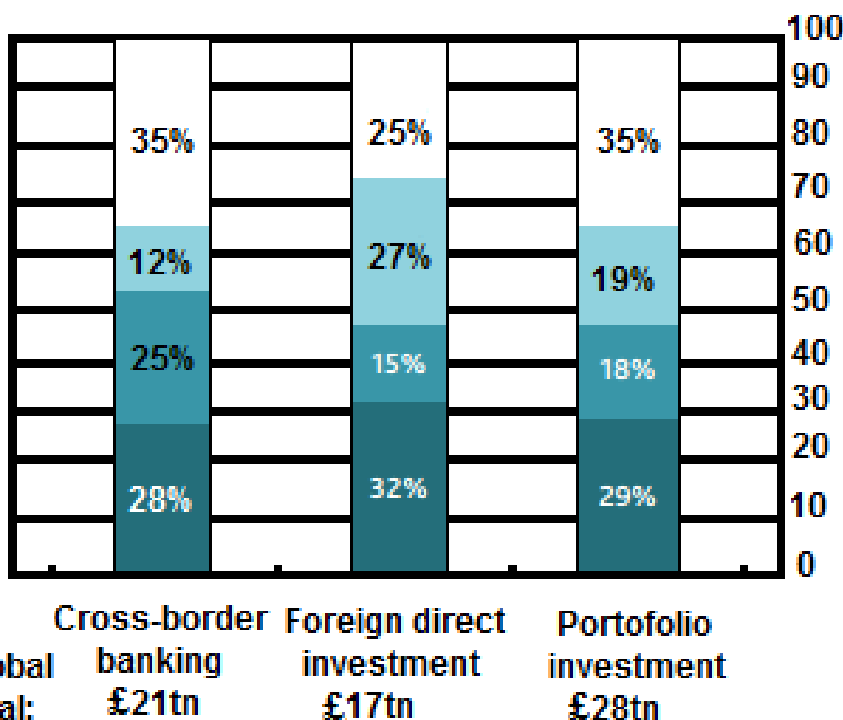

Figure 1. Share of global cross-border investment

Sources: BIS, EBA, FSB, IMF, OECD, ONS, UN and Bank of England.

The stability in Ireland. For the second year on the 2nd place in the ranking is Dublin. Such a high position of the capital of Ireland is due to the highest rate of growth among the European Union countries. In the second quarter of 2014 Irish GDP increased by 6.5%. The cost of square meter is growing with startling speed - for the first three quarters of 2014 concluded transactions for 2.2 billion Euros. Nevertheless, the city was not ready for such a high interest - the demand is still exceeding the supply.

South Europe. South Europe for the last 12 months significantly restored its position to more attractive to investors. Spain is a real hot spot for investors. During the year, Madrid (3rd place) has moved by 16 positions up and won the bronze medal in the fight for the largest investment. Global capital flows generously rushed to Spain, guided by private equity funds. Barcelona is also basking in the glory

of the capital investment rays. It is a beautiful tourist city which in 2014 climbed to nine positions and occupies 13th place in the rating of financial attractiveness. Despite this hype, real estate in Madrid and Barcelona, prices are still 30% below pre-crisis levels. The biggest surprise of the study was Athens (5th place). City overcame 18 positions. The most affected as a result of the global economic crisis, European state - Greece is still in stagnation, but its economy has begun to show signs of recovery. Lisbon rose by 17 points (9th place). A good investment climate in the capital of Portugal is due to the powerful injections into the economy - 78 billion Euros from the European Union and the International Monetary Fund. Portugal's economy is showing steady growth, although the projected increase in GDP will be only 1.5%. Italy - another "warm" place in the south of Europe. Despite the weak economy and unstable political situation, investors are showing interest in Milan (12th) - the city has risen by 12 positions. First of all they are interested in office space and retail space. Interesting fact is that prices for residential real estate segment are much higher than in other sectors. The high line of the Italian city does not affect the positions of Rome (27th place). He is still at the end of the table and in comparison with last year dropped 3 positions and is one of the main losers of 2015 rankings. Like in Milan, the most attractive segment of the property market are the offices. The main problem in Italy is that investors do not trust the government of this country enough to invest their capital there.

The number one city. London (10th) this year was on the bottom line of the top ten. Although for many it remains the number one city where continue to seek all over the world, and home prices beat records, several investors have cooled to the capital city of Albion. Competition to London is the UK's second largest city - Birmingham (6th place) has risen at once on 14 stitches. His position was strengthened by the investors who believe that London is too over-rated. Experts point out that in the near future also will increase the value of the regional centers of the UK such as Manchester and Bristol. The capital of Scotland, Edinburgh (19th place) dropped two positions in anticipation scheduled for September 2014 referendum for Scottish independence. Experts also note that at the beginning of 2015 the political situation in Scotland is stable, but still hanging in

the air the question, "What next?" Many people believe that only the big brave man dare today to invest in Scotland.

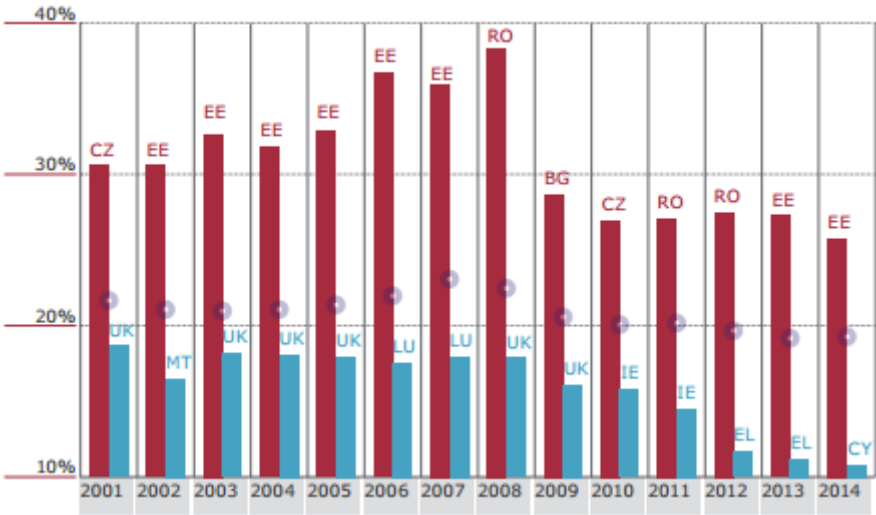

Figure 2. Highest and lowest EU investment rates as share of GDP, (%)

Source: Eurostat data, 2015

North Europe. The capital of Denmark, Copenhagen (7th place) for the second year is held in the top ten and even moved up one position. Although the Danish economy is still fragile, it nevertheless demonstrates stable growth. Forecast of GDP growth is expected to 1.7%. in 2015. Copenhagen office real estate market serves two cities at once - here go to work Malmo residents, located 30 minutes away. A large number of positions - already 17 - have overcome Amsterdam (8th place). Such jump in capital of the Netherlands is due to the high level of vacancies - almost 16% in the office sector, which will certainly increase the population of the city, besides that state has adopted a series of measures aimed at the development social housing, which only contribute to an increase in investments in residential real estate. Stockholm (15th place), lost 6 places and fell out of the top ten, but, despite this substantial reduction in the capital of Sweden, as well as other major cities in Northern Europe, it remains in the field of international investors. Moreover, the expected growth of GDP is 3.3%, and the highest figure

among euro zone countries. Helsinki (17th) slipped two places in the ranking, however Finland's economy showing signs of recovery, attracts foreign investors. In the first half of 2014 was signed contracts worth EUR 1.25 billion, far exceeding the 800 million in the same period of 2013. More than half the transactions entered into by foreign investors, primarily Germans and Swedes.

Investment climate in the neighboring countries. Warsaw (14th) this year has fallen three lines, but the capital of Poland still holds a strong position in the ranking of investment due to the significant improvement of the economy, political stability and population growth. Poland occupies a dominant position among the countries of the Eastern European region, and for the first three quarters of 2014 are signed contracts for 2.5 billion Euros. Prague (18th place) has fallen by two positions, despite the fact of Czech government that forecasts a stable GDP growth at 2.7% this year (at 2.5% in 2014). The Czech investors are attracted by all segments of the real estate market. In the first half of 2014 was signed a contract for 680 million Euros - the highest amount in the last three years, accounting for 18% of the volume of investments in real estate of Eastern Europe. The Turkish economy this year faced the necessity of adjustments that affect the office market and residential real estate. The fall of investment attractiveness of the city does not surprise - the entire fault neighborhood with Syria and Iraq, which continue to have a significant impact on the Turkish economy. Istanbul real estate market is still a narrow; there is a lack of departmental funds. In the first half of 2014 was signed a contract for 463 million Euros. Budapest (22th place) climbed five positions in 2015, as investors finally drew attention to the Central and Eastern Europe. A significant growth of GDP (forecast - 2.5% in 2015) warms up their interest. But the country remains one of the least popular among the investors. Experts were concerned about the situation with the investment market in Hungary, as there isn't any movement in the last five years and also because the country now attracts only prone to adventures of buyers who are looking for a quick profit.

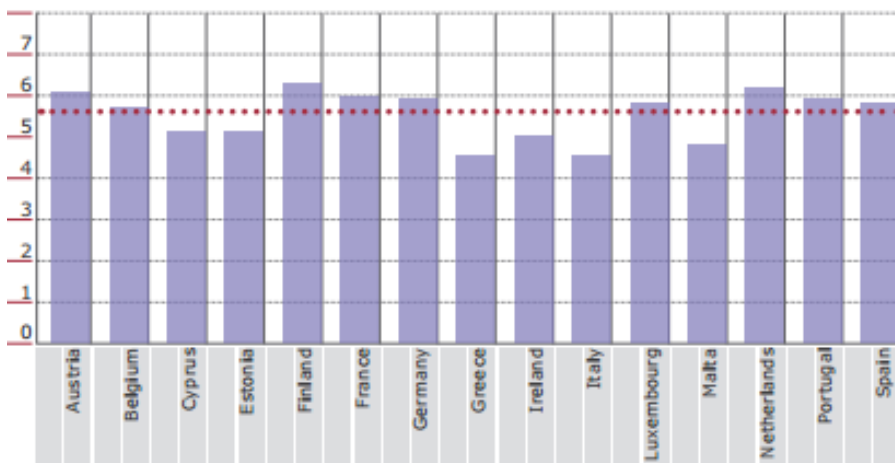

Figure 3. Quality of investment, selected euro area countries

Source: World Economic Forum, Global Competitiveness indicator

Losers of the year. Brussels (21th) has risen two positions and can be easily attributed to the losers of the rating, at least because the capital of Belgium opens thirties. Experts in one voice mark lack of Class A (luxury offices in modern skyscrapers) facilities in Brussels. Like in many countries of the euro zone, economic activity in Belgium is very weak; the projected GDP growth barely reached 1.5% of Paris (24th place) rolled in the ranking by 10 positions at once. Experts point out that property prices are too high and invest in the La Defense (the main business district of Paris) - is like the catch on the fly a sharp knife. The deteriorating economy in France and political instability frighten away many investors. President Francois Hollande's popularity is very low; his government has failed to revive the stagnant economy. French GDP growth forecast for the 2015 is 0.7%. The second largest city in France of financial flows is Lyon. This city (23th place) is on the second place after Paris as the leader in terms of investment in real estate and is ahead in the ranking of the capital by only one position. In the first three quarters of 2014 Lyon received 50%, or 750 million Euros of investments in real estate in France.

Table 1. The share of intangible investment in total investment

	2000	2014
USA	22,1	25,8
EU-28	15,2	19,4
Euro Area	13,8	18,7
Germany	13,7	17,5
France	20,6	23,9
Italy	12,1	15,4
Sweden	30,2	27,3
Finland	19,4	21,5
Austria	12,9	19,6
Greece	5,1	12,9

Remark: Intangible investment: R&D, education (universities), software, patents.

Source: Eurostat and WIFO calculations

Lyon's attractiveness is also due to favorable terms of logistics location in the city; he connects Paris with other major cities of the country. One of the biggest losers is Zurich (25th place), fallen by 19 positions, despite the reputation of Switzerland as a financial paradise with fast-growing economy. Nevertheless, there is very little real estate market, and there are fears that the office sector in Zurich and other Swiss cities are significantly overvalued. The uncertain economic situation in Vienna (26th place) and the low demand for rental property dropped on the 14 position. Experts do not predict a return of lost positions of Austrian capital in the next 18 months. Certain investment expectations associated with the construction of a skyscraper Florido Tower with total area of 5 sq. meters. Not surprising drop in the rating is represented by Moscow (27th place) - it has slipped by as much as 15 positions and occupies the last place in the table. Since the annexation of Crimea in March 2014, the European Union and the United States several times applied sanctions to Russian Federation, restricting the main state banks and corporations. Uncertain political and economic climate wiped out the real estate market in the country. Accordingly, transactions with commercial real estate in the first three decades of 2014 decreased to the amount of EUR 2.7 billion, compared with EUR 4 billion in the previ-

ous year and 5.67 billion Euros in 2012. The International Monetary Fund forecasts for Russian economy only 0.5% GDP growth in 2015.

Conclusions. Following break-up of the Eastern Bloc, fundamental political and economic changes were seen accompanied by opening of the economies and markets to the foreign investors. Following the economic and political reforms early in the 1990s, the inflow of the foreign direct investments started with the privatization of the large state enterprises in all transitive economies during the 1990s. The development of the inflow of the foreign direct investments in the countries can be described as a dynamic process, influenced to a higher extent by ongoing economic reforms and development of the economic cycle of the European economies. The area of the Central Europe has become more attractive for Foreign Investments and more integrated into global production chains and the global economy. The advantage of the Czech Republic, Poland, Hungary, Slovakia and Slovenia is favorable by geographic location towards the countries of the Western Europe and relative quality of traffic infrastructure and good accessibility to the Western markets. With respect to the localization benefits, the comparative one against the Western countries remains in the form of cheap and quality educated workforce. Despite fluctuating development over recent years, it can be said that based on the development of the monitored factors, including domestic as well as the foreign direct investments helped to the economic growth of the Central European countries.

Bibliography

1. Gribincea A. Tacu A.P. Alegerea variantei optime de investiții si procesele investiționale din R.Moldova. Conferința internațională, 4-5 decembrie 2002, Chișinău: *ACTR-ACCELS*, 2002, p.35-39.
2. Mișcoi Gh., Armaș I., Gribincea A. Modelarea matematică a dinamicii investițiilor pe piețe departe de saturație. *Revista științifică: „Studii Economice”*, an I, nr. 3, 2007, p. 406-425.
3. Sofronie S., Gribincea A. Les investissements - problemes majeures pour la Moldavie. *Analele ULIM* - 2004, seria Economie, Chișinău: ULIM, 2005, v.3, p.95-99.
4. Ștahovschi A., Gribincea A. Прогрессивные технологии привлечения иностранных инвестиций и кредитов. *Simposia professorum*, seria

Economie, materialele sesiunii 8-9 octombrie 2004, ULIM, Chişinău: ULIM, 2005, p.143-146.

5. Андреева Т., Грибинча А. Развитие свободных экономических зон и промышленных парков как фактор привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику Р.Молдова. *Revista Studii Economice*, 2009, nr.1-2, p.48-54.
6. Тодорова Л., Грибинча А. Инвестиции в современную инновационную систему – основа стабильного экономического роста. Intern Scientific and Practical Conference. *Economic Growth in Conditions of Globalization*. VII th edition, 2012 oct. 18-19, Chişinău: IEFS, 2012, p.7.

CRIZA ȘI COMERȚUL EXTERIOR AL AZERBAIJANULUI

Alexandru GRIBINCEA,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Simuzer ASCHEROVA,

masterandă, IRIM

Igor ENICOV,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, ULIM

Rezumat

Din cauza situației de criză, în domeniul prețurilor la petrol pe piața mondială, economiile țărilor exportatoare înfruntă cu greu situația. Volumul operațiilor comerciale externe ale Azerbaidjanului în 2015 s-au diminuat cu 35,21%, comparativ cu anul 2014. Parteneri comerciali ai țării în această perioadă au fost circa 158 de țări. Cifra de afaceri, în doar zece luni din 2015 a constituit 17,21 miliarde USD. Bilanțul comerțului exterior a cunoscut valoare pozitivă de 2,32 miliarde USD, pe când în ianuarie-octombrie s-a depistat un profit în comerțul exterior ce depășea 11,83 miliarde USD. În perioada ianuarie-octombrie 2015, 6355 de persoane juridice și fizice (3340 - persoane juridice și 3015 - persoane fizice) au fost implicate în activitatea economică externă a Azerbaidjanului. În perioada 2015, operațiunile de export au fost efectuate în valoare de 9,76 miliarde USD, fiind cu 49,13 la sută mai puțin, decât în aceeași perioadă din 2014. Ponderea sectorului public în ce privește exporturile a totalizat în 8,65 miliarde USD, sectorului privat - 954.94 milioane USD, persoanelor fizice - 155.53 mil.USD. În primele nouă luni ale anului 2015, importul Azerbaidjanului s-au ridicat la 7,44 miliarde USD, ceea ce reprezintă 1,08 la sută mai mult decât în aceeași perioadă a anului 2014. Ponderea sectorului public în operațiunile de import s-au ridicat la mai mult de 1,28 miliarde USD, sectorului privat – persoane fizice - circa 5,88 miliarde USD, persoanelor fizice - 285.67 milioane USD. Doar în luna octombrie 2015, exporturile s-au ridicat la 995.04 milioane USD, importurile - 862.23 mil. USD. Ca rezultat, s-a format un excedent în comerțul exterior în valoare de 132.81 milioane USD. În această perioadă, Azerbaidjanul a exportat 2.333 tipuri de mărfuri, importând - 6,005 tipuri de produse.

Cuvinte-cheie: *criză, petrol, export, import, deficit, profit, balanța comercială*

FOREIGN TRADE OF AZERBAIJAN AND CRISIS

Abstract

Because of the crisis in oil prices on the world market, the economy of exporting countries face a difficult situation. The volume of foreign trade operations of Azerbaijan in 2015 decreased by 35.21% compared to 2014. Trading country partners in this period were approximately 158 countries. The turnover only in ten months of 2015 amounted to 17.21 billion USD. Balance sheet of foreign trade was positive with a value of 2.32 billion USD, while in January-October it was discovered that a surplus in foreign trade exceeded USD 11.83 billion. In January-October 2015, 6355 legal entities and individuals (3340 - 3015 legal entities - individuals) were involved in foreign economic activity of Azerbaijan. During the period 2015 export operations were made worth 9.76 billion USD, with 49.13 percent less than the same period in 2014. The share of public sector in exports totaled USD 8.65 billion, the private sector - 954.94 million USD, individuals - 155.53 million USD. In the first nine months of 2015, the import of Azerbaijan was amounted to 7.44 billion USD, which is 1.08 percent more than the same period of 2014. The share of public sector in import operations have risen to more than 1.28 billion dollars, private sector – individuals about 5.88 billion USD, individuals - 285.67 million USD. Only in the month of October 2015 exports have risen to 995.04 million USD, imports - 862.23 mln. USD. As a result, was formed a surplus in foreign trade worth 132.81 million USD. During this period Azerbaijan exported 2,333 types of goods, importing - 6005 types of products.

Keywords: crisis, oil, export, import, deficit, profit trade balance

Introducere. Azerbaidjan – este singura republică din Caucaz, care nu are mare deficit în comerțul exterior. Balanța comercială este asigurată pe seama exportului masiv de resurse minerale, a căror extracție furnizează 43% din PIB și aproximativ 95% din exporturi. Cu toate acestea, țara se confruntă cu necesitatea unui număr semnificativ de produse de import, inclusiv produse pentru mașini industriale, medicamente, mașini și alte bunuri. Desigur, comerțul exterior intens are un anumit efect benefic asupra vieții economice, asupra politicii externe a țării.

Scopul cercetării constă în investigarea atentă a informațiilor cu privire la comerțul Azerbaidjanului cu țări străine, oportunitățile și riscurile pe plan internațional.

Metodologia cercetării apelează la metoda comparativă, istorică, statistică, inducției și deducției, previziunii etc.

Rezultate și analiză. Conform datelor oficiale, în 2013-2016, cifra de afaceri de comerț exterior al Azerbaidjanului s-a ridicat la 34,7 miliarde USD, din care doar 11,7% sunt pentru țările CSI, iar restul comerțului - revine țărilor din afara CSI. Ponderea țărilor CSI, inclusiv Rusia, în cifra de afaceri al comerț exterior al republicii se reduce în mod constant, începând cu anii 2006-2007.

Țările CSI au jucat un rol tradițional major în rândul importatorilor azeri, care furnizau mai mult de o treime din mărfurile importate în țară pe la mijlocul anilor 2000. Ponderea acestora în exporturile naționale a fost mult mai mică, nu mai mult de 13%, deoarece competiția tradițională pe piața internațională cu produse petroliere și gaze naturale din Azerbaidjan vis-a-vis de Rusia este puternică. Reorientarea bruscă a economiei Azerbaidjanului către țările Occidentale coincide cu criza economică din 2008-2009, determinate de slăbirea relațiilor comerciale cu Rusia. Ponderea Rusiei în exportul azer s-a redus drastic de la 8,7% în 2007 la 4% în 2012. În mod semnificativ "diminuează" și importul de mărfuri rusești către Republica Azerbaidjan.

Conform statisticilor oficiale, marea majoritate a mărfurilor de importat (în jur de 90%) – sunt "produse de prelucrare profundă". Potrivit datelor cercetate de către autori, printre exporturile Rusiei în Azerbaidjan sunt mașini, echipamente și vehicule, produse alimentare, metale feroase și neferoase, produse din metal, produse din lemn, celuloză și produse din hârtie, produse chimice, energie electrică. Azerbaidjanul exportă în Rusia, circa 53% de produse minerale și aproape 20% - din produse agricole.

Ar trebui subliniat faptul că, în perioada studiată nu exista nici o reducere a volumului absolut al schimburilor comerciale dintre cele două țări. Importurile Azerbaidjanului din Rusia a crescut de la 1 miliard USD în 2007, la 1,3 miliarde în 2013. Exportul, de la 527 până la 1 miliard USD. Cu toate acestea, alți parteneri externi au simțit o creștere a comerțului cu Azerbaidjanul, ceea ce duce la o restructurare destul de rapidă a pozițiilor din comerțul exterior.

Acest lucru este deosebit de vizibil atunci când se analizează structura exporturilor Azerbaidjanului, care s-a diferențiat geografic în 2006-2012 bilateral. Ponderea partenerilor comerciali tradiționali

ai țării, inclusiv Italia și Israel, a început să scadă odată cu expansiunea rapidă a ofertei de produse petroliere către alte piețe externe. Se atestă o creștere vădită a comerțului cu Germania și India, care de mai mulți ani, și-au majorat exporturile către Azerbaidjan de zece ori sau mai mult.

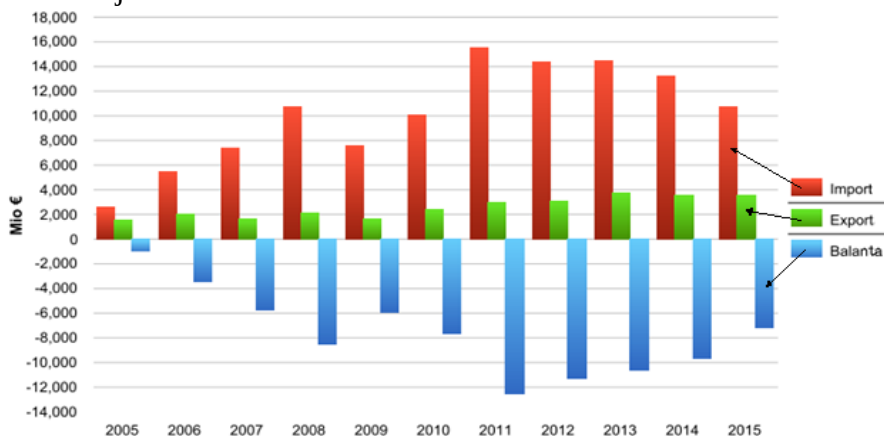

Fig.1. Fluxurile comerciale ale Azerbaidjanului cu UE, 2005 – 2015
Sursa: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113347.pdf

Structura exporturilor Azerbaidjanului nu sunt prea diverse. Ponderea principală revine pe seama - produselor minerale, locul secund revine produselor care predomină în comerțul cu țările exportatoare de petrol, - cereale, în special grâu. Valoarea exportului brut constituie 24 de miliarde USD. Schimbarea geografiei comerțului exterior a fost rezultatul unui proces evolutiv, asociat cu creșterea producției de țiței și construirea de noi conducte regionale. În special, în 2006, au început lucrările la conducta Baku-Tbilisi-Ceyhan, proiectat pentru a transporta petrolul din Azerbaidjan prin Turcia spre Vest. Probleme similare rezolvă conducta de gaz Baku-Tbilisi-Erzurum, care s-a deschis în 2007.

Dezvoltarea contactelor comerciale bilaterale de afaceri contribuie la atragerea investițiilor străine în țară. În special, creșterea comerțului cu India a condus la apariția unor investitori indieni în Azerbaidjan. Astfel încât, compania «ONGC Videsh» a deschis propriul birou la Baku și a procurat o cotă parte în conducte și dezvoltarea proiectului BTC și proiectul unui grup de zăcăminte Azeri-Chirag-Guneshli.

Fig. 2. Conducta Baku-Tblisi-Ceyhan (BTC)

Conducta Baku-Tblisi-Ceyhan (BTC), este cea de-a doua conductă ca lungime din regiune (1.768 km), care pornește din Baku, capitala Azerbaidjanului, către Tbilisi, capitala Georgiei, cu destinație finală până la Ceyhan, care este un port la Marea Mediterană din Turcia.

La etapa actuală, diversificarea comerțului exterior extinde posibilitățile de manevră ale Azerbaidjanului în economia externă, deoarece se observă o diminuare a dependenței de unii parteneri comerciali tradiționali. Cu toate acestea, schimbările structurale au afectat, de asemenea și importul.

Tabelul 1. Structura importului unor parteneri ai Azerbaidjanului în 2006-2012, %

	2006	2010	2012
Germania	7,6	9,1	8,1
SUA	3,7	3,1	7,4
Italia	2,1	1,7	2,7
Turcia	7,3	11,6	15,7
China	4,2	8,9	6,5

Principalele produse ale importurilor, potrivit datelor din 2014, sunt mașini industriale și echipamente (27,2% din total), metale și produse metalice (15,2%), vehiculele de transport (14,7%). Valoarea

brută a importurilor constituie circa 10,7 miliarde USD, în ultimii ani demonstrând o tendință de creștere.

Cu toate acestea, creșterea cifrei de afaceri în comerț - este inegală. Așa, Rusia a pierdut poziția de cel mai mare importator de produse din Azerbaidjan, fiind devansată de Turcia. Importurile din SUA, Germania și China a arătat, de asemenea, o tendință clară de creștere, cu creșterea de 2 ori a ponderii importurilor de bunuri din SUA și alte țări occidentale.

Tabelul 2. Cifra de afaceri a comerțului exterior al Azerbaidjanului, 2005-2015

Anii	Milioane USD			
	Cifra de afaceri de comerț	Import	Export	Balanța comercială
2005	8 558,4	4 211,2	4 347,2	136,0
2006	11 638,9	5 266,7	6 372,2	1 105,5
2007	11 771,7	5 713,5	6 058,2	344,7
2008	54 926,0	7 170,0	47 756,0	40 586,0
2009	20 824,5	6 123,1	14 701,4	8 578,3
2010	27 960,8	6 600,6	21 360,2	14 759,6
2011	36 326,9	9 756,0	26 570,9	16 814,9
2012	33 560,9	9 652,9	23 908,0	14 255,1
2013	34 687,9	10 712,5	23 975,4	13 262,9
2014	31 016,3	9 187,7	21 828,6	12 640,9
2015	20645.9	9221.4	11424.5	2203.1

Source: State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, 2015, http://cesd.az/new/wp-content/uploads/2016/01/CESD_Research_Paper_Azerbaijan_Economy_2015.pdf

Cifra de afaceri a comerțului exterior în 2015 a scăzut cu 33,4% față de anul precedent, fiind de 20,6 miliarde USD. Această reducere notabilă a cifrei de afaceri a comerțului exterior s-a datorat micșorării exportului. Cu alte cuvinte, valoarea exporturilor a scăzut până la 10,6 miliarde USD, sau cu 48,7% în timpul anului 2015. Motivul principal al acestei plonjări este scăderea bruscă a prețurilor internaționale la petrol. Comparativ cu 2014, în 2015 volumul de petrol, produse petroliere și exporturile de gaze s-a diminuat cu 53,8%, fiind 9,1 miliarde USD (2014, 19,77 miliarde USD). Spre deosebire de exporturi, a existat o creștere a importurilor. Ca rezultat,

pe parcursul anului 2015, volumul importurilor a crescut cu 1% față de anul precedent, constituind 8,2 miliarde USD. Luând în considerare situația macroeconomică, care nu s-a schimbat în mod considerabil în anul 2015, rezultatele finale din 2015 pot fi întemeiate pe un trend din 2015 pentru 2016-17. Actualmente, la nivelul anului 2016, Azerbaidjanul a demonstrat o lipsă de interes pentru a participa la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, și nu a semnat oficial un acord privind zona de comerț liber cu țările CSI. Deși actualmente Azerbaidjanul nu încearcă să se integreze economic cu UE, și chiar puțin se distanțează de Occident în retorica oficială, situația nu este în favoarea comerțului și a parteneriatelor politice cu fostele republici sovietice.

Menținând dinamica actuală a cifrei de afaceri a comerțului exterior, în următorii 3-5 ani reorientarea finală a economiei Azerbaidjanului poate fi făcută spre țările mai îndepărtate. Este logic să ne amintim de exemplul Georgiei, unde a avut loc formarea unei orientări pro-occidentale a țării, pe fondul tot mai mare al importurilor din UE și Turcia.

Desigur, Azerbaidjanul este mai puțin dependent de partenerii externi, așa cum dispune de surse valutare independente și mult mai puțin este dependentă de importurile de bunuri de consum, inclusiv produse alimentare, decât Georgia. Cu toate acestea, modificarea condițiilor de tranzacționare poate crea situații prielnice pentru activizarea unor jucători regionali, inclusiv India și China. Este puțin probabil ca acest lucru va conduce la includerea Azerbaidjanului în zona lor de interese și influență, însă logica politicii moderne derulează adesea după schema: comerț, apoi investiții, apoi diferite condiții și cedări agențiilor străine guvernamentale, care doresc să protejeze interesele lor de afaceri. Cu toate că, exporturile s-au redus aproape de două ori din perioada ianuarie-septembrie, pe când volumul importurilor în țară a crescut. În Azerbaidjan pe parcursul 2015 au fost importate mărfuri în valoare de 6,578 miliarde USD, care constituie cu 57 de milioane USD mai mult decât în 2014. Importul cu produse alimentare în 2014 s-au ridicat la 11,6%, tutun și produse de tutungerie - 4,5%, ciment - 1,3%, produse farmaceutice - 2,5%, materiale plastice și articole din acestea - 2,7%, lemn și articole din acestea - 1,5%, metale feroase și articole din acestea - 10,5%, mașini, mașini electrice,

echipamente și piese de schimb - 27,8%, vehicule de transport și piese de schimb - 9,2%, mobilă și componentele sale - 1,2%, alte produse - 27,2%. Importurile Azerbaidjanului din Rusia, în 2014 au constituit 1167.0 milioane USD, din Turcia - 1.1309 miliarde USD, din Marea Britanie - 863.6 milioane USD.

În ceea ce privește valoarea în structura importurilor, în 2015 ponderea produselor alimentare a constituit 12,0%, tutun și produse din tutun - 3,1%, ciment - 0,3%, produse petroliere - 1,3%, produse farmaceutice - 1,9%, produse din materiale plastice și produse din lemn - 2,1%, metale feroase și articole din acestea - 16,3%, mașini, mașini electrice, echipamente și piese de schimb - 21,1% vehicule și piese de schimb - 23,6%, mobilă - 1,3%, alte produse - 14,9%. Importurile Azerbaidjanului din Rusia în 2015 s-au ridicat la 545,5 milioane USD, din SUA – 523,9 USD, din Turcia - 439,3 milioane USD.

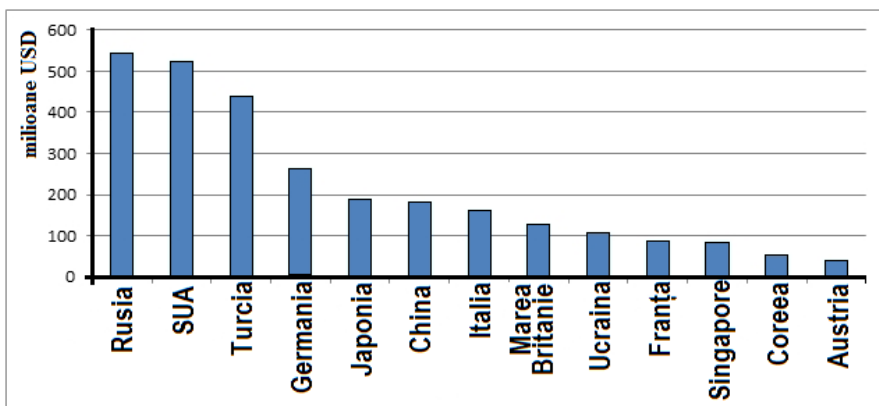

Fig. Principalii parteneri ai Azerbaidjanului în import, 2015, milioane USD

Sursa: Datele Comitetului Vamal de Stat din Azerbaidjan, 2015

Valoarea exportului Azerbaidjanului în 2015 s-a ridicat la 4,2 miliarde USD. Principalele articole de export ale Azerbaidjanului în perioada analizată au fost petrol brut (76,7% din total exporturi), produse petroliere (6,6%), gaze naturale (2,5%), legume, fructe (1,02%). Cel mai mare volum de export al Azerbaidjanului în 2015 a fost orientat spre Italia (925.3 mil. USD), Germania (623.0 miliarde USD), Franța - 291,9 milioane USD. Exporturile Azerbaidjanului către Rusia a constituit 103,0 mil. USD.

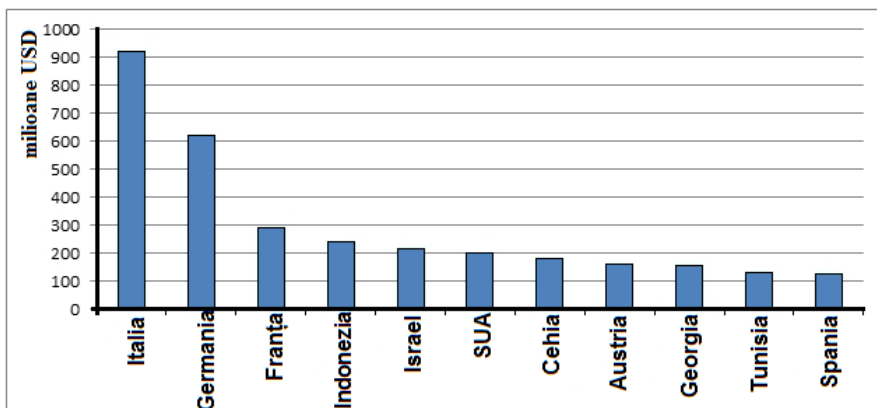

Fig. Principalii parteneri ai Azerbaidjanului în export, 2015, milioane USD
Sursa: Datele Comitetului Vamal de Stat din Azerbaidjan, 2016

Concluzii

Azerbaidjan a aprobat foaia de parcurs a economiei naționale, care se concentrează pe opt sectoare - patru de producție (sectorul de petrol și gaze, inclusiv chimie, agricultură, bunuri de larg consum, precum industria grea și inginerie mecanică), două din sectorul serviciilor (turism specializat și logistica de comerț) și în sectorul social (locuințe la prețuri accesibile și formare profesională ca un singur complex).

Sectoarele rămase (servicii financiare, telecomunicații și serviciile comunale) ca infrastructură vor fi ca direcții prioritate de dezvoltare. În aceeași timp, ele trebuie să funcționeze, să se bazeze pe dezvoltare sănătoasă, fiabilă și să fie pregătite pentru privatizare.

Foaia de parcurs a fost adoptată. Se preconizează că acesta va fi pus în aplicare în câteva etape: prima - diagnosticul la 360 de grade a analizei SWOT, a doua - fezabilitatea economiei naționale și foii de parcurs sectoriale, a treia – elaborarea de master-plan și punerea sa în aplicare. În conformitate cu planul de master va fi reconstruită structura administrativă, mobilizarea de formare și instruire, platforma de comunicare și sindicalizată etc.

În elaborarea documentelor strategice și sectoriale vor fi luate în considerare obiectivul de competitivitate la export și a investițiilor străine directe (ISD), substituirea importurilor și creșterea eficienței sectoriale pe piața internă, asigurarea creșterii economice durabile, creșterea investițiilor în sectorul social și incluziv.

Referințe bibliografice

1. Azerbaidjanul și-a revizuit bugetul, <http://echo.az/article.php?aid=90292>.
2. Știrile din Caucaz. <http://www.vestikavkaza.ru/news/V-Azerbaydzhanе-opredelili-prioritety-ekonomicheskogo-razvitiya.html>
3. Banca Mondială și-a revizuit previziunea asupra creșterii economice în Azerbaidjan în 2015. <http://www.vzglyad.az/news.php?id=38328>
4. Magazinele în Azerbaidjan se închid, economia se prăbușește. <http://censoru.net/7568-magaziny-v-baku-zakryvayutsya-ekonomika-azerbaydzhana-ruhnula-vsled-za-rossiye-iz-za-desheve-yushey-nefti.html>
5. Alarmă în criza economică din Azerbaidjan. <http://haqqin.az/news/36495>
6. *Reforme economice și accelerarea dezvoltării*. http://www.azerbaijans.com/content_1600_ru.html
7. Economia din Azerbaidjan. <http://rg.ru/2015/06/30/resurs.html>

IMPACTUL CRIZEI POLITICE ASUPRA ECONOMIEI NAȚIONALE

Ludmila ROȘCA,

doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM

Valentina URSU,

doctorandă, IRIM

Rezumat

Un sfert de secol Republica Moldova este în proces de consolidare instituțională, de verificare a modelelor tranziției la economia de piață. Aceste procese s-au desfășurat cu multiple dificultăți, provocate de mai mulți factori, printre care menționăm: incapacitatea clasei politice de a-și onora promisiunile declarate în campaniile electorale; conflictul din raioanele de est ale țării; nivelul redus al culturii politice al cetățenilor, al guvernatorilor; insuficiența gospodarilor adevărați, capabili să protejeze proprietatea statului și resursele lui naturale. În acest articol sunt expuse rezultatele unui studiu axat pe relația de interdependență dintre două subsisteme ale sistemului social: politic și economic. Autorii conchid că în condițiile unei economii dezvoltate, guvernarea, indiferent de faptul că este competentă să conducă, să elaboreze strategii și tactici de dezvoltare, creează condiții pentru menținerea stabilității, păcii în societate și dimpotrivă, dacă indicatorii economici sunt în descreștere, ramurile economiei naționale – în criză, apoi instituțiile statului trebuie să depună eforturi colosale pentru a răspunde provocărilor interne și externe. Este cunoscut faptul și chiar recunoscut de unii lideri ai organizațiilor internaționale, că cea mai serioasă, complexă criză societatea moldovenească o trăiește în prezent, iar caracteristicile ei sunt: statul capturat, oligarhic, în care conducătorii instituțiilor politice, financiare au furat propriul popor, sporind în așa fel dependența țării de ajutorul financiar extern. Concluziile și recomandările autorilor vizează schimbarea mentalității cetățenilor Republicii Moldova, care trebuie să devină actori principali ai procesului decizional, să delegheze la guvernare profesioniști integri, patrioți responsabili pentru ceea ce promet, realizează, capabili să deservească interesul național al țării.

Cuvinte-cheie: *criză, criză politică, stat capturat, mentalitate, poziție civică, guvernare, proces decizional*

POLITICAL CRISIS IMPACT ON NATIONAL ECONOMY

Abstract

A quarter of century the Republic of Moldova is in the process of institutional strengthening, checking patterns of transition to a market economy. These processes were conducted with multiple difficulties caused by several factors, among which are: the inability of the political class to fulfill the promises declared in election campaigns; conflict in the eastern districts of the country; low level of political culture of the citizens, of governors; real householders shortage, able to protect state and its natural resources. This article presented results of the study focused on the relationship of interdependence between the two subsystems of the social system: political and economic. The authors conclude that in terms of developed economies, governance, notwithstanding its capability to lead, develop strategies and development tactics, creates conditions for maintaining stability and peace in society and conversely, if the economic indicators are decreasing, branches of national economy - are in crisis, then state institutions should strive to meet the enormous internal and external challenges. It is a known fact and even admitted by some leaders of international organizations, that the most serious, complex crisis the Moldovan society faces is one it lives in in the present, and its characteristics are: captured state, oligarchic state, the leaders of political, financial institutions robbed their own people, increasing in such a way country's dependence on foreign aid. The authors' conclusions and recommendations aimed at changing Moldovan citizens' mentality, who must become leading players in the decision-making process in government, delegate professional integrity, patriots responsible for what they promise, fulfil, able to serve the national interest of the country.

Keywords: crisis, political crisis, captured state, mentality, civic position, governance, decision-making process

La cei 25 de ani de existență a Republicii Moldova conducătorii instituțiilor de stat nu se pot lăuda cu prea multe realizări, putem menționa doar intențiile de reformare, de ameliorare a condițiilor de trai și activitate a cetățenilor. Nu s-a reușit atingerea unei păci sociale, a unui consens asupra vectorilor de dezvoltare, de integrare regională. Dacă în anii 90 societatea moldovenească era divizată în baza criteriului lingvistic, apoi astăzi, în prim plan, iese criteriul politic, vectorul integrării regionale. Înseși clasa politică, fiind dispersată, nu înțelege și respectiv nu apreciază adecvat semnificația coeziunii soci-

ale. Principalele probleme ale realității sociale din Republica Moldova rămân a fi: instabilitatea politică determinată de monopolul asupra instituțiilor statului, corupția în toate sferele de activitate socială, monopolizarea pieței interne. Republica Moldova este un stat capturat, iar instituțiile statului sunt subordonate intereselor de grup. Justiția deservește interesele grupărilor politice și nu mai poate fi reformată. Administrația publică este excesiv birocratizată, lupta cu corupția este mimată. Finanțele publice ratează cea mai mare parte a veniturilor, iar politicile bugetar-fiscale, perimate și inechitabile, subminează economia națională. Criza economică se manifestă și prin încetinirea dezvoltării tuturor sectoarelor economiei, contractarea cererii agregate de consum pe fundalul reducerii remitențelor, a comerțului exterior, precum și majorarea deficitului bugetar. Problemele economice amplifică și mai mult tensiunile din societate, generate de subminarea încrederii populației în sustenabilitatea financiară a bugetului și în acțiunile Guvernului.

Pe parcursul anului 2014 și începutul anului 2015, sistemul bancar moldovenesc a fost bulversat de o serie de fraude de proporții istorice, care riscă să submineze nu doar perspectivele economice, dar și cele de integrare europeană a țării. În noiembrie 2015, 3 bănci (Banca de Economii – BEM, Banca Socială – BS și Unibank – UB), care reprezintă peste o treime din întregul sistem bancar al țării, au ajuns în prag de faliment, iar BNM a instituit regim de administrare specială asupra acestora.¹ Nici o bancă din Republica Moldova astăzi nu este capabilă de a funcționa în regim legal, independent și democratic, cu excepția băncilor cu capital străin aflate pe teritoriul țării. În ultimii 5 ani, conducătorii instituțiilor de stat au delapidat proprietatea publică, și-au utilizat funcțiile publice pentru îmbogățire personală, iar cetățenii au fost abandonați în sărăcie, șomaj și fără perspective la un trai asigurat, sănătos și demn. Incapacitatea instituțiilor statului de a se preocupa de problemele reale și nu de cele sensibile, dar răsuflăte, susțin aprofundarea crizei economice, politice, culturale. În acest context, Republica Moldova are nevoie de asistența partenerilor de dezvoltare, a organizațiilor internaționale speciali-

¹ <http://unimedia.info/stiri/investigatie-the-black-sea-legatura-dintre-furtul-miliardului-si-firma-energokapital-de-la-tiraspol-111204.html>, accesat la 20.09.2015.

zate în monitorizarea proceselor sociale, economice, financiare, juridice. De asemenea, se simte necesitatea unor consultanți permanenți în domeniul gestiunii proceselor politice de democratizare, liberalizare, raționalizare a tuturor segmentelor vieții sociale, procesului decizional. Cu atât mai mult că pentru realitatea politică și socială din Republica Moldova, după săvârșirea „Jafului secolului” este vitală semnarea noului Memorandum cu FMI și înăsprirea condițiilor din partea partenerilor de dezvoltare pentru suportul financiar, tehnic și politic acordat autorităților de la Chișinău. Mai mult decât atât, performanța instituțiilor publice de reglementare trebuie să fie verificate anual. În contextul necesităților acute de susținere a bugetului, care asigură cetățenilor minimul de existență, susținerea financiară externă este o soluție, dar cu condiția monitorizării stricte a activității liderilor instituțiilor financiare. Actualmente, în diverse surse mass-media este controversat apreciată declarația Primului ministru al României despre intenția susținerii financiare/economice a Guvernului de la Chișinău. Nemulțumiri au produs ajutoarele umanitare sub forma produselor alimentare. Este o atitudine corectă față de guvernatorii care au admis „Jaful secolului”, care au lăsat populația fără rezerve, care au pierdut bunul simț, rușinea. Despre alte categorii morale, caracteristice personalității integre nu putem vorbi cu referire la reprezentanții clasei politice de la Chișinău. Condiționarea susținerii financiare a Guvernului Filip de către partenerii de dezvoltare este o reacție la tot ce s-a petrecut în ultimii 5 ani în Moldova. Partenerii de dezvoltare insistă asupra reformelor.

Reformele adevărate și profunde sunt necesare în toate sectoarele: justiție, agricultură, sistemul bancar și financiar, sănătate, educație, transport, administrare publică. În subsistemul judiciar au fost inițiate reforme care n-au reușit să schimbe situația. Și, în continuare, instituțiile protejează interesele grupului care la moment guvernează. De exemplu: alegerea președintelui Curții Supreme de Justiție s-a petrecut ca în timpurile sovietice, a fost propus un singur candidat, dosarul și persoana căruia au fost abordate formal. Practica respectivă contravine principiilor democrației liberale, ale statului de drept, obligațiilor pe care instituțiile Republicii Moldova și le-au asumat semnând Acordul de Asociere.

Alături de reformarea justiției sau combaterea corupției, agenda bilaterală Uniunea Europeană - Republica Moldova încorporează o mulțime de obiective sectoriale, fără de care parcursul european al Moldovei nu poate fi reușit. Unul dintre aceste sectoare este sistemul energetic, subdezvoltat și inefficient, dependent de importuri, și din acest motiv nu poate satisface necesitățile unei economii ce-și propune relansarea. Sau economia și conducătorii statului nu-și doresc relansarea, nu urmăresc obiectivele despre care vorbesc populației, electoratului. Relansarea economiei naționale nu poate fi efectuată fără inventarierea riguroasă a sistemului energetic.

Factorul demografic este foarte activ în determinarea crizei ce caracterizează societatea moldovenească. An de an, populația Republicii Moldova continuă numeric să scadă. Moldovenii își părăsesc casa din cauza lipsei locurilor de muncă și a unei perspective clare în viitor, iar în ultimii ani și din cauza unui mediu social nefavorabil, dominat de corupție, criminalitate și degradare. Potrivit unui sondaj realizat de Magenta Consulting, unul din trei moldoveni ar dori să plece din țară. Totodată, ONU a prognozat că până în 2050 populația Republicii Moldova va ajunge sub două milioane de locuitori.¹

Potrivit datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale (CNAS), la 1 ianuarie 2015 pensia medie în Republica Moldova era de 1087 de lei (aproximativ 55 de euro). Aceasta acoperă doar 65 la sută din minimul de existență de care are nevoie un bătrân din Moldova. Totodată, salariul minim în sectorul real al economiei este 1900 de lei (aproximativ 92 de euro), fiind majorat cu 15% în comparație cu anul trecut. Atât timp cât Republica Moldova nu va rezolva problemele social-economice interne și nu va lupta insistent contra corupției, cetățenii acestei țări vor continua să plece acolo unde viața le este asigurată.

Guvernarea urmează să înțeleagă mesajul miilor de cetățeni care au protestat mai multe luni ale anului 2015. Protestele au pus în evidență numeroase probleme sociale și politice. În perioada protestelor masive (2015-2016) s-a produs o mutație serioasă în mentalitatea moldovenilor, ei au demonstrat maturitate civică, și-au definitivat interesul politic, liderii opoziției de orientări diametral opuse au conștientizat necesitatea consolidării forțelor împotriva monopolului unui partid și a liderului

¹ <http://www.dw.com/ro/moldova-r%C4%83m%C3%A2ne-f%C4%83r%C4%83-oameni/a-18633585>

acestui. Cu toate acestea, rezultatele obținute de mișcarea protestară unită au fost minimalizate de către conducătorii instituțiilor politice, care pe lângă faptul că au neglijat principiile de funcționare ale statului democratic de drept¹, au pierdut legitimitatea guvernării. Teoria politică descifrează conținutul conceptului de legitimitate politică. Acesta a fost elaborat de savantul austriac Max Weber.

Dominația politică, după Max Weber, este o combinație a două elemente: o legitimitate care îi oferă stabilitatea și o autoritate care îi conferă o formă. Astfel, introdusă în circuitul științific de către Max Weber, noțiunea de legitimitate a puterii politice presupune instituirea în mod legal și funcționarea acesteia prin susținerea din partea populației. Legitimitatea puterii este fundamentală în menținerea ordinii politice și concordiei sociale. Fără aceasta, conducătorii se pot baza pe coerciție pentru a-și menține puterea, însă coerciția niciodată nu va asigura pe un termen îndelungat stabilitatea sistemului. Legitimitatea politică face puterea acceptabilă, necesară în accețiunea acelor care sunt subordonați comandamentelor sale.² Legitimitatea este o noțiune ce desemnează un ansamblu de credințe și reprezentări mentale care valorizează anumite calități pe care guvernării trebuie să o posedă pentru a fi acceptați. Astfel, adeziunea la valorile democratice se bazează pe legitimitatea autorităților reieșite din alegeri populare și prin deciziile luate de acestea. Guvernarea actuală din Republica Moldova nu are un caracter legitim. Guvernării trebuie să accepte ideea că acumulând putere, devin automat responsabili de majoritatea evenimentelor care se întâmplă sau nu în țară.

Un indicator general important al funcționării eficiente a puterii îl reprezintă ordinea, stabilitatea și coeziunea socială. Odată cu trecerea de la ordine la dezordine puterea devine compromisă, intră în criză, își demonstrează incapacitatea de a stăpîni situația și pierde din legitimitate. Puterea impusă din start prin forță greu își dobîndește legitimitatea, șansele ei de a obține supunere și ascultare față de dispozițiile și hotărârile pe care le adoptă sunt reduse. Însă interacțiunea dintre puterea politică și societatea civilă prin intermediul mecanis-

¹<http://www.zdg.md/stiri/stiri-politice/ong-urile-condamna-modul-nedemocratic-in-care-a-fost-investit-guvernul-filip>, accesat la 20.03.2016.

² Chagnollaud D. Dicționar al vieții politice și sociale. București: Editura All, 1999, p. 27.

melor instituționalizate au un caracter nesistemic, iar randamentul colaborării dintre părți rămîne deocamdată minimal. Pe de o parte, a existat o intenție declarativă reciprocă de a conlucra; pe de altă parte, sub aspect de conținut, progresul în sensul colaborării și înțelegerii reciproce este insuficient. De aceea, construirea unui sistem politic viabil cu orientare democratică obligă atît societatea civilă, cît și sistemul instituțional la un dialog real și consistent, la diversificarea parteneriatului dintre guvernanți și societate la toate nivelurile, pe baza cărora să se asigure buna funcționare a regimului democratic. Legitimitatea reprezintă starea de lucruri în care cetățenii benevol și conștient recunosc dreptul puterii de a le indica comportamentul în corespundere cu legislația în vigoare. Este de remarcat că legitimitatea unui regim nu poate fi recunoscută odată și pentru totdeauna, ea necesită să fie supusă mereu unei testări/revizuirii, deoarece trebuie să existe mereu o concordanță între promisiunile și obiectivele proclamate inițial și realizarea lor ulterioară.¹

Orice guvernare democratică este obligată să-și verifice mereu comportamentul și rezultatele în raport cu scopurile propuse, să întreprindă măsurile de rigoare ca în cele din urmă să îndreptățească așteptările cetățenilor. Puterea politică guvernantă reprezintă centura de susținere, suportul edificiului social fără de care celelalte elemente ar rămîne separate, nevalorificate. Orice guvernare reală tinde să-și exercite puterea pe întreg teritoriul statului, s-o extindă asupra principalelor domenii de activitate umană, să-și realizeze relațiile cu societatea civilă, cu ceilalți subiecți politici, inclusiv cu opoziția. Prin toate acestea se impune dimensiunea orizontală a puterii. Dimensiunea verticală constă din legăturile stabile dintre diferite niveluri ale administrației publice, precum și din relațiile dintre guvernanți și publicul votant, dintre cei care dețin puterea și cei care o suportă. Insuficiența guvernamentală uneori rezultă nu atît din lipsa de competență a guvernanților, cît din nedorința de a aplica legea în mod consecvent. Puterea prost utilizată creează condiții pentru haos și dezmăț.

Instituțiile sociale îi ajută pe oameni să-și soluționeze problemele fundamentale ce reies din necesitatea unui schimb echitabil, a

¹ Plano J.C., Riggs R.E., Robin H.S. Dicționar de analiză politică. București: Editura ECCE Homo, 1993, p. 92.

adoptării unei decizii colective, a conlucrării, cooperării resurselor și mijloacelor în realizarea unui scop comun. Savanții contemporani, specializați în analiza structural-funcțională a instituțiilor sociale, menționează că problema instabilității ciclice n-ar exista dacă nici o decizie n-ar fi rezultatul votului; am avea mai puține probleme de comunicare, cooperare, sau coordonare dacă n-ar exista dileme sociale; specializarea și delegarea împuternicirilor n-ar produce costuri de agent, dacă informația ar fi disponibilă fără a implica vreun cost; oportunismul *ex post* nu ar fi o problemă dacă n-ar exista schimburi nesimultane etc. Astfel de probleme abordează instituțiile și oferă compromisurile create, pregătind tranzacții avantajoase, care n-ar avea loc în absența lor. Confruntate cu asemenea probleme instituțiile oferă soluții prin care diminuează nesiguranța sau induc stabilitate în relațiile interumane. O problemă actuală, evidențiată și de economiști și de politologi, este problema alegerii raționale. Savanții evidențiază rolul instituțiilor în soluționarea problemei alegerii raționale cu care se confruntă subiectul relațiilor economice, politice.

În aprecierea instituțiilor deosebim două moduri: instituția este echilibrul într-un joc social fundamental și instituția oferă reguli, proceduri, mecanisme de decizie. În susținerea formulei instituției - echilibru a unui joc social fundamental, Schotter accentuează capacitatea de autosusținere și funcția de coordonare. Prin autosusținere, subliniază Schotter, instituțiile evită instabilitățile deciziei și acțiunii colective, instabilități pe care le ameliorează.¹ Din această perspectivă, instituțiile evidențiază unele condiții ale colaborării, printre acestea menționăm: cunoașterea comună, informația împărtășită și strategiile de susținere. Experiența acumulată de instituțiile-echilibre a unui joc social fundamental ne permite să conchidem că autosusținerea soluționează problemele de cooperare, de coordonare, cultivând "punctele-cheie". De exemplu, coordonarea credințelor, în opinia lui Kreps, oferă o strategie de echilibru pentru a face față unor evenimente contingente neașteptate în interacțiuni repetate.

Analiza procedurală a instituțiilor evidențiază teza în conformitate cu care: dacă indivizii ar putea face de câte ori doresc schimburi susten-

¹ Oxford, 1996, Robert E. Goodin, Hans Dieter Klingermann (coordonatori), Manual de Știință politică, tradus de Irina Ana Kantor, Ileana-Cristina Stănuș, Romana Careja, Mirela Nemeș, Andreea-Ioana Cozianu, Olivia Todorean, Cosmin-Gabriel Marian, Iași, Polirom, 2005.

abile, neimplicînd costuri, atunci ar apărea dezechilibre frecvente și unele tranzacții avantajoase n-ar avea loc. În baza acestei abordări a instituțiilor sunt elaborate două modele de funcționare: modelul echilibrului indus de structură și modelul lui Ramer Rozenhal, în care este recunoscut monopolul asupra agendei.¹ În cazul primului model, filtrarea imputurilor sau puterea de a influența agenda apare la nivelul jurisdicțiilor – sectoare specifice de responsabilitate sau control, asemănătoare unor subdiviziuni ale firmelor sau comitetelor specializate ale legislativelor, uneori susținute de reguli suplimentare, care solicită auto-limitare din partea celorlalți actori. Aceste caracteristici ale instituțiilor reprezintă sursa de fricțiuni care împiedică aplicarea corectă în analiza fenomenelor și proceselor sociale a studiului comparat, limitează numărul de rezultate sustenabile ale procesului de elaborare a politicilor. În consecință observăm o dezordine, un proces haotic de adoptare a deciziilor. „Modelul monopolului asupra agendei” este puțin mai structurat. Scenariul adoptării deciziei este concentrat în experiența: cineva aruncă o propunere în joc, o secvență definită de mișcări, care transformă propunerea respectivă în subiectul unei alegeri de tipul: „se acceptă sau nu” și un „status quo” care este punctul de revers dacă propunerea nu se acceptă. Modelul permite analiștilor, în baza analogiei curbilor cererii și ofertei, să elaboreze proiecte segmentare ale procesului decizional, ale activității politice în situații instituționale complexe.

Concluzii. În opinia noastră, clasa politică de la Chișinău în mod inconștient utilizează doar unele elemente ale modelelor de abordare a instituțiilor economice, sociale și politice. Dacă ar cunoaște diversitatea modelelor de abordare a instituțiilor sociale, politice, economice, modul de instituționalizare al unui fenomen, mecanismul de funcționare al instituțiilor, atunci cetățenii Republicii Moldova, societatea civilă, intelectualii etc. – n-ar avea motive de tensiune, de critică, de implicare în procesul constituirii Alianței de guvernare. În condițiile în care se intensifică interinfluențele economiei și politicii și invers, clasa politică dintr-un stat democratic, aflat în plin proces de consolidare al instituțiilor democratice, este obligată să studieze cel puțin Manualul de știință politică, coordonat de Robert E. Goodin, Hans-Dieter Klingemann. Metodic prin conținut, Manualul Oxford este cartea de referință pentru știința și practica politică.

¹ Ibidem

Am auzit comentarii, realizate de politicienii realeși în Parlamentul Republicii Moldova, mesajul cărora ar fi: „o să fie complicat, dar suntem conștienți de responsabilitatea guvernării”; „funcțiile de conducere a instituțiilor puterii de stat sunt doar niște șuruburi” etc. Limba noastră cea română este bogată în conținut și regulile gramaticale permit a utiliza metafora, dar constituirea unei Alianțe de guvernare este un proces cu totul deosebit de competiția lingvistică a liderilor partidelor parlamentare.

Referindu-se la experiența altor state, liderii partidelor parlamentare nu utilizează metoda sistemică, nu realizează un studiu comparat. Ei sunt preocupați de racordarea unei experiențe singulare la interesul de partid și în acest temei lansează propunerea, apreciată în acest studiu în modelul „monopolul asupra agendei”. Această tactică este inefficientă în orice situație, dar mai ales în condițiile de consolidare a instituțiilor politice, economice, socio-culturale, de criză profundă în toate segmentele vieții sociale. Practica socială trebuie să devină obiectul preocupărilor savanților, consilierilor liderilor politici, a conducătorilor de firme, de instituții economice. Din practică noi deducem obiectivele prioritare ale investigațiilor teoretice, ale activității organizatorico-gospodărești, ale instruirii și educației tinerii generații. Realizarea eficientă a obiectivelor impune condiția cunoașterii și valorificării experienței acumulate atât de instituțiile sociale autohtone, cât și de cele ale statelor dezvoltate. O condiție importantă a gestiunii eficiente a proceselor sociale, politice, economice o constituie cunoașterea și asimilarea conținutului modelelor elaborate de savanți, a metodelor de consolidare și funcționare a instituțiilor, de apreciere a activității desfășurate, de evaluare a ponderii partidelor politice și a altor structuri a sistemului politic și economic al societății.

Referințe bibliografice

1. Chagnollaud D. Dicționar al vieții politice și sociale. București: Editura All, 1999.
2. Plano J.C., Riggs R.E., Robin H.S. Dicționar de analiză politică. București: Editura ECCE Homo, 1993.
3. Oxford, 1996, Robert E. Goodin, Hans Dieter Klingermann (coordonatori), Manual de Știință politică, tradus de Irina Ana Kantor, Ileana-Cristina Stănuș, Romana Careja, Mirela Nemeș, Andreea-Ioana Cozianu, Olivia Todorean, Cosmin-Gabriel Marian, Iași, Polirom, 2005.

EFICIENȚA ȘI EFICACITATEA – CERINȚĂ ESEȚIALĂ A ECONOMIEI

Angela CEBAN,
doctor în științe economice, IRIM
Elena BĂDĂRĂU,
doctorandă, IRIM

Rezumat

În știința economică noțiunea de eficiență și eficacitate au pătruns îndeosebi în secolul nostru, deși anumite referiri indirecte pot fi întâlnite încă la W. Petty și Adam Smith, ultimul abordând problema maximizării rezultatelor fără să se refere la minimizarea cheltuielilor. Alături de aceștia, unul din economiștii cu contribuții importante în definirea conceptului de eficiență economică a fost, fără îndoială, italianul Vilfredo Pareto. Concluziile acestuia s-au identificat în secolul trecut cu condițiile de echilibru ale unei economii de piață cu concurența perfectă. În lumea contemporană competitivă, este fundamental de a conduce o companie în jurul conceptelor de economie, eficiență și eficacitate. Un echilibru corect în aplicarea acestora, permite oricărei organizații să fie mai flexibilă și să reacționeze, în ritm mai rapid, provocărilor actuale și viitoare. Multe companii scapă din vederea lor acești 3 E-uri, concentrându-se numai asupra profiturilor și cheltuielilor pe termen scurt, în timp ce, în perioadele agitate, aceste măsuri duc la un risc mai mare. O afacere ar trebui să prefere să se concentreze asupra strategiilor pe termen lung, în cazul în care doresc să-și îmbunătățească performanțele globale și să rămână pe piață. O modalitate bună de a se orienta într-o astfel de direcție este de a căuta, de a crea și de a livra valorile la orice nivel al activității lor.

Valoarea în sine conduce profiturile, și, astfel de profituri sunt finanțate într-o bază solidă în cazul în care 3 E sunt dezvoltate într-un echilibru adecvat.

Cuvinte-cheie: eficiența alocativă și productivă, eficiența tehnică, x-eficiența, eficiența dinamică și eficiența socială

EFFICIENCY AND EFFECTIVENESS - ECONOMY'S ESSENTIAL REQUIREMENTS

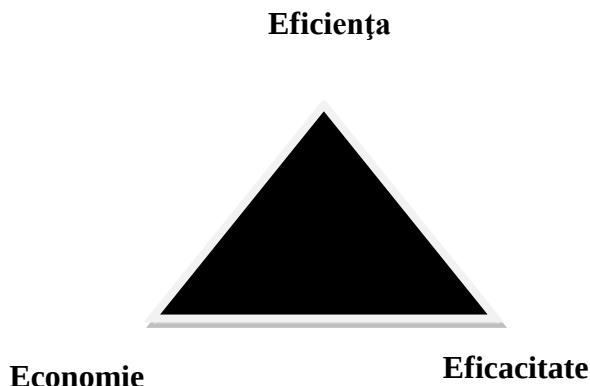
Abstract

In economics the notion of efficiency and effectiveness entered especially in our century, although some indirect references can still be found in W. Petty and Adam Smith, the last approaching the problem of maximizing results without tackling refer to minimize costs. Besides these, one of the economists with important contributions in defining the concept of economic efficiency was undoubtedly the Italian Vilfredo Pareto. His findings were identified in the last century with the condition of balance of a market with perfect competition. In the contemporary competitive world, it is fundamental to run a company based on the concepts of economy, efficiency and effectiveness. A fair balance in the application of these 3 E's, allows any organization to be more flexible and react more swiftly to current and future challenges. Many companies neglect these 3 E's, concentrating only on profits and gains in the short term, while in turbulent periods such measures lead to a higher risk. A business should prefer to focus on long-term strategies if they want to improve their overall performance and remain on the market. A good way to orient in such a direction is to seek, create and deliver value at every level of their business. The value itself drive profits, and these profits are funded on a solid base where 3 E's are developed in an appropriate balance.

Keywords: *allocative and productive efficiency, technical efficiency, efficiency, dynamic efficiency and social efficiency*

În lumea contemporană competitivă este fundamental de a conduce o companie în jurul conceptelor de economie, eficiență și eficacitate. Un echilibru corect în aplicarea acestor 3 E, permite oricărei organizații să fie mai flexibilă și să reacționeze în ritm mai rapid provocărilor actuale și viitoare. Multe companii scapă din vederea lor acești 3 E-uri, concentrându-se numai asupra profiturilor și câștigurilor pe termen scurt, în timp ce în perioadele agitate aceste măsuri duc la un risc mai mare. O afacere ar trebui să prefere să se concentreze asupra strategiilor pe termen lung în cazul în care doresc să-și îmbunătățească performanțele globale și să rămână pe piață. O modalitate bună de a se orienta într-o astfel de direcție este de a cauta, de a crea și de a livra valorile la orice nivel a activității lor. Valoarea în sine conduce profiturile, și astfel de profituri sunt fi-

nanțate într-o bază solidă în cazul în care 3 E sunt dezvoltate într-un echilibru adecvat.

Cîștigurile economice pe termen lung sunt urmate întotdeauna de companii importante. Un lider pe piață rămîne în această poziție atunci cînd acesta este capabil să ofere o valoare la orice nivel; clienților săi, furnizorilor, precum și altor părți cointerestate, care interacționează cu ei.

Realizarea unui echilibru corect a celor 3E nu este întotdeauna ușor. Este nevoie de un angajament puternic din partea conducerii firmei pentru a oferi calitatea admisibilă la costul corect și cu dreptul de inovare. Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă că serviciile și produsele ar trebui să îndeplinească aceste criterii, în scopul de a debloca valoarea pentru întreaga companie.

- ***Economie – reducerea costurilor de producții;***
- ***Eficiența – alocarea unui efort corect;***
- ***Eficacitatea – atingerea obiectivelor.***

Costurile determină profiturile, astfel ideea constă în faptul că o companie furnizează produse și servicii potrivite în conformitate cu nivelul de calitate, și că prețurile corespund așteptărilor pieței. Pentru a evalua crearea costurilor și echilibrul a celor 3 E, este important implementarea unei metodologii specifice. Aceasta ar trebui să ajute pentru a revizui totalitatea costurilor furnizate și a indicatorilor afacerii.

Procedura constituie în a îndeplini un șablon și apoi de a continua cu un audit care va determina scorul total al organizației, oferind o imagine clară a situației celor 3E. Astfel de audit ar trebui să fie organizat în mod regulat, cel puțin o dată în an, în cazul în care compania este într-adevăr dispusă să îmbunătățească performanțele sale. O greșeală comună este de a confunda eficacitatea cu eficiența, care sunt concepte absolute diferite, dar care conlucrează, completându-se unul pe altul în abordarea a celor 3E.

Eficacitatea trebuie să fie înțeleasă pe baza furnizării și realizării obiectivelor. Conceptul ei constă în faptul dacă un obiectiv a fost realizat sau nu. Facînd o performanță bună în înțelesul eficienței este de a furniza la timp ceea ce era de așteptat. Majoritatea directorilor și a directorilor executivi își asumă responsabilitatea de a îndeplini aceste criterii. Cel mai bun mod de a evalua eficacitatea este de a stabili obiectivele înaintea începerii unui proiect sau activității și de a vedea dacă acestea au fost realizate sau nu în conformitate cu standardele stabilite de la început.

Eficiența are un caracter complex. Ea trebuie analizată din punct de vedere economic și social; la nivel microeconomic și macroeconomic; static și dinamic; pe ramuri ale economiei naționale. Indiferent de modul de exprimare și de nivelul analizei, eficiența trebuie să asigure orientarea proiectelor spre domeniile prioritare ale economiei naționale, spre atingerea obiectivelor prevazute în strategia de dezvoltare durabila, economico-socială a țării. [1]

Termenii de eficiență și eficacitate nu sunt noi, ei fiind folosiți încă din antichitate. Ambele cuvinte provin din latină: eficiența deriva din *efficere* = a efectua, iar eficacitatea din *efficax-efficax* = care are efecte dorite.

În domeniul economic, referiri la eficiență pot fi întâlnite la mari gânditori ai secolului trecut, cum sunt Adam Smith sau Karl Marx.

Conceptul de eficiență a cunoscut o largă răspîndire în secolul nostru. În prezent, el are o aplicabilitate generală la aplicarea deciziilor, în orice țară, indiferent de orînduirea sa socială.

Eficiența economică se conturează deci în urma comparării efectelor unei acțiuni (cum ar fi veniturile), cu eforturile necesare producerii ei (cum ar fi cheltuielile).

Se formulează și o altă definiție, astfel: categoria economică de eficiență exprima relația de cauzalitate între efectele rezultate din desfășurarea unei activități și efortul ocazionat de acesta.

Eficiența, pe de altă parte, prevede folosirea corectă a resurselor pentru a realiza o însărcinare. Aceasta înseamnă a consuma factorii de producție într-un mod înțelept pentru a finaliza proiectul. Odata ce obiectivele sunt atinse este important a vedea modul în care acestea pot fi îndeplinite.

Creșterea eficienței înseamnă că întreprinderea este orintată în reducerea cheltuielilor și consumă mai puțin pentru a furniza aceeași cantitate de valoare. Un mod corect de a măsura eficiența este de a confirma procesul pentru a finaliza o activitate și a aloca cantitatea potrivită de resurse. Procedînd astfel, compania poate estima daca volumul factorilor de producție au fost suficiente sau nu pentru realizarea activității. Apoi, rezultatele sunt utilizate pentru a evalua un nou set de factori de producție, care vor stabili dacă cantitatea poate fi redusă sau trebuie să fie ridicată.

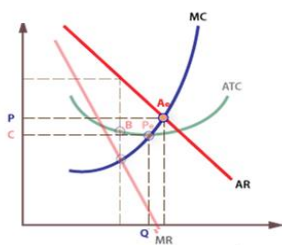
Cu toate acestea, eficiența nu este măsurată întotdeauna în cantitate de resurse, ci mai degrabă în utilizarea practicilor adecvate, pentru a realiza o însărcinare. Aceasta înseamnă că aceeași cantitate de resurse poate fi folosită pentru a realiza o sarcină de lucru, uneori metoda contribuie la identificarea celei mai potrivite metode de a lucra și de a continua să producă în cel mai mic efort posibil. [2]

Acest concept poate fi ușor de înțeles în expresia de afaceri “nu munci din greu, muncește inteligent” sau “mai puțin este mai mult” ceea ce înseamnă de a stabili priorități, de a stabili cantitatea potrivită de factori de producție și de a aborda problemele în cel mai simplu mod pentru a obține aceleași rezultate.

Economia se ocupă de partea financiară. Din cauza că noi trăim într-o lume în care economia este difuzată în fiecare aspect al vieții noastre, este important echilibrarea utilizării resurselor pentru realizarea obiectivelor potrivite, la un cost rezonabil. Evaluarea eficienței companiilor este un mijloc puternic de evaluare a performanțelor companiilor, cât și performanța piețelor și a economiei întregi. Există mai multe tipuri de eficiență, inclusiv *eficiența alocativa* și *productivă*, *eficiența tehnică*, *x-eficiența*, *eficiența dinamică* și *eficienta sociala*.

Eficiența alocativă - are loc atunci când consumatorii plătesc un preț care reflectă *costul marginal privat de producție*. Condiția de eficiență alocativă pentru o companie este de a fabrica o producție unde costul marginal, CM, este egal cu prețul, P.

Costul/venituri

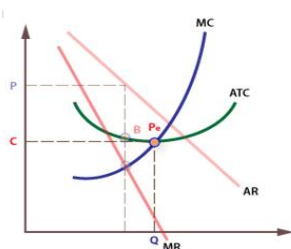

Producție

Figura 1. Eficiența alocativă

Eficiența productivă are loc atunci când o întreprindere combină resursele într-un mod în care să producă o anumită producție la cel mai mic cost mediu posibil. Costurile vor fi reduse la punctul de minim de pe curba costului mediu total al unei firme. Acest lucru înseamnă ca ATC (costul mediu total) = MC (costul marginal), deoarece MC reduce întotdeauna ATC la cel mai jos punct de pe curba ATC .

Costul/venituri

Producție

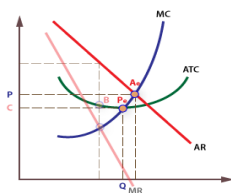
Figura 2: Eficiența productivă

Eficiența tehnică se referă la cât de mult produsul final poate fi obținut dintr-un anumit factor de producție, cum ar fi un lucrator sau

o mașină, sau o anumită combinație de factori de producție. Eficiența tehnică maximă se produce atunci când producția este maximizată la o anumită cantitate de materie primă.

Cel mai simplu mod de a diferenția eficiența productivă și tehnică este să ne gândim la eficiența productivă în ceea ce privește minimizarea costurilor prin ajustarea *mixurilor factorilor de producție*, întrucât eficiența tehnică este maximizarea produsului final de la un anumit mix a factorilor de producție. Pentru a identifica ce produs final poate produce o companie și cât de eficient este el, trebuie să combinăm datele costurilor și veniturilor.

Costuri/Venituri

Producție

Figura 3: Eficiența tehnică

Putem presupune că majoritatea firmelor se confruntă cu o cerere (AR), curba înclinată în jos, și unde MR scade de două ori rata. Schematic, eficiența productivă are loc în cazul în care ATC e la cel mai mic punct al său, și este egal cu MC.

Eficiența X este un concept care a fost aplicat inițial la eficiența de management de Harvey Leibenstein în anii 1960. Conceptul poate fi aplicat în mod special în situațiile în care există mai mult sau mai puțin motivare din partea conducerii pentru majorarea produsului final. Eficiența X are loc atunci când producția unei companii, de la anumiți factori de producție, este mai mare de cât poate fi. Ea apare atunci când companiile operează pe piețe extrem de competitive, unde managerii sunt motivați să producă cât mai mult posibil.

Eficiența dinamică - acest concept este des asociat cu economistul austriac Joseph Schumpeter și înseamnă *progresivitatea tehnologică* și inovare. Joseph Schumpeter afirma că într-adevăr,

firmele care sunt puternic protejate sunt mai mult dispuse la efectuarea unei inovări riscante și generează eficiență dinamică.

Companiile pot beneficia de două tipuri de inovare:

- Procesul de inovare are loc atunci când noi tehnici de producție sunt aplicate la un produs existent. De exemplu, acest lucru este comun în producția de autovehicule, în care firmele sunt în continuă cautare a dezvoltării noilor metode a proceselor de producție.

- Inovarea produselor are loc atunci când firmele generează producție nouă sau le îmbunătățeste pe cele existente. De exemplu, acest lucru este comun în multe piețe de consum, inclusiv electronică și comunicații.

Eficiența socială - există atunci când toate costurile și beneficiile private și existente sunt luate în considerare atunci când se produce o unitate în plus. Insuficiența informației este un tip de ineficiență care poate afecta piețele și firmele în anumite circumstanțe.

La nivelul organizațiilor conduse este evident că eficiența este prioritară, obținerea ei permite performanțe economico-financiare, exprimate cu ajutorul unor indicatori și indici, fiind consecința firească a performanțelor manageriale, generale și specifice. Ele sunt un factor decisiv de amplificare a eficienței și eficacității organizației. Pentru a obține performanțe la nivelul acesteia, este necesar un management performant, prestat de manageri profesioniști. [3]

Referințe bibliografice

1. Vasilescu Ion, Gheorghe Alexandru, Cicea Claudiu, Dobrea Catalin – Eficiența și evaluarea investițiilor, Ed. Eficon Press, București, 2004, p.28.
2. Nicolescu O., Nicolescu L. (2005). Economia, firma și managementul bazate pe cunoștințe, Editura Economică, București.
3. Nicolescu O., Verboncu I. (2001). Metodologii manageriale, Editura Tribuna Economică, București.

DIMENSIUNEA INSTITUȚIONALĂ A GESTIONĂRII CRIZEI REFUGIAȚILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Nicolai AFANAS,
doctorand, IRIM

Rezumat

Refugiații și migranții ilegali au fost și rămân un subiect dificil pe agenda Uniunii Europene (UE), subiect care decenii la rând generează defecte sociale, economice, dar și carențe ale sistemului de securitate comunitar. Statele membre ale UE, mai cu seamă cele cu politici social extinse, sunt un punct de atracție pentru refugiații din întreaga lume. Criza actuală s-a dovedit a fi o forță de dezmembrare a comunității europene, demonstrând fragilitatea și incapacitatea statelor membre de a coagula o strategie unică referitoare la sursele, combaterea și prevenirea fluxurilor de refugiați. Statele au viziuni și interese divergente, ceea ce le motivează la declarații și acțiuni separate de politica generală promovată de UE.

Oficialii comunitari cheamă zadarnic la respectarea și implementarea normelor și valorilor europene în raport cu noii veniți. Liderii statelor afectate de valul de migranți ilegali și refugiați care staționează sau tranzitează țara lor sunt ghidați de interesele naționale, care, în astfel de situații, preiau întâietatea în gândirea politică a elitelor guvernatoare.

Cuvinte-cheie: securitate, gestionare, confruntare, interes național, interdependență, sisteme de securitate, regionalizare

THE INSTITUTIONAL DIMENSION OF THE REFUGEES CRISIS MANAGEMENT

Abstract

The refugees and the illegal migrants have been and still are a difficult subject on the European Union (EU) agenda. This is an issue that causes for decades, social, economic malfunctions and deficiencies in the security community system. The EU member states, mainly those that make use of complex social policies, are a point of interest to the refugees from the whole world. The nowadays crisis has proven to be a force meant to dismantle the European Community and show the member states weakness and incapacity to initiate a strategy on the origins, prevention and fighting against the refugees flows. The states have dissimilar opinions and interests that justify their statements and acts quite divergent from the general

policy lead by the EU. The Community officials are vainly asking for implementation and compliance with the European standards and values for the new entrants. Consequently, the leaders of the states facing the illegal flows of migrants and refugees based or transiting their country, are shadowed by the national interests that in such circumstances come first in the political thinking of the governing elites.

Keywords: security, management, confrontation, national interest, interdependency, security system, regionalisation

Refugiații și migranții ilegali au fost și rămân un subiect dificil pe agenda Uniunii Europene (UE), subiect care decenii la rând generează defecte sociale, economice, dar și carențe ale sistemului de securitate comunitar. Statele membre ale UE, mai cu seamă cele cu politici social extinse, sunt un punct de atracție pentru refugiații din întreaga lume. Bunăstarea și politicile sociale oferite noi veniților, e moneda cu două fețe, pe de o parte primirea refugiaților e un act umanitar asumat prin convențiile semnate de statele europene, dar și un izvor de cetățeni, pentru țările prinse în criza demografică. În același timp, refugiații și migranții ilegali reprezintă un real pericol, prin posibilitatea înrolării lor în grupuri criminale etnice, desfășurarea activității extremiste și nu în ultimul rând a celei teroriste. În plus, statul își asumă cheltuieli bănești, redirectionând resursele care puteau fi folosite în alte scopuri.

Imigrația este o realitate a societății contemporane cu implicații economice, sociale și politice. Susținând această idee, Anna Diamantopoulou, fost comisar european pentru afaceri sociale și ocupare evidențiază faptul că, pe de o parte, în Uniunea Europeană unele state membre se tem că ar putea fi depășite de acest fenomen, iar, pe de altă parte, există critici care califică Uniunea Europeană ca "fortăreața Europei".[8] Abordarea tradițională a relațiilor dintre migrație și securitate accentua dimensiunile economică și socială ale acesteia din urmă, însă o analiză mai atentă a domeniului relevă conexiuni și cu celelalte. Astfel, considerăm că sunt importante pentru analiză următoarele dimensiuni: politică, economică, socială, militară, de mediu și psihosocială. Asupra celei psihosociale ne vom opri într-o secțiune separată, deoarece ea transcende toate celelalte dimensiuni, determinând atitudini specifice față de migranți și ale

migranților. În această analiză, trebuie luat în considerare faptul că migrația poate fi atât cauză a problemelor de securitate, cât și consecință a lor. De asemenea, migrația poate constitui un "adjuvant" al securității, prin beneficiile preponderent economice pe care le produce pentru diverși actori. În ceea ce privește dimensiunea economică, migrația aduce beneficii evidente imigranților și familiilor acestora, una dintre cauzele cele mai frecvente ale producerii acestui fenomen constând în discrepanțele de dezvoltare economică dintre țările și regiunile lumii. Urmărind gradul de dezvoltare a regiunilor și rata netă a migrației, se observă că fluxurile de migrație se îndreaptă către regiunile dezvoltate

Criza actuală s-a dovedit a fi o forță de dezmembrare a comunității europene, demonstrând fragilitatea și incapacitatea statelor membre de a coagula o strategie unică referitoare la sursele, combaterea și prevenirea fluxurilor de refugiați. Statele au viziuni și interese divergente, ceea ce le motivează la declarații și acțiuni separate de politica generală promovată de UE. Oficialii comunitari cheamă zadarnic la respectarea și implementarea normelor și valorilor europene în raport cu noii veniți, la rândul lor, liderii statelor afectate de valul de migranți ilegali și refugiați care staționează sau tranzitează țara lor sunt ghidați de interesele naționale, care în astfel de situații preiau întâietatea în gândirea politică a elitelor guvernatoare, în plus, acestea trebuie să țină cont de preferințele populației locale care este reticentă la străini, percepuți ca sursă de pericol și forță ce bulversează situația social-politică. [7] Programul Haga, adoptat de Consiliul European din noiembrie 2004, invită Comisia Europeană "să prezinte un plan de politici privind migrația legală, inclusiv proceduri de admitie capabile să răspundă prompt cererii fluctuante de lucrători migranți pe piața muncii, înainte de sfârșitul anului 2005". Ca urmare, Comisia Europeană a adoptat, în martie 2005, Cartea Verde privind o abordare a UE pentru gestionarea migrației economice.

Documentul urmărește stimularea de dezbateri publice asupra necesității de dezvoltare a unei strategii a Uniunii Europene pentru gestionarea fluxurilor de lucrători migranți, precum și a regulilor ce ar trebui adoptate la nivel comunitar privind condițiile de intrare și rezidență pentru cetățenii statelor terțe care se deplasează din motive economice. La dezbateri au fost invitate instituțiile UE, statele membre, mediul acade-

mic, mizându-se și pe participarea la discuții a societății civile și a partenerilor sociali. Luând în considerare faptul că migrația economică contribuie deja direct la dezvoltarea economică și socială a Uniunii Europene, se așteaptă ca acest fenomen să sporească și să joace un rol tot mai însemnat în acoperirea nevoilor pieței muncii europene, având în vedere declinul demografic și îmbătrânirea forței de muncă din UE. Urmând tendințele actuale, declinul ce se va înregistra între anii 2020 și 2030 în privința vârstei populației active din Uniunea Europeană va determina o scădere a numărului de persoane angajate până la circa 20 milioane de persoane. Astfel de evoluții vor avea un impact semnificativ asupra creșterii economice generale a statelor membre, asupra funcționării pieței interne și competitivității întreprinderilor europene.

Spațiul Schengen, gândit ca o zonă de liberă circulație a persoanelor ce se întemeiază pe Acordul Schengen. Acesta a fost semnat la 14 iunie 1985 și viza eliminarea controalelor la frontierele comune. Primele state semnatare au fost Germania, Franța, Belgia, Luxemburg și Olanda. Cinci ani mai târziu a fost elaborată și semnată Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen. Aceasta a eliminat controalele la frontierele interne ale Spațiului Schengen și a creat o singură frontieră externă, unde controalele de imigrare pentru spațiul Schengen se efectuează potrivit normelor comune ale statelor membre. [6] Problema migranților este privită în țările de destinație și în cele de origine în dublu sens: ca sursă de beneficii, dar și ca sursă a problemelor. În țara de origine, se observă fenomene cu impact negativ asupra dezvoltării acesteia, precum „brain drain” (emigrarea forței de muncă înalt calificate) și lipsa forței de muncă în anumite sectoare ale economiei naționale, ceea ce conduce la scăderea productivității și a veniturilor realizate, dar și a calității vieții cetățenilor. În același timp, au loc și fenomene cu impact pozitiv asupra aceleiași economii, cum ar fi aceste fluxuri de capital care intră în țară, sporind într-o oarecare măsură produsul intern brut, dar și creșterea nivelului de trai al familiilor emigranților și a comunităților din care aceștia provin. Prin urmare, veniturile ce ar fi putut fi generate de forța de muncă emigrantă sunt compensate, mai mult sau mai puțin, de capitalul financiar trimis de aceasta în țara de origine. Măsura în care această compensare este pozitivă sau negativă depinde de diverși factori și rămâne o problemă complicată.

Președintele Comisiei UE, M. Jean-Claude Juncker afirma că: "în ciuda fragilității UE, ea este identificată ca cel mai prielnic tărâm pentru a solicita azil". Numărul de solicitanți demonstrează că uniunea inspiră încredere și are un înalt grad de atractivitate socială, fiind recunoscută nu doar pentru bunăstarea social-economică, dar și ca un spațiu unde persistă ordinea și dreptatea. Aceste calificative au în cazul dat forța inversă, tentând populația din diferite colțuri ale lumii să vină în UE. Venirea acestora în număr exorbitant de mare și naște criza dată. Astfel, prioritatea imediată a UE, este identificarea soluțiilor durabile care ar fi acceptate și convenabile instituțiilor comunitare, statelor membre, populației băștinașe și nu în ultimul rând refugiaților și migranților ilegali. Constatăm cu regret, că o ecuație care ar mulțumi toate părțile implicate nu poate fi, astfel, rezolvarea vine cu adoptarea unei politici de compromis și toleranță, între UE și statele membre, unde instituția va fi capabilă să impună reguli comune de comportament în raport cu refugiații, ținându-se cont de interesele statelor membre, cât și interesele băștinașilor "sufocați" de numărul prea mare de migranți ilegali și refugiați care dărmă viața liniștită și domolă a "vechiului continent". De aici, trebuie asumate și aspirațiile refugiaților care pentru prima fază nădăjduiesc să supraviețuiască, iar mai apoi și să se autoafirme.

Relocalizarea echitabilă în bază de cote acordate de UE în baza numărului populației și PIB-ului național a celor cel puțin 160000 de persoane, reprezintă un mecanism de aplicare a principiului solidarității europene prin asumarea nu doar a beneficiilor integrării, dar și a obligațiilor de membru. Din păcate, identificăm cel puțin două contra argumente acestui proiect, nedorința tuturor statelor membre de a-și asuma refugiați, argumentată prin lipsa de resurse și temerea confruntărilor sociale și cea de-a doua - nedorința refugiaților de a se localiza în orice stat. Majoritatea din cei veniți pe continentul european au patru destinații favorite: Germania, Austria, Suedia și Marea Britanie, aceasta explicându-se prin atractivitatea politicilor sociale care le aplică aceste state în raport cu noii veniți. Președintele comisiei UE afirmă că: "statele membre trebuie să întreprindă măsuri suplimentare, ambițioase, puternice și concrete", noi vom adăuga că aceste acțiuni trebuie efectuate în comun, dacă nu, uniunea riscă să intre pe calea destrămării politico-instituționale. Un alt demnitar eu-

ropean de rang înalt, Dimitris Avramopouls, comisarul european pentru migrație și afaceri interne, constata că: "doar existența normelor și condițiilor comune de solicitare și obținere a azilului pot soluționa problema creată". Tratarea solicitanților echidistant în baza normelor comunitare în opinia noastră e doar o parte a măsurilor care trebuie implimentate la acest moment, mai important credem este acordarea echivalentă a alocărilor sociale, astfel, refugiații nu vor fi captați de anumite state membre ci de UE per ansamblu.

Turcia, fiind țara cu cea mai mare populație de refugiați, joacă un rol foarte important în rezolvarea crizei. Aceasta adăpostește aproximativ trei milioane de refugiați, iar dintre aceștia, aproximativ un milion care au venit pe cale maritimă anul trecut, au trecut prin Turcia.

Printre celelalte propuneri prezentate la summitul UE - Turcia pe 7 martie 2016 se numără liberalizarea vizelor în UE pentru cetățenii Turciei și accelerarea discuțiilor privind aderarea la UE. De asemenea, propunerile vor include o finanțare mai mare acordată Turciei pentru a o ajuta cu influxul de refugiați, pe lângă cele 3 miliarde de euro deja promiși de către UE. Aceasta nu este o stradă cu sens unic, Turcia are nevoie de UE și UE are nevoie de Turcia. Europa se confruntă cu o criză a refugiaților și a imigrării fără precedent. Acest lucru este valabil și pentru Turcia, ceea ce face colaborarea dintre cele două esențială.[1]

Președintele Parlamentului UE Martin Schulz, cu privire la liberalizarea vizelor pentru turci a reiterat faptul că: "Parlamentul European, în rolul său de co-legislator, va încerca să contribuie la maximum pentru a obține un rezultat de succes în următoarele luni". Totuși, motivul de îngrijorare al Parlamentului în legătură cu libertatea presei în Turcia și a menționat că aderarea țării și criza refugiaților sunt două subiecte ce ar trebui tratate separat.

Criza a scos la iveală încă o dată deficiențele și viteza redusă a procesului decizional în UE. Diferența dintre uniune și un stat unitar este capacitatea instituțională de a răspunde la situații de criză. Deci, UE a demonstrat o dată în plus că la moment nu dispune de suficiente mecanisme operaționale de intervenție și stopare a unei probleme. Instituțiile comunitare își demonstrează incapacitatea de a gestiona criza, chiar dacă Tratatul de la Lisabona prevede în articolul 78,

"aplicarea acțiunilor de urgență în cazul fluxurilor enorme de oameni proveniți din state terțe", acestea rămân prevederi al *acquis*-lui comunitar. Criza refugiaților este amplificată de criza financiară care bântuie UE în ultimii 8 ani. Multe state membre sunt încorsetate în bugete austere, astfel, solicitanții de azil sunt tratați ca o povară financiară suplimentară. Alocarea a 70 de miliarde de euro din bugetul UE pentru asistarea de urgență a statelor membre, necesare pentru gestionarea refugiaților, migranților ilegali și frontierelor este văzută de Bruxelles ca un prim pas în stabilizarea situației, controlul și soluționarea acesteia. În general, străinii sunt mult mai vulnerabili față de șomaj, decât naționalii. De asemenea, străinii sunt afectați diferit de șomaj, în funcție de naționalitatea lor. Aceste diferențe se datorează tendințelor economice, dar și naturii activităților desfășurate de străini. Aceleași influențe au structura demografică a populației străine și momentul când migranții au ajuns în țara gazdă. Gradul de ocupare al migranților este determinat și de profilurile acestora. Șomajul variază în funcție de vârstă, sex, naționalitate, categorie de migranți (refugiați, membru de familie sau lucrător), aptitudini, experiență profesională și durata șederii. Cunoașterea limbii țării gazdă contribuie semnificativ la integrarea pe piața muncii și în societate.[9]

Redirecționarea resurselor financiare comunitare, presupune preluarea resurselor din programele și proiectele UE care sunt la faza de planificare, demarare, iar unele chiar desfășurare; majoritatea acestor proiecte erau predestinate pentru politicile extracomunitare. În acest mod, criza va afecta statele din proximitatea uniunii, fiindu-le limitate numeric și cantitativ proiectele UE. Republica Moldova va fi afectată de asemenea de acest proces, mai ales pe fondul inexistenței progreselor instituționale și politice din țara noastră. Este cunoscut faptul că UE se conduce de principiul "mai mult pentru mai multe", mai multe programe și proiecte pentru mai multe progrese, ori, putem conchide că partenerii noștri europeni vor putea argumenta perfect micșorarea sau chiar stoparea finanțărilor. În contextul amplificării fluxurilor necontrolate și ilegale de migranți și refugiați, reprezintă un pericol de acces al grupărilor criminale, extremiste și teroriste. UE mărește finanțarea instituțiilor comunitare specializate, ca Biroul European de Poliție (Europol), Agenția Europeană pentru Managementul Cooperării Operaționale la Frontierele Externe ale Statelor Membre UE (FRONTEX), Biroul European de Sprijin pentru Azil

(EASO), activitatea cărora trebuie să fortifice securitatea comunitară, să identifice sursele de insecuritate provenite prin fluxul de refugiați și migranți ilegali. Adică, creșterea numărului de persoane care trece frontiera comunitară necesită creșterea numerică a personalului instituțiilor nominalizate, iar, ca urmare și a cheltuielilor acestora.

EASO este o agenție a Uniunii Europene (UE) înființată în temeiul Regulamentului (UE) nr. 439/2010 al Parlamentului European și al Consiliului. Agenția joacă un rol important în punerea în aplicare în mod concret a sistemului european comun de azil (SECA). EASO a fost înființat în vederea intensificării cooperării practice pe probleme de azil și a sprijinirii statelor membre în îndeplinirea obligațiilor ce le revin, la nivel european și internațional, de a oferi protecție persoanelor aflate în nevoie. EASO acționează ca centru de expertiză în materie de azil. De asemenea, oferă sprijin statelor membre ale căror sisteme de azil și de primire se confruntă cu presiuni deosebite. [2] Obiectivul EASO este acela de a facilita, a coordona și a îmbunătăți cooperarea practică dintre statele membre cu privire la numeroasele aspecte legate de azil. EASO oferă: 1. sprijin practic și tehnic statelor membre; 2. sprijin operațional statelor membre cu nevoi specifice și statelor membre care se confruntă cu presiuni deosebite asupra sistemelor lor de azil și de primire, inclusiv coordonarea unor echipe de sprijin pentru azil, formate din experți naționali în materie de azil; 3. informații bazate pe dovezi pentru procesul de elaborare a politicilor și a legislației UE în toate domeniile care au impact direct sau indirect asupra azilului.

Activitățile principale ale EASO oferă mai multe tipuri de sprijin: sprijin permanent: sprijinirea și stimularea calității comune a procesului de azil prin formare comună, un program comun de formare în materie de azil, calitate comună și informații comune privind țara de origine (ITO); sprijin special: asistență personalizată, consolidarea capacităților, relocare, sprijin specific și instrumente speciale de control al calității; sprijin pentru situații de urgență: organizarea solidarității pentru statele membre care se confruntă cu presiuni deosebite, prin acordarea de sprijin temporar și asistență pentru restaurarea sau reconstruirea sistemelor de azil și de primire; sprijin pentru informare și analiză: partajarea și compilarea de informații și date, analize și evaluări la nivelul UE, inclusiv analize și evaluări ale tendințelor la nivelul UE; sprijin pentru țările

terțe (țările care nu sunt membre ale UE): sprijinirea dimensiunii externe a SECA, sprijinirea parteneriatelor cu țări terțe pentru găsirea unor soluții comune, inclusiv prin consolidarea capacităților și programe regionale de protecție, precum și coordonarea măsurilor statelor membre privind reinstalarea.

Începând din 1999, UE a făcut eforturi pentru crearea unui Sistem european comun de azil (SECA). În 2013 au fost adoptate alte acte legislative, pentru a armoniza anumite aspecte ale procedurilor naționale în materie de azil și pentru a garanta că acestea sunt sigure, echitabile, eficiente și nu permit folosirea abuzivă a sistemului. Armonizarea standardelor privind protecția și primirea solicitanților în UE reprezintă unul dintre principalele obiective ale sistemului comun. În acest fel, solicitanților de azil li se garantează, peste tot în UE, aceleași oportunități în materie de protecție internațională. În același timp, sistemul comun se bazează pe cooperarea practică și eficientă a statelor membre, pe solidaritatea dintre ele și în relația cu țările de origine și de tranzit. Statele membre ale UE stabilesc procedurile pe baza cărora imigranții intră pe teritoriul lor și decid de câți dintre aceștia au nevoie pe piața muncii. Pentru a completa și armoniza politicile naționale în materie de imigare, UE elaborează un cadru juridic comun. Acesta include condiții privind intrarea și șederea anumitor categorii de imigranți (studenți, cercetători, lucrători), cu scopul de a simplifica procedurile aplicabile în cazul lor și de a le asigura drepturi valabile peste tot în UE. De exemplu, cetățenii din țări terțe, care au locuit legal într-un stat membru al UE timp de cel puțin cinci ani au dreptul de a primi statutul de rezident pe termen lung, valabil la nivelul întregii Uniuni. Acesta le conferă o serie de drepturi economice și sociale, similare celor de care beneficiază cetățenii UE. [4]

Includerea migranților ilegali și a refugiaților în societatea europeană, este sarcina primară care urmează a fi realizată de structurile comunitare și statele membre pentru dezvoltarea durabilă a societății europene. Uniunea și statele membre trebuie să schimbe paradigma de abordare a solicitanților de azil, prin trecerea treptată de la politicile de asistență la cele de motivare, inclusiv, motivarea studierii limbii, respectarea și tolerarea normelor și valorilor locale, angajarea legală în câmpul muncii, astfel, resortisantul devenind parte integră a societății statului primitor. Autoritățile vor trebui să lupte împo-

triva segregării sociale și creării ghetourilor în bază etnică, religioasă sau socială, în caz contrar "vechea europă" va dispărea ca entitate civilizațională, iar în locul ei făurindu-se o unitate pestriță, unde amenințările majore provin nu din spațiu extracomunitar, ci din eterogenitatea socială.

Referințe bibliografice

1. Eurodeputații dezbate rezultatul de la summitul UE - Turcia// <http://www.europarl.europa.eu/news/ro/news-room/20160304STO17381/Eurodeputa%C5%A3ii-dezbate-rezultatul-de-la-summitul-UE-Turcia> (vizualizat la 9.04.2016).
2. European Asylum Support Office// <https://easo.europa.eu/> (vizualizat la 23.03.2016).
3. European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders// <http://frontex.europa.eu/> (vizualizat la 26.03.2016).
4. Migrație și azil. O Europă mai deschisă și mai sigură. Luxemburg: OPUE, 2014.
5. Moșneaga V., Dimensiuni instituționale și umane ale proceselor de migrație în Republica Moldova (analiza etnopolitologică) : Teză de doctor habilitat în științe politice. Chișinău, 1999.
6. Onească I.,(coord.) Politica de migrație a Uniunii Europene – implicații pentru piața muncii. București: Alpha MDN, 2013.
7. Sarcinschi Al., Migrație și securitate. București: UNA "Carol I", 2008.
8. Tudorache C. M., Efectele circulației forței de muncă în Uniunea Europeană// <http://store.ectap.ro/articole/142.pdf> (vizualizat la 2.04.2016).
9. Tudorache C. M., Evoluția fenomenului migrației în Europa// <http://www.store.ectap.ro/articole/211.pdf> (vizualizat la 20.03.2016).

DIRECȚII STRATEGICE DE DEZVOLTARE A ACTIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA

Tatiana LUCA,

master în științe economice, IRIM

Rezumat

Cercetarea include analiza modalităților de ajustare a intereselor economice ale Republicii Moldova la dezideratele economiei europene și mondiale, sunt abordate tendințele comerțului exterior, problemele atragerii capitalului străin și strategiile preferențiale de aderare economică a Republicii Moldova la economia mondială. De asemenea, în calitate de perspectivă de dezvoltare social-economică în condițiile globalizării, sunt elucidate mecanismele și impactul extinderii procesului de cooperare și integrare europeană.

Cuvinte-cheie: *activitate economică externă, comerț internațional, cooperare economică, export, import, integrare*

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Abstract

Research analyses the ways to adjust the Republic of Moldova's economic interests to the requirements of global and European economy. The author tackles the external trade tendencies, the problems of attracting foreign capital, and the preferential strategies of economic accession of Republic of Moldova to the world economy, searching the ways to adjust the economic interests of the Republic of Moldova with the global and European economic standards. Also, as a prospect of economic development in terms of globalization, the problems and impacts of the process of European integration and cooperation are discussed.

Keywords: *foreign economic activity, international trade, economic cooperation, export, import, integration*

Activitatea economică externă joacă un rol decisiv în dezvoltarea cu succes a economiilor naționale[3]. Una din trăsăturile caracteristice ale economiei actuale este dependența ei de participarea la

schimbul economic internațional, tranzacțiile internaționale deși factorii dezvoltării interne continuă să rămână a fi decisivi. Factorii externi, parte integrantă a sistemului de relații economice externe, sunt numeroși, complecși și contradictorii. În cea mai mare parte ei constituie temelia dezvoltării unor firme, sectoare sau țări, dar și a sărăciei, retrogradării economice a unor mari regiuni ale lumii, drept dovadă poate servi impactul crizei financiar- economice mondiale actuale asupra economiei tuturor țărilor lumii.

Indiscutabil, caracteristica dominantă a acestui început de mileniu o reprezintă creșterea gradului de integrare a interdependențelor la scară planetară. Economia unei țări nu poate exista și nu poate fi viabilă decât în cadrul și în legătură cu economiile celorlalte țări. Economia mondială se bazează pe un amplu sistem de interdependențe economice internaționale. În cadrul acestui sistem de conexiuni, interesele și problemele economiilor naționale se întrepătrund și numai în virtutea acestor legături și raporturi calitative diferite ele pot exista și progresa.

Tranziția la economia de piață în Republica Moldova a condiționat deschiderea ei către lume, inclusiv anularea restricțiilor în domeniul activității economice externe. Liberalizarea comerțului exterior este înscrisă în mai toate secvențele de reformă economică – gândite teoretic sau aplicate în practică - ca unul dintre primii pași. Liberalizarea mișcării internaționale a mărfurilor, capitalurilor, serviciilor, persoanelor, forței de muncă și a tehnologiilor conduce la dispariția granițelor comerciale, nu însă și a granițelor naționale (deocamdată). După obținerea independenței, relațiile comerciale externe ale Republicii Moldova cu diferite țări ale lumii au cunoscut o largă extindere, asigurându-se o reorientare geografică a acestor relații. Totodată, e de menționat că situația în domeniul comerțului exterior al Moldovei este deosebit de critică. Pe parcursul întregii perioade de tranziție balanța comercială a fost negativă iar în ultimii ani a atins un nivel extrem de mare.

Evoluția relațiilor externe ale Republicii Moldova a început odată cu declararea independenței Republicii pe 27 august 1991. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene este organul central de specialitate al administrației publice, abilitat să promoveze și să realizeze politica externă a statului. Moldova este

membră a unor organizații internaționale ca: Consiliul European, Organizația Mondială a Comerțului, Parteneriatul pentru Pace, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Organizația Internațională a Francofoniei, Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est, etc[5].

Potrivit conceptului de dezvoltare durabilă a societății, comerțul are o importanță strategică pentru dezvoltarea echilibrată și viabilă a sistemelor economice și sociale din orice țară.

Economia oricărei țări, indiferent de mărimea acesteia și nivelul de dezvoltare, are conexiune cu lumea externă prin mecanismul schimburilor comerciale externe cu bunuri și servicii. Nivelul exporturilor și importurilor are impact asupra prețurilor interne, cursului valutar, ratelor procentuale, volumul cererii totale și PNB, deci asupra echilibrului macroeconomic în ansamblu.

În acest context, capacitatea țării de a-și asigura “suveranitatea economică” poate fi apreciată prin optica realizărilor acesteia la capitalul comerțului exterior cu bunuri și servicii (în continuare – comerțul exterior). Ultimul, fiind parte a unui sistem complex de relații economico-sociale și politice, este sensibil și este determinat de o multitudine de factori de impact direcți și indirecti, fără considerarea cărora nu este posibilă conturarea tabloului real.

Comerțul internațional este avantajos – chiar dacă nu în egală măsură – tuturor țărilor participante la schimburi. Permite țărilor ca, prin specializarea în producerea unei game mai înguste de mărfuri să utilizeze mai intens resursele abundente și ieftine și să beneficieze de avantajele economiilor de scară. Beneficiile comerțului internațional nu se limitează doar la schimburile de bunuri și servicii. Apar avantaje și din compensarea unor fluxuri de mărfuri și servicii cu fluxuri ale forței de muncă și de capitaluri, acest din urmă caz reprezentând schimbul de bunuri curente pentru bunuri viitoare.

Comerțul exterior este important pentru RM din multe considerente, în special ținând cont de piața locală relativ îngustă, precum și de faptul că baza internă de materii prime și resurse energetice este insuficientă pentru acoperirea necesităților țării – atât pentru consumul intermediar (producerea de bunuri și servicii), cât și pentru cel final (consumul gospodăriilor casnice, al administrației publice și

private), ceea ce determină un nivel înalt de dependență față de importuri. Structura comerțului exterior reprezintă un important factor, capabil să influențeze direct și indirect nu doar asupra nivelului de dezvoltare economică la general, dar și asupra calității vieții cetățenilor țării.

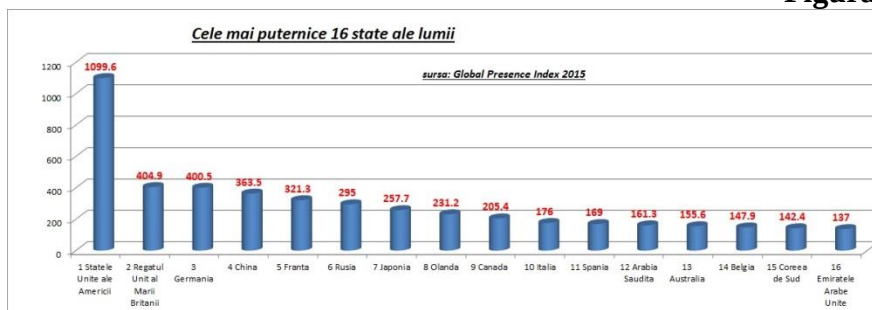
Comerțul exterior are un rol însemnat în asigurarea economiei naționale cu materii prime, combustibil și energie, utilizarea eficientă a forței de muncă, utilizarea completă și intensivă a capacității de producție și creșterea nivelului tehnic și al calității mărfurilor autohtone ca premisă a sporirii competitivității ofertei de mărfuri autohtone pe piețele externe. Rolul esențial al comerțului ca factor de progres, își pune amprenta pe toate laturile existenței sociale, de la economie la politica și cultură [4].

Reforme economice în Republica Moldova și componența ei indispensabilă - liberalizarea comerțului extern — au definitizat schimbările globale de perspectivă ale relațiilor comerciale și economice cu alte țări. Pe parcursul efectuării schimbărilor Republica Moldova a selectat căile prioritare în politica sa comercială bazate pe criterii recunoscute și obiective.

Politica comercială a Uniunii Europene trebuie privită în contextul a două dintre realitățile actuale: importanța Uniunii ca actor mondial major și modul în care globalizarea contribuie la schimbarea mediului internațional. UE este cea mai mare economie din lume, cel mai mare exportator și importator, principalul investitor și beneficiar al investițiilor străine și cel mai mare donator de ajutor. Deși reunește doar 7 % din populația mondială, Uniunea deține peste un sfert din rezervele mondiale de bogăție, măsurate de produsul intern brut (PIB) – valoarea totală a bunurilor și serviciilor produse [6].

Piața unică europeană face posibilă libera circulație a mărfurilor, serviciilor, persoanelor și capitalurilor, fiind elementul-cheie care îi permite Uniunii să creeze locuri de muncă prin intermediul comerțului cu alte țări și regiuni. Uniunea Europeană este cea care răspunde de piața unică, nu guvernele naționale. Tot Uniunea gestionează și relațiile comerciale cu restul lumii. Prin intermediul său, statele membre se exprimă la unison în cadrul negocierilor internaționale, deținând astfel o influență considerabil mai mare decât ar deține separat. Uniunea Europeană este un actor economic și politic activ, cu interese și responsabilități regionale și mondiale în creștere.

Figura 1

Sursa: http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-cele-mai-puternice-10-tari-din-lume-raport.htm

Clasamentul realizat se calculeaza complex, tinind cont de prezenta economica a tarii, de cea militara, de fluxurile migratorii, dar si de indicatori privind turismul, dezvoltarea IT&C si multe alte criterii. In final, se pondereaza fiecare indicator si rezulta un indice global dupa care spaniolii de la Elcano Royal Institute publica anual clasamentul celor mai puternice state. In editia din 2015, primele 3 locuri sunt ocupate de SUA, Marea Britanie si Germania. China e pe locul al patrulea, iar rusii sunt pe pozitia a sasea. SUA e la mare distanta de urmatoarea clasata, ea fiind lider dupa patru criterii: economic, militar, tehnologic, și cel al afacerilor externe. Regatul Unit a fost mult timp o superputere mondială, controland demult prin coloniile sale, aproape un sfert din suprafața terestră a planetei. Plasata în randul primelor șapte economii ale lumii dupa marimea Produsului Intern Brut, Marea Britanie continuă să exercite o influență prin poziția sa de lider al Commonwealth. Marea Britanie este, de asemenea, al șaselea stat dupa marimea cheltuielilor militare. Germania este cunoscuta pentru economia puternica (a patra din lume), dar si prin domeniul tehnologic si inovatie. Statul german are, de asemenea, o prezență militară puternică, fiind, alaturi de China, cei mai mari exportatori mondiali. China continuă să isi extindă sfera de influență la nivel mondial, dublandu-si puterea economică și militară. Deși are zone in care se afla mult sub SUA (securitatea energetică, tehnologică, afaceri externe), sunt analisti care estimeaza ca in jurul anilor 2030 ar putea deveni lider mondial. Franța: Națiune cu un standard ridicat al vietii, implicata puternic în probleme inter-

naționale. Deși, Franța se afla pe locul destul de scăzută în domeniul securității energetice, poziția sa în calitate de membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU îi îmbunătățește poziția în diplomația mondială [9].

Pe parcursul semestrului I 2016 economia Moldovei a continuat să fie influențată de un șir de factori, atât interni, precum și externi: sancțiunile reciproce dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană, restricțiile impuse la importul de vinuri și unele produse agricole din Moldova de către autoritățile de resort din Federația Rusă și recesiunea din această țară, criza din Ucraina, problemele în sectorul bancar, diminuarea volumului transferurilor bănești ale persoanelor fizice din străinătate, seceta din vara anului 2015 etc. Ca rezultat, au scăzut unele volume ale producției de mărfuri și servicii, comerțului exterior etc. Politica monetară rigidă a Băncii Naționale a Moldovei (BNM) a condus la diminuarea ratei inflației și deprecierei mai mici a valutei naționale, dar în același timp, creșterea ratelor dobânzilor la credite.

Produsul intern brut (PIB) a crescut neesențial. Produsul intern brut în trimestrul I 2016 a însumat 27,1 mild. lei, majorându-se față de perioada respectivă a anului 2015 cu 0,8% (în prețuri comparabile). Cea mai semnificativă influență asupra creșterii PIB a avut valoarea adăugată brută creată în comerț cu ridicata și cu amănuntul – cu 0,5 puncte procentuale (p.p.), industria extractivă și prelucrătoare și informații și comunicații – câte 0,3 p.p., agricultură și activități profesionale, științifice și tehnice – câte 0,2 p.p.

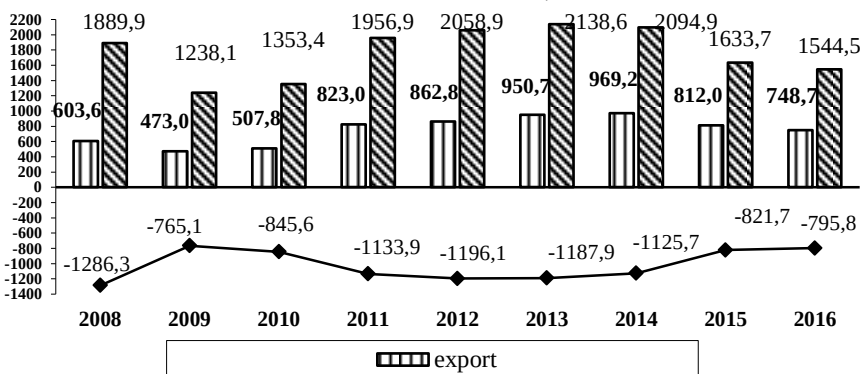
Gradul de dependență a economiei naționale de exterior rămîne a fi înalt. Conform datelor preliminare ale Balanței de plăți pentru trimestrul I 2016, deficitul contului curent a constituit 7,8% în raport cu PIB (în trimestrul I 2015 – 10,5%), transferurile persoanelor fizice (compensarea pentru muncă și transferurile personale) – 23,2% (25,1%), acumularea netă de pasivele la investițiile străine directe – 3,3% (10,7%), balanța negativă a bunurilor și serviciilor – 31% (34,7%).

Exporturile și importurile s-au diminuat. În ianuarie-mai 2016 exporturile au scăzut cu 7,8%, iar importurile - cu 5,5%. Soldul negativ al balanței comerciale a constituit 795,8 mil. dolari SUA, față de 821,7 mil. dolari în ianuarie-mai 2015. Gradul de acoperire al importurilor cu exporturi a constituit 48,5%, fiind cu 1,2 p.p. mai mic decât în ianuarie-mai 2015.

Evoluția *comerțului exterior* în primele 5 luni 2016 a fost influențată de situația creată pe plan extern, în special, de situația geopolitică din regiune, scăderea prețurilor mondiale la produse alimentare și resurse energetice, restricțiile comerciale impuse Federației Ruse, precum și deprecierea valutei naționale. Prin urmare, exporturile s-au diminuat cu 7,8% (în termeni nominali) și importurile - cu 5,5%. În valoare absolută, exporturile de mărfuri realizate în ianuarie-mai 2016 s-au cifrat la 748,7 mil. dolari SUA, mai puțin cu 63,3 mil. dolari comparativ cu ianuarie-mai 2015, iar importurile au însumat 1544,5 mil. dolari, mai puțin cu 89,2 mil. dolari, respectiv [8].

Figura 2

Evoluția exportului, importului și soldului balanței comerciale în ianuarie-mai 2008-2016, mil. dolari SUA

Sursă: Biroul Național de Statistică

Decalajul în evoluția exporturilor și importurilor a determinat acumularea în ianuarie-mai 2016 a unui deficit al balanței comerciale de 795,8 mil. dolari, cu 25,9 mil. dolari (-3,2%) mai mic față de cel înregistrat în ianuarie-mai 2015. În structura soldului balanței comerciale predomină soldul negativ la: petrol, produse petroliere și produse înrudite (15,3%), gaz și produse industriale obținute din gaz (15% din total), fire, țesături, articole textile (9%), vehicule rutiere (8,7%), alte materiale și produse chimice (7,4%), produse medicinale și farmaceutice (6%), mașini și aparate specializate pentru industriile specifice (5,1%), alte articole manufacturate diverse (5,1%), fier și oțel (4,5%), articole prelucrate din metal (3,8%), uleiuri esențiale, rezinoide parfumate, preparate pentru toaletă, produse pentru înfrumusețare.

mușetare (3,6%), materiale plastice prelucrate (3,6%), hîrtie, carton și articole din pastă de celuloză (3,4%), îngrășăminte minerale sau chimice (3,1%), mașini și aparate industriale cu aplicații generale (3,6%), articole din minerale nemetalice (2,9%), aparate și echipamente de telecomunicații și pentru înregistrarea și reproducerea sunetului și imaginii (2,9%), metale neferoase (2,5%), aceste mărfuri fiind destinate atît pentru consumul populației, cît și pentru aprovizionarea sectorului de afaceri. Totodată, s-a înregistrat un sold pozitiv la îmbrăcăminte și accesorii (cu o pondere de 7,5% din soldul total), semințe și fructe oleaginoase (7%), băuturi (5,3%), mobilă și părțile ei (4,1%), legume și fructe (2,8%), grăsimi și uleiuri vegetale fixate, brute, rafinate sau fracționate (2,5%) etc.

În cadrul comerțului exterior pe grupe de țări, balanța comercială s-a încheiat cu un deficit de 278 mil. dolari cu țările Uniunii Europene, 254,6 mil. dolari - cu țările CSI și 263,2 mil. dolari - cu alte țări. Printre partenerii comerciali tradiționali cele mai mari solduri negative s-au înregistrat în cadrul schimburilor comerciale cu: Federația Rusă (147,8 mil. dolari), China (133 mil. dolari), Ucraina (121,8 mil. dolari), Turcia (82,7 mil. dolari), Germania (73,9 mil. dolari), Italia (36,8 mil. dolari), Ungaria (28,8 mil. dolari), Franța (24 mil. dolari), Austria (20,9 mil. dolari), Spania (20,7 mil. dolari), Polonia (20,2 mil. dolari), Statele Unite ale Americii (18,2 mil. dolari), România (16,4 mil. dolari) etc. Totodată, s-au înregistrat solduri pozitive a balanței comerciale cu Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, unde s-a exportat mărfuri cu 22,8 mil. dolari mai mult decît s-a importat, Irak – cu 21,7 mil. dolari, Belarus – cu 8,8 mil. dolari, Liban – cu 5,9 mil. dolari, Georgia – cu 4,5 mil. dolari, Siria – cu 3,3 mil. dolari, Elveția – cu 3 mil. Dolari etc.

Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi în ianuarie-mai 2016 a constituit 48,5%, față de 49,7% înregistrat în ianuarie-mai 2015.

Tabelul Nr. 1

Dinamica schimburilor comerciale

	ianuarie-mai 2015			ianuarie-mai 2016		
	mil. dolari SUA	struc- tura, %	în % față de anul 2014	mil. dolari SUA	struc- tura, %	în % față de anul 2015
Export – total	812,0	100	83,8	748,7	100	92,2
<i>inclusiv în:</i>						
țările Uniunii Europene (UE-28)	524,2	64,5	100,4	470,3	62,8	89,7
țările CSI	182,4	22,5	59,2	153,4	20,5	84,1
alte țări	105,4	13,0	75,8	125,0	16,7	118,6
Import – total	1633,6	100	78,0	1544,5	100	94,5
<i>inclusiv din:</i>						
țările Uniunii Europene (UE-28)	778,5	47,6	76,9	748,3	48,5	96,1
țările CSI	435,6	26,7	74,4	408,0	26,4	93,7
alte țări	419,6	25,7	84,3	388,2	25,1	92,5
Balanța comercială	-821,7	x	73,0	-795,8	x	96,8
Gradul de acoperire a impor- tului prin export	49,7%	x	3,4 p. p.	48,5%	x	-1,2 p. p.

Sursă: Biroul Național de Statistică

Exporturile după destinație. În ianuarie-mai curent au scăzut exporturile către țările Uniunii Europene cu 53,9 mil. dolari (-10,3%), către țările CSI - cu 29 mil. dolari (-15,9%), dar au crescut către alte țări - cu 19,6 mil. dolari (+18,6%), respectiv.

Exporturile pe grupe de mărfuri. Analiza evoluției exporturilor de mărfuri în ianuarie-mai 2016, comparativ cu perioada similară din anul 2015, relevă reducerea livrărilor la majoritatea grupelor de mărfuri: legume și fructe – cu 34,7 mil. dolari, semințe și fructe oleaginoase – cu 20,1 mil. dolari, cereale și preparate pe bază de cereale cu 14,8 mil. dolari, grăsimi și uleiuri vegetale fixate – cu 14,6 mil. dolari, produse medicinale și farmaceutice – cu 13,2 mil. dolari, mașini și aparate electrice și părți ale acestora – cu 5,3 mil. dolari, minereuri metalifere și deșeuri de metale - cu 4 mil dolari, zahăr, preparate pe bază de zahăr, miere – cu 3,8 mil. dolari, hrană destinată animalelor (exclusiv cereale nemăcinate) – cu 3,1 mil. dolari, alte articole manufacturate diverse – cu 3 mil. dolari etc. Totodată, s-au marcat creșteri la exportul de fire,

țesături, articole textile – cu 13,1 mil. dolari, mobilă și părțile ei – cu 10,8 mil. dolari, îmbrăcăminte și accesorii – cu 8,5 mil. dolari, produse chimice organice - cu 5 mil. dolari, băuturi – cu 5 mil. dolari, vehicule rutiere – cu 4,9 mil. dolari, articole prelucrate din metal – cu 4,7 mil. dolari, cauciuc prelucrat – cu 3,7 mil. dolari etc. *Exporturile de mărfuri autohtone* în ianuarie-mai 2016 au constituit 476,5 mil. dolari, cu o pondere de 63,6% din total exporturi și s-au diminuat cu 14% față de perioada similară din anul 2015 [8].

Actualmente, este evident faptul că în condițiile globalizării și regionalizării economiei mondiale, eficiența și competitivitatea economiilor naționale poate fi asigurată doar prin cooperarea instituțională internațională și integrarea infrastructurii piețelor, ce ar asigura cursivitatea și influența fluxurilor de capital, tehnologii, informații etc. În condițiile unei piețe globale, deschiderea spre exterior, armonizarea standardelor și convergența economiilor naționale poate crea sinergia necesară abordării provocărilor globalizării. Dacă înainte formarea statelor naționale centralizate în Europa avea la bază ideea consolidării (integrarea națiunilor), astăzi ele se confruntă cu o altă situație – intensificarea integrării regionale (internaționalizarea), în special pe criterii economice. În aceste condiții repetarea procesului formării noii statalități în baza conceptelor vechi nu are suport teoretic și practic [4]. Astfel, în contextul globalizării R. Moldova nu are de ales decât să se ajusteze la o structură regională economică puternică, mai ales dacă investițiile pentru acest proces vin din exterior. În acest context, considerăm integrarea europeană nu doar ca o metodă de stimulare a creșterii economice, ci și ca un vector de dezvoltare în contextul provocărilor crescânde ale globalizării prin prisma sporirii competitivității internaționale și valorificării depline a avantajului comparativ.

Prin avantaje comparative urmează a înțelege munca ieftină, însă calificată, factorii naturali, geografici, de infrastructură. R. Moldova dispune de căi de transport și alte comunicații, ce leagă căile comerciale dintre Est și Vest. Dacă avantajele naționale sunt create de însăși natura, iar acestea, de regulă, sunt statice și nu reproduse, atunci cele concurențiale dimpotrivă sunt dinamice și schimbătoare, deoarece țin nemijlocit de resursele investiționale și inovaționale, de conjunctura de piață, de descoperirile tehnico-științifice și implementarea lor în producție. Un rol

important îi are și politica antimonopolistă de stat, susținerea mediului concurențial, protecția intereselor economice ale țării la efectuarea politicii externe etc. Experții BM consideră părți relativ mai sigure ale Moldovei potențialul științific, calitatea inginerilor, existența rețelelor tehnologice, ce unesc diferite întreprinderi într-un complex de producție unic. Părțile relativ slabe sunt: concurența slabă la nivel regional, orientarea slabă asupra consumatorului (inclusiv marketingul), calitatea joasă a proceselor de producție [1].

Procesul de integrare este un factor principal de stimulare a creșterii economice, ca proces de creare a condițiilor și mecanismelor de majorare a eficienței de funcționare a economiei moldovenești din contul convergenței, colaborării și implementării mecanismelor și instrumentelor rezonabile ale Uniunii Europene. Procesul de integrare a Moldovei în Uniunea Europeană permite, pe de o parte de a majora dinamismul și viabilitatea sistemului economic al Republicii Moldova, pe de altă parte – de a implementa un tip nou de creștere economică pe baza experienței statelor membre ale UE.

Integrarea Republicii Moldova în UE presupune faptul, că țara noastră se va bucura de recunoașterea politică și economică, va poseda un nivel politic înalt, maturitate economică, dezvoltare și stabilitate. Odată cu aderarea la UE, Republica Moldova va deveni o țară cu economie deschisă. În aceste condiții, se va liberaliza rapid circulația persoanelor, mărfurilor, capitalului, ideilor, va crește competitivitatea, vectorul migrației forței de muncă va fi orientat spre țările cu un nivel de trai superior celui local.

În cazul integrării economice și comerciale cu UE, Republica Moldova își păstrează libertatea de a-și determina politica sa comercială față de alți parteneri comerciali (evident, în conformitate cu angajamentele sale ca membru al OMC) [1]. Acest lucru înseamnă, printre altele, că Republica Moldova va avea libertatea de a negocia un acord de liber schimb cu Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan sau cu orice altă țară din lume. Acest lucru este în conformitate deplină cu obiectivele economice ale Republicii Moldova și imperativele sale de dezvoltare. Până în prezent, integrarea economică cu UE a adus deja unele rezultate cu adevărat spectaculoase: de exemplu, investițiile străine directe din UE în economia Republicii Moldova au ajutat țara să descopere avantajele sale competitive puternice în sectoare economice absolut noi, cum

ar fi producerea pieselor și componentelor auto. Este la fel de important pentru dezvoltarea pe termen lung a Republicii Moldova, care este săracă în resurse naturale, să creeze un climat investițional favorabil și încurajator pentru afaceri. În combinație cu capitalul uman mai bine instruit, climatul investițional curat și predictibil este extrem de important pentru ca Republica Moldova să progreseze nu numai pe plan economic, dar și social și chiar democratic. Suportul financiar și tehnic direct oferit de UE Republicii Moldova reprezintă o condiție prealabilă pentru ca Moldova să se îndepărteze de climatul de afaceri opresiv și să adopte un climat în conformitate cu așteptările culturii moderne de afaceri.

Pentru relațiile comerciale RM – UE, optim este modelul, care presupune strategia de modernizare a dezvoltării în baza liberalizării democratice în corelare cu protecționismul rațional, ceea ce ar asigura mediul concurențial necesar – suficient pentru stimularea dezvoltării accelerate. În același timp pentru relațiile Moldovei cu UE există și problema privind asigurarea unificării Moldovei pentru aprofundarea parteneriatului cu UE și integrarea în Europa.

Considerăm, că armonizarea mecanismelor de creștere economică în UE și Republica Moldova ar trebui să includă: înlocuirea instituțiilor și mecanismelor organizatorico-economice în conformitate cu practica europeană; implementarea activă a tehnologiilor avansate împrumutate pentru modernizarea instalațiilor și dezvoltarea infrastructurii; crearea fundației pentru dezvoltarea elaborărilor avansate proprii și a inovațiilor.

În experiența internațională, tot mai des se întâlnește practica participării țărilor în cadrul mai multor acorduri regionale de integrare economică. În cazul semnării acordurilor de comerț liber asimetric sau simetric, acest lucru se efectuează relativ simplu, dat fiind libertatea rezervată de către parteneri de a elabora și promova independent politicile comerciale. Totuși combinarea acestor parteneriate se face mai dificilă, deoarece trebuie convenite cu toți membrii acordului.

Acordul de Liber Schimb cu UE a fost semnat pentru a extinde și a diversifica relațiile economice externe ale Moldovei, dar și pentru a facilita investițiile, în condițiile în care UE furnizează peste 60% din bunurile capitale în țara noastră. Totodată, Republica Moldova a semnat Acordul de Liber Schimb din zona CSI, pentru a-și consolida relațiile comerciale din această regiune.

Ambele acorduri de liber schimb permit participarea Republicii Moldova în alte zone de comerț liber și niciunul din ele nu prevede crearea barierelor comerciale mai restrictive față de terți. În acest context, Moldova poate să-și desfășoare concomitent activitățile economice externe în ambele zone de liber schimb. La fel, trebuie de menționat că participarea unui stat în mai multe zone de liber schimb reprezintă o situație firească, iar exemple în acest sens sunt multiple.

Totuși, unele prevederi ale Acordului de Liber Schimb cu CSI, cum ar fi Anexa 6, creează condiții discriminatorii față de Moldova. Astfel, statele Uniunii Vamale (UV) pot introduce taxe vamale față de alte țări din CSI care creează zone de liber schimb cu terți, însă la rândul lor, țările CSI din afara UV, așa cum este și Moldova, nu pot să instituie tarife vamale pentru UV, dacă se angajează în ZLS cu terți.

De fapt, s-a încercat sabotarea creării ZLS dintre Republica Moldova și UE. Astfel, Rusia a introdus atât bariere de ordin tarifar cât și de natură netarifară, iar restricțiile introduse nu sunt argumente economic și nici juridic. În plus, limitările aplicate nu au nici o conexiune cu crearea ZLSAC dintre Republica Moldova și UE [9].

Perioada în care au început pregătirile Republicii Moldova pentru negocierea Acordului de Asociere și ALSAC a coincis cu sporirea interesului statelor din spațiul CSI de a aprofunda procesul de integrare economică în bază multilaterală. În 2011 a fost semnat acordul privind Zona de liber schimb în spațiul CSI, care a înlocuit multitudinea de acorduri bilaterale de comerț liber.

Dat fiind trecutul mai mult sau mai puțin comun, legăturile – economice, politice ale Republicii Moldova cu țările Uniunii Vamale sunt încă relativ strânse. Aceasta este piața de desfacere pentru o treime din produsele moldovenești. La fel, găzduiește, aproximativ o treime din emigranți, care efectuează mai mult din jumătate din remiterile transferate anual în țară.

Tot această zonă, dar mai cu seamă Federația Rusă, reprezintă originea exclusivă a importurilor de gaze în Republica Moldova. Per ansamblu, importurile din Uniunea Vamală și investițiile efectuate de aceste state au o pondere mai modestă în total, în ultimii ani înregistrându-se chiar un proces dezinvestițional și, în același timp, intensitatea relațiilor economice cu țările UV se datorează, mai cu seamă relațiilor stabilite cu Federația Rusă.

Referințe bibliografice

1. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. http://www.mec.gov.md/sites/default/files/document/acordul_de_liber_schimb_aprofundat_si_cuprinzator_dintre_rm_si_ue.pdf [accesat 19.07.16].
2. Acordul privind Zona de Comerț Liber din cadrul CSI. <http://www.mec.gov.md/sites/default/files/document/attachments/acord-privind-zona-de-comert-liber-din-cadrul-csi.doc> [accesat 20.05.2016].
3. Legea privind bazele activității economice externe în RM nr. 849-XII.
4. Stilgitz, Joseph. Mecanismele globalizării / Joseph Stiglitz; trad. Andriescu, Miruna. – Iași: Polirom, 2008. – 309 p.
5. Sudacevschi G. “Relații economice ale Republicii Moldova cu țările din CSI”, București, Ed. Economică, 2004, 200 p.
6. Sută N., Sută- Selejan S, Comerțul internațional și politici comerciale contemporane, București: Ed. Economică, 2003, 592 p.
7. Victoria Clipa, A. Stratan, Republica Moldova: provocări și perspective ale integrării în Uniunea Vamală Rusia - Kazahstan-Belarus vs. semnarea acordului de Comerț Liber Aprofundat și Comprehensiv cu Uniunea Europeană, Chișinău 2013, 51 p.
8. www.statistica.md;
9. http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-20369592-cele-mai-puternice-10-tari-din-lume-raport.htm

ESTIMAREA EFICIENȚEI INVESTIȚIILOR ÎN ACTIVITATEA INOVAȚIONALĂ

Ana ȚIGANU,
doctorandă, ULIM

Alexandru GRIBINCEA,
doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Rezumat

Creșterea economică bazată doar pe un export de materii prime, nu poate fi stabilă pentru o lungă perioadă și, în consecință, sprijinul financiar al unei activități inovatoare devine o urgență specială. Pentru a asigura creșterii economice rate mai mari și constante, este necesar să se efectueze o tranziție la o modalitate inovatoare de dezvoltare și de a stimula producerea de hi-tech.

Scopul acestui articol este de a examina principalele aspecte ale selecției de indicatori pentru măsurarea inovării în întreprinderi. Pentru o mai mare eficiență a investițiilor inovatoare în întreprinderi, trebuie inițial evaluat potențialul societății, pentru a identifica domeniile prioritare de investiții. Un element primordial, în acest sens, constituie alegerea indicatorilor pentru estimarea activității inovatoare în întreprinderi. Modelele matematice sunt realizate și utilizate în trei scopuri, cum ar fi o explicație, o predicție și un management. În acest studiu, autorul recomandă indicatori pentru evaluarea potențialului întreprinderii și menționează importanța finanțării întreprinderilor inovatoare. De asemenea, în concluzii propune direcții pentru cercetări suplimentare.

Cuvinte-cheie: *creștere economică, export, materie primă, investiții, inovare, eficiență, tranzacții, capital financiar*

THE ESTIMATION OF INVESTMENT EFFICIENCY IN INNOVATIVE ACTIVITY

Abstract

The widely acknowledged fact is that the economic growth based only on an export of the raw materials cannot be stable for a long time and thereupon the financial support of an innovative activity gets of a special urgency. To provide higher and steady rates of an economy growth it is necessary to carry out a transition to an innovative way of the development and to spur the

creation of the hi-tech manufactures. At the same time it does not mean the automatic termination of the raw materials extraction. The stocks of some kinds of them make the state the leading one in the world.

The aim of the article is to review the main aspects of the selection of indicators to measure innovation in enterprises. To improve the efficiency of innovation investment enterprises must evaluate the potential of the company and on this basis to identify priority areas of investments completed. The paramount value for the given problem decision has a choice of the indicators for the estimation of the enterprises innovative activity. The paper substantiates the need for regression analysis when selecting indicators of innovation activities of enterprises. Mathematical models are made and used for three generalized purposes such as for an explanation, a prediction and a management. The study suggested indicators for assessing the potential of the enterprise. It is necessary to prioritize the financing of innovation enterprises. In the article conclusions about possible directions for further research and also presents some limitations of the analysis.

Keywords: economic growth, export, raw materials, investment, innovation, efficiency, transactions, financial capital

Introduction. It is well known the fact that the issues of innovative business organization and the main risks of this type of business are influenced directly and indirectly by various factors. Moreover, an innovative project created by a certain enterprise and being estimated to be effective could not be effective for other enterprises. This problem is not related to organizational effectiveness, due to the correct use of an innovative product for its particular purpose.

The Academy of Science of Republic of Moldova approved the creation of innovation insurance fund generated by the implementation of the program created by the scientific and technological products and used for re-investment in scientific and technical field.

The basic components of any innovation are innovation, new products and concepts and investment. The link between these elements is represented in Figure 1[2].

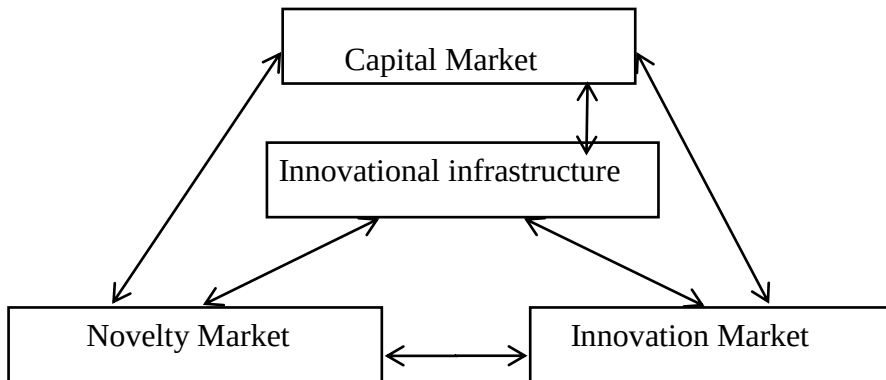

Fig. 1. The scheme of innovational activity

- the reduction of production and operational costs;
- Improving the architectural diversity and comfort of working or living activities;
- Improvement of human health;
- Ecological safety of the environment;

This approach is attractive for investors because it provides not only obtain economic (commercial), but also social impact.

It should be noted that the orientation to economic, social, and environmental effects of the implementation of investment projects is particularly proved itself in Moldova only in the last decade. Its essence lies in the country's production potential moreover in technical, technological, environmental and economic condition, complying with modern requirements of society in a competitive environment, which is reflected in the imposed changes to related fields of activity.

Development of innovations in construction inevitably encounters the problem of their implementation on the existing market. So, for example, some firms have, samples of newly developed, new quality foam concrete. This material undoubtedly possesses certain qualities that distinguish it from similar materials. One argument could be that it is simply cheaper than others, but has the same quality. Although in reality, most new goods have both strong points and weaknesses towards other similar products, the most important aspect is the area to focus on (price, quality, durability, scope, ease of production work etc.).

There is a natural problem: how to present the product in the market of innovative technologies, products, so as to obtain the real benefits of the proposed product? Clearly, the need to convince the consumer (the designers and construction companies) that this product will satisfy mostly all his expectations related to the field of application and that it will be more advantageous to him than those which he uses now, it is needed to push out of his mind already existing consumption behavior, replacing them with new patterns that will favor our product. Here we could face certain barriers like psychological and economic due to the lack a free market niche.

It is known that the market for innovative products in the construction is not infinite, it has certain size, volume of demand and the needs of the existing structure. It is likely that all the niches that could take a new product, are already occupied, and even not all competitors are interested in fair competition. In addition, for example, manufacturers of concrete foam have already established the working relationship with the network of customers (construction companies, shops, etc.), and simply, there are not "free" consumers in this niche. In this situation the established economic relationships is not the only problem that can hinder the promotion of a new product, but also the policy of the monopolistic companies who do not accept any competition on the market.

As experience shows, in the absence of indisputable superiority of the new product, attempts to enter the new market are doomed to failure.

As noted above, not always new foam will be better, according to all positions, than previous used material. For example, it could be much cheaper, but not as durable as its predecessor. Or it may be durable and reliable, but quite expensive. In this case, it is needed to properly develop the strategy and tactics of promotion of innovative product orientation on the part of the market where demand relies mostly on positive features of the new product. For example, foam (porous, honeycomb, block-polystyrene sheet, insulating shell) can be used for various purposes (insulation, wall material, etc.).

Often, innovative products and technology is attractive in a relatively short period of time, i.e. it is temporary, and then its value starts to decrease, because the market there are new and more sophisticated products of intellectual labor. And if by this time the enter-

prise does not have time to introduce the product on the market and benefit from being first on the market then the product will no longer be justified in terms of costs and results.

Especially dangerous is the interception of the initiative in the creation and implementation of innovations. This problem occurs even after the innovative product is positioned firmly on the market, and begins a gradual expansion and enhancement of its implementation. The new technology is known to many, and there is a chance of losing the initiative, for example, the it was developed a new foam on the basis of local raw materials, it was advertised, have achieved fame and assimilation of the material but it starts to being used by others and of course bring profits not only to the initial launcher, thus diminishing the market share. For the Republic of Moldova are very important as "catchers of technology" as well as intermediaries. The first, revealing the secret of production (which is often not hard to do), launch the production of its own products under the same or a very similar brand and thus replacing the firm that created it from the market. No wonder that periodically the producing firms have to hold special promotion campaign against "fakes", when in fact these are not. Simply, the benefits from the innovation pass into other hands. In fact, there is a danger of the advertising plan goes out of control, which is the flip side of product fame.

For the final decision using different approaches, that is the task of economic and social evaluation of the feasibility of producing innovation and implementation.

The effectiveness of the enterprise depends on several factors: the volume of sales of innovative products and its diversity; the structure of production costs; the life cycle of innovation (lifecycle of innovative products); consumer value; availability of scientific reserve; professional development, material and technical base, the organization's image in the market, as well as space-planning and designs of buildings and structures, their construction methods, the timing of technologically associated construction and installation work, the material and technical base of construction. At the same time from a specified list of factors can be identified certain relationship between them. For example, the qualification of the specialists and their ability to develop and implement innovative products will

determine the image of the organization, and the presence of scientific reserve influence the choice of innovation activity in certain market segments.

Comprehensive evaluation of the enterprise covers a number of related aspects: scientific, technical, socio-economic, industrial, and economic and of course, commercial. Each of them is the result of multilateral effect of research activity.

In assessing the comparative effectiveness, for example, product innovation requires a huge amount of information related to the knowledge of characteristics such as physical and chemical properties of building materials, design features of buildings and structures, which depend in turn on the function and destination and differ from previously used requirements.

It should be noted that under current market conditions to obtain an objective assessment is accompanied by additional difficulties related to the external conditions for implementation of innovations that change under the influence of the competition conditions and the state's monetary policy. These include:

- *Technical specifications* (the design features of buildings and structures, the principle of individual components and systems, the reliability of the spatial system, the warranty period, size, power, consumed energy and other);

- *Economic indicators* characterizing capital intensity, material consumption, labor productivity, labor intensity, the performance of the equipment, installation time, perform certain construction and installation work, etc.;

- *Social indicators* characterizing the level of severe, adverse to health and safety of work;

- *Environmental performance* that characterize the efficiency and safety of use of natural resources.

Despite the fact that scientific, technical and economic effects have different characteristics, but at the same time, these effects are interrelated, and their assessment must always be carried out criteria and indicators. However, it is well known that the research effects is latter transformed into the scientific and technical effect and the last with the development of information on innovation becomes technical effect.

In the scientific literature is presented the relationship between the magnitude of the economic effect and technical effect level. However, it seems that getting the correct result suggests the reliability of the information used and the conditions of their experimental verification that the accelerated implementation of the achievements of research and development activity, and in a competitive environment is very difficult to obtain.

Unlike academic institutions or specially created state institutions for the implementation of the state orders, where the product is itself a system of knowledge necessary for society, the task of the small innovative companies, regardless of their type of economic activity is the implementation of the discovered knowledge. While there is no direct correlation between the effectiveness of new knowledge and the possibility of their use in practice. However, it is known that the evidence has sufficient theoretical basis of new knowledge and its experimental and practical application to confirm the mass implementation of innovations.

The assessment of working efficiency of an enterprise can be a synthetic indicator like volume of profits obtained through the provision of scientific, practical and consulting services (technology design, calculation of structural elements, the evaluation of the strength characteristics of the ultrasound, and others), or by the practical implementation of innovations in the performance of building works, provision of industrial designs and the necessary equipment for their production. Making a profit is not only due to the volume of implemented works, which are accompanied by the cost of a constant search for the results of basic research institutions of the Moldavian Academy of Sciences, the cost of the possible acquisition of domestic and foreign patents, proper implementation of research and development work. The volume of profit depends on the effectiveness of innovation in relation to a certain type of economic activity that defines the organization's image in the market, is an evidence of creativity of organization in a timely manner to meet the demand for products based on the latest achievements of scientific and technical progress. It is known that at the stage of initial introduction of innovations costs of labor, material and financial resources of the enterprise are maximal. The share of expenditures for the development to

attract third-party organizations and directly to all types of enterprises' resources is the largest. Then, as the result of increase in the share of implementation of innovate projects are reduced not only the cost of their development and implementation, but also the risk associated with a negative result.

The pricing process of goods should be preceded by analysis of the enterprises' activities. However, the obtained results may indicate the expenses and revenues for the period under review, i.e. for the previous period, which may differ significantly from the planned period being of unequal structure of the work, implying greater resource consumption or are more costly or vice versa. On the other hand, search scientific research and development work must be permanent, and the costs of their implementation in each case should be determined by the needs (demand) practices and capabilities meet science and technology in their use in competition.

Applying the same stringent economic forecasting methods using the results of science and technology is difficult because of the lack of reliable information regarding the innovation and efficiency of their implementation. Therefore, at present most of the decisions on the implementation of innovation in action in the conditions of uncertainty of a competitive environment based on expert assessments. Experts express their opinions in the form of scenarios of activities or projects and thereby compensate for the lack of quantitative information which is not possible to receive.

The use of experts makes it possible to:

- To receive the analysis of complex systems, how is an innovative project, characterized by high quality, free processes, situations, events;
- To carry out an a priori definition and ranking for a given criterion the most significant factors those describe the behavior of the system;
- Identify more subjective information, objective information if, for whatever reasons, is difficult or impossible;
- Increase the reliability assessment of target functions with qualitative or quantitative, by averaging the opinions of highly qualified specialists. Thus, the use of experts allows decision-makers about the cost of innovative products and their structure for more

information to make a ranking based on the influence of qualitative and quantitative factors.

Modern methods of expert assessments are extensively explored in the literature. Therefore the examination of this problem will be limited to brief characteristics. Methods of expert assessments are divided into two groups of related individual and group peer review.

Individual expert assessment is based on information received from experts in qualitative or quantitative form and further processing in order to be provided in requested form. Determining expert assessment could be the type of measurement scale used for the evaluation of the qualitative characteristics; the method used by expert in their statements; method of processing the results of the survey.

Group expert evaluation is obtained on the basis of an individual assessment. They allow to increase the level of objectivity of phenomena or objects of evaluation through the use of a number of judgments expressed by professional experts (more than two) with a certain degree of individual opinions to a single procedure. It is based on the choice of type of group expert assessment scale; method of examination; method for producing a group evaluation.

Type of individual assessments scale, on the basis of which the group assessment is based, as it is essential to determine the method, and it sets the type of group rating scale. Application of the group assessment increases the objectivity of the evaluation, assessing, however, only within the same scale. For example, if the information included in each expert group is received on an ordinal scale, what would be the used method of group valuation, it does not allow to obtain more exact final estimations without additional information.

Methods of expert survey may be based on: absentee poll; interview; discussion.

Correspondence survey carried out through the issuance of the expert profiles with pre-prepared questions. This method is characterized by low reliability of the solutions due to possible misinterpretation of an expert of some issues or lack of answers to some questions. However, this method is quite simple and requires minimal cost.

A survey by interview helps to eliminate shortcomings of absentee polling, however, it is time consuming. In addition, it are still

possible misrepresentation as a result of the psychological impact of the person carrying out a survey on the expert.

Discussion method allows to harmonize the views of experts, but it has some drawbacks. In a compromise solution, in particular, undesirable influence of psychological factors: the reluctance to abandon previously stated opinions, according to most experts the pressure, the emotional impact.

When applying the group evaluation of experts is relevant the method obtaining the entire group evaluation. In practice, as a group assessment is often used arithmetic mean score obtained from the experts, and sometimes median individual assessments.

Differences in competence, objectivity and expert knowledge lead to a real "inequality" of experts. To account for this factor when calculating group performance evaluation administered weight of scientific expertise. As a result, the group score is a weighted average according to the experts competence:

$$X_j = \sum_{j=1}^n g_j X_{ij} \quad (1)$$

where:

X_i – group assessment of i - object;

X_{ij} – individual assessment of i - object by j – expert.

The methods of arithmetic mean and the weighted average score is used when finding a quantitative assessment of the group. For qualitative assessment of their combined method of prioritization.

As the analysis of the special literature [2], based on each of these methods is the use of certain approaches, the use of various branches of mathematics (mathematical statistics, set theory, graph theory, and others.), Providing them with the importance of peer review.

The quality of peer review depends on the quality of the expert survey conducted either as a result of solving a specific examination tasks.

In practice, to assess the quality of the expert survey conducted by using:

- Analysis of the consistency of the experts' answers;
- Evaluation of the survey results a reality.

The widespread method was the first one - the analysis of the consistency of expert's answers, because it can include an assessment of the

consistency of individual experts on the basis for each individually and as a whole on the entire set of projects [5]. This method is based on the direct dependence of the degree of reliability and validity of the expert assessment of the degree of expert judgment.

It should be noted that the science and practice has developed various methods of assessing the quality characteristics of innovative products and projects, including the artificial simulation by applying statistical techniques (for example, a method of statistical tests or the Monte Carlo method).

There is no doubt that the number of experts determines to a certain extent the quality of decisions. However, this raises the question: who should be considered an expert? On this account, there are two distinct points of view. According to the first view, the experts may be individuals that have sufficient positive experience related to the assessment of different projects, i.e. experts need to know the specific features and directions of scientific and technical progress, in the implementation of which requires a certain kind of economic activity.

The second view is based on the fact that the availability of specialist knowledge is not a determining requirement. However, the experts involved in the formation of innovative products and cost structure of the enterprise, for example, needs to know the specific features of the assessed project/product, in our case the aerated concrete. The experts also should have a broad view related to different fields and, therefore, to use of other substituents materials and design solutions.

The complex nature of innovation requires appropriate evaluation indicators. It should be the entire set of groups according to certain criteria to allocate performance indicators characterizing the functionality, resource saving and natural properties of the product. For each index should clearly be indicated the direction of its impact on the technological level of products or services (for example, increase the technical level corresponds to an increase of heat-shielding properties of the wall construction or decrease in its sound conductivity).

The performance indicators characterize the functional, resource and environmental properties of products and can be used in the comparison of goods or services. For each mentioned indicator should be clearly indicated the direction of its impact on the technological level of products or services (for example, increase the tech-

nical level corresponds to the reduction of energy consumption in the operation of the building).

It should be noted that the economic science considers these indicators individually, i.e. without taking into account their influence on the final result of the product. Therefore, based on the results of a number of research scientists and engineers to assess the weight of these indicators should be used their priorities (Table 1).

Table 1. The assessment of the separate indicators weight in the peer review

Indicators	The weight of each indicator for the consumer or the weight index, %
Destination	25
Reliability	25
The perspective to be used	5
Cost	20
The economic use of resource	5
Finance	5
Ecology	5
Security	5
Aesthetics	5
Total	100

For comparison of the innovative products that are on the market, are used the thresholds obtained by the expert and the ideal value of the technologic indicators (tab. 2.12).

Considering the possible loss of certain properties of the innovative product in the performance of certain functions, the price of the goods shall be formed taking into account the loss of its usefulness and thus reflect the total value of the customer satisfaction. In terms of turnover of generations of innovative products will always exist certain risks, the value of which may have a different impact on the buyer's desire to purchase goods. Therefore, almost any implementing agency, has to consider the acquisition of innovation as a conditional time event at which over time will be followed by a specific innovation.

Based on the data specified in Tables 1 and 2, it is possible to estimate the average parametric index of innovative products (Table 3).

Table 2. The indicators used for comparison of innovational products

Indicators	The parameters of technology	The threshold indicators of technology, %	The limits of the technology indicators, %
Destination	Place in the processing chain of service	70 – 90	90
Reliability	Operational reliability	90 – 100	100
The perspective to be used	Life cycle	50 – 70	70
The economic use of resource	The labor productivity, energy consumption, capital productivity and other	70 – 90	90
Cost	Knowledge-based and relatively high technology (additional costs)	50-100	100
Finance	Return on investments and profitability	60 – 80	80
Ecology	The influence on environment	60 – 80	80
Security	The presence of the protective devices	80 – 90	90
Aesthetics	Architectural appearance	60 – 80	80

Thus, there should be a certain priority of innovative products evaluation, which are the basis for decision-making when determining the price and the volume of its implementation, as well as the formation of the cost, taking into account the competitive properties.

The effectiveness of the enterprise will largely depend on the implementation of a combination of the actual volume of innovative products and the cost of its production, taking into account the existing and continually generated ones on scientific background by mean of acquisition of new technology licenses, prototypes or carrying out independent R&D activities. Choosing an effective ratio of promotional and preparatory research and development work in each case should be determined by a portfolio of orders towards the enterprise. It is known that 15% of applied studies exteriorize potential benefits and the rest 85% are characterized by expected or possible positive results. Thus, there should be a certain priority in evaluation of innovative products, that will represent the basis for determining the price and the decision in respect of sales volumes as well as the formation of the cost, taking into account its competitive properties.

Table 3. The assessment of average indicator of innovational product

Indicator	The share, % (1)	Parametric index, % (2)	Weighted parametric index (1)· (2)
Destination	25	90	22,5
Reliability	25	100	25
The perspective to be used	5	70	3,5
The economic use of resource	20	90	18
Cost	5	100	5
Finance	5	80	4
Ecology	5	80	4
Security	5	80	4
Aesthetics	5	90	4,5
Total	100		90,5

As shown above, the economic efficiency of the enterprise is directly related to the problem of generating profit from the implementation of results from research and development activity. The definition of factors that are influencing the decision-making related to the development and introduction of innovations helps to simplify the search extreme task. As a result, the problem reduces the maximization of profit, taking into account the cost of living and previous work. In table are presented the indicators are formed based on the principle of the received information that characterizes the analysis of the effectiveness of the enterprise and its possible comparisons with similar organizations operating in a particular market segment. Moreover, the indicated indices may be supplemented in order to obtain regulatory organization values on the prospect of a relatively small, influenced by the innovative products and services life cycle.

Along with these indicators in the table, there are a number of other indicators that cannot be quantified. At the same time this does not preclude the use of these parameters as constraints and comprehensive analysis of the enterprise's activities.

Considering the main target area of small innovative companies - rapid implementation of scientific and technological progress that is the most effective part of their activities - the optimal choice of the minimum amount of R&D carried out in-house at the maximum application with licenses, industrial designs, and technical doc-

umentation with regard to their scientific support in the implementation of works. In justifying the quantitative composition of the product innovation, the market determines the reliability of the IOI and the possibility of the fullest use of its intellectual potential, it is necessary to consider: search, research and development work, and work, are in the implementation stage.

In modern conditions of use (the introduction of) any innovation, whether it be a new technology or management system, not mediated efficiency, and with the consumers' quality of the product, which in the foreseeable future can bring concrete results. With all the variety of direct and indirect consequences the use of innovation remains an important indicator of effectiveness of used financial resources and their returns, including additional profit organization. Since the financing of operations carried out by the innovative enterprises, at the expense of own funds, it seems appropriate to the formation of orders for innovative products so that a minimum amount of prospecting, carrying out R&D most of the portfolio was at the stage of implementation. It is clear that even a minimal amount of work associated with the scientific department, diverts labor, material, technical and financial resources from the core business activity, not bringing any economic benefits to achieve positive practical results. However, in terms of accelerated obsolescence of products is necessary a constant resource and funds allocation for innovation implementation.

Planning the activities of innovative enterprises should be carried out based on the basic values of the complexity of R&D activities implementation. The reference value is defined as a certain amount of time needed to perform R&D activities, the implementation of innovation, which has developed at the time of the development of innovative enterprise working plan. In the case of new topics for R&D, which has no analogues in the organization, the complexity of the work should be determined by experts. Quantitative and qualitative composition of the performers, reflecting their qualifications and experience, shaped by a specific task within the R&D, the implementation of the results. The time-based tariff system of payment of labor performers for the assigned work determine its value. In order to stabilize the complexity of regulations and accepted cost of works it is further recommended to take into account unforeseen ex-

penses, the amount of which is determined in each case on the basis of the available information about the possible volume of work.

Performance time is determined based on their originality in terms of their performance of the innovative enterprise, the complexity, the presence of peers, customers' requirements. In determining the timing of the individual studies and all kinds of works included in the orders of the enterprise, should be followed the specific technology in order to minimize in their implementation of possible contingencies. As is known, the exact date of execution of works related to innovation, it is practically impossible to establish, it is recommended to use the calculated and actual data. Estimated Completion Date - is the length of time during which when the selected technology and organization of work the order be will carried out. In case of force major, as well as violation of the performer or by the customer, the assumed obligations and due dates are subject to change.

One of the most difficult in terms of the measurement is to evaluate the annual economic effect obtained by innovative enterprise, to perform R&D and implement the results. These figures have some expected and potential economic impact and, as a rule, their economic effect is calculated rather for advertising purposes than for estimating the efficiency.

The expected annual economic effect of the introduction of innovative products is calculated for the first year of its implementation. Results are assessed during the research and development in terms of the expected economic benefit, which in many respects is conventional and generally does not coincide with the real figures. On the other hand it is very difficult to take into account all the consequences of the introduction of innovative products in the organization. For example, replaceable equipment or technology affects this issue in different ways, both in terms of the introduction of volumes, which are not always kept by the parties, and cost characteristics of the existing equipment and technologies and implemented. In part, the solution of this problem can be facilitated by using the valuation of figures and the weighted average cost of innovative parametric index of goods. It is necessary to observe the condition of the comparability of the technical indicators for the existing equipment and

technology being implemented. The measure for the rate of return they will bring, time costs or capital investments.

The actual effect is calculated after the introduction of innovative products. It determines the prestige of the introduction of innovative techniques and technologies in enterprise.

The potential economic benefits are usually calculated on the optimal volume of the innovation and the conditions of its use in buildings and is considered as the maximum value.

Among the most important indicators of the effectiveness of innovative enterprises' activity are the profitability.

The rate of return for innovative enterprise activity could be calculated using the following formula:

$$R = \frac{P}{C} \times 100\% \quad (2)$$

where:

P – Sales profit;

C – Cost of production.

The profitability for innovative enterprise activity could be calculated using the following formula:

$$P = \frac{P_{inv}}{R_s} \quad (3)$$

where:

P_{inv} — profitability of innovative enterprise;

R_s – sales revenue.

Using these indicators could be assessed the factual and real efficiency of an innovative enterprise.

Bibliography

1. Ganea V., Bejan O., Gribincea A. Evoluția costurilor productive totale sub impactul implementării rezultatelor cercetărilor științifice: aspect metodologic. Revista științifică *Studia Universitatis*, seria Științe exacte și economice, 2009, nr. 2(22), p.212-218.
2. Ganea V., Gribincea A. Nohailic S. Optimizarea creșterii economice prin intermediul difuzării inovațiilor în condiții de risc și incertitudine. Revista științifică *Studia Universitatis*, seria Științe exacte și economice, 2009, nr. 2(22), p.224-228.

3. Ganea V., Gribincea A. Rolul inovației și al creativității în dezvoltarea economică. Revista științifică: *Studia Universitatis*, seria Științe exacte și economice, 2008, nr. 3(13), p. 172-175.
4. Ganea V., Sava E., Gribincea A. Evoluția inovațiilor: reflecții, probleme, soluții. Revista științifică: *Studia Universitatis*, seria Științe exacte și economice, 2008, nr. 3(13), p. 90-100.
5. Gribincea A., Ganea V. Managementul afacerilor economice internaționale. Chișinău: USM, 2011, 183 p. ISBN 978-9975-106-88-7.
6. Gribincea A., Ganea V. Rolul inovației și creativității în dezvoltarea economică. Instruirea și cercetarea: modalități de integrare. *Conf. intern.* / Șișcan N. 2008, Chișinău: ASEM, 16 apr. 2008, p. 109-118.
7. Барышева, Г.А. Инновационный (венчурный бизнес) в структуре национальной экономики. – Томск: изд-во Томского университета, 2002.; Управление организацией: Учебник /Под ред. А. Г. Поршнева З. П. Румянцевой, Н. А. Соломатина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра – М,1999.
8. Барышева, Г. А. Инновационный (венчурный бизнес) в структуре национальной экономики. – Томск: изд-во Томского университета,2002, С. 59.
9. Блумберг, В.А. Какое решение лучше?: Метод расстановки приоритетов / В.А. Блумберг, В.Ф. Глущенко – Л.:Лениздат,1982, С.14.
10. Шабанова, Л. Методика получения, оценки первичной информации и решения маркетинговых задач. // Практический маркетинг. – 2002. №7.

POTENȚIALUL EXODULUI INTELECTUAL AL REPUBLICII MOLDOVA: CUM POATE „BRAIN DRAIN” FI CONVERTIT ÎN „BRAIN GAIN”?

Lucia CAVCALIUC,

doctorandă, Institutul Național de Cercetări Economice, UnAȘM

Rezumat

Exodul potențialului intelectual este o problemă majoră pentru statele în curs de dezvoltare, îndeosebi pentru Republica Moldova. Condițiile economice nefavorabile, existența mai multor oportunități înafara țării, creează acei push-factori care agravează situația zi de zi. Amploarea acestui fenomen accentuează importanța unei gestionări eficiente a exodului potențialului intelectual. Multe țări adoptă noi strategii de gestionare a exodului creierelor, inclusiv introducerea unor relații calitative cu diaspora în speranța că acest lucru va garanta nu numai o mai bună apreciere a amplitudinii fenomenului, dar, de asemenea, va controla fenomenul, în limitele posibile impuse de economia de piață și libera circulație a forței de muncă.

Strategiile de "conversie a exodului de potențial intelectual în câștig de creiere" diferă în funcție de specificul social și economic al unei țări, dar este cu siguranță clar că acestea se bazează pe o filozofie unică acceptată la nivel național. Acest articol își propune să prezinte tendințele generale ale fenomenului exodului potențial intelectual în Republica Moldova, cu recomandări de strategii posibile care ar putea fi aplicate pentru a reduce efectele negative și de a argumenta efectele pozitive, prin analiza experienței altor țări care au obținut rezultate mai bune în gestionarea exodului creierelor.

Cuvinte-cheie: *managementul exodului potențialului intelectual, dezvoltare sustenabilă, scurgere de creiere, câștig de creiere*

INTELLECTUAL POTENTIAL EXODUS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: HOW CAN BRAIN DRAIN BE CONVERTED INTO BRAIN GAIN?

Abstract

The intellectual potential exodus is a major problem for developing countries, especially for the Republic of Moldova. Unfavorable economic conditions, the existence of better opportunities abroad are creating those

push-factors that day by day worsen the situation. The amplitude of this phenomenon accentuates the importance of efficient intellectual potential exodus management.

Many countries adopt new brain drain management strategies, including the introduction of qualitative relations with diaspora hoping that this will guarantee not only better appreciation of the phenomenon's amplitude but will also control it in the possible limits imposed by market economy and freedom of labor circulation.

„Converting brain drain into brain gain” strategies differ according to social and economic specifics of a country but it is certainly clear that they are based on a unique philosophy accepted by stakeholders. This article aims to present general trends of intellectual potential exodus phenomenon in the Republic of Moldova with recommendations of possible strategies that could be applied to reduce bad effects and increase positive ones, analyzing the experience of other countries, which have obtained better results in brain drain management.

Keywords: *intellectual potential exodus management, sustainable development, brain drain, brain gain*

Introduction

The intellectual potential exodus is a main issue in the Republic of Moldova due to so many reasons, lack of economic opportunities being one of the main cause. It is known that the brain drain describes the phenomena in which skilled personnel migrates from developing countries to more developed ones, to have a better life and to express themselves as professionals and individuals. Nowadays developing countries tend to lose more and more intellectual potential and there is no much of what they can do to reduce this natural process. It is similar to the fight of survival if we compare the labor market to wild jungle. The intellectual is forced to get out of his conform zone and start a new life in a so-called better place, just because he cannot afford a decent life in his motherland. There are better opportunities abroad and national governments continue to fail in taking the right decisions that will create the opportunities at home. It is well known that the brain drain has left harmful effects to African countries because their best talents, hopes and skills have immigrated to industrialized countries. This is the way poor countries become even poorer, while rich countries are getting richer.

"The irony of international migration today is that many of the people who migrate legally from poor to richer lands are the very ones that Third World countries can least afford to lose: the highly educated and skilled. Since the great majority of these migrants move on a permanent basis, this perverse brain drain not only represents a loss of valuable human resources but could prove to be a serious constraint on the future economic progress of Third World nations" (Todaro, 7th Edition, 2001). This statement emphasizes once again how important is the skilled, talented population for its country, as it is clear that no progress can be done without intellectual people.

Even though, the Republic of Moldova is a classic example of massive brain drain which increases year after year, this migration problem is common also for many other countries. In 2000 year, almost 175 million people, or 2.9% of the world's population, were living outside their country of birth for more than a year. Of these, about 65 million were economically active. [1] This shows us how much the world economics has changed and how globalization has become something natural but with so many consequences.

Applied research methods

To study the brain drain phenomenon it is important to have a rich database of statistical data. These data should be relevant and reflect the reality. The biggest challenge of studying migration in the Republic of Moldova is that the existent official data does not reflect the reality and it often leads to the impossibility to research directly this phenomenon. In this study, we have used the data offered by the official Bureau of Statistics, National Bank of Moldova and international trusted statistics and we processed it by economic analysis and economic description. We used the method of induction, deduction and comparison to draw a line between the phenomenon in the RM and abroad.

Research level of the topic

The topic of brain drain is a relatively new topic for the Republic of Moldova. Abroad it has been studied since late 1960 (Grubel and Scott 1966, Johnson 1967). In the Republic of Moldova it is used to see the brain drain as a part of migration and usually scientists study this phenomenon as migration without going deeper into the topic and taking the brain drain separately as a completely specific kind of migration.

This is why it is so important to give more attention to brain drain and brain gain and their effects on economic development.

Results of the research

According to the latest World Economic Forum, in 2016, the Republic of Moldova takes the 84th rank in the Global Competitiveness Index, with a score of 4.0 points out of 7. The Global Competitiveness Index is calculated including the rankings of many aspects of the country’s development, such as institutions, macroeconomic environment, health and primary education etc. The lowest score that we took for is the index of innovation. RM scored only 2.6 points out of 7. The highest 10 ranks for this category were obtained by such countries as Switzerland, Finland, Israel, United States, Japan, Germany, Sweden, Netherlands, Singapore and Denmark. The Republic of Moldova with its 130 rank (out of 140), is among such countries as Zimbabwe (128), Gabon (129), Sierra Leone (131), Myanmar (132), Burundi (133) etc. [2]

A low index of innovation is a serious push factor for intellectual potential exodus.

To understand better what are the issues that caused such a low innovation index it is important to take a closer look at the components that make up this index.

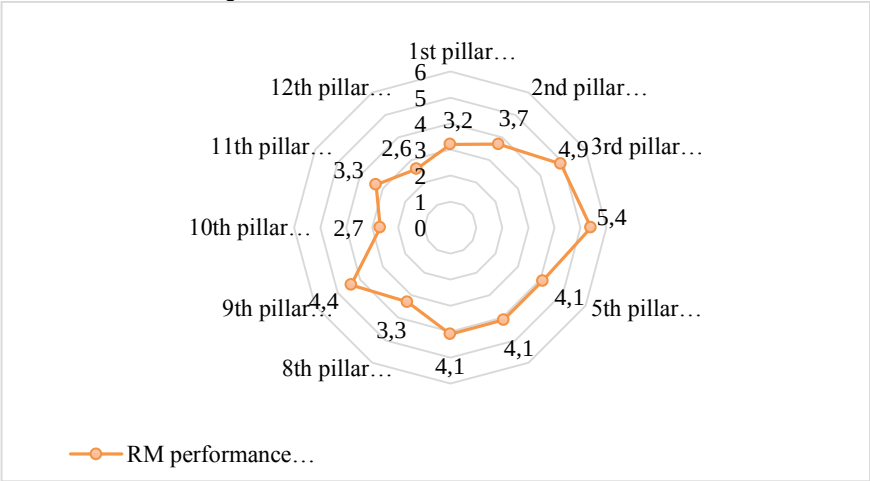

Figure 1. Global Competitiveness Index, performance overview of Republic of Moldova in 2015 – 2016 years.

Source: World Economic Forum Report on Global Competitiveness Index, 2016

The innovation index contains many components, at which the Republic of Moldova scored in the following way (global rank):

- capacity for innovation – 3.4 (115);
- quality of scientific research institutions – 2.7 (124);
- company spending on R&D – 2.3 (135);
- university-industry collaboration in R&D – 2.7 (123);
- government procurement of advanced technology products – 2.5 (134);
- availability of scientists and engineers – 2.9 (132);
- PCT patent applications (applications/million pop.) – 1.2 (67). [3]

Analyzing these scores, we see that the lowest results include companies spending on R&D, availability of scientists and engineers, university-industry collaboration in R&D and quality of scientific research institutions. The fact that companies and government spend so little on R&D and procurement of innovational products shows that Republic of Moldova is far away of an innovational, sustainable economy. It seems incredible, but the research is showing also that RM lacks the availability of scientist and engineers. This is when we realize that the intellectual potential exodus phenomenon has reached the point when it affects directly innovation and the whole economic development of the country. Investors pointed out that Republic of Moldova doesn't have proper skilled personnel in strategic and innovative economic areas such as IT, engineering, telecommunication etc. So where are these skilled people? Does it mean that they have emigrated or does it mean that the educational system in Republic of Moldova is not able to create this kind of personnel? It is a good question that can be answered with `yes` twice. The same study has analyzed, as 5th pillar, the higher education and training. We scored 3.4 points, being on the 120th position regarding on-the-job training. The reason why on-the-job trainings are of so poor quality in the Republic of Moldova is because there is no constructive dialogue between universities and industries, and the lack of collaboration in R&D between them is key to why we scored again on the 123th position together with the quality of research institutions being ranked with the 124th position from 140.

It is clear that intellectual potential exodus affects directly the national economy. It affects the educational system, the scientific development and innovational structures. By analyzing the following figure, we see that the number of emigrants with secondary education, high school and middle school, remained in the same proportion to the total number and those with primary education or no education decreased as the number of emigrants with specialized studies. The substantial increase is seen in the number of emigrants with higher education.

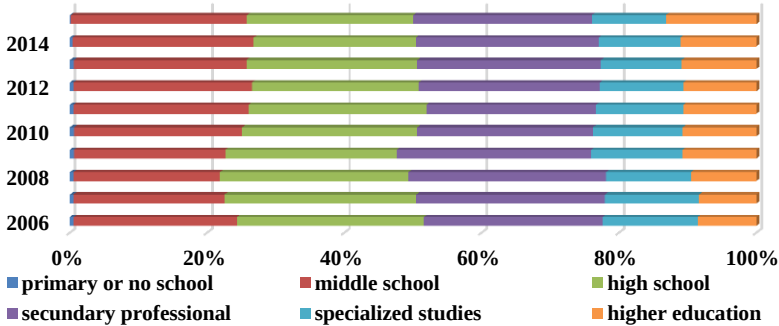

Figure 2. Analysis of the emigrants from RM aged over 15 years, abroad for a job purpose or looking for a job, by educational level

Source: realized by the author [4]

By analyzing the following economic aspects in comparison with intellectual potential, we can certainly see that there is a direct connection between brain drain, GDP growth, high technology export and the country’s expenditures for R&D.

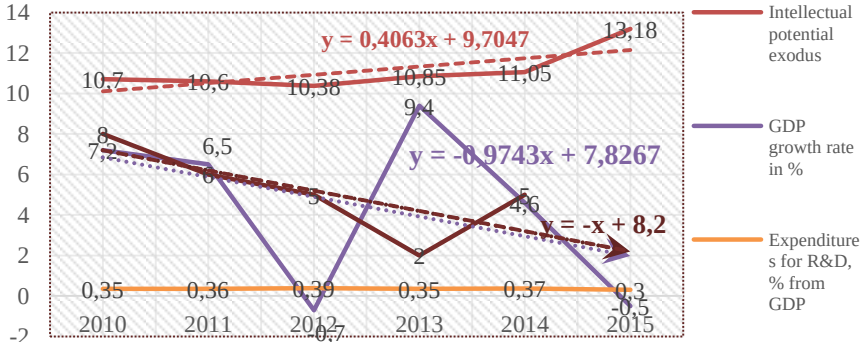

Figure 3. Comparative analysis of intellectual potential exodus, expenditures for R&D (% from GDP) and export of high technology (% from total exports), 2010 – 2015 in RM [5]

From 2013 till 2015 we observe that the intellectual potential exodus is increasing year by year while the GDP growth rate is decreasing (trend equation $y = -0.9743x + 7.8267$). In addition, the export of high technology is getting lower year by year (trend equation $y = -x + 8.2$).

All this is happening while the number of emigrants with higher education is increasing with 0.4 points annually but the expenditures for R&D are remaining the same, thus no action is taken to improve the existent situation.

Conclusions

The fact is that the intellectual potential exodus should be managed effectively to ensure a sustainable development of the national economy. Besides quantitative and analytical monitoring of the phenomenon, it is necessary to work intensively with the diaspora. Proceeding from the above, the easiest solution seems to be to diminish overall intellectual potential exodus.

Now there are various state projects aimed to cooperate with the scientific diaspora to exchange knowledge and experience. There are competitions in which Moldovan origin scientists that work abroad can apply to earn the opportunity to return to the country for a period of time or even to opt for repatriation. We believe that these kind of steps must be taken more confidently and more insistently to attract that part of the scientific diaspora that is not interested in participating in such competitions and projects but who certainly have a stock of knowledge, know-how and experience which is particularly necessary for the country's progress.

A leading example is Ireland, which currently, through an NGO, Ireland Reaching Out, identifies all Irish descendants who are abroad. The purpose of the activities is to establish a database of all members of the diaspora. Thus in 2014 Ireland has named a minister for Irish diaspora and has compiled a comprehensive strategy. In addition to supporting the successful migrants through NGOs, it is also necessary to support needy families. NGOs were created using the force of diaspora not only for scientific cooperation. NGO Connect Ireland, [6] uses some members of the diaspora as spies in the local labor market and business climate research in the country of

residence. Companies that are interested in investing in those countries then use this information for economic interest.

In a knowledge society where progress is what mobilizes all economic activities, labor is the link without which this progress would not be possible. The rapid development of tertiary sector underlines the importance of qualified personnel growth. Governments should cherish its qualified staff leading successfully different strategies to covert brain drain into brain gain.

Bibliography

1. United Nations Population Division. Populations Database. New York: UN 2002
2. <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/competitiveness-rankings/#indicatorId=GCI.C.12>
3. <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/economies/#indexId=GCI&economy=MDA>
4. <http://statbank.statistica.md/>
5. <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS>
6. <http://www.economist.com/news/international/21656175-migrant-brainpower>

ROLUL COMUNICĂRII MANAGERIALE ÎN DEZVOLTAREA IMM-URILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA - O PROBLEMATICĂ ACTUALĂ ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Viorica CARAUȘ,
doctorandă, UTM

Rezumat

Procesul de globalizare creează un mediu de afaceri concurențial, în care întreprinderile se confruntă cu o multitudine de provocări. Globalizarea oferă multe oportunități, dar și diferite riscuri pentru întreprinderile care își desfășoară activitatea în economia actuală. În ceea ce privește dezvoltarea IMM-urilor, globalizarea are, cu siguranță, mai multe efecte. Pe lângă o multitudine de avantaje, apărute ca rezultat direct al globalizării, amenințările generate de creșterea concurenței, fac IMM-urile autohtone vulnerabile vis-a-vis de acest fenomen, impunându-se astfel o nevoie continuă de dezvoltare și de creștere a competitivității acestora. În acest articol, am evidențiat aspectul legat de comunicarea managerială și rolul ei în dezvoltarea IMM-urilor din Republica Moldova, în contextul globalizării. Impactul pe care îl poate avea comunicarea managerială asupra dezvoltării IMM-urilor din țara noastră, este, în viziunea noastră, unul semnificativ, care nu trebuie neglijat, ba dimpotrivă, studiat, analizat, astfel încât acest proces să fie unul eficient și să contribuie la dezvoltarea acestora.

Cuvinte-cheie: *globalizare, întreprindere, întreprinderi mici și mijlocii (IMM), comunicare, comunicare managerială*

LE RÔLE DE LA COMMUNICATION DE GESTION DANS LE DÉVELOPPEMENT DES PME EN REPUBLIQUE DE MOLDAVIE – UNE QUESTION ACTUEL DANS LE CONTEXTE DE LA MONDIALISATION

Résumé

Le processus de mondialisation engendre un environnement d'affaires concurrentiel dans lequel les entreprises font face à une multitude de défis. La mondialisation offre beaucoup d'opportunités mais aussi différents risques pour des entreprises agissant dans l'économie actuelle.

En ce qui concerne le développement des PME, la mondialisation a certainement beaucoup d'effets. En plus d'une multitude d'avantages découlant

directement de la mondialisation, les menaces de la concurrence croissante, font les PME locales vulnérables en face de ce phénomène, forçant ainsi un besoin continu pour le développement et l'accroître leur compétitivité. On a essayé de mettre l'accent dans cet article sur la question de la communication de gestion et qui est son rôle dans le développement des PME en République de Moldavie, dans le contexte de la mondialisation.

L'impact de la communication managériale sur le développement des PME dans notre pays, est à notre avis un moment important qui ne doit pas être négligé, au contraire, étudié, analysé, de sorte que ce processus sera un moyen efficace et contribuer au développement de ces types d'entreprises.

Mots-clés: mondialisation, entreprise, petites et moyennes entreprises (PME), communication, communication de gestion

Una dintre noțiunile cele mai des întâlnite și discutate în lumea contemporană este noțiunea de globalizare, în special din zona economico-socială. Un prim răspuns atunci când ne adresăm întrebarea "Ce este globalizarea?" ar fi că acesta reprezintă una dintre cele mai mari și captivante provocări, datorită efectelor acesteia în diverse domenii. Globalizarea a devenit parte a vieții noastre, un motor al vieții, un motiv de teamă, dar și o formă de provocare.

Noțiunea de globalizare se utilizează pentru a descrie un proces multicausal, care are drept rezultat faptul că evenimente care au loc într-o parte a globului au repercusiuni din ce în ce mai ample asupra societăților și problemelor din alte părți ale globului.

Globalizarea, atât din punct de vedere al relațiilor economice internaționale, cât și din punct de vedere al implicațiilor sociale și politice reprezintă un fenomen ireversibil, care afectează toate statele lumii, indiferent de gradul acestora de participare la specializarea internațională sau la circuitul economic internațional.

Dezbătută din perspectiva economică și financiară, globalizarea poate constitui consolidarea și extinderea relațiilor dintre economiile naționale pe piața internațională a bunurilor, serviciilor și în special a capitalurilor. [4, pag.99]

Datorită dinamicii și complexității deosebite, globalizarea influențează în plan național și regional prin legăturile care se iau naștere între state, instituții, oameni, având drept urmare modificări însemnate, de ordin economic, politic, social, cultural și de mediu. Unele dintre aspectele cele mai evidente ale globalizării sunt de

ordin economic, chiar dacă este un proces multidimensional [2, p.99]. Astfel, globalizarea este un proces de natură geoeconomică și mai apoi geopolitică și geoculturală, reprezentând nu numai o apropiere ci și o înglobare a economiilor mai multor țări [3, p.23].

Faptul că astăzi întreprinderile au libertatea de a investi acolo unde vor ele, atunci când vor ele, de a produce ceea ce vor, aprovizionându-se și vânzând acolo unde acestea decid, cu minim de constrângeri, avînd acces la surse de finanțare interne și externe a devenit cu siguranță un rezultat direct al globalizării.

Dintre cele mai importante cauze care au condus la apariția fenomenului de globalizare a fost liberalizarea schimburilor comerciale, dezvoltarea piețelor monetare și financiare, progresul în domeniul informației, comunicării și tehnologiei, internaționalizarea producerii și distribuirii promovând dezvoltarea relațiilor economice internaționale. Aceste schimbări la nivelul economiei mondiale, în opinia noastră au fost favorabile expansiunii și dezvoltării sectorului întreprinderilor mici și mijlocii. Globalizare are cu siguranță mai multe efecte asupra dezvoltării IMM-urilor, precum ar fi efecte comerciale, financiare, tehnice, informaționale sau manageriale. Liberalizarea comerțului la nivel regional și mondial, migrația forței de muncă, reprezintă doar câteva dintre elementele extrem de sugestive pentru evoluția globalizării și implicațiile ei asupra dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii.

Fenomenul globalizării a creat condiții pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii care consolidează afacerile la nivel național și internațional, independent sau în clustere. În opinia noastră, globalizarea este un fenomen cu un puternic impact asupra activității întreprinderilor mici și mijlocii, formează un mediu concurențial în care supraviețuirea implică activitatea lor într-un climat care permite producerea valorii adăugate și capacitatea de a se dezvolta. Integrarea întreprinderilor mici și mijlocii într-o economie globalizată liberă, solicită acestora un nivel înalt de competitivitate. Întreprinderile mici și mijlocii servesc drept motor al creșterii economice. După ascensiunea din ultimile decenii, se apreciază că întreprinderile mici și mijlocii constituie vectorul principal al progresului economic, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. Procesele globalizării au creat condiții favorabile expansiunii firmelor mici și mijlocii, creînd o nouă configurație a economiei mondiale.

La nivelul Uniunii Europene, microîntreprinderile și întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile) reprezintă 99 % din totalul întreprinderilor. Acestea asigură două treimi dintre locurile de muncă din sectorul privat și contribuie cu mai mult de jumătate din valoarea adăugată totală creată de întreprinderile din UE. Nouă din zece IMM-uri sunt de fapt microîntreprinderi cu mai puțin de 10 angajați. În prezent, există aproximativ 21 de milioane de IMM-uri cu aproximativ 33 de milioane de angajați, care reprezintă o sursă esențială de spirit antreprenorial și de inovare, aspecte vitale pentru competitivitatea întreprinderilor din UE. Politica UE în materie de IMM-uri are drept obiectiv garantarea faptului că politicile și acțiunile Uniunii țin seama de nevoile întreprinderilor mici și contribuie la transformarea Europei într-un spațiu mai atractiv pentru crearea de întreprinderi și desfășurarea de activități economice. [5]

UE este preocupată constant de creșterea competitivității IMM-urilor. Astfel, în urma Consiliului de la Lisabona, unul din obiectivele UE îl constituie creșterea competitivității IMM-urilor în cadrul unei economii globale bazate pe cunoaștere. În acest sens, măsurile pe care le vizează activitățile Serviciilor Comisiei și Statelor Membre 2000 sunt focalizate asupra următoarelor zece aspecte [7]:

- Educație și formarea privind antreprenoriatul.
- Proceduri de înființare a IMM-urilor mai rapide și cu costuri mai mici.
- Cadru legislativ îmbunătățit.
- Forță de muncă calificată.
- Îmbunătățirea accesului on-line.
- Îmbunătățirea funcționării Pieței Unice.
- Taxe și aspecte financiare.
- Îmbunătățirea capacității tehnologice a micilor întreprinderi.
- Utilizarea unor modele e-business de succes și dezvoltarea unor servicii de sprijinire a IMM-urilor.

Într-o altă ordine de idei, ținem să menționăm că drept efect al actualei tendințe de globalizare a piețelor are loc o lărgire a oportunităților pentru IMM-urile țărilor în curs de dezvoltare. Experiența Uniunii Europene demonstrează faptul că IMM-urile și microîntreprinderile aduc o importantă contribuție la creșterea PIB-ului, la

creșterea oportunităților de angajare și la stimularea exporturilor. IMM-urile au abilitatea de a răspunde într-o manieră foarte flexibilă provocărilor pieței și de a se adapta rapid schimbărilor ciclice și structurale ale economiei globale. Un sector al IMM-urilor și microîntreprinderilor bine dezvoltat poate astfel potența stabilitatea și creșterea macro-economică.

Procesul de globalizare, apariția în număr tot mai mare a companiilor multinaționale, parteneriatele firmelor naționale cu cele de peste hotare, dar și problemele în plan cultural cu care managerii au contact, creează un mediu de afaceri puternic concurențial, în care IMM-urile sunt confruntate cu o serie întreagă de provocări. Din această perspectivă, una dintre consecințele directe și vizibile ale globalizării asupra activității IMM-urilor o reprezintă posibilitatea încheierii și dezvoltării de noi parteneriate strategice.

Și în Republica Moldova IMM-urile au un rol semnificativ în dezvoltarea durabilă a economiei autohtone. IMM-urile constituie o pondere esențială în numărul total al agenților economici, asigură ocuparea forței de muncă și un venit pentru angajați, asigură saturarea pieței de mărfuri, participă la crearea PIB-ului.

Potrivit Legii privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii nr. 206 din 7.07.2006, în Republica Moldova, în categoria micro-întreprinderilor sunt incluse întreprinderile care au un număr de angajați sub 9 persoane, venituri din vânzări de 3 milioane lei într-un an și o valoare totală a activelor din cadrul bilanțului pe parcursul unui an tot de 3 milioane lei.

Întreprinderile mijlocii sunt considerate acele întreprinderi care dețin cel mult 249 de angajați, venituri din vânzări de sub 25 de milioane de lei și respectiv o valoare totală a activelor din cadrul bilanțului pe parcursul unui an tot de cel mult 25 milioane lei.[1]

În Republica Moldova, potrivit Biroului Național de Statistică, în anul 2014, acestea au reprezentat circa 97,4% din numărul total de întreprinderi din țara noastră și au constituit 52,3 mii întreprinderi. Numărul salariaților care au activat în întreprinderile mici și mijlocii a reprezentat 56,2% din numărul total de salariați ai întreprinderilor sau 291,7 mii persoane. Veniturile din vânzări ale întreprinderilor mici și mijlocii în anul 2014 au însumat 83650,3 mil. lei sau 31,8% din venituri din vânzări în total pe economie. Ponderea IMM-urilor în PIB este de 28,3%. [7]

Prin întreaga lor activitate ca și prin specificul datorat flexibilității de care pot da dovadă, IMM-urile vor avea o importanță deosebită la nivelul unei economii naționale fiind capabile să:

- se adreseze nevoilor consumatorilor, oferindu-le o gamă diversificată de produse și servicii;
- ofere produse și servicii la prețuri mai mici decât firmele mari;
- amortizeze cheltuielile mult mai rapid comparativ cu firmele mari;
- creeze locuri de muncă pentru majoritatea populației;
- contribuie în mod substanțial atât la creșterea economiei, cât și la creșterea nivelului de trai;
- constituie una din sursele fundamentale de venituri ale bugetului statului;
- se implice activ în extinderea concurenței, evitând astfel monopolul;
- prezinte oportunitatea dezvoltării atât profesionale, cât și sociale de care poate beneficia majoritatea populației, cu precădere cea activă și inovatoare.
- fie mai simplu de condus și de supravegheat;
- demonstreze flexibilitate și adaptabilitate ridicată la dinamica pieței.

Conchidem astfel că IMM-urile reprezintă o forță motrice a economiei naționale, iar dezvoltarea lor poate reconfigura economia, atât prin oportunitățile masive de angajare în câmpul muncii, cât și prin competitivitate, abilitatea de a reacționa flexibil și de a se adapta rapid la schimbările economice ciclice și structurale.

În contextul globalizării, IMM-urile autohtone au cu siguranță o multitudine de avantaje. Există însă și anumite provocări, generate de creșterea concurenței, provocări care fac IMM-urile autohtone vulnerabile vis-a-vis de acest fenomen, impunându-se astfel o nevoie continuă de dezvoltare și de creștere a competitivității acestora. Ceea ce am vrea să scoatem în evidență în acest articol este aspectul legat de comunicarea managerială și care ar fi rolul ei în dezvoltarea IMM-urilor din Republica Moldova, în contextul globalizării.

Așa se face, că perioada dificilă și condițiile în care se dezvoltă întreprinderile mici și mijlocii din țara noastră, fac ca managerii aces-

tora să fie concentrați mai mult asupra obținerii profitului imediat, iar preocuparea asupra unor aspecte mai puțin evidente, cum ar fi comunicarea managerială să fie adesea minimă sau chiar să lipsească. Există cauze atât obiective, cât și subiective, care fac ca managerii să treacă cu vederea aspectul comunicării manageriale în întreprinderile mici și mijlocii. Printre cauzele obiective ar fi faptul că IMM-urile din țara noastră se confruntă cu un șir de constrângeri în dezvoltarea lor, iar managerii sunt focusați să identifice soluții pentru a înlătura sau diminua aceste constrângeri.

Deseori, aspectul ce ține de comunicarea managerială în întreprinderile mici și mijlocii este trecut cu vederea din motive subiective. În multe situații, managerii consideră comunicarea managerială un aspect mai puțin important asupra dezvoltării întreprinderilor lor. În alte situații, aceștia înțeleg că comunicarea managerială ar avea un oarecare impact asupra bunei funcționări a întreprinderii, însă nu dispun de timp suficient pentru a face o evaluare a situației curente ce vizează comunicarea managerială în afacerea pe care o conduc și elaborarea unei strategii de comunicare managerială eficientă. În alte situații, managerii nu au o pregătire managerială adecvată și le lipsesc cunoștințele legate de comunicarea managerială sau managementul comunicării eficiente.

Impactul pe care îl poate avea însă comunicarea managerială asupra dezvoltării IMM-urilor din țara noastră, care reprezintă coloana vertebrală a economiei naționale, este în viziunea noastră unul semnificativ, care nu trebuie neglijat, ba dimpotrivă, studiat, analizat și dezvoltat continuu, astfel încât acest proces să fie unul eficient și să contribuie la dezvoltarea armonioasă a acestora. Pentru întreprindere, comunicarea are un rol strategic în atingerea obiectivelor. Este de neimaginat cum o întreprindere poate activa în afara comunicării. Practic, toți membrii unei întreprinderi, indiferent de poziția ierarhică pe care o dețin, comunică într-o formă sau alta în activitatea pe care o desfășoară.

Comunicarea reprezintă cu siguranță una dintre cele mai importante sarcini pe care un manager poate să o aibă. Un manager, în activitatea sa zilnică comunică atât cu subalternii, cât și cu superiorii săi în cadrul întreprinderii, pe de o parte și cu mediul extern întreprinderii, inclusiv cu clienții, cumpărătorii, furnizorii, mediul financiar pe de altă parte. Iar comunicarea managerială nu rezidă nici pe

departe în simpla capacitate a managerului de a avea bune abilități de comunicare, dar în crearea unui sistem de comunicare managerială, în procesul continuu de îmbunătățire, atât în ceea ce vizează comunicarea internă, dar și cea externă. Ceea ce ar trebui să înțeleagă un manager bun este că comunicarea eficientă într-o întreprindere nu este un moft, ci o necesitate categorică, iar o comunicare defectuoasă poate cauza urmări serioase și costisitoare, inclusiv neîndeplinirea sarcinilor de serviciu, demiteri, pagube materiale, compromiteri în raport cu partenerii externi ai întreprinderii și chiar faliment.

În acest context, considerăm că problematica legată de impactul comunicării manageriale asupra dezvoltării IMM-urilor din Republica Moldova este una actuală, în contextul globalizării, încă neexploarată suficient. O cercetare aprofundată în acest domeniu ar permite diagnosticarea situației actuale în ceea ce privește comunicarea managerială în IMM-urile din țara noastră, constatarea unor bariere de comunicare, specifice IMM-urile moldovenești, identificarea de soluții și recomandări pentru îmbunătățirea acestui proces, care are evident multiple beneficii asupra activității întreprinderilor. Efectuând un studiu critic asupra cercetărilor efectuate până în prezent observăm că deși noțiunea de comunicare managerială pare una arhicunoscută, modul în care este elucidată respectiva temă poartă un caracter foarte general, iar cercetări ce țin de impactul comunicării manageriale asupra dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii nu au fost identificate. Astfel, problemele care au rămas nestudiate și care nu sunt pe deplin elucidate ce țin de comunicarea managerială în întreprinderile mici și mijlocii, reprezintă o premisă importantă în motivarea personală pentru abordarea temei menționate mai sus într-o viitoare cercetare mai aprofundată.

Ipoteza noastră este că impactul pe care îl poate avea comunicarea managerială asupra dezvoltării IMM-urilor din țara noastră, este unul semnificativ, iar procesul de comunicare managerială în întreprinderi nu trebuie neglijat, ba dimpotrivă, studiat, analizat, astfel încât acest proces să fie unul eficient și să contribuie la dezvoltarea acestora.

Referințe bibliografice

1. Legea privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii nr. 206 din 7.07.2006. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=A1FF626A:DAEE01B1
2. Apostoiaie M.C. Measuring economic globalization – facts and figures. În: The Annals of The "Ștefan cel Mare" University of Suceava. Fascicle of The Faculty of Economics and Public Administration, 2011, vol. 11, nr. 2(14), ISSN 2066-575X, p. 99-109, [http://www.seap.usv.ro/annals/arhiva/USVAEPA_VOL.11,NR.2\(14\),2011_fulltext.pdf](http://www.seap.usv.ro/annals/arhiva/USVAEPA_VOL.11,NR.2(14),2011_fulltext.pdf)
3. Popescu I. ș.a. Echilibrul ecologic. Implicații sociale, economice și juridice, vol. II, Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, 2007, 404 p.
4. Sârbovan M. Globalizarea economiei mondiale, fenomen al integrării internaționale, În: Anale Seria Informatică, 2004, vol. 2, fasc. 2, p. 99-104, <http://anale-informatica.tibiscus.ro/download/lucrari/2-2-14-sarbovan.pdf> (vizitat la 12 martie 2016).
5. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.2.html
6. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=368&>
7. http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2007-01/76_Barbacioru%20Iuliana%20Carmen.pdf

NECESITATEA GESTIUNII RISCURILOR BUNURILOR IMOBILE CE CONSTITUIE GARANȚII BANCARE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Carolina VOLOSATÎI,
doctorandă, UTM

Rezumat

Pentru sistemul bancar din Republica Moldova, țară aflată în plin proces de tranziție, adaptarea la cerințele pieței Uniunii Europene reprezintă nu doar o provocare, dar, mai cu seamă, o necesitate.

Criza financiară în care s-a pomenit Republica Moldova în contextul incertitudinilor economice și politice, lichidarea a trei bănci comerciale, creșterea ratelor de politică monetară, deprecierea leului moldovenesc, diminuarea volumului creditelor, scumpirea acestora, demonstrează cât de slab este managementul riscurilor bancare.

În practica creditării, constituirea unor garanții prin gajarea unui imobil, reprezintă principala măsură capabilă să acopere într-o oarecare măsură suma împrumutată.

Analiza corespunzătoare a riscurilor asociate fiecărui tip de bun imobil gajat, elaborarea unei politici de gestiune a riscurilor bunurilor imobile, ar putea preîntîmpina problemele apărute pe viitor în caz de insolvabilitate a debitorului și minimiza riscurile creditare din contul managementului riscului bunurilor gajate.

Cuvinte-cheie: bancă, risc, imobil, gestiune, lichiditate

LA NECESSITE DE GESTION DES RISQUES DE BIEN IMMOBILIER QUI PRESENTE DES GARANTES BANCAIRE EN CONTEXTE DE GLOBALIZATION

Résumé

En pleine période de transition la République de Moldavie se lance le défi afin de pouvoir s'adapter aux exigences de L'union européenne, l'évolution du système bancaire devient une nécessité.

Les incertitudes économiques et politiques ont mené à une crise financière qui a donc entraîné la liquidation de trois banques commerciales, l'augmentation du coût de la vie et la chute de la valeur monétaires du pays et les aides apportées au pays ont considérablement baissé ce qui reflète la situation économique du pays.

Pour ce qui est du domaine de l'octroi de crédit l'unique possibilité de pouvoir en obtenir un est de mettre en gage ces biens immobiliers.

Une analyse appropriée des risques associés à la mise en gage des biens immobiliers, une bonne gestion pourrait prévenir les problèmes dans l'insolvabilité future du débiteur et de minimiser les risques de gestion des risques de crédit au détriment des engagés.

Mot-clé: banque; risque; biens immobiliers; gestion; liquidité

Orice societate tindă să se dezvolte și să facă față provocărilor permanente venite din mediul în care există și care este într-o continuă transformare. Globalizarea este o realitate obiectivă pentru Republica Moldova, un proces la care țara noastră trebuie să se alinieze.

Criza financiară în care s-a pomenit Republica Moldova în contextul incertitudinilor economice și politice, lichidarea a trei bănci comerciale, creșterea ratelor de politică monetară, diminuarea volumului creditelor acordate de către bancile comerciale, scumpirea împrumuturilor bancare, deprecierea leului moldovenesc, demonstrează că sistemul bancar în Republica Moldova suferă de deficiențe la nivel de management al riscurilor.

Situația din domeniul creditării bancare este în prezent caracterizată printr-o pondere înaltă a creditelor neperformante, care, potrivit estimărilor diferitor experți, reprezintă aproximativ 20-30 % din totalul investițiilor creditare ale băncilor.

Pierderile înregistrate de bănci apar datorită împrumuturilor excesive acordate fără efectuarea unor analize aprofundate a riscurilor legate de creditare și de faptul că constituirea gajului asupra bunurilor imobile are un rol decisiv în analiza acordării, neluându-se în considerare o posibilă sursă secundară de recuperare a creanțelor.

Deseori, o variantă practic fără alternativă de soluționare a problemei menționate este realizarea proprietății gajate.

Este bine cunoscut faptul că criza financiar globală din anul 2008 a debutat ca urmare a problemelor de evaluare a riscului din sectorul imobiliar american. Scăderea prețurilor la proprietățile imobiliare, creșterea simultană a inflației și a ratelor de refinanțare în SUA au condus la creșterea costurilor creditare și la defoltul ipotecar. În iulie 2007 s-au produs 180000 de defolturi și fiecare a 693-a familie din America și-a pierdut imobilul. (1)

Situațiile de default privind creditele garantate prin gaj, necesitatea de percepere a încasărilor din activele gajate, condiționează acordarea de către managerii de risc ai băncii a unei atenții speciale problemelor legate de gajul imobiliar.

Modificările care au avut loc în piețele financiar bancare în ultimii ani au dus la schimbări majore în ceea ce privește riscul în instituțiile bancare. Rolul deținut de acesta în cadrul sectorului financiar, în creșterea economică și stabilitatea financiară, este extrem de important, de aceea managementul riscurilor (inclusiv al gajului imobiliar) a devenit mai important ca niciodată.

În cadrul ciclului de viață a unui credit, multe evenimente depind de eficiența procesului de gestionare a garanțiilor.

Situația de astăzi de pe piața creditării ipotecare demonstrează că gajul a devenit unul dintre factorii determinanți ai riscului de credit. În prezent, piața imobiliară se află într-o stare de stagnare și majoritatea tranzacțiilor sunt blocate. Pe parcursul ultimilor 2 ani, prețurile la imobilul comercial și industrial, la terenuri a scăzut în mediu cu 20-30 %, la imobilul rezidențial cu 10-15 %, ceea ce indică, ca factorul de risc în cazul în care acest tip de proprietăți constituie obiect al gajului, va contribui aproximativ în aceeași proporție la creșterea riscului de credit.

Aceasta înseamnă că în cazul percepției încasării din contul bunurilor gajate, încasările obținute din realizarea gajului vor fi insuficiente pentru acoperirea cheltuielilor aferente operațiunii de creditare. De fapt, una din cauzele principale ale creșterii cotei creditelor neperformante de rînd cu deteriorarea solvabilității împrumutaților este scăderea prețurilor bunurilor imobile, care se află în gajul bancar, precum și diversificarea insuficientă a portofoliilor de gajuri ale băncilor.

Estimarea valorii de piață a gajului este efectuată de către experții evaluatori independenți, de aceea obiectivitatea concluziei privind valoarea de piață a gajului depinde într-o măsură considerabilă de profesionalismul acestor experți și de organizarea lucrului cu gajul în cadrul subdiviziunilor bancare.

Prin urmare, problemele de acoperire a riscului de credit al băncilor demonstrează necesitatea sporirii gradului de atenție, ce urmează a fi acordată momentelor de depistare a riscurilor aferente gajului și metodelor de minimizare ale lor.

Riscul gajului imobiliar reprezintă un element constitutiv al riscului de credit al băncii și un obiect de gestiune în cadrul sistemului de administrare al riscurilor creditare.

În literatura economică din țară la ziua de astăzi practic lipsește determinarea esenței noțiunii de „risc de gaj imobiliar”. În literatura străină această noțiune este examinată mai activ, însă nu există o determinare univocă a conținutului său economic. De cele mai dese ori, noțiunea de „risc de gaj” este examinată în contextul încasărilor în volum insuficient obținute din realizarea gajului comparativ cu necesarul pentru achitarea creditului și acoperirea tuturor cheltuielilor aferente operațiunii de creditare. [3].

Cercetarea esenței riscului de gaj merită să fie efectuată prin studierea etimologiei noțiunii de „risc”. În literatura economică poate fi întâlnită definirea riscului ca un pericol eventual, mai mult sau mai puțin previzibil.

Potrivit dicționarului Webster, riscul este vazut ca o „posibilitate de a suferi o pierdere”. ISO (International Organization for Standards), în documentul intitulat “ISO/IEC Guide 73 Risk Management – Vocabulary – Guidelines for use in standards” definește riscul ca o combinație a probabilității unui eveniment și consecințele sale. Dictionarul Explicativ al Limbii Romane, definește riscul ca o “posibilitate de a ajunge la o primejdie, de a avea de înfruntat un ne-caz sau de a suporta o pagubă”.

În dicționarul financiar-economic este adusă următoarea definiție a cuvântului „risc”: „...posibilitatea conștientizată a pericolului apariției unor pierderi neprevăzute din beneficiul scontat, proprietatea, banii în legătură cu modificările aleatoare ale condițiilor activității economice, circumstanțele nefavorabile” [4].

Din cele expuse, putem concluziona, că riscul de gaj imobiliar reprezintă pericolul pierderii lichidității gajului sau a reducerii valorii de piață a gajului în rezultatul influenței nefavorabile a factorilor de conjunctură, circumstanțelor de forță majoră sau a altor cauze.

Riscul gajului imobiliar are un caracter versatil. În dependență de cauzele producerii evenimentului de risc, el poate fi clasificat pe diferite grupe de risc [5].

✓ *Riscul deprecierei valorii bunurilor imobile depuse în gaj, pe perioada contractului de gaj.*

Acest risc ține de modificarea posibilă a valorii de piață a bunului imobil pe parcursul termenului de acțiune a contractului de gaj. De regulă, deprecierea valorii bunului în timp este legat de scăderea prețurilor pe piața imobiliară, creșterea ofertei de bunuri analogice. Un alt factor ce poate condiționa deprecierea valorii bunului imobil, ține de uzura fizică și morală. O asemenea modificare a valorii de piață poate duce la ceea, că în caz de necesitatea de realizare a bunului imobil gajat, banca nu își va putea recupera pierderile în urma mijloacelor creditare oferite.

✓ *Riscul pieirii sau deteriorării bunului imobil gajat* este legat corespunzător de pierderea completă a obiectului de gaj sau de pierderea parțială de către el a proprietăților sale, din cauza exploatării incorecte, producerii incendiilor, inundațiilor, cutremurelor sau a altor riscuri ce duc de asemenea la diminuarea valorii de piață a bunului imobil gajat.

✓ *Riscul scăderii lichidității bunului și riscul măririi perioadei de expoziție a bunului imobil pe piață.* Aceste riscuri sunt în legătură reciprocă. Scăderea lichidității unui bun imobil poate fi argumentată de schimbările negative din economie, de asemenea un factor al scăderii lichidității unui bun imobil poate fi determinată de partea juridică a bunului imobil depus în gaj (există careva interdicții ascunse, prezența unor contracte de arendă de lungă durată etc). Lichiditatea scăzută poate fi determinată și de specificul bunului imobil propriu-zis, prezența carorva defecte ascunse etc.

✓ *Riscul juridic* - acest risc include în sine, riscul interdicțiilor, sechestrelor din partea terților. Riscul înregistrării incorecte, neînregistrării construcțiilor accesorii, riscul identificării incorecte a bunului imobil depus în gaj, riscul legat de dreptul de proprietate incomplet (dreptul de proprietate a construcției aflate pe un teren în folosință, sau dreptul de proprietate asupra unui teren pe care se află o construcție ce aparține altui proprietar etc), încălcările posibile ale legislației admise de clienți cu „rea-credință”.

✓ *Riscul supraevaluării bunurilor imobile (riscul evaluării incorecte/neobiective a valorii imobilului gajat).*

În cadrul procesului de creditare este necesară estimarea valorii obiectului imobiliar ce urmează a fi luat în gaj pentru a garanta împrumutul. Valoarea se estimează de către specialiști independenți

prin întocmirea unui Raport de evaluare. În cazul evaluării neobiective sau incorecte a valorii pentru garantarea împrumutului (de regulă valoarea este supraestimată), există riscul ca banca să nu-și acopere cheltuielile și în cazul incapacității de plată a debitorului să nu își poată recupera pierderile în urma mijloacele creditare oferite.

Cauzele apariției acestui risc este asociat factorului uman, unui nivel scăzut de calificare a angajaților care efectuează estimarea valorii, din cauza lipsei unui volum suficient de informație privind obiectul de gaj sau la comiterea de către angajați a infracțiunii de serviciu (de exemplu mituirea).

✓ *Riscul nivelului scăzut al profesionalismului angajaților băncii* se poate materializa la toate etapele creditării bancare, în cazul perfectării incorecte a contractului de gaj, verificării necalitative a documentelor prezentate de către împrumutat etc.

O altă problemă legată de angajații din cadrul băncii care creează situație de risc ține de *situațiile de conflict din interior*. Pe de o parte secția de creditare este cointerесată ca bunurile imobile care sunt luate în gaj să fie evaluate cât mai scump, pentru a mări posibilitățile de acordare a creditului, iar cei din secția riscuri și evaluare gaj invers, sunt cointerесаți ca valoarea să fie cât mai mică pentru a minimiza suma de credit acordată, asigurînd astfel banca în cazul insolabilității debitorului. Din punct de vedere financiar și al businessului, ambele părți au dreptate. Totuși apare întrebarea: ce-i de făcut? de a minimaliza cerințele față de procedura de evaluare a bunurilor imobile depuse în gaj și astfel de a majora volumul creditelor acordate sau menținerea unei politici conservatoare și de a oferi credite doar în cazul unor garanții înalt lichide.

Problema de bază în cadrul băncilor din Republica Moldova este că riscul gajului imobiliar ca parte componentă a riscului creditar este analizat corespunzător doar atunci cînd clientul intră în incapacitate de plată. Atunci banca încearcă să determine de ce se întîmplă acest lucru și analizează posibilitatea rambursării împrumutului prin vânzarea bunului depus în gaj.

În practica internațională, în dependență de tipul gajului imobiliar și riscurile aferente lui, în procesul de gestiune a riscurilor sunt actuale anumite metode de minimizare ale acestora.

Diminuarea riscului de depreciere a obiectului de gaj poate fi

atinsă prin aplicarea unui complex de măsuri de monitorizare, sarcina primordială ale cărora rezidă în prevenirea deteriorării caracteristicilor cantitative și calitative ale obiectului de gaj. Pentru minimizarea mărimii acestui risc se utilizează și reevaluarea bunurilor, pentru a verifica dacă valoarea bunului corespunde situației de pe piață, iar în cazul depistării reducerii considerabile a valorii, banca poate solicita un colateral suplimentar. Riscul de devalorizare poate fi minimizat și prin diversificarea obiectului de gaj, stabilirea unor garanții suplimentare.

În scopul gestiunii riscului de pieire sau deteriorare a obiectelor de gaj se utilizează:

- Monitorizarea – pentru depistarea faptului de deteriorare a caracteristicilor calitative;
- Reevaluarea bunurilor – pentru determinarea valorii după pierdere sau după deteriorare;
- Diversificarea – pentru prevenirea distrugerii sau deteriorării tuturor componentelor gajului, precum și alegerea obiectului de gaj, care este mai puțin expus acțiunii acestui risc;
- Asigurarea, care trebuie să compenseze reducerea valorii obiectului de gaj în cazul distrugerii imobilului sau deteriorării ca rezultat al circumstanțelor excepționale.

Pentru minimizarea riscului juridic se utilizează expertiza juridică preventivă a documentației și a bunurilor în scopul determinării bunei-credinței împrumutatului și corectitudinii perfectării tuturor documentelor și operațiunilor. La evitarea acestui risc contribuie controlul efectuat de către serviciului de securitate în vederea stabilirii caracterului nefavorabil al istoriei de credit, a datoriilor expirate și gajării repetate a bunurilor, precum și asigurarea bunurilor împotriva acțiunilor ilegale ale terțelor persoane.

Riscul lichidității joase poate fi gestionat prin intermediul diversificării obiectului de gaj. Unii specialiști recomandă ca în gaj să fie luate doar imobile cu lichiditate mărită, doar astfel ele pot servi ca protecție în caz de insolvabilitate a debitorului, iar unele tipuri de bunuri imobile să nu fie privite ca potențiale garanții ca de exemplu construcțiile ușoare sau din lemn, terenuri agricole neprelucrate, fără plantații sau construcții agricole pe el, obiecte înregistrate ca nefinalizate, care nu au fost date în exploatare, când obiectul de fapt este construit în totalitate și exploatat, obiecte care nu sunt înregistrate în

Registrul Bunurilor Imobile, obiecte speciale, unice care au piață slab dezvoltată, obiecte imobiliare la care nu corespunde utilizarea curentă cu modul de folosință prevăzut și altele.

Riscul legat de calificarea joasă a angajaților este diminuat din contul creșterii nemijlocite a calificării angajaților subdiviziunii de lucru cu gajurile. Instruirea personalului în ce privește noile metode aplicate, transmiterea experienței practice, evaluarea oportunității a calificării angajaților și însoțirea sistematică a operațiunilor cu gajul contribuie la atenuarea acțiunii negative al factorului dat în cadrul procesului de creditare.

Concluzie: Elaborarea politicilor de management al riscurilor bunurilor imobile ce constituie obiect al gajului trebuie să reprezinte o preocupare permanentă a instituțiilor financiare bancare și trebuie să se regăsească în cadrul structurilor de management al riscurilor creditare. Este necesară studierea practicii internaționale de gestiune a obiectelor imobiliare gajate, ceea ce ar permite minimizarea pierderilor din cadrul portofoliilor de credite.

Referințe bibliografice

1. Agnes Nagy. Provocările crizei asupra sistemului bancar. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 25 pag. 9.
2. Stanciu Leontin. Garanțiile bancare și rolul lor în activitatea de creditare.
3. Evsafiev, I. N. Risc-management total 2008.
<http://www.likebook.ru/books/view/10246>.
4. Фомин. Д.Е. Организация залоговой работы в банке. Банковское кредитование, № 2, 2007.
5. Минимулин Д.В. Залоговый риск в структуре банковского кредитного риска и его оценка // «Деньги и кредит», 2009, № 4.

COMERȚUL EXTERN AL REPUBLICII MOLDOVA CU MĂRFURI INDUSTRIALE

Ekaterina MIRONENKO,
doctorandă, ULIM

Rezumat

Comerțul internațional contemporan – comerțul dintre state, presupune importul și exportul mărfurilor. Comerțul internațional este un element central în structura relațiilor economice, care vizează toate formele diviziunii internaționale a muncii, unind toate statele într-un sistem economic mondial unic, din care fac parte diferite persoane juridice – corporațiile, asociațiile lor, indivizii. Acest sistem este un mijloc prin care statele dezvoltă specializarea, își măresc productivitatea propriilor resurse și volumul producției.

O particularitate a comerțului internațional o formează riscurile economice, politice, determinate de factori geografici, politici, economici. O formă importantă a relațiilor economice internaționale pentru Moldova este comerțul extern, volumul căruia este mai mare decât al investițiilor. Industria ușoară are un rol important în potențialul economic al Moldovei. Această ramură ocupă poziția a doua după volumul producerii mărfurilor industriale din Republica Moldova. Importanța acestei ramuri industriale depinde de accesul pe piețele europene, de poziția geografică și utilizarea parțială a materiei prime autohtone. Analiza comerțului extern al Republicii Moldova ne permite să constatăm că anual scade volumul exportului și importului mărfurilor, ceea ce influențează economia țării.

Cuvinte-cheie: *relații economice internaționale, comerț extern, industria ușoară din Moldova*

THE REPUBLIC OF MOLDOVA FOREIGN TRADE WITH LIGHT INDUSTRIAL PRODUCTS

Abstract

Modern international trade is a trade among countries, suggesting importation (import) and export (export) of goods. International trade is a central element in a complex system of global economic relations, mediating almost all types of international division of labor and linking all countries into a single world economic system. It involves different legal entities-corporations, their associations, state, particular individuals. It is a

means by which countries can develop a specialization, improve productivity of their resources and thus increase the overall production volume. A variety of economic and political risks in international trade due to geographical, political, national factors are an important feature. The most important form of international economic relations of Moldova is a foreign trade which turnover is much higher than investment flows. Light industry plays an important role in the economic potential of the Republic of Moldova. This sector takes the second place in terms of production of goods produced by the Moldovan industry. The importance of this industry depends on access to the European markets, as well as the location of the enterprises and the partial use of local raw materials. The analysis of foreign trade activities of Moldova showed that every year there is a decrease in the export and import of goods, which affects the economy of the Republic of Moldova.

Keywords: international economic relations, foreign trade activities, light industry of Moldova

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА ТОВАРАМИ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Аннотация

Легкая промышленность играет важную роль в экономическом потенциале Республики Молдова. Данная отрасль занимает второе место по объёму производства товаров, производимых Молдавской промышленностью. Важность данной индустрии зависит от доступа к Европейским рынкам, а также от расположения предприятий и частичного использования местного сырья.

Анализ внешнеторговой деятельности Молдовы показал, что с каждым годом идет уменьшение экспорта и импорта товаров, что сказывается на экономике Республики Молдова.

Ключевые слова: *международные экономические отношения, внешнеторговая деятельность, легкая промышленность Молдовы*

На протяжении нескольких тысячелетий, со времени зарождения цивилизаций, вывоз товаров в зарубежные страны в обмен на иноземные товары являлся неотъемлемой чертой мирового хозяйства. Появившись в глубокой древности, внешняя торговля содействовала росту товарного производства и товарно-денежных отношений в докапиталистических формациях. В рабовладельче-

скую и феодальную эпохи, когда производство носило в основном натуральный характер, внешняя торговля охватывала незначительную часть продуктов производства и обслуживала преимущественно личное потребление господствующих классов. В период разложения феодализма развитие внешней торговли и зарождение мирового рынка (XVI-XVIII вв.) способствовали утверждению капиталистического способа производства. Наиболее широкое развитие внешняя торговля получила в эпоху капитализма, особенно на стадии крупной машинной промышленности.

Внешняя торговля на современном этапе - наиболее развитая форма международных экономических отношений. Внешняя, или международная, торговля представляет собой обмен товарами и услугами между разными странами, связанный с всеобщей интернационализацией хозяйственной жизни и интенсификацией международного разделения труда в условиях научно-технической революции.

Таким образом, актуальность затронутой темы очевидна, так как заинтересованность отдельных стран в расширении своих международных связей объясняется потребностями сбыта продукции на международных рынках, необходимостью получения определенных товаров извне и, наконец, стремлением извлечь более высокую прибыль в связи с использованием дешевой рабочей силы и сырья развивающихся стран.

Мировая практика наглядно демонстрирует, что в современных условиях ни одна страна вне зависимости от её размеров, наличия природных ресурсов, экономической мощи не может нормально существовать и развиваться без участия в процессах международного разделения труда, иными словами без интеграции в мировую экономику. Состояние, размеры и структура экономики любой страны в значительной степени определяются их экономическими взаимоотношениями с другими государствами, однако для малых стран, располагающих ограниченными естественными ресурсами и внутренними рынками сбыта, к которым относится Молдова, значение этих взаимоотношений в целом намного выше.

Преобразование внутригосударственных межрегиональных связей в международные и появление новых внешнеэконо-

мических факторов не означает пренебрежения ролью внутренних факторов, которые определяют экономическое состояние и тенденции экономического развития того или иного государства. Следовательно, сочетание внутриэкономической политики с расширением внешних связей дает шанс существенно ускорить в Молдове создание эффективной экономики, которая будет способна обеспечить достойную жизнь её населению.

Республика Молдова с территорией в 33,8 тыс. км и населением около 4,2 млн. человек (а без учета районов непризнанной Приднестровской Молдавской Республики - 29,7 тыс. км и 3,6 млн. чел., соответственно), относится к группе так называемых малых стран, которые составляют около 90% всех существующих государств, и где проживает около 5/6 населения земного шара.

Практически во всех странах, независимо от уровня их экономического благосостояния, наблюдается достаточно выраженная обратная зависимость между размером страны и уровнем экспорта по отношению ВВП. Однако общеизвестно, что для малых стран внешняя торговля более важна, чем для крупных государств. Соотношение объема внешней торговли и ВВП, позволяющее оценить важность внешнеторговых отношений страны, для таких государств как Чехия и Венгрия превышает 120%, тогда как для США и Индия, составляет примерно 20%³.

Для малых стран характерны значительные ресурсные и производственные ограничения и связанная с этим высокая зависимость от состояния дел во внешней торговле. При этом мировые рынки и крупные зарубежные страны, в большинстве своем, весьма слабо зависят от экономик малых стран. И хотя уровень влияния страны и степень её зависимости от внешних рынков не входят в список детерминант конкурентного преимущества, указанных М. Портером в его работе «Международная экономика», все же они оказывают достаточно сильное воздействие на конкурентоспособность национальной экономики. В целом и так высокая зависимость местных производителей от зарубежных рынков в течение постсоветского периода возростала, причиной чего было существенное уменьшение емкости внутреннего рынка Молдовы из-за значительного снижения уровня жизни в республике.

Исходя из вышеприведенного очевидно, что в целях экономической безопасности Молдове необходимо диверсифицировать структуры своих внешнеторговых связей, в первую очередь географически.

Внешняя торговля Республики Молдова (РМ) – один из главных факторов развития ее экономики. В силу недостаточной собственной ресурсной базы страна находится в огромной зависимости от внешних факторов. Экономика Молдовы является одновременно экспортоориентированной и сильно зависимой от импорта. До 2010 года внешнеторговая деятельность Молдовы в наибольшей степени была связана с рынками постсоветского пространства, однако в последние годы наметилась новая тенденция – более быстрого расширения торговых связей РМ со странами Европейского союза. Этому в большой мере способствовала ориентация молдавских властей на европейскую интеграцию

Отношения Республики Молдова с другими государствами в области внешней торговли строятся на основе соблюдения общепризнанных принципов и норм международного права и обязательств, вытекающих из международных договоров, заключенных Республикой Молдова.

Государственная политика в области внешней торговли осуществляется посредством таможенно-тарифного (применение импортных таможенных тарифов) и нетарифного регулирования (в частности, путем квотирования и лицензирования), введения в установленном порядке особых пошлин (специальные, антидемпинговые и компенсационные) внешнеторговой деятельности в соответствии с законодательной базой, а также международными договорами, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Основные цели торговой политики Республики Молдова определяют правовые, экономические и организационные основы внешнеэкономической политики, в целом направленные:

✓ на формирование условий для углубления интеграции в мировую экономику и в качестве члена ВТО – содействие в реализации общепринятых в мире норм и правил, соблюдение международных обязательств и принципов внешнеторговой деятельности;

- ✓ либерализацию торговой политики; проведение гибкой таможенно-тарифной политики, реагирующей на конъюнктурные изменения мирового рынка;
- ✓ защиту интересов товаропроизводителей;
- ✓ содействие продвижению молдавской продукции на внешние рынки;
- ✓ достижение высокой конкурентоспособности отечественных товаров как на внутреннем, так и на внешних рынках;
- ✓ содействие мероприятиям по обеспечению качества импортируемой продукции для защиты прав и безопасности потребителей;
- ✓ защиту интересов национального рынка от неблагоприятного воздействия иностранной конкуренции.

Внешнеторговый оборот Республики Молдова
(данные Национального бюро статистики Республики Молдова,
без Приднестровья), млн. долл. США

	2013 год		2014 год		2015 год	
	сумма	доля, %	сумма	доля %а	сумма	доля %
Экспорт	2397,8	100	2308,2	100	1939,7	100
в СНГ	923,2	38,3	735,7	31,4	492,3	25,5
в ЕС	1140,9	47,8	1246	53,2	1217,6	62,3
в другие страны	333,7	13,9	327,5	14,0	229,8	12,2
Импорт	5487,6	100	5306,8	100	3038,4	100
из СНГ	1672,3	30,5	1449,2	27,4	1018,1	25,8
из ЕС	2472,8	45,1	2567,7	48,3	1012,2	48,6
из другие страны	1342,5	24,4	1289,9	24,3	1008,1	25,6

* Национальное Бюро Статистики Молдавии

Анализ экспорта по странам в 2015 г. по сравнению с аналогичным периодом 2014 года, показывает сокращение поставок в Российскую Федерацию (-53,3%), Италию (-26,8%), Украину (-68,0%) Турцию (-45,6%), Болгарию (-46%), Германию (-10,9%), Польшу (-17,7%), Литву (-47,9%), Грецию (-22,1%), Австрию (-26,0%), Грузию (-11,9%), Бельгию (-16,9%), что повлияло на уменьшение общего объема экспорта на 23,2%.

В то же время, увеличился экспорт в Соединенное Королевство Великобритании и Северная Ирландия (+66,3%), Румынию (+12,2%), Казахстан (+65,5%), Нидерланды (+64,6%), Беларусь (+11,4%), Швейцарию (+28,8%), Латвию (2,3 раза), Францию (+17,7%), Чехию (+26,1%), США (+12,1%), Кипр (+53,5%) и Китай (+24,8%), таким образом, общий объем экспорта снизился на 9,2%.

В 2015 году, по сравнению с 2014 годом, наблюдалось сокращение экспортных поставок предметов одежды и одежных принадлежностей (-17,4), текстильной пряжи, тканей и готовых изделий (-16,3%), обуви (-29,1%). В то же время, отмечено увеличение экспорта текстильных волокон (+51,3%), которое уменьшило сокращение общего объема экспорта на 1,7%.

Согласно данным Национального бюро статистики в 2015 году объем экспорта товаров составил 1966.9 млн. долларов США, что меньше объема, достигнутого в 2014 году на 15,9%. Внутренний экспорт товаров составил 1304.0 млн. долларов США (66,3% от общего объема экспорта), на 14,8% меньше, чем в 2014 г. Резэкспорт товаров имела значение 662,9 млн. что составляет долю в общем объеме экспорта на 33,7%. По сравнению с 2014 г., резэкспорт товаров уменьшился на 18,2%. В том числе экспорт изделий легкой промышленности в 2015 году составил 297765,3 тыс. долл., что меньше объема достигнутого в 2014 году на 19,3%.

В 2015 году экспорт товаров в страны ЕС (ЕС-28) составил 1217.6 млн. долларов США (на 2,3% меньше, чем в 2014 году), удельная доля 61,9% в общем объеме экспорта (53,3% - 2014). Страны СНГ присутствовали в молдавском экспорте с долей 25,0% (2014 - 31,4%), что соответствует 492,3 млн долларов США.. Экспорт в эти страны снизился на 33,1% по сравнению с 2014. В том числе экспорт товаров легкой промышленности составили в 2015 году

Анализ импорта по странам в 2015 г. по сравнению с аналогичным периодом в 2014 г. показывает, снижение поставок из Румынии (-23,3%), Украины (-33%), Российской Федерации (-17,6%), Германии (-24,3%), Италии (-26,9%), Беларуси (-46,4%), Австрии (-26%), США (-36,1%), Турции (-9,2%), Польши (-18,0%), Венгрии (-27,7%), Франции (-18%), Чехии (-33,7%), Казахстана (-58,5%), Нидерландов (-15,7%), Индии (- 27,1%), Греции (-31,4%), Испании (-

15%), Бельгии (18,8%), Швеции (-18,8 %), Словакии (-31,2%), что привело к снижению общего объема импорта на 21,5%.

В 2015 году, по сравнению с 2014 годом, наблюдалось сокращение импортных поставок текстильной пряжи, тканей и готовых изделий (-18,3%), предметов одежды и одежных принадлежностей (-21,1%).

Значительный разрыв между экспортом и импортом товаров в 2015 году привел к накоплению отрицательного сальдо торгового баланса в размере 2019,9 млн. долларов США, что на 957,6 млн. долларов США (-32,2%) меньше, чем в 2014 году. Со странами Европейского Союза (ЕС-28) торговый баланс сложился с дефицитом в размере 736,5 млн. долларов США (в 2014 году – 1321,7 млн. долларов США), а со странами СНГ – 525,8 млн. долларов США (в 2014 году – 713,7 млн. долларов США).

Для Республики Молдова как для малой страны характерна весьма высокая зависимость от внешней торговли, которая в целом на протяжении постсоветского периода возрастала. При этом относительно низкое влияние Молдовы на мировые рынки сочетается с высоким уровнем концентрации её экспорта, как в географическом, так и в товарном разрезах, что, несомненно, отрицательно сказывается на её экономической безопасности. Следовательно, при развитии внешней торговли, приоритетом является не только наращивание экспорта но и диверсификация его структуры.

В результате выполненной работы было установлено, что Молдавия не ведет активную торговлю со всеми странами Европы; существуют стратегические партнеры, на долю которых приходится примерно 75% молдавского экспорта и импорта.

Библиография

1. Постановление правительство Nr. 223 от 19.03.2009 «О программе развития легкой промышленности до 2015 года».
2. <http://www.statistica.md/category.php?l=ru&idc=336> – Национальное Бюро Статистики Молдавии.
3. http://www.moldova.mid.ru/press-slujba/pr_09_16.htm - статья пресслужбы ИТАР-ТАСС об отношениях между Россией и Молдавией.
4. <http://www.international-commerce.ru/sostoyanie-i-sovremennye-tendencii-razvitiya-mezhdunarodnoj-torgovli/> - сайт о международной торговле.

EVOLUȚIA POLITICII SALARIALE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL COLABORĂRII PARTENERIATULUI SOCIAL

Ludmila ROȘCA,

doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, IRIM

Tamara SUSARENCO,

doctorandă, IRIM

Rezumat

Prin studiul evoluției salariului în Republica Moldova s-au făcut vizibili pași concreți de către partenerii sociali în cadrul negocierilor Dialog Social și sporirea nivelului salariului minim pînă la nivelul cuantumului minim garantat de stat în sectorul bugetar. Autorii analizează actele internaționale ce vizează mecanismele elaborării politicilor salariale. În articol se menționează că prin activitatea sa Organizația Internațională a Muncii (OIM) a creat instrumentele parteneriatului social, care, prin înseși esența tripartismului, stau la baza negocierilor în cadrul Dialogului social. Deși actorii Dialogului social au interese sociale diferite, conștient abordează problemele legate de locurile de muncă, raporturile de muncă, salarizare, condiții de muncă, protecția și sănătatea angajaților din unitățile economice. Convenția OIM nr. 131 (a. 1970) prevede mecanisme de stabilire a salariilor minime pentru țările în curs de dezvoltare (care sunt membre OIM și au ratificat convenția dată) cu scopul protejării tuturor grupurilor de salariați ale căror condiții de muncă, care necesită protecție corespunzătoare. În concluzii autorii propun modele de sporire a eficienței politicilor salariale.

Cuvinte-cheie: politici salariale, salariul minim, dialog social

THE REPUBLIC OF MOLDOVA WAGE POLICY IN THE CONTEXT OF SOCIAL PARTNERSHIP COLLABORATION

Abstract

By studying the evolution of salary in the Republic of Moldova concrete steps were made visible by both sides in the negotiations "Social Dialogue" and increasing minimum wage to the level of the minimum guaranteed by the state in the budget sector. The authors analyze international documents aimed at developing wage policies mechanisms. The article

mentions that via its work the International Labour Organisation (ILO) has created instruments of social partnership, which by the very essence of tripartism underpin negotiations in the social dialogue. Although social dialogue actors have different social interests, consciously address issues of employment, labor relations, wages, working conditions, protection and health of the business units. ILO Convention 131 (1970) provides mechanisms for determining minimum wages in developing countries (which are members of the ILO and ratified the given convention) to protect all groups of employees whose working conditions require protection. In conclusion the authors propose models to increase wage policies efficiency.

Keywords: wage policies, minimum wage, social dialogue

Politica salarială este o ramură a politicii economice a statului care fiind echilibrată ar putea stimula activitatea angajaților. Părțile care reglementează raporturile de muncă și alte raporturi sociale în unitățile economice, de regulă, sunt sindicatele și patronatele, care prin manifestările lor ca instrument al parteneriatului social sunt bipartismice. În cazul în care apare puterea statală prin reprezentanții Guvernului ori a ministerelor (în cazul convențiilor ramurale) ele devin tripartismice. Organizația Internațională a Muncii (OIM) a creat instrumentele parteneriatului social și care prin înseși esența tripartismului, stau la baza negocierilor în cadrul Dialogului social, actorii cărora deși au interes social divergent, dar, și care conștient abordează probleme legate de locurile de muncă, raporturile de muncă, salarizare, condiții de muncă, protecția și sănătatea angajaților din unitățile economice.

Convenția OIM nr. 131 (a. 1970) prevede mecanisme de stabilire a salariilor minime pentru țările în curs de dezvoltare, membre OIM, care au ratificat convenția dată cu scopul protejării tuturor grupurilor de salariați ale căror condiții de muncă sunt de asemenea natură și necesită protecție corespunzătoare. La fel, Convenția OIM nr. 131 (197) prevede condițiile care stau la bază determinării nivelului salariilor minime, ținând cont și de condițiile naționale, de practica statului suveran etc.:

a) nevoile lucrătorilor și ale familiilor lor față de nivelul general al salariilor în țară, costul vieții, prestațiile de securitate socială și nivelurile de trai al altor grupări sociale;

b) factorii de ordin economic, inclusiv cerințele dezvoltării economice, productivitatea și interesul care există pentru a realiza și menține un înalt nivel de folosire a forței de muncă (art.3 din Convenția OIM nr. 131, 1970).

În Republica Moldova salariul minim stabilit de stat îndeplinește un rol dublu: reprezintă unul din garanțiile esențiale ale statului în domeniul salarizării (art.129 CM al RM); instituirea unui salariu minim pe economie este considerată una dintre cele mai importante măsuri de protecție a muncii (art. 43, alin. 2 din Constituție).

Un tripartism cu adevărat aplicabil și eficient se poate realiza în condițiile:

- independenței patronilor, angajaților și a statului unuia față de altul, fără nici o condiție prealabil existentă între ei;
- respectării și înțelegerii simultane (mutuale);
- atitudine corectă față de consultări, negocieri și cooperare;
- în condițiile economiei de piață, recunoscând existența democrației, prin exprimarea diferitelor interese se acceptă rezolvarea problemelor parteneriatului social prin consens și proceduri de comun acord.

Multitudinea de acte legislative și normative ce stabilesc drepturile și obligațiunile salariaților reprezintă o structură destul de complicată care include diferite documente și regulamente, admiteri și excepții. Complexitatea și diversitatea de probe al acestei structuri subînțelege iscusința și utilizarea ei.

Principală sursă de venit pentru satisfacerea necesităților vitale ale angajaților și familiilor lor și o formă eficientă de stimulare a muncii productive reprezintă salariul.

În anii 1991-1992, remunerarea muncii în Republica Moldova se efectua în baza legislației sovietice. Baza legislației moldovenești în domeniu a fost stabilită prin Legea salarizării, adoptată în februarie 1993. Prin legea în cauză a fost implementată o Rețea tarifară unică de salarizare, iar pentru unitățile din sectorul real al economiei pentru prima dată a fost prevăzută o autonomie relativă în adoptarea politicii salarizării cu condiția respectării rețelei tarifare obligatorii, cu aplicarea salariului minim ca unic normativ de calculare al salariilor tarifare.

Sistemul de salarizare al Republicii Moldova a trecut prin următoarele etape:

- **1993-1999** – reglementarea strictă a retribuirii muncii în baza Rețelei tarifare unice și stabilirea condițiilor de salarizare și a mărimii salariilor prin hotărâri de Guvern. În perioada indicată, salariul nominal a crescut cu 63%, în timp ce salariul real s-a redus cu 40%, iar restanțele la plata salariilor au atins sute de milioane de lei.

- **2000-2002** – constituirea parteneriatului social, a stabilirii condițiilor și mărimii salariilor angajaților în urma negocierilor colective și individuale dintre angajatori și salariați. Pentru prima dată a fost introdus indicatorul *salariul tarifar pentru categoria I de calificare a rețelei tarifare*, mărimea căruia se deosebește de mărimea salariului minim pe țară și se revizuieste anual.

- **2002-2006** – dezvoltarea și perfecționarea modelului de organizare și retribuire a muncii în baza sistemului tarifar și întemeierea lui pe principiile parteneriatului social în corespundere cu prevederile Legii salarizării nr. 847-XV din 14 februarie 2002 și Codului Muncii, pus în vigoare de la 1 octombrie 2003. Salariul tarifar pentru categoria I de calificare a Rețelei tarifare a fost legiferat ca element de bază și obligatoriu al sistemului tarifar. A fost pus la punct un mecanism clar de stabilire prin negocieri în convențiile colective la nivel național și ramural și în contractele colective de muncă la nivel de întreprindere a normativului indicat. Întreprinderilor li s-au acordat drepturi largi în organizarea salarizării, dar numai în limitele Rețelei tarifare obligatorii pentru toți.

- **2007-2008** – perioada în care a fost efectuată trecerea de la Rețeaua Tarifară cu coeficienți tarifari obligatorii la grile de coeficienți în cadrul cărora drept garanții servesc limitele minimale ale grilelor. Astfel, întreprinderilor li s-a acordat dreptul să stabilească de unul singur rețelele tarifare proprii, ținând cont de posibilitățile financiare reale. Pornind de la obiectivele politicii sociale de stat trasate în Programul Guvernului „Integritatea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru perioada 2009-2013, activitățile Ministerului Mucii, Protecției Sociale și Familiei în perioada de referință au fost orientate spre a contribui la atenuarea consecințelor nefaste ale crizei social-economice, făcându-le mai puțin resimțite pentru majoritatea cetățenilor și a le asigura un nivel de securitate socială

adecvat provocărilor. Perioada în care a devenit posibilă ascunderea veniturilor reale a întreprinderilor prin stimularea muncii la negru și apariției unui grup social foarte vulnerabil în esență numit grupul informal, prin care se denotă economia tenebră.

▪ **2009-2011** – perioada în care angajatorilor li s-a acordat dreptul să aleagă și să aplice în organizarea salarizării sistemului tarifar sau sistemele netarifare de salarizare; a fost stabilită garanția unică a statului – quantumul minim garantat al salariului în sectorul real, care conform legii urmează să fie stabilit anual de către Guvern, după consultarea cu partenerii sociali, în baza evoluției unor indicatori economici clari: creșterea indicelui prețurilor de consum și creșterea productivității muncii; reglementarea sistemului tarifar de salarizare la nivel de ramură cu stabilirea rețelei tarifare în convenția colectivă, iar la nivel de întreprindere – în contractul colectiv de muncă.

Astfel, sistemul de salarizare în sectorul real (privat) al economiei a evoluat de la reglementarea strictă de către stat până la acordarea autonomiei depline a angajatorului, unica reglementare fiind stabilirea quantumului minim garantat al salariului în sectorul real, celelalte reglementări având statut de reglementare. În sectorul bugetar din anii 1993-2005 salarizarea s-a efectuat în baza Rețelei tarifare unice cu majorări de salariu în funcție de posibilitățile bugetului, ceea ce a adus la un nivel de salarizare mai redus decât în sectorul real al economiei și la creșterea unor discrepanțe în nivelul de salarizare dintre diferite categorii de angajați. Prin Legea nr. 355-XVI din 23 decembrie 2005 a fost instituit un nou sistem de salarizare în sectorul bugetar care prevede următoarele modalități de salarizare a angajaților și anume:

- în baza salariilor lunare – pentru persoanele care dețin funcții de demnitate publică;
- în baza salariilor lunare de funcție – pentru cadrele didactice din învățământ;
- în baza grilelor de salarii – pentru funcționarii publici;
- în baza Rețelei tarifare unice de salarizare – pentru angajații din învățământ, sănătate, asistență socială, știință, artă, sport, alte unități bugetare, precum și pentru efectivul de trupă și corpul de

comandă din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice.

Cu regret, în anii ce au urmat nu s-a reușit implementarea în măsură deplină a prevederilor legii indicate, iar salariile angajaților bugetari rămân în continuare la un nivel foarte redus. Între timp prevederile legii în cauză s-au învechit și necesită o perfecționare esențială.

Principalele realizări ale politicii salariale din anul 2012 sunt:

- începând cu 1 ianuarie 2012 pentru militari, efectivul de trupă și corpul de comandă din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, salarizați conform Rețelei tarifare unice, salariile de bază au fost stabilite cu aplicarea indicelui de prioritate $K=1,25$;

- în luna februarie 2012 a fost plătit premiul anual pentru rezultatele activității în anul 2011 în mărimea unui salariu lunar de funcție angajaților salarizați conform Rețelei tarifare unice (cu excepția cadrelor didactice, militarilor, efectivului de trupă și corpului de comandă);

- începând cu 1 aprilie 2012 a început implementarea noului sistem de salarizare al funcționarilor publici;

- de la 1 iunie 2012 salariile angajaților salarizați în baza Rețelei tarifare unice (cu excepția militarilor) au fost majorate în medie cu 10 procente;

- începând cu 1 septembrie 2012 s-a implementat noua salarizare a personalului de deservire tehnică din autoritățile publice;

- de la 1 octombrie 2012, sporul pentru condiții speciale de activitate pentru corpul de comandă din aparatele centrale ale organelor de forță s-a majorat de la 40 % până la 80 %;

- pentru rezultatele activității în semestrul II funcționarilor publici li se va plăti sporul în mărime de 10-15 %. Acest spor se va plăti în ianuarie 2013.

În prezent este în curs de elaborare un nou sistem de salarizare a judecătorilor, vor fi perfecționate condițiile de salarizare a militarilor. La moment este nerealizată majorarea salariilor persoanelor cu funcții de demnitate publică. În ultimii ani, politica salarială se axează pe fortificarea cadrului legislativ și normativ în domeniu în scopul perfecționării și liberalizării sistemului de salarizare a angajaților din

economia națională, menite să asigure o creștere continuă a salariilor tuturor angajaților. Întru ajustarea creșterii continue a salariului au fost realizate mai multe măsuri atât în sectorul real, cât și mai ales, după datele prezentate mai sus, în sectorul bugetar. Începând cu 1 mai 2012, quantumul minim garantat al salariului în sectorul real a fost majorat de la 1100 lei până la 1300 lei, ceea ce asigură o majorare a salariilor în sectorul de producție și servicii cu cel puțin 10 la sută.. În afară de măsurile indicate, la inițiativa Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, au fost realizate și unele măsuri suplimentare privind ameliorarea condițiilor de salarizare a personalului din instituțiile de asistență socială. Astfel, de la începutul anului 2012, pentru personalul medical inferior din instituțiile de asistență socială a fost stabilit sporul pentru vechime în muncă, iar pentru personalul Consiliului republican de expertiză medicală a vitalității – a fost stabilit un spor pentru condiții specifice de activitate. Începând cu 1 octombrie 2012 toți asistenții sociali comunitari au beneficiat de o majorare a salariilor cu 30 la sută prin acordarea sporului pentru condiții specifice de activitate. În ansamblu, în anii 2009-2012, în urma realizării politicii salariale a Guvernului, salariul mediu al unui angajat din economia națională a crescut de la 2530 lei în 2008 până la 3194 lei în anul 2011 sau cu 26,2 %, iar în sectorul bugetar creșterea a constituit 46,3 %, salariul mediu atingând cota de 2860 lei. În 6 luni ale anului 2012 salariul mediu a mai crescut cu 7,6 % în sectorul real și 14,6 % în sectorul bugetar.

În scopul sporirii cotei înregistrate a salariului și în conformitate cu articolul 12 al Legii salarizării, nr.847-XV din 14 februarie 2002, prin Hotărârea Guvernului, nr.287 din 30 aprilie 2013, ținând cont de creșterea în anul 2012 a indicelui prețurilor de consum cu 4,6% și a productivității muncii cu 1,0%, a fost majorat începînd cu 1 mai 2013, quantumul minim garantat al salariului în sectorul real de la 1300 lei până la 1400 lei pe lună. În perioada de după aprobarea Planului de acțiuni a fost extinsă practica stabilirii în unele convenții colective ramurale, în cazul aplicării sistemului tarifar de salarizare, a unor mărimi concrete ale salariului tarifar pentru categoria I de salarizare, de regulă, mai mari decât quantumul minim garantat al salariului în sectorul real (1400 lei). Centrele sindicale național-ramurale au

obținut în domeniul negocierilor și încheierii convențiilor colective la nivel ramural în anul 2013 următoarele:

Convenția colectivă a lucrătorilor din agricultură și industria alimentară pentru anii 2011-2014. Salariul tarifar pentru categoria I de salarizare este stabilit:

- la întreprinderile agricole cu autonomie financiară, începând cu 1 ianuarie 2014, este de cel puțin 1500 lei;
- la întreprinderile din industria prelucrătoare , inclusiv alimentară, de cel puțin 1750 lei;
- pentru mecanizatori și lucrătorii din sectorul zootehnic – 1650 lei;
- pentru branșa cofetărie, vinificație și băuturi alcoolice – 1900 lei;
- pentru branșa băuturi nealcoolice și panificație - 2250 lei.

Convenția colectivă a lucrătorilor din domeniul industriei ușoare în 2012 -2017 a stabilit în mărimea cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real (1400 lei) etc. pentru fiecare centru –sindical ramural.

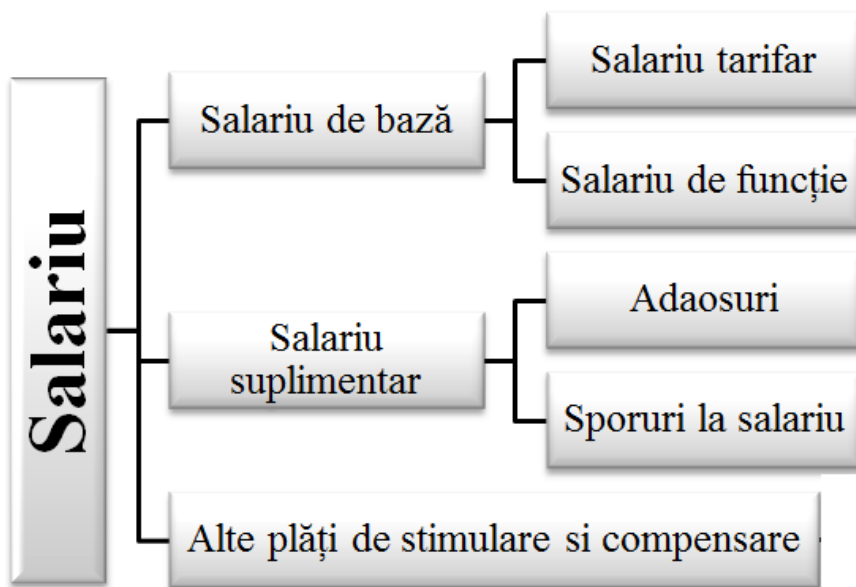

Figura 1. Structura salariului.

Legea salarizării nr.847-XV din 2002 a suportat mai multe modificări în acești 14 ani de la adoptare de către Parlamentul RM. Domeniul retribuirii muncii trebuie să fie în permanență schimbare, după cum ne

dictează imperativul timpului. În instalarea păcii sociale pe arena vieții politice, partenerii sociali își dau concursul în expunerea condițiilor de remunerare a muncii, salarizare și îmbunătățirea condițiilor de muncă. În anul 2008 au fost revizuite mai multe prevederi ale legii salarizării și înaintate spre consultare cu partenerii sociali: sindicate și patronate. Unele modificări au fost primite cu rezerve din partea sindicatelor, care reprezintă angajații și sunt destul de reprezentativi atât de iure, cât și de facto. Prin prevederile Convenției OIM nr. 131 art.4 se constată că „reprezentanții organizațiilor interesate ale celor care angajează și ale lucrătorilor sau, în absența unor astfel de organizații, reprezentanții interesați ai celor care angajează și ai lucrătorilor, această participare trebuind să se efectueze pe bază de egalitate”.

Prin modalități de diferențiere a salariilor, în dependență de performanțele individuale și colective și funcția deținută de salariat prin care s-au notificat sistemele de salarizare, angajatorul la dorință, după consultarea sindicatelor sau reprezentanților salariaților are posibilitatea de a-și alege sistemul de salarizare. Quantumul minim garantat al salariului în sectorul real constituie o nouă garanție de stat în domeniul salarizării și apărării drepturilor salariaților, ce ține de domeniul muncii și care este valoarea minimă obligatorie a retribuției muncii garantată de către stat pentru munca prestată de salariați în sectorul real, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică. În cadrul sistemelor netarifare de salarizare, quantumul minim a fost recunoscut drept limită minimă și garanția statului la stabilirea quantumului salariului din acest sistem netarifar.

Cuquantumul minim garantat al salariului în sectorul real reprezintă valoarea minimă obligatorie a retribuției muncii garantată de către stat pentru munca prestată de salariați în sectorul real (*totalitatea unităților cu autonomie financiară, inclusiv a celor care beneficiază de dotații bugetare, indiferent de subordonarea ramurală, tipul de proprietate și forma de organizare juridică*). Quantumul respectiv se stabilește de către Guvern după consultarea partenerilor sociali și se reexaminează anual, în funcție de creșterea sumară anuală a indicelui prețurilor de consum și a ratei de creștere a productivității muncii la nivel național. Conform situației de la 15 mai 2015, cuquantumul minim garantat al salariului în sectorul real constituie 1900 de lei pe lună.

(date prezentate de Biroul Național de Statistică)

	ianuarie	februarie	martie	aprilie	mai	iunie	iulie	august	septembrie	octombrie	noiembrie	decembrie	Anual
Total economie	4260,6	4241,2	4397,3	4526,5	4524,0	4732,7	4882,6	4669,1	4694,9	4564,9	4613,4	5227,7	4 610,9
Agricultură, silvicultură și pescuit	2602,0	2576,2	2834,8	2815,9	2900,1	2936,6	3233,9	2878,7	3484,0	3395,4	3363,1	3713,0	3 072,3
Industria total	4514,4	4445,4	4707,1	4994,9	4845,4	4936,5	5076,0	5027,4	5150,1	4942,8	5007,2	5884,1	4 962,8
Industria extractivă	3442,4	4002,3	4549,3	4538,9	4550,4	4752,5	4995,4	4683,8	4638,6	4564,6	4819,5	4613,7	4 539,4
Industria prelucrătoare	4085,4	4012,3	4220,2	4307,0	4417,7	4515,4	4668,0	4614,7	4554,3	4561,7	4599,0	5233,0	4 485,2
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	7215,1	7353,5	7803,3	9134,2	7672,0	7771,4	7768,0	7806,1	9366,0	7629,7	7881,6	10305,6	8 134,2
Distribuția energiei electrice, gaze, aer condiționat													
Deșeurilor, activități de decontaminare	4447,5	4075,4	4574,6	5307,9	4689,9	4751,2	4969,9	4912,4	4811,5	4736,3	4676,0	5836,6	4 817,9
Construcții	3950,8	4011,3	4229,2	4369,0	4581,7	4687,3	4762,1	4690,4	4781,2	4761,8	4637,6	5145,5	4 559,0
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	3552,4	3559,2	3657,1	3797,5	3826,5	3974,5	4054,1	3977,6	4034,8	4013,8	3937,5	4453,4	3 903,2
Transport și depozitare	4130,6	3940,4	4113,4	4406,4	4566,5	4369,3	4541,4	4615,6	4596,3	4485,7	4271,0	4907,6	4 411,3
Activități de cazare și alimentație publică	2827,6	2781,9	2904,1	2851,2	2970,3	3081,0	3219,2	3181,1	3204,1	3220,2	3131,7	3290,8	3 055,6
Informații și comunicații	8533,6	8889,3	9650,7	10443,5	9400,4	9611,4	9640,5	9392,6	12024,8	9725,0	9553,1	10429,6	9 770,7
Activități financiare și de asigurări	7683,3	7305,5	8825,2	9595,3	8092,1	8471,0	10121,3	8235,3	8005,3	8736,8	8246,3	10685,4	8 659,6
Tranzacții imobiliare	4014,8	3942,7	4028,8	4257,0	4259,6	4119,4	4316,4	4112,6	4195,9	4231,5	4247,8	4922,9	4 218,7
Activități profesionale, științifice și tehnice	5735,9	5790,8	6064,7	5785,6	6248,4	6558,3	6854,3	6442,1	6449,9	6362,7	6661,0	7102,4	6 320,2
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport													
Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii	3634,2	3291,5	3534,9	3531,6	3641,5	3715,0	3739,9	3816,8	3729,6	3773,5	3635,6	4039,9	3 669,7
Învățământ	5460,4	5568,9	5792,4	5493,6	5503,1	5997,0	6604,3	5841,1	5347,9	5324,0	5771,7	6279,6	5 749,2
Sănătate și asistență socială	3579,9	3664,6	3609,6	3549,6	3811,8	4304,3	4122,9	4109,8	3778,1	3648,5	3735,3	3878,5	3 813,6
Arta, activități de recreere și de agrement	4149,9	3984,6	4028,2	4454,3	4469,8	4562,2	4726,5	4398,1	4243,6	4250,2	4404,6	5518,1	4 430,2
Alte activități de servicii	3086,1	3069,4	2922,5	2882,5	2996,3	3180,2	3113,3	2839,3	2954,1	2918,1	3107,2	3118,6	3 015,8
	5647,1	6362,4	6015,5	6776,7	6870,4	7943,6	7183,5	6609,8	7398,9	7143,9	7141,6	8574,9	6 965,4

Perioada 2009 – 2016, agenții economici obțin dreptul de a alege sistemul de salarizare care corespunde și satisface specificul activității întreprinderii/firmei. În acest sens, au fost stabilite criterii și norme clare de evaluare a activității profesionale a fiecărui angajat. Liberalizarea sistemului de salarizare în sistemul real al economiei a condus la extinderea autonomiei angajatorilor în alegerea sistemului de salarizare în cadrul unității economice, ceea ce a creat noi probleme partenerilor sociali în procesul de menținere a consensului și stabilității sociale. Prin faptul că au fost puse două garanții de stat în domeniul salarizării: salariul tarifar pentru categoria I de calificare (salarizare) și cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real observăm că salariul tarifar pentru categoria I de calificare (salarizare) se va face doar la nivel ramural (prin convențiile colective) și prin negocieri colective la nivel de unitate, stipulate în Contractele colective de muncă, care stabilesc nivelul retribuirii muncii angajaților pe o perioadă de timp determinată de timp în sectorul real.

Concluzii

Pentru a determina și evalua valoarea reală a salariului, reprezentanții parteneriatului social depun eforturi mari, înțelegând că decizia lor se răsfrânge asupra minimului de existență al angajaților și care pentru prima dată a atins nivelul de 1000 lei, și s-a egalat cu salariul minim pentru categoria I de salarizare în sistemul bugetar doar în anul 2015.

Sistemul netarifar de salarizare se stabilește în contractele colective de muncă la nivel de unitate, în conformitate cu art. 136 alin. 3 din Codul Muncii al RM.

În Republica Moldova parteneriatul social constituie o modalitate concretă de realizare a democrației economico-sociale, un mod de redobândire a încrederii cetățenilor.

Referințe bibliografice

1. Strategia Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova 2012-2017. – Chișinău, 2012.
2. Convenția Teritorială la nivel ramural al FNSAA „Agroindsind”, pe anii 2015- 2017.
3. Codul Muncii RM, nr. 154-XV din 28 martie 2003 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162, art. 136, alin 3).
4. Legea salarizării nr. 847-XV din 14.02.2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 50-52, art. 336).
5. Legea privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim nr. 1432-XIV din 28.12.2000 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 21-24, art.79).
6. Teodor Negru, Cătălina Scorțescu. Dreptul muncii. - Chișinău, 2010.

ACCESIBILITATEA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ACADEMIC PENTRU STUDENȚII STRĂINI – BAZĂ ECONOMICĂ SAU NECESITATE NAȚIONALĂ (ANALIZA SITUAȚIEI DIN ISRAEL)

Alon MENIN,
Pardes – Hanna, Israel

Rezumat

În ultimii ani, mai multe organizații trec prin schimbări economice și ideologice, care modifică structura administrativă a gestiunii lor. Se modifică și prioritățile în problema investițiilor de capital, în modalitățile de formare a bugetului. Nu reprezintă o excepție nici instituțiile de învățământ contemporane și nici cele de cercetare științifică. Pentru a soluționa problemele academice și economice, este necesar de dezvoltat procese, orientate către sporirea eficienței și rentabilității, ținând cont de venituri și controlul cheltuielilor. Mai multe state au identificat soluția viabilă - atragerea studenților străini, care este o sursă adăugătoare importantă a creșterii veniturilor și contribuie la dezvoltarea instituțiilor pedagogice naționale. Apar întrebările: Este acest proces global în forma în care se realizează în America și Australia eficient? Este necesară adaptarea lui la condițiile oricărui stat? Care este contribuția studenților străini? Cum se desfășoară acest proces în Israel?

Cuvinte-cheie: *învățământ academic, instruire, mobilitate academică, finanțare externă, student străin, globalizare, investiții academice, investiții economice*

THE ACCESSIBILITY OF ACADEMIC STUDY FOR FOREIGN STUDENTS. IS IT ECONOMIC OR NATIONAL NECESSITY? (A BRIEF LOOK AT THE STATE OF ISRAEL)

Abstract

During these years, we see that many public organizations undergo economic and ideological changes. These changes should be reflected in changes in administrative structures, priorities, investments, and finding ways to enrich the corporate coffers. Among the organizations, we can also distinguish educational organizations, research centers and academic institutions. To resolve academic and economic issues, it is necessary to develop processes, oriented towards the increase of efficiency and profitability,

considering the revenue and expenditure control. Several states have identified a viable solution - attracting foreign students, - which is an important additional source of revenue growth and contribution to developing national teaching institutions. Therefore some questions appear: Is this global step, as performed in the United States and Australia, worth efficient? Is it necessary and appropriate for each country? What is the contribution of the foreign student, what are the benefits that it provides? Finally, how is the state of Israel confronted with the challenge?

Keywords: *academic education, academic mobility, external financing, foreign student, globalization, economic investment - academic*

1. Introduction

The Classes of study at universities tend to almost every corner of the globe, preserving traditions, degrees and methods of academic instruction. All this, in the belief that the academic world is worried about preserving better than preserves the relevance of content - paradigms and different disciplines [6]. Therefore, that surprising and revolutionary process began in 1999 in Bologna. 40 European countries have chosen a brave course, without urging them, just as they wished, to reach a new harmonization by 2010 [8]. There is a solid academic structure on the one hand, but on the other hand there is a pluralistic one, including its academic system. The proposed plan was a desire to pass similar to - "common market", on the economic level, the creation of a common circuit pact signed with the academic arena as well [10]. The idea of the program is that united Europe should have free movement of students, curriculum and faculty from country to country [1]. Until about four decades ago in most countries in Central and Eastern Europe as well as Israel there did not exist at all BA, but directly one studied a master degree (MA). Academic was first practiced in Israel five years ago [7]. Recall, the first degree at the Technion institute in Israel gave the title of "certified" [5]. The last academic structure was the case in Germany, which was adopted at the Technion (Institute of Technology senior Israel), the Hebrew University.

2. Mobility of students

One of the main issues in implementing the Bologna reforms is academic mobility of students. Thus the concept of "foreign students" was born. The intention, millions of students, and expect growth in demand over the next decade [14]. They choose to study

outside their home country, which affiliated with a national - cultural - educational and occupational sphere. Motivation of students with them, and their choices are the base of the idea of democracy in that country and its culture belongs to the student [13]. Of course, by arrival to the host country, they will be considered "foreigners". Many countries, both in Europe and the world, **understand the benefits of bringing foreign students into the country and expanding the accessibility of academic institutions to the students coming out of the country** [4]. Of course, the process requires greater preparation and infrastructure of regulated procedures, matching programs and solutions of immigration and stay permits. We can find countries such as Australia, the US and Japan promoting programs to increase access to academic for foreign students [3]. These countries built mechanisms that arranged to accommodate students, creating an organizational platform for the absorption, Entrance soft into the culture, and new codes and academic and professional success. Recently, even failed states set up funds to support foreign students, with the understanding that their contribution to the sphere of academic emerging is renewable. Organization of Erasmus World [13] supports dozens of programs to fund studies, accessibility of students to countries, support staff and replacing delegations. It should be noted that Australia is the leader in the percentage of foreign students, out of the total students enrolled, it is the highest at this time [2]. Among the European countries, we find Germany, Britain, Spain, part of the eastern European countries and the **United States** that make a huge effort to fulfil this potential.

3. What are the motives for "bringing" foreign students?

If we take Europe as an example, we witness far-reaching changes taking place in the academic sphere as a whole [12]. There is a number of factors for the changes experienced by universities in Europe:

1. The political will of EU mobile population in Europe and making Europe more homogeneous (that aspiration yielded the Erasmus program and the program homogenizing the structure titles - Circles uniform titles).

2. The university's ambition to raise the academic level by a significant expansion of the pool of candidates for studies. In some European countries, which fear from reduction in loan population,

such as Germany, they switch to the English language and encourage immigration into Germany's educated population, the state is interested in it.

3. **Another major reason is the economic one** - funding problems. Many systems of higher education in the world are now operating in a swirl of pressures emanating from different sources. Institutions open discussions about financing methods, budget structure, the structures and principles of the academic world. Today, all countries in the world, expect universities will provide accountability and transparency act against the government and society. In addition, revealing an entrepreneurial spirit in search of different funding sources, to teach a larger number of students with diverse backgrounds and capabilities will integrate information and communication technologies news.

The generous donations and grants to the world's consumer and business to the universities in many prestigious institutions, such as the United States, are a unique phenomenon mainly to the United States [11]. Their governments fund most of the higher education systems in the world. The university should be in the idea of entrepreneurial business - economic influence. In Europe, it began only in the late of the nineties. All this happened when many institutions have tried to lead innovation in their management and organization of an instruction, and were very much involved in cooperation programs with industry and the world of work as a whole [15].

The unprecedented increase in the number of students has created a problem with the current method of traditional financing. In view of the allocation of funds to social affairs, many countries have tried to curb the expansion of public funding of education in general and higher education in particular. Today they expect higher education institutions to do more for less, and demand does not get along [6].

As we understand, the economic factor is a key factor in decision-making regarding the construction of the array or shrinking.

4. The budgeting academic in the world

The attendance at state funding of higher education is different from country to country. Some federal countries, including Canada, Germany and the **United States**, as long funding of higher education

institutions which comes from the "countries/ region" and not by the central government. Some of the changes that have occurred in recent decades at the international level, some at the national level, and others at the institutional level [8]. This openness to change and expansion is closely connected with the success and status of higher education in the western world. In **Germany** and the **United States**, most of the funding of higher education institutions and countries comes from the central government. In **Canada**, the federal government provides indirect assistance by the state education budget, research grants and financial aid for students. Even in the United States primary responsibility for higher education lies with the states [1].

The **German** central government is involved only in 9% of all funding institutions, and the rest are responsible countries/region:

- The regions are responsible for the management of universities.
- They allow the constitution of institutions, new plans and appointments.

Australia took place in a **reverse process**. In the last twenty years, the responsibility for the management of higher education go back from the countries to the central government.

We find that in countries where the responsibility for higher education is in the hands of the central government, which has a different level of involvement and differences between public institutions and private institutions [2].

The Institutions in **Japan** are very largely dependent on the government. Most of the government's budget for higher education directed to the national universities, although most students are actually in private institutions. Despite the properties available to the universities that belong to the state, until recently, all university employees were considered the state employees [10]

As part of reforms in **Japan**, in 2004, universities were merged under the National University Corporation, and management and budget management powers, most of which continued to arrive from the state, were transferred to the Corporation. However, employees of the universities ceased to be civil servants. Since the nineties, the Japanese government lowered its gradually exclusivity the burden of the budget of the institutions, and in the past 15 years, tuition has doubled.

The most higher education institutions in the **UK** are public, but in the nineties the state began to pull its hands subsidizing institutions, which declined by 25%. Council funding of higher education (HEFCE) is responsible for the distribution of funds to -129 universities, and another 147 colleges and many institutions is the main source of funding. In the 2004-2005 school year, the council distributed over six billion pounds allocated to it by the Ministry of Education. After the establishment of a committee for quality control, institutions with 77% of the budget allocate to universities by the quality of research output. **The state of Norway** has a public and private institution, and most of their funding comes from the government. 96.7% of the expenditure on higher education is a public expense. The government budgets are set passed as part of the annual budget [4].

5. A brief look at the State of Israel

The Israel's higher education system known with its qualities since years and has a good name in the world. However, its current structure has no chance of survival over the years because it relies mostly on public funding, some donations, and every student that pays his tuition. The funding should subsidize the funding of research and study finance system. The study area is part of the national scientific infrastructure and therefore, should be financially sponsored by the government. In the case of education systems in the world situation today it is completely different [9].

The beginning of the process in Israel

Israel began a discussion about diversifying sources of financing. They copied the allocation to finance the higher education of the public sector to the private sector. They reflect the convergence towards a mixed financing system and public intervention changes in higher education [5].

The beginning of the process in Israel

The state Israel began the debate about diversifying sources of financing. Copying allocation to finance the higher education of the public sector to the private sector reflects the convergence towards a mixed financing system and public intervention changes in higher education. In 2007, tuition for undergraduate students in public institutions in Israel was 8,588 Israeli Shekel (\$ 2,500) [5]. The public educational institutions have a uniform tuition that Israel states

and private institutions, the height of the institution determines tuition. In 2006, tuition fees of 19.4% of their income to higher education institutions. In June 2000, the Minister of Education decided with the "Winograd Committee" to bring progressive download of tuition fees in higher education institutions and to examine options for further easing students. The government adopted the committee's decision to reduce the fees by 50%, but stopped after the first phase of the reduction, which decreased tuition by 25% only.

One of the key discussions around the establishment of "Shochat Committee" regarding Israel's higher education system is tuition. The ministry of economy wanted to raise tuition to 14,000 Israeli Shekel (\$ 4,120), but universities, and the student organizations, are opposed to the move because they believe it may hurt the weaker populations. Around the structure of the fees there was a fundamental dispute, some say that rather uniform and high tuition class as they are today are equally damaging, as the weaker strata finance the higher ranks, who can pay more. According to them, to solve it, it has to implement differential tuition fees, which will vary depending on the field of study and the student's financial situation. There are also suggestions to raise tuition, but strengthen the system of aid funds [9].

6. Who chooses to get higher education in other countries?

There is a fundamental difference between the style of study abroad students from developed countries (for example, American students) compared to students in developing countries, students from developed countries most students who study abroad do so for a fixed period of one or two semesters as part of their studies at the mother [8]. It seems that the main ingredient in attracting American students to study abroad is an experiential element enrichment, but high academic standards (and recognition of foreign institutions, foreign academic institution) is a prerequisite for the realization of a component .This necessary condition for this type of track is recognition of the courses taught at the American University overseas. Due to high academic standards, university institutions in the US are expect to face difficulties in this regard (courses recognized by leading institutions abroad). After the graduation, the students usually come back to their countries and join to the community [3].

Students from developing countries

Their interest in obtaining a college degree in leading international institution

Motivates foreign students from developing countries. They come generally for a full degree, and the concept of occupational and cultural integration.

The contribution of foreign students

In addition to the direct economic contribution, the development of foreign student's education system indirect contribution Positive externalities [2]:

- Increasing teaching standards will allow increasing and strengthening research.
- Leaving the academic personnel within the country, - dealing with the "brain drain."
- Strengthening relationships with institutions around the world.
- Increase the reputation universities in the world.
- Strengthening the position of Israel in the world - foreign graduates of Israeli universities.

International experience shows that the target of 20% of foreign students is achievable. Australia and New Zealand have succeeded, thanks to stated government policy, to become in 15 years to become the leading countries in the number of foreign students of total students (20% - right to 2014).

The success of Australia and New Zealand in attracting foreign students based on three main components integrate together [2]:

I. An excellence academic and a high proportion of international institutions that are rated higher

II. The English language

III. The Government policies encouraging

I believe that we can adopt policies adapted to the conditions of the Australian economy and make the institutes of higher education center for foreign students. In order to realize, the potential in the area of foreign students in Israel, requires significant investments in creating suitable infrastructure (academic, physical and regulatory) that includes a variety of programs are full in English on different subjects, learning conditions for foreigners level in the Western

world (class size, etc.). It is also appropriate that the duty will be cancel in Jewish studies, and establish a modern infrastructure tailored dormitory for foreign students at international level. An important and critical is the removal of bureaucratic barriers for issuing student visas, and allowing medical insurance and student security, as Israeli companies.

7. for the summary

The higher education services to foreign students are another area where prominent Israeli universities can grow and strengthen the economic base. Exercise program for both components is expected to increase the economic independence of universities, the get lower half of the government's direct support element, and a significant percentage increase in the volume of revenues of the institutions. Increase of these revenues will reduce the dependence on government funding of universities, funding and the help of governments, and allow extensive academic independence. There is no doubt that bringing foreign students serves different levels of both cultural and economic needs.

8. ACKNOWLEDGEMENT

This paper is a part of PhD thesis – "A demand research of Israeli higher education students for international Academic mobility". Free international University of Moldova.

Bibliography

1. Andrejs, R. Cynthia, D.& Wilfried, P. Bologna Process Stocktaking Report, Leuven. 2009.
2. Australian Education International, Diploma Supplement: Outcomes of DEST Activities. Canberra City, AU. 2006.
3. Becher, T. Academic Tribes and Territories. Milton Keynes, UK: Open University Press.1996
4. Bekhradnia, B. Demand for Higher Education to 2020. Oxford, Higher Education Policy Institute. 2005.
5. Ben-David, D. Soaring Minds: The Flight of Israel's Economists, Tel-Aviv University. 2008
6. BFUG (Bologna Follow-Up Group), The European Higher Education Area (EHEA) In a Global Context: Report on overall developments at the European, national and institutional levels. Prague. 2009.

7. Bologna Process Working Group on Qualifications Frameworks. National Qualifications Frameworks Development and Certification. 2007.
8. Chevaillier, T. The changing conditions of higher education teaching personnel. Geneva International Labour Office.2000.
9. Council of Higher Education. The Council for Higher Education - The Quality Assurance System .state of Israel. 2009.
10. International Monetary Fund World Economic Outlook – April 2010. Washington D.C. IMF Publication Services. 2010.
11. Kaufman, B. The global evolution of industrial relations: Events, ideas and the IIRA. Geneva, International Labour Office.2004.
12. Kim, J. Economic analysis of foreign education and students abroad”, Journal of Development Economics, vol. 56. 1998.
13. Morgan, M. Report on Evaluation of Erasmus Teacher Mobility. Dublin, Higher Education Authority. 2004.
14. Szelenyi, K. Explaining the migration and settlement of foreign graduate students: global integration theory and the theory of cumulative causation, UCLA Center for Global Comparative Research, January 2003.
15. Van Vught, F. Mapping Diversity: Developing a European Classification of Higher Education Institutions. Enschede, NL: Center for Higher Education Policy Studies. 2006.

CARACTERISTICI ACTUALE ȘI DE PERSPECTIVĂ ALE SERVICIILOR DE TELECOMUNICAȚII ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Maria GRIȚCO,
doctorandă, UTM

Rezumat

Economia globală se caracterizează nu numai prin comerțul liber cu bunuri și libera circulație a capitalului, ci și servicii de telecomunicații, privite ca parte distinctă a activității umane. Trecerea timpului a dovedit, însă, că o analiză mai completă a fenomenului globalizării economiei nu poate face, în nici un caz abstracție de servicii. Acestea au început să joace un rol din ce în ce mai important în economia tuturor țărilor, îndeosebi a statelor dezvoltate.

Serviciile de telecomunicații au o contribuție semnificativă la crearea produsului intern brut și la ocuparea forței de muncă, fapt ce contribuie la dezvoltarea economiei.

Progresul tehnic, amplificarea diviziunii sociale a muncii, creșterea cererii de servicii din partea întreprinderilor și respectiv a populației sunt principalii factori care au favorizat dezvoltarea și diversificarea serviciilor.

Cuvinte-cheie: *economie globală, globalizare, comerț liber, servicii, telecomunicații, progres tehnic*

CARACTÉRISTIQUES ACTUELLES ET DE PERSPECTIVE DES SERVICES DE TÉLÉCOMMUNICATIONS DANS LE CONTEXTE DE LA GLOBALISATION

Résumé

L'économie mondiale se caractérise non seulement par le libre commerce des marchandises et la libre circulation des capitaux. Outre ces composants, on encore être pris en compte. Les services de télécommunication, considérés comme une partie distincte de l'activité humaine. Le passage du temps a montré, cependant, qu'une analyse plus complète du phénomène de la mondialisation économique ne peut, en aucun cas ignorer le service. Ils ont commencé à jouer un rôle plus important dans l'économie de tous les pays, en particulier les pays développés.

Les services de télécommunications ont une contribution significative à la création et à l'emploi du PIB, ce qui contribue à l'économie. Le progrès technique, la division sociale croissante du travail, l'augmentation de la demande de services des entreprises et de la population sont respectivement les principaux facteurs qui ont favorisé le développement et la diversification de services.

Mots-clés: *l'économie mondiale, la mondialisation, le libre-échange, les services, les télécommunications, le progrès technique*

1. Introducere

Creșterea susținută a contribuției activităților de servicii la crearea PIB, la ocuparea forței de muncă și la expansiunea fluxurilor comerciale și investiționale internaționale reprezintă o coordonată majoră a proceselor de ajustare structurală care se desfășoară la ora actuală în plan mondial și, desigur, în economia UE. Aceste tendințe reprezintă reacții de răspuns la globalizarea și integrarea regională, efectele noilor tehnologii din domeniul informației și comunicațiilor (TIC) și, nu în ultimul rând, intensificarea concurenței în economia mondială. Amplificarea relevanței economice a serviciilor în toate economiile moderne – implicit în UE – trebuie asociată, înainte de toate, cu procesul accelerat de globalizare a acestor activități.

2. Metodologie

Telecomunicațiile și tehnologiile informaționale (TIC) reprezintă prin excelență o activitate internațională. Dezvoltarea tehnologică și implicațiile politice și economice ale utilizării TIC aspiră către o abordare transnațională ce atinge cote globale, unde colaborarea între state și participarea sectorului privat prin companiile naționale și cele multinaționale, în cadrul unei organizații internaționale, este determinantă.[5]

Republica Moldova desfășoară o activitate internațională de colaborare, în domeniul comunicațiilor electronice și tehnologiei informației, intensă și productivă. Țara face parte la diverse organisme, inițiative și proiecte din domeniu, atât la nivel de organizații internaționale, cât și la nivel regional și bilateral cu alte state. Printre principalele organizații interguvernamentale din domeniul telecomunicațiilor, la care Republica Moldova este parte sunt:

-Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor (UIT);

- Uniunea Poștală Universală (UPU);
- Conferința Europeană a administrațiilor de Poștă și Telecomunicații (CEPT);
- Comunitatea Regională în domeniul Comunicațiilor (CRC). [5]

3. Rezultate și analiză

Economia globală se caracterizează nu numai prin comerțul liber cu bunuri și libera circulație a capitalului. Pe lângă aceste componente, trebuie luată în calcul încă una. Este vorba de servicii de telecomunicații, privite ca parte distinctă a activității umane.

Trecerea timpului a dovedit, însă, că o analiză mai completă a fenomenului globalizării economiei nu poate face, în nici un caz abstracție de servicii. Acestea au început să joace un rol din ce în ce mai important în economia tuturor țărilor, îndeosebi a statelor dezvoltate.

Serviciile de telecomunicații au o contribuție semnificativă la crearea produsului intern brut și la ocuparea forței de muncă, fapt ce contribuie la dezvoltarea economiei.

Progresul tehnic, amplificarea diviziunii sociale a muncii, creșterea cererii de servicii din partea întreprinderilor și respectiv a populației sunt principalii factori care au favorizat dezvoltarea și diversificarea serviciilor.

Datorită rețelilor de telecomunicații, digitalizării și standardizării înlesnite acestor tehnologii, numeroase tipuri de servicii pot fi acum livrate prin intermediul rețelilor electronice practic în toate colțurile lumii, fără a mai fi nevoie de un contact nemijlocit între producător/furnizor și consumator/utilizator. Totodată, apariția internetului a contribuit la crearea a numeroase noi tipuri de servicii care pot fi tranzacționate pe plan internațional. Aceste servicii reprezintă fie activități cu valoare adăugată scăzută (precum intrările de date), fie activități mai sofisticate cu valoare adăugată ridicată (precum programele software, analizele financiare, activitățile de cercetare-dezvoltare chiar serviciile de educație).[4]

Comunicațiile electronice, ca și întregul sector al tehnologiei informației, au avut o evoluție dinamică, caracterizată prin restructurare, privatizare și liberalizare, pe fondul unor evoluții tehnologice spectaculoase. În prezent, companiile din sectorul comunicațiilor electronice implementează conceptul de „tripleplay”, oferind simul-

tan clienților – pe lângă serviciile TV tradiționale – servicii de telefonie, video conferință și acces la Internet în bandă largă, ca suport pentru alte noi servicii ca aplicațiile telematice (ansamblul serviciilor de telecomunicații furnizate suplimentar serviciilor telefonice care, utilizând tehnici de teleprocesare, permit utilizatorului să primească sau să transmită informații cu caracter public sau privat sau să efectueze operațiuni cum sunt consultare de fișiere, rezervări, tranzacții comerciale sau bancare).[3]

În timp ce segmentele de piață sunt redefinite, companiile trebuie să se deplaseze cu rapiditate pentru a ocupa noi teritorii, demonstrând că, în noua lume digitală, între atributele „mare” și „agil” nu mai există – a priori – o contradicție în termeni, deoarece și companiile mari vor fi nevoite să acționeze cu promptitudine pe noile segmente de piață. În ultimii ani, ca urmare a acestor evoluții economice, tehnico-științifice, s-a putut observa trecerea la o nouă paradigmă și în domeniul cercetării științifice. Aceste transformări – printre care se numără fenomene precum tranziția la noua economie bazată pe cunoaștere și globalizare – au generat concurență în atragerea capitalului uman de înaltă calificare, precum și necesitatea utilizării eficiente a resurselor pentru cercetare, aspect sintetizat de conceptul „value for money”.

Datorită accesului din ce în ce mai facil la Internet, E-mail-ului și comunicațiilor mobile performante, obținerea informațiilor și comunicarea cu consumatorii au costuri în mică scădere, oferind posibilitatea consumatorilor și producătorilor de a contribui activ la dezvoltarea produselor și serviciilor, ca exprimarea mai clară și mai directă a nevoilor lor. Impactul tehnologiilor informaționale și de comunicații moderne se manifestă cel mai pregnant în domeniul economic, dar influențează și celelalte domenii ale vieții umane. [2]

În anul 2015, volumul total al vânzărilor pe piața serviciilor publice de comunicații electronice (telefonie mobilă și fixă, acces la Internet mobil și fix, difuzare și retransmisie a programelor audiovizuale, alte activități în domeniul comunicațiilor electronice) a crescut, față de anul 2014, cu 120,5 mil. lei (+1,8%) și a depășit cifra de 6 mld. 922,2 mil. lei, această creștere fiind determinată, în temei, de dezvoltarea rapidă a pieței serviciilor de acces la Internet mobil și fix. [6]

Raportată la situația din alte țări/comunități, rata de penetrare a serviciilor de telefonie mobilă în R. Moldova (Diagrama 1) depășește

media globală (96,8%) cu 24,8 p.p. Acest indicator este cu 15,6 p. p. mai mare decât în România și cu 22,4 p. p. mai mic decât în Ucraina. Totodată, indicatorul respectiv este cu 1,1 p. p. mai mare decât media în statele UE (120,5%) și cu 16,5 p. p. mai mic decât media în țările CSI (138,1%).[6]

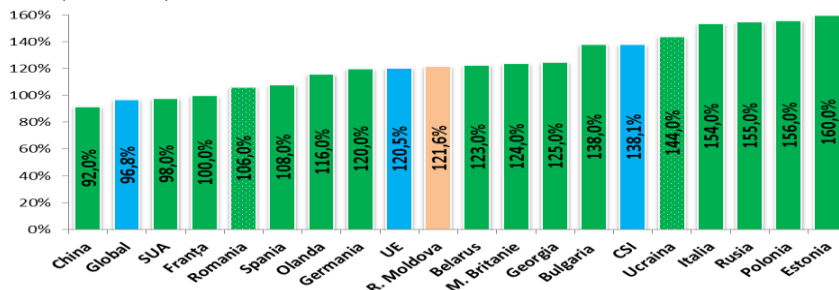

Diagrama 1. Ratele de penetrare a serviciilor de telefonie mobilă în R. Moldova și alte state/comunități

Sursa: ANRCETI

Valoarea ratei de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix este de 15%, aceasta depășește media globală (10,3%) cu 4,7 p. p. Acest indicator este cu 5,7 p. p. mai mare decât cel înregistrat în Ucraina (9,3%) și cu 3,5 p.p. mai mic decât cel din România (18,5%).

Totodată, valoarea indicatorului respectiv este mai mare decât media din țările CSI cu 1,9 p.p. și mai mică cu 13,6 p. p. decât media de 28,6 % din statele UE (Diagrama 2).

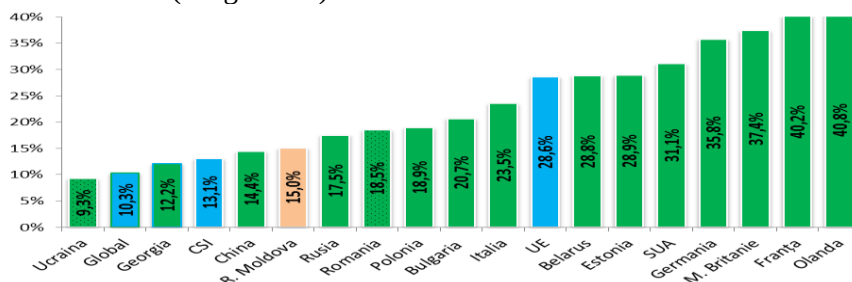

Diagrama 2. Ratele de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix în R. Moldova și alte țări

Datele ANRCETI arată că în perioada de referință moldovenii au descărcat un volum mai mare de date și au utilizat mai frecvent

dispozitivele mobile pentru accesarea Internetului, inclusiv prin intermediul rețelelor 4G/LTE.

De menționat că în anul 2015 rata de acoperire a populației republicii cu semnal radio provenit din rețelele 4G/LTE a crescut de 2,5 ori și a ajuns la 84%, iar numărul abonaților la serviciile 4G a sporit de mai bine de patru ori: de la 32,9 mii, în 2014, la 132,7 mii, în 2015. Traficul mediu lunar per utilizator de Internet prin intermediul telefonului mobil/smartphone a crescut de peste 2,5 ori: de la 133 MB la 358 MB, iar traficul per abonat la serviciile de acces dedicat la Internet mobil (prin modemuri/carduri/USB) a sporit cu 16,2% și a însumat 9,3 GB.

Schimbarea preferințelor consumatorilor privind utilizarea serviciului voce prin rețelele de telefonie fixă va continua să aibă un impact negativ asupra pieței serviciilor de acest tip. Fenomenul respectiv se înscrie în trendul global de stagnare a pieței de telefonie fixă, trend cauzat de utilizarea de către abonați a altor servicii mai avantajoase: telefonie mobilă, servicii OTT (Over The Top): Skype, Viber etc. Această tendință va afecta și piața serviciilor de telefonie mobilă. Faptul că tot mai mulți utilizatori de telefonie mobilă utilizează serviciile voce oferite prin rețeaua Internet, precum și efectele serviciului de portabilitate a numerelor va conduce la diminuarea în continuare a numărului de abonați la serviciile de telefonie mobilă. [6]

Această tendință, care este caracteristică și pentru piața mondială de telefonie mobilă, va fi și mai pronunțată în anii următori, când numărul utilizatorilor de smartphone-uri va crește.

Perspectivile de dezvoltare a serviciilor sunt determinate de contribuția considerabilă a informatizării societății asupra creșterii economice și, respectiv, asupra îmbunătățirii calității vieții cetățenilor. Pornind de la aceste prerogative, se conturează și acțiuni de perspectivă ca:

1. Orientarea preponderentă, pe termen mediu, a dezvoltării la susținerea creșterii economice prin dezvoltarea suportului TIC al economiei, având ca scop final sporirea bunăstării și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor;

2. Dezvoltarea infrastructurii cu scopul dezvoltării rețelelor locale de acces la Internet în bandă largă (fibra optică) în localitățile rurale defavorizate și neatractive din punct de vedere al relațiilor de piață;

3. Extinderea și dezvoltarea ansamblului de centre de acces public la Internet;
4. Elaborarea Programului serviciului universal în domeniul comunicațiilor electronice;
5. Informarea populației cu privire la aspectele ce țin de tranziția la televiziunea digitală;
6. Intensificarea utilizării TIC în mediul de afaceri, urmărind creșterea productivității muncii, a comerțului electronic, de promovare a mărfurilor prin Internet și a serviciilor publice de bază oferite on-line;
7. Implementarea programului privind e-Transformare a Guvernului;
8. Sporirea nivelului de securitate a registrelor publice de importanță statală, în primul rând a Registrului de stat al populației, precum și a gradului necesar de securitate a documentelor de identitate;[3]
9. Promovarea Programului privind implementarea și dezvoltarea Serviciului național unic pentru apelurile de urgență;
10. Schimbul de experiență cu parteneri europeni în implementarea legislației privind regimul infrastructurii rețelelor de comunicații electronice;
11. Adoptarea standardelor internaționale, regionale și ale altor țări necesare pentru domeniul TIC în calitate de standarde naționale și anularea celor conflictuale și depășite.[3]

4. Concluzii

Din analiza dezvoltării pieței comunicațiilor electronice - la nivel internațional, regional și național - din punct de vedere al dinamicii competitive și al eficienței induse de diferitele sisteme de reglementare, rezultă următoarea concluzie: pentru ca noile tehnologii să aibă un efect benefic la nivelul economiei naționale, trebuie îndeplinite câteva condiții de bază, legate de existența unei legislații specifice care să reglementeze mediul digital. În acest sens, guvernele trebuie să elaboreze un cadru legal adecvat și eficient privind reglementarea comunicațiilor electronice, comerțul electronic, utilizarea semnăturii electronice și protecția proprietății intelectuale în mediul digital, garantînd - în acest mod - accesul liber

și cu costuri rezonabile la infrastructura modernă de comunicații electronice, precum și la resursa esențială în această nouă economie - informația.

Referințe bibliografice

1. Guvernul RM, HOTĂRÎREA Nr. 255 din 09.03.2005 privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale - "Moldova electronică".
2. Legea comunicațiilor electronice nr. 241-XVI din 15.11.2007.
3. Planul de activitate al Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor pentru anul 2016-ORDIN nr. 4 din 25 ianuarie.
4. Ghibuțiu Agnes, (2005), Comerțul electronic: factor de dezvoltare și integrare a României în Uniunea Europeană (E-commerce: a Means of Integrating Romania with the EU), în: Iancu, A. (Coord.), Dezvoltarea economică a României. Competitivitatea și integrarea în UE, Vol. II, Editura Academiei Române, Bucharest, p. 91-105 (ISBN 973-27-1183-3).
5. www.mtic.gov.md
6. www.anrceti.md
7. www.lex.justice.md
8. www.statistica.md

APLICAREA METODELOR ECONOMETRICE ÎN PRACTICA CROSS-ANALIZA CULTURALĂ ȘI ROLUL EI ÎN MANAGEMENT

Khatuna BERISHVILI,

*Departamentul Business Internațional, Universitatea de Stat din
Tbilisi, Georgia*

Rezumat

Cross-analiza culturală formalizată a determinantelor psihice a diferitor grupuri sociale și aplicarea rezultatelor ei în practica businessului internațional este un obiectiv extrem de important. În acest context, aplicarea metodelor etno-metrice în practică permite analiza determinantelor psihice a diferitor grupuri etnice în baza metodelor formalizate. În studiul dat, pe prima poziție sunt plasate acele probleme metodologice care se referă la indicatorii psihici. Rezultatele cercetării psihicii sunt justificate în baza datelor a două regiuni: Imeretin și Kahetia, ale Georgiei.

Cuvinte-cheie: grup social, mentalitate, metode etno-metrice, măsurare, influență asupra businessului

THE USE OF ETHNOMETRIC METHODS IN PRACTICE OF CROSS-CULTURAL ANALYSIS AND ITS ROLE IN INTERNATIONAL BUSINESS MANAGEMENT

Abstract

Formalized cross-cultural analysis of the mental determinants of different social groups and the use of its results in practice of international business is the task of greatest importance. With this aim in view, use of ethno-metric methods in practice enables us to analyze mental determinants of different ethnic groups based on formalized methods. Our study highlights those methodological problems of ethno -metric analysis, which concern the mentality indicators. The results of mentality research are cited on the example of Imereti and Kakheti regions of Georgia and the potentials of using the ethno-metric measures in business are discussed as well.

Keywords: social group, mentality, ethno-metric methods, measuring, influence on business

Introduction

In the end of XIX century ethnology was more abstract philosophy than a positive study of the life reality. In XX century, study of ethnic unities at the level of their qualitative description (with enlisting of

domineering characteristic traits in any culture) appeared to be insufficient. On the basis of processing the data of studies conducted in that period, it became possible to calculate the numerical indexes, which makes possible to numerically determine how great the difference is between the nations according to the ethnic sign.

From mid-XX century the abstract philosophical conclusions on differences between the cultures of different countries were already supported and checked by the data of the mass study of stereotypes and values. Since that time we can talk about ethnometry – a new direction of studies, which focuses its attention on the analysis of mental determinants of different ethnic groups on the basis of use of formalized (mathematical) methods.

Use of Ethnometric Methods in the Study of National Mentality

Most important component in the analysis of national mentality is unification of criteria for description of mental determinants. Search for such criteria is possible in two ways: a starting point for the first is theoretical discussion, i.e. it is built on qualitative studies. Second is based on the data of mass interviews. Whatever way is chosen, we should take into consideration that in both cases a necessary element for substantiation of the conclusions is use of a method of cross-cultural comparison (multi-cultural approach).

The greatest and most large-scale study of culturological indicators, which is built on revealing the quantitative determinants, is connected with the work of famous scientist G. Hofstede [1, 2]. In the scientist's study the choice of empiric indicators was pre-determined and initially it did not aim at search for cultural universalias, but the data collected later on the basis of comparison, the differences existing between different countries were revealed. Based on the results of the conducted study indicators were outlined, which can be used to describe and characterize the systems of values domineering among representatives of different countries and ethnic groups. Among them are: (PDI – Power Distance); (UAI – Uncertainty Avoidance); (IDV – Individualism); (MAS – Masculinity) and finally, Confucian Dynamism (CDI – Confucian dynamism).

G. Hofstede conducted his study in several stages. The ques-

tionnaires he used first belonged to 1967-1969 and 1971-1973 [1]. The methods used in these studies experienced considerable changes further on. Thus, indicator of individualism initially was calculated on the basis of the questions “how much important”. Among them was, for example, the question “how much important for you is to have such work, which will leave you enough time for private or family life”. A respondent was suggested a five-point scale to evaluate those 14 sides of life, which were connected with “work purpose”. After the factorial analysis was conducted the following 6 empiric indicators were selected for IDV indicator (see Table 1).

Empiric Indexes of Indicator „Individualism“

	determinants	Factoral loading ¹
1.	Aspiration to search of time for his own self or his own family	(0,86)
2.	Value of freedom (possibility to search for the way to independently conduct work)	(0,49)
3.	Negative attitude to routine work *aspiration for such work, which gives a feeling of achievement, victory)	(0,46)
4.	Returns from work	(-0,63)
5.	Aspiration for comfort at work	(-0,69)
6.	Value of study (aspiration for improvement of qualification)	(-0,82)

The author explained positive and negative values of factoral loading in the following way. In Hofstede’s opinion. The first three speak for human independence on the organization where he works (“private life separately, work separately”), and last three, on the contrary, stress human dependence on organization (“work and pri-

¹ In factoral loading is implied the coefficient of correlation between the country average indicator and the factor according to each determinant.

vate life are united”). IDV index changes from 0 to 100 and it is received from transforming the value of individualism factor (from -2 to +2) by the following formula:

$IDV = 50 + 25 \cdot X$, where X – this is factor value.

Analogous procedures were conducted for indicator of “masculinity” (MAS). The formula for calculation of remaining two (PDI and UAI) indicators is based on average values.

In result of using this methodology, initially, from 40 studied countries, according to dimension, each four received numerical evaluations in the interval from 0 to 100. Despite the fact that the countries were on the positions from 0 to 100, theoretical frames of values of PDI and UAI indicators were much wider. Due to difficulty in calculation of IDV and MAS indicators, in the later version of the questionnaire [3] G. Hofstede introduced important changes.

In addition to above-described worksheets one more form of the worksheet exists (the most popular by the given moment), which is named as “Value Survey Module 1994” (VSM 94). VSM worksheet was formed in the Institute for Research on Intercultural Cooperation – IRIC. From 1980 one of its founders was G. Hofstede. Before VSM 94 other versions of this worksheet also existed – VSM 80 (some simplified variant of the worksheet used in questioning conducted by the IBM corporation). VSM 81, VSM 82. These worksheets differed both by the number of questions and their meaning. The material, obtained through them became the basis for elaboration of VSM 94 [4].

Along with recognition of G. Hofstede’s merits, the scientists mentioned about defects in the system of indicators suggested by him. Main argument here is suspicious operationalism of the indicators. Thus, in some works [5, pp 423-475; pp 127-150] differences in empirical indicators selected for each index were mentioned. It is stressed in them that these determinants, according to which the indexes are built, mostly reflect G. Hofstede’s advantages. Another defect of G. Hofstede’s system is connected with representativeness of selection used by him.

Despite this, those also who recognize all negative features of

the instrumentarium created by G. Hofstede, as a rule, do not deny existence of cultural universalias, even more, intensively use G/Hofstede's experience. In result, some scientists suggest new approaches in direction of operationalization of indicators presented by G. Hofstede.

Two other large-scale studies, which carry cross-cultural character, went just this way: GLOBE (director R. Hose) [7, pp 171-233; pp503-520;] and WVS (director R. Engelhart) [10, pp 19-51; 9, p. 12].

The study program GLOBAL – Global leadership and organizational behavior effectiveness was elaborated by R. Hose and starting from 1993 it is a cross-cultural project, within the frames of which the representatives of 62 countries were interviewed. Main idea of the project was in study of interrelations between national, organizational culture and organizational leadership.

Within the project WVS (World Values Survey) were studied cultural traditions, as the factor of political and economic behavior formation. Within the frames of the present project about 65 states were studied. On the whole, the results of GLOBE and WVS studies correlate with the data received by G. Hofstede.

Use of Ethnometric Methods in Study of Crosscultural Determinants in Georgia

The scientists from Georgia not only participate in the international cross-cultural processes, but also conduct original studies based on the western approaches and conceptions. Use of the methodology of G. Hofstede is of the greatest importance. It should be stressed that the studies conducted according to G. Hofstede's methodology were based on different questionnaires (later we come from the first variant of G. Hofstede's questionnaire, because the conceptual basis of the study is put in it, also just this variant is more available for the Georgian researchers by the book (Hofstede G. Culture's Consequences: Intern Differences in Work-Related Values. On other studies qualitative description of each indicator is used and on its basis methodology of constructing one's own scale. As an example we can cite the work [11].

Namely, the indicator of "Avoidance of Indefiniteness" with G.

Hofstede is built based on three indicators: orientation to rules, orientation to permanent work place and stress.

1. “Orientation to rules” was measured by five-point scale (“fully agree” or “fully disagree”) and proceeds from the discussion: “The company rules should never be violated, even when an employee considers this is in the interests of the company”.

2. “Permanent work place” was measured by the supposed answers to the following question: “how long are you going to work in this company?” Supposed answers were as follows: 1) mostly two years; 2) from two to five years; 3) more than five years; 4) until retire to pension.

3. To measure “stress” the respondents stressed the question – “how often do you feel nervousness and tension at work?” The answers were grouped from 1 (“often have such a feeling”) up to five points (“never experience it”).

Some changes were brought into this operationalization by scientist A. Iaumov [11]. He based this indicator already on five features: (benefit of work procedures standardization, importance of rules and provisions in work, importance of instructions on work, expectation for exact observance of instructions, and detalization of instructions connected with work). A. Naumov took only one indicator of G. Hofstede – orientation to rules – for the basis of operationalization. This indicator is probably the key one in the given index, but not the only one at least. On the other part, by choosing only one key indicator, A. Naumov directed his study from general cultural problems to the analysis of business and management culture.

In the studies conducted in Georgia in 2014 we followed the same way. As purpose of our studies was to receive complete indicators on the population, we took for the basis such a questionnaire, which involved information not only on the values of work activity.

For comparison let’s discuss the same indicator as in the previous case.

The respondents were suggested a list of alternative discussions: “wished to live where...” (see Table 2) and expression of agreement with it. If a respondent fully agreed with the discussion, which was on the left, then he should circle the figure “1”, if he agreed with the discussion on the right, he should circle the figure

“5”. If he faced difficulty to agree unconditionally with both proofs, then he should circle “2” or “4” depending on which approach was more acceptable for him. Finally, if both ideas were equally acceptable for him, he should circle the figure “3”.

**Fragment of the questionnaire to measure
“Avoidance of Indefiniteness”**

Wished to live where...1 – *full agreement with left assertion*, 5 – *full agreement with right assertion*, 2 and 4 – *preference to any*, 3 – *equal agreement with them*)

Children in families are taught to treat indefinite and pre-unforseen situation as a normal event of everyday life	1 2 3 4 5	Children are taught in families to avoid indefinite and preunforseen situations, to strive for clarity in relations
Man should not always carry with him the documents (passport, certificate, etc)	1 2 3 4 5	Man should always carry with him the documents (passport, certificate, etc)
Despite possibilities of failures and problems in the collective, they welcome readiness to risk	1 2 3 4 5	in the collective they welcome preservation of stability, avoidance of risk
In the collective they positively behave to those, whose ideas and behavior do not coincide with the ideas and behavior of majority	1 2 3 4 5	It is accepted in the collective that ideas and behavior of all the members should be agreed
Exists quite a small number of rules, which should be obeyed	1 2 3 4 5	Exist numerous tules, which should be obeyed
Regular increase in salary is more important than to preserve work	1 2 3 4 5	To preserve work is more important than regular increase of salary

Index of “Avoidance of Indefiniteness” is calculated as total points on all the questions, which later will be brought to the kind, comparison of which could be possible with the data of G. Hofstede (analogous to the procedure, used by the Netherlander scientist). It is easily noticeable that in the left column of Table 2 expressions of rules of life are grouped; during which people patiently behave to indefiniteness, difference in opinions, and in the right column all the expressions and risks of different ideas are unacceptable for them. In result, is received quantitative evaluation of the respondent to the values of avoidance of indefiniteness (0-25 points – weak avoidance of indefiniteness, 75-100 points – strong avoidance of indefiniteness).

In our case, the following determinants were used – indefiniteness, as the norm of life, readiness for risk, ability to stand different ideas, demand for detailed laws and rules, formalization of life. The first three determinants belong to the indicator “stress”, and the last two – to “orientation to rules”. Two indicators were taken into consideration from three suggested by G, Hofstede. At the same time the indicator “stress” is considered indirectly.

Comparison of Cross-Cultural Mentality in Georgia. In 2014-2015 the population of two central regions of Georgia – Kartli and Imereti – were interviewed. The number of respondents was 557 and 545 respectively; three-step methodology was used. At the first step, selection of the regions was ongoing within the borders of three natural-geographical zones (north, center, and south), which are located on the territory of the regions. At the second step, selection of different populated areas inside the regions was conducted. At the third, selected interview was held according to sex and age with preservation of composition of the population. The data obtained (42% in Kartli and Imereti residents, 38% - urban population, 20% - rural population) was then corrected according to the indicator “employment”.

The data received turned to be close to one another by importance (see Table 3), which witnesses comparative unity of the mental space in the central part of Georgia.

At the same time, some differentiation is also noticed: as we supposed, Kartli region located close to Tbilisi, the capital of Georgia differs by a high level of individualism and less distance of power. It seems that the closer we are to the center, the stronger the elements of western culture are revealed. The effect of water spread acts: the “drop” of European value priorities spreads from the capital enclave all over the country, and is felt more strongly in the central regions and loses force in the periphery.

Meanings of Hofstede’s indicators for Kartli and Imereti regions (2014 – 2015)

Indicator	K a r t l i		I m e r e t i
	2014	2015	2015
PDI	46,3	46,2	47,5
IDV	53,6	51,7	45,0
MAS	44,5	40,8	46,0
UAI	-	52,1	-
CDI (LTO)	-	48,9	-

Use of Hofstede’s indicators for the analysis of social group conflicts. Ethnometric approach gives one more interesting possibility – to outline the so-called conflicting groups. We should suppose that the groups, which differ strongest from the main mass of the population by their value indicators, in inadequate (conflicting) situation, with more probability, reveal deviant (inacceptable for other cultures) forms of behavior. From this viewpoint we’ll discuss the results of interviews conducted in 2014 in the regions of Kartli and Imereti according to the social groups (Table 4).

Firstly, study of Kartli and Imereti regions conducted in 2014 enables us to make a conclusion that a group of entrepreneurs is stronger outlined by all three indicators – it occupies the first place according to IDV and MAS indicators, third and second – by PDI indicator. These results characterize the business sphere, in case the conflicting situation arises, as the most potentially explosive and less

predictable. At the same time, attention should be focused on “comparatively larger distance of power”., which points to the oriental signs in the sphere of Georgian entrepreneurship.

Hofstede’s indicators according to Kartli and Imereti regions for different professional groups (study of 2014)

Social groups	PDI		IDV		MAS	
	Kartli	Imereti	Kartli	Imereti	Kartli	Imereti
entrepreneurs	47,7	47,9	54	63,1	54,3	52,3
workers	46,9	46,8	48,3	50,4	48,2	46,3
students	37,9	40,4	52,6	53,8	47,8	46,4
military servicemen	44,7	43,9	46,1	52,3	48,2	43,7
pensioners	53,3	53,1	40,0	46,7	44	38,6
State municipal employees	47,4	47,1	43,6	53,8	42,6	38,6
engineering-technical personnel	46,6	46,4	43,8	52,5	43,6	45,7
humanitarian intellectuals	43,7	40,4	43,5	52	43	40,9

Another interesting conclusion is received in the process of analyzing such a group, which maximum differs with value orientations from the entrepreneurs.

To measure the distance between the target groups and to determine degree of their likeness, we used Euclid distance square (dist).

With its mental indicators, claim for the role of entrepreneurs’ opposite group can have:

In case of Kartli, pensioners (dist = 16, 4), humanitarian intellectuals (dist = 13, 1), engineering-technical personnel (dist = 12, 1), also, state and municipal employees (dist = 11, 1).

In case of Imereti – pensioners (dist = 22, 6), humanitarian intellectuals (dist = 16, 2) and state and municipal personnel (dist = 12, 7).

The result of study witnesses a very little role of pensioners, humanitarian intellectuals, state and municipal personnel in the social life, passive social position of intellectuals, inacceptability of a new style of life by pensioners, and dichotomy “business-power” demands special attention.

Conflict between entrepreneurs and officials is long fixed by

scientists and researchers. If we take into consideration that the historically established relations of entrepreneurs and officials in the post-Soviet Georgia already brought these two groups to apprehension of a special social group with its own interests, then contradictions between entrepreneurs and officials acquire special importance.

To prove the hypotheses presented by us, we consider necessary further deepening of studies. First of all, attention should be concentrated on different cross-cultural researches used by the scientists, specification, expansion and deepening of methodics. In addition to deepening of the methodological base, expansion of empiric database is required. Ethnometric studies should embrace peripheral regions of Georgia. Practically, all the studies conducted up to the present day concerned the central – European regions, and the peripheries still remain “Incognito territory”. One of the tasks of scientific study should be compilation of Georgia’s ethnometric map (like geographic), which will show us the “relief” of the mentality of the Georgia’s population and will outline potentially “volcanic” districts. To observe the dynamics of ethnometric indicators and to determine the place of Georgia on the world map of management, it is expedient to conduct annual monitoring of studied regions of our country.

Conclusion

The study we conducted highlights methodological problems of formalized ethnometric analysis, which concern the indicators of mental analysis in different social (first of all ethnic) groups. It presents methodological problems of ethnometric analysis and discusses the potentials for use of ethnometric measures. The results received from study of mentality are cited on the example of regions of Georgia – Imereti and Kakheti. In result of the analysis different approaches were revealed of various social groups to business and the need for their consideration.

Bibliography

1. Hofstede G. Culture's Consequences: Intern Differences in Work-Related Values. Beverly Hills., 1980.
2. Hofstede G. Cultures and Organizacions (Software of the Mind). Harper Collins Publishers, 1994.
3. Hofstede in Eight G., Kolman L., Nocolescu Countries // Key Issies in O., Pajumaa I. Cross-Cultural Characteristics of Psychology. 1996, the Ideal Job among Students P. 199-216.
4. IRIC (Institute for Research on Intercultural Cooperation) - <http://kubnw5.kub.nl/web/iric/index2.htm>
5. Roberts K., Boyacigiller N. Cross-national organizational research: The grasp of the blind men // Research in Organizational Behavior. 1984. Vol. 6. P. 423-475.
6. Dorfmann P.W., Howell J.P. Dimensions of national culture and effective leadership patterns: Hofstede revisited // Advances in international comparative management. 1988. Vol. 3. P. 127-150.
7. House R., Hanges P. Cultural influences on Leadership and Organizations. Project GLOBE // Advances in Global Leadership. 1999. Vol. 1. P. 171-233.
8. Koopman P., Hartog D., Konrad E. National Culture and Leadership Profiles in Europe: Some Results From the GLOBE Study // European Journal of Work and Organizational Psychology. 1999. Vol. 8. № 4. P. 503-520.
9. Inglehart R., Baker W. Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values // American Sociological Review. February 2000. Vol. 65. (<http://wvs.isr.umich.edu/index.html>).
10. R. Engelhart, Culture and Democracy // How values promote social progress. Moscow, 2002, pp 106-128.
11. A. Naumov, Hofstede's Measures (influence of national culture on business management) // 1996. # 3, pp 70-103.

LOCUIŢA ECOLOGICĂ, CONSTRUCȚIA EI ÎN REPUBLICA BELARUS

Tatiana BORZDOVA,

*doctor în științe tehnice, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Belarus*

Rezumat

Tema construcțiilor verzi și a tehnologiilor eficiente a devenit populară în ultimii ani. Articolul este consacrat construcțiilor ecologice. Autorul analizează natura caselor ecologice și posibilitatea construirii lor în Republica Belarus. În ultimele două decenii, în statele dezvoltate ale lumii poate fi observată tendința durabilă a emigrării orașenilor în raioanele adiacente. Aceasta indică dorința oamenilor de a adopta un mod de viață sănătos, prietenos mediului natural. În același timp, este activ procesul construcției locuințelor ecologice, de dezvoltare a tehnologiilor capabile să reducă consumul energiei și să amelioreze caracteristicile locuințelor. În așa fel, construirea locuințelor de tip ecologic reprezintă un mijloc de soluționare a problemei utilizării raționale a resurselor naturale și energetice, pentru a depăși înstrăinarea omului de natură. Construirea spațiului locativ în Belarus va rămâne o ramură prioritară a economiei naționale, deoarece cererea, mai ales a spațiului locativ accesibil, este mare. În prezent, guvernul a adoptat un program complex nou, axat pe dezvoltarea construcțiilor conservatoare de energie, reconstruirea și modernizarea spațiului locativ în Belarus pentru anii 2013-2016 și până în anul 2020.

Cuvinte-cheie: *locuință ecologic curată, case eco, conservarea resurselor energetice, refacerea resurselor energetice*

ECOLOGICALLY CONSCIOUS HOUSING AND CONSTRUCTION IN THE REPUBLIC OF BELARUS

Abstract

The subjects of green building and energy-saving technology have become popular and rapidly growing in recent years. This work is devoted to the construction of environmentally friendly buildings (eco-homes). It examines the nature of ecological housing and the possibility of building it in the Republic of Belarus.

In the last two decades in the developed world, there is a stable trend towards relocation of city dwellers to the suburbs. This indicates the desire

of people to environmentally friendly lifestyle. In addition, there is a process of active construction of eco-friendly housing; developing and developed technologies that reduce power consumption and improve the characteristics of property. Thus, the creation of ecological homes is one way to solve the problem of saving the natural and energy resources to overcome the alienation of modern man from nature.

Housing construction in Belarus is and will remain a priority area, as the demand for housing, especially affordable, remains high in the country. Currently, it has prepared a new edition of a comprehensive program for the development of energy-efficient construction, reconstruction and modernization of housing in Belarus for 2013-2016 and up to 2020.

The question of energy-efficient low-cost stand-alone housing is key to the Belarusian nation.

Keywords: environmentally friendly housing, eco-houses, energy saving, renewable energy

ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЧИСТОЕ ЖИЛЬЕ И ЕГО СТРОИТЕЛЬСТВО В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Аннотация

Тема зеленого строительства и энергосберегающие технологии стала популярной и быстро растет в последние годы. Эта работа посвящена строительству экологически чистых зданий (эко-домов). Он исследует природу экологического жилья и возможность строительства его в Республике Беларусь.

В последние два десятилетия в развитых странах мира наблюдается устойчивая тенденция к переселению горожан в пригороды. Это указывает на стремление людей к экологически дружественного образа жизни. Кроме того, есть процесс активного строительства экологически чистого жилья; развивающиеся и развитые технологии, снижающие энергопотребление и улучшить характеристики собственности. Таким образом, создание экологических домов является одним из способов решить проблему сохранения природных и энергетических ресурсов, чтобы преодолеть отчуждение современного человека от природы.

Жилищное строительство в Беларуси и будет оставаться одним из приоритетных направлений, так как спрос на жилье, особенно доступного, остается высоким в стране. В настоящее время он подготовил новое издание комплексной программы по развитию энер-

гоэффективного строительства, реконструкции и модернизации жилья в Беларуси на 2013-2016 годы и до 2020 года.

Вопрос об энергосберегающем, низкостоящем, автономном жилье - является ключевым в Белоруссии .

Ключевые слова: экологически чистый корпус, эко-домов, энергосбережение, возобновляемые источники энергией нации

Введение

Сегодня экологическую ситуацию в мире можно охарактеризовать как близкую к критической. Неразумная экономическая деятельность человека со всей очевидностью ведет к нарушению глобального равновесия в биосфере Земли. Необходим переход от потребительско-технократического подхода к природе к поиску гармонии с ней. Поэтому одной из мер, направленных на улучшение взаимоотношений человека и природы, является разумное самоограничение в расходовании природных ресурсов, особенно – энергетических источников.

В последние два десятилетия в развитых странах мира наблюдается стабильная тенденция к переселению городских жителей в пригороды, что говорит о стремлении людей к экологически чистому образу жизни. Кроме того, в мире активно идёт процесс строительства экологически чистого жилья; развиваются и разрабатываются технологии, снижающие энергопотребление и улучшающие характеристики жилья. Таким образом, создание экологических домов является одним из способов решения проблемы сбережения природных энергоресурсов и преодоления отчуждения современного человека от природы.

На данный момент существует множество оригинальных и эффективных разработок в области строительства экологического жилья. Однако и вопросов по этому поводу ещё достаточно много, особенно в Республике Беларусь, где теме экологического строительства и энергосберегающих технологий в последние годы уделяется повышенное внимание.

Современные многоэтажные дома имеют развитую инженерную инфраструктуру, обеспечивают хорошие бытовые условия, но не способствуют здоровому образу жизни. Установлено, что проживание в подобных домах содействует появлению мно-

гочисленных заболеваний (аллергии, депрессии), ухудшению состояния здоровья из-за оторванности от природы. Проживание же в малоэтажных домах, расположенных за пределами города, наоборот способствует улучшению физического и морального состояния человека [1].

Экологическим домом принято называть индивидуальный дом, построенный на участке земли и являющийся ресурсосберегающим, малоотходным, здоровым, благоустроенным, не агрессивным по отношению к природной среде. Такие качества жилья достигаются благодаря рациональной строительной конструкции дома и применению автономных или небольших коллективных инженерных систем жизнеобеспечения [2].

Сегодня количество экологических домов в Европе и в мире исчисляется десятками тысяч. Уже существуют компании, которые занимаются строительством только так называемых «пассивных» жилых зданий, то есть таких, которые эффективно сберегают тепло и оборудованы собственной системой отопления, использующей, в дополнение к обычному обогреву, солнечный обогрев дома и солнечный нагрев воды для бытовых нужд и т.п. [3].

В Европе завершена работа по пересмотру пакета стандартов по энергопотреблению и климатизации зданий, начатая в ноябре 2008 года. Снижение энергопотребления и увеличение доли энергии от возобновляемых источников являются важнейшими аспектами внедрения безопасных и инновационных технологий энергоиспользования, способствуют региональному развитию и созданию дополнительных рабочих мест. На достижение этих целей направлена новая Директива EPBD (Directive on the Energy Performance of Building) [4], которая была принята в 2010 году. В соответствии с ней к 31 декабря 2020 года все строящиеся здания в ЕС должны будут соответствовать показателям зданий с минимальным или нулевым потреблением энергии, и в большей степени эта энергия должна будет покрываться из возобновляемых источников. Усиливается значение и повышается качество как энергетических сертификатов зданий (энергетический паспорт), так и контроля за инженерными системами зданий. Показатели энергетических характеристик зданий, ука-

занные в сертификатах, должны будут приводиться в рекламных объявлениях и влиять на стоимость при продаже зданий и установлении арендной платы.

Набору минимальных требований к энергетическим характеристикам в соответствии со статьей 4 Директивы EPBD должны удовлетворять как новые здания, так и здания после проведения в них капитального ремонта или частичной модернизации (насколько это возможно выполнить технически, функционально и экономически).

В настоящее время на отопление и горячее водоснабжение эксплуатируемого жилого фонда расходуется около 35% энергоресурсов Беларуси. Поэтому задача постепенного сокращения энергетических затрат является важной составляющей экономической безопасности государства и имеет общегосударственный характер. Сегодня в республике действуют несколько основных программ по энергосбережению, в частности, программа, направленная на увеличение доли местных видов топлива и альтернативных источников энергии в энергобалансе страны [5]. За последние шесть лет доля местных видов топлива выросла – с 5,3% до 21,7%, что позволило сократить долю импортируемых топливно-энергетических ресурсов жилищно-коммунального хозяйства (ЖКХ) с 94,7% до 78,3%.

Неправительственными организациями Беларуси такими, как: международная организация Inforse, Минское городское отделение Международного общественного объединения экологов, ОО «Экодом» – в настоящее время разрабатывается «Концепция развития экологически чистой энергетики до 2050 года». Концепция предусматривает активное использование альтернативных источников энергии в домостроительстве, внедрении энергоэффективных технологий в производстве, модернизации энергетических сетей, энергосбережении. Потенциал альтернативной энергетики в Беларуси оценивается приблизительно в 10 млн. т условного топлива, что составляет около 40% от современного потребления энергии в республике [6]. Реализация предложенного сценария позволит к 2050 г. полностью отказаться от импорта газа и нефти. Потенциал ветроэнергетики Беларуси составляет более 200 млрд. кВт·ч. В итоге ветер может

дать Беларуси 2-3% энергии от общего энергобаланса страны, максимум – до 5% [7]. По метеорологическим данным в Республике Беларусь среднегодовое поступление солнечной энергии на земную поверхность составляет 243 кал на 1 см² за сутки, что эквивалентно 0,3 кВт·ч/м². Таким образом, применение гелиоустановок в стране также вполне целесообразно.

В настоящее время в Беларуси подготовлена новая редакция Комплексной программы по развитию энергоэффективного строительства, реконструкции, модернизации жилого фонда в Беларуси на 2013-2016 годы и на перспективу до 2020 года. Программа предусматривает переход с 2016 года на строительство только энергоэффективных жилых домов с удельным потреблением тепловой энергии на отопление не более 60 кВт·ч/м² в год (в перспективе до 2020 года – до 30-40 кВт·ч/м² в год). По словам министра архитектуры и строительства Беларуси Анатолия Ничкасова, необходимо внедрять механизм повышения заинтересованности застройщиков и инвесторов в расширении масштабов строительства энергоэффективного жилья, а население – в покупке таких квартир [8].

В 90-х гг. возникла концепция **«дома нулевого энергопотребления»** с затратами на обогрев помещения в год ≈ 15 кВт·ч на 1 м² [6]. Основные положения создания дома нулевого энергопотребления следующие: суммарный коэффициент сопротивления теплопередаче ограждающих конструкций должен быть не менее 10; использование пассивной солнечной архитектуры (окна – на юг) с защитой от летнего перегрева; рекуперация тепла при вентиляции; канал в грунте располагается ниже линии промерзания для естественного подогрева поступающего извне воздуха зимой и охлаждения летом. Энергия требуется лишь для нагрева воды. Тепло в помещении образуется за счёт солнечной энергии, а также энергии, выделяемой при приготовлении пищи, работе бытовых приборов и самим человеком. При строительстве следует использовать природные экологически чистые местные материалы: деревянные каркасы, солому или тростник – в качестве утеплителя и кровельных материалов. Кроме того, следует использовать альтернативную энергетику, пермакуль-

турные системы утилизации отходов «экодом – участок» с повышением плодородия приусадебных участков и т.д.

В настоящее время органы государственного управления в Беларуси не проявляют интереса к этой концепции и технологии. Поэтому основные усилия по энергоэффективному экологическому строительству прилагаются белорусскими разработчиками метода в России. Уже построены **Экоград** нулевого энергопотребления в городе **Сочи**; блокированный энергоэффективный соломенный **таунхаус** из четырех квартир в **Краснодаре**; круглый автономный двухэтажный **экодом** в **Москве**; трехэтажный 10-квартирный **экодом** из соломы под **Москвой**; полностью автономный соломенный **экодом** в городе **Хоста**. Технические параметры некоторых реализованных проектов следующие:

- толщина эффективного утеплителя – больше 50 см;
- удельные затраты на отопление – не более $40 \text{ кВт} \cdot \text{ч} / \text{м}^2$ в год;
- «дышащие стены» позволяют существенно снизить затраты на вентиляцию;
- расход дерева – около $0,1 \text{ м}^3 / \text{м}^2$;
- фундаменты свайные или мелкозаглубленные [9].

В Беларуси первый экодом построен частным образом относительно недавно в д. Беларучи под Минском [9]. Имеются ветрогенератор (400 Вт), фотоэлектрические панели (300 Вт), солнечный водонагревательный коллектор, система аккумуляции электроэнергии и резервный генератор (1,5 кВт). Экодом общей площадью 72 м^2 был построен за 3 месяца. Возведение дома собственными силами привело к значительной экономии средств, при этом затраты на постройку составили 10 тыс. долл. Вместе с тем уровень его комфорта и потребительские качества несравненно выше, нежели в квартире: русская баня внутри, натуральная глиняная штукатурка изнутри и снаружи, камин и высокоэффективная печь и т.д. Дом полностью отключен от центральных сетей, потребляет менее $20 \text{ кВт} \cdot \text{ч} / \text{м}^2$ в год. При строительстве максимально использовались вторичные строительные материалы. Стены выполнены из тюкованной со-

ломы. Крыша утеплена тростником, глина на штукатурку взята при рытье погреба рядом с домом. Суммарные удельные затраты энергии на строительство экоддома по сравнению с традиционным – из кирпича и газосиликата – ниже во много раз как за счет почти полного отсутствия обжиговых материалов, так и за счет того, что при строительстве не используется тяжелая техника, краны и т.п. [3].

Всего в Беларуси сейчас построено около ста соломенных домов. Несколько зданий из соломы были возведены по государственной программе возрождения села. Они были проверены различными институтами, которые выдали положительные заключения. Но интереса у белорусского стройкомплекса нет, так как прибыль застройщика в условиях нашей экономической системы определяется в основном стоимостью материалов. А между тем теплоизоляционные свойства соломенных блоков превышают показатели большинства известных утеплителей. Как абсолютно естественный природный материал, солома идеально распределяет тепло, регулирует влажность. Дешевизна соломы очевидна, технология проста.

Альтернативным вариантом экологического дома из соломы может служить мультикомфортный дом, построенный в г. Дзержинске, вблизи Минска. Концепция мультикомфортного дома также базируется на концепции пассивного дома. По словам архитектора проекта, дом представляет собой уникальное решение, которое максимально соответствует географическим, климатическим, экономическим и культурным особенностям Беларуси. Его уникальность – в использовании инновационных технологий, благодаря которым энергопотребление этого жилья в несколько раз меньше обычного дома. Кроме того, обеспечен здоровый микроклимат, дом соответствует самым высоким требованиям по акустике и естественному свету, экологически безопасен для окружающей среды. С первого взгляда дом кажется самым обычным каркасным коттеджем: деревянный, два этажа, большие окна. Общая площадь участка – 1050 м^2 , а самого дома – 200 м^2 . Рядом лес, окна выходят прямо на озеро. Затраты энергии на отопление дома составляют $22,5 \text{ кВт} \cdot \text{ч}/\text{м}^2$ в год. В коттедже установлена система «умный дом». Центрального горячего

водоснабжения в доме нет, имеются теплые полы. По словам проектировщиков, все энергосберегающие технологии увеличивают себестоимость квадратного метра дома в среднем на 10-15%. Окупаются вложения за 6-7 лет. Стоимость дома составляет 330 тысяч долларов; он, безусловно, не является бюджетным вариантом жилья. По признанию заказчика и проектировщиков дома, он является экспериментальным продуктом, цель которого состоит в оценке работоспособности применяемых технологий, а также степени необходимости их будущему потребителю [10].

Заключение

Очевидно, что строительство жилья в Беларуси будет являться приоритетной областью, так как потребность в жилье, особенно в доступном, в стране остается высокой. Поэтому для оживления первичного рынка жилья необходимо, чтобы квадратный метр стоил не более двух среднемесячных заработных плат (таков, например, критерий в российской национальной программе «Жильё» и не только в ней). В связи с этим вопрос малозатратного энергоэффективного автономного жилья является ключевым для нации.

Библиография

1. Андреева, О. Правильный дом для правильного человека / О. Андреева // Русский репортёр [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rusrep.ru/article/2010/11/16/dom>.
2. Лапин, Ю. Экожилье – ключ к будущему / Ю. Лапин. – Москва: Юнити, 1990. – 76 с.
3. Свободная энергия в современном мире // Альтернативная энергия человечества [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ua-hho.do.am/publ/idei_po_ehnergii/svobodnaja_ehnergija_v_sovremennom_mire/2-1-0-121.
4. Директива EPBD (Directive on the Energy Performance of Building): Commission Delegated Regulation (EU) 16 January 2012 № 244/2012 // THE EUROPEAN COMMISSION. – 2012. – № 32012R0244.
5. Целевая программа обеспечения в республике не менее 25% объема производства электрической и тепловой энергии за счет использования местных видов топлива и альтернативных источни-

ков энергии на период до 2012 года: Постановление Совета Министров Респ. Беларусь; 30.12.2004 г.; № 1680 // Нац. Реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2006. – 69 с.

6. Энергоэффективность – Reenergy.by – Белорусский портал возобновляемой энергетики и устойчивой жилой среды [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reenergy.by/index.php/informatsiya/energoeffektivnost>.
7. Альтернативное будущее энергетики Беларуси / Альтернативная энергия // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aenergy.ru/1724>.
8. Тепло под защитой / Общество / Народная газета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ng.by/ru/issues?art_id=73510.
9. Широков, Е. Экодом нулевого потребления / Е. Широков // Журнал Наука и инновации. – 2010. – № 11(93). – С. 19-21.
10. Первый мультикомфортный дом в Беларуси: солнечные коллекторы на крыше и 22 доллара за отопление // Кр.by Комсомольская правда в Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kp.by/daily/26091/2991760>.

PROBLEMATICA PREȚURILOR DE TRANSFER ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Cristina DIACONU,
doctorandă, UTM

Rezumat

Dezvoltarea tranzacțiilor între companiile afiliate este facilitată de fenomenul curent al globalizării, care capătă valențe din ce în ce mai puternice. Astfel, conform statisticilor, peste o treime din comerțul mondial și peste 80% din tranzacțiile prin care se transferă tehnologiile sunt desfășurate între părți afiliate.[1] În acest context, prezintă interes major determinarea prețului unei atare tranzacții, denumit – preț de transfer. Prin urmare, obiectivul fundamental al acestui demers științific reprezintă un subiect complex, original, axat pe conturarea cadrului conceptual privind companiile afiliate, punând accent pe prețurile de transfer, precum și pe metodele de determinare a acestora din punct de vedere fiscal, propuse de OECD.

Cuvinte-cheie: *globalizare, preț de transfer, companii afiliate, metode, principiul ALP*

TRANSFER PRICING ISSUES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Abstract

The development of related party transactions is facilitated by current globalization phenomenon which is expanding very rapidly worldwide. Thus, according to statistics, more than a third of world trade and over 80% of transactions that transfer technologies are carried out between related parties.[1] In this context, it is of major interest to establish the price of such transactions, called - transfer price. Therefore, the main objective of this scientific approach is a complex, original topic, focused on shaping the conceptual framework on affiliated companies, transfer pricing, as well as on methods for their determination in terms of tax, suggested by the OECD.

Keywords: *globalization, transfer price, affiliated companies, methods, Arm's Length Principle*

Introducere

Secolul XXI este un secol al marilor schimbări în modelele și regulile de comportament, în mediul concurențial și cel de afaceri, schimbări determinate de fenomenul curent al globalizării care capătă valențe din ce în ce mai puternice.

Iar pe măsură ce spațiile și mediile economice naționale și locale se deschid economiei globale, asigurarea calității, performanței și competitivității devine o condiție hotărâtoare supraviețuirii oricărei întreprinderi. Satisfacerea acestei premise, atât de indispensabilă succesului, a determinat ca companiile să-și reconsidere modul de organizare al afacerilor, condiționând astfel crearea de companii afiliate. Astfel, conform statisticilor, peste o treime din comerțul mondial și peste 80% din tranzacțiile prin care se transferă tehnologii sunt desfășurate între părți afiliate. [2]

În acest context, prezintă interes major determinarea prețului unei atare tranzacții, condiționat nu doar de funcția de corelare a cererii cu oferta, ci și de alți factori care-i atribuie un caracter mult mai delicat și mult mai profund, denumit în literatura de specialitate – preț de transfer.

1. Preț de transfer. Abordări conceptuale și teoretice

Noțiunea prețurilor de transfer este încă o noțiune vagă pentru Republica Moldova, atât pentru administrarea fiscală cât și pentru sectorul privat. De aceea, în primul rând este absolut necesară etapa de informare care ar veni să descoase problematica prețurilor de transfer și a mecanismului de funcționare a acestora.

Prin urmare, *obiectivul fundamental* al acestui demers științific reprezintă un subiect pe cât de complex, pe atât de original și actual, fiind axat pe *conturarea problematicii* prețurilor de transfer.

Dar ce înseamnă de fapt preț de transfer sau „transfer pricing”-ul, așa cum este cel mai des întâlnit în practică acest termen?

Noțiunea de preț de transfer a apărut inițial în cadrul companiilor organizate descentralizat la nivel de divizii, iar, ulterior, în cadrul grupurilor de companii, scopul implementării acestui concept fiind acela de a asigura ca obiectivele individuale ale fiecărei unități sunt congruente cu obiectivul global (maximizarea profiturilor) al organizației în ansamblul său. [5]

Deci, din cele enunțate anterior, putem conchide că prețul de transfer este de fapt un termen economic, de aceea reprezintă interes de a afla în ce mod economiștii îl definesc.

Astfel, perspectiva economică abordează prețurile de transfer din punct de vedere tehnic, separându-le de contextul politico-economic în care sunt dezvoltate și utilizate. Conform acestei perspective, prețurile de transfer reprezintă instrumente de alocare a resurselor în interiorul grupului, fiind utilizate în fundamentarea deciziilor, pentru a atinge obiectivele planificate, cât și în evaluarea performanțelor individuale ale diviziilor/managerilor.

Însă, cu toate că apariția terminologiei prețurilor de transfer, după cum am enunțat și anterior, a avut la baza premisa și rațiunea economică, ulterior, cunoscând impactul fiscal ce poate apărea ca urmare a stabilirii unor prețuri de transfer, ce ar permite manipularea impozitelor în paradisurile fiscale, se accentuează analiza acestora sub aspectul fiscal.

Astfel, din acest punct de vedere, prețul de transfer reprezintă prețul la care o persoană (fizică sau juridică) transferă bunuri – corporale și necorporale (de exemplu, know-how, mărci comerciale) - și servicii către o persoană afiliată.

Prin urmare, prezintă interes de a elucida termenul de persoană afiliată. Dacă în cazul persoanelor fizice este destul de clar când acestea sunt înrudite/afiliate, în cazul companiilor, analiza este puțin mai complexă. Astfel, două companii sunt în principiu considerate înrudite, dacă au acționari sau manageri comuni, adică aceleași persoane decid ce se întâmplă și într-o companie și în cealaltă. Aceste companii afiliate pot să-și desfășoare activitatea pe teritoriul aceleiași țări, sau în țări diferite, administrațiile fiscale concentrându-și atenția anume asupra multinaționalelor din diverse jurisdicții. Prin urmare, *perspectiva fiscală* încearcă să creioneze instrumente, prin a căror aplicare, prețurile de transfer să nu devieze de la valorile pieței, pentru a nu denatura concurența și baza impozabilă, întrucât multinaționalele au tendința de a-și plasa profiturile în țările cu o fiscalitate redusă.

2. Metode de determinare a prețurilor de transfer

În prezent, prețurile de transfer sunt probabil cel mai bine cunoscute, ca urmare a impactului la nivelul impozitării, iar teoria de specialitate cel mai des întâlnită tratează implicațiile fiscale ale prețurilor de transfer.

Cu toate acestea, în acest articol, ne propunem să arătăm importanța economică a prețurilor de transfer asupra performanței și succesului unei organizații.

Astfel, din punct de vedere economic, în literatura de specialitate se evidențiază existența a trei **metode** de bază privind **determinarea prețurilor de transfer**:

- prețuri bazate pe costuri;
- prețuri bazate pe valoarea de piață;
- prețuri negociate.

Se urmărește în paralel, determinarea celui mai *just* preț de transfer, respectiv este absolut necesar alegerea celei mai potrivite metode pentru tranzacția respectivă.

Dacă transferurile se desfășoară între filiale, centre de cost, stabilirea prețului de transfer la nivelul costurilor bunurilor transferul intra-firmă este o soluție bună, din punct de vedere contabil, în condițiile în care performanța firmei, în ansamblu, este cea care interesează.

Problema determinării prețurilor de transfer este reală în prezența unor structuri descentralizate, unde existența filierelor, centrelor de profit, presupune pe de o parte, măsurarea performanțelor filialelor autonome și confruntate cu nivelele de profit așteptate, iar pe de altă parte, alegerea surselor de aprovizionare, astfel încât, să se asigure concilierea optimului individual (al filialelor), cu optimul colectiv (al firmei). În condițiile în care prețul de transfer reprezintă un cost pentru filiala cumpărătoare și un venit pentru cea furnizoare, interesele managerilor de filiale se află mereu în conflict.

Metodele de bază privind determinarea prețului de transfer nu sunt întotdeauna, eficiente, pentru îndeplinirea corespunzătoare a funcțiilor pe care prețurile de transfer trebuie să le asigure, și anume [6]:

- *funcția de instrument de analiză, și fundamentare a deciziilor economice la nivelul filialelor și a firmei multinaționale în ansamblul ei;*
- *funcția de stimulare a acțiunilor filialelor producătoare, în deciziile lor, privind volumul, structura și calitatea produselor, precum și a opțiunii filialelor cumpărătoare, privind sursele de aprovizionare;*
- *funcția de recuperare a costurilor producătorilor și de redistribuire a veniturilor între aceștia.*

Alte metode de determinare a prețului de transfer: metoda duală; metoda bazată pe ciclul de viață al produsului.

Acestea urmăresc eliminarea disfuncționalităților metodelor tradiționale și în mare măsură le asigură; sunt dificil de aplicat, datorită complexității mecanismului lor, ceea ce le reduce eficiența, în sporirea funcționalității prețului de transfer, comparativ cu metodele tradiționale.

Prețul de transfer bazat pe costuri [3]

Literatura de specialitate consideră ca optim prețul de transfer fixat la nivelul costului variabil al bunurilor transferate intra-firmă, dacă filiala furnizoare dispune de capacitate de producție în exces, sau la valoare de piață a acestora, în condițiile în care, pentru a aproviziona filiala cumpărătoare, furnizorul intern trebuie să-și reorienteze capacitățile de producție destinată inițial producerii de bunuri (componente) vândute în afara firmei. Este aproape universal acceptată ca fiind metoda corectă în literatura contabilă, Atkinson susține că în aceste condiții de determinare a prețului, pentru bunurile transferate intra-firmă, filiala cumpărătoare centru de profit, va fi tentată să exagereze cererea sa viitoare de componente, în faza de planificare a capacității de producție a filialei furnizoare de asemenea centru de profit, generând capacitate de producție în exces și risipă de resurse.

Metoda standard cost simplifică munca de înregistrare contabilă și de evaluare a producției nedeterminate, fără a soluționa în mod corespunzător problema costurilor fixe. Dacă prețul de transfer corespunde costului complet standard, acoperirea costurilor fixe aferente întreprinderii vânzătoare depinde de volumul de produse achiziționate efectiv de întreprinderea cumpărătoare. Dacă acestea din urma nu cumpără cantitățile prevăzute, costul unitar real al centrului furnizor va crește și performanța sa va fi mediocră, metoda standard cost de stabilire a prețului de transfer fiind mai puțin eficientă în stimularea filialelor implicate și deci în sporirea funcționalității prețului de transfer. Dacă întreprinderea beneficiară cumpără mai mult decât a fost prevăzut, cifra de afaceri obținută de vânzătorul intern va absorbi costurile fixe efective, acesta înregistrând o sporire a performanței sale.

În cazul întreprinderilor centralizate, transferurile intra-firmă la costul total, înregistrat în momentul livrării, este o metodă satisfăcătoare pentru costurile contabilității.

Teoria economică neoclasică recomandă stabilirea prețului de transfer la nivelul costului marginal al diviziunii furnizoare, în vederea maximizării profitului întreprinderii, în condițiile renunțării la autonomia filialelor, când piața externă pentru produsul ce face obiectul tranzacției intra-firmă este imperfect concurențială sau nu există. [5]

Prețul de transfer bazat pe valoarea de piață

În condițiile existenței unei piețe externe perfect concurențiale pentru bunul transferat intra-firmă, teoria economică neoclasică indică faptul că prețul de transfer trebuie să fie egal cu prețul de piață, pentru ca situația de optim să existe.

Piața externă pentru bunurile ce fac obiectul comerțului intra-firmă este imperfectă, iar evaluarea la prețul pieței se poate utiliza fără a se asigura o situație de optim, pentru toate întreprinderile sau diviziile implicate.

Această metoda permite diviziilor, filialelor, întreprinderilor din cadrul unui grup să opereze ca centre de profit, managerii acestor unități, fiind responsabili pentru propriile lor performanțe. Acest lucru poate genera o creștere a motivației managerilor de filiale și, totodată, o ușurare a muncii firmei mamă de evaluare reală a performanței operaționale a filialelor sale.

Utilizarea prețului de piață, ca reper în stabilirea prețului de transfer este dificilă. În acest sens, este necesară existența unei piețe competitive, ce asigură un preț comparabil, care să egalizeze prețul de transfer. Pentru anumite bunuri, poate să nu existe o piață externă, iar pentru altele, prețurile pot fi distorsionate de elementele de monopol. Un preț de piață definitiv poate fi dificil de determinat, în condițiile în care, prețurile pentru același bun pot varia considerabil, de la o țară la alta, în funcție de raportul între cerere și ofertă, de variațiile cursurilor valutare, a nivelurilor costurilor de transport, a impozitelor locale și taxelor vamale aferente. Cumulați, acești factori susțin ideea că, existența unui preț de piață unic, luat ca reper în stabilirea prețului de transfer, pentru un bun, este puțin probabil.

Prețul de transfer dual

Metoda prețului de transfer dual pornește de la premisa că interesele diviziilor, filialelor, întreprinderilor vânzătoare și cumpărătoare sunt întotdeauna opuse. Cea furnizoare va încerca mereu să obțină prețul cel mai ridicat, iar cea cumpărătoare va încerca

întotdeauna să plătească cât mai puțin cu putință, pentru bunurile achiziționate.

În cazul prețului dual, filiala vânzătoare încasează prețul de piață, pentru bunul furnizat, iar cea cumpărătoare plătește într-o primă variantă, costul variabil standard al bunului de care beneficiază, diferența fiind debitată într-un cont de ajustare, la întreprinderea-mamă.

Metoda prețului dual ajută la rezolvarea conflictelor dintre vânzător și cumpărător și acordă ambelor stimulente adecvate, pentru a realiza tranzacții intra-firmă. Filiala vânzătoare este asigurată că va obține prețul de piață plus eventuale economii de cost legate de eliminarea cheltuielilor de vânzare, în condițiile în care managerul filialei beneficiare plătește costul variabil standard al bunului deținând informații pertinente privind costul, pentru a lua decizii optime pe termen scurt.

Prețul de transfer și ciclul de viață al produselor

Informațiile de piață referitoare la nivelul prețului de vânzare al produsului finit, se stabilesc, cu anticipație, costurile necesare ca produsul să fie competitiv pe piață. Avându-se în vedere fazele ciclului de viață ale produsului finit, valoarea produselor intermediare este derivată de nivelul costurilor țintă.

Se reușește astfel, evitarea centralizării informațiilor privind determinarea prețului de transfer, dar maniera greoaie de stabilire a mărimii sale reduce aplicabilitatea acestei metode și, totodată eficiența în sporirea funcționalității prețului de transfer, în raport cu metodele tradiționale de determinare.

Concluzii: Studiile proprii demonstrează că pe fundalul fenomenului curent al globalizării, tranzacțiile între părți afiliate și prețurile de transfer capătă o importanță din ce în ce mai sporită.

Prin urmare, este necesară elaborarea unei metodologii a prețului de transfer pentru întreprinderile din RM, care ar avea un impact hotărâtor asupra motivației managerilor, asupra adoptării unor decizii raționale, bine fundamentate, optime cu efecte strategice asupra întreprinderii sau grupului de întreprinderi în ansamblul său. Totodată, prețurile de transfer ar permite măsurarea performanțelor diviziilor în parte, justificând astfel alocarea resurselor și identificarea ariilor de interes-cheie. Mai mult de atât, determinarea unui

preț de transfer”just” ar veni să evite conflictele și să “împace” acționarii minoritari și cei majoritari. Toate aceste beneficii potențiale, ca urmare a aplicării metodologiei prețurilor de transfer, reprezintă factorii care atât de frecvent separă o afacere de succes față de una destinată eșecului.

În acest context, este indispensabilă elaborarea unei astfel de metodologii care ar condiționa avantaje competitive și o dezvoltare strategică.

Referințe bibliografice

1. Alexandra Corlaci, teză de doctor: Tranzacții între părți afiliate - problematica prețurilor de transfer, Cluj-Napoca, 2013.
2. Li Jian, Transfer Pricing Audits: A Developed vs Developing Countries Perspective, *International Tax Journal*, p.28.
3. Neighboron, Jhon, *Prix de transfert: le principe de pleine concurrence*, L'Observateur OCDE, martie, 2002.
4. Rotariu Ioan, Nițu Antonie, *Prețurile de transfer utilizate în cadrul firmelor multinaționale. O analiză critică a reglementărilor naționale în domeniu*, Analele Universității „Eftimie Murgu”, Resita, 2006.
5. Vigi-Bogdan Radu, Prețuri de transfer: aspecte neglijate de companii, 16 mai 2013.
6. <http://biblioteca.regielive.ro/proiecte/finante/pretul-de-transfer-230578.html>

OBIECTIVELE LA NIVELUL SECURITĂȚII ENERGETICE PENTRU ANUL 2030 ÎN CONDIȚII DE VULNERABILITATE ȘI INSTABILITATE ECONOMICĂ

Maria POPESCU,
doctorandă, ULIM

Rezumat

Țările UE au convenit asupra unui nou cadru 2030 pentru climă și energie, inclusiv obiective la nivelul UE și obiectivele de politică pentru perioada cuprinsă între 2020 și 2030. Aceste obiective au ca scop susținerea UE să obțină un sistem energetic mai competitiv, sigur și durabil (o decarbonizare substanțială până în 2050), reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Strategia trimite un semnal puternic pe piață: încurajarea investițiilor private în noi conducte, rețele de electricitate și tehnologii cu emisii reduse de carbon. Obiectivele sunt bazate pe o analiză economică aprofundată, costul realizării obiectivelor nu diferă în mod substanțial de prețul pe care trebuie să-l plătească oricum pentru înlocuirea sistemului energetic învechit.

Politica energetică a UE este în curs de adaptare la noile realități ale pieței: finalizarea pieței interne a energiei, dezvoltarea resurselor interne, inclusiv sursele regenerabile de energie, diversificarea surselor de aprovizionare și de îmbunătățire a eficienței energetice, reducerea emisiilor de CO₂, concomitent cu reducerea expunerii UE la factori neprevăzuți.

Cuvinte-cheie: securitate, energie, Uniunea Europeană, strategie, economie

TARGETS IN ENERGY SECURITY LEVELS FOR 2030 IN TERMS OF VULNERABILITY AND ECONOMIC INSTABILITY

Abstract

EU countries have agreed on a new 2030 Framework for climate and energy, including EU wide targets and policy objectives for the period between 2020 and 2030. These targets aim to help the EU achieve a more competitive, secure and sustainable energy system and meet its long-term 2050-greenhouse gas reductions target. The strategy sends a strong signal

to the market, encouraging private investment in new pipelines, electricity networks, and low-carbon technology.

The targets are based on a thorough economic analysis that measures how to cost-effectively achieve decarbonisation by 2050. The cost of meeting the targets does not substantially differ from the price we need to pay anyway to replace our ageing energy system. The main financial effect of decarbonisation will be to shift our spending away from fuel sources and towards low-carbon technologies. EU energy policy is adapting to new market realities: the completion of the internal energy market, developing domestic resources, including renewables, diversifying sources of supply and improving energy efficiency, reducing CO2 emissions while reducing exposure to EU unforeseen factors.

Keywords: security, energy, European Union, strategy, economy

Introducere

Strategia europeană de securitate a fost adoptată în decembrie 2003 și a devenit un reper în dezvoltarea politicii externe și de securitate a UE. Consiliul European din martie 2007 a adoptat planul de acțiune al U.E. în domeniul energiei (2007-2009) și a decis ținte ambițioase pentru anul 2020: creșterea cu 20% a eficienței energetice, reducerea cu 20% a emisiilor de gaz cu efect de seră și creșterea cu 20% a ponderii energiei regenerabile (20/20/20). În luna mai 2010, instituțiile comunitare au prezentat proiectul noii Strategii energetice europene 2011-2020, care reflectă, pe termen mediu și lung, interesele statelor membre și încearcă să răspundă așteptărilor opiniei publice europene.

În Comunicarea Comisiei Europene „Strategia europeană a securității energetice” din 28 mai 2014, se remarcă faptul că analiza exhaustivă a dependenței energetice a UE, pune în evidență domeniile principale și descrie activitatea esențială care trebuie desfășurată pe termen scurt, mediu și lung pentru a face față provocărilor în materie de securitate energetică; subliniază că se impune asigurarea deplinei conformități a măsurilor pe termen scurt și mediu cu obiectivele pe termen lung ale politicilor UE privind energia, clima și mediul. O securitate energetică egală, competitivă și sustenabilă pe o piață a energiei pe deplin integrată constituie principalii piloni pentru crearea unei uniuni energetice, care poate fi realizată prin moderarea și reducerea cererii de energie, dezvoltarea și integrarea unor surse de energie sustenabile, comasarea resurselor, conectarea rețelelor, reducerea dis-

tanțelor dintre lanțurile de producție interdependente, dezvoltarea rețelilor inteligente, facilitarea accesului la cantități suficiente de energie a fiecărui cetățean și stabilirea unor poziții unitare de negociere în relația cu țările terțe prin măsuri consolidate la nivelul UE și politici și acțiuni naționale mai solide și mai bine coordonate.

Finalizarea mai accelerată a pieței interne, prin punerea integrală în aplicare de către toate statele membre a legislației actuale din domeniul energiei și al climei, integrarea „insulelor energetice” existente, actualizarea evaluărilor de risc, a planurilor de acțiuni preventive și a planurilor pentru situații de urgență. Testele de rezistență efectuate de Comisie în sectorul gazelor au demonstrat vulnerabilitatea UE, cauzată de dependența sa de importurile din țări terțe, urmand să se acorde atenție celor mai vulnerabile state membre care să implementeze fără întârziere recomandările formulate pe baza testelor de rezistență efectuate în sectorul gazelor la nivel european, regional și național. Subliniază importanța măsurilor pe termen scurt de consolidare a independenței energetice, cum ar fi reducerea cererii de energie, dezvoltarea sectorului energiilor regenerabile și a sistemelor de stocare a acestora, stocarea gazului, dezvoltarea infrastructurii pentru fluxurile inversate de gaze, sprijinirea noilor proiecte care permit utilizarea la maximum a infrastructurii existente, pregătirea unor planuri regionale privind siguranța aprovizionării și utilizarea mai eficace a oportunităților de a importa gaz natural lichefiat în acele state membre care sunt dependente exclusiv de un singur furnizor de gaze naturale sau excesiv de vulnerabile în raporturile cu acesta. [1]

Ramura energiei verzi din interiorul Uniunii Europene a primit decizia autorităților de la Bruxelles privind țintele care trebuie atinse de către statele membre ale spațiului comunitar, astfel încât să crească gradul de protejare a mediului și a proporției de energie verde în totalul energiei consumate de populație.

Pachetul de politici referitoare la energie și climat conține și precizări privind nivelul emisiilor de gaze poluante acceptat, astfel că acestea trebuie reduse cu 40% față de cota la care se situau în 1990, iar producția de energie regenerabilă trebuie să reprezinte 27% din totalul consumului la nivel UE.

Această decizie vine în urma insistențelor unora dintre miniștrii marilor economii europene, venite cu puțin înainte de publicarea

propunerilor de către Comisie, ca oficialii UE să stabilească obiective ambițioase pentru 2030. În același timp, miniștrii din Franța, Germania, Italia, Portugalia, Irlanda, Danemarca, Austria și Belgia au solicitat atât stabilirea unui obiectiv precis pentru energia regenerabilă în perspectiva anului 2030, cât și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu până la 90% până în 2050.

Astfel, reprezentanții Comisiei Europene au anunțat la începutul anului țintele de energie regenerabilă stabilite pentru 2030, respectiv 27%, însă acestea nu vor fi transpuse în legislațiile naționale, având în vedere faptul că încă sunt în vigoare obiectivele pentru 2020. Jucătorii-cheie de pe piața energiilor regenerabile din Europa consideră că prin intermediul celei mai recente decizii Comisia Europeană recunoaște faptul că energia regenerabilă este un element esențial pentru viitorul energetic al Europei.

De asemenea, reprezentanții Comisiei Europene au mai precizat că statele membre încă au libertatea de a-și stabili propriile ținte de energie regenerabilă, astfel că nici acum nu este târziu ca Guvernele țărilor UE să preia leadershipul acestui aspect. Potrivit unui raport al Comisiei Europene publicat și intitulat “Tendențele Energiei, Transportului și Emisiilor de gaze cu efect de seră până în 2050”, energia eoliană va continua să reprezinte tehnologia cu cea mai mare capacitate de generare până în 2040, estimându-se că în următorii 20 de ani se vor construi mai multe instalații eoliene decât orice alte tehnologii de energie regenerabilă, reprezentând 37% din totalul instalațiilor. [2]

Experții în energie regenerabilă consideră că aceste obiective stabilite pentru 2030 vor impulsiona crearea de noi locuri de muncă la nivelul industriei, vor determina dezvoltarea economiei și creșterea încrederii investitorilor față de demararea de noi proiecte și per ansamblu vor reduce dependența Europei față de combustibilii fosili. Susținut de o analiză detaliată asupra prețurilor și a costurilor energiei, cadrul pentru 2030 va asigura certitudinea în materie de reglementare pentru investitori și o abordare coordonată între statele membre, ducând la dezvoltarea de noi tehnologii. Obiectivul cadrului este de a stimula un progres continuu spre o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon și un sistem energetic sigur care asigură energie la prețuri accesibile pentru toți consumatorii, sporește securi-

tatea aprovizionării cu energie a UE, reduce dependența noastră față de importurile de energie și creează noi oportunități pentru creștere și locuri de muncă, luând în considerare eventualele impacturi asupra prețurilor pe termen lung.

Comunicarea care stabilește cadrul pentru 2030 va fi dezbătută la cel mai înalt nivel, în special în cadrul Consiliului European și al Parlamentului European. Ea este însoțită de o propunere legislativă privind o rezervă pentru stabilitatea pieței pentru schema UE de comercializare a certificatelor de emisii (EU ETS) începând din 2021, pentru a spori soliditatea acesteia. Un raport privind prețurile și costurile energetice în Europa, publicat împreună cu comunicarea, sugerează că creșterea prețurilor energiei poate fi atenuată parțial prin asigurarea unor politici energetice și climatice eficiente din punctul de vedere al costurilor, unor piețe competitive ale energiei și unei eficiențe energetice îmbunătățite. Îmbunătățirea eficienței energetice va contribui la toate obiectivele politicii energetice a UE, tranziția către un sistem energetic competitiv, sigur și durabil nefiind posibilă fără aceasta. Comunicarea care stabilește cadrul pentru 2030 este însoțită de un Raport privind prețurile și costurile energiei, care evaluează factorii-cheie și compară prețurile UE cu cele ale principalilor săi parteneri comerciali. Prețurile energiei au crescut în aproape fiecare stat membru, începând cu 2008 – în principal din cauza impozitelor și taxelor, dar și ca urmare a creșterii costurilor de rețea. Comparatia cu partenerii internaționali subliniază creșterea diferenței de prețuri, în special față de prețurile gazului în Statele Unite – care ar putea submina competitivitatea Europei, în special pentru industriile energointensive. Cu toate acestea, creșterea prețului energiei poate fi compensată parțial prin politici energetice și climatice eficiente din punctul de vedere al costurilor, pieței competitive ale energiei și măsuri pentru îmbunătățirea eficienței energetice, cum ar fi utilizarea unor produse mai eficiente din punct de vedere energetic. Ar putea fi necesar ca eforturile în favoarea eficienței energetice a industriei europene să meargă și mai departe, ținând cont de limitele fizice, pe măsură ce concurenții fac același lucru și industria europeană decide să investească în străinătate pentru a fi mai aproape de piețele aflate în expansiune. Aceste constatări contribuie la structurarea cadrului pentru 2030. [3]

Țintele Uniunii energetice

Liderii au convenit să creeze o Uniune Energetică și au stabilit primii pași", a anunțat Donald Tusk, la Bruxelles. "O mare parte din discuția noastră s-a axat de această dată pe securitatea energetică. Uniunea Europeană depinde tot mai mult de gazul de la furnizori externi.

În cazul în care gazul este importat din surse diferite și contractele sunt flexibile, lucrurile sunt în regulă. Dar cele mai multe contracte bilaterale cu furnizorul nostru dominant, Rusia, se încheie pe termen lung, uneori mai mult de 20 de ani. Acest lucru poate fi nesănătos, atât pentru securitatea noastră, cât și pentru piața noastră. Contractele de gaze ar trebui să fie despre economie, despre afaceri. Acestea nu ar trebui să fie folosite ca arme politice. Liderii statelor membre UE au decis ca toate contractele de gaze, fie că sunt între guverne sau întreprinderi, trebuie să fie în conformitate cu legislația UE, mai transparente și să nu influențeze negativ securitatea energetică a Europei. "Detaliile exacte vor fi stabilite de către Comisie foarte rapid, într-un proiect legislativ. Am fost de acord pentru a explora modul în care companiile europene s-ar putea asocia și cumpăra gaze de la furnizori externi. Și, de asemenea, asupra modului de a realiza parteneriate strategice cu țări care sunt printre cele mai importante pentru producția și tranzitul de energie".

Uniunea energetică este bazată pe cele trei obiective de mult stabilite ale politicii energetice a UE: securitatea aprovizionării, durabilitatea și competitivitatea. Pentru a atinge aceste obiective, uniunea energetică se concentrează asupra a cinci dimensiuni care se sprijină reciproc: securitatea energetică, solidaritatea și încrederea; piața internă a energiei; eficiența energetică văzută ca o contribuție la moderarea cererii de energie; decarbonizarea economiei și cercetarea, inovarea și competitivitatea. Liderii statelor europene au convenit asupra creării Uniunii Energetice, UE urmând să accelereze conectarea conductelor naționale și a rețelelor electrice, a declarat președintele Consiliului European, Donald Tusk, cu ocazia summitului UE de la Bruxelles. Președintele Consiliului European a precizat că în cadrul reuniunii de la Bruxelles s-au stabilit măsuri privind dezvoltarea unor strategii de inovare la nivelul Uniunii Europene pentru îmbunătățirea eficienței energetice în sectoare importante privind energia regenerabilă. [4]

Președintele PE, Martin Schulz, consideră că Uniunea Energetică este de importanță maximă atât pentru susținerea Ucrainei, cât și pentru siguranța energetică a UE pe termen lung, el solicitând intensificarea acțiunilor în acest domeniu, deoarece s-a pierdut suficient de mult timp. Martin Schulz a declarat de curând că un domeniu în care Kiev ar putea primi mai mult sprijin este securitatea energetică, spunând că trebuie să se dea dovada de solidaritate prin creșterea fluxurilor inverse de gaze pentru Ucraina. El a adăugat că Parlamentul European salută acordul în urma discuțiilor trilaterale privind gazele, desfășurat la Bruxelles, cu privire la soluția temporară a aprovizionării cu gaze către Ucraina până la sfârșitul lunii martie. "Cu toate acestea, este nevoie de o soluție pe termen lung pentru a asigura livrarea gazului rusesc pentru Ucraina și statele membre ale UE ar trebui să dea dovadă de solidaritate prin creșterea fluxurilor inverse pentru Ucraina. Cu toate acestea, atât pentru Ucraina, cât și pentru securitatea energetică a UE pe termen lung, crearea Uniunii Energice este de maximă importanță", a spus Schulz. Potrivit acestuia, în primul rand, pe plan extern, trebuie ca UE să facă mai mult pentru a-și diversifica furnizorii de petrol și gaze, acționând unitar atunci când are de-a face cu terțe părți.

Președintele PE a adăugat că, depinzând doar de anumiți furnizori, unii dintre ei dominanți și nesiguri, cum ar fi Rusia, statele europene sunt predispuse unor amenințări de blocare a rutelor de aprovizionare cu energie. "Pe termen scurt, prin urmare, ar trebui să ne conectăm la cât mai mulți furnizori diferiți dacă este posibil, în special în sud-estul Europei. Iar pe termen lung, noi ar trebui să reducem importurile de energie. Europa este cel mai mare importator de energie din lume. Mai mult de jumătate din energia noastră provine din țări terțe; acest lucru ne costă 400 de miliarde de euro pe an" a spus Schulz. El a adăugat că, pe plan intern, trebuie să se reducă nevoile energetice prin prioritizarea eficienței energetice.

Uniunea energetică în cincisprezece puncte de acțiune [5]

1. Implementarea totală și stricta aplicare a legislației existente privind energia și a legislației conexe reprezintă prima prioritate pentru instituirea uniunii energetice. Comisia va utiliza toate instrumentele pentru a se asigura că statele membre implementează inte-

gral legislația din domeniul energiei, în special cel de-al treilea pachet legislativ privind piața internă a energiei și va asigura aplicarea cu strictețe a normelor în materie de concurență din tratat.

2. Diversificarea disponibilităților de gaz natural și flexibilizarea în cazul întreruperii aprovizionării. Comisia va propune un pachet privind rezistența la șocuri și diversificarea aprovizionării cu gaz în perioada următoare prin revizuirea Regulamentului existent privind securitatea aprovizionării cu gaz, va elabora o strategie cuprinzătoare pentru gazul natural lichefiat (GNL) și pentru depozitarea acestuia și va colabora cu statele membre pentru a dezvolta accesul către furnizori alternativi, inclusiv de pe ruta coridorului sudic al gazelor, din zona Mării Mediterană și din Algeria, cu scopul de a reduce dependențele actuale de furnizori individuali.

3. Conformitatea acordurilor interguvernamentale cu legislația UE și transparența mai mare a acestora. Comisia va propune o revizuire a Deciziei privind acordurile interguvernamentale în 2016, în vederea asigurării compatibilității cu legislația UE înainte de negocierea acordurilor, a implicării Comisiei în aceste negocieri, a elaborării de clauze contractuale standard care să trateze normele UE și a asigurării unei mai mari transparențe a contractelor comerciale de furnizare a gazului.

4. Infrastructura corectă este o precondiție pentru realizarea pieței energiei, integrarea regenerabilelor și securitatea disponibilităților. Comisia va sprijini implementarea unor proiecte de infrastructură majore, în special a proiectelor de interes comun, prin mijloacele financiare disponibile, de exemplu Mecanismul pentru interconectarea Europei, fondurile structurale și de investiții europene și viitorul Fond european pentru investiții strategice pentru mobilizarea fondurilor publice și private necesare. Comisia va reuni informațiile referitoare la proiectele de infrastructură finanțate de UE pentru a le spori coerența și a le maximiza impactul, va crea un forum dedicat privind infrastructura energetică, pentru a discuta cu statele membre, cu grupurile de cooperare regionale și cu instituțiile UE progresele realizate în ceea ce privește proiectele majore de infrastructură.

5. Crearea pieței interne a energiei în beneficiul cetățenilor, asigurând securitatea energetică, integrarea regenerabilelor în piață și

remediarea actualei dezvoltări necoordonate a mecanismelor privind capacitățile în statele membre prin revizuirea concepției actuale a pieței. Comisia va propune acte legislative privind securitatea aprovizionării cu energie electrică în 2016.

6. Cadrul de reglementare stabilit prin cel de-al treilea Pachet privind Piața internă a energiei va fi dezvoltat în continuare pentru realizarea Pieței interne a energiei pentru cetățeni și companii. În perioada următoare, Comisia va revizui cadrul de reglementare, în special funcționarea ACER (Autorităților de Reglementare din *Domeniul Energiei*) și a rețelelor ENTSO (Sistemele de Energie Electrică), și va propune măsuri adecvate pentru consolidarea cadrului european de reglementare.

7. Abordările regionale privind integrarea pieței constituie o parte importantă a mișcării spre piața energiei pe deplin integrate a UE. Comisia va elabora orientări privind cooperarea regională și se va angaja în mod activ în cadrul organismelor de cooperare regională cu statele membre și cu părțile interesate.

8. O mai mare transparență a costurilor și prețurilor energiei, precum și a sprijinului public vor contribui la integrarea pieței și identificarea acțiunilor care distorsionează Piața internă. Comisia va elabora rapoarte bienale privind prețurile energiei, va analiza în profunzime rolul impozitelor, al taxelor și al subvențiilor și va solicita eliminarea treptată a prețurilor reglementate inferioare costurilor. La nivel național și local ar trebui luate măsuri pentru a proteja consumatorii vulnerabili, prin intermediul politicilor sociale.

9. Uniunea Europeană a fixat ca obiectiv pentru anul 2030 economisirea a 27% din energie, modificat la 30%. În cursul anului 2016, Comisia va analiza toate actele legislative relevante privind eficiența energetică și va propune revizuirii, acolo unde este necesar, în vederea sprijinirii obiectivului pentru 2030.

10. Clădirile au mare potențial de eficientizare a consumului de energie, care va asigura reducerea facturilor la import și a costurilor cu energia pentru cetățeni și companii. Reabilitarea clădirilor existente pentru a le face eficiente din punct de vedere energetic și utilizarea pe deplin a sistemelor durabile de încălzire și de răcire a spațiilor vor reduce facturile pentru importurile de energie ale UE, vor consolida securitatea energetică și vor reduce costurile energiei pentru gospodării

și pentru societăți. Comisia va elabora o inițiativă de „finanțare inteligentă pentru clădiri inteligente” pentru a face clădirile existente mai eficiente din punct de vedere energetic, facilitând accesul la instrumente de finanțare existente. Comisia va propune o strategie care să faciliteze investițiile în sistemele de încălzire și de răcire.

11. UE are nevoie să accelereze eficiența energetică și decarbonizarea în sectorul de transporturi, să realizeze trecerea progresivă la carburanți alternativi și integrarea sistemelor de energie și transport. Comisia va propune un pachet cuprinzător privind transportul rutier, care să promoveze o stabilire mai eficientă a prețurilor pentru infrastructură, introducerea de soluții de transport inteligente și sporirea eficienței energetice. Comisia va lua și alte măsuri pentru a crea condițiile de piață prielnice pentru utilizarea într-o mai mare măsură a combustibililor alternativi și pentru a promova în continuare achizițiile de vehicule nepoluante. Acest lucru va fi realizat printr-o combinație de măsuri la nivel național, regional și local, sprijinite de UE.

12. UE a convenit un cadru legislativ pentru climă și energie în 2030 (la Consiliul European din octombrie 2014), ce urmează a fi implementat, ceea ce constituie o contribuție importantă la negocierile globale privind schimbările climatice. Comisia va propune acte legislative pentru atingerea obiectivului de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră convenit în cadrul Consiliului European din octombrie 2014, atât în cadrul schemei de comercializare a certificatelor de emisii, cât și în sectoarele care nu sunt incluse în schema de comercializare a certificatelor de emisii.

13. UE a stabilit ca obiectiv pentru anul 2030 nivelul de cel puțin 27% al energiei regenerabile. Comisia va propune un nou pachet privind Energia din surse regenerabile, care, va include o nouă politică privind biomasa și biocombustibilii durabili, precum și dispoziții legislative pentru a se asigura că obiectivul UE pentru 2030 este atins în mod rentabil.

14. UE are nevoie să dezvolte o strategie privind Cercetarea & Inovarea în domeniile schimbărilor climatice și energiei. Comisia va propune o abordare privind cercetarea și inovarea în domeniul energiei, cuprinzând o versiune actualizată a Planului strategic privind tehnologiile energetice și o agendă strategică de cercetare și inovare

în domeniul transporturilor, cu un număr limitat de priorități esențiale și obiective clare, în perioada următoare.

15. U.E. va utiliza toate instrumentele de politică externă pentru a se asigura că o Uniune Europeană puternică și unită, discută în mod constructiv cu partenerii săi și se exprimă într-un singur glas în privința energiei și a schimbărilor climatice. Comisia și statele membre, va revitaliza diplomația UE în domeniul energiei și al schimbărilor climatice, va elabora o agendă activă de consolidare a cooperării UE cu țările terțe în domeniul energiei, inclusiv în ceea ce privește energia din surse regenerabile și eficiența energetică, va utiliza pe deplin politica comercială externă a UE pentru a promova accesul la resursele energetice și la piețele străine pentru tehnologia și serviciile energetice europene.

Tabel nr.1

Foaie de parcurs pentru uniunea energetică

Legendă: SA: Securitatea aprovizionării / PIE: Piața internă a energiei / EE: Eficiența energetică / GES: Gaze cu efect de seră / C&I: Cercetare și inovare

Acțiuni	Partea responsabilă	Calendar	SA	PIE	EE	GES	C&I
Infrastructura							
Implementarea eficace a obiectivului de interconectare electrică de 10 %	Comisia Statele membre Autoritățile naționale de reglementare Operatorii de sisteme de transport	2015-2020	X	X		X	
Cea de-a doua listă de proiecte de interes comun (PIC) – conducând la un act delegat al Comisiei	Comisia Statele membre	2015	X	X		X	
Comunicare privind progresele realizate pentru finalizarea listei celor mai importante infrastructuri energetice și măsurile necesare pentru a atinge obiectivul de interconectare electrică de 15 % până în 2030	Comisia	2016	X	X			
Înființarea unui forum privind infrastructura	Comisia	2015	X	X			

Doc. 6594/15 – Foaie de parcurs pentru Uniunea energetică [6]

Constituirea uniunii energetice va duce la stimularea creșterii economice, la îmbunătățirea securității energetice și la combaterea schimbărilor climatice, în cadrul U.E. Obiectivul pachetului privind uniunea energetică este de a asigura o energie la prețuri accesibile, sigură și durabilă atât pentru Europa, cât și pentru cetățenii săi. Pachetul privind uniunea energetică a fost publicat de Comisia Euro-

peană la 25 februarie 2015 și este alcătuit din trei comunicări: o strategie-cadru pentru uniunea energetică – care detaliază obiectivele uniunii energetice, precum și măsurile concrete care vor fi luate în vederea realizării acesteia, o comunicare care prezintă viziunea UE pentru noul acord global privind clima, convenit la Paris în decembrie 2015, o comunicare care expune măsurile necesare pentru realizarea obiectivului de interconectare electrică de 10 % până în 2020. [7]

1. UE se angajează să construiască o uniune energetică cu o politică prospectivă privind clima pe baza strategiei-cadru a Comisiei ale cărei cinci dimensiuni sunt strâns interconectate și se susțin reciproc.

2. Deși a evidențiat importanța tuturor dimensiunilor uniunii energetice, Consiliul European s-a concentrat astăzi asupra unora dintre aspecte și a făcut apel la:

a) accelerarea proiectelor de infrastructură, inclusiv interconectările, în special în ceea ce privește regiunile periferice, pentru energie electrică și gaze pentru a asigura securitatea energetică și o piață internă a energiei funcțională;

b) punerea în aplicare deplină și asigurarea cu rigurozitate a respectării legislației existente în domeniul energiei;

c) consolidarea cadrului legislativ pentru securitatea aprovizionării cu energie electrică și gaze; securitatea energetică poate fi consolidată de asemenea prin rețele solide, creșterea eficienței energetice și prin recurgerea la resurse interne, precum și la tehnologii sigure și durabile cu emisii reduse de dioxid de carbon;

d) asigurarea unei conformități depline cu dreptul UE a tuturor acordurilor referitoare la cumpărarea de gaze de la furnizori externi, în special prin consolidarea transparenței acestor acorduri și a compatibilității cu dispozițiile UE în materie de securitate energetică. În ceea ce privește contractele comerciale de furnizare a gazului, trebuie garantată confidențialitatea informațiilor sensibile din punct de vedere comercial;

e) evaluarea opțiunilor pentru mecanisme voluntare de agregare a cererii, în deplină conformitate cu normele OMC și ale UE în materie de concurență;

f) dezvoltarea unei structuri a pieței mai eficace și flexibile care ar trebui să se asocieze cu îmbunătățirea cooperării regionale, inclusiv cu țările învecinate, și să contribuie la integrarea energiei din surse regenerabile, asigurând, în același timp, compatibilitatea intervenției publice

cu piața internă și respectarea dreptului statelor membre de a decide asupra propriului mix energetic. Acest lucru va facilita furnizarea de energie la prețuri accesibile pentru gospodării și industrie;

g) revizuirea și dezvoltarea legislației legate de reducerea emisiilor, de eficiența energetică și de energia din surse regenerabile, care să stea la baza obiectivelor asupra cărora s-a convenit pentru 2030; dezvoltarea unui sistem de guvernare fiabil și transparent;

h) dezvoltarea unei strategii tehnologice și de inovare în domeniul energetic și climatic, inclusiv, de exemplu, în ceea ce privește noua generație de surse regenerabile de energie, stocarea energiei electrice și captarea și stocarea dioxidului de carbon, îmbunătățirea eficienței energetice în sectorul locuințelor, precum și transporturile durabile;

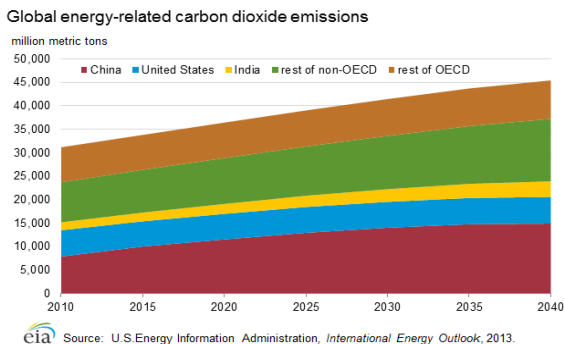
i) utilizarea tuturor instrumentelor de politică externă pentru a stabili parteneriate strategice în domeniul energiei cu țări producătoare și de tranzit tot mai importante, în special cu scopul de a promova securitatea energetică, asigurând totodată că suveranitatea și drepturile suverane ale statelor membre de a explora și a dezvolta propriile resurse naturale sunt respectate. [8]

3. Consiliul European sprijină o coordonare fermă a acțiunilor printr-o diplomatie europeană activă în domeniul climei în urma COP21 de la Paris, în conformitate cu obiectivul ambițios stabilit de Consiliul European din octombrie 2014, astfel cum se reflectă în contribuția adusă recent de UE și de statele sale membre. Consiliul European, reunit la 23-24 octombrie 2014, a ajuns la un acord asupra cadrului de politici privind clima și energia pentru 2030 și a aprobat un obiectiv obligatoriu al UE de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră. În ceea ce privește schema EU ETS, Consiliul European a afirmat că principalul instrument european pentru îndeplinirea acestui obiectiv privind emisiile va fi o schemă ETS reformată și funcțională, însoțită de un instrument de stabilizare a pieței. (Consiliul European, Consolidarea schemei ETS) [9]

4. Analiza perspectivelor privind clima și energia.

Conferința internațională privind schimbările climatice (COP21) de la Paris (30 noiembrie-12 decembrie 2015) - un plan de acțiune pentru combaterea schimbărilor climatice după 2020.

Tabel 1. Emisiile globale de dioxid de carbon

Limitarea încălzirii globale la cel mult 2 grade Celsius față de media temperaturilor din epoca preindustrială, verificarea tuturor angajamentelor asumate de statele semnatare la fiecare 5 ani și ajutor financiar pentru țările în curs de dezvoltare din sud, din partea celor dezvoltate - acestea sunt principalele prevederi ale acordului final prezentat, în cadrul Conferinței internaționale privind schimbările climatice (COP21) de la Paris. Textul acordului propune limitarea creșterii temperaturii globale medii "cu cel mult 2 grade Celsius" și "continuarea eforturilor pentru a coborî această limită de creștere până la 1,5 grade Celsius". Obiectivul celor 2 grade Celsius, prin raport la epoca preindustrială a fost stabilit în 2009, la Copenhaga și impune reducerea drastică a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES), dar și măsuri de economisire a energiei și investiții în energiile regenerabile, precum și planuri de reîmpăduriri pe suprafețe extinse. [10]

Concluzii

"Cea mai ieftină și mai curată energie este cea care nu este consumată în primul rând. În plus, noi trebuie să creștem și să diversificăm producția noastră de energie proprie într-un mod inteligent și prietenos cu clima. Solidaritatea trebuie să fie un sprijin al politicii noastre energetice. Numai prin conectarea completă la conductele noastre interne și rețele, ne putem asigura că energia noastră poate circula liber în Europa, precum ca va ajunge în locul unde este cea mai mare nevoie la preturi echitabile", a mai spus Schulz. Potrivit

presedintelui PE, energia la preturi accesibile este vitala pentru pastrarea industriei si pentru pastrarea cetatenilor europeni in siguranta, deoarece foarte multi oameni din Europa nu pot plati factura de electricitate sau nu isi pot permite sa isi incalzeasca casele in timpul iernii. "Combaterea sărăciei energetice trebuie sa fie în partea de sus a agendei fiecărui guvern. În loc de a plati miliarde pe energie provenind din afara Uniunii noastre este cu siguranta de preferat sa se creeze locuri de munca si crestere economica, investind banii intr-o uniune de energie", a precizat Martin Schulz.

Președintele Iohannis a declarat, la Reuniunea Consiliului Europei de la Bruxelles din 19-20 martie 2015 că România susține crearea Uniunii energetice, care va aduce avantaje importante pentru toate statele membre ale UE, bazată pe cele cinci dimensiuni propuse de Comisia Europeană: securitate energetică, piață internă a energiei, eficiența energetică, protecția mediului, precum și cercetarea, inovarea și competitivitatea în domeniu. El a mai spus că, în evaluarea României, crearea Uniunii energiei va duce avantaje importante pentru statele membre.”Prioritățile care trebuie avute în vedere sunt crearea pieței interne în domeniul energiei, valorificarea mai eficientă a resurselor energetice indigene, diversificarea surselor și rutelor de energie, dezvoltarea infrastructurii care să permită o mai bună conectare între statele membre ale UE”, a spus șeful statului.

Politica energetică a UE este în curs de adaptare la noile realități ale pieței, care trebuie începute din interior, incepand cu noul cadru de politici energetice și climatice 2030, finalizarea pieței interne a energiei, dezvoltarea resurselor interne, inclusiv sursele regenerabile de energie, de a diversifica sursele de aprovizionare si de a îmbunătăți eficiența energetic, de a reduce emisiile de CO2, concomitent cu reducerea expunerii UE la factori neprevăzuți, prin consolidarea rezistenței la crize, stocuri de urgență și interconexiuni, precum și prin creșterea competitivității. În același timp, schimbarea peisajului energetic global creează noi provocări și oportunități pentru politica externă și de securitate a UE.

Dependența accentuată a Rusiei de veniturile din exportul de energie si un sector energetic puternic controlat de stat, vor continua să afecteze politica externă a Rusiei și vor reprezenta o provocare pentru politica externă a UE. Cei mai mulți dintre furnizorii de ener-

gie tradiționali ai UE se află în așa-numita „vecinătate extinsă” a UE, atât în Est, cât și în Sud. Angajamentul UE în privința politicii de vecinătate va rămâne o prioritate în curs de desfășurare, ilustrată de importanța coridorului sudic, care va asigura accesul la livrările caspice de energie, netezind totodată calea către livrări suplimentare în viitor, dinspre Orientul Mijlociu, Mediterana de Est și Asia Centrală.

Apariția unor noi producători de hidrocarburi reprezintă o evoluție geopolitică cu potențiale consecințe profunde pentru statele din vecinătatea UE. China și India se profilează ca potențiali schimbători de joc și catalizatori ai cererii de energie, prin accentuarea concurenței pentru resurse și guvernanta global. Asia, în special China și India, vor concentra în următorii câțiva ani, cea mai mare parte a creșterii cererii de energie la nivel mondial, în timp ce dependența lor de import va spori.

De asemenea, UE este pe cale să se confrunte cu o creștere a propriei dependențe de import în timp ce cota UE în cererea mondială de energie va scădea de la aproximativ 16% la 10% în intervalul 2030-2035, ceea ce va afecta capacitatea UE de negociere la nivel mondial. Concurența pentru resurse poate avea profunde implicații strategice, de la cele economice (care afectează competitivitatea UE), la cele politice.

Schimbările de pe harta globală a energiei oferă, de asemenea, o oportunitate pentru consolidarea cooperării și "guvernantei energetice la nivel mondial", spre abordări pe baza principiilor UE referitoare la supremația legii, a unor piețe competitive și transparente și a dezvoltării durabile.

În urma liberalizării pieței europene a gazelor naturale cu implementarea politicilor și strategiilor energetice menționate mai sus, putem afirma cu certitudine că Europa va putea ieși mai mult sau mai puțin de sub monopolul rusesc, pentru că numai în aceste condiții, aceasta va putea beneficia de contracte mai avantajoase în ceea ce privește prețul și distribuția gazelor naturale, datorită înteișirii concurenței în zona dată și, în același timp, își va asigura securitatea energetică. Liberalizarea pieței europene de energie și legăturile mai strânse ale Republicii Moldova cu piața energetică a Uniunii Europene ar avea un impact pozitiv asupra pieței interne a energiei din Republica Moldova, care, în prezent, este o piață închisă, care depinde în totalitate de gazul rusesc.

Consiliul pentru energie a organizat o dezbatere publică legată de noul pachet climă – energie 2020-2030. Miniștrii au subliniat că viitoarele politici privind schimbările climatice și energia ar trebui să urmărească echilibrarea diferitelor obiective: căi durabile și credibile către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon, prețuri accesibile la energie, competitivitate europeană și sisteme de energie securizate, într-o deplină unitate pentru a se atinge obiectivele stabilite.

Referințe bibliografice

1. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European și Consiliu Strategia europeană a securității energetice, 28 mai 2014 - www.europarl.europa.eu
2. www.natureenergy.ro/uniunea-europeana a stabilit tintele de energie
3. www.amosnews.ro/obiectivele climatice si energetice pentru 2030 ale Uniunii Europene, 13 febr 2014
4. http://ec.europa.eu/energy/2030_en.htm
5. Uniunea energetică în cincisprezece puncte de acțiune. Comunicatul Comisiei Europene Bruxelles, 25.2.2015.
6. Foaie de parcurs pentru trecerea la o economie competitivă cu emisii scăzute de dioxid de carbon până în 2050 - Comunicare a Comisiei Către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor.
7. Reuniunea Consiliului European - Concluzii – 19 și 20 martie 2015.
8. http://ec.europa.eu/energy/2030_en.htm
9. Comunicare a Comisiei Către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor - 20 20 by 2020 Europe's climate change opportunity - COM(2008) 30 final.
10. Conferința internațională privind schimbările climatice (COP21) de la Paris - 30 noiembrie-12 decembrie 2015.

DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Carolina TIMCO,

doctor în științe economice, conferențiar universitar, UTM

Tatiana ȚURCANU,

doctorandă, UTM

Dinu ȚURCANU,

doctorand, UTM

Rezumat

Societatea informațională după unii autori este o urmare firească a evoluției omenirii și este o realitate pe care o trăim actualmente. Articolul descrie procesul de constituire a societății informaționale, premisele care au dus la apariția acesteia. Un rol aparte este rezervat constituirii societății informaționale în Republica Moldova și impactul pe care aceasta îl are asupra dezvoltării societății și economiei domestice în contextul globalizării.

***Cuvinte-cheie:** societate informațională, informație, tehnologia informației și comunicațiilor, globalizare*

INFORMATION SOCIETY DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Abstract

Information Society by some authors is a natural consequence of human evolution and is a reality that we live in now. The article describes the process of building the information society, the premises that led to it. A special role is reserved for establishing the information society in Moldova and the impact it has on society and the development of domestic economy in the context of globalization.

***Keywords:** information society, information, information and communications technology, globalization*

Introducere

La moment nu există o definiție unică, unanim recunoscut a noțiunii de Societate Informațională, este cert faptul că apariția termenului este legată de scăderea rolului factorilor de producție tradiționali și creșterea rolului factorilor de producție avansați, și anume a informației și a cunoștințelor. Este considerată o societate postindustrială, ce apare și ca rezultat a globalizării, iar informația și cunoștințele, precum și gradul de penetrare a acestora reprezintă unul din avantajele competitive de bază ale țărilor [1]. Pentru a înțelege pe deplin gradul de penetrare și de influență a TIC, începînd cu 1997, OECD și-a propus evaluarea gradului de dezvoltare a Societății Informaționale, concentrîndu-și atenția pe elaborarea „unui set de definiții și metodologii ce ar facilita compilarea diverselor date pentru măsurarea diverselor aspecte ale societății informaționale, economiei informaționale și a comerțului electronic”. În acest scop, s-a recurs la elaborarea modelului conceptual al societății informaționale, care ulterior să permită acumularea sistematizată a datelor, prezentată în figura 1, și din care se poate realiza complexitatea pătrunderii TIC în activitățile umane. Din cele prezentate în figură, putem constata că societatea informațională este formată din:

- Produse TIC;
- Infrastructura TIC – ceea ce se referă la infrastructura societății informaționale – acces la servicii, calitatea acestora, investiții în astfel de servicii, precum și tarifele aplicate;
- Furnizorii de TIC – de facto este sectorul TIC, impactul acestuia, alte entități producătoare de TIC, precum și activități de patentare TIC;
- Cererea de TIC – cererea de TIC din partea businessului, în special ceea ce se referă la e-business și e-comerț. De asemenea, cît se cheltuie de către business pentru TIC, impactul economic al investițiilor TIC și utilizarea acestora;
- Cererea TIC din partea familiilor și a individualilor - accesul și utilizarea de către aceștia a TIC, inclusiv e-Comerțul, precum și impactul social și economic al TIC la nivel individual;
- Contentul – tot ce ține de informație și content electronic, inclusiv sectorul media și produsele sale;

• Aspecte de frontieră (Cross-cutting) a societății informaționale, cum ar fi e-guvernarea, încrederea în mediul online, decalajul digital, competențe TIC și TIC în educație. De asemenea, o viziune mai largă asupra TIC în contextul social, economic și cel de mediu.

Majoritatea studiilor privind evoluțiile societăților informaționale se referă prioritar la accesul la infrastructura TIC. Conform recentelor studii, în ultimii ani, numărul utilizatorilor de Internet printre populația matură a crescut de la 60% la 80% în 2013, iar printre populația tânără, până la 95% în țările OECD. În 2012-2013, aproximativ 77% din companiile din OECD dețineau web-siteuri, iar 21% dintre acestea își vindeau produsele on-line.

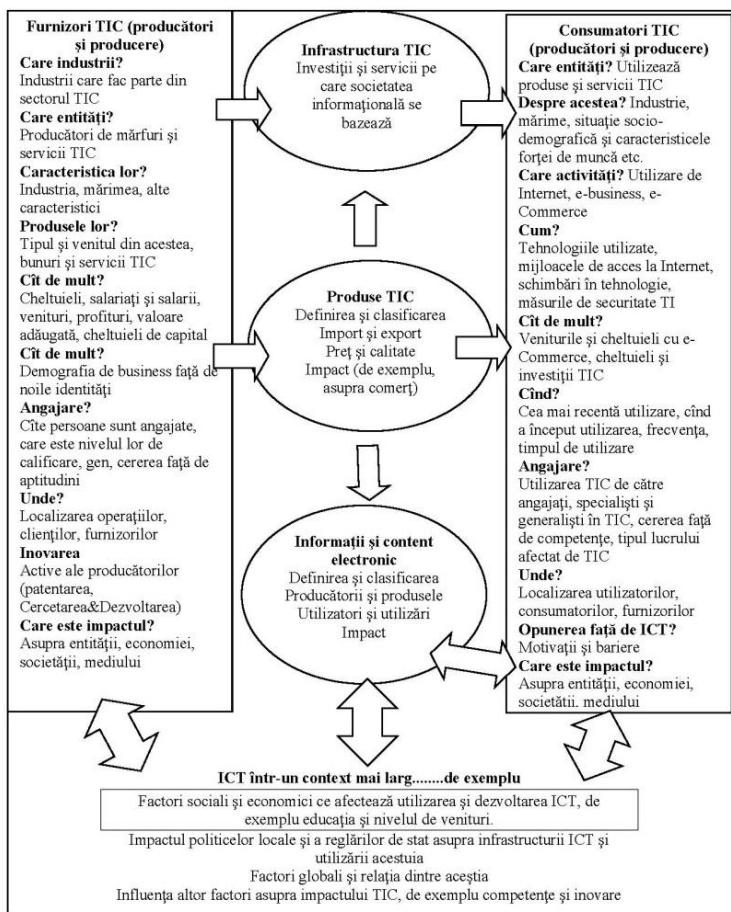

Figura 1. Modelul conceptual al societății informaționale

Aproximativ 80% din companii au utilizat servicii electronice E-government. De asemenea, este în creștere continuă accesul la internet în bandă largă, astfel, în 2013, 3 din 4 utilizatori din țările OECD aveau acces la internet mobil în bandă largă, aceeași tendință se observă și pentru țările slab-dezvoltate sau în dezvoltare, în care crește accesul la Internetul mobil în bandă largă. Aceleași studii relevă că aproximativ o pătrime din investițiile companiilor din OECD au fost făcute în produse IT, iar din totalul de patente înregistrate în 2014, o treime le revenea celor din domeniul IT. În 2012, în țările OECD, 6% din valoarea adăugată creată le-a revenit întreprinderilor din industria informației, 4% din total angajați activau în întreprinderile date, și 12% din totalul investițiilor au fost efectuate în întreprinderile date [2]. Companiile din sfera TIC se pare că au fost mai puțin afectate de criza economică, chiar dacă au înregistrat reduceri semnificative a cheltuielilor în cercetare și dezvoltare, iar rata de supraviețuire a acestora este mai mare ca ale altor companii. China rămâne a fi țara care exportă cele mai multe produse TI, însă din cauza faptului că o bună parte din părțile componente și servicii sunt importate, valoarea adăugată este de doar 17%. Dacă e să ne referim la numărul angajaților în sfera TIC, se poate de menționat că în dinamică numărul angajaților în sfera de producere TIC scade, însă crește numărul angajaților în sfera de servicii TI. Numărul angajaților ocupați în TIC a crescut cu peste 25% în Australia și Canada, cu 15% în SUA, și între 16% și 30% în țările OECD în Europa.

Din cele menționate anterior, putem conchide că sectorul TIC trebuie privit în ansamblu, ca sector de producere și prestator de servicii, creator de valoare adăugată ce contribuie direct la formarea PIB, și ca infrastructură pe care o furnizează, deoarece dezvoltarea acestuia contribuie la crearea de valoare adăugată și în alte sfere de activitate.

Constituirea și evoluția societății informaționale în Republica Moldova

Revoluția tehnologică globală și penetrarea tehnologiilor informaționale în toate domeniile de activitate socială au stimulat dezvoltarea societăților informaționale. Prin Hotărârea de Guvern nr.155 din 6 martie 1995 „Cu privire la aprobarea Proiectului director al informatizării societății în Republica Moldova și a mecanismului realizării lui” se inițiază procesul de constituire a Societății Informaționale. În anul

2002, Republica Moldova, împreună cu alte state ale Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, a semnat „Declarația de intenție” și și-a asumat obligativitatea de a edifica o societate informațională, bazată pe principiile stabilite în Statutul ONU, în Declarația Universală despre Drepturile Omului și în Carta edificării societății informaționale globale de la Okinawa. Ca urmare, în anul 2004, vine Decretul Președintelui Republicii Moldova, prin care Guvernului i s-a recomandat inițierea procesului de elaborare a Strategiei Naționale pentru tehnologiile societății informaționale pentru dezvoltare. În scopul executării acestui Decret, Guvernul aprobă în același an „Politica de edificare a societății informaționale în Republica Moldova” și creează Comisia națională pentru edificarea societății informaționale.

În anul 2005 a fost adoptată Strategia Națională de Dezvoltare a Societății Informaționale pentru 2005-2010, precum și Planul de acțiuni „Moldova electronică”, ca ulterior să fie aprobate Regulamentul privind mecanismul de realizare a Planului de acțiuni „Moldova electronică” și Concepția Guvernării Electronice. În continuarea îndeplinirii obligațiilor asumate, luând în calcul realizări și insuccesele anterioare, în 2013, a fost aprobată Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”, care este axată pe 3 direcții prioritare - Infrastructură și acces, Conținut digital și servicii electronice și Capacități și utilizare.

Drept consecință a unor eforturi concertate, în R. Moldova a fost creat cadrul normativ-juridic necesar, care, în prezent, înglobează în total cca. 20 de legi, 80 de hotărâri de Guvern, cca. 70 de documente conceptuale aprobate, vizînd sistemele informaționale ale autorităților publice, mai mult de 20 de documente de reglementare cu caracter general și 75 cu caracter individual.

Primul act legislativ în domeniul comunicațiilor electronice a fost Legea Telecomunicațiilor nr. 520-XIII, aprobată în 1995, care a creat condițiile pentru liberalizarea completă a sectorului. Pentru a corespunde cerințelor UE în domeniul telecomunicațiilor, precum și pentru a-și onora obligațiunile față de organisme internaționale, legea a fost modificată ulterior. Astfel, în 2007 intră în vigoare Legea comunicațiilor electronice nr. 241-XVI, care a înlocuit Legea telecomunicațiilor nr. 520-XIII, fiind armonizată cu Acquis-ul Comunitar. Legea stabilește principalele reguli și condiții de activitate în

domeniul comunicațiilor electronice civile, cadrul general al politicii și strategiei de dezvoltare a domeniului și cel de reglementare. În Lege sunt definite atribuțiile ministerului (Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor) și a autorității de reglementare (Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI)), drepturile și obligațiile statului, furnizorilor rețelelor și serviciilor de comunicații electronice și a utilizatorilor.

Este de menționat faptul, că în baza cerințelor UE, în 2000 a fost creată Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică (ANRTI), ulterior ANRCETI, cu statut de autoritate de stat de reglementare a sectorului, o structură separată de ministerul de resort, cu un buget independent, autonom de operatorii de rețele și de servicii, precum și de producătorii de echipamente și de furnizori. ANRCETI este autoritatea abilitată prin lege cu funcții de elaborare și management al Planului național de numerotare (PNN), de reglementare, gestionare și atribuire contra plată a resurselor de numerotare. Astfel, în 2003, a fost implementat un nou Plan Național de Numerotare al Republicii Moldova, care a fost modificat în 2010, pentru a corespunde Recomandării E.164 a Sectorului de standardizare al Uniunii Internaționale de Telecomunicații (UIT) și deciziilor/recomandărilor Conferinței Europene a Administrațiilor de Poștă și Telecomunicații (CEPT).

În scopul gestionării spectrului radio în Republica Moldova, în 1997, a fost elaborat și aprobat Tabelul național de atribuire a benzilor de frecvență al Republicii Moldova (TNABF). Ultima versiune, aprobată și pusă în funcțiune în 2010, răspunde priorităților naționale și este în concordanță cu atribuirea benzilor de frecvență stabilită de organismele competente ale UIT, atribuire cuprinsă în Articolul 5 al Regulamentului Radiocomunicațiilor al UIT. Aceasta permite extinderea posibilităților de dezvoltare și implementare a rețelelor și tehnologiilor moderne de comunicații electronice, cum ar fi accesul la Internet pe suport radio de bandă largă, televiziunea digitală terestră, sistemele mobile de generația trei și patru etc. Atribuirea benzilor de frecvențe la nivel național se face de către Comisia de Stat pentru Frecvențe Radio a Republicii Moldova. Centrul Național pentru Frecvențe Radio efectuează coordonarea

internațională și internă, notificarea benzilor de frecvențe, canalelor sau frecvențelor radio, selectează, calculează și planifică frecvențele și/sau canalele radio în conformitate cu TNABF, efectuează monitorizarea spectrului frecvențelor radio destinate pentru scopuri civile, ține evidența stațiilor de radiocomunicații, canalelor și frecvențelor radio (Sistemul informațional automatizat „Registrul de stat al frecvențelor și stațiilor de radiocomunicații”) și asigură compatibilitatea electromagnetică a stațiilor de radiocomunicații.

Domeniul difuzării, transmiterii și retransmiterii programelor TV este reglementat de către Codul Audiovizualului al Republicii Moldova Nr. 260, aprobat de către Parlament în 2006. Codul respectiv are drept scop asigurarea apărării drepturilor consumatorului de programe de a recepționa informații corecte și obiective, care ar contribui la libera formare a opiniei, asigurarea drepturilor radiodifuzorilor la libertate editorială și libertate de exprimare, instituirea principiilor democratice de funcționare a audiovizualului din Republica Moldova și stabilește, în spiritul drepturilor și libertăților constituționale, bazele juridice de reglementare a tuturor proceselor de concepere, transmitere și retransmitere a serviciilor de programe ale radiodifuzorilor, precum și exercitarea controlului asupra lor.

Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal nr. 17-XVI, adoptată în anul 2007, are drept scop protecția drepturilor și libertăților cetățenilor în domeniile legate de prelucrarea datelor cu caracter personal, efectuată de persoane juridice și fizice, inclusiv a protecției drepturilor la inviolabilitatea vieții private, la secretul personal și familial. În baza Legii cu privire la protecția datelor cu caracter personal, în luna iulie 2008 a fost creat Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, care este o autoritate publică autonomă, independentă de alte autorități publice, persoane fizice și juridice și are ca obiectiv apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor fizice în procesele de prelucrare și transmitere transfrontalieră a datelor cu caracter personal, în special a dreptului la viață privată.

La nivel mondial există cerința, ca organele care elaborează și implementează politicile de stat să fie separate de cele care fac reglementarea sectoarelor conexe acestor politici. Din acest punct de vedere, e de menționat că în R. Moldova principiul dat este respectat,

astfel, cadrul instituțional în domeniul TIC este alcătuit din Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor (autoritate de stat ce elaborează și implementează politicile de stat), Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (reglator pe piața comunicațiilor electronice), Centrul Național pentru Frecvențe Radio, Centrul de Guvernare Electronică și Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal. Conform Codului Audiovizualului, activitatea de supraveghere și control este efectuată de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA). CCA este o autoritate publică autonomă în domeniul audiovizualului din Republica Moldova, reprezentant și garant al interesului public în domeniul audiovizualului.

Dacă e să prezentăm o situație generală a infrastructurii și a poziționării Republicii în plan regional și mondial, putem menționa că eforturile depuse în ultimii ani pentru impulsionearea dezvoltării infrastructurii sectorului TIC au contribuit la creșterea poziționării Moldovei în ratingurile internaționale. După scăderea lentă, observată în 2007-2009, poziția relativă a Moldovei în ratingul *indiceului de capacitate*¹ a înregistrat o creștere semnificativă. Moldova s-a plasat pe locul 68, având o poziție apropiată de vecinii săi, România și Ucraina.

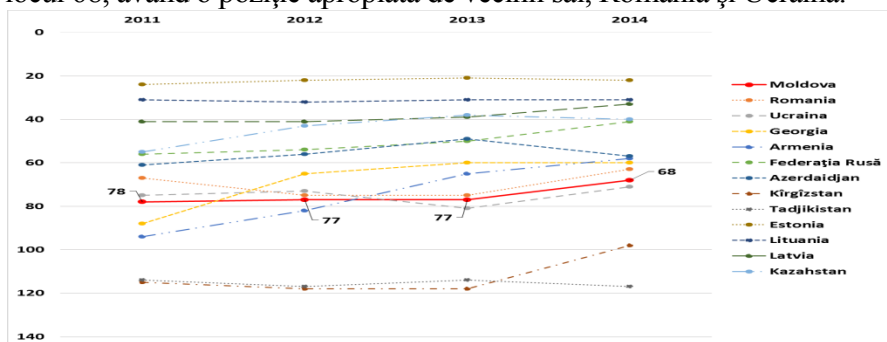

Figura 2. Evoluția poziției țărilor în ratingul general, 2011-2014

Sursa: prelucrat de autor în baza datelor raportului „The Global Information Technology Report”[3]

¹ Indicele de capacitate a rețelei măsoară capacitatea țărilor de a utiliza tehnologiile informațiilor și comunicațiile pentru a-și crește competitivitatea. Începând cu anul 2002, indicele respectiv este elaborat de către World Economic Forum în colaborare cu INSEAD. Indicatorul e calculat în baza a zece criterii, ce cuprind patru direcții: mediu, capacitate, utilizare și impact, cuprinzând 142 de țări.

Indicele este format din 4 subcomponente, care caracterizează mediul, capacitatea, utilizarea și impactul TIC. Din cele 4 componente, cea mai înaltă valoare îl are subindicatorul de acces, ce caracterizează infrastructura, disponibilitatea și abilitățile (figura 3), poziționînd Moldova pe locul 53. Poziția dată a fost influențată de o situație satisfăcătoare la capitolul viteza de acces în bandă largă, Moldova situându-se pe locul 26 din 143 de țări, componenta de accesibilitate la servicii TIC atinge nivelul cel mai înalt – locul 37 din 143 de țări, ceea ce ne vorbește despre faptul că tarifele la telefonie mobilă și la Internetul în bandă largă în punctele fixe sunt relativ accesibile pentru populația locală. Cel mai jos nivel este înregistrat de subindicele de mediu, ce caracterizează reglementarea, utilizarea în afaceri și inovările făcute. Problemele majore, cu care se confruntă Moldova și care o poziționează la un nivel așa jos, sunt nivelul redus al independenței judiciare și a aplicării juste a reglementărilor, precum și carențe în protecția proprietății intelectuale, utilizarea frauduloasă a softurilor, insuficiența capitalurilor și utilizarea redusă de către instituțiile de stat a mijloacelor de comunicare modernă. Este pozitiv apreciat faptul că în 2014, după o perioadă în care Moldova a coborât în ratingul țărilor studiate, ea a înregistrat evoluții pozitive pe 3 din 4 sub-indici.

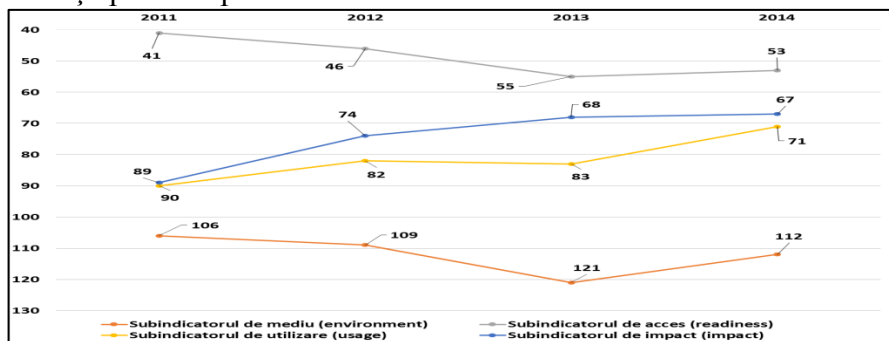

Figura 3. Evoluția poziției R. Moldova privind componentele indicelui de capacitate a rețelei

Sursa: prelucrat de autor în baza datelor raportului „The Global Information Technology Report” [3]

De asemenea, conform aceluiași raport utilizarea în business lasă de dorit. Moldova se situează la acest subcapitol pe locul 114 din

totalul de 142 de țări, din cauza scăderii indicelui ce evaluează capacitatea întreprinderilor de a absorbi inovațiile (de la 4,26 în 2009 la 3,0 în 2014), precum și a nivelului redus a utilizării TIC în tranzacții B2B și a investițiilor întreprinderilor în instruire și în dezvoltarea angajaților. La capitolul utilizare personală Moldova a înregistrat un ușor progres, avansând, conform studiului efectuat de către INSEAD, de pe poziția 80 pe 64 în perioada 2008-2014. Rata de penetrare a telefoniei mobile s-a dublat în decursul ultimilor patru ani (figura 4). Moldova s-a apropiat la acest capitol de țările vecine (România, Ucraina), depășind unele țări din CSI cu nivel asemănător de dezvoltare (Armenia, Georgia).

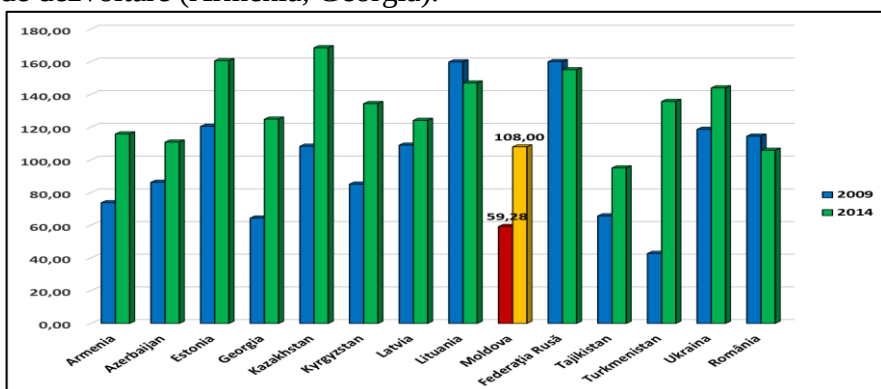

Figura 4. Evoluția ratei de penetrare a telefoniei mobile pe țări, abonamente la 100 de locuitori

Sursa: prelucrat de autor în baza datelor ITU [4]

În cursul anilor 2009-2014, Moldova practic și-a dublat ponderea populației ce utilizează Internetul, prezentând o tendință similară cu cea observată în țările vecine. Circa 47% din populația Republicii Moldova utilizează Internetul (figura 5), iar din totalul gospodăriilor individuale - 46% sunt înzestrate cu computere.

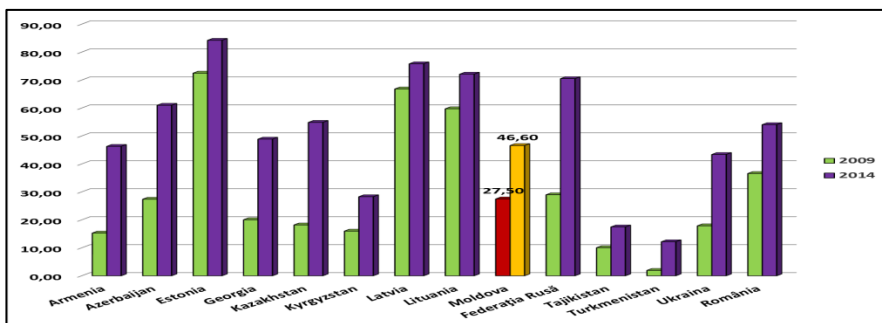

Figura 5. Evoluția ponderii populației ce utilizează Internetul pe țări, %
Sursa: prelucrat de autor în baza datelor ITU [4]

În ultimii patru ani, Moldova a cunoscut o creștere semnificativă a utilizatorilor Internet de bandă largă. A crescut de la 5,21 la 14,7 numărul de abonați la 100 locuitori (figura 6). Rata ridicată de înzestrare a gospodăriilor cu computere va facilita și în viitor extinderea internetului de bandă largă.

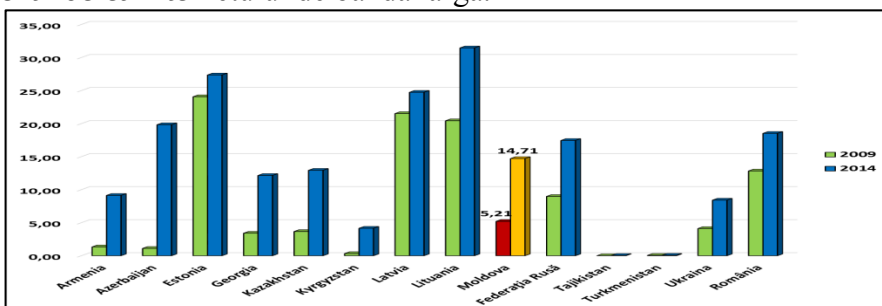

Figura 6. Accesul la internet de bandă largă, abonamente la 100 locuitori
Sursa: prelucrat de autor în baza datelor ITU [3]

În 2009-2014, Moldova a urcat de pe poziția 103 pe poziția 65 în ceea ce privește *Indicele utilizării de Guvern a tehnologiilor TIC*. Îmbunătățirea ratingului s-a datorat în special creșterii volumului de servicii online prestate de către Guvern. La capitolul dat, țara a avut o creștere impunătoare, urcând de pe locul 112 pe 60. Mai slabă prestația în ceea ce privește importanța pe care o acordă Guvernul sectorului TIC – locul 87.

Concluzii:

1. Societatea Informațională reprezintă o urmare logică a dezvoltării societății umane, precum și a importanței tot mai mari acordate resursei informaționale.
2. Societatea informațională în R. Moldova este în continuă dezvoltare și a fost și este una din prioritățile guvernelor R. Moldova, ce îi permite să se integreze în mediul informațional mondial.
3. Provocările ce le impune penetrarea tehnologiilor informaționale în toate sferile de activitate reprezintă subiect de cercetare pe viitor.

Referințe bibliografice

1. László Z. Karvalics, Information Society – what is it exactly? (The meaning, history and conceptual framework of an expression), http://www.ittk.hu/netis/doc/ISCB_eng/02_ZKL_final.pdf, accesat la 15.04.2016.
2. Measuring the Digital Economy: A New Perspective, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/measuring-the-digital-economy/summary/english_1443d3d7-en#page2, accesat la 15.04.2016.
3. The Global Information Technology Report, pentru 2012-2015, www.weforum.org, accesat la 15.04.2016.
4. <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>, accesat la 15.04.2016.

VULNERABILITATEA CA REZULTAT AL DESCHIDERII ECONOMICE

Mircea DIAVOR,
doctorand, ASEM

Rezumat

În condițiile actuale de accelerare a globalizării și a interdependențelor economice dintre state, comerțul exterior al oricărui stat devine pilon de bază al dezvoltării sale economice. Comerțul internațional se bazează pe avantajele comparative ale unui stat și prețurile relative ale bunurilor și poate duce la alocarea eficientă a resurselor, diminuarea prețurilor pentru consumatorul final. Din aceste motive, în ultimii ani, au fost promovate politici axate pe liberalizarea comerțului.

Deschiderea economică duce la amplificarea șocurilor externe, ce pot avea efecte negative asupra unui stat. Din cauza vitezei procesului de liberalizare a comerțului și câștigurilor obținute în urma lui, nu au fost cercetate suficient vulnerabilitățile ce pot apărea. Teoria comerțului nu oferă o înțelegere completă a legăturilor dintre deschiderea comercială, șocuri și reziliență. Cercetările empirice efectuate în acest domeniu sunt separate și în continuare nu există o poziție comună. Scopul acestei lucrări este de a contribui la dezbaterile privind vulnerabilitatea, ca rezultat al deschiderii economice.

Cuvinte-cheie: vulnerabilitate, comerț, deschidere economică, șocuri, reziliență

VULNERABILITY TO TRADE OPENNESS

Abstract

In the current acceleration of globalization and economic interdependence between states, foreign trade of any state becomes pillar of its economic development. International trade is based on comparative advantages of a country and relative prices of goods and leads to efficient allocation of resources diminishing final consumer prices. For these reasons, in recent years, trade liberalization policies have been promoted.

Economic openness can amplify external shocks that can adversely affect a state. Because of the speed of the liberalization of trade and the gains received from trade, vulnerabilities that may arise have not been sufficiently investigated. Trade theory does not provide a complete understanding of the links between trade openness, shocks and resilience. Empir-

ical research conducted in this area is scattered in separate areas and there is still no common position. The purpose of this paper is to contribute to the debate on vulnerability as a result of economic openness.

Keywords: *vulnerability, trade, economic openness, shock, resilience*

Introducere: În ultimii ani am fost martorii unui proces fără precedent de deschidere economică și liberalizare a comerțului. Câștigurile obținute din acest process, precum creșterea productivității, alocarea eficientă a resurselor, diminuarea prețurilor pentru consumatorul final sau importul de tehnologii moderne etc. au fost bine documentate. Dar apăsarea întrebarea- deschiderea economică duce la creșterea vulnerabilității unui stat? În această lucrare vom studia lucrările existente și vom contribui la dezbateră privind vulnerabilitatea și vom prezenta direcții de cercetare pentru viitor.

Dar în primul rând trebuie să definim vulnerabilitatea. În literatura studiată am observat că nu există o singură definiție universală pentru vulnerabilitate. Vulnerabilitatea este un concept greu de definit, deoarece are un caracter multidisciplinar și este interpretat de fiecare persoană în parte sau domeniu în mod diferit. Unii văd conceptul de vulnerabilitate doar ca o metaforă pe care o pot folosit când se discută despre o situație pe care nu o pot defini exact sau când o analiză substanțială nu a fost efectuată.

În 2003, Banca Mondială a încercat să definească vulnerabilitatea în publicația “Riscurile Managementului Social”. “Prin analiza aco-peririi grupurilor sărace sau vulnerabile, cu instrumente adecvate de gestionare a riscului în ciclul de viață. Abordarea începe cu o investi-gație a surselor de vulnerabilitate (riscuri și șocuri predominante și sau catastrofale), contrastul dintre acestea cu instrumentele de gestionare a riscurilor disponibile, și în cele din urmă, identificarea lacunelor în accesul și eficiența unor astfel de instrumente. Aceste informații pot fi apoi utilizate pentru a identifica cele mai bune practici pentru a aborda un anumit risc, precum și pentru estimarea costurilor, stabilirea priori-tăților, etapelor și a monitorizării acestor intervenții.” [1]

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare definește vul-nerabilitatea ca “o condiție umană sau proces care rezultă din factori de natură fizică, socială, economică sau a mediului, care determină șansele sau scala prejudiciului în urmă impactului unui “hazard” [2] .

Cercetătorul Winters a analizat condițiile în care șocurile externe pot cauza efecte negative la nivel micro prin canale de deschidere comercială:

- “când șocurile externe sunt mai mari decât cele interne (de exemplu, atunci când piețele mondiale sunt mai variabile decât cele locale);
- când liberalizarea comerțului afectează capacitatea guvernelor de a aplica politici de stabilizare a prețurilor;
- când reformele comerciale schimbă accentul între diferitele activități angajate de către gospodăriile (de exemplu, în cazul agricultorilor, trecerea de la subzistență în numerar a culturilor)” [4]

Aceste definiții s-au axat pe studierea nivelului vulnerabilității la nivel micro ca rezultat al deschiderii economice. Aceste analize se concentrează pe nivelul sărăciei gospodăriilor, analizând șansele căderii sub pragul sărăciei ca efect al deschiderii economice și șocurilor care pot avea loc. Acest lucru demonstrează limitele analizelor curente.

Considerăm necesară studierea vulnerabilității ca rezultat al deschiderii economice la nivel macro esențială, deoarece, în contextul globalizării, șocurile produse la nivel micro au un efect mic, comparativ cu cele la nivel macro. Șocurile care pot apărea se pot manifesta în următoarele forme:

- Deficitul Bugetului public;
- Deficitul Balanței de plăți;
- Crize bancare;
- Inflație;
- Crize valutare;
- Risc sporit de contagiare în cazul unei crize;
- Expunerea la șocuri regionale și internaționale în domeniul politic, economic, comercial financiar etc.

La nivel macro, vulnerabilitatea este studiată în contextul în care anumite riscuri pot afecta negativ statul. Cercetătorii Dollar și Kraay sunt de părere că vulnerabilitatea trebuie studiată la nivel macro, deoarece deschiderea economică are efect pozitiv asupra creșterii economice, iar creșterea economică are un efect pozitiv asupra diminuării sărăciei.

Aici este necesar să menționăm și să definim reziliența unui stat. Briguglio a definit reziliența „ca fiind abilitatea unei economii de a rezista sau a reveni de la efectele negative ale șocurilor externe” [3]. Deci reziliența are două momente ce trebuie analizate:

- revenirea rapidă în urma unui șoc;
- rezistență la un șoc.

Vulnerabilitatea reprezintă șocurile ce pot influența un stat, iar reziliența reprezintă capacitatea de a reveni sau a rezista, deci a micșora riscurile sau pierderile suferite în urma șocurilor. Briguglio a propus următorul model:

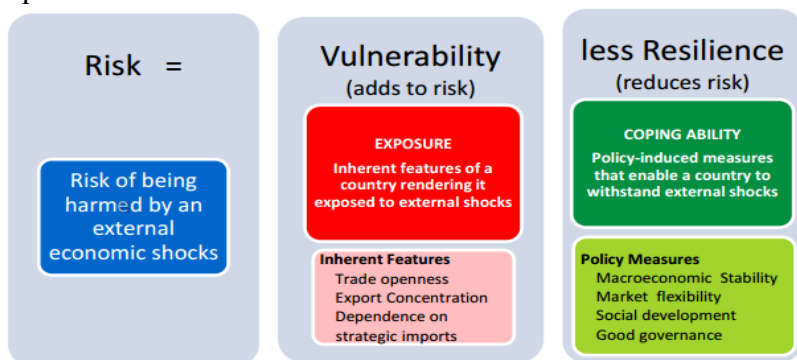

Figura 1.1. Corelația dintre vulnerabilitate și reziliență
Sursa: [3]

Legătura dintre deschiderea economică și vulnerabilitate are câteva rădăcini:

- „asimetrie evidență între procesul de creștere a specializării, precum și prezența unor șocuri aleatorii, în cadrul piețelor de export ale economiilor deschise (Koren și Tenreyro, 2007; Razin & Rose, 1992;
- tendința „comodity prices”- care sunt la baza procesului de socializare, țările în curs de dezvoltare au tendința de a fi mai volatile, decât cele ale bunurilor de fabricație (Malik & Temple, 2009);
- posibile neconcordanțe între șocurile existente pe piețele deschise, precum și a mecanismelor de adaptare tradiționale și a structurilor de piață locale (Dercon, 2001);
- apariția de cicluri de boom-bust de investiții induse de deschiderea comercială în țările caracterizate de infrastructuri și lipsa forței de muncă specializate (Razin, Sadka, & Country 2003);

- rolul liberalizării comerțului în modificarea portofoliilor optime ale gospodăriilor, cuplate cu o mai mare variabilitate în noi opțiuni de portofoliu (Winterssi colab., 2004);

- un risc mai ridicat de management defectuos politicii ca răspuns la un set complet nou de stimulente induse de deschiderea comercială în contexte în care instituțiile politice sunt slabe (Acemoglu, Johnson, Robinson, & Thaicharoen, 2003; Față & Mihov, 2003, 2005; Gavin & Hausmann, 1996; Rodrik, 1999).”[4]

Cercetătorul Kristin J. Forbes descrie modul în care comerțul poate transmite criza la nivel internațional prin intermediul a trei canale:

- „efectul de competitivitate (atunci când variațiile prețurilor relative afectează capacitatea unei țări de a concura în străinătate);

- efectul de venit (atunci când o criză afectează veniturile și cererea pentru importuri);

- efectul import-ieftin (atunci când o criză reduce prețurile de import și acționează ca un șoc pozitiv de aprovizionare).”[4]

Cercetătorul Loyaza a identificat două motive principale pentru care este necesar de studiat vulnerabilitatea în țările în curs de dezvoltare:

- „pierderea substanțială a bunăstării consumului în cazul volatilității consumului;

- pierderea de bunăstare indirectă în ceea ce privește consumul viitor, în cazul unui impact negativ al volatilității asupra creșterii”.[4]

Cercetătorul Rose argumentează că deschiderea economică poate avea un efect pozitiv asupra diminuării vulnerabilității unui stat, deoarece un raport înalt între comerț/PIB poate diminua efectele sistării finanțării externe. Eaton și Gersovitz au denumit această metodă „oferirea ostaticilor” din moment ce finanțatorii externi ar fi interesați ca statul să nu intre în default. De aceeași părere a fost și Sachs care într-o analiză efectuată în 1985 a concluzionat că statele din Asia au fost mai puțin vulnerabile șocurilor, decât statele din America Latină, chiar dacă aveau raport datorie/PIB similar, datorită unui raport mai mare export/PIB. “După un deceniu de împrumuturi externe rapide, prea multe din resursele din America Latină au fost nu în sectorul exportator și nici în străinătate. Atunci când stoarcerea financiară la începutul anilor 1980 a cauzat băncile să atragă împrumuturile lor, singura modalitate prin care țările latine ar putea menține deservirea datoriei a fost printr-o recesiune și o mare

reducere a importurilor în combinație cu reeșalonarea datoriilor” (5).
O analiză mai recentă a exportului ca pondere PIB:

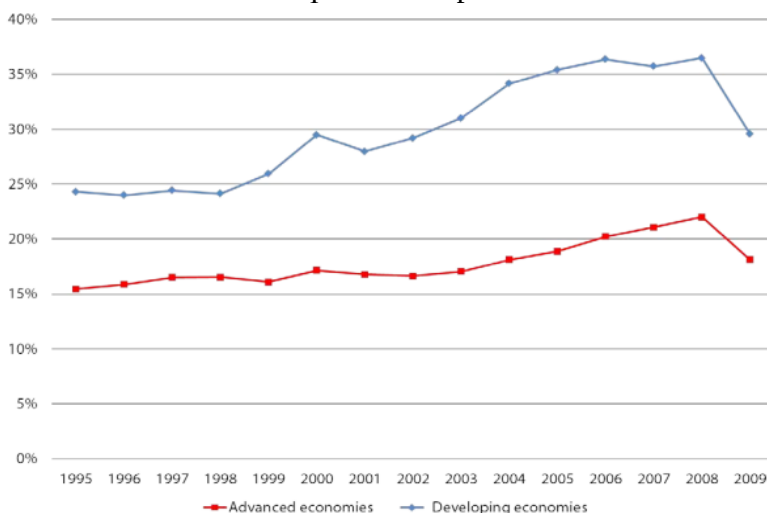

Figura 1.2. Cota de export în PIB, 1995-2009

Sursa: 7

Din graficul de mai sus observăm, că în cazul statele în curs de dezvoltare, exportul ca raport din PIB a crescut de la 24% în 1995 la 37% în 2008. După 2008, în contextul crizei globale s-a înregistrat o scădere. De asemenea, observăm că în statele în curs de dezvoltare exportul a crescut mai repede decât în statele dezvoltate.

În graficul următor vom prezenta exportul ca pondere din PIB pe regiuni.

În graficul de mai sus observăm că în regiunea CSI nivelul maxim în anul 2000 când exportul raportat la PIB reprezenta 42%. În 2008, cel mai înalt raport export/PIB aparține Asiei cu 42%, urmată de Africa cu 37%, CSI și Pacific cu 33%. Statele din regiunea LAC (America Latină și Caraibe).

Desigur un raport înalt export/PIB reprezintă și o dependență față export, respectiv o altă sursă de vulnerabilitate. Pe parcursul anilor globalizării și deschiderii economice fără precedent această statistică nu era văzută că o vulnerabilitate, dar acum când lumea este în tranziție de la un scenariu multilateral la unul multipolar studierea devine foarte relevantă.

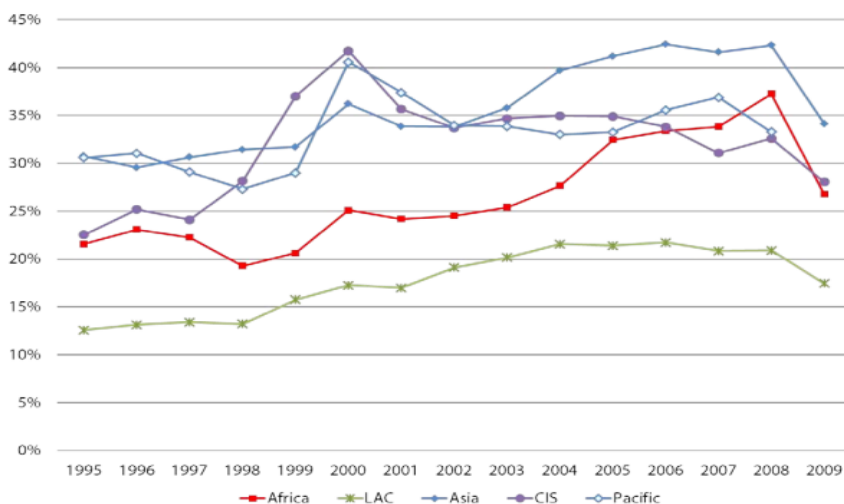

Figura 1.3. Cota de export în PIB în funcție de regiune, 1995-2009
Sursa: 7

În graficul de mai jos vom prezenta dependența de exporturi după nivelul de dezvoltare. Observăm că statele în curs de dezvoltare, cu un nivel mare de venituri sunt mai dependente.

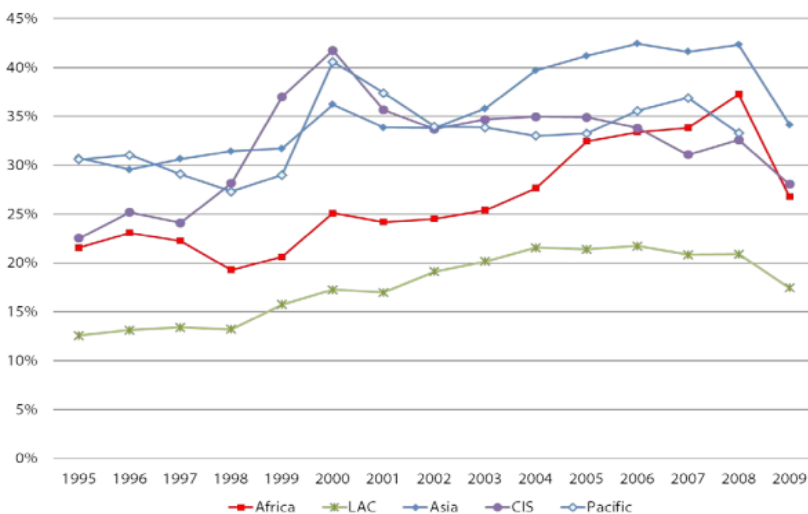

Figura 1.4. Cota de export raportată la PIB, în funcție de starea de dezvoltare
Sursa: 7

În 2009, cota de export în toate grupele a scăzut ca urmare a crizei globale. Grupa cu cea mai mare dependență față exporturi este grupa a căror exporturi a scăzut cel mai puțin.

“Concentrare exportului reflectă gradul în care exporturile unei țări sunt concentrate pe un număr mic de produse sau pe un număr mic de parteneri comerciali.”[7] În graficul următor comparăm gradul de concentrare a exportului statelor dezvoltate cu cele în curs de dezvoltare.

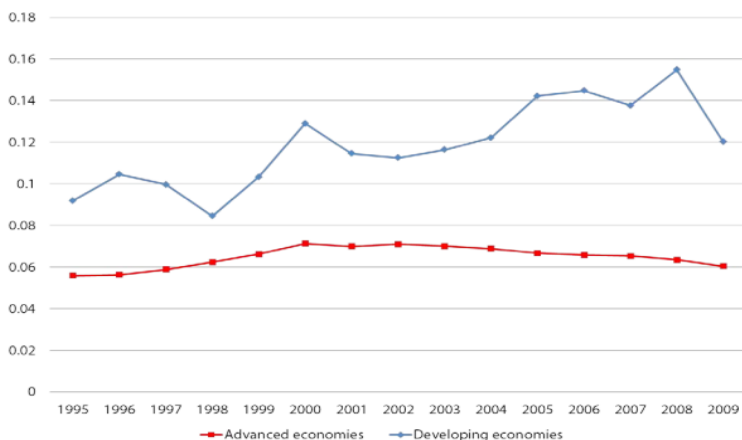

Figura 1.5. Coeficientul de concentrare la export, 1995-2009

Sursa: 7

“În ciuda participării statelor în curs dezvoltare la comerțul global, exporturile lor sunt din ce în ce mai concentrate într-o gamă îngustă de produse în comparație cu economiile mai avansate.”[7] Aici vedem adevărata vulnerabilitate a exporturilor, nu ca raport la PIB, dar ca nivel de concentrare.

Observăm că statele africane sunt pe primul loc după nivelul de concentrare a exporturilor, urmate de statele din CSI. De asemenea, observăm că în statele din CSI nivelul de concentrare a exporturilor nu a scăzut după 2008, fiind singura regiune în care s-a constatat o creștere a nivelului de concentrare a exporturilor.

Dar ce rol joacă instituțiile economice globale? Miles Kahler a prezentat trei moduri în care instituțiile economice globale pot contribui la diminuarea vulnerabilității cauzate de deschiderea economică:

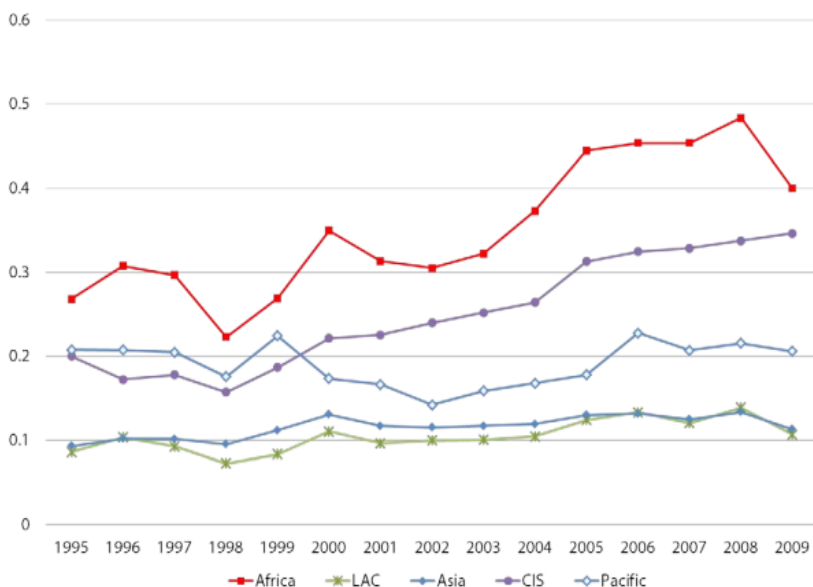

Figura 1.6. Raportul de concentrare a exporturilor în funcție de regiune
Sursa: 7

- asigurare - Fondul Monetar Internațional în schimbul unor modificări a politicilor oferă sprijin financiar pe termen scurt pentru că statul să-și poată onora obligațiunile;

- credibilitate - statele pot importa credibilitatea prin instituțiile economice globale, instituirea unor mecanisme de supraveghere pot duce la creșterea credibilității, dar și a transparenței;

- adaptare - ajută statele să adapteze politici la procesul de globalizare.

Concluzii:

- deschiderea economică poate duce la crearea unor noi surse de vulnerabilități;

- statele care au un raport înalt între comerț/PIB sunt mai puțin vulnerabile;

- vulnerabilitatea economică reprezintă o temă de cercetare foarte actuală;

- studierea vulnerabilității este necesară pentru teoria și practica contemporană.

Referințe bibliografice

1. Social risk management: the world bank's approach to social protection in a globalizing world, Robert Holzmann, Lynne Sherburne-Benz, and Emil Tesliuc, 2003.
2. United Nations Development Program,
http://drm.cenn.org/Trainings/Risk%20Management%20and%20Environmental%20Assessment%20for%20Spațial%20Planning/Lectures_ENG/General%20definitions%20of%20vulnerability.pdf, citat 10.06.2015.
3. Resilience building in vulnerable small states, 3. Briguglio, Lino,
https://www.um.edu.mt/__data/assets/pdf_file/0012/205104/Briguglio_Resilience_Article_for_Comsec_Yearbook_13Jan13.pdf,
citat 11.06.2015.
4. Trade Openness and Developing Countries' Vulnerability: Concepts, Misconceptions, and Directions for Research, PIERLUIGI Montalbano, 2011.
5. Does Openness to Trade Make Countries More Vulnerable to Sudden Stops, or Less? Eduardo A. Cavallo and Jeffrey A. Frankel, 2004.
6. Export Dependence and Export Concentration, UNDP, 2011.
7. Are Trade Linkages Important Determinants of Country Vulnerability to Crises?, Kristin J. Forbes, 2001.
8. Miles Kahler, "Securitatea economică într-o era a globalizării: definirea și furnizarea", Anul 2004.

MANAGEMENTUL PROIECTELOR - SOLUȚIE PENTRU GESTIONAREA COSTURILOR ÎN CADRUL ÎNTRINDERILOR TI

Carolina TIMCO,

doctor în științe economice, conferențiar universitar, UTM

Tatiana ȚURCANU,

doctorandă, UTM

Aliona GROSSU,

doctorandă, UTM

Rezumat

Întreprinderile din sectorul tehnologiilor informaționale sunt foarte variate după tipul de activități pe care le prestează. Producerea de softuri este o activitate distinctă, comparabilă cu activitatea de cercetare și inovare. Studiile arată că multe proiecte de producere a softurilor nu ajung la final din diverse motive, unul dintre care ar fi - estimarea incorectă a costurilor. În articolul dat autorii propun ca soluție pentru gestionarea eficientă a costurilor aplicarea principiilor managementului de proiect, luând în considerare specificul activității date.

Cuvinte-cheie: *tehnologia informației și comunicațiilor, cost, producerea de soft, management de proiect*

PROJECT MANAGEMENT AS A WAY TO MANAGE IT COSTS IN ENTERPRISES

Abstract

Companies in the information technology sector are varied by the type of activities they provide. Software production is a separate activity, comparable to research and innovation. Studies show that many projects for the production of software do not reach the final point for various reasons, one of which would be incorrect estimation of costs. In the article, the authors suggest that given the cost effective management solution for the application of project management principles, one should take into account specific activity data.

Keywords: *information and communication technology, cost, production software, project management*

Introducere

Un sistem de management reprezintă ansamblul elementelor cu caracter decizional, organizatoric, informațional și motivațional prin care se realizează procesul de management în scopul obținerii unei eficacități cât mai ridicate a activității acestuia. La proiectarea și menținerea sistemului de management trebuie de luat în considerare elementele specifice fiecărei firme, cum ar fi profilul activității desfășurate, dimensiunea firmei, dimensiunea și structura resurselor umane, materiale și financiare, potențialul și mentalitatea personalului, poziția firmei pe piața locală, națională, internațională [1]. Sistemul de management al costurilor trebuie să fie integrat în sistemul managerial al organizației, organizarea și sistemul informațional va fi construit în funcție de specificul organizației.

Producerea de software are o istorie relativ scurtă, datînd din anii 70-80 ai secolului XX, din moment ce producătorii de produse hard au realizat că înregistrează costuri relativ mai mici în producerea de softuri comparativ cu producerea de computere și circuite. Inițial producerea de softuri venea ca o necesitate pentru asigurarea funcționalității produselor hard, ulterior ele s-au separat ca o activitate independentă. Din moment ce activitățile date devin activități independente, apare și necesitatea de a gestiona eficient activitățile de elaborare a softurilor, pornind de la specificul activităților date.

Studiile din domeniul ingineriei softurilor au arătat că succesul unei companii producătoare de softuri se manifestă prin realizarea în limitele stabilite a produsului de soft. Limitele se referă la timp, buget și specificații. Statisticile arată că numărul proiectelor care nu ajung a fi realizate, din cauza depășirii fie a termenelor, fie a bugetelor, fie a necorespunderii cerințelor sunt considerabile. Astfel, Standish Group, una din companiile de consultanță în domeniul performanțelor proiectelor soft, începînd cu 1994 publică anual raportul CHAOS referitor la performanța proiectelor de soft. Ca indicatori de bază a performanței proiectelor de soft au fost luați respectarea termenilor, bugetelor și rezultatul satisfăcător al proiectului. Analiza în dinamică a performanțelor proiectelor soft, arată că doar o treime din proiectele de soft ajung să fie realizate cu succes, pe cînd restul sunt fie problematice, fie nu se realizează (tabelul 1).

Tabelul 1 Performanța proiectelor soft, %

	2011	2012	2013	2014	2015
De succes	29	27	31	28	29
Problematică	49	56	50	55	52
Nerealizate	22	17	19	17	19

Sursa: CHAOS report, <http://www.infoq.com/articles/standish-chaos-2015>

Același raport, relevă că din numărul total de proiecte ce ajung la final, cea mai mare pondere le revine proiectelor mici, pe când proiectele moderate și mari au cea mai mare rată de nereușită [2]. Din cele prezentate reiese că aproximativ 80% dintre proiecte sunt deficitare. De asemenea, am putea concluziona că cel puțin o treime din resursele financiare alocate proiectelor sunt transferate la pierderi. Motivele, pentru care proiectele nu ajung la finalitate sunt diverse, pornind de la neînțelegerea cerințelor clienților și finalizând cu estimări incorecte a costurilor proiectelor de soft, ceea ce impune căutarea de soluții în gestionarea eficientă a proiectelor date.

Din moment ce elaborarea produselor de soft devine activitate independentă, se pune problema eficientizării proiectelor date. Una din soluțiile găsite a fost tratarea de proces a activității date. Obiectivul de bază era de a găsi procese repetabile, previzibile, care ar permite ridicarea productivității și calității. În aceste scopuri se încearcă sistematizarea sau formalizarea sarcinilor în elaborarea de softuri. Pornind de la principiul uniformității, procesul de elaborarea a unui soft a fost repartizat în câteva etape, care în linii mari ar putea fi grupat în:

- Planificare - determinarea cerințelor clienților, stabilirea resurselor de care se dispune, estimarea costurilor proiectului;
- Elaborarea - scrierea softului;
- Testarea - depistarea deficiențelor și înlăturarea lor la faze incipiente);
- Documentarea - elaborarea documentației pentru mentenanța și îmbunătățirea ulterioară a softului);
- Utilizarea - începe în momentul când softul a trecut prin toate etapele de testare și este comercializat;

- Menținerea și perfecționarea (presupune activități de înlăturare a greșelilor pe parcursul utilizării acestuia sau îmbunătățirea continuă, ce poate duce la redesignul produsului.

Etapele date privește în ansamblu, reprezintă ciclul de viață al unui produs soft (figura 1). Funcție de proiectul de soft și metodologia aplicată, etapele date pot fi organizate diferit, ori li se poate acorda mai mult sau mai puțin timp. De asemenea, poate varia nivelul de documentare la fiecare etapă.

Etapele menționate anterior pot fi organizate fie în formă liniară - organizarea succesivă a etapelor (ca exemplu, waterfall), ori în mai multe cicluri sau iterativă (ca exemplu, Agile). În figură 2 sunt prezentate diferențele dintre waterfall, ca cea mai răspândită metodă liniară, și Agile, care este la moment cea mai utilizată metodă de dezvoltare a softurilor.

Din cele prezentate, se poate remarca că cea de-a doua metodă este o succesiune de procese waterfall, iar plusul de bază a acesteia este depistarea la timp a neconformităților sau a deficiențelor în elaborarea softurilor ce permit managerilor să ia decizii referitor la continuitatea sau stoparea proiectului.

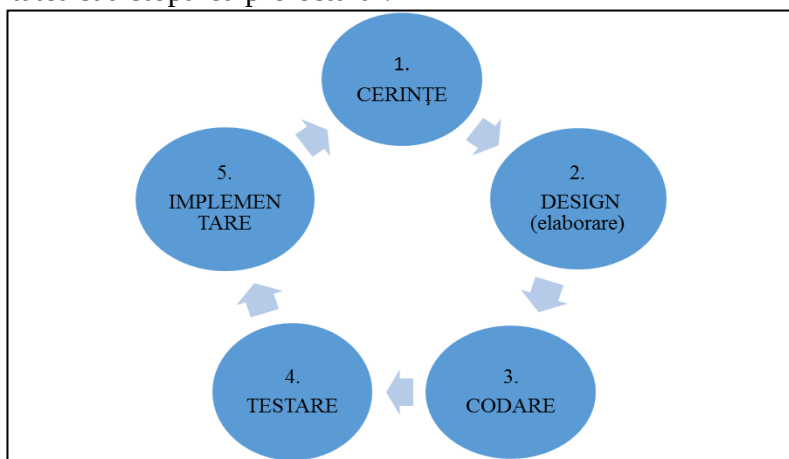

Figura 7. Ciclul de viață a proiectelor soft

Abordările mai extreme, de regulă, presupun mai puțin timp alocat planificării și documentării, și mai mult timp codării și testării, ele de asemenea presupun testarea continuă, pe parcursul elaborării,

precum și pe parcursul utilizării produsului. Tratarea mai structurată presupune evaluarea cât mai exactă a majorității riscurilor și dezvoltarea unui plan detaliat până la elaborarea softului, precum și evitarea modificărilor semnificative în structura softului și recodificarea la etapele ulterioare de elaborare a softului.

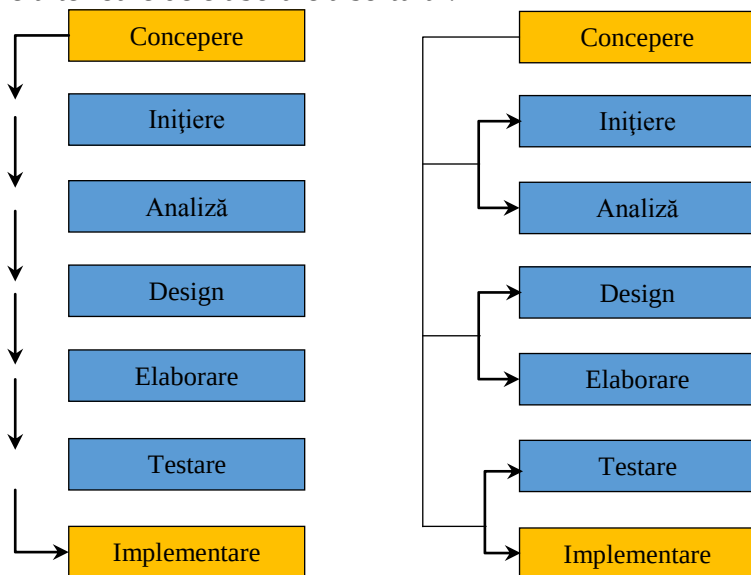

Figura 2. Prezentarea comparativă a metodei Waterfall vs Agile

Fiecare abordare are atât avantaje, precum și dezavantaje, iar metoda se va selecta funcție de tipul problemei. Dacă problema este înțeleasă, iar soluția poate fi efectiv planificată din timp, atunci tratarea liniară este cea potrivită, dacă însă soluția problemei nu este evidentă, atunci se va folosi tratarea incrementală.

Succesul oricărei companii de software, va depinde nu doar de noutatea soluției oferite, ci mai ales de livrarea produsului potrivit la timpul potrivit. Organizarea activității va depinde de tipul de activitatea a companiei. În cadrul elaborării de softuri, putem distinge activități de elaborare a softurilor ce vor fi comercializate „la pachet” și activități de elaborare a softurilor la cererea clienților săi, altfel spus produse individuale. De regula, ulterior elaborării softului vor fi activități de deservire, care presupun perfecționări sau înlăturarea diverselor neconformități ce pot interveni pe parcursul utilizării softului. Specificul dat presupune că

o companie de softuri ar trebui să dispună de suficiente resurse atât pentru a elabora un soft, precum și pentru a-l întreține ulterior, iar costurile pe care le va suporta întreținerea (clientul) nu se referă doar la costuri de elaborare și instalare a unui soft, ci și costuri referitor la menținerea funcționării ulterioare a softului.

Gestionarea costurilor prin managementul proiectelor

Pentru prima dată managementul proiectelor soft s-a aplicat în sectorul armat, iar ulterior s-a răspândit și în proiecte „pașnice”, extinzându-se la nivel global. În conformitate cu principiile managementului de proiect, proiectul reprezintă o sumă de activități care conduc la realizarea unui scop comun și necesită un consum important de resurse (umane, materiale, financiare, echipamente, informații documentare și timp). Punerea în practică a unui proiect presupune un moment inițial și un moment final al proiectului, deci o durată de realizare. Momentul inițial este considerat cel în care se ia decizia de a se trece la conceperea unui proiect, iar cel final este cel în care se încheie ultima activitate prevăzută de proiect. Cuvântul „proiect” derivă din cuvântul latin „proicere” – a arunca înainte. Așadar, putem afirma că proiectul este un proces ce presupune: un punct de plecare, de la care, cineva „aruncă” ceva „înainte” spre o anumită țintă. Caracteristicile generale ale unui proiect sunt:

- se desfășoară într-un timp limitat: începutul și sfârșitul proiectului sunt bine delimitate;
- este implementat de o echipă de proiect care se constituie ad-hoc: echipa se întrunește strict pentru proiectul în care este implicată, la finalul acestuia dizolvându-se;
- are obiective precise, clar formulate;
- are rezultate concrete, măsurabile, unice (proiectul livrează un produs);
- are un plan riguros;
- este alcătuit din activități interdependente, intercondiționate;
- dispune de resurse limitate: resurse financiare (buget stabilit dinainte), resurse umane, echipamente, dotări, sedii, materii prime și materiale, informație, prestigiu;
- implică schimbare: derularea proiectului produce în mod obligatoriu o schimbare;

- orice proiect implică și riscuri: acțiunile și procesele specifice sunt caracterizate întotdeauna de un grad de risc; managementul riscului reprezintă o importanță deosebită;

- are o metodologie specifică,
- implică o strategie de dezvoltare.

Managementul de proiect constă în planificarea, organizarea și gestionarea (controlul) sarcinilor și resurselor ce urmărește atingerea unui anumit obiectiv, în condițiile existenței unor constrângeri referitoare la timp, resurse și costuri. Multe din caracteristicile managementului proiectelor este aplicat și pentru software, doar că Brooks [3] menționează că sunt anumite caracteristici, care fac ca proiectele de software să fie diferite de celelalte proiecte:

- invizibilitatea, progresul pe care îl înregistrezi cu un proiect de soft nu poate fi perceput;

- complexitatea, comparativ cu alte produse, complexitatea la o unitate monetară consumată la elaborarea produselor soft este mai mare;

- flexibilitatea, ușurința cu care un software poate fi modificat este văzut ca un punct forte. În același timp, aceasta presupune, că softul ar trebui să se plieze sub necesitățile organizației, ceea ce presupune pe parcurs multiple schimbări.

Pe de altă parte, un proiect de soft nu presupune doar scrierea propriu-zisă a acestuia, ci mai multe activități, și anume [4]:

1. Studiul de fezabilitate – pe parcursul căruia se ia decizia de a iniția sau nu un proiect. La etapa dată se va face o evaluare probabilă a costurilor și a beneficiilor care pot fi obținute. În cazul în care proiectul este unul mai mare, atunci la etapa dată se va face evaluarea pe părți componente sau a fiecărei etape a ciclului de viață a proiectului;

2. Dacă studiul de fezabilitate indică că proiectul are perspective, atunci se trece la cea de-a doua etapă - Planificarea. Funcție de mărimea proiectului, gradul de detaliere a planului va fi diferit – în cazul planurilor mari, se va face o planificare generală a activităților, urmînd ca ulterior fiecare componentă să fie planificată mai detaliat;

3. Executarea proiectului. Proiectele pot să difere, însă în linii mari, orice proiect trece prin procesele menționate anterior (figura 1).

Necesitatea gestionării proiectelor de soft reiese din faptul că managerii trebuie să facă față la anumite provocări, cum ar fi respec-

tarea termenilor limită, resurse limitate, comunicare eficientă cu membrii grupului, fidelizarea membrilor echipei, stabilirea unor repere măsurabile, gestionarea schimbărilor, soluționarea conflictelor, obținerea aprobărilor din partea superiorilor, comunicarea cu cumpărătorii, furnizorii și clienții.

Pentru proiectele destinate elaborării softurilor există mai multe metodologii, cele mai dese fiind StepWise și PRINCE. Diferența majoră constă în faptul că metodologia StepWise nu include și activități de menținere ulterioară a funcționabilității softului elaborat. Ambele metodologii definesc etapele prin care se trece la elaborarea softului, momentele critice necesită o atenție deosebită, modalitățile de definire și gestionare a riscurilor etc.

Cu referire la resurse și la gestionarea acestora, și implicit a costurilor asociate acestora, în opinia noastră trebuie să stabilim punctele critice, când intervine variabila resursă în luarea deciziilor.

La etapa de selectare a proiectului se face o analiză transversală, pentru a lua decizia dacă proiectul dat se include în aria de interes a elaboratorului și dacă acesta are resursele necesare pentru a-l implementa și dacă beneficiile pe care le va genera proiectul sunt comensurabile cu efortul și riscul pe care trebuie să și-l asume compania de elaborare (analiza cost-beneficiu). Evaluarea poate fi făcută ca la un proiect individual sau ca parte a proiectării strategice. Pentru a lua decizia de inițiere a procedurii de elaborare a softului, trebuie să fie bine cunoscute obiectivele proiectului și cum va fi măsurat progresul, cu alte cuvinte ar trebui să fie stabiliți niște indicatori de eficiență (de exemplu – respectarea termenilor, bugetului). Este critic ca din start să se cunoască cine sunt persoanele cu autoritate în cadrul proiectului, cu alte cuvinte, cui îi este destinat proiectul și cine ia decizii referitor la modificări sau corespunderea proiectului specificațiilor clientului. Cunoașterea părților interesante, precum și a așteptărilor acestora, este un alt punct critic, ce ar minimiza din cheltuielile unui proiect. Ca rezultat al cunoașterii așteptărilor părților interesate, pot surveni modificări în obiectivele inițiale, ceea ce ar putea afecta bugetul.

Rareori proiectele sunt dezvoltate în vacuum, de cele mai multe ori comanditarul poate avea deja un oarecare sistem implementat, iar noul proiect trebuie să fie integrabil în sistemul existent. Pornind de

la faptul ca comanditarul dispune de anumite echipament hard și de anumite softuri, la etapa a 2 de pregătire a proiectului, este necesar de documentat ceea ce este și cum noul sistem va fi integrat în cel deja existent. De asemenea, la etapa dată se va stabili care modalitate va fi aplicată pentru elaborarea proiectului. Funcție de tipul proiectului și de gradul de cunoaștere a specificațiilor se va alege o anumită tratare de proces (waterflow, spiralat, prototip etc.), care vor fi documentate. De asemenea, se vor stabili procedurile de verificare a calității, cu stabilirea indicatorilor de calitate, care vor fi monitorizați la fiecare etapă de elaborare a softului, care tot vor fi documentate. La etapa dată va fi stabilită echipa de lucru și modalitatea în care se lucrează în cadrul proiectului, ceea ce presupune că ar putea exista o categorie de personal din cadrul organizației care să lucreze pe mai multe proiecte, precum și o altă categorie de personal, care este implicată doar în cadrul unui singur proiect, și în acest caz, se pune problema distribuirii comenzilor. Urmează identificarea tuturor aspectelor proiectului, cum ar fi tipul de proiect ce urmează a fi elaborat. Proiectele de software pot fi grupate în sisteme informaționale și sisteme industriale (integrate sau sisteme în timp real), diferența fiind dată de modalitatea de comunicare, cele informaționale acumulează informații (de exemplu, informații referitor la comenzile efectuate), pe cînd cele în timp real interacționează cu anumite utilaje (de exemplu, sistemele care dirijează cu climatizarea, astfel reducerea temperaturii, va duce automat la conectarea climatizoarelor). De asemenea, proiectele pot fi orientate pe produs sau pot fi orientate pe obiective. Dacă ca rezultat a unui proiect de soft are loc crearea unui produs, conform specificațiilor clientului, pentru care ulterior clientul este responsabil, atunci vorbim de proiecte orientate pe produs. Pe de altă parte, un proiect de soft ar putea fi orientat spre îmbunătățirea caracteristicilor unor sisteme deja existente, ceea ce le atribuie la proiecte orientate pe obiective. Deseori, proiectele ar putea trece prin două etape, inițial fiind stabilite obiectivele și cursul ce trebuie urmat pentru a satisface cerințele, ca urmarea a căruia poate fi crearea unei noi aplicații, care la o etapă ulterioară să se materializeze într-un nou produs de soft. Trebuie de reținut faptul că cu cît proiectul avansează și se dezvoltă, cu atît el devine produs-orientat, fără a neglija obiectivele proiectului. La etapa dată se stabilesc și se evaluează cele mai semnificative riscuri, de regulă,

riscurile asociate sunt legate de mediul de dezvoltare sau operațional, riscuri de natură tehnică sau legate de tipul produsului ce urmează a fi elaborat. De asemenea, la etapa dată, vor fi luate în considerare și cerințele specifice ale comanditarului, în cazul în care acesta le are. Pornind de la cerințele stipulate anterior, va fi aleasă și modalitatea de elaborare a softului (de exemplu, waterfall). Din moment ce toate cerințele au fost stabilite, toate riscurile estimate se va face o reevaluare a resurselor. Dacă este suficientă informație, se poate face estimarea în baza punctelor funcționale.

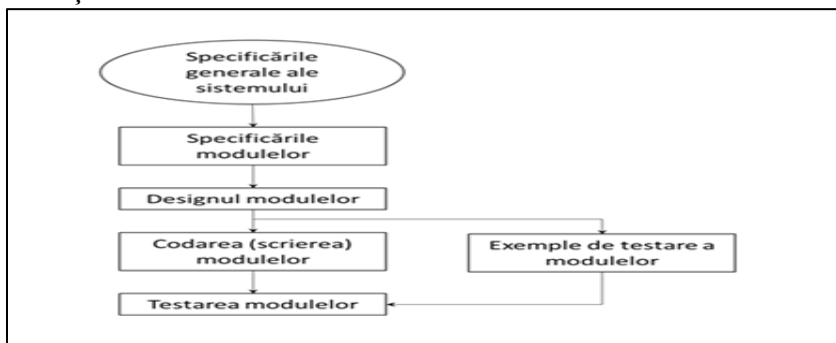

Figura 3. Exemplu de PBS pentru o aplicație payroll.

La etapa a patra se va recurge la descrierea mai detaliată a activităților. La etapa dată se va reieși din logica că nu există activități care să nu genereze produse, precum și nu există produse, care să nu fie rezultat al anumitor activități. Cu cât mai bine este înțeles ce se dorește de a fi livrat de către produsul final, cu atât mai corect vor fi enumerate activitățile ce trebuie executate. Produsele ce vor fi livrate vor fi diferite, începînd cu produse (deliverables) tehnice - cum ar fi specificații tehnice, instrucțiuni de folosire, finalizînd cu produse legate de gestiune și control. Produsele la rîndul lor pot avea sub-produse, care toate pot fi prezentate sub formă de Product Breakdown Structure (PBS, figura 3). În conformitate cu recomandările PRINCE, un produs va conține următoarele elemente: denumirea și identitatea produsului, destinația produsului, de unde derivă produsul dat, structura, forma, standardele relevante, criteriile de calitate căruia trebuie să corespundă.

Unele produse pentru a fi create vor avea nevoie ca anterior să fie create alte produse, pentru a arăta aceste legături se va recurge la

prezentarea fluxului procesului (Product Flow Diagram – PFD). Dacă sunt mai multe tipuri de produse ce folosesc același PFD, atunci ele trebuie să fie menționate (de exemplu, dacă elaborarea unui soft, presupune elaborarea a 4 module distincte, folosind același PFD).

Transformarea unui produs în altul, presupune anumite activități de integrare a acestora, ceea ce duce la formarea unei anumite rețele (figura 4a) ideale, care ulterior va fi ajustată funcție de resursele de care se dispune (unele activități ar putea fi comasate sau excluse). Înțelegerea și prezentarea grafică a rețelei, permite de a-l împărți ulterior în etape și de a stabili așa-numitele puncte de control în care să se verifice calitatea sau compatibilitatea elementelor viitorului sistem. (figura 4b). Punctele de control sunt așa-numitele puncte critice, care ar putea duce la consumuri suplimentare de timp, dar care sunt necesare pentru a depista la timp neconformitățile, în acest caz este nevoie de evaluat raportul dintre eficiență și calitate.

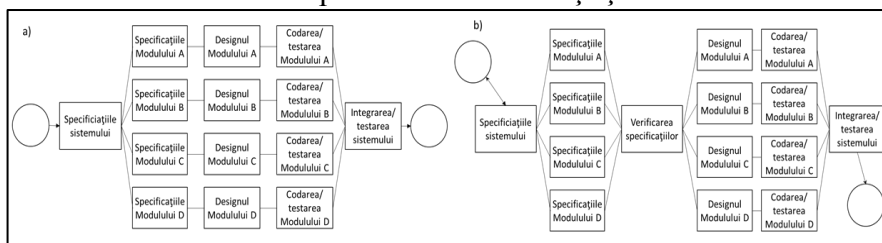

Figura 4. a) Rețeaua inițială și b) Rețeaua modificată.

Din moment ce toate activitățile au fost stabilite, se va face o evaluare a resurselor de jos în sus. La o etapă anterioară s-a făcut estimarea de jos în sus, diferența majoră la etapa dată constă în faptul că la această etapă s-au conturat toate activitățile, au fost stabilite punctele critice, ceea ce poate duce la creșterea timpului alocat, comparativ cu situația anterioară. De aceea, la etapa dată se face o reevaluare a resurselor de jos în sus, care este comparată cu evaluarea anterioară, stabilindu-se variațiile de timp. În urma evaluărilor, se poate depista că unele activități iau mai mult timp, decât cel planificat anterior, ceea ce poate duce la deficiențe în controlul activităților, de aceea activitățile ce presupun un consum mare de timp trebuie divizate în activități mai mici.

Pe parcursul evaluării resurselor, a timpului alocat activităților,

se depistează riscurile asociate fiecărei activități. Se evaluează mărimea și probabilitatea riscurilor, care pot duce că unele activități să necesite mai mult timp și să se reflecte asupra costurilor întregului proiect. Unele riscuri pot fi evitate, altele pot fi reduse, pentru altele se vor prevedea măsuri de acoperire a acestora în caz de apariție. Unele riscuri pot fi evitate, dacă vor fi adăugate la anumite etape ale proiectului unele activități de control sau de preîntâmpinare a riscului.

În cazul proiectelor de soft, o mare importanță o au resursele umane, pornind de la faptul că softul este un produs al inteligenței umane, care se scrie deseori de la zero. De regulă, la scrierea unui soft participă mai mulți specialiști, unii se ocupă de scrierea softului, alții de testare, alții de designul acestuia. Este important ca resursele să fie folosite eficient, și să nu se admită stopări, care duc inevitabil la costuri suplimentare.

Din moment ce toate fazele anterioare sunt complete, se va face o revizuire a planului, astfel că fiecare etapă/sarcină să aibă anumiți parametri de ieșire sau de calitate, care să poată fi controlați și din moment ce o activitate este declarată finisată, să nu fie necesar de a reveni la ea pentru a fi revăzută. Pentru a evita revizuirea, se recomandă stabilirea unor standarde și proceduri de verificare a calității (de exemplu, trecerea de la etapa de design la cea de codare, se va face printr-o expertiză a designului de către un grup de experți). După revizuirea planului, se va face documentarea finală, inclusiv bugetarea, se va trece prin procedura de aprobare de superiori și se va trece în etapa de implementare.

Conform algoritmului prezentat se vor estima și determina bugetele proiectului, care vor fi parte componentă a sistemului de costuri a întreprinderii în general.

Referințe bibliografice

1. Nicolescu Ovidiu, Verboncu Ion, Fundamentele managementului organizației, Ed. Universitara, 2008, ISBN: 978-973-749-448-1.
2. <http://www.infoq.com/articles/standish-chaos-2015>
3. Brooks, F.P., No silver bullet: essence and accident of software engineering, The mythical Man-Month, Anniversary edition, Addison-Wesley, 1995.
4. Hughes Bob, Cotterell Mike, Software project management, McGraw-Hill Education; 5th Revised edition edition, 2009.

METODOLOGIA IMPLEMENTĂRII MANAGEMENTULUI DE PROIECT ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII ECONOMIEI MONDIALE

Aliona GROSSU,
doctorandă, UTM

Rezumat

Globalizarea, intensificarea legăturilor comerciale, crizele economice, fluctuațiile cursurilor de schimb valutar, scăderea prețurilor la petrol și efectul asupra economiilor statelor lumii, toate impun o resetare a abordărilor standard față de organizarea proceselor și sistemelor economice.

Managementul de Proiect (MP) și-a început parcursul și profesionalizarea cu mai puțin de un secol în urmă, drept răspuns la necesitatea de a identifica soluții inovative pentru problemele de ordin strategic, militar, economic, social etc. Universalitatea MP, prin aplicarea tehnicilor, metodelor, proceselor, principiilor etc. în variate domenii, a determinat necesitatea de a elabora concepte, metodologii și instrumentar practic, care ar ghida profesioniștii în lucrul cu proiectele.

Evoluția MP a condiționat apariția unui vocabular cunoscut de specialiștii din domeniu, care este completat continuu. Cadrul teoretic și cel empiric aferent proiectelor este un „instrument viu”, ceea ce și determină o permanentă consolidare a cunoștințelor și perfecționare a practicii.

Proiectele sunt definite prin unicitate, dar ideea conturării unei metodologii generice de implementare este prezentă în lumea cercetătorilor și specialiștilor în MP. Actualmente, practic fiecare organizație implementează proiecte, fie recunoscute formal sau nu. MP a primit recunoștință internațională și este una dintre cele mai bine plătite profesii în țările cu o economie dezvoltată.

Cuvinte-cheie: *management, proiect, metodologia implementării, cadrul generic, relații economice internaționale*

PROJECT MANAGEMENT IMPLEMENTATION METHODOLOGY IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL ECONOMY DEVELOPMENT

Abstract

Globalization, trade linkages, economic crises, fluctuations of currency exchange rates, the decline in oil prices and its effect on the world

economies, all require a reset of standard approaches to organizing economic processes and systems. Project Management (PM) has started its evolution and professionalization less than a century ago, in response to the need OF identifying innovative solutions to strategic, military, economic, social challenges etc. Universality of the PM approaches, techniques, methods, processes, principles, etc. applied in various fields has led to the need of creating conceptual frameworks, methodological and practical tools that would guide professionals in their work with projects.

PM development has conditioned the emergence of a vocabulary known by the experts in the field, which is continually replenished. The theoretical and the empirical framework related to projects is a "living instrument", a fact that determines a permanent improvement of practice and knowledge base.

Projects are defined by uniqueness, but the idea of outlining a generic implementation methodology is present in the world of researchers and specialists. Virtually every organization implements projects, formally recognizing this or not recognizing. PM received international appreciation and is one of the best-paid professions in the countries with a developed economy.

Keywords: *management, project, implementation methodology, generic framework, international economic relations*

Introducere

Managementul de proiect s-a caracterizat printr-o evoluție ascendentă foarte rapidă ocupând un loc de frunte în agendele de lucru ale organizațiilor, întreprinderilor și instituțiilor din întreaga lume. Tot mai necesar, în acest context, devine de a determina cadrul metodologic al MP. Baza unei asemenea activități îl constituie vastul bagaj empiric, dar și eforturile de cercetare a principalelor elemente caracteristice implementării MP.

Analiza categoriilor terminologice de bază permite identificarea originilor științei MP, conectată indispensabil cu Managementul General și Antreprenoriatul. Determinarea relațiilor dintre aceste științe, a tangențelor în abordări, dar și a specificului, aduce contribuții la conturarea unui cadru profesionalizat al domeniului. Evoluția lui de la un set de instrumente spre noi abordări din cadrul proiectelor în antreprenoriat este o preocupare a cercetătorilor și a practicienilor.

MP este o activitate complexă care include conceperea, elaborarea, implementarea și alte activități ce țin de fenomenul dezvoltării

durabile. Proiectele prezintă în sine o mare varietate de forme și domenii în care se implementează așa cum a demonstrat MP pe parcursul istoric. Totodată una dintre caracteristicile de bază a proiectelor este inovația și caracterul de unicat. Or, determinarea metodelor generale sau a abordărilor unificate pentru toate tipurile de proiecte este o sarcină complexă și de fapt este teoria MP. Această teorie necesită dezvoltare și aprofundare pe clase de proiecte prin elaborarea de metodologii generice pentru diferite tipuri de proiecte. [1]

Păstrarea unicității proiectelor paralel cu utilizarea unor practici cadru, ce au demonstrat viabilitate și excelență, este o problemă științifico-practică a MP, una centrală, pentru diminuarea insuccesului și a riscurilor.

Evoluția managementului de proiect în contextul dezvoltării economiei mondiale

Industrializarea rapidă și cerințele de producție a armamentului în Primul Război Mondial au fost marcate de lucrările lui Elton Mayo, Frederick Winslow Taylor, Henry Ford, Henry Gantt, Henri Fayol. Anume cu introducerea funcțiilor managementului de către H.Fayol în 1916 se începe, după părerea unor savanți, istoria MP [2].

După cel de-al Doilea Război Mondial, rezultatele dezvoltării industriale au impus noi cerințe față de modelele existente ale producției. Totodată, Războiul Rece și competiția militară au determinat ca cele mai mari investiții și tehnologii avansate să fie orientate spre domeniul militar. În așa mod, în cadrul proiectului Fleet Ballistic Missile al Flotei Maritime a SUA numit Polaris, Willard Fazar propune diagramele de rețea complexă numită PERT (Tehnica de Evaluare și Revizuire a Programului), relaționate cu „critical path” – drumul critic (Metoda Drumului Critic). Știința și inovația au mers în serviciul interesului de stat, iar proiectele și-au ocupat întâietatea în variatele sisteme de management. În acea perioadă, se constată o tendință spre elaborarea unor abordări și instrumente generice, care ar putea servi variatelor obiective și răspunde provocărilor timpului. Explorarea cosmosului, goana în producerea armei atomice, necesitatea asigurării creșterii economice au fost obiectivele atingerii cărora a fost percepută sub formă de proiecte, iar scheme similare ce au demonstrat succesul erau aplicate în diferite proiecte.

Punctele de plecare pentru formarea MP, ca știință separată, diferă în opinia savanților. Unii constată că originea MP se trage de la Henri Fayol (1916), odată cu propunerea celor cinci funcții ale managementului. Savantul american și fondatorul Institutului de Managementului de Proiect, James R. Snyder, consideră că MP se dezvoltă după 1958 și anume cu apariția CPM / PERT. [3] Cu toate acestea, profesorul de MP, Harold D. Kerzner, susține părerea împărtășită și de alți cercetători și practicieni, că MP este o „excreșcență (derivație) a sistemelor de management.” [4]

Fără dubii MP este o știință relativ tânără, care a cunoscut o nemaipomenită ascensiune în ultimul secol. În 1979, Harold D. Kerzner scria: „Acum douăzeci de ani în urmă, MP a fost limitat la serviciile pentru Departamentul Apărării, contractori și firme de construcții. Astăzi, MP s-a extins la aproape toate industriile, inclusiv de apărare, construcții, produse farmaceutice, produse chimice, sfera bancară, contabilitate, publicitate, drept, agenții guvernamentale, precum și în cadrul Organizației Națiunilor Unite.” [5, p.2]

Un moment crucial în profesionalizarea eforturilor din domeniul MP este fondarea instituțiilor specializate în domeniul cercetării și instruirii. În anul 1965 este fondată prima instituție specializată și anume Asociația Internațională a MP (IPMA), inițial ca un forum pentru practicieni europeni pentru schimbul de cunoștințe și de experiență. În anul 1969 se fondează Institutul Managementului de Proiect în SUA (PMI), care în prezent numără peste 2.9 milioane de profesioniști, ce lucrează în aproape fiecare țară din lume. Anume în cadrul PMI a fost realizată prima încercare de a elabora standarde unice pentru proiecte, care s-a soldat cu apariția PMBOK-ului (The Project Management Book of Knowledge) în 1996. Fiecare ediție ulterioară a completat versiunea anterioară cu cele mai bune practici și standarde noi actualizate continuu, iar organizarea Ghidului PMBOK devine tot mai sistematizată. Actualmente PMBOK este în a cincea ediție, iar cea de a 6-a se programează pentru anul 2017. PMBOK reprezintă unul dintre cele mai importante eforturile pentru a reprezenta MP ca o disciplină de sine stătătoare bine structurată. Ca răspuns la necesitatea elaborării unor linii directorii pentru implementarea proiectelor în diferite domenii, Organizația Internațională de Standardizare a creat un grup de lucru și a elaborat

Standardul ISO 21500, ce a apărut în 2012 și a fost tradus în limba română în 2014.

Contribuția managementului de proiect la dezvoltarea economică

Este incontestabil că proiectele concentrează în sine un imens flux de resurse financiare, care trebuie monitorizat și utilizat corect. Interesul guvernelor naționale este de a avea cât mai mult acces la informații și setare de norme pentru managementul de proiect.

Cu aceleași provocări se confruntă și Guvernul SUA, unde a și început istoria profesionalizării MP. În afară de standardul american ANSI, în iunie 2015, în Congresul SUA s-a introdus propunerea pentru noul Act de Responsabilizare și Îmbunătățire a Managementului de Program (Program Management Improvement and Accountability Act of 2015) [6]. Propunerea de inițiativă legislativă este una revoluționară în sfera MP și se concentrează pe îmbunătățirea eficienței și reducerea pierderilor în proiectele și programele Guvernului Federal. Aceste principii includ:

1. Crearea posibilităților pentru lucru și creștere în carieră pentru managerii de programe și proiecte în Guvernul Federal;
2. Dezvoltarea unui model bazat pe standarde pentru gestionarea coerentă a programelor și proiectelor;
3. Desemnarea responsabililor de nivel înalt pentru politica și strategia de MP în fiecare agenție guvernamentală;
4. Cooperarea cu sectorul privat;
5. Îmbunătățirea continuă a MP și stabilirea priorităților strategice pentru management de program și proiect.

Fiindcă anume SUA au ținut întâietatea în progresul domeniului, probabilitatea că avansarea în reglementarea legislativă va fi preluată ulterior și în Europa este una foarte mare. Legislația Comunitară Europeană are o importanță deosebită pentru Republica Moldova, depunându-se eforturi în direcția armonizării cadrului național cu cel al UE. La nivel de Uniunea Europeană, MP se supune unor regulamente și directive orizontale, cum ar fi: Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului [7]; Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare

a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă [8] etc. Fiindcă o mare parte din proiecte se realizează cu susținerea programelor comunitare și a fondurilor structurale, regulamentele acestora sunt la fel de importante, ca și cele orizontale.

UE a adoptat un șir de Regulamente cheie [9], ce setează cadrul normativ de implementare a programelor și proiectelor; utilizare a surselor din fondurile structurale; schimbul de informații între beneficiari și autoritățile de management, autoritățile de certificare, autoritățile de audit și organismele intermediare; raportare cu privire la instrumentele financiare etc. Accepțiunea Comunității Europene se extinde dincolo de examinarea proiectelor doar din perspectiva schemelor de finanțare și gestiune a fondurilor. Tot mai mult se realizează, inclusiv la nivel legislativ și de reglementare, pentru a stabili standarde de implementare a proiectelor și adopta legislație dedicată MP.

Profesionalizarea resursei umane în contextul avântului managementului de proiect în diverse ramuri ale economiei mondiale

Odată cu avansarea, abordările în MP sunt tot mai complexe, solicitând un grad de profesionalism sporit și instruire specializată. Evoluția proiectelor demonstrează că acestea au fost determinante în istoria modernă, iar actuala economie nu poate fi privită fără a considera rolul MP în dezvoltarea ei. Rolul și locul cadrelor specializate în MP în întreprinderea modernă, trebuie valorificat și cercetat mai aprofundat, odată ce proiectele se regăsesc practic în toate sferele și contribuie la crearea de noi locuri de muncă, îmbunătățirea infrastructurii, modernizarea sistemelor informaționale etc.

Conform datelor PMI pentru anul 2015, în lume activează 658,523 specialiști licențiați din 204 țări. [108] Motivația principală de lansare în profesie este o cerere crescută pe piața muncii pentru specialiștii certificați, dar și salariile avantajoase care se estimează la sume medii de 100,000 de dolari SUA anual pentru statele cu economii dezvoltate (variind în dependență de vechime, mărimea proiectului, domeniul, țară etc.).

În România, care a început organizarea cursurilor conform programelor PMI mai devreme decât Republica Moldova, numărul

specialiștilor certificați se estimează la mai mult de 1000 persoane pentru începutul anului 2015, fiind doar de câteva persoane până în anul 2005.

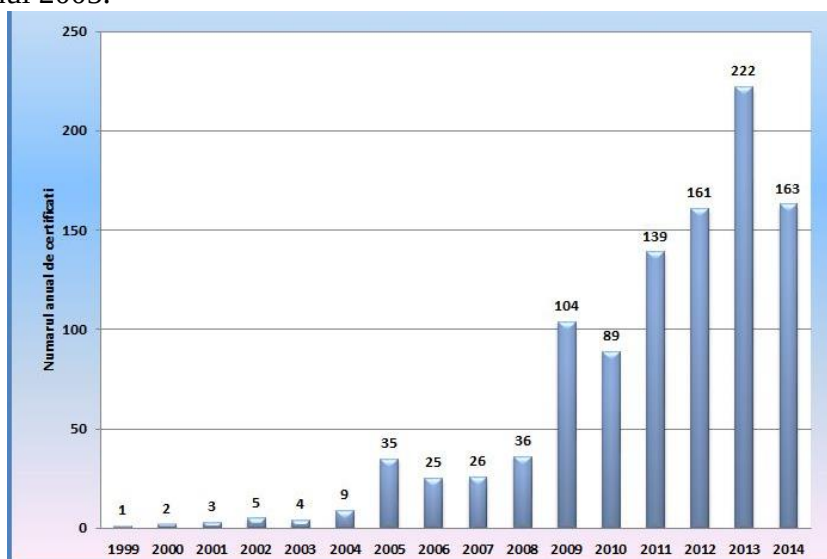

Fig. 1 Evoluția numărului anual de specialiști certificați PMP din România

Sursa: Datele Comunității de Management de Proiect din România [10]

Necesitatea elaborării și adoptării metodologiei cadru de implementare a managementului de proiect

În baza analizei standardelor moderne în domeniul MP, se concluzionează că în Republica Moldova este necesară adoptarea unui standard național în domeniul MP. Această necesitate derivă din mai multe considerente obiective:

Standardizarea limbajului și facilitarea comunicării între părțile implicate în proiecte. Proiectele sunt implementate în diferite domenii, locații, intervale de timp etc. Fiind niște structuri unice create pentru atingerea anumitor obiective, viziunile stakeholderi-lor (părților interesate) diferă foarte mult, cum s-a văzut și în cadrul analizei mediului de proiect și a infrastructurii MP. Adoptarea unui singur vocabular pentru această varietate de părți implicate duce la o mai bună transmitere a mesajelor în modul cel mai clar, corect și acceptat pentru toți. Disfuncționalități în managementul comunicării pot avea

un impact nefast asupra tuturor parametrilor proiectului și crea conflicte între stakeholder-i.

Determinarea gradului de succes al proiectelor. Rezultatele proiectelor pot fi intangibile și deseori sunt greu de apreciat cantitativ. Apariția unor cerințe unice față de procesul și rezultatele proiectelor, contribuie la o mai bună evaluare a acestora, cât de echipa de proiect, atât și de părțile externe ale mediului de proiect.

Profesionalizarea eforturilor în MP. Constrângerile de resurse în care operează proiectele impun cerințe stricte față de managerii și echipa de proiect. În asemenea circumstanțe, existența unor standarde sprijină instruirea și pregătirea resursei umane implicate în proiect. Calificările pot fi evaluate, iar competențele - certificate și recunoscute național și internațional. Drept rezultat, calitatea proiectului are doar de câștigat.

Îmbunătățirea cooperării. Existența unor proceduri standardizate de lucru în proiect, consolidează cooperarea și reduce din tensiune/conflicte, care poate afecta negativ proiectul și rezultatele lui.

Diminuarea eșecurilor. Mai multe proiecte eșuează sau se realizează cu abateri față de planul inițial. Scopul mediului de proiect este de a asigura o rată cât mai joasă de eșec și, respectiv, a implementa proiecte pe măsura așteptărilor și necesităților identificate. Având o mai clară descriere a proceselor și a cerințelor, pe care le cunosc și le urmăresc specialiștii din proiect, gradul de insucces se reduce considerabil, iar gradul de satisfacție a clienților/beneficiarelor crește.

Recunoașterea internațională a MP. În cazul MP, practica a constituit fundalul pentru recunoașterea meritelor metodelor de implementare, care și-au demonstrat eficiența și au adus aportul la o enormă varietate de sfere, inclusiv cele de importanță majoră la nivel internațional. Însă o acceptare formală, internațională, a unor standarde de proiect, reafirmă pregătirea comunității internaționale de a primi proiectele ca noua viziune asupra lucrului și a seta exigențe unice față de acestea.

Crearea și acceptarea metodelor cadru de implementare a MP. Nu în ultimul rând, abordarea standardizată contribuie la identificarea metodelor cadru, aplicabile în diverse domenii, bazate pe principiul „ciclului de viață” al proiectelor. Metodele, după cum s-a anali-

zat anterior în cercetare, stau la baza unei metodologii generice de implementare a MP.

Aceste și alte precondiții au fost factorii determinanți ai apariției unei înțelegeri la nivel internațional de a merge pe calea sinergiei și a abordărilor unice în lucrul cu proiectele. Mai multe state precum Germania, Marea Britanie, SUA etc. au adoptat standarde naționale în domeniul MP.

Metodologia cadru de implementare a managementului de proiect

Metodologia ar fi totalitatea principiilor care ghidează practicile din proiect. Metodologie cadru, în contextul acestei cercetări, este examinată ca metodologia ce ar fi relativ universală și aplicabilă la diferite tipuri de proiecte, având o structură generică, care poate fi adaptată, repetată și conferă proiectului maximă sustenabilitate, reduce riscurile, ajustează structura proiectului pentru a evita risipa de resurse și a atinge performanțe maxime. Întreaga cercetare este centrată pe idea elaborării și testării unei metodologii generice de implementare a MP.

Prin urmare, metodologia stabilește de ce și cum se folosesc anumite metode și/sau instrumente. Sistematizarea metodelor facilitează definitivarea metodologiei. Ideea adaptării setului de instrumente și a principiilor după care acestea se utilizează stă la baza identificării unor metodologii generice. Setul de metode elaborat și testat poate fi replicat la necesitate în diferite proiecte, inclusiv în antreprenariat, cu ajustările de rigoare.

Valoarea adăugată a acestor judecăți constă în posibilitatea determinării legăturii dintre teorie și practică, grație analizei metodologiei folosite. Valorificarea mai multor opțiuni metodologice și înțelegerea specificului fiecărei orientări deschide un vast câmp pentru cercetare, permițând determinarea similitudinilor și diferențelor în abordarea modelelor și tehnicilor din cadrul unui sistem.

În cadrul MP, o metodologie poate fi, de asemenea, privită ca un proces care documentează o serie de măsuri și proceduri pentru realizarea cu succes a unui proiect. Aceste metodologii au diferit grad de dezvoltare în dependență de domeniile de implementare a proiectelor [11]. De exemplu, la o faza comparativ înaltă se află metodologia manage-

mentului de proiect în construcții, care este susținută de un sistem aparte de documente normative și metodologice. La faza incipientă se află metodologia proiectelor în domeniul cercetării-dezvoltării.

Metodologia de Implementare a Managementului de Proiect (MIMP) ar putea fi definită ca totalitatea principiilor, metodelor, standardelor (bunelor practici), proceselor, structurilor, care susțin implementarea și cuprind mediul intern și extern al proiectului. MIMP include partea de „hard” management și „soft” management asociat implementării, deci planurile, structurile și tehnicile se completează prin nuanțe mult mai subtile, care determină performanțe calitative de proiect și lucrul în echipă.

Această constatare relevă rolul mediului extern și al abilităților manageriale de tip „soft” (suplimentar celor tehnice). Ipoteza propusă se extinde dincolo de accepțiunea îngustată la o succesiune de faze și orice birocrăție procesuală asociată metodelor de implementare. Ambele aceste detalii sunt pe cât de importante, pe atât de neglijate în tratarea științifico-practică a metodologiilor MP în prezent în economia mondială.

Concluzii

Proiectele se realizează în diverse domenii, inclusiv în economie. Un detaliu de coeziune al tuturor proiectele este căutarea de soluții inovative pentru rezolvarea unei probleme sau schimbarea unei situații spre mai bine.

Fiind într-o strânsă corelație cu inovarea și trecând prin procese dinamice, proiectele necesită elaborarea și aplicarea unei metodologii pentru a putea fi realizate. Or, inovarea și dinamismul nu pot fi asociate cu abordări haotice și activități fără planuri și viziuni în mediul antreprenorial. De altfel ca și în afaceri, sunt cazuri când spiritul antreprenorial generează suficientă energie și intuiție pentru a obține beneficii, fără a avea o activitate bine structurată sau cunoștințe specializate în domeniu. În Republica Moldova, mulți dintre cei care se lansează în afaceri se conduc de această miză aplicând tactica „learning by doing” (a învăța din mers). În cazul activității prin proiecte acest scenariu nu este fezabil pe perioadă medie și lungă. Gradul înalt al avansării instrumentelor (diagrame, grafice, tabele), metodelor, șabloanelor, aplicațiilor software și a vocabularului specializat impune implementarea MP prin

prisma metodologiei argumentate teoretic și practic. Această necesitate este și mai resimțită în lucrul cu Asistența Oficială pentru Dezvoltare sau partenerii străini, iar perspectiva integrării europene nu lasă nici un dubiu în răspunsul la întrebarea dacă MP trebuie tratat profesionist, iar proiectele implementate prin recurgere la metodologie specializată.

Referințe bibliografice

1. Гроссу А. Методология внедрения проектов с невозвратным финансированием. В: Сб. Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції „Економіка і управління: проблеми науки та практики”. ISBN 9789669739209. Україна, 2013, стр. 79-81.
2. Carayannis E. G., Kwak Y.H., Anbari F. T. The Story of Managing Projects. Westport: Greenwood Publishing Group, 2005. ISBN 1567205062. p.1-10.
3. Snyder J.R. Modern Project Management: How Did We Get Here - Where Do We Go. Project Management Journal, Vol XVIII, No 1, March 1987, p 28-29.
4. Kerzner H. D. In Search of Excellence in Project Management: Successful Practices in High Performance Organizations. New York: Wiley, 1998. ISBN 0471293113. 12 p.
5. Kerzner H. D. Project management: a systems approach to planning, scheduling, and controlling. 11 ed. New York: Wiley, 2013. ISBN 9781118022276. p. 2.
6. Young T. C.H.R.2144 - Program Management Improvement and Accountability Act of 2015. 114th Congress (2015-2016), [R-IN-9] (Introduced 04/30/2015), <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-bill/2144/text> (citat 12.04.2016).
7. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 21.07.2001, ISSN 19770782, L 197, p.135-142.
8. *Programul Operațional Dezvoltarea Capacității Administrative din România* <http://www.fonduriadministratie.ro/legislatie-comunitara/> (citat în 1.04.2016).
9. Project Management Institute Today, June 2015 issue, p. 4.
10. Comunitatea Management de Proiect din România <http://www.pmcommunity.ro/2015/01/cati-certificati-pmp-mai-sunt-inregistrati-in-romania/> (citat în 2.04.2016).
11. Grossu A. Abordări privind metodologia de implementare a proiectelor cu finanțare nerambursabilă. Conferința Tehnico - Științifică a Studenților și Doctoranzilor UTM. Chișinău, 2014, p.192-194.

FACTORII CARE INFLUENȚEAZĂ PRACTICILE DE COMERȚ ȘI INVESTIȚII ÎN MEDIU

Ibrahim Mustafa SHARFELDIN,
Mohammedelkhatim, Qatar

Rezumat

Activitățile internaționale de afaceri sunt influențate de mediul de afaceri în care se desfășoară operațiunile. Mediul de afaceri este format din factori politici, economici, sociali, tehnologici, juridici și de mediu. Metodele de analiză recunoscute ca SWOT și PESTLE sunt folosite pentru a identifica impactul acestor forțe asupra operațiunilor de afaceri. Alți factori care nu sunt incluși în SWOT și PESTLE, cum ar fi concurența, furnizorii și consumatorii afectează, de asemenea, întreprinderile de afaceri. Obiectivele acestei lucrări sunt de a demonstra componentele acestor factori și modul în care aceste forțe pot influența operațiunile internaționale de afaceri.

Cuvinte-cheie: *mediul de afaceri, metode de analiză SWOT și PESTLE, forțele politice, economice, sociale, tehnologice, juridice și de mediu, mediu competitiv, furnizori și consumatori*

FACTORS AFFECTING TRADE AND INVESTMENT ENVIRONMENT PRACTICES

Abstract

International business activities are influenced by the business environment where the operations are conducted. Business environment consists of political, economic, social, technological, legal and environmental factors. Recognized analysis methods as SWOT and PESTLE are used to identify the impact of these forces on business operations. Other factors which are not included in SWOT and PESTLE such as competitive, suppliers and consumers also affect business undertakings. The aims of this work are to demonstrate components these factors and how can these forces impact international business operations.

Keywords: *Business environment, SWOT and PESTLE analysis methods, political, economic, social, technological, legal and environmental forces, competitive environment, suppliers and customers factors*

The political factors or political environment influence all aspects of life in a country. The forces of political environment affect most if not all international business operations. Firms generally operate within home country, host country and international political environments. Political stability represents one of the most important components of political environments. Corporates tend to initiate activities to increase its profits in countries with a stable political environment and also to avoid any losses as much as possible. When assessing markets, firms consider areas with a secure political stable environments. Similarly, corporates tend to avoid setting off activities in politically insecure regions where violence acts and conflicts occur frequently and disrupt production. Beside availability of natural resources, stable political systems represents a determinant factor and stimulate foreign direct investment [1, p.65].

The political factors play also an essential role in mapping countries' ideologies and tendencies, thus affecting nations' economic policies and plans. Furthermore, joining certain unions such as the European Union (EU) binds states to abide by the union's policies and regulations, so firms have to take into consideration these conventions and their implications on international business operations. The political transformation in central and east Europe accompanied by changes of political environments led to transformation in ideologies. The alteration in ideologies assisted in the admission of some of the former republics of Soviet Union and Republics of former Yugoslavia into the European Union. These new states became obliged to adhere to the EU policies and regulations. Conditions set by the EU for annexing states from central and east Europe to its membership have impacts on areas such as economic policies [2, p.757].

Political factor is a major player in the field of international business. International businesses seek valid political environments in the markets where they intend to operate. Regimes' adoption of certain political positions as supporting opposition groups may entail dissatisfaction of other governments. Consequently, countries begin introducing sanctions imposed against other states. These sanctions undoubtedly affect significantly the international business activities and operations. The embargos imposed by some regimes against certain countries resulted in considerable losses during last decades.

Firms were not allowed to invest in some place where they have some advantage and where markets are favorable. Studies showed that Russian bans on EU agricultural and food products may have major effects on EU producers [3, p.112].

Government generally introduce rules and regulations to organize all aspects of life. These procedures are also meant to arrange many activities including but not limited to economic and business activities. They may take forms of accession into a specific union such as WTO and GAAT. Although joining such unions may entail some commitments and obligations. Yet, it has positive impacts on national economic development and international business expansion. Membership of such unions grants business with certain privileges to stimulate international business activities in certain countries. While there are some critics on WTO activities, some states want to join the organization as its impact on promoting international trade is indicated in a clear manner. Evidences showed that China's WTO accession is beneficial not China only, but also advantageous to other countries. [4, p.40] .

When political relations between certain countries are extraordinary such as between China and Sudan, political environment tends to be encouraging, thus governments, for mutual benefits, attempt to stimulate international business activities through introducing incentives on taxes and customs. Definitely, directions issued to reduce the amount of taxes imposed on national or international business would be beneficial to the country and for the expansion of international business activities. Such a step obviously encourage local business to expand activities through joining international business partners. It also inspire businesses to expand activities in a form of launching joint-ventures with local government and/ or firms. Greater Nile Petroleum Operation Company (GNPOC) joint venture established on 1996 and located in Sudan remains the largest overseas oil investment of China National Petroleum Corporation (CNPC) [5, p.470].

Political factors may likewise stimulate international business activities through introducing regulations granting free movement of individuals either within a certain political agreement framework such as the Schengen agreement between the EU states and EU associates like Kingdom of Norway and Republic of Moldova. The accord may also be

agreed upon between states allowing nationals from other countries free movement such as between the USA and some Asian countries. Such agreements facilitate the movements of businesses, allowing them in the first place to visit different countries, seek different business opportunities and meet business partners without suffering visa procedures burdens. The signature of the Schengen agreement had an important impact on the Czech citizens as it eased the free movement of businesses, goods, services and capital [6, p.4].

Economic factors or economic environments are considered among the most influential factors in international business. Firms generally operate in home country, host country and international economic environments. Economic factors comprise governmental economic systems and policies. Governments attempt to maximize use of available resources and to minimize any losses as much as possible. Economic policies are adopted in the first place based on country's potentials and resources. Within their decisions, governments tend to choose and apply economic policies that are beneficial to the country and its nationals. Economic factors affect individual and society welfare. Individuals and societies choices and decisions related to nutrition and treatment depends on economic factors. What's more, researches raised awareness of the association between economic factors and subjective well-being [7, p.95].

The economic factors consist also of forces that contribute to a country's attractiveness for foreign businesses. Governments usually issue acts to develop its economy. These acts sometimes take forms of initiating researches to allocate resources and to seek suitable ways for extracting them in order to reinforce its economy. Likewise researches are conducted to maximize the use of available resources and allocate alternative means. They are also directed to control the economic development and to avoid any inflation and recession. Governments usually establish economic researches centers to follow up new trends and tendencies on economic operations worldwide. Governments' concern with economic researches reflects their intentions aimed at encouraging international business activities. Governments engage into research partnerships with firms for both partners' benefits and profits[8, p.583].

Economic factors include as well demand and supply aspects. Government economic decisions related to fiscal and monetary policies have enormous impact on most if not all aspects of human life. Governments introduce some fiscal policies such as reducing tax rates and increasing public spending to encourage international business investments. They also stimulate international business savings by choosing proper monetary policies. Through central banks, governments can determine the size and rate of money supply and interest rates. These decisions affect the disposable income and accordingly purchase decisions. Alteration in sales and purchases decisions influence similarly demand and supply and affect consequently international business activities. The change in demand and supply rates caused by governments' economic policies unquestionably impacts international business activities and operations [9, p.460].

Financial system is one of the most important components of the economic factors. Financial system consists of financial institutions such as commercial banks and investment bankers. When governments want to stimulate international business activities, they must promote a reliable financial institutions as international business activities relies heavily on banks. Modern banking systems with flexible transaction procedures encourage international business operations profoundly. Governments can support the banking sector through suitable assistance programs. The assistance programs can include but would not be limited to offering some privileges and incentives such as exemptions from certain tariffs. Moreover, the assistance may take a form of logistical assistance. Governments have to encourage intermediaries such as banks because they assemble clients and risks and provide the products at low cost [10, p.149].

Economic Growth Rate is a major element in assessing the economic environment. Economic growth rate is a measure of the change rate which a nation's Gross Domestic Product (GDP) goes through from one year to another. GDP is the market value of all the goods and services that a country produce in a specific period of time. The GDP growth rate measures how fast the economy is growing. Economic growth rate provides insight into the general trend and degree of growth of the economy. GDP demonstrate whether the economic environment of a country is encouraging for investment or

not. Therefore, states consider thoughtful policies to increase the economic growth rate so as to attract investors. Foreign investments has similarly a significant impact on the increase and decrease of economic growth rate. Researchers advocate that comprehensive policies boost economic growth and appeal to foreign investment [11, p.4].

The economic factors include also the labor cost in a specific country. Human resources is a very important component in production and other international business activities. The recruitment of labor is a challenging process that entails many acts and regulations organizing the employment procedures. Businesses tried to reduce costs and specifically labor-related costs through reducing wages. This process however was problematic as modification in work laws has to be ratified by legislative bodies representing people and any decision against people' interest would not be approved without difficulty. Businesses thus attempted to seek for alternatives such as finding cheap labor markets as in East and South-east Asia. Many business established plants in these areas as labor cost were low. The Chinese low labor costs attracted many Korean auto parts company seeking to exploit lower-cost labor market [12, p.178].

Social environment refers to a society's beliefs, customs, practices and behaviors. It comprises aspects such as lifestyles, education level, family size and structure. Lifestyle includes elements like fashion and trends. Social factors include other elements such as health consciousness, population growth rate, attitudes toward imported products and services and toward customer service and product quality. Now communities are more multicultural, meaning they are made up of different races and religions, often with diverse traditions and costumes. Social factors impose considerable challenges on business as they frequently changes. Thus, firms have to adopt a flexible production strategies to adjust to changes in social factors that may entail change of firms' operation and shape of certain international business activities. Transformation in trends and tendencies affect the demand and supply of certain products [13, p.31].

Social factors have the same weight as other factors, but its elements are much more significant. International business success and failure rely heavily on the importance attached to the social environ-

ment forces. Society is an important component because it reflects communities' life patterns. At the present time, societies became multicultural because of the increasing work opportunities worldwide, thus firms have to take a special consideration of the specificity of the society where it is working. The education level in a society determine many aspects related to peoples' choices and preferences. In societies where education levels are high, peoples consider mostly product quality and customer service aspects. They also take into account alternative availability and product life span. Education affect decisions related to the type of service, choice of service provider and quality requirement [14, p.74].

Social factors are important for the business success but similarly they can lead to the business failure. Social factors affect sales and purchases decisions significantly. Businesses need to take into account the possibility of selling some products in certain countries. Firms also need to know the target society preferences as these elements influence peoples' purchase decisions. It is a very important in proper marketing to conduct research in the market where the firm wants to exhibit its goods and services. The marketing department of a business needs to take into account the characteristic of the consumer groups it is targeting to help increase a product's appeal to those potential buyers. Health awareness and consciousness as well as safety are important in certain societies. Consumers perception about the safety associated with new technologies can undesirably impact their choice and purchase decisions [15, p.171].

Cultural factors are closely related to social factors as they reflect the culture of the society. They refers to a system of thoughts and behaviors shared by a group of people. They also denote certain features in people's life meaning their beliefs, values, traditions and customs. Cultural environment includes aesthetics, attitudes, language, religion and Color codes and meanings that characterize each society. When businesses want to assess markets they must consider the cultural specificity in different places. They need also to be familiar with the cultural dimension to meet consumers' needs. It is very important to consider cultural forces while creating and implementing production and marketing strategies of a firm. Businesses have to understand the cultural sensitivity meaning what business is

acceptable and what is unacceptable for trade in certain nation states. Sale of alcoholic beverages is prohibited in Islamic countries [16, p.119].

The development occurred in most aspects of life had tremendous impacts in peoples' ways of thinking and their behaviors. Formerly, the scarcity of transport and communication means undermined contact between nations. Currently, the abundance of communication and transport means facilitated contact between peoples. This transformation in life eased some aspects such as allocating new markets. Nevertheless, some aspects of culture imposed certain challenges on firms. Language and dialect have certain important specificities. Words and gesture may mean something in one language but they can have different meanings in other languages. When dealing with different languages, communication barriers may appear and can cause misinterpretation. Firms that rely on sharing practices between international subsidiaries must consider carefully national culture and language barriers as well as their implications [17, p. 24].

Cultural environment include society beliefs and values. Each society has its traditions and customs especially when it comes to dress sense and clothes fashion. The huge development of transport and communication facilitated contacts between peoples everywhere. The pace of change in humans' life changed greatly during the twenty and twenty first centuries. The accelerated change in almost all aspects of life resulted in a similar progress in peoples' personalities. Before, societies consider certain dress types for different events and people must respect these dress codes. Now, peoples adopted new thoughts and rely on science and logic more than traditions and customs as societies became mixed. This development imposes certain challenges on firms as they have to consider the acceptable dress code in the markets where they want to start activities, since in some states local beliefs and laws govern dress code [18, p.78].

Technological factors played a crucial role in all aspects of life. Technology can be defined as the application of knowledge to allows people exploit available resources so as to develop the world where they live. It can also be defined as the skills required to convert inputs to outputs so as to complete a particular task. Technological factors include the production factors such as machines and materials

used to extract raw materials and to produce goods and services. The introduction of machine made great developments in peoples' life. Production efficiency is a significant aspect in the technological environment. Effective production of goods and services encourage international business activities as it ensures profits for businesses through effective use of resources and quality for costumers. Production efficiency demonstrates commodities production process and makes sure that production costs are minimized [19, p.89].

Technology has an enormous role in the development of business worldwide. It allows businesses to create a competitive advantage; businesses now can produce products faster and with better quality through the right technology. The production of computers and its programs and applications has positive direct and indirect influences on the progress of businesses. Knowledge management serve in ensuring that data and information is collected and stored in an effective and efficient way so that members of the organization can find and use the necessary information. The introduction of computers in information management systems industry avail a considerable chance for data processing into useful information and information easy retrieval when needed. A well-made information management system helps in organizing the contents in logical way and assist the organization in meeting its legal responsibilities [20, p.92].

Technology brought easiness for people. Currently people prefers to avoid time consuming activities as time became tight and the size of peoples' priorities increased considerably. Technological factors include elements such as communication which very important for business transactions. Aspects such as contact between people, hotel reservation and on-line purchase of transport tickets are now available through applications installed in smart phones which brought easiness and luxury to life. Communication corporates made enormous efforts to adopt technology-based communication and to expand their network coverage. They improved the services provided to costumers so as to keep their position in the market since competition in the market of communication became very significant. Computer based communication enables consumers to access a massive amount of accurate information worldwide [21, p.360].

The legal factors refer to the laws that governments issue to organize certain processes. As business became an essential activity in life, governments sought to issue regulations to organize the business activities and the relationship between the business and the customer. Legal factors as well relate to directives governing how businesses behave in relation to other businesses. The government legislations under which a domestic and foreign firms operate are quite important aspects in international business. Every country in the world has its own legal system and regional laws. Firms operating within a specific country have to abide by these laws as long as they continues to operate there. Before starting a business, it is important to be acquainted with regional laws to determine whether and how they can affect business activities. Businesses need to know the regulations governing product manufacturing and marketing [22, p.2].

The legal environment plays a very decisive role in determining the success of any businesses. Governments impose some laws to encourage hiring local labor and to protect their rights as well as to promote their knowledge and skills. Businesses have to take into account that conducting business activities in any country is subject to many laws such as employment law. This act consists of numerous articles related to wages and working hours and are meant to protect workforces from exploitation. Some articles are linked to workers health and well-being as well as compensation in cases of work injuries. Thus, significant importance is attached to employees health and safety. Corporate are often obliged to include in contracts medical insurance to the employees and their families. Establishments are responsible for health and safety regulations and are required to frame a plan to realize health and safety in workplace. [23, p.7].

Governments impose certain requirements in forms of laws to allow conducting business. These acts are enforced on local and international firms with some exemptions given to both businesses in certain cases. Although these acts may be considered by some firms as obstacles to their activities development, nevertheless they are meant to stimulate trade and investment. Firms commitment to the local rules is very important. Corporates are requires to present authentic accounts, documents and reports. When enforcing laws, firms may face lots of problems in cases of lack of commitment to anticor-

ruption laws especially regulations related to bribery, fraud and customs and tax evasion. Consequences may even include penalties such as fines payment. Furthermore, punishment may include firm's liquidation and asset's confiscation. Rule of law is important to create a favorable climate to domestic and foreign investment [24, p.6].

The environmental factors include natural resources, weather and climate aspects which may influence industries such as farming and food production. The general development in many aspects of life coincides with a similar progress in extraction of natural resources like coal, petrol and other resources. The extraction of these resources to use them as final products such as gold or as energy sources such as petrol and nuclear energies certainly harmed the environment. Moreover, the forests elimination conducted in many parts of the world mainly for urban expansion and for other purposes such as energy sources certainly undermined the environment. The climate change and the global warming phenomenon are certainly caused by resources extraction, energy production and urban extension activities. Through contaminating water, soil and air and depletion of natural resources business damage the environment [25, p.369].

Taking into consideration the environmental factors and the necessity of their protection, people began to initiate solutions to protect the environment. The trends to protect the environment yielded in conferences that are meant to shed light on the risks facing life on earth resulted from humans and non-human activities. These forums set some recommendations to reduce the risks and to seek new friendly-environment energies sources. To achieve tangible results some countries issued certain regulations to be implemented. Some laws were introduced to reduce the use of traditional energy sources while other acts included recommendations for business to make use of natural energy sources such as solar and wind energies. The growing awareness to climate change influenced the way in which firms operate and their products. Through using efficient production processes, firms reduced their products environmental impact [26, p.200].

Although the rules set to protect the environment are considered by some parties as obstacles to the business activities and opera-

tions, but their implementation to protect earth is vital. Businesses often consider profitability as a priority with little attention paid to the activities conducted to increase production and profits as well as their implications. The use of chemical elements on the agricultural and industrial production is seen by corporates as a mean of making maximum use of resources, but it has side effects on human health. The use of such substances harms employees health and cause different cancer and other sickness cases. As a consequence, firms must place human health as a priority and to consider the importance of workforce health and its implications in the production and profits. Firms assessing employees' health strategies will find that employees' reduced productivity is linked to their poor health [27, p.427].

Although competitive factors are not mentioned among the SWOT and PESTLE analysis elements, nevertheless they have a considerable importance in international business activities and operations. Competition in business refers to the rivalry between firms selling similar goods and services to achieve profits. Competitive factors comprise the number and size of competitors in a specific market and the degree of interdependence within the industry. They embrace also suppliers and customers as well as their influences in the business processes and activities. They include as well aspects such as prices, qualities and delivery time. These forces exit in the domestic and foreign markets. Firms are required to adopt fast strategies to forecast changes in these factors so as to keep their positions in the market. Corporates need to identify the correct market, the main players in these markets and how they can influence business [28, p.100].

Suppliers are significant competitive factors as they exercise enormous influence in international business operations. Supplier refers to the individual and/ or the corporate which provide firms with raw materials to be processed or with finished products to be sold. Supplier may influence international business activities in many ways. Providing raw materials or finished product with good price and quality certainly encourage production and selling activities. Delivering materials and products to producers and sellers in time also inspire businesses. However suppliers themselves are bound by government regulations concerning prices and quality. This obligation certainly impact the relation

between suppliers and producers and/ or vendors. Businesses have to screen the market to find reliable suppliers and the good prices qualities. Studies connected to bribery phenomenon necessitate examination of the behaviors of suppliers [29, p.1417].

Customer is a major competitive force since he/ she plays a substantial role in national and international business activities. Customers denote wholesaler, retailer and consumer. They are all involved in the purchase and sale processes and as such they tend to make rational decisions linked to their preferences and choices. They seek to get good prices and qualities as options increased significantly in the recent decades because of the widespread of commodities and services in the markets. Corporate need to scan and evaluate the financial and economic forces such as the purchasing power of the customers to decide on the amount of goods and services to be supplied in the market. They are also required to conduct continuous research to learn new tendencies and trends in the markets. A business dedicated to learning, strives for understanding its environment including competitors, customers and emerging technology [30, p.522].

Bibliography

1. Asiedu, Elizabeth. "Foreign direct investment in Africa: The role of natural resources, market size, government policy, institutions and political instability." *The World Economy* 29.1 (2006): 63-77, 65p.
2. Vătăman. Dan. The Challenges of the Next European Union Enlargement, *Challenges of the Knowledge Society Journal*. 2011;1(-): 747-757, 757 p.
3. Drăgoi. ANDREEA, Bâlgăr. CRISTINA. The Common Agricultural Policy Role in Addressing External Shocks- The Case of Russian Import Ban, *Global Economic Observer*. 2015;3(1):108-117, 112 p.
4. Wang, Zhi. "The impact of China's WTO accession on patterns of world trade." *Journal of Policy Modeling* 25.1 (2003): 1-41, 40p.
5. Tull, Denis M. "China's engagement in Africa: Scope, significance and consequences." *The Journal of Modern African Studies* 44.03 (2006): 459-479, 470p.
6. Pána, Lubomír. "The Impact of Integration of the Czech Republic into Schengen." *Proceedings of 8th International Conference «Economic Integration, Competition and Cooperation*. 2011, 4p.

7. Dolan, Paul, Tessa Peasgood, and Mathew White. "Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being." *Journal of economic psychology* 29.1 (2008): 94-122, 95p.
8. Hagedoorn, John, Albert N. Link, and Nicholas S. Vonortas. "Research partnerships." *Research Policy* 29.4 (2000): 567-586, 583p.
9. Arestis, Philip, and Malcolm Sawyer. "On the effectiveness of monetary policy and of fiscal policy." *Review of Social Economy* 62.4 (2004): 441-463, 460p.
10. Mahul, Olivier, and Charles J. Stutley. *Government support to agricultural insurance: challenges and options for developing countries*. World Bank Publications, 2010, 149p.
11. Carkovic, Maria V., and Ross Levine. "Does foreign direct investment accelerate economic growth?." U of Minnesota Department of Finance Working Paper (2002), p4.
12. Sturgeon, Timothy, and Richard K. Lester. "The new global supply-base: new challenges for local suppliers in East Asia." *Global production networking and technological change in East Asia* (2004): 35-87, 178p.
13. Bekkers, Frank, et al. *The Global Resource Nexus: IMPACT ON SUSTAINABLE SECURITY OF SUPPLY OF AGRI-FOOD IMPORTS FOR THE NETHERLANDS*. The Hague Centre for Strategic Studies, 2014, 31p.
14. Rao, K. Rama Moahana. *Services marketing*. Pearson Education India. 2004, 74p.
15. Watson, Ronald Ross, Victor R. Preedy, and Sherma Zibadi. *Chocolate in health and nutrition*. London, UK: Humana Press, 2013, 171p.
16. Bonilla-Chacín, María Eugenia. *Promoting healthy living in Latin America and the Caribbean: governance of multisectoral activities to prevent risk factors for noncommunicable diseases*. World Bank Publications, 2013, 119p.
17. Riege, Andreas. "Three-dozen knowledge-sharing barriers managers must consider." *Journal of knowledge management* 9.3 (2005): 18-35, 24p.
18. Boyle, Kevin and Sheen, Juliet. *Freedom of Religion and Belief: A World Report*, Routledge, 2013, 78p.
19. Tilton, John E., and Juan Ignacio Guzmán. *Mineral Economics and Policy*. Routledge, 2016, 89p.
20. Younge, A., C. F. Van Niekerk, and S. Mogotlane. "Jutas Manual of Nursing Volume 1." (2004), 92p.

21. Leung, Kwok, et al. "Culture and international business: Recent advances and their implications for future research." *Journal of International Business Studies* (2005): 357-378, 360p.
22. Cross, Frank, and Roger Miller. *The Legal Environment of Business: Text and Cases: Ethical, Regulatory, Global, and Corporate Issues*. Cengage Learning, 2011, 2p.
23. Levy, Barry S., ed. *Preventing occupational disease and injury*. American Public Health Association, 2005, 7p.
24. Lawal, Gbenga. "Corruption and development in Africa: challenges for political and economic change." *Humanity and social sciences Journal* 2.1 (2007): 1-7, 6p.
25. Kurukulasuriya, Lal, and Nicholas A. Robinson, eds. *Training manual on international environmental law*. UNEP/Earthprint, 2006, 369p.
26. Taticchi, Paolo, Paolo Carbone, and Vito Albino. *Corporate sustainability*. Berlin, Germany: Springer, 2013, 200p.
27. Loeppke, Ronald, et al. "Health and productivity as a business strategy: a multiemployer study." *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 51.4 (2009): 411-428, 427p.
28. Fogel, Daniel S. *Strategic Sustainability: A Natural Environmental Lens on Organizations and Management*. Routledge, 2016, 100p.
29. Martin, Kelly D., et al. "Deciding to bribe: A cross-level analysis of firm and home country influences on bribery activity." *Academy of Management Journal* 50.6 (2007): 1401-1422, 1417p.
30. Calantone, Roger J., S. Tamer Cavusgil, and Yushan Zhao. "Learning orientation, firm innovation capability, and firm performance." *Industrial marketing management* 31.6 (2002): 515-524, 522p.

EFECTE POSIBILE ALE LUI BASEL III CU PRIVIRE LA SISTEMUL BANCAR DIN TURCIA

Salih KAYA,

*doctor, profesor, Universitatea Mediterană, Școala de Business din
Montenegro (Karadag), Universitatea din Ancara, Turcia*

Rezumat

Acest articol analizează Basel II - Basel III și sistemul bancar din Turcia, împreună cu evoluțiile economice din Turcia. Standard & Poor joacă un rol important în rating, de aceea considerăm că ar trebui să fie luate în considerare în mod serios, deoarece băncile din întreaga lume trebuie să respecte liniile directoare Basel. Beneficiile sunt imense, dar provocările sunt multe: respectarea multi-jurisdicțională, riscuri multiple, abordări multiple, testarea de stres, business intelligence, transparență, scalabilitate, auditabilitate, date, resurse și lista poate continua ...

Cuvinte-cheie: *adecvarea capitalului, BICRA Scorul, Basel II, III, credit ponderat la risc, bănci, Banca Centrală și evaluări*

BASEL III'S POSSIBLE AFFECTS ON TURKISH BANKING SYSTEM

Abstract

This essay examines the Basel II - BASEL III and Turkish Banking System together with the economic developments in Turkey. And, The Standard & Poor plays an important role in ratings so I thought it should be taken into consideration seriously. As Banks across the globe need to comply with Basel guidelines. The benefits are huge but the challenges are many: multi-jurisdictional compliance, multiple risks, multiple approaches, stress testing, business intelligence, transparency, scalability, auditability, data, resources and the list goes on...

Keywords: *Capital adequacy, BICRA Score, Basel II, III, risk-weighted credit, Banks, Central Bank and ratings*

INTRODUCTION

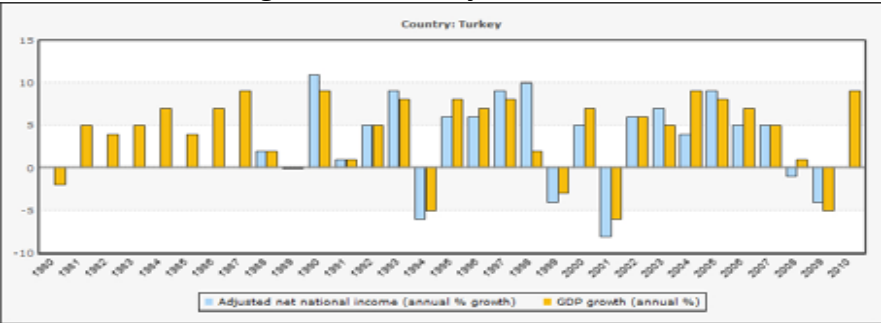
The Turkish banking system entered a new phase in July 2012 when it finalized its adoption of Basel II, the Basel Committee on Banking Supervision's regulations. It was the 22nd out of 27 Basel member countries to do so. In the interim statements as of Sept. 30

2014, banks have for the first time published their capital adequacy ratios (CARs) as per Basel II, which regulates how much capital a bank should set aside as a proportion of its assets.

Standard & Poor's Ratings Services believes this adds another link in the chain of developments that the Turkish banking regulator has accomplished since 2001. As well as implementing more stringent capital ratios, it has been believed the main benefits of Basel II will also be a more structured approach to capital management and stress testing, as embedded in the second pillar of the accord, as well as enhanced transparency, as stipulated under Pillar III.

While these are going on in Turkish Banking System, Turkey becomes one of the world's fastest growing economies (for 2015 expectation is about 3%, see table 1). This development affects the Banking system positively as well.

Table 1 GDP growth in Turkey, 1980-2010

***Salih KAYA**, Professor at ULIM (Faculty of Economic Sciences) & Teaching Staff at Montenegro Business School (Mediterranean University of Montenegro; <http://fps.unimediterranean.net/index.php/en/about-us-4/teaching>), ANKARA UNIVERSITY, Academic Staff, Head of Banking Department R. (sakaya44@gmail.com, salihkaya80@ankara.edu.tr).

OVERVIEW

It had been seen, just after S&P's grading evaluation of Turkish economy; "The recent report of the international ratings company indicates both countries' rates as 'BB+', however Turkey marks a negative outlook, against the positive outlook on Indonesia as policy trends have been worsening in Turkey but gradually improving in Indonesia. The long-term rating on Turkey has been stable in early 2014 as Indonesia was also stable in May 2015. The ratings of both countries shifted to different paths."

As an overview of Turkish Banking system, I do think that;

- 1- The Turkish banking industry's recent adoption of Basel II regulation will improve its risk governance.
- 2- The impact of the new regulation on banks' capital adequacy ratios has been limited by various adaptations of the rules by the Turkish regulator.
- 3- The banking system's average CAR was 16,5% on Sept. 30, 2012, which was comfortably above the 12% target minimum CAR set by the regulator.
- 4- The move to Basel II has no impact on S&P's ratings on Turkish banks because we use S&P's own methodology to assess banks' capital adequacies.
- 5- S&P doesn't expect that the forthcoming transition to Basel III will pose difficulties for banks given their currently supportive capital levels and composition.

Like many other countries, Turkey has used some discretion in implementing Basel II. Some of its adaptations have helped to minimize the impact of the migration to Basel II on banks' regulatory CARs, which measure a bank's capital as a percentage of its risk-weighted credit, market, and operational exposures. As a result, the banking system's average CAR remained at 16.5% on Sept. 30, 2012, unchanged from the ratio reported on June 30, 2012, before Basel II implementation. This is also comfortably above the 12% target minimum CAR set by Turkey's Banking Regulation

And Supervision Agency (BRSA). There are two chief reasons for this. First, and the most importantly, under Turkey's own version of Basel I, Turkish banks had already included operational risks (the risk of loss resulting from inadequate or failed internal processes, people and systems, or from external events) in their regulatory calculation of CAR as stipulated in Basel II ahead of the migration to the second Basel accord. This prevented what otherwise would be a more than 1.5 percentage-point decrease in the systemwide average CAR. Second, under its own version of Basel II, the BRSA has opted for zero risk-weighting for the foreign currency reserves held with the Central Bank of Turkey (CBT), which saved about one percentage point for the system as a whole. The CBT nevertheless opted for a much higher risk weight for longer term retail loans so as to curb banks' retail lending

appetites, which has negatively affected leading players in retail banking. Turkey's adoption of Basel II and its impact on banks' regulatory CARs, doesn't affect S&P's ratings on Turkish banks.

This is because S&P use their risk-adjusted capital framework (RACF) methodology to measure banks' capital adequacy rather than banks' reported regulatory ratios. The RACF, introduced in April 2009, aims to provide a globally consistent measure that is independent of variations in national regulations, Basel II methodologies, and banks' internal risk measurement systems (for further details see "Bank Capital Methodology And Assumptions," published Dec. 06, 2010, on RatingsDirect on the Global Credit Portal). According to S&P's methodology, the capitalization of large rated Turkish banks compares relatively well with international peers: S&P project RAC ratios of large rated Turkish banks will stay between 7,5% and 9,5% over the coming 12-18 months versus our estimated average RAC ratio for banks in the EU, which was 6.8% as of Sept. 30, 2011, or 7,4% for the largest 100 banks in the world we publicly rate (for further details see "Bank Ratings Incorporate Expectations For Improving Capital Assessments Globally," published on Feb. 29, 2012 on RatingsDirect).

Turkey's Basel II implementation comes at a time when banking systems around the world are already preparing for the third Basel accord (Basel III), which aims to further strengthen bank capital requirements and introduce more regulatory requirements on bank liquidity and bank leverage. S&P understands that the Turkish regulator has a plan in place for this, and aims to implement it in a timespan similar to the other 27 Basel members. Although it is uncertain when the BRSA will require its banks to meet the proposed capital standards, we don't anticipate that rated Turkish banks will experience material difficulty in transitioning to Basel III given the currently supportive levels and composition of their capital.

Basel II Should Foster Better Risk Governance

Turkish banks' implementation of Basel II will in our view increase the consistency of reported regulatory CARs with those of international peers to some extent. Prior to adapting to the new regulatory regime, reported CARs of Turkish banks were difficult to compare, even with countries' banking systems that also had Basel I in place. This is because, unlike other banking systems applying Basel I, the risk-

weighted assets (RWA) component in Turkish capital reporting also included capital charges for operational risks. For example, it included zero-risk weighting of sovereign exposures to OECD member countries, including Turkey as per requirements of the first Basel accord. Even with the implementation of Basel II, it has been believed some discrepancies remain in Turkish reporting of CARs as a result of national differences the country has built into the system.

Yet, aside from regulating banks' minimum capital requirements, we think the most positive aspect of Basel II over the longer term will come from the other two pillars of the accord, relating to an improved supervisory review process and enhanced disclosure to achieve more discipline in the market. S&P believes Basel II implementation will help the regulator foster a better risk governance culture in the sector. In particular, we think the requirement that banks perform a comprehensive review of their risk profiles as well as some stress testing before setting up their own capital target under the control of supervisors will positively affect risk profiles. We also understand that some rated Turkish banks have been working on IRB approaches and have been collecting internal operational loss data. Even if it takes some time for the regulator and Turkish banks to implement these advanced methodologies, the qualitative impact on enterprise risk management frameworks and internal capital adequacy assessments will be felt much earlier, in S&P's view. It has been also expected systemwide transparency to further improve when banks start publishing disclosures under Pillar III.

Operational Risk Reporting Has Minimized The Impact Of Basel II

The Turkish banking system has used some national discretion in its Basel II regulations that should in our view ease the transition to the new regulatory regime. First, Turkish banks face no extra burden arising from the operational risk component that is included in regulatory CARs under Basel II. This is because the Turkish system already included this component in its Basel I regulations, even though it was not a requirement of Basel I. According to the figures published by regulator BRSA, operational risk capital charges for the Turkish banking system amounted to Turkish lira (TRY)101 billion (\$56 billion) or about 10% of their total risk-weighted assets (RWA) as of June 2012. This compares with the

total amount of admissible capital of TRY171.2 billion as of the same date, corresponding to about 1,7 percentage points that was already included in regulatory CARs before the transition to Basel II. A second national variation that the BRSA built into its implementation of Basel II and that has provided some capital relief to banks under the new regulations was the decision to apply zero risk weightings on foreign currency reserves held with the central bank. On June 30, 2012, total reserves of Turkish banks held with the central bank amounted to TRY64 billion. Had the BRSA required banks to apply 100% risk weighting for these reserves (as is the case under core Basel II regulation and as is the case for the foreign currency debt of the Turkish treasury), regulatory CAR for the system would have dropped by about one percentage point. We note, though, that given that the systemwide CAR stood at 16,5% on Sept. 30, 2012, such a one-percentage-point decrease would only have brought the systemwide regulatory CAR down to 15.5%, which is still comfortably above BRSA's target ratio of 12%.

The BRSA did, however, opt to increase risk weights for the longer term portion of retail receivables. Accordingly, the risk-weight for general-purpose loans with more than one-year maturity and credit card receivables with more than six months maturity is determined as 150%. If the maturity of these two asset classes exceeds one year and two years, respectively, the risk weight increases to 200%. This rule to a large extent offsets the benefits from the zero risk weight on reserves held in foreign currency for those banks with businesses skewed more toward retail banking. We believe this demonstrates the regulator's commitment to curbing the increased risk appetite of banks in their retail lending.

New Regulatory Ratios Have No Rating Impact

Since April 2009, Standard & Poor's has used its own methodology for calculating banks' RAC ratios. Regulatory CARs imposed under the Basel accord would therefore only affect our assessment if we believed that a bank was close to breaching the minimum regulatory CAR required by the local authorities. When this is not the case, our assessment of capitalization is mostly based on our projected RAC ratio. This allows us to eliminate the discrepancies that reported regulatory CARs exhibit among banking systems across the world. The risk weights we employ to determine RAC ratios rely on our

Banking Industry Country Risk Assessment (BICRA) criteria (see "Banking Industry Country Risk Assessment Methodology And Assumptions," published Nov. 9, 2011). A BICRA signals the systemwide risk for individual financial institutions of operating in a particular banking industry. We assess that risk on a scale from '1' to '10', ranging from the lowest-risk banking industries (group 1) to the highest-risk banking industries (group 10). Accordingly, the risk weights for financial institutions are a function of BICRA scores. In the case of Turkey--which has a BICRA score in Group '5'--we put a risk weight of 47.5% on receivables of banks from other Turkish banks. In determining risk weights for the corporate sector and retail banking exposures, we look at the economic risk score--also on a scale from '1' to '10', which constitutes one component of the overall BICRA score. For these asset classes, our economic risk score of '6' therefore determines the risk weights when obligors are domiciled in Turkey. For example, a corporate risk exposure receives 161% risk weight as per our methodology, which is much higher than that recommended by Basel II's standardized approach (see table 2).

Table 2. Risk Weightings on Turkish Bank Capital Under S&P's RACF versus Turkey's Basel II Rules

%	S&P's RACF (for banks with BICRA economic risk score of '6')	Basel II As Per BRSA (standardized approach)
Foreign currency Turkish sovereign debt	79	100
Reserves held with the central bank in foreign currency	79	0
Local currency Turkish sovereign debt	47	0
Corporate receivables	161	100
SME retail	121	75
Unsecured retail receivables	121	75
Credit card receivables depending on the maturity	153	200
Prime residential mortgages	54	50

RACF--Risks-adjusted capital framework. **SME**--small and midsize enterprises. **BRSA**--Turkish Banking Regulation and Supervision Agency.

Large Rated Turkish Banks Are Adequately Capitalized

It has been seen that the S&P's project that the RAC ratios for the five large Turkish banks that their rate will remain between 7,5%-9,5% over the next 12-18 months. This compares relatively well with international peers (for further details see: "Despite Significant Progress, Capital Is Still A Rating Weakness For Large Global Banks," published Jan. 18, 2011).

S&P's projections are based on the following assumptions for these Turkish banks:

- Annual loan growth in the range of 15%-17% in 2012 and 2013;
- Stable net interest margins varying between 3,5%-4,0%; and
- A stable cost of risk, varying between 1.0% and 1.3%, as measured with the ratio of new loan-loss provisions to average customer loans.

A key factor supporting the capitalization of Turkish banks (İş Bankası, Ak Bank, Garanti Bankası) is their strong profitability, as demonstrated by a ratio of three-year-average core earnings to average assets of above 1.5% for the five rated banks between 2008 and 2011. When coupled with the banks' conservative dividend payout policies, this not only provides a strong buffer against expected losses, but also translates to a strong internal capital generation.

The resilience of earnings in the system was tested in 2009 when the Turkish economy experienced a sharp contraction. This led the cost of risk to surge above 3% for all rated banks. However, banks remained profitable in this period and recovered most of their losses in 2010 and 2011 when problem loan collections exceeded new nonperforming loan formation. For some banks, the cost of risk even fell into negative territory. Yet, following normalization in 2012, it has been increasing again to about 1,0%, which we project as a normal credit loss level in the benign part of the cycle.

The Next Challenge: Basel III

The deadlines set by the Basel Committee for new capital standards (see table 2) in Basel III are approaching and it has been understood that Turkey is working on a draft regulation. According to the latest progress report by the Basel Committee in October 2012, only eight of the 27 member jurisdictions have so far issued final

plans for Basel III regulations: Australia, China, Hong Kong, India, Japan, Saudi Arabia, Singapore, and Switzerland.

CONCLUSION

Although S&P's latest grading is "BB+" confirmed (on early October 2015) I would say that it has been estimated that it is too early commenting on the likely impact of the third Basel accord on Turkish banks, regarding the new liquidity standards--namely the liquidity coverage ratio and net stable funding ratio. Regarding new capital standards, however, S&P doesn't anticipate rated Turkish banks will experience any difficulty in meeting the requirements. This reflects the good quality of the banks' existing capital base, mostly composed of common equity and retained earnings. Furthermore, banks have limited exposure to the activities that are most affected by Basel III, such as trading books or insurance operations. The impact of Basel III implementation on Turkish banks' current double-digit Tier-1 capital ratios should therefore be moderate.

Bibliography

1. Akgüç Ö. (1992). "1991 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler", *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, No: 6/7, June/July.
2. Akgüç Ö. (1989). *Yüz Soruda Türkiye'de Bankacılık*, 2nd edition, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
3. Bilecen H. Kibis E.Y. E. (2012). Economic Growth and Democracy in Turkey.
4. Karagöz G. (2013). Standard & Poor's updated its BICRA Score on the Turkish Banking System.
5. Kaya S. (2014). How to Prepare Projects (for EU Funds Programmes), PCM, 4th Eddition, Ankara/TURKEY, (www.seckin.com.tr),
6. Kazgan G. (2004). *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, 2nd edition, Bilgi Üniversitesi Yayınları: 22, İstanbul.
7. Economic Research: Turkey: A Case Study In How External Forces Are Shaping Emerging Economies 28-Apr-2014.
Economic Research: Turkey: A Case Study In How External Forces Are Shaping Emerging Economies. View Analyst Contact Information Table of Contents Turkey's | HTML.
8. Credit FAQ: Has Turkey's External Adjustment Entered A New Phase? 22-Nov-2013 .Frequently Asked Questions How does Standard &

Poor's expect Turkey's current account deficit to evolve this year? We expect Turkey's current account deficit | HTML.

9. Preliminary Banking Industry Country Risk Assessments In 23 Countries 06-Jan-2011. and liquidity support during periods of market turmoil. Turkey The preliminary BICRA for Turkey is BICRA group 6 under the proposed criteria, the same | HTML.
10. Financial Institutions Ratings Europe; FIG Europe@standardandpoors.com
11. Oracle Financial Services Basel Regulatory Capital, visit www.oracle.com
12. <http://www.sondakika.com/haber/haber-standard-poor-s-turkey-s-credit-path-heading-town-7729481/>, October 2015.

MECANISMUL DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR ÎN ECONOMIA DIFERITOR ȚĂRI

Irina TOLMACIOVA,

doctor în științe economice, Tiraspol

Rezumat

Articolul prezintă și analizează condițiile și factorii care afectează atragerea investițiilor străine în economia diferitor țări pe factori, cum ar fi rata de referință a băncii centrale a unui stat separat. Rafinează ratele de bază ale băncilor centrale ale țărilor și regiunilor individuale pentru a evalua oportunități de creditare a investitorilor și dezvoltarea în continuare de afaceri. Lucrarea analizează ratele dobânzilor de creditare pentru țările dezvoltate și în curs de dezvoltare ale lumii. Se face referire la producția de condiții eficiente pentru investitori, pentru a forma un mecanism de garanții de stat pentru dezvoltarea afacerilor și atragerea investitorilor.

Cuvinte-cheie: investiții, împrumuturi, rata de profit, strategia, garanțiile de stat

MECHANISM OF ATTRACTION OF INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF VARIOUS COUNTRIES

Abstract

The article presents and analyzes the conditions and factors affecting the attraction of foreign investments into the economy of various countries on such factors as the reference rate of the central bank of a separate state. It refines base rates of central banks of individual countries and regions to assess investors' lending opportunities and further business development. The work analyzes the lending interest rates for developed and developing countries of the world. Reference is made to the production of effective conditions for investors to form a mechanism of state guarantees for business development and attract investors.

Keywords: investments, loans, the rate of profit, strategy, the state guarantees

МЕХАНИЗМ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКИ РАЗНЫХ СТРАН

Аннотация

Приведены и проанализированы условия и факторы, влияющие на привлечение иностранных инвестиций в экономики разных стран по такому фактору, как базисная ставка центрального банка отдельного государства. Уточнены базисные ставки центральных банков отдельных государств и регионов с целью оценки возможностей кредитования инвесторов и дальнейшего развития бизнеса. Проведен анализ процентных ставок кредитования по развитым и развивающимся странам мира. Предлагается обратить внимание на выработку действенных условий для инвесторов, сформировать механизм государственных гарантий для развития бизнеса и привлечения инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, кредитование, норма прибыли, стратегия, государственные гарантии

Сегодняшние реалии развития экономических процессов характеризуются нестабильностью и неоднозначностью. Это выражается в разных темпах прироста ВВП развитых и развивающихся стран. В 2015 году темп прироста ВВП составил в США – 2,6%, Европейском Союзе – 1,8%, Китае – 6,8%, Индии – 7,3%. Например, в Республике Молдова темп прироста ВВП за 2015 год это величина отрицательная, то есть минус 1,0%. [5]

Большинство экономистов и международные финансовые институты обозначают создавшуюся ситуацию как стагнацию, но наблюдаются определенные изменения в положительную сторону относительно глобального потока прямых иностранных инвестиций. Приведем темпы прироста прямых иностранных инвестиций за период 2008-2014 годы и прогноз на 2015 и 2016 годы (см. табл.1).

Таблица 1

Темпы прироста прямых иностранных инвестиций на период 2008-2016 гг., (в процентах)

№ п/п	Показатель	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 прогноз	2016 прогноз
1.	ПИИ	-20,4	-20,4	11,9	17,7	-10,3	4,6	-16,3	11,4	8,4

Источник: [2]

Тема движения, анализ и оценка прямых иностранных инвестиций достаточно описываемая и обсуждаемая. Значение прямых иностранных инвестиций неоспоримо для развития отдельных экономики и вместе взятых. В условиях интеграционного переплетения государств, национальные экономики еще больше нуждаются в дополнительных притоках денежных средств. Такая ситуация понятна и это связано с намерениями дальнейшего развития. Это требует движение инвестиций в экономики развитых стран, и поэтому проанализируем условия для их размещения.

Основываясь на учениях Кейнса можно подчеркнуть, что инвестиции устремляются в том направлении, где небольшие величины затрат на их размещение и больший процент получения прибыли. В предложенной модели равновесия, он указывает на то, что инвестиции складываются из затрат на увеличение средств производства, увеличение вкладов, затрат на покупку акций населением. Политика инвестиций отражается на смены фаз экономических циклов.[8] Значения темпов прироста из таблицы 1 подтверждают догму об активности инвестиционных процессов в мире в зависимости от стадии или фазы состояния мировой экономики. Если это кризисный период, то и активность инвесторов минимальна.

Небольшие затраты выражаются в стоимости источников финансирования по размещению капитала инвестора. Он может использовать как собственный, так и заемный капитал, привлеченный через коммерческие банки. Одним из обязательных элементов инвестиционного процесса является точная оценка затрат или стоимости капитала. Инвестор оценивает затраты или стоимость капитала. В случае если банк предлагает невысокий процент по кредитованию, который полностью устроит инвестора, то конечно, он оформит кредит и разместит как инвестиции. Тем более инвестиции имеют оборот на финансовых рынках мировой экономики, а финансовые рынки являются частью международных финансов.

Приходим к выводу, что процессы перетекания инвестиций в мировой экономике это часть финансовых взаимоотношений, возникающих в международных экономических отношении-

ях. Рассмотрим более подробно механизм возможности финансирования или предоставления инвестору кредитных ресурсов и постараемся ответить на вопрос, почему развитые экономики более инвестиционно привлекательны, чем другие страны.

Коммерческие банки – это финансовые институты, которые являются источником денежных средств для инвестора. Они формируют свою денежную ликвидную массу из нескольких источников: центральный банк государства, межбанковский рынок, денежные средства населения и юридических лиц на основе договора депозитного вклада. Из представленных источников интерес представляет центральный банк государства как последняя инстанция кредитования коммерческих банков под ставку рефинансирования или базисную ставку.

Анализируя диапазоны ставки рефинансирования по отдельным государствам и регионам, стоит отметить, что чем выше развитость экономики страны, тем ниже процентная ставка и тем дешевле денежные ресурсы.

В основном развитые экономики проводят политику «дешевых денег» с тем, чтобы привлекать не только внутренних инвесторов и тем самым развивать систему кредитования, но и особенно внешних. Указанная политика способствует развитию бизнеса, что оживляет экономику отдельного государства и в целом.

Напомним, инвестиции направляются в те экономики, где небольшие затраты по привлечению денежных ресурсов, но большая норма прибыли. Инвестор анализируя финансовые возможности сравнивает планируемую норму прибыли по размещению капитала и затраты, если первые больше и спред выше, чем в других случаях, то инвестор соответственно, разместит инвестиции именно при таких условиях. Инвестиции это тот инструмент для бизнесмена, который используется для получения прибыли и как можно выше по значению.

Укажем ставки рефинансирования по разным странам и регионам мира, они отличаются своими значениями, что подчеркивает уровень их экономического развития, (см. табл.1).

Таблица 1

Процентные ставки центральных банков мира по состоянию на 29 апреля 2016 года

№ п/п	Регион мира	Страна	Текущая процентная ставка, %	Дата следующего заседания в 2016 году
1.	Центральные банки мира	Резервный банк Австралии	2,0	3 мая
2.		Федеральный резерв США	0,5	15 июня
3.		Национальный банк Швейцарии	-0,75	16 июня
4.		Европейский Центральный банк	0,0	2 июня
5.		Банк Японии	-0,1	16 июня
6.		Центральный банк Новой Зеландии	2,25	8 июня
7.		Банк Канады	0,5	25 мая
8.		Банк Англии	0,5	12 мая
				Дата предыдущего заседания
9.	Южная Америка	Колумбия	6,5	19 марта 2016 г.
10.		Перу	4,25	11 февраля 2016 г.
11.		Бразилия	14,25	29 июля 2015 г.
12.		Чили	3,5	17 декабря 2015 г.
13.	Азиатско-тихоокеанский регион	Китай	4,35	23 октября 2015 г.
14.		Австралия	2,0	5 мая 2015 г.
15.		Индия	6,75	29 сентября 2015 г.
16.		Гонконг	0,5	17 декабря 2008 г.
17.		Республика Корея	1,5	11 июня 2015 г.
18.		Тайвань	1,875	1 июля 2011 г.
19.		Филиппины	3,5	25 октября 2012 г.
20.		Индонезия	6,75	17 марта 2016 г.
21.	Европа	Исландия	6,5	1 октября 2015 г.
22.		Румыния	1,75	1 июля 2015 г.
23.		Венгрия	1,05	26 апреля 2016 г.
24.		Дания	-0,75	5 февраля 2015 г.
25.		Швеция	-0,5	11 февраля 2016 г.
26.		Польша	1,5	4 марта 2015 г.
27.		Чехия	0,05	1 ноября 2012 г.
28.		Россия	11,0	31 июля 2015 г.
29.		Норвегия	0,5	17 марта 2016 г.

30.		Молдова	15,0	28 апреля 2016 г.
31.	Северная Америка	Мексика	3,75	17 февраля 2016 г.
32.	Африка	Египет	8,75	19 сентября 2013 г.
33.		Южная Африка	6,75	28 января 2016 г.
34.	Ближний Восток	Бахрейн	2,25	4 января 2010 г.
35.		Турция	7,5	24 февраля 2015 г.

Источник: [6]

Как видно из таблицы по ведущим экономикам мира проценты низкие, даже имеют место отрицательные процентные ставки, что подтверждает проведение этими государственной политики удешевление кредитных ресурсов. Соответственно увеличивается инвестиционная привлекательность экономик. Первая часть таблицы включает данные по ставкам центральных банков государств и ведущих в мировой экономике, можно обратить внимание на то, что нулевая ставка принята в Европейском центральном банке, отрицательные ставки в Швейцарии – 0,75% и Японии – 0,1%, федеральная резервная система США также продает свои ресурсы совершенно недорого. Отсюда следует, что развитые экономки создают очень льготные условия для привлечения иностранного капитала, создавая удобные и выгодные условия для бизнесмена. Конференция ООН по торговле и развитию (ЮНКТАД) характеризует структуру прямых иностранных инвестиций по развитым странам, на которые приходится 55% мирового объема притока ПИИ в 2015 году.[2]

В группе «Южная Америка» наименьшее значение показывает Чили – 3,5%, Перу – 4,25%, Колумбия – 6,5% и самая высокая базисная ставка у Бразилии – 14,25%. По следующей группе стран, относящихся к Азиатско-тихоокеанскому региону наименьшее значение показывает Гонконг – 0,5%, Республика Корея – 1,5%, Китай – 4,35%, Индия и Индонезия по 6,75%. В группе Европейских стран Дания и Швеция показывают отрицательные значения соответственно минус 0,75% и минус 0,5%, далее следует Чехия – 0,05%, Норвегия – 0,5%, Венгрия – 1,05%, Польша – 1,5%, Румыния – 1,75%, Испания – 6,5%, Россия – 11,0%, Молдова – 15,0%. В группе стран Северной Америки представлена Мексика со ставкой 3,75%, но в этот регион также

входит США и Канада со ставками по 0,5%. В группе африканских стран представлены Египет – 8,75%, Южная Африка – 6,75%. В группе ближневосточных стран представлены Бахрейн – 2,25% и Турция – 7,5%.

Страны с развивающейся экономикой – Бразилия, Россия, Китай, Индия, Южная Африка показывают значения ставки центрального банка от 4,35% у Китая до 14,25% в Бразилии. У Индии и Южной Африки по 6,75% годовых, а в России – 11,0%. Также можно сделать вывод, что экономики с развивающейся экономикой стараются проводить политику удешевления денежных ресурсов для инвестора, но не у всех это получается. В Республике Молдова базисная ставка равна 15,0%. Такие цифры достаточно высокие для кредитования денежными ресурсами. Причем диапазон по кредитованию коммерческими банками своих клиентов находится в значениях от 22,0% до 35,0%.[]

Группа семи (G7), международный клуб включает семь достаточно экономически развитых стран, и отметим ставки рефинансирования по ним: США и Канада – 0,5%, Великобритания, Франция, Италия и Германия – 0,5%, Япония – минус 0,1%. Диапазон ставок по кредитным ресурсам, предоставляемых клиентам имеет значения от 4,0% до 10,0%. Для инвестора, который намеревается привлечь денежные средства и разместить их в качестве определенных инвестиций выбор однозначен, где меньше стоимость ресурсов оттуда и будет привлекать – это развитые экономики. Инвестор размещая денежные средства планирует получить определенный процент нормы прибыли, который однозначно будет больше процентной ставки по кредиту, в противном случае ему невыгодно привлекать кредитные ресурсы.

Однако в такой ситуации возникает вопрос, почему базисные ставки имеют высокие значения в развивающихся странах, превышающие значения развитых стран до 15 раз. Необходимо в рамках этого анализа рассмотреть и уточнить уровень инфляции. Процентная ставка коммерческого банка на кредитные ресурсы складывается из стоимости привлеченных денежных средств от центрального банка по ставке рефинансирования и в обязательном порядке учитывается уровень инфляции, которая

обесценивает покупательную способность денежных средств. Учет инфляции обеспечивает для банка подсчет реальной ставки на кредитные ресурсы. Банки вынуждены учитывать инфляцию иначе они получают инфляционные потери, что отрицательно будет сказываться на их деятельности. За 2015 год уровень инфляции в США составил 0,73%, что выше чем ставка резерва, то есть в данном случае денежные средства еще становятся дешевле, обесцениваются, но Федеральная система принимает такое решение для экономического стимулирования развития экономики. В Европе наблюдается практически такая же картина, уровень инфляции за 2015 год составил 0,17% при ставе Европейского центрального банка в 0,0%. Отсюда следует, что развитые страны проводят не только политику «дешевых денег», но и тщательным образом регулируют и сдерживают инфляционные процессы.

В Республике Молдова уровень инфляции за 2015 год составил 13,6%, к этому значению прибавим еще значение базисной ставки 15,0% и минимальные затраты коммерческого банка по кредитованию клиентов, в том числе и инвесторов получится 28,6%.[4] Это очень высокий уровень затрат для инвестора, он конечно буде инвестировать и привлекать в тех странах, где перечисленные показатели меньше в разы.

В целом формируется вывод, что в неоднозначной экономической ситуации в мире активизируются риски реализации развития бизнеса.

В современных экономических условиях развитые страны стабильно обеспечивают приток инвестиций за счет внедрения комплекса мер по привлечению инвесторов.

Развивающиеся страны не способны в полной мере конкурировать с развитыми экономиками в том числе, например, центральные банки пока не в состоянии снижать базисные ставки и удерживать инфляционные процессы на низком уровне. Необходимо отметить и серьезный подход к участию государства в привлечении иностранных инвестиций. Инвестиционную привлекательность развитых стран создают органы или комитеты, в компетенцию которых входит государственная гарантия по организации и развитию бизнеса. Тем самым государство дает га-

рантии банку, что данный инвестор будет развиваться и дальше, тем самым государство подчеркивает активное развитие бизнеса, а значит и привлечения инвестиций. Стоит отметить, что старания развивающихся государств не остаются без внимания инвесторов, но все-таки их больше привлекает больший спрэд.

В создавшейся ситуации государство с развивающейся экономикой проводит оценку привлечения инвестиций и вырабатывает механизм регулирования инвестиционного климата государства. С целью его улучшения обычно разрабатываются тщательным образом льготные условия, может быть разработана стратегия. Например, в Республике Молдова реализуется стратегия развития сектора малых и средних предприятий на 2012-2020 годы, в которой одним из пунктов уточняется льгота по финансированию *«улучшение доступа к финансированию для инвестиций и развития посредством доступа к гарантиям по займам для малых и средних предприятий механизмов консолидированных гарантий по займам; улучшения доступа для малых и средних предприятий к финансированию, включая доступ к рынкам рискованного капитала, а также мер, направленных на ознакомление инвесторов с возможностями, предлагаемыми малыми и средними предприятиями; предоставления всем банкам, независимо от их размера, возможности облегченного предоставления займов Европейского инвестиционного банка и инструментов Европейском союзе»*. [1] Данная норма в указанной стратегии указывает именно на возможность коммерческих банков кредитовать инвесторов и собственников бизнеса по более сниженным процентным ставкам, что подтверждает низкую возможность национальных коммерческих банков кредитовать самым развитие бизнеса. Отсюда следует, что государство не может в современных условиях самостоятельно обеспечить инвестиционную привлекательность государства и привлечения иностранных инвестиций.

Библиография

1. Постановление Правительства РМ «Об утверждении Стратегии развития сектора малых и средних предприятий на 2012-2020 годы» Nr. 685 от 13.09.2012, опубликован: 21.09.2012 в Monitorul Oficial Nr. 198-204.
2. Доклад о мировых инвестициях 2015 год. [Электронный ресурс] http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015overview_ru.pdf (дата обращения 30.04.2016).
3. Кредитование малого и среднего бизнеса в России. [Электронный ресурс] http://www.fintradeppp.com/theory/index_credit_theory_10.htm (дата обращения 26.04.2016).
4. Национальный Банк Молдовы. Денежная политика. [Электронный ресурс] <https://www.bnm.md/ru/content/28-aprelya-2016-g-soobshchenie-nacionalnogo-banka-moldovy> (дата обращения 30.04.2016).
5. Рейтинг стран по темпам роста ВВП. [Электронный ресурс] <http://nonews.co/directory/lists/countries/gdp-temp> (дата обращения 30.04.2016).
6. Таблица процентных ставок ЦБ мира. [Электронный ресурс] <http://www.fxstreet.ru.com/economic-calendar/interest-rates-table/> (дата обращения 30.04.2016).
7. Уровень инфляции в США в 2016 году. [Электронный ресурс] <https://www.statbureau.org/ru/united-states/inflation> (дата обращения 30.04.2016).
8. Фролова Т.А. Экономическая теория: конспект лекций. Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2009.

INTERNETUL CA SERVICIU INOVATOR PENTRU TURIȘTI

Iurii CROTENCO,

doctor habilitat în științe economice, profesor universitar, IRIM

Elena JIGAREVA,

doctorandă, ULIM

Rezumat

Articolul analizează dezvoltarea spațiului de Internet din lume și a serviciilor on-line pentru călătorii în diferite ramuri ale turismului. Stabilește modalitățile și metodele de punere în aplicare a unor soluții inovatoare on-line în sistemul turismului la nivel mondial, care va permite rapid, cu înaltă calitate și la prețuri accesibile să satisfacă nevoile consumatorilor. Descrie soluții avansate, care pot fi utilizate în punerea în aplicare a proiectelor inovatoare în turismul moldovenesc.

Cuvinte-cheie: *turism, inovație în turism, servicii on-line pentru turiști, inovația pe Internet pentru turiști*

INTERNET AS INNOVATION SERVICE FOR TOURISTS

Abstract

The article shows the development of the Internet space in the world and online services for travelers in different branches of tourism. It sets out the ways and methods of implementation of certain innovative on-line solutions in the global tourism system, allowing quickly, with high quality and at affordable prices to meet the needs of consumers. It describes advanced solutions that can be used in the implementation of innovative projects in the Moldovan tourism.

Keywords: *tourism, innovation in tourism, online services for tourists, innovation on the Internet for tourists*

СЕТЬ ИНТЕРНЕТА КАК ИННОВАЦИОННАЯ СФЕРА УСЛУГ ДЛЯ ТУРИСТОВ

Аннотация

Показано развитие интернет пространства в мире и онлайн сервисов для путешественников в различных отраслях туризма. Изложены пути и методы внедрения отдельных инновационных on-line решений в мировой системе туризма, позволяющие оперативно, с

высоким качеством и по доступным ценам удовлетворять запросы потребителей. Описываются современные решения, которые могут быть использованы при внедрении инновационных проектов в сфере молдавского туризма.

Ключевые слова: туризм, инновации в туризме, онлайн сервисы для туристов, инновации в интернете для туристов

Постановка проблемы. В условиях стабильного роста предложений и продаж туристических продуктов на мировом рынке, возрастают роль и значение инновационных решений при реализации пожеланий потребителей. Особое место на рынке туристических услуг играет сеть интернета, которая базируясь на современных технологиях позволяет предоставлять клиентам запрашиваемые услуги оперативно, с высоким качеством и по доступным ценам. В ряде отраслей туризма (транспортное обслуживание, проживание, сфера развлечений и др.) онлайн технологии активно вытесняют традиционные решения. Сайты, социальные сети, мобильные приложения становятся неизбежным участником процессов планирования, организации, координации, предоставления и контроля туристических услуг.

Исследование проблемы. Важнейшим элементом современных инновационных решений в сфере обслуживания туристов является использование сети Интернета. Определяющим компонентом онлайн сети выступает сайт (websait). Общее число сайтов в 2016 г. превысило 1 млрд. и растет со скоростью около 4 сайтов в секунду [11].

Таблица 1. Динамика численности сайтов и пользователей интернетом в мире

	Авг. 1991	1995	2000	2005	2010	2015
Число сайтов	1	23.500	17.087.182	64.780.617	206.956.723	863.105.652
Число пользователей (млн.)	...	45	413	1.028	2.046	3.186
Темпы роста (раз)						
-сайтов	-	23.500	727	3,8	3,2	4,2
-пользователей	-	...	9,2	2,5	2,0	1,6

Источник: Total number of Websites. <http://www.internetlivestats.com/total-number-of-websites/>.

Как видно из данных табл. 1 за период своего развития сеть интернета резко выросла. При этом рост числа пользователей и количества сайтов замедляется в связи с насыщением рынка. Сегодня почти 45% населения земли (7,3 млрд. чел. на 01.01.2016) используют интернетом и в среднем один сайт приходится на 3,7 пользователей.

Сайты различаются по значительному количеству параметров. Классификация сайтов за рубежом многообразна и включает до 50 различных форм и видов от простейших сайтов-визиток и семейных сайтов до электронных магазинов (e-commerce) и социальных сетей [1; 6; 16; 17]. Не ставя целью исследования многообразия классификаций и группировок сайтов, отметим наиболее значимые для туризма типы сайтов:

- Доска объявлений где публично размещаются объявления о продаже или покупке товаров и услуг, выставляют иную информацию краткого содержания.
- Каталог сайтов где размещаются сайты и блоги, например, Open Directory Project.
- Поисковые сервисы — например, Yahoo!, Google, Bing, Яндекс.
- Почтовый сервис — например, Gmail, Mail.ru, Рамблер/почта.
- Веб-форумы по интересам. В частности, на Рамблере ТОП 100 выделено 29 тем форумов, описывающих 2652 ресурсов (сайтов);
- Блоги как индивидуальные (от журналистов вплоть до руководителей стран – Обама, Меркель), так и коллективные;
- Файлообменные сайты — например, Bittorrent, torrentsmid.
- Фотохостинги — например, Picnik, ImageShack, Panoramio, Photobucket.
- Видеохостинги — например, YouTube, Dailymotion.
- Социальные сети — например, Facebook, Twitter, VK.
- Специализированные социальные сети — например, MySpace, Flickr.

Интернет и отдельные сайты становятся неотъемлемой частью туристической деятельности. Деятельность туристических

агентств и туроператоров, банковские и валютных услуги, сегодня немыслима без широкого использования интернета и мобильных приложений.

Одним из первых и наиболее эффективных решений интегрирования интернета в туристическую деятельность стало создание и внедрение глобальных систем бронирования, называемых также глобальными распределительными системами (англ. Global Distribution System - GDS). В настоящее время наиболее известны такие глобальные системы бронирования как Amadeus, Travelport (включая Apollo, Galileo и Worldspan), Sabre, KIU, Mercator, Navitaire и др. Они используются сотнями тысяч туристических агентств по всему миру для поиска, бронирования и продажи туристических услуг, в том числе гостиничного размещения в режиме реального времени. Современные GDS обеспечивают продажи авиа- и железнодорожных билетов, предоставляют услуги по оформлению договоров страхования, заказу мест в отелях, аренде автомобилей и пр.

Альтернативу GDS в сети представляют интернет системы бронирования (Internet Distribution Systems - IDS), также известные как альтернативные системы бронирования (Alternative Distribution System - ADS). В отличие от GDS, доступ к которым имеют лишь юридические лица, IDS предоставляют услуги по бронированию частным клиентам. Заходя на любой из порталов ADS, клиент может самостоятельно выбрать гостиницу и тип номера, даты заезда-выезда, забронировать размещение в режиме реального времени и получить on-line подтверждение о бронировании на свою электронную почту.

На сегодняшний день такие сайты как Trivago.com, Booking.com, Expedia.com, Orbitz.com, HRS.com, Travelocity.com, Hotels.com, Priceline.com, Hotels.ru, Hotels.md и др. стали неотъемлемой частью мировой туристической сферы, базирующейся на самых современных инновационных интернет разработках для туристов и путешественников.

Только сайт Trivago в поисках гостиниц ежемесячно посещает 120 млн. потенциальных туристов из 55 стран, говорящих на 33 языках. Сайт Trivago обрабатывает информацию от 1 млн. отелей, более 250 сайтов бронирования размещения туристов и

более 100 отельных сетей (гостиничные сети, такие как Four Seasons Hotels and Resorts, Hilton Hotels & Resorts, Global Hyatt Corporation, Swissôtel Hotels & Resorts, InterContinental, Le Meridien, Ritz-Carlton и др.), обеспечивая многофункциональный поиск приемлемых для потребителя условий размещения и сравнение цен [28].

Спросом на мировом туристическом рынке пользуется сайт Booking.com. Он предлагает услуги по размещению, поддержку которым осуществляют 13 тыс. сотрудников в 184 офисах, работающих в 70 странах. Компания, основанная в 1996 году, предлагает все виды объектов размещения — от небольших семейных отелей типа «постель и завтрак» (Bed&Breakfast) до апартаментов и номеров люкс в пятизвездочных гостиницах. Сайт на 43 языках, информирует о 1.013.000 вариантов размещения в 225 странах (и территориях), включая 502.543 варианта аренды для отпуска на villas.com [3]. Специальный сайт villas.com разработан для бронирования автономных вариантов проживания вне отелей в виллах, апартаментах и домах для отпуска. С помощью сайта и мобильного приложения Booking.com ежедневно бронируется более 1.100.000 ночей [12].

Важную роль играет интернет и отдельные сайты (сервисы) на рынке развлечений туристов. При этом в ряде случаев интернет создает серьезную конкуренцию отдельным традиционным элементам сферы развлечений. Виртуальные экскурсии по городам и музеям, электронные казино, онлайн игры, сайты знакомств собирают многомиллионные аудитории. Так, например, кинотеатры, телевидение, кино и видеопрокат сталкиваются в добавлении к своим услугам, а порой и вместо них на рынке развлечений со все возрастающей ролью и значением видеохостингов.

Видеохостинг (video hosting, video-sharing) предоставляет пользователям услуги хранения, доставки, показа и монетизации видео. Просмотр в он-лайне видео сюжетов стал новым увлечением активных пользователей Интернета, среди которых значительное число туристов и путешественников.

Широкую популярность завоевали такие видеохостинги как, например, YouTube (США, от англ. you — «ты», «вы» и

англ. tube — «труба», жарг. англ. — «телевизор»), Dailymotion (Франция), EngageMedia, MyVideo и Wildscreen.tv (Германия), Nico Nico Douga (Япония), RuTube и VK (Россия), Trilulilu (Румыния) и десятки др. При этом YouTube, например, является глобальным онлайн видеохостингом. Им пользуется огромное число индивидуальных потребителей и компании. В частности, крупные медиакомпании, небольшие независимые телекомпании и телеканалы в целях продвижения своей продукции создают на YouTube официальные аккаунты¹. Вход на YouTube свободный, интерфейс представляется на 76 языках, подбор каналов и видео проводится по 89 странам. Любой зарегистрированный через Google аккаунт пользователь может выложить на YouTube видео материалы, при условии, что они не нарушают чьи-либо авторские права.

В то же время платный интернет-сервис подписки, например, Netflix (Лас-Гатос, Калифорния, США) позволяет просматривать фильмы и телевизионные шоу с любого подключенного к Интернету устройства (компьютер, планшет, смарт ТВ, игровая приставка, потоковый плеер, мобильный телефон). Просмотр возможен без рекламных вставок. Действуют функции пауза, перемотка назад и вперед, повторный просмотр. Первый месяц бесплатно. До 2015 г. сервис был доступен в США, Западной Европе и Латинской Америке. В марте 2015 года сервис распространился на Австралию и Новую Зеландию, а осенью и на Японию. В январе 2016 г. объявлено, что сервис запустился и стал доступен для регистрации пользователей еще в 130 странах мира. В настоящее время Netflix является ведущей в мире интернет-телевизионной сетью, действующей в более чем 190 странах с 81 млн клиентов, просматривающих в день 125 млн. часов телевизионных шоу и фильмов, в том числе оригинальные сериалы, документальные и художественные фильмы [8].

Другой веб-сайт и сервис подписки Hulu (hulu.com) предлагает доступ, спонсируемый рекламой, к видео телевизионных

¹ Аккаунт (англ. account) - «учётная запись», представляющая собой набор данных о пользователе, которые тот вводит и хранит на каком-либо сайте. Это интернет-паспорт, который пользователь заполняет для регистрации на сайте [30].

шоу, фильмов, трейлеров, съемок за сценой и других продуктов различных компаний, студий и телеканалов (NBC, Fox, ABC, TBS и др.). Доступ платный (от \$7,99 до \$11,99 в месяц). Первая неделя бесплатно [7].

Средства размещения путешественников нередко используют сервисы подписки в наборе информационно-развлекательных каналов для просмотра клиентами.

Несколько отличается от американско-европейских тенденций в информационном пространстве политика, проводимая Китаем. В частности, есть проблемы с распространением YouTube, деятельностью Twitter и Facebook и др. Эти сервисы замещаются национальными аналогами.

Социальные сети Китая достаточно развиты и способны обеспечить путешественника любой необходимой информацией (см. табл. 2).

Таблица 2. Самые посещаемые социальные сети Китая

№	Название	Демография пользователей	Активные пользователи (млн.чел.)	Зарегистрированные пользователи (млн.чел.)
1	Qzone	Тинейджеры	190	481
2	RenRen	Студенты, белые воротнички	100	190
3	Pengyou	Студенты, белые воротнички	82	132
4	SinaWeibo (Sina)	Все	181	220
5	Kaixin001	Белые воротнички	39	95
6	51.com	Жители маленьких городов, сельские пользователи	39	178
7	Douban	Городская молодёжь	19	40
8	TaoMee	Дети и мамы	19	180
9	Tencent Weibo	Жители маленьких городов	19	100
10	Jiayuan	Белые воротнички	10	30

Источник: ТОП 15 Самых посещаемых социальных сетей Китая.

<http://ruvocr.com/rus/internet/socialnet/>

Китайский сервис микроблогов Weibo (социальная сеть) по численности активных пользователей является одним из лидеров рынка. Weibo представляет собой гибрид между Twitter и

Facebook и по функциям схож с ними и с LiveJournal. Сервис рос быстрыми темпами (число пользователей сервиса на октябрь 2012 г. составляло 395 млн., февраль 2013 г. - более 500 млн. пользователей) [25]. Однако в последствии он утратил свои позиции на рынке под напором других социальных сетей и подобных сервисов. Так, интернет-холдинг Tencent, запустивший в 2011-2012 гг. близкий к концепции Weibo сервис сообщений WeChat, к 2016 г. достиг численности пользователей в 500 млн. и обслуживает клиентов на 19 языках [14].

Отличие Weibo от других подобных ресурсов, в том, что после официальной регистрации и подтверждения статуса, пользователю присваивается или не присваивается знак V-золотого цвета (личный), V-голубого (для компаний, правительственных организаций), VIP – коммерческий (оплачивается отдельно и даёт право размещать рекламу на главной личной странице микроблогера). Совмещение двух знаков (V и VIP) призвано вызывать доверие у потенциальных клиентов микроблога [27]. Weibo использует 4 языка (три китайских и английский). Однако при переходе на английский язык главная страница сервиса остается на китайском [15].

Сегодня минусами китайского сегмента интернета (социальные сети, хостинги и др.) являются модераторы, общающиеся на китайском языке, а также необходимость обеспечения качественного перевода новостей, статей, рекламной информации с/на китайский язык. Однако с насыщением собственно китайского рынка социальные сети, хостинги и пр. будут двигаться по пути мультязычности, проложенном китайской электронной торговлей (\$3,15 трлн. с приростом за 2015 г. в 27%) и сервисом сообщений WeChat и поддерживаемого глобальными участниками интернет-рынка.

Следует учитывать, что в настоящее время китайский сегмент рынка видеохостингов, например, нацелен в основном на национального потребителя, хотя и на трех китайских языках. Суммарно, 12 самых посещаемых национальных видеохостингов Китая, объединяет активную аудиторию в количестве 890 млн.чел. [21]. Рейтинг ведущих видеохостингов Китая приведен в табл. 3.

Таблица 3. Рейтинг ведущих видеохостингов Китая

Место в рейтинге	1	2	3	4	5
Название	Youku	56	Sohu TV	KU6	Tudou
Логотип					

Источник: Видеохостинги Китая. <http://ruvocn.com/rus/internet/video/>

Раскрывает свои возможности туристам Интернет и в такой специфической части культурной сферы как музейная деятельность. Здесь компьютерные технологии в совокупности с Интернетом позволяют, например, совершить виртуальные туры (экскурсии) по музеям. Так, Google и 17 крупных музеев мира запустили Art Project, который позволяет через интернет совершить виртуальную экскурсию по музейным залам и увидеть шедевры мировой культуры в высоком разрешении [5].

Особое место занимает интернет и мобильные приложения в сфере транспортного обслуживания туристов, где они, в частности, помогают туристам найти транспортное средство для своего путешествия. Среди возможностей интернета здесь организация собственно транспортировки туристов (сайты авиа, железнодорожных и иных транспортных компаний и агентств), аренда транспорта, совместное использование транспортного средства и др.

Интересным инновационным решением в сфере транспортного обслуживания туристов является карпулинг (CarPooling от англ. car — машина + pool — объединение) или райдшеринг (RideSharing от англ. ride — поездка + share — делиться) представляющий собой совместное использование частного автомобиля с помощью онлайн-сервисов поиска попутчиков.

Карпулинг (carpooling также car-sharing, ride-sharing, lift-sharing и covoiturage) это совместное использование транспортного средства, когда в машине едет более одного человека. В мире подобные системы широко применяются для чего используются специальные приложения, действующие в сети Интернета. Наиболее известны такие онлайн-сервисы как Uber, Gettaxi, Яндекс.Такси и др.

Карпулинг существует в таких формах как:

- случайный карпулинг (slugging или casual carpooling);

- гибкий карпулинг (flexible carpooling);
- групповые поездки в режиме реального времени (real-time ride-sharing или instant ride-sharing, dynamic ride-sharing, ad-hoc ride-sharing, on-demand ride-sharing, dynamic carpooling) с использованием GPS, смартфонов и социальных сетей;
- формула «чет-нечет» (Odd-Even formula) (Дели, Индия);
- неоднократные смены транспортных средств при поездке (multi-hop ride-sharing) и др.

Карпулинг может включать в себя использование сети интернета и может действовать без нее. Например, без интернет соединений осуществляется туризм с использованием так называемого традиционного автостопа. Вместе с тем онлайн заказы авто в последние годы пользуются все большим спросом у потребителей. В этом случае транспортная онлайн компания (TNC - transportation network company) связывает потенциальных платных пассажиров с водителями, которые обеспечивают перевозку на своих собственных некоммерческих транспортных средствах. При этом стороны сделки (клиент и водитель) взаимодействуют через веб-сайт и мобильные приложения. К TNC относят такие известные бренды как Uber, Lyft, Ola Cabs, Wingz, GrabCar, Didi Kuaidi и др.

Наибольшую известность в сфере онлайн-заказов для транспортировки пассажиров (и грузов) в мире в последние годы приобрело приложение Uber аналогичное названию компании Uber (Uber Technologies Inc). Это транснациональная онлайн транспортная компания со штаб-квартирой в Сан-Франциско (Калифорния, США). Она осуществляет свою деятельность с помощью специального мобильного приложения Uber, которое позволяет осуществлять выбор и вызов такси, отслеживать перемещение транспорта, а также производить оплату банковскими картами. Потребитель транспортной услуги со смартфона (англ. smartphone — умный телефон — мобильный телефон, дополненный функциональностью карманного персонального компьютера) с помощью приложения подает заявку на поездку, которая затем направляется Uber-водителям, использующим свои собственные автомобили для обслуживания клиентов. Ра-

ботая на транспорте с помощью приложения Uber водители получают дополнительный гибкий график работы (и заработок) не будучи полностью связанными с данной работе (как таксисты), а выполняя ее в свое свободное время.

Компания была основана в 2009 г., а приложение выпущено в июне следующего года. История Uber начиналась с мобильного приложения для заказа поездок в черных автомобилях премиум-класса в нескольких районах. Начиная с 2012 г. Uber вышел на международный рынок. В 2014 г. он экспериментировал с Carpooling-функциями и сделал другие обновления.

В 2014 г. компания Klout (анализ социальных связей и измерение степени влияния пользователей в социальных сетях) поставила Uber на 48-е место среди самых мощных компаний США, опережающей, например, Procter and Gamble (49-е место) [10]. К концу 2015 года, Uber, по оценкам, стоил \$ 62,5 млрд. [13].

По состоянию на 28 мая 2016 г., услуга Uber доступна в более чем 66 странах и 449 городах по всему миру, в том числе в соседних с Молдовой Бухаресте, Будапеште, Минске, Москве [23]. В декабре 2015 г. между Мининфраструктуры Украины и Uber достигнута принципиальная договоренность о том, что американская компания будет работать в Украине [19]. Сегодня Uber меняет транспортную систему городов по всему миру, оказывая с помощью мобильного приложения необходимые потребителям разнообразные транспортные услуги (поездка, доставка продуктов питания или документов). По мнению представителей компании, их система помогает укрепить экономику городов, увеличить доступность транспортных средств и увеличить безопасность на улицах.

Среди достоинств Uber отмечают и то, что компания обычно берет себе лишь около 20% от стоимости поездки. Остальные 80% от оплаты поездки получает водитель, что позволяет снизить цену услуги и повысить ее конкурентоспособность против классических такси. По информации BBC в Англии для того, чтобы успешно конкурировать с мобильными сервисами по заказу такси, такими как Uber, классическое английское такси снизило цены до 30%. В Москве среднее время ожидания такси, благодаря приложению, сокращено до 6 минут [29].

В то же время, следует отметить, что во многих странах официальные органы власти и таксомоторные компании ставят под сомнение законность деятельности Uber утверждая, что использование водителей, не имеющих лицензии официального таксиста является небезопасным и незаконным. Однако протесты традиционных поставщиков транспортных услуг (такси) не останавливают развитие инновационного обслуживания клиентов, в том числе туристов на основе использования сети интернета и мобильных приложений. Более того Uber продолжает свою экспансию на другие сегменты транспортного рынка, в частности им достигнута договоренность с Airbus о создании вертолетного такси.

Мобильное приложение Яндекс.Такси компании Яндекс предназначено для Android, iOS и Windows Phone и в определенной степени близко концепции израильской компании Gett. Сервис онлайн-заказа такси работает не напрямую с водителями, а с отдельными службами такси, автоматически определяя местоположение заказчика и направляя к нему ближайшее такси. Клиент заказывает официальное такси на сайте или через мобильное приложение для смартфонов без звонка диспетчеру и может следить за выполнением заказа на карте. Среднее время подачи машины — 4-5 минут. Настройки мобильного приложения позволяют выбрать ценовую категорию («эконом», «стандарт» или «бизнес») и отдельные характеристики такси (наличие кондиционера, некурящий водитель, детское кресло и т.п.). Сервис действует в ряде городов России [31].

В Молдове райдшеринговый (карпулинговый) сервис Notaxi появился в феврале 2016 г. в Кишиневе [20].

На фоне успехов Uber появились компании копирующие фирменную бизнес-модель, что привело к появлению тенденции названной «юберизация» (Uberisation, Uberification). Сегодня юберизация реализуется не только в сфере аренды транспорта, но также в гостиничном хозяйстве, индустрии видеопросмотров, в курьерской и городской автотранспортной доставке и др.

Перечисляя известные примеры юберизации можно отметить:

- в транспортной отрасли - компании, замещающие традиционное такси, такие как Comfort Delgro и ее международные эквиваленты, GrabCar, Didi Kuaidi, Lyft и др.;
- в гостиничной индустрии конкурирующие с традиционными гостиницами и гостевыми домами, такие структуры как Airbnb, Couchsurfing и другие сети гостеприимства;
- в индустрии кинопросмотра замещение компаний по прокату DVD и традиционных кинотеатров видеохостингами (например, Tudou) и платные интернет-сервисы подписки (Netflix, Hulu и др.);
- в курьерской и городской автотранспортной доставке (Gett, Яндекс.Такси);
- международном транспорте (попутный сегмент, например, BlaBlaCar) и др.

Так, в сфере размещения туристов видное место занимает Эйрбиэнби (Airbnb) представляющая собой интернетовскую онлайн-площадку, обеспечивающую размещение информации, ее поиск и предоставление в краткосрочную аренду частного жилья (целиком или частично). Наряду с обеспечением возможности контакта через сайт между хозяином и гостем, фирма по подтверждению хозяином бронирования производит оплату и отправляет клиенту письмо с квитанцией об оплате. При этом Airbnb предлагает более 2 млн. домов, квартир или комнат в 191 стране на 26 языках в 34 тыс. городов [2].

В поиске автомобильных попутчиков для туристов определенную известность получил международный онлайн-сервис BlaBlaCar. Службы поддержки пользователей, современные web и мобильные решения, сообщества пользователей BlaBlaCar-сервисом действуют в 22 странах. Членами сообщества являются 30 млн. клиентов, которые более 21 млн. раз скачали мобильное приложение (iPhone + Android) и проехали более 3 млрд. км. опубликованных маршрутов, т.е. обогнули землю 80.535 раз [26].

Компания Lyft (США, штат Калифорния, Сан-Франциско) позволяет пользователям с помощью интернет-сайта или мобильного приложения Lyft находить водителей, сотрудничающих с сервисом, и готовых подвезти клиента за умеренную плату. Предусмотрено четыре вида тарифов в зависимости от ком-

форта поездки (LYFT, LYFT Plus, LYFT Premier или LYFT Line). Оплата производится через телефон. Девиз Lyft: «ваш друг с машиной» (your friend with a car). По заявлениям компании, пользование их сервисом стоит на 30 % дешевле, чем у традиционных такси. Водители, работающие с Lyft помечают свои автомобили талисманом в виде розовых усов на бампере. Действует в 34 штатах США и 6 странах юго-восточной Азии (Индонезия, Сингапур, Филиппины, Вьетнам, Малайзия, Таиланд) [9].

Израильская компания Gett предоставляет услуги такси в 13-ти городах Израйля, 10-ти - в России, 6-ти - в Великобритании, а также в Нью-Йорке. Компания обеспечивает международный мобильный сервис по заказу такси, а также оказание других услуг через приложение на мобильном телефоне. Отличием Gett от Uber как и у Яндекс.Такси, является взаимодействие не с частными перевозчиками, а с официальными транспортными компаниями. Заказы поступают от пользователей мобильного приложения (Android и iOS). С помощью приложения ведется отслеживание местоположения такси и может производиться оплата услуг. В 2013 году журнал Forbes включил Gett в ТОП-15 самых быстрорастущих компаний. Время подачи такси в Москве и Петербурге в среднем 5 минут, в Лондоне и Нью-Йорке — 4 минуты, а в Израиле – 3 минуты [4].

В мире ведутся работы по более глубокой проработке возможностей интернета в оказании услуг туристам. В частности, на дальнейшее развитие интернет сервисов направлено соглашение между Google, Ford, Volvo, Uber и Lyft о создании альянса по продвижению автономных автомобилей (без водителя). Вносятся предложения убрать из самоуправляемых автомобилей педали тормоза, зеркала заднего вида и стояночный тормоз, чтобы человек вообще не смог ими управлять или каким-либо образом вмешиваться в управление. Машину должен контролировать искусственный интеллект, который будет принимать решения на основании данных, предоставляемых различными датчиками, камерами и картами [22].

В настоящее время в Молдове онлайн сервисы действуют в различных сферах обеспечения туристов – деятельность туроператоров, транспортные и гостиничные услуги, питание, банков-

ская сфера и др. и перечень услуг продолжает расширяться. Так, например, предприятие «Вокзалы и автовокзалы» планирует начать онлайн продажу автобусных билетов на международные рейсы, с помощью мобильных приложений и терминалов [18]. Глобальное веб- и мобильное приложение Foursquare представляющее собой социальную сеть с функцией геопозиционирования (Location-based service) позволяет клиентам в Молдове выбрать лучшие рестораны, бары, магазины и достопримечательности. Среди категорий поиска завтрак, обед, ужин, кофе, десерт, ночная жизнь, покупки, развлечения (парки, кинотеатры, стадионы, концертные площадки и др.). Предусмотрены фильтры заведений по специализации, популярности, месту расположения, ценовому диапазону, времени работы, оценке поставленной другими пользователями и др. персональными предпочтениями (кредитные карты, наличие парковки, разрешение на собак, доставка, места на улице и т.д.).

В Молдове также туристы имеют возможность пользоваться мобильным приложением Gusto. Приложение дает возможность ознакомиться с профилем, ассортиментом, ценами и т.д. с десятками ресторанов молдавской столицы (Chianti, Propaganda, Pegas, uCehov, La Sarkis, Doi haiduci и др.). Действуют приложения по GPS-навигации, электронные карты местности, маршруты общественного транспорта (троллейбусы, автобусы, маршрутные такси) и. т.д.

В то же время следует отметить, что интернет технологии могут отрицательно сказываться на доходах предприятия по основной деятельности. Например, исследования показали, что наличие бесплатного Wi-Fi в ресторанах ведет к снижению среднего чека [24]. Более того, в ресторанах появились клиенты, заказывающие стакан чего-нибудь, нередко бесплатную воду, и часами сидящие в заведении, пользуясь общедоступной сетью. Их называют wi-fi-сквотерами или халывщиками. Известно, что нередко фрилансеры и мелкие бизнесмены проводят так целый день.

В странах с развитой сетью интернета и широким использованием мобильных технологий известны случаи борьбы с пристрастием клиентов к излишней зависимости от мобильных устройств во время обслуживания в объектах питания и развле-

чения. При этом wi-fi обычно не отключают. Чаше ставят очень медленную скорость, защищают сеть паролем или вводят автоограничение на сеанс связи (например, по полчаса на одно устройство). Также используют особую планировку залов чтобы всем клиентам были видны лица, сидящие за столиками без заказа. Иногда сидячие места в обеденных залах убирают в целях не дать возможности длительного нахождения в зале активных интернет-пользователей. В некоторых дорогих ресторанах мобильные телефоны просто забирают на входе. Во Франции в ресторане с 3-мя звездами Мишлен разговаривать по телефону запрещено. Известны случаи экранирования заведений питания клеткой Фарадея по всему периметру медной проволокой и серебряной фольгой [24].

В Молдове также используют пароль для контроля за клиентами, пользующимися Wi-Fi. При этом есть возможность не только ограничивать время нахождения клиента в Wi-Fi, но и размер трафика.

В целом в последние годы интернет и связанные с ним услуги получают все большее распространение, завоевывают новых клиентов и перераспределяют финансовые потоки на рынке услуг.

Выводы

1. В современных условиях интернет стал одной из базовых компонент научно-технического прогресса и инновационного развития отдельных элементов экономической системы.

2. В туризме интернет технологии нашли свое применение в различных отраслях (деятельность туристических агентств, транспорт, размещение, питание, сфера развлечений и др.).

3. Спросом на мировом туристическом рынке пользуются современные инновационные решения, базирующиеся на сетевых технологиях. Можно отметить:

- в деятельности туристических агентств и туристических операторов использование глобальных систем бронирования таких как Amadeus, Travelport (включая Apollo, Galileo и Worldspan), Sabre, KIU, Mercator, Navitaire и др.
- в транспортной отрасли, замещение традиционного

такси, такими компаниями с онлайн сервисами как Comfort Delgro и ее международные эквиваленты, в частности, GrabCar, Didi Kuaidi, Lyft и др. Наибольшую мировую известность приобрел сервис Uber;

- в гостиничной индустрии развитие таких онлайн структур как Airbnb, Couchsurfing и другие сети гостеприимства;
- в услугах кинопросмотра наблюдается активное замещение компаний по прокату DVD и традиционных кино-театров видеохостингами (например, Tudou) и платными интернет-сервисами подписки (Netflix, Hulu);
- в курьерской и городской автотранспортной доставке развиваются онлайн сервисы на базе традиционных транспортных компаний (Gett, Яндекс.Такси и др.);
- в сфере международного транспорта такие услуги как попутный онлайн сегмент BlaBlaCar;
- в музейном деле программы интерактивного доступа к экспозициям;
- в индустрии развлечений такие проекты как электронные казино, онлайн игры, сайты знакомств и др.

4. Успехи компании и мобильного приложения Uber (48-е место среди самых мощных компаний США с рыночной стоимостью \$62,5 млрд., доступность в 66 странах и 449 городах мира включая соседние с Молдовой Белоруссию, Венгрию, Россию, Румынию, Украину и др.) вызвали стремление среди ряда фирм к копированию Uber бизнес-модели, что назвали юберизацией. Сегодня юбер-модель выполнения заказов клиентов на основе мобильной связи с помощью специальных приложений реализуется не только в сфере аренды транспорта, но также в гостиничном хозяйстве, индустрии видеопросмотров, в курьерской и городской автотранспортной доставке и др. Райдшеринговый сервис заказа транспорта по юбер-модели появился в Кишиневе в феврале 2016 г. (Notaxi).

Библиография

1. 19 Types of Websites You Can Create With WordPress. <http://www.wpbeginner.com/showcase/x-type-of-websites-you-can-create-with-wordpress/>.

2. Airbnb. <https://ru.airbnb.com>.
3. Booking.com. <http://www.booking.com>.
4. GETT. <http://gett.com/ru/>.
5. Google Art Project. [Просмотрен 28 окт. 2015] Доступен: <https://www.google.com/culturalinstitute/project/art-project?hl=ru>.
6. Graham Nicole Different Types of Websites. 20 March 2013. <http://www.bauhiniasolutions.com/8-different-types-of-websites/>.
7. Hello, welcome to great TV. <http://www.hulu.com/welcome>.
8. How does Netflix work? <https://help.netflix.com/en/node/412>.
9. Rides in Minutes. <https://www.lyft.com>.
10. The 50 most powerful companies in America. <https://sg.finance.yahoo.com/news/50-most-powerful-companies-america-150200135.html>.
11. Total number of Websites. <http://www.internetlivestats.com/total-number-of-websites/>.
12. Villas.com — часть Booking.com. <http://www.villas.com/ru>
13. Uber Raises Funding at \$62.5 Billion Valuation. <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-12-03/uber-raises-funding-at-62-5-valuation>.
14. Wechat. <http://www.wechat.com/ru/>.
15. WEIBO 北京微梦创科网络技术有限公司. <http://www.weibo.com/login.php>.
16. What are the different types of website? <https://www.methodandclass.com/article/what-are-the-different-types-of-website>.
17. What are the Various Types of Websites? <http://www.xislegraphix.com/website-types.html>.
18. Автобусные билеты на международные рейсы будут продавать онлайн. 13 Август 2016. http://ru.publika.md/avtobusnye-bilety-na-mezhdunarodnye-reysy-budut-prodavati-onlayn_1908241.html.
19. В Украину приходит международный сервис заказа такси Uber. 5 декабря 2015. <http://www.segodnya.ua/economics/transport/v-ukrainu-prihodit-mezhdunarodnyy-servis-zakaza-taksiya-uber-673044.html>
20. «Везде есть, значит, и у нас заработает»: интервью создателя Notaxi — первого райдшерингового сервиса в Молдове. <http://hiboux.md/skoro-my-vsem-vse-pokazhem-intervyu-sozdatelya-pervogo-karsheringovogo-servisa-v-moldove/>
21. Видеохостинги Китая. <http://ruvocrn.com/rus/internet/video/>
22. Google, Ford, Volvo и Uber будут продвигать автономные автомобили. 27.04.2016. <http://autoutro.ru/news/2016/04/27/google-obedinilsya-s-ford-volvo-i-uber-dlya-prodvizheniya-avtonomnyh/>.
23. Добраться до места. День принадлежит вам. <https://www.uber.com/our-story/>

24. Емельянов В. Вне зоны доступа: ресторанных wi-fi-сквотеров оставят без Интернета. 09 августа, 2016 г. http://radiovesti.ru/article/show/article_id/203276.
25. Китайский сервис микроблогов Sina Weibo преодолел рубеж в 500 млн пользователей. 22 февраля 2013. <http://www.cybersecurity.ru/net/170436.html>.
26. Кратко о BlaBlaCar. <https://www.blablacar.ru/blog/o-nas>.
27. Социальные сети Китая. <http://ruvocn.com/rus/internet/socialnet/>.
28. Спасибо, что зашли к нам. <http://company.trivago.ru>.
29. Uber в Украине: таксисты обещают масштабные протесты, а клиенты ждут дешевых услуг. 25 февраля 2016. <http://www.segodnya.ua/economics/enews/chego-zhdut-ot-uber-taksisty-obeshchayut-masshtabnye-protesty-a-ukraincy-zhdut-deshevyh-uslug--694812.html>
30. Что такое аккаунт и как его можно создать? http://www.aif.ru/dontknows/eternal/chtotakoeakkauntikakego_mozhno_sozdat)
31. Что такое Яндекс.Такси? <https://taxi.yandex.ru/about/>.

GESTIONAREA ACTIVITĂȚII INOVATOARE ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR

Amar RAVIT, Israel

Rezumat

Sunt luate în considerare metodele de dezvoltare a cercetării universitare, problema managementului dezvoltării inovatoare a științei în instituții, specificul activității inovatoare în instituțiile de învățământ superior, abordări pentru gestionarea și punerea în aplicare a inovațiilor.

Cuvinte-cheie: management, educație, dezvoltare, planificare, inovare, economie și știință

MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract

There are considered the development methods of university research, the problem of management of innovative development of institutions science, the specificity of innovative activity in higher education institutions, approaches to the management and implementation of innovations.

Keywords: management, education, development, planning, innovation, economy and science

Innovations in the educational process must be considered as the introduction of new in the content of learning, which introduces significant changes in the nature of cognitive activity and thinking styles of learners and forms their innovative competences.

In the institutions the innovative activity should be directed: to significant improvement of the quality of education and the quality of the personality; creation of new intellectual or knowledge-based educational technology, textbooks and educational equipment; development of new sources of financing the higher education institutions; improving working motivations; increase professional level of the professional teaching staff; creation of innovative infrastructure and its activation.

With regard to the assessment of the innovative potential of the institution, it is usually determined by three groups of indicators: 1) indicators of the quality of the educational services; 2) indicators of the

balance of the infrastructure; 3) indicators of the results of innovative development of the institution (social, economic, environmental).

It is necessary to distinguish between innovations of the Education System, which are the newest scientific and technical achievement for the entire education system, and innovations are used in this institution. For one institution the specific method (method, technique, technology) can be innovation, and for another institution, it has become a familiar method long time ago, and so it is widely implemented on the faculties of the institution.

In considering of the problem of management of innovative development of the educational complex under the innovative development of the institution it is expected to understand the innovation process from a new idea to its realization in the educational products, services or technologies, as well as the dissemination of innovations for the improvement of the quality of education and enhance of the competitiveness of the educational complex and the national economy in general. In other words, the innovative development of the institution - it a complex of events that lead to final result to the development and implementation of new ideas and knowledge with a purpose of their practical application to satisfy the specific requests the consumers of the educational services.

The innovation process means a complex activity on the creation, development, use and dissemination of innovations. The institution which has purposes of the innovative process should be, firstly, the satisfaction of the needs of economy in the generation of new knowledge and, secondly, the improvement of their own activity in order to improve the quality, the efficiency and the economic outputs.

The innovative capacity of the institution – is the institution's capability: to produce new knowledge; to conduct scientific developments; to organize production; to commercialize the results of their scientific researches; to distribute a commercial product and to satisfy the needs of the society in this product; to implement innovative advancing learning of students of pupils.

Innovative activity in the institution should be directed to the creation, implementation and obtaining pf economic, social, and other types of effects from the realization of the innovative products:

- Innovations in education - are the results of innovative activi-

ties in the form of new educational courses, professions, directions (profiles) of training and retraining of the personnel, new educational technologies;

- Scientific and technological innovations - are the results of innovative activities as in the form of new technologies, patterns of new equipment, materials, products, scientific and technical services and other high-technology products;

- Innovation in the management - are the results of innovative activities in the form of new technologies of management as activities and business and, of course, the focus of innovative activities of the institution on the search and development of the most talented youth.

The scientific and innovative activities of the institutions include: scientific research and experimental design activities $\rightarrow$ (from the idea to experimental example); productive activities (from project stage to the issue of the innovative product); information analysis; marketing; service; Economics and management; consulting; personnel and other services. Innovation infrastructure means functioning of centers of creation and promotion on various directions of activities.

For the innovative development the state institutions have a large, but as yet largely unused potential. Institutions, like any other institution can independently autonomously provide the all innovative cycle: from conducting of scientific researches to the introduction of innovative production into industrial companies, and can also provide and to export this product by prepared personnel.

It must be said that in order to construct an effective innovative environment at the institution in a short time is not easy, as it requires certain conditions. It is necessary to instill the university the spirit of dynamics, innovation, collective interest in improvement of the level of conducted scientific researches, to think about how to make sure that the created as the result of researches new knowledge will become innovation. It is necessary to adopt mechanisms that stimulate deployment at the University of the complete cycle of innovative works, including through the establishment for the purpose of special funds, and to effectively enabling to use the existing instruments of innovation support.

Institutions need to create conditions conducive to the intensification of scientific research activity of students, including the development of research work forms within the framework of educa-

tional activities (educational, scientific and research work of students, coursework, productive practices, practice-oriented course and diploma project), the work of student research structures (scientific student clubs, competitions, student scientific conferences), attraction of the students to conducted in the departments of scientific research works, publication of student scientific papers. There is needed a preparation of specialists for work in corporate research divisions, start-ups and companies of support innovative businesses.

Innovations in management - are the results of innovative activities in the form of new technologies of management in the way of activities and business.

In contemporary market conditions, conditions of rapidly changes of the factors organizational environment, structure of the institution, with the all conservatism of high school, cannot be frozen once and for all. There must be a constant search for the new. The frozen management system is doomed to destruction; it must have a great flexibility and dynamics. We need to establish a management system that is capable to react timely to external threats and difficulties. It should be able to orientate and to be able, depending on market requirements to adapt the educational and scientific process at the institution. Therefore for the current institution it is very relevant the issues of development of science-based management structure, that provides both training competitive professionals in the labor market and the generation of new knowledge and technologies.

Characteristics of effective management, which have exemplary companies, fully apply to the higher education institution management. Among these features:

- ✓ Focusing on the vigorous and rapid activity;
- ✓ Constant contact with the customers;
- ✓ Providing for the employees a certain autonomy, encourage their entrepreneurial spirit;
- ✓ Consideration of employees as the main source of increase of labor productivity and production efficiency;
- ✓ Connection with the life, an increased focus on one (or more) things that have a key meaning of the value of the business;
- ✓ Limiting of their activities only to those that you know and you do best;

- ✓ Simplicity of the forms of management, scarcity of managerial staff;
- ✓ Simultaneous combination of freedom in control and stiffness in one another.

These principles of effective management are in demand in business, and in each of these characteristics of management there is a large field for renewing and innovation.

The purpose of any organizational innovation at the institution should be the achievement of a close interrelation with business, improving the practical directionality, the scientific research activity, the student learning based on the newest technologies and current scientific developments. The criterion of the effectiveness of innovation management serves the achievement of the control system of economic, scientific and technical, social and other purposes for which the institutions exist. As more innovative tasks the institution set for itself, so more innovative has to be its management structure.

The Model of Management of innovative institution of higher education should be oriented primarily for improving the effectiveness of its functioning in expense of optimization of its resource support structure (human, financial, material, etc.). Employees should understand that an innovative institution - is one where there are innovative infrastructure, innovative business innovative climate.

The process of creation of innovations in the field of management is no less important for the economic and social progress than creation of educational, scientific and technical and other innovations, as we said above. Many higher education institutions are often faced with a situation where the management of the institution begins to think and to act in the categories of the effectiveness of the activity, and some employees still live and evaluate management actions and the institution as a whole, depending on how many years they have been taught, and the environment in which they lived and worked. In this regard, it is necessary in the institution to take measures in order to improve the legal and economic culture of not only the leaders of all levels of management, but also of the ordinary employees. The team should have a clear understanding of the idea of the emergence and the functioning of the innovative university.

When we solve the problems of the introduction of new man-

agement innovation, we must consider that the process of generation of innovation should not be subordinated to a strict formalization. Innovation must become one of the key components of the organization's corporate culture. In an environment that generates projects (innovations), it is necessary to form new worldview, to introduce the basics of a new organizational culture.

Most of the problems of implementation which institutions work today, are usually has interdisciplinary nature, that requires for their solution participation of specialists of various departments and faculties, as well as interaction with other scientific and educational institutions. And the essence of management lies in fact in the capability, to join forces for a variety of creative solutions teams for the solution of the problem that was defined in the project without destroying the vertical relationships.

During the management, as during the implementation of any project, there must be maintain of fundamental principles: coordination the requirements of the interested individuals and the definition of measurable objectives of the project; the establishment of the project team, appointment of the head (manager) of the project; limiting of the time and dedicated budget.

Usually, the project brings together various structural units of the institution, which aren't related to the vertical of management, as well as economic units of other organizations. According principles of management it is possible to construct an implementation of many educational programs; it is important to coordinate the actions of the participants of the project and the resources which are available to them. For example, Scientific Educational Centers (SEC), widely used in the last years, so they are one of the organizational forms of project management.

SEC, as the project team integrate the necessary human, material and information resources of the departments, the laboratories and other units of the institution, as well as its external partners and ensures the organization of educational scientific process. SEC Management in implemented according to the principles of project management, i.e. through a program with clear defined objectives, steps of implementation and appropriate to them control indicators that are defined by SEC leaders of this partnership (institutions and other research and productive organizations).

Project-oriented management approach does not destroy the traditional vertical management structure. This combination of vertical hierarchy of educational and scientific departments and the horizontal subsystem, which act as of project teams units (temporary creative groups). It is about functional association that may be in the framework of temporary creative groups, rather than on the organizational merger or takeover. The department is maintained as the main link of the university. Management is constructed on a combination of the traditional vertical structure of the university and the horizontal relationships between institution departments (scientific educational centers, project teams, temporary creative groups and etc.), and by developing and so supporting of creative initiatives of the university employees.

Project-oriented approach provides maintaining of organizational bases of scientific and educational activities, does not deny any traditions of the academic community and does not lead to the elimination of various institution structures and positions. All what is offered by this managerial method has additional nature.

Thus, under other equal conditions, with respect to innovative activity in higher education institutions management it is one of the most important factors to ensure the accelerated development of science and innovations.

Bibliography

1. Afonin I.V. Innovative Management. Moscow, 2005.
2. Balykhin G.A. Management of the development of education: organizational-economic aspect. Moscow, 2003.
3. Berdashkevich A.P., Safaraliev G.K. About forms of support of innovative activity in the Russian Federation // Innovations. 2003. N ° 2.
4. Folomev A.N., Geiger EA. Management of innovations. Theory and practice. Moscow, 2007.
5. Gretchenko A.I., Gorohov, I.V. New instrumentation of long-term planning of innovative economics Vestn. Russian Economic Academy named G.V. Plekhanov. 2010. № 04.
6. Gretchenko A.I., Zuev V.N. Higher education problems in the light of the new law "On Education in Russian Federation" // Vestn. Russian Economic Academy named G.V. Plekhanov. 2013. No 2 (56). S. 5-12.
7. Ivanova N.I. National innovation systems. Moscow, 2002.
8. Todosiychuk A.V. Innovative processes as object of management of economic development. Moscow, 2003.

ORGANIZAREA TRANSPORTULUI CA ELEMENT AL SISTEMULUI REGIONAL AL TURISMULUI INTERNAȚIONAL AL MOLDOVEI

Nicolai HÎNCU,

doctor în științe economice, conferențiar universitar, UTM

Irina CROTENCO,

doctorandă, ASEM

Rezumat

În articol este analizat locul și rolul organizațiilor de transport în sistemul turismului internațional al Republicii Moldova. Transportul, în particular cursele internaționale, reprezintă o ramură importantă a turismului, cota parte a căruia constituie 16% din suma acumulată în operațiunile turismului internațional din lume (221 miliarde dolari SUA, în anul 2014). Toate componentele acestei ramuri influențează turismul, călătoriile și, în mod direct, participă la formarea produsului turistic. Sunt analizate, de asemenea, competitivitatea turismului contemporan al Republicii Moldova și a componentei lui – mijloacele de transport. Această componentă a industriei turismului din Moldova este caracterizată de o structură și mai multe varietăți de transport. Infrastructura drumurilor, porturilor țării noastre, infrastructura transportului aerian, în linii mari, sunt necompetitive la nivel internațional, mai ales pe piața turistică europeană. În concluzii sunt expuse recomandări, orientate către perfecționarea turismului internațional pe baza transportului și infrastructurii domeniului dat. Guvernatorii trebuie să realizeze mai multe acțiuni prin care să contribuie la perfecționarea organizării transportului în calitate de componentă importantă a sistemului regional al turismului internațional, să fortifice infrastructura acestui sector.

Cuvinte-cheie: *organizarea transportului regional, turism internațional, transport, transportul internațional de pasageri, competitivitatea turismului din Moldova*

ORGANIZATION OF REGIONAL TRANSPORT COMPONENT OF INTERNATIONAL TOURISM IN MOLDOVA

Abstract

The place and role of the transport sector in the system of international tourism of the Republic of Moldova is studied in the article.

Transport and in particular international passenger services are one of the most important tourism industries, which account for 16% of total export earnings from international tourism in the world (\$221 billion in 2014). All components of the transport sector have an impact on travel and tourism, and are directly involved in the process of formation of the tourism product.

The article analyzes the state and the competitiveness of modern tourism of the Republic of Moldova and its transport component. A specific infrastructure and a number of modes of transport characterize the transport component of the tourism industry in Moldova. However, relatively low rates of regional system development of transport infrastructure to ensure Moldova's international tourism form the shortcomings in competitiveness. Road and port infrastructure of the country, the Moldovan air transport infrastructure are mostly noncompetitive in the world and especially on the European travel market.

The given work suggests directions of international tourism improvement through the development of transport and transport infrastructure in Moldova. Power structures of Moldova should take a series of measures to improve the organization of the regional system transport component of international tourism in Moldova, and to improve the competitiveness of transport and transport infrastructure.

Keywords: organization of transport in the region, international tourism, transport, international passenger transport, competitiveness of the Moldovan tourism

ОРГАНИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ТУРИЗМА МОЛДОВЫ

Аннотация: Рассмотрено место и роль транспортной отрасли в системе туризма Республики Молдова. Проанализировано состояние и конкурентоспособность современного туризма Республики Молдова и его транспортной составляющей. Предложены направления совершенствования туризма на основе развития транспорта и транспортной инфраструктуры Молдовы.

Ключевые слова: туризм, транспорт Молдовы, региональная система туризма, организация региональной системы туризма, организация транспортного обслуживания туристов в регионе, конкурентоспособность туризма Молдовы

Актуальность проблемы. В современных условиях развитие глобальной экономики в значительной мере базируется на ее транспортной составляющей. Транспорт обеспечивает перевозку пассажиров и является материальным носителем между физическими и юридическими лицами в территориальных границах, между государствами и регионами. Транспортная система формирует предпосылки международного разделения труда, интернациональной специализации, рационального размещения производительных сил и комплексного развития территориальных комплексов. Важное значение имеет транспорт и при решении социально-экономических проблем. Развитая транспортная инфраструктура способствует активизации миграционных процессов, привлечению инвестиций и т.д.

Широкое использование транспорта является основой для межрегиональных и внутрирегиональных туристических перевозок. По данным Всемирной туристической организации (ЮНВТО) транспорт и, в частности, международные пассажирские перевозки являются одной из наиболее важных отраслей туризма, доля которой составляет 16% общей суммы экспортных поступлений от международного туризма в мире (\$221 млрд. в 2014 г.) [7]. Все компоненты транспортной сферы оказывают влияние на туризм и путешествия и непосредственно участвуют в процессе формирования туристического продукта. Это предопределяет важность исследования организации транспортной составляющей региональной системы туризма Молдовы и путей её совершенствования.

Исследование проблемы. Транспорт является одной из отраслей туризма. Организация объединенных наций (ООН), Всемирная туристическая организация (ЮНВТО), Статистическое бюро Европейских сообществ (Евростат) и Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) совместными усилиями разработали и опубликовали в 2010 году методологическую основу Вспомогательного счета туризма, а также Международные рекомендации по статистике туризма. В разработке данных нормативных документов приняли участие также Международная организация труда (МОТ), Международный валютный фонд (МВФ) и Всемирная торговая организация (ВТО).

Методологическая основа вспомогательного счета туризма, содержит Перечень категорий типичных туристических потребительских продуктов и типичных для туризма видов деятельности (отрасли туризма). К отраслям туризма относят размещение посетителей; деятельность по обеспечению питания и напитков; пассажирский транспорт (железнодорожный, дорожный, водный, воздушный и аренда транспортных средств); деятельность туристических агентств и других организаций, занимающихся бронированием; деятельность, связанная с оказанием услуг в культурной области; деятельность, связанная с оказанием спортивных и рекреационных услуг; розничная торговля характерными для конкретной страны типичными туристскими товарами; прочие типичные виды деятельности в туризме, характерные для конкретной страны [9, с.31]. Таким образом, международные организации считают пассажирский транспорт и аренду пассажирских транспортных средств отраслями туризма.

В Молдове на законодательном уровне отсутствует понятие отрасли туризма. Однако в законе Республики Молдова «об организации и осуществлении туристической деятельности» дается определение понятия «туристическая индустрия». Согласно закону, индустрия туризма – это совокупность видов экономической и коммерческой деятельности, направленной на оказание туристических услуг, соответствующих классификационным стандартам, осуществляемой структурами по размещению и питанию, предоставлению транспортных услуг, проведению конгрессов и конференций, санаторно-курортного лечения и спортивного назначения, развлекательными комплексами, справочными туристическими бюро, туроператорами и туристическими агентствами [12].

В целом вспомогательный счет туризма, Международные рекомендации по статистике туризма статистического отдела ООН, как и закон Молдовы предполагают безусловное участие транспортной оставляющей в рамках туристической деятельности. Это полностью соответствует туристической практике.

Транспортное обеспечение является одной из важнейших предпосылок, формирующих потоки международных въездных и выездных туристов, а также местных путешественников.

Воздействие транспорта на туризм проявляется в действующих классификациях туризма. В частности, по степени мобильности различают:

- передвижной,
- стационарный,
- смешанные виды туризма.

В классификации по способу передвижения путешественников выделяют:

- пешеходный туризм,
- туризм с использованием традиционных транспортных средств,
- туризм с использованием экзотических видов транспорта (дирижабль, воздушный шар, дельтаплан, канатная дорога, фуникулер, сплав по реке, и др.).

По использованию транспортных средств путешественниками различают: автомобильный, железнодорожный, авиационный, водный, велосипедный, гужевой (в первую очередь конный туризм) и комбинированный туризм.

Среди направлений использования транспортных средств в системе обеспечения международного туризма отметим следующие:

- Доставка туристов и их багажа до места назначения и обратно;
- Перемещение туристов в месте назначения их путешествия;
- Обслуживание технологических процессов оказания туристических услуг (перемещение людей и грузов) в отраслях непосредственного воздействующих на туризм и в отраслях косвенного влияния на сферу путешествий. В первой группе это доставка товаров и услуги по транспортировке в отраслях, напрямую связанных с туризмом (питание; услуги розничной торговли, ремонт предметов личного пользования, связь, финансовое посредничество, лизинг и аренда без операторов; услуги по организации отдыха, культурных и спортивных мероприятий и пр.). Во второй группе отраслей наравне с первой и под их воздействием развиваются виды деятельности,

находящиеся в зависимости или сотрудничающие с туризмом. Сюда относят собственно транспорт, косвенные услуги, строительство и т.д. [14, с.98].

ЮНВТО регистрирует туристов по видам транспорта выделяя дорожный, авиационный, железнодорожный и водный (см. рис.1).

В Молдове транспортная составляющая отраслей туризма характеризуется наличием нормативно-регулирующей базы, определенной инфраструктуры, использованием в туристических целях разнообразных видов транспорта (авиа, дорожный, железнодорожный, водный, гужевой), а также арендными отношениями в эксплуатации отдельных видов пассажирского транспорта.

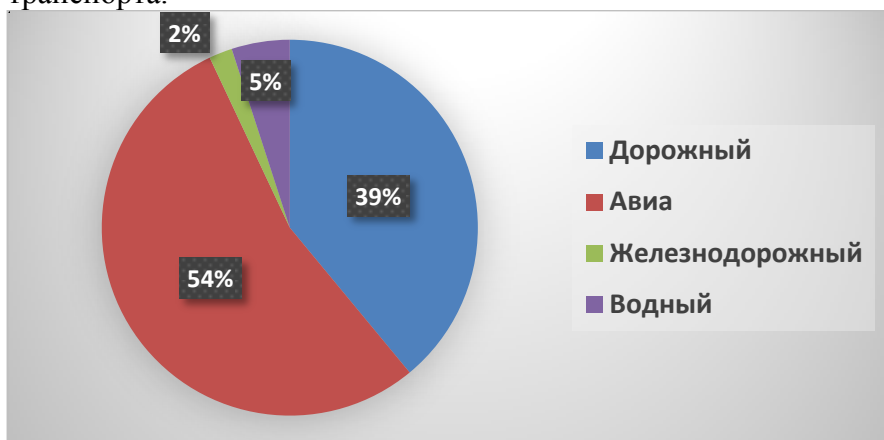

Рис. 1. Въездной туризм по видам транспорта в мире, 2014* (доля) [8]

К нормативной базе, регулирующей транспортировку международных и внутренних туристов, отнесем закон «о транспорте» № 1194 от 21.05.1997 [11], ряд кодексов (автомобильного транспорта, железнодорожного транспорта), закон «об организации и осуществлении туристической деятельности» №352-XVI от 24.11.2006 [12], таможенные нормы и правила пересечения границы путешественниками и т.д.

Организация транспортной составляющей региональной системы международного туризма Молдовы формируется по двум основным направлениям:

- Министерство транспорта и дорожной инфраструктуры РМ, отвечающее в том числе за организацию транспорта для международных туристов (межрегиональные туристические потоки) [5];

- Внутрорегиональные транспортные туристические потоки, организуемые органами местного публичного управления.

Эти и иные органы системы транспорта Молдовы обеспечивают в туристической сфере:

- удовлетворение потребностей национальной экономики в пассажирских перевозках;

- создание условий для развития на основе конкуренции транспортных услуг, оказываемых транспортными агентами независимо от вида собственности и организационно-правовой формы;

- защиту правовых и экономических интересов предприятий и организаций, оказывающих транспортные услуги, а также потребителей транспортных услуг;

- проведение научно-технических исследований, изучение и развитие унифицированной системы статистики на транспорте для разработки стратегии развития единой транспортной системы государства [11].

Положение об организации и функционировании Министерства транспорта и дорожной инфраструктуры Республики Молдова [15] определяет, что министерство является центральным отраслевым органом публичного управления, который разрабатывает и реализует политику государства в области транспорта и дорожной инфраструктуры. Министерство выполняет свои полномочия в следующих областях:

- железнодорожный транспорт, гражданская авиация, автомобильный транспорт, водный транспорт;

- дорожная инфраструктура.

Министерство наделено основными функциями, общими полномочиями, специфическими функциями и специфическими

компетенциями в конкретных областях. Осуществление функций, полномочий и компетенций обеспечивает центральный аппарат министерства на базе управлений (дорожного, воздушного и водного транспорта) и служб (железнодорожного транспорта и др.).

Реализацию поставленных перед отраслью целей и задач, призваны обеспечить подведомственные учреждения министерства (публичное учреждение «Agenția Națională Transport Auto», публичное учреждение «Căpitănia Portului «Giurgiulești», орган гражданской авиации); акционерные общества, в которых пакет акций государства находится в управлении министерства (АО «Sky Alliance», АО «Aeroport Catering», АО «Aeroport Handling», АО «Gara Nord» и др.); предприятия, учрежденные министерством (ГП «Calea Ferată din Moldova», ГП «Gările și Stațiile Auto», ГП «Registrul Naval», авиакомпания «Air Moldova» и т.д.).

Транспортная инфраструктура обслуживания туристов в Молдове характеризуется 9360 км автомобильных дорог общего пользования, 1156 км железнодорожных линий, 21,4 тыс. автобусов и маршрутных таксомоторов, 512,6 тыс. легковых автомобилей (включая таксомоторы), одно пассажирское самоходное речное судно, 21 гражданское воздушное судно для перевозки пассажиров и др. [2].

Государственное предприятие Молдавская железная дорога (ГП «Calea Ferată din Moldova») является организацией с большим опытом обслуживания пассажиров [3]. Поезда в стране начали ходить по маршруту Тирасполь – Кишинев 28 августа 1871. Этот день считается Днём основания железной дороги в Молдове.

В настоящее время численность сотрудников государственного предприятия „Calea Ferată din Moldova” насчитывает 12300 чел., а эксплуатируемая ими длина железнодорожных линий составляет 1157 км. В 2014 году железнодорожным предприятием Молдовы было перевезено 3,8 млн. пассажиров.

Железнодорожная сеть в Молдове неплохо развита и обладает многоотраслевой инфраструктурой. Компания насчитывает 50 филиалов и соединяет 90 железнодорожных станций, 56 из которых открыты для осуществления грузовых перевозок. Основная деятельность предприятия „Calea Ferată din Moldova”

заключается в обеспечении перевозок грузов и пассажиров в пригороды, внутри страны и по международным направлениям.

В 2016 году предприятие „Calea Ferată din Moldova” отметило юбилей – 145 лет с начала деятельности. На сегодняшний день молдавская железная дорога является мостом между Востоком и Западом, между СНГ и Юго-Восточной Европой. Из Молдовы отправляются поезда в Румынию, Украину, Россию и Беларусь. Часть железнодорожного транспортного коридора Хельсинки (Финляндия) - Санкт-Петербург - Москва - Киев - Кишинев - Бухарест - Димитровград (Болгария) - Александрополис (Греция) проходит через территорию Молдовы. Отрезки молдавской железной дороги включены в международные линии E-95 и E-560, в рамках Европейского соглашения об основных железнодорожных линиях [3].

История молдавской Гражданской авиации начиналась в 1927 года, когда из аэропорта в пригороде Кишинёва (на Рышкановке) состоялся первый пассажирский рейс по маршруту Кишинёв-Бухарест. Созданный там аэропорт, проработал до 1960 года, когда в юго-восточном пригороде Кишинёва (Ревака) в 13 км от центра столицы был построен новый аэропорт, способный принимать более крупные самолёты. В 1974 году в Кишинёвском аэропорту было построено новое здание аэровокзала. С момента сдачи нового здания пропускная способность аэропорта была увеличена до 400 пассажиров в час, а позже она достигла 700 пассажиров в час. В 1980-х годах в аэропорту Кишинёва базировалось 35 самолётов и 98 вертолёт. В день отправлялось 12 рейсов на Москву, два рейса в Ленинград, по одному в Сочи, Минеральные Воды и Ростов. 13 сентября 1990 года состоялся первый международный рейс на самолёте Ту-134 по маршруту Кишинёв — Франкфурт [13].

Сегодня Кишинёвский Международный Аэропорт располагает взлетно-посадочной полосой, построенной еще в советские времена, являющейся одной из самых протяженных в Восточной Европе — 3590 м., при ширине — 45 м.

Авиационный транспорт обеспечивает лишь международные туристические потоки. В настоящее время 19 авиакомпаний осуществляют чартерные и регулярные рейсы в/из международ-

ного аэропорта Кишинёва в 33 направлениях, включая полеты в Афины, Барселону, Бухарест, Дубай, Киев, Лондон, Москву, Мюнхен, Париж, Ригу, Рим, Тель-Авив и Франкфурт. В 2014 году количество обслуживаемых пассажиров составило 1,78 млн., что на 34,28% больше, чем в предыдущем (рис.2). Этот показатель стал рекордным за всю историю существования аэропорта.

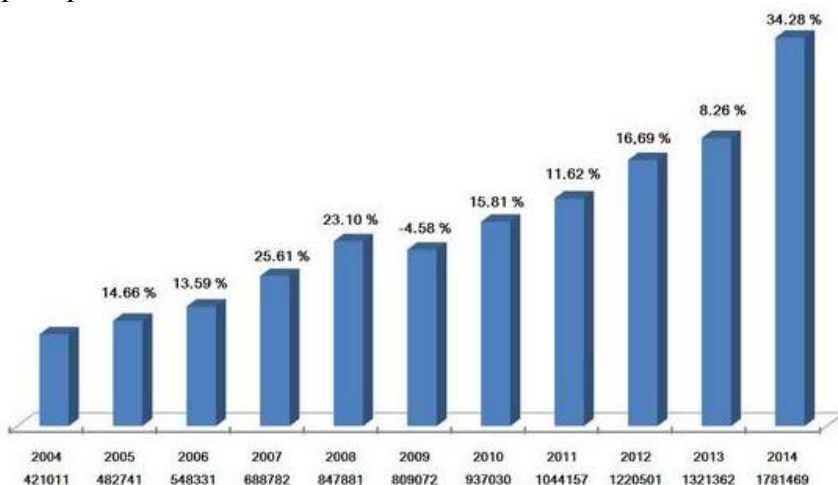

Рис. 2. Пассажиропоток Кишинёвского Международного Аэропорта за 2004-2014гг. [1]

Согласно AICI Europe (Airports Council International Europe), Кишинёвский Международный Аэропорт занимает первое место в Европе в категории: самый большой рост пассажиропотока среди аэропортов с численностью пассажиров до 5 миллионов в год.

Самыми популярными направлениями за 2014 год стали Москва - 34%, Стамбул – 9%, Анталия – 7%, Верона – 5%, Вена – 4 %, Милан – 4% и Бухарест – 4%. Анализируя пассажиропоток в разрезе авиакомпаний, среди самых популярных компаний в 2014 году (Рис.3) выделим Air Moldova (48%), S7 Airlines (17%), Turkish Airlines (6%), Meridiana (5%), Austrian Airlines (4%), Wizz Air (4%), Lufthansa (3%) и Tarom (3%) [1].

Пассажирский автотранспорт Молдовы представлен легковыми автомобилями (включая таксомоторы), автобусами и маршрутными таксомоторами, а также городским электрическим транспортом (троллейбусы). Междугородные и международные маршруты из Кишинёва отправляются с трёх автовокзалов (Центральный, Юго-Западный и Северный). Международные направления автотранспорта из Молдовы включают маршруты в Румынию, Украину, Россию, Болгарию, Грецию, Германию, Чехию и др. [4].

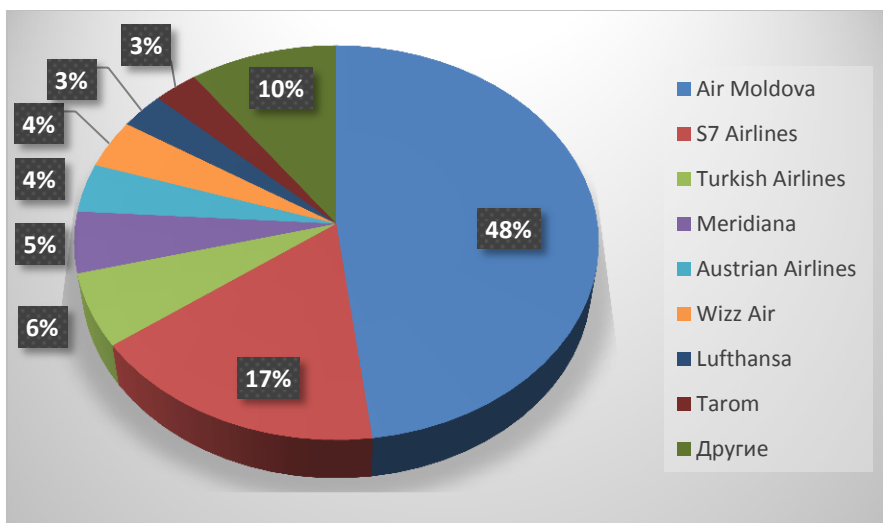

Рис. 3. Доля авиакомпаний в 2014 году [1]

Важной транспортной услугой для международных туристов является прокат (аренда) автомобилей. В международной практике нет ограничений на класс автомобилей, сдаваемых на прокат. Сроки аренды колеблются от нескольких часов до одной – двух недель, а в отдельных случаях и лет. Машину можно заказать с водителем (охранником) или без него. В целом аренда автомобилей значительно различается по направлениям его использования. В новых независимых государствах основная причина аренды — это представительские мероприятия и в первую очередь обслуживание семейных торжеств (особенно свадебных). Однако развивается и прокат авто для туристических целей.

Так, непосредственно в Кишинёвском аэропорту можно взять авто на прокат. Данную услугу предлагают компании AVIS, PRIM-AUTO, EUROPCAR, SIXT, ENTERPRISE и VIP RENT, часть из которых является филиалами транснациональных фирм. Также дополнительно можно арендовать машину вместе с личным шофёром или воспользоваться услугой VIP Car. Она отличается более высоким уровнем комфортабельности автомобиля, который доставит до места назначения (в/из аэропорта или даже до воздушного судна) [1].

В Кишинёве можно арендовать лимузины в категориях представительские, кабриолеты, ретро, классические и внедорожники для различных мероприятий. В частности, среди кабриолетов предлагается Cadillac Eldorado, длиной 6 метров на 4 пассажиров, 5-метровый Chrysler Sebring (компания "Limousine.md", www.limousine.md). Среди автомобилей категории ретро представлены Packard 1938 года выпуска, лимузин Excalibur на 10 человек (фирма "Limuzine Chisinau", www.limuzine-chisinau.md). Фирма LIMO Star, обслуживающая Украину и Молдову (www.limostar.md), предлагает на заказ прокат таких лимузинов как 6-местный эксклюзивный Ferrari 430, 7-местный Lamborghini Reventon 2015 года выпуска и др. Кроме того, в аренду предлагается автобус-бар (BarBus), вместимостью до 40 персон, который позволяет предоставлять услуги бармена, официантов, ди-джея и др.

Вместе с тем национальная транспортная инфраструктуры обеспечения международного туризма Молдовы нередко критикуется на различных уровнях (в том числе международном) за недостатки в ее конкурентоспособности.

Показательными являются позиции Молдовы в рейтинге конкурентоспособности путешествий и туризма Всемирного Экономического Форума (ВЭФ). В первом подобном исследовании в 2007 году Молдова заняла 95 место из 124 стран, а в 2015 году уже 111-е из 141. Несмотря на перемещение за 8 лет с 95 на 111 место, в 2007 году Молдова была 29-ой страной с конца, а в 2015 году оказалась на 30-ом месте с конца списка.

На 2015 год в рейтинге конкурентоспособности путешествий и туризма ВЭФ Молдова занимает 136 место по объему

туристической индустрии в ВВП. Этот показатель равняется \$73 млн., что меньше чем в Свазиленде, Сьерра Леоне и Гайане. По численности занятых в туризме Молдова на 130 месте с 10 тыс. работающих, что меньше, чем на Барбадосе, в Пуэрто Рико и в Чаде. По доле туризма в ВВП у Молдовы 137 место с показателем 1,0%, что является предпоследним из всех рассчитываемых в мире уровней. Доля туризма в общей численности занятых в Молдове составляет 0,8%, что также является предпоследним местом в классификации ВЭФ.

В данном рейтинге также определяются позиции стран по каждому из 14 основных показателей конкурентоспособности. По нашему мнению, сравнение показателей со средними значениями по европейскому региону играет немаловажную роль в определении реальной ситуации в отрасли. Сравнивая Молдову со средними для Европы показателями конкурентоспособности отметим, что страна уступает по 12 из 14 из них. Молдова находится на среднеевропейском уровне по показателю «здоровье и гигиена», а также выше среднеевропейского уровня оказался показатель «конкурентоспособность цен». Однако в отчете ВЭФ при исследовании конкурентоспособности туризма Молдовы не анализировались цены на размещение в гостиницах. Это при том, что в мировой туристической столице – Париже, например, можно найти гостиницы по цене ниже, чем аналогичное размещение в Кишиневе, но с лучшими характеристиками.

По остальным 12-ти показателям конкурентоспособности путешествий и туризма ВЭФ уровень Молдовы ниже среднеевропейского. Уровень и структура конкурентоспособности сферы туризма и путешествий Молдовы по показателям «дорожная и портовая инфраструктура» приведены в табл. 1, а «инфраструктура авиатранспорта» - в табл. 2.

Как видно из табл. 1 по показателю дорожная и портовая инфраструктура страна находится на 109 месте. При этом достаточно высокие показатели у страны по плотности железных дорог (24 место), асфальтированных автодорог (47 место) и автодорог (61 место). Однако по качеству автодорог страна занимает 134 место, а по качеству портовой инфраструктуры – 139.

Таблица 1. Конкурентоспособность сферы туризма и путешествий Молдовы по группе показателей «дорожная и портовая инфраструктура» в 2015 г. [6]

	Конкурентоспособность	
	Уровень	Рейтинг
Дорожная и портовая инфраструктура	2,8	109
11.01 Качество автодорог	2,1	139
11.02 Качество железнодорожной инфраструктуры	2,8	60
11.03 Качество портовой инфраструктуры	2,2	134
11.04 Качество дорожной транспортной сети	4,5	63
11.05 Плотность железных дорог (км/площадь)	3,4	24
11.06 Плотность автодорог (км/площадь)	®	61
11.07 Плотность асфальтированных автодорог (км/площадь)	®	47

Еще хуже оценивается конкурентоспособность Молдовы по показателям инфраструктуры авиатранспорта (см. табл. 2). Несмотря на то, что в этой группе нет особенно значительных различий среди составляющих ее показателей, в среднем они находятся на довольно низком уровне. Отметим, что самую высокую оценку в данной группе получил показатель количества авиавылетов на 1000 человек населения (81 место). Однако здесь не учитывается загрузка отдельных рейсов. При этом, по показателю пассажиро-километров, выполненных на международных авиалиниях в неделю (т.е. с учетом расстояния перелета и числа пассажиров на каждом рейсе), страна занимает уже 117 место [10, с.537-538].

Таким образом, транспортная инфраструктура туристической сферы Молдовы в основном неконкурентоспособна на мировом и, особенно, на европейском туристическом рынке. Необходимо предпринять комплекс мер стратегического плана по совершенствованию менеджмента транспортной составляющей региональной системы туризма Молдовы (в области стратегического и оперативного планирования, организации, координации, стимулирования и контроля).

Таблица 2. Конкурентоспособность сферы туризма и путешествий Молдовы по группе показателей «инфраструктура авиатранспорта» в 2015 г. [6]

	Конкурентоспособность	
	Уровень	Рейтинг
Инфраструктура авиатранспорта	1,9	119
10.01 Качество инфраструктуры авиатранспорта	3,7	101
10.02 Пассажиро-километры местных авиалиний в неделю (млн.)	n/a	n/a
10.03 Пассажиро-километры международных авиалиний в неделю (млн.)	22,2	117
10.04 Вылет на 1000 населения	2,1	81
10.05 Количество аэропортов на млн. городского населения	0,6	105
10.06 Количество эксплуатируемых авиалиний	18,0	100

Выводы и рекомендации

1. ООН, ЮНВТО, Евростат и ОЭСР при участии МОТ, МВФ и ВТО совместными усилиями разработали и опубликовали в 2010 году методологическую основу Вспомогательного счета туризма, а также Международные рекомендации по статистике туризма, в которых определены отрасли туризма. К ним, в частности, наряду с размещением туристов, обеспечением их питанием и напитками, деятельностью туристических организаций, оказанием услуг в культурной, спортивной и рекреационной области, относят также и пассажирский транспорт (железнодорожный, дорожный, водный и воздушный), а также аренду пассажирских транспортных средств. Таким образом, международные организации считают пассажирский транспорт и аренду пассажирских транспортных средств отраслями туризма.

2. Доходы транспорта от туристов достигают 16% (\$221 млрд.) от общей суммы экспортных поступлений от международного туризма в мире (\$1500 млрд. в 2014 г.).

3. Транспортная составляющая отраслей туризма Молдовы характеризуется наличием нормативно-регулирующей базы, определенной инфраструктуры и использованием в туристиче-

ских целях разнообразных видов транспорта (авиа, дорожный, железнодорожный, водный, гужевой), а также арендными отношениями в эксплуатации отдельных видов пассажирского транспорта.

4. Менеджмент транспортной составляющей региональной системы туризма Молдовы обеспечивается Министерством транспорта и дорожного хозяйства, органами местного публичного управления и другими специально уполномоченными на то органами в следующих областях: железнодорожный транспорт, гражданская авиация, автомобильный транспорт, водный транспорт и дорожная инфраструктура.

5. Организация транспортной составляющей системы туризма Молдовы формируется по двум основным направлениям:

- Министерство транспорта и дорожной инфраструктуры РМ, отвечающее в том числе за организацию транспорта для международных туристов (межрегиональные туристические потоки),

- Внутрорегиональные транспортные туристические потоки, организуемые органами местного публичного управления.

Министерство наделено основными функциями, общими полномочиями, специфическими функциями и специфическими компетенциями в конкретных областях. Реализацию поставленных перед транспортом целей и задач, призваны обеспечить учреждения, подведомственные министерству (публичное учреждение «Agenția Națională Transport Auto», публичное учреждение «Căpitănia Portului «Giurgiulești», орган гражданской авиации); акционерные общества, в которых пакет акций государства находится в управлении Министерства (АО «Sky Alliance», АО «Aeroport Catering», АО «Aeroport Handling», АО «Gara Nord» и др.); предприятия, учрежденные Министерством (ГП «Calea Ferată din Moldova», ГП «Gările și Stațiile Auto», ГП «Registrul Naval», авиакомпания «Air Moldova» и т.д.).

6. Показатели, достигнутые транспортной составляющей обеспечения туристов и путешественников в Молдове, признаются на международной арене недостаточными по сравнению с другими странами. По данным Всемирного экономического форума в Давосе портовая, дорожная и авиатранспортная инфра-

структура Молдовы по данным ВЭФ недостаточно конкурентоспособна на мировом и, особенно, на европейском туристическом рынке.

7. В целях совершенствования транспортной инфраструктуры обеспечения туристов в Молдове необходимо разработать и принять комплекс мер по развитию стратегических механизмов менеджмента железнодорожного транспорта, гражданской авиации, автомобильного транспорта, водного транспорта и дорожной инфраструктуры. Важнейшим направлением здесь, по нашему мнению, является железнодорожная система.

Библиография

1. Aeroportul Internațional Chișinău. www.airport.md.
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Transporturi. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=138>.
3. Întreprindere de Stat “Calea Ferată din Moldova”. www.railway.md.
4. Întreprindere de Stat “Gările și Stațiile auto”. www.autogara.md.
5. Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor. <http://www.mtid.gov.md>.
6. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015. Growth through Shocks. Geneva, Switzerland. 2015. World Economic Forum. 509 p.
7. World Tourism Organization. Exports from international tourism rise to US\$ 1.5 trillion in 2014. <http://media.unwto.org/press-release/2015-04-15/exports-international-tourism-rise-us-15-trillion-2014>.
8. World Tourism Organization. Tourism Highlights. 2015 Edition. <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>.
9. Вспомогательный счет туризма: рекомендуемая методологическая основа, 2008 год. - Люксембург, Мадрид, Нью-Йорк, Париж, 2010 год. Издание Организации Объединенных Наций. 145 с.
10. Жигарева Е., Кротенко И., Хынку Н. Международный туризм и его транспортная составляющая с позиции национальных интересов Республики Молдова. В: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale “Impactul politicii externe asupra interesului național”, 15 mai 2015. – Ch. IRIM, 2015. – 576 с. – С.529-542. – ISBN 978-9975-4023-9-2.
11. Закон Республики Молдова о транспорте № 1194 от 21.05.1997. В: Monitorul Oficial № 067 от 16.10.1997.

12. Закон Республики Молдова об организации и осуществлении туристической деятельности. № 352-XVI от 24.11.2006. В: Monitorul Oficial № 14-17 от 02.02.2007.
13. Информационный портал Actualitati.md. История создания и поэтапного развития Гражданской авиации РМ. <http://actualitati.md/ru/interesnoe/istoriya-sozdaniya-i-poetapnogo-razvitiya-grazhdanskoy-aviacii-rm>.
14. Кротенко Ю. Международный туризм Молдовы и проблемы его развития. ULIM. – Ch.: CEP USM, 2007. – 235 с.
15. Постановление правительства РМ об утверждении Положения о Министерстве транспорта и дорожной инфраструктуры, его структуры и предельной численности № 695 от 18.11.2009. В: Monitorul Oficial № 169-170 от 24.11.2009.

DEZVOLTAREA STRUCTURILOR DE PRIMIRE TURISTICĂ COLECTIVE CU FUNCȚIUNI DE CAZARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA DEZVOLTĂRII TURISMULUI

Iuliu ȚURCAN,
doctor în științe economice, IRIM
Olga ROȘCA,
masterandă, IRIM

Rezumat

Importanța amenajărilor hoteliere în vederea dezvoltării industriei turismului este indispensabilă, reieșind din considerentele că amenajările hoteliere se dezvoltă ca urmare a existenței și valorificării potențialului turistic al unei zone. Turismul, în lipsa amenajărilor hoteliere, nu ar putea funcționa adecvat. În acest context, prezintă interes studiarea fenomenului privind dezvoltarea structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova, prin prisma impactului lor asupra dezvoltării turismului.

Cuvinte-cheie: *turism, structuri de primire turistică, hotel, cameră, capacitate de cazare*

STRUCTURE DEVELOPMENT OF COLLECTIVE TOURIST RECEPTION WITH ACCOMMODATION FUNCTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THEIR IMPACT ON TOURISM DEVELOPMENT

Abstract

The importance of hotel facilities to develop the tourism industry is indispensable, given the considerations that hotel facilities are developed because of the existence of tourism in a zone. Tourism, in the lack of urban hotel, could not function properly. In this context, studying the phenomenon of collective development of tourist reception with functions of accommodation in Moldova, in terms of their impact on tourism development, represents an interest.

Keywords: *tourism, tourist reception establishments, hotel, room, accommodation capacity*

În Republica Moldova, Biroul Național de Statistică sintetizează informațiile pe structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în următoarele șase grupe:

- ✓ Hoteluri și moteluri;
- ✓ Pensuni turistice și agroturistice;
- ✓ Cămine pentru vizitatori;
- ✓ Structuri de întremare;
- ✓ Sate de vacanță și alte structuri de odihnă;
- ✓ Tabere de vacanță pentru copii.

Importanța amenajărilor hoteliere în vederea dezvoltării industriei turismului este indispensabilă, reieșind din aceste considerente, amenajările hoteliere se dezvoltă ca urmare a existenței și valorificării potențialului turistic al unei zone și totodată turismul în lipsa amenajărilor hoteliere, nu ar putea funcționa adecvat.

În următorul tabel se prezintă evoluția numărului structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova în perioada 2004-2014.

După cum se observă din datele prezentate, diferite tipuri de structuri de primire turistică în perioada analizată au înregistrat niveluri și tendințe diferite.

Figura 1 prezintă evoluția numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova în perioada 2004-2014. În evoluția numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova, în perioada 2004-2014 se observă o fermă tendință de creștere continuă. În perioada analizată, numărul total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în țara noastră a crescut de la 184 până la 275 unități, ceea ce constituie o creștere cu circa 49,46%.

Pozitiv se apreciază faptul că în perioada analizată, pe parcursul tuturor anilor are loc doar creșterea numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare față de nivelul anului precedent, cu excepția anului 2011, în care s-a înregistrat situația de declin. În așa fel, numărul total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în anul 2011 s-a redus cu 3 unități sau cu 1,2% față de nivelul anului precedent.

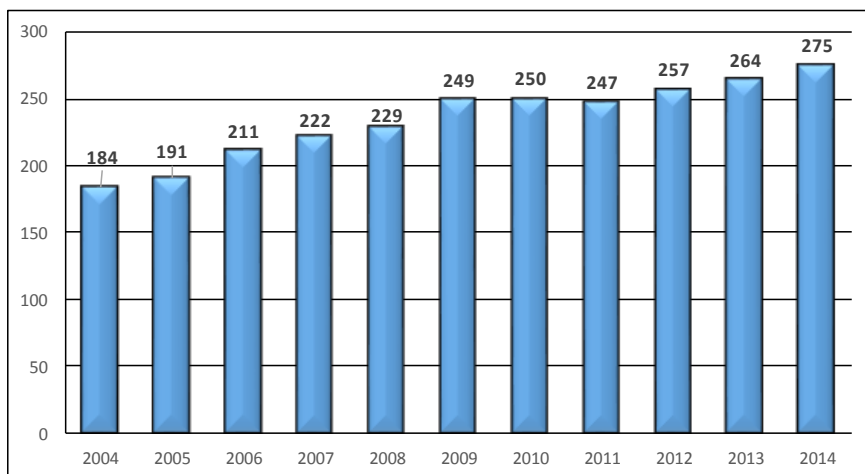

Figura 1. Evoluția numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova în perioada 2004-2014, la 31 decembrie

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Cele mai înalte ritmuri de creștere a numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova în perioada analizată se înregistrează în anul 2006, și în anul 2009 când indicatorul dat a crescut cu 8,73% față de nivelul anului precedent. Pe parcursul celorlalți ani, ritmul de sporire față de anul precedent a numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare variază în limitele +2,72% ... +5,21%. În linii generale, creșterea numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în țară se apreciază pozitiv, confirmând tendințele de dezvoltare a sectorului dat.

Analiza structurală a numărului total de structuri de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova poate fi efectuată pe baza examinării structurii acestora după principalele categorii, ceea ce se prezintă în figura 2.

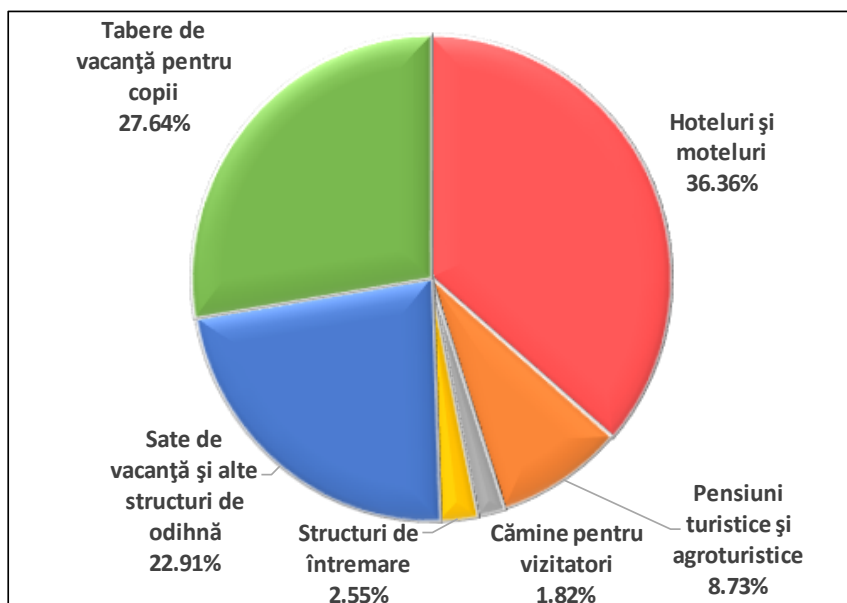

Figura 2. Componenta structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova în anul 2014, la 31 decembrie

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Principala categorie în componența structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova în anul 2014 o constituie hotelurile și motelurile, cărora le revine circa 36,36% din numărul total de unități. Pe al doilea loc în structura examinată sunt situate taberele de vacanță pentru copii, care dețin o pondere de 27,64% în numărul total, fiind urmate de sate de vacanță și alte structuri de odihnă cu o pondere de 22,91%. Pensiunile turistice și agroturistice, cu toate că constituie o direcție actuală de dezvoltare a turismului în Republica Moldova, dețin o pondere de 8,73%, iar celorlalte structuri de cazare le revine o pondere considerabil mai mică.

Reieșind din considerente că scopul de bază a prezentei lucrări presupune studierea serviciilor acordate de hoteluri, în continuare se propune a examina evoluția numărului de hoteluri și moteluri prezentată în figura 3. Numărul de hoteluri și moteluri în Republica Moldova în perioada 2004-2014 are o tendință de creștere continuă,

sporind în perioada analizată de la 53 la 100 de unități, adică de circa două ori. Ritmul anual de creștere a numărului de hoteluri și moteluri variază în limitele 2,0 – 16,0%. Cel mai mic ritm anual de creștere a acestui indicator a fost înregistrat în anul 2006, când în această categorie de structuri de cazare a fost adăugată doar o unitate. Cel mai înalt ritm anual de creștere a numărului de hoteluri și moteluri a fost atins în anul 2009, când a fost deschise zece unități turistice noi din această categorie. Tendința de creștere a numărului de hoteluri și moteluri este apreciată pozitiv, deoarece ne vorbește despre lărgirea și dezvoltarea sectorului dat.

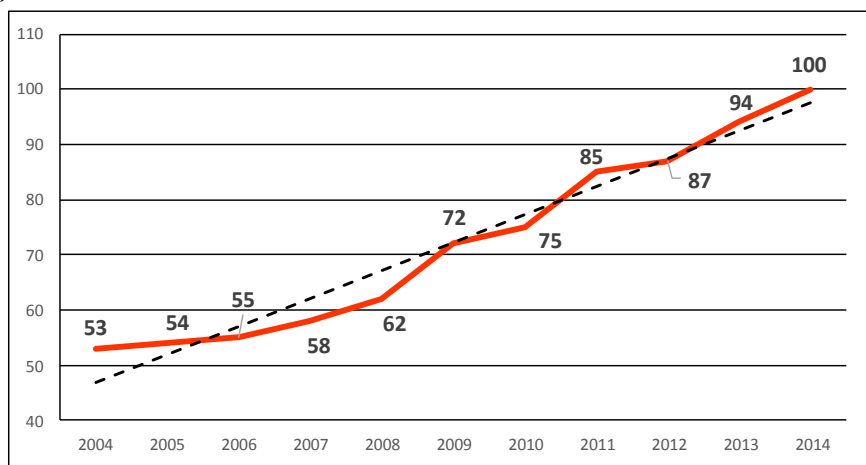

Figura 3. Evoluția numărului de hoteluri și moteluri în Republica Moldova în perioada 2004-2014, la 31 decembrie

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Conform legislației Republicii Moldova, hotelul reprezintă structura de primire turistică, destinată cazării turiștilor în clădiri sau în corpuri de clădiri, care pune la dispoziția turiștilor camere sau apartamente dotate corespunzător, prestează servicii specifice și dispune de recepție și de spații de servire a mesei în incintă. La rândul său, hotelul-apartament – structură de primire turistică, destinată cazării turiștilor în clădiri sau în corpuri de clădiri, compuse din apartamente sau garsoniere, astfel dotate încât să asigure păstrarea și prepararea alimentelor, precum și servirea mesei în incinta acestora [2, p.2]

Hotelul reprezintă una dintre acele organizații incluse în industria ospitalității, activitatea desfășurată în interiorul unei astfel de organizații înregistrând de-a lungul anilor, creșteri economice semnificative.

După cum a fost constatat mai sus, conform legislației, categoriile hotelurilor sunt clasificate după numărul de stele acordate.

În acest tabel este prezentată evoluția numărului de hoteluri și structuri similare, care, în perioada examinată, a sporit de la 59 unități până la 129 de unități, adică de circa 2,2 ori. Cele mai înalte ritmuri de creștere a numărului de hoteluri și structuri similare sunt înregistrate în anii 2008-2014. În figura 4 este prezentată evoluția numărului de hoteluri după numărul de stele acordate. Cele mai înalte ritmuri de creștere înregistrează hotelurile cu trei stele al căror număr în perioada 2000-2014 a crescut de la 3 până la 35 de unități, adică de 11,7 ori. Numărul hotelurilor cu patru stele în aceeași perioadă a crescut de la 4 până la 26 de unități, adică de 6,5 ori, ceea ce constituie la fel o creștere considerabilă.

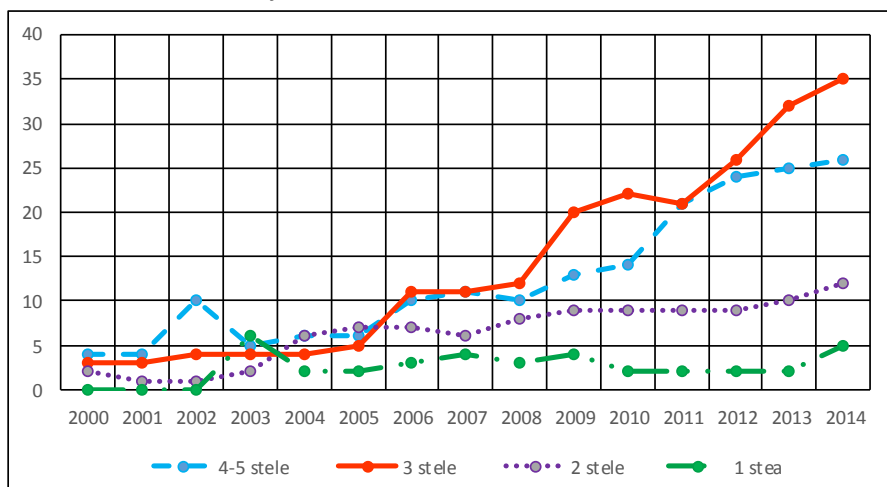

Figura 4. Evoluția numărului de hoteluri după numărul de stele acordate în Republica Moldova în anii 2000-2014

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Numărul hotelurilor cu două stele a crescut de la 2 până la 12 de unități, ceea ce constituie o creștere de 6,0 ori. În așa fel, numărul hotelurilor de 3-5 stele are o tendință de creștere, o altă situație fiind

constatată în evoluția hotelurilor de o stea, care în această perioadă variază în limitele 2-6 unități, nefiind constatată o tendință fermă.

Reieșind din considerente că camerele pot avea diferită capacitate de cazare (pentru o persoană, pentru două sau mai multe persoane) în figura 5 este prezentată evoluția capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014.

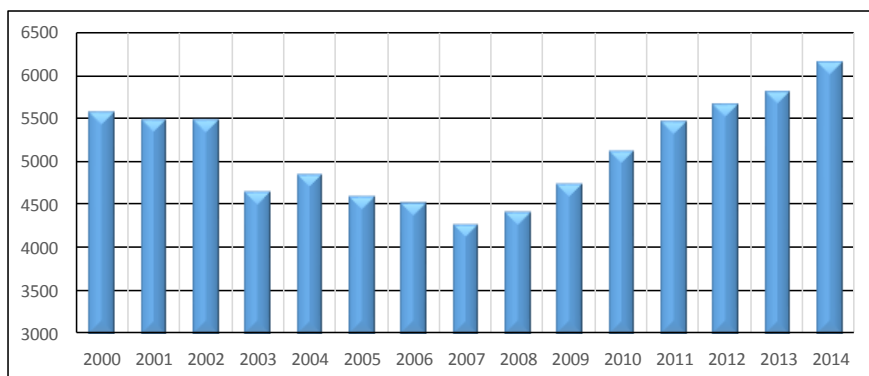

Figura 5. Evoluția capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

În linii generale, evoluția capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014 reflectă aproximativ aceiași ritmuri de dezvoltare, precum și evoluția numărului de camere în hoteluri și structuri similare de cazare, graficul având aproximativ aceeași formă.

În așa fel, evoluția capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014 are o formă parabolică de evoluție. În perioada 2000-2007, capacitatea de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare are o tendință de micșorare, diminuându-se în această perioadă cu 1291 de locuri sau cu 23,21%. Această diminuare este una considerabilă și ne vorbește despre restrângerea activității în acest domeniu. Cea mai mică valoare este înregistrată în anul 2007 când toate hotelurile în ansamblu au inclus 4271 de locuri pentru cazare. În perioada 2007-2014, numărul de locuri de cazare în hoteluri și structuri similare de

cazare din Republica Moldova înregistrează o tendință de creștere, sporind de la 4271 până la 6152 de locuri, ceea ce constituie o creștere cu circa 44,04%. Evoluția pozitivă a numărului locurilor de cazare oferite de hoteluri și structuri similare de cazare în perioada 2007-2014, ne vorbește despre evoluția pozitivă a sectorului dat și se apreciază pozitiv. În linii generale, pe parcursul întregii perioade analizate în evoluția capacității de cazare oferite de hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova domină o tendință de creștere, sporind cu 10,61%, ceea ce poate fi apreciat pozitiv.

Este foarte important ca capacitatea de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare să fie efectiv utilizată de către turiști. În figura 6, se prezintă evoluția numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014.

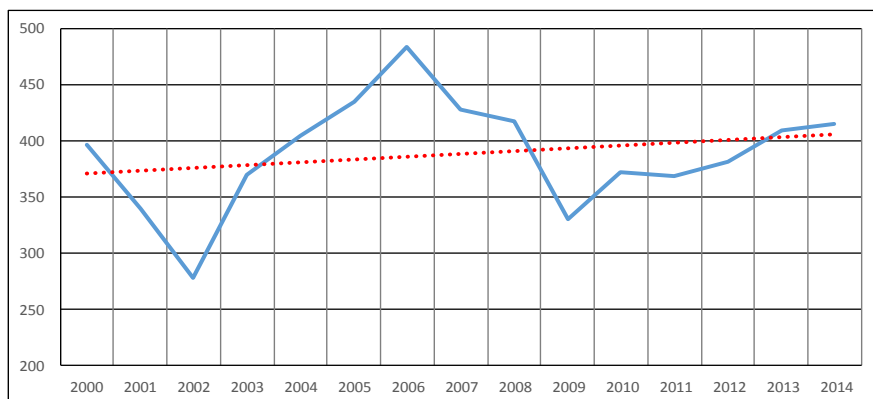

Figura 6. Evoluția numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014, mii înnoptări

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Evoluția numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014 nu poate fi caracterizată printr-o tendință unică uniformă. Limita de jos a numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare a fost înregistrată în anul 2002, constituind 277,8 mii înnoptări, ceea ce e cu 30,01% mai puțin decât în anul

2000. Limita de sus a numărului de înnoptări a fost înregistrată în anul 2006, constituind 483,7 mii înnoptări, ceea ce e cu 11,25% mai mult decât în anul 2000. În așa fel, poate fi evidențiată o tendință de reducere a numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în perioada 2000-2002 și în perioada 2006-2009. Totodată, o tendință de creștere a numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în perioada 2002-2009 și în perioada 2009-2014. În așa fel se poate concluda că evoluția numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014 are o formă ciclică. Totodată, în figura 7 este trasată și linia trendului care reflectă tendința indicatorului în timp, fiind înclinată în sus, ea confirmă o tendință generală de creștere a numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova, ceea ce poate fi apreciat pozitiv.

Este foarte important de corelat numărul reali de înnoptări a turiștilor în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova cu capacitatea de cazare a acestora, astfel estimându-se gradul de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare.

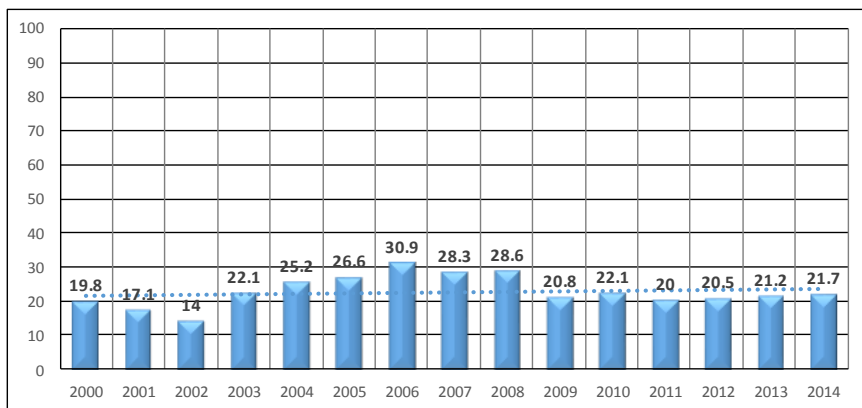

Figura 7. Evoluția gradului de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014, %

Sursa: Elaborat de autor în baza Anexei 3

După cum confirmă figura 7 gradul de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în anii 2000-2014 este foarte jos, variind în perioada analizată în limitele 14,0 – 30,9%.

Limita de jos a n gradului de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare a fost înregistrată în anul 2002, constituind doar 14,0%, ceea ce e cu 5,8% mai puțin decât în anul 2000. Limita de sus a numărului de înnoptări a fost înregistrată în anul 2006, constituind 30,9% mii înnoptări, ceea ce e cu 11,1% mai mult decât în anul 2000. În așa fel, poate fi evidențiată o tendință de reducere a gradului de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în perioada 2000-2002 și în perioada 2006-2009. Totodată, o tendință de creștere a numărului de înnoptări în decursul anului în hoteluri și structuri similare de cazare în Republica Moldova în perioada 2002-2009 și în perioada 2009-2014. Astfel, se poate concluda că evoluția gradului de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare nu confirmă o tendință concretă în evoluția sa, linia trendului fiind aproape paralelă cu axa absciselor, cu o mică înclinație în sus. În linii generale, gradul de utilizare a capacității de cazare a hotelurilor și structurilor similare de cazare în Republica Moldova în perioada analizată este foarte jos, ceea ce ne arată că acest sector nu activează eficient, fiind necesare măsuri concrete pentru redresarea situației existente.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova nr. 352-XVI din 24 noiembrie 2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 14-17, art. 40.
2. HOTĂRÂREA GUVERNULUI nr.643 din 27.05.2003 cu privire la aprobarea Normelor metodologice și criteriilor de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.99-103/680 din 06.06.2003.
3. www.statistica.md

PERSPECTIVELE EVOLUȚIEI ȘI DEFICIENȚELE FLUXULUI DE TURIȘTI CAZAȚI ÎN STRUCTURILE DE PRIMIRE TURISTICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Rina ȚURCAN,
doctor în științe economice, IRIM
Olga ROȘCA,
masterandă, IRIM

Rezumat

Turismul devine o ramură din ce în ce mai dezvoltată la nivel mondial. Astfel, fluxul de turiști la nivel mondial are o tendință de creștere continuă, ceea ce duce la o dezvoltare considerabilă a structurilor de primire turistică. Prezentul articol, abordează din punctul de vedere al dinamicii, structurii și repartiției numărului de turiști, care beneficiază de serviciile structurilor de cazare turistică în Republica Moldova, sub aspectul perspectivelor de evoluție a acestora.

Cuvinte-cheie: *turism, structură de primire turistică, flux de turiști, cazare, hotel*

EVOLUTION PERSPECTIVES AND SHORTCOMINGS OF ACCOMMODATED TOURISTS' FLOW IN TOURIST RECEPTION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract

Tourism becomes a more developed branch at the world level. Thus, the flow of tourists in the world has a tendency of continuous growth, leading to a considerable development of tourist reception. This article addresses the terms of dynamics, structure and distribution of the number of tourists who use services of tourist accommodation structures in the Republic of Moldova, in terms of their development prospects.

Keywords: *tourism, tourist reception, the flow of tourists, accommodation, hotel*

Un spectru larg a diferitor structuri turistice oferă serviciile de cazare, fiind într-o măsură concurenți indirecți, însă fiecare din aceste structuri are specificul său și atrag diferite categorii de clienți.

Un interes deosebit prezintă examinarea repartiției turiștilor cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015 care se prezintă în figura 1.

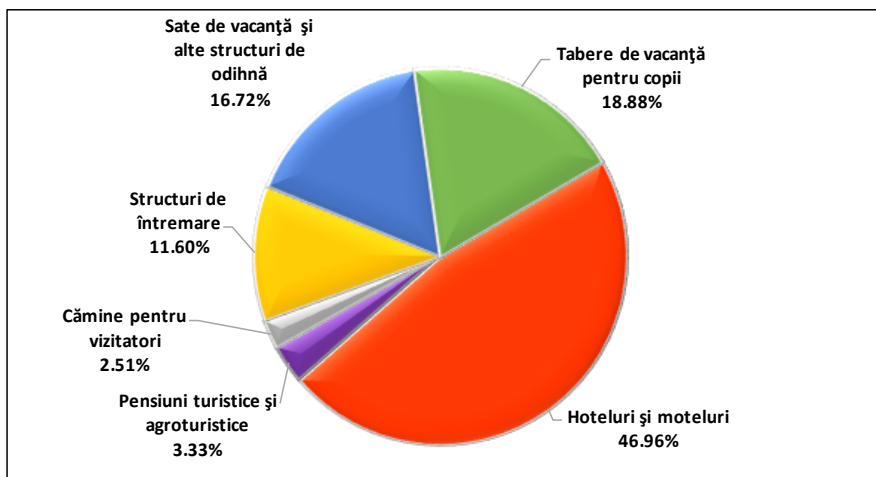

Figura 1. Structura numărului de turiști cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

În structura numărului de turiști cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015 cea mai mare pondere o dețin hotelurile și motelurile în care sunt cazați circa 46,96% din numărul total de turiști. Pe al doilea loc în această structură se plasează taberele de vacanță pentru copii care dețin circa 18,88%, fiind urmate de sate de vacanță și alte structuri similare cu o pondere de circa 16,72%. Celelalte structuri de cazare dețin o pondere considerabil mai mică conform numărului de turiști cazați.

În figura 2 se prezintă structura numărului de turiști străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015.

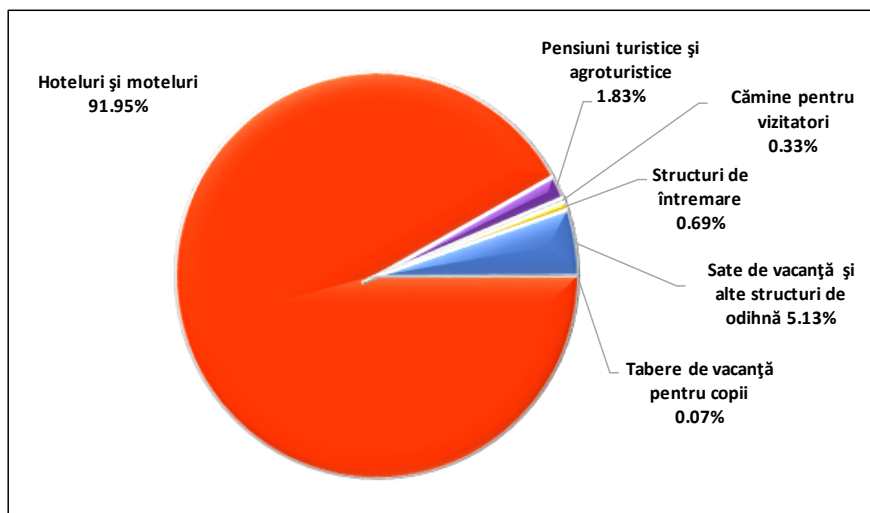

Figura 2. Structura numărului de turiști străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

În structura numărului de turiști străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015 cea mai mare pondere o dețin hotelurile și motelurile în care sunt cazați circa 91,95% din numărul total de turiști. Anume această categorie de structuri turistice cu funcțiuni de cazare este una dominantă pentru turiștii din străinătate. Celelalte categorii de structuri de cazare dețin o pondere considerabil mai mică, și anume sate de vacanță și alte structuri similare cu o pondere de circa 5,13%, pensiuni turistice și agroturistice dețin circa 1,83%, fiind urmate de celelalte structuri de cazare, dar ponderea lor în ansamblu este incomparabil de mică în raport cu ponderea deținută de hoteluri și moteluri.

O altă situație se constată în repartiția turiștilor autohtoni, în figura 3 fiind prezentată structura numărului de turiști autohtoni cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015.

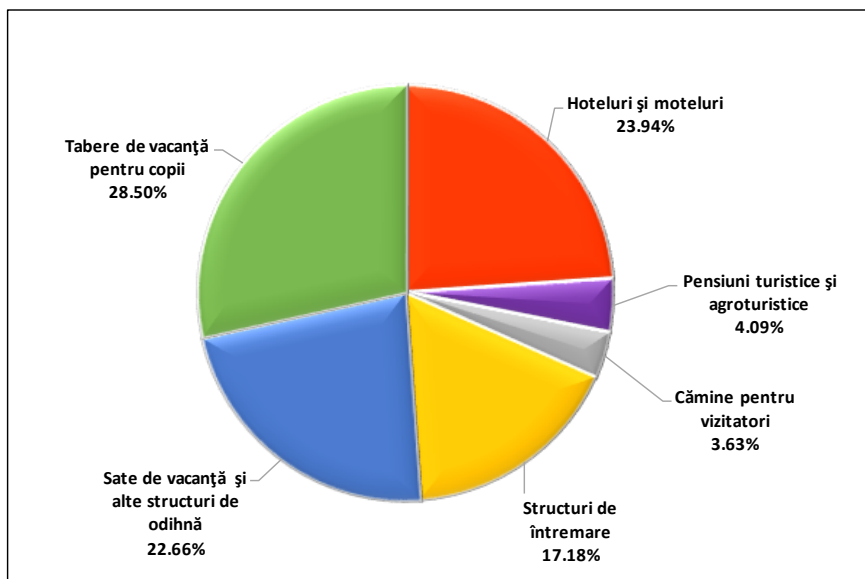

Figura 3. Structura numărului de turiști autohtoni cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Dacă în structura numărului de turiști străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015 cea mai mare pondere o dețin hotelurile și motelurile în care sunt cazați circa 91,95% din numărul total de turiști, atunci pentru turiștii autohtoni această categorie nici măcar nu deține cea mai înaltă pondere. Pentru turiștii autohtoni cele mai solicitate structuri de cazare constituie tabere de vacanță pentru copii care dețin o pondere de 28,50% din numărul total de turiști autohtoni. În hoteluri și moteluri în anul 2015 sunt cazați circa 23,94% din numărul total de turiști autohtoni, iar satelor de vacanță le revine circa 22,66% în această structură. O pondere destul de importantă pentru cazarea turiștilor autohtoni o dețin și structurile de întremare cărora le revine circa 17,18%. Pensunile turistice și agroturistice pentru turiștii autohtoni nu prezintă marele interes, ceea ce este confirmat de ponderea lor modestă de 4,09%. Cea mai mică pondere în structura numărului de turiști autohtoni cazați în structurile de

primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015 o dețin căminele pentru vizitatori – circa 3,63% în prezenta structură. Faptul că atât de tare diferă structura numărului de turiști autohtoni cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova în anul 2015 de structura turiștilor străini, impune o diferită abordare și promovare a serviciilor de cazare pentru turiștii autohtoni și cei străini.

Următoarea figură reflectă evoluția numărului de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anii 2004-2015.

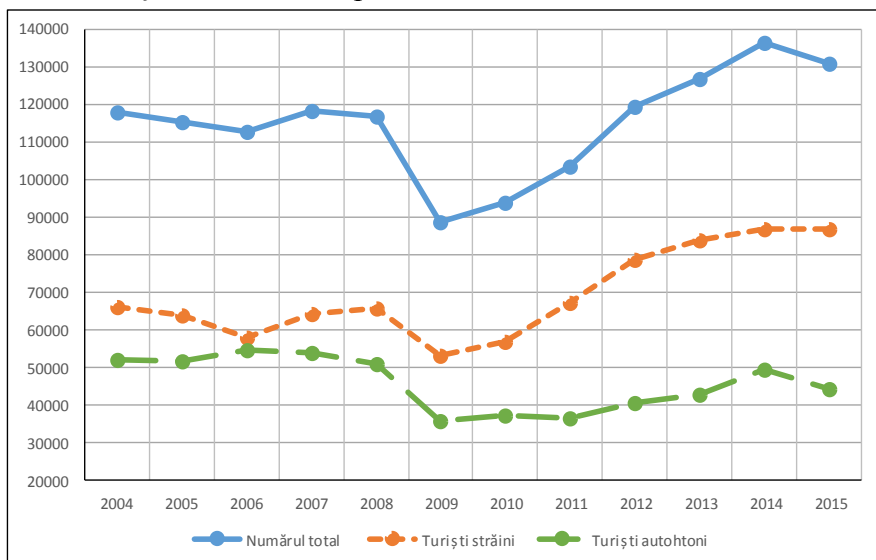

Figura 4. Evoluția numărului de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anii 2004-2015

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

După cum se observă din evoluția numărului de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anii 2004-2015 acest indicator are o tendință de creștere. În perioada 2004-2015 numărul total de turiști cazați în hoteluri și moteluri a crescut cu circa 10,85%, ceea ce se apreciază pozitiv, însă nu este un ritm care ar argumenta dezvoltarea intensă a sectorului dat. Cel mai jos nivel al numărului de turiști cazați în hotelurile și motelurile autohtone a fost înregistrat în anul 2009, constituind doar 88896 persoane, ceea ce e cu 23,97%

mai puțin în raport cu nivelul anului 2004 când acest indicator a constituit 118128 persoane. Reducerea considerabilă a numărului de turiști cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova se datorează în cea mai mare măsură evenimentelor ce atestă instabilitatea politică puternică în acel an.

Pe parcursul întregii perioade analizate, numărul de turiști străini cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova prevalează considerabil numărul de turiști autohtoni cazați în aceste structuri turistice. În perioada 2004-2015, numărul total de turiști străini cazați în hoteluri și moteluri a crescut cu circa 31,24%, ceea ce se apreciază pozitiv, și este un ritm considerabil mai înalt în raport cu ritmul de creștere a numărului total de turiști. Cel mai jos nivel al numărului de turiști cazați în hotelurile și motelurile autohtone a fost înregistrat în anul 2009, constituind doar 53077 persoane, ceea ce e cu 19,52% mai puțin în raport cu nivelul anului 2004 când acest indicator a constituit 66127 persoane.

O situație de alt gen se constată în evoluția numărului de turiști autohtoni cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anii 2004-2015. În această perioadă, numărul de turiști autohtoni cazați în hotelurile și motelurile din țară are o tendință de diminuare, micșorându-se de la 52001 până la 44162 persoane, ceea ce constituie o reducere de circa 15,07% și se apreciază negativ. Cel mai înalt număr de turiști autohtoni cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova a fost atins în anul 2006, constituind 54828 persoane, iar cel mai jos nivel a fost atins în anul 2009, constituind 35819 persoane, ceea ce e cu 31,12% mai puțin în raport cu nivelul anului 2004. În linii generale se apreciază negativ tendința de reducere a numărului de turiști autohtoni cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova, ceea ce impune elaborarea și argumentarea măsurilor de promovare a turismului intern.

Dezvoltarea sectorului turismului, și anume a structurilor cu funcțiuni de cazare în Republica Moldova este influențată într-o mare măsură de fluxul turiștilor care au drept scop să beneficieze de serviciilor oferite de aceste structuri. Anterior în lucrare a fost prezentată analiza în dinamică a numărului de hoteluri și structuri similare acestora, fiind examinate capacitățile acestora și gradul lor de utilizare. În acest context, prezintă interes examinarea dinamică și structurală a

numărului de turiști ce beneficiază de serviciile oferite de hoteluri și alte structuri de cazare. În figura 5 se prezintă structura numărului de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anul 2015.

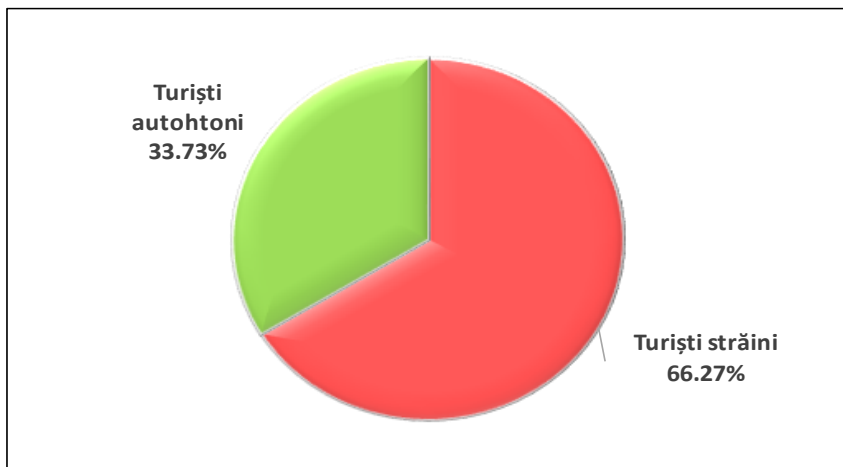

Figura 5. Structura numărului de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anul 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

În structura numărului de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anul 2015 cea mai mare pondere o dețin turiștii străini, cărora în acest an le revine circa 66,27%, pe când turiștii autohtoni dețin 33,73% din numărul total a turiștilor. Reieșind din considerente că turiștii străini dețin o pondere de circa 2 ori mai înaltă în raport cu turiștii autohtoni, considerăm important de a aborda anume această categorie de turiști ca categoria cea mai importantă de clienți.

Un interes deosebit reprezintă examinarea repartiției cazărilor turiștilor pe parcursul anului în vederea evidențierii celor mai intense perioade în care fluxul turiștilor autohtoni și cei străini care solicită să beneficieze de servicii de cazare în hoteluri și moteluri în Republica Moldova. Conform datelor Biroului Național de Statistică, repartiția turiștilor se face pe trimestre, astfel, însumându-se pentru fiecare trimestru numărul de turiști care au beneficiat de serviciile de cazare oferite de hotelurile și motelurile din țară. În figura 6 se prezintă repartiția pe trimestre a numărului total de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anul 2015.

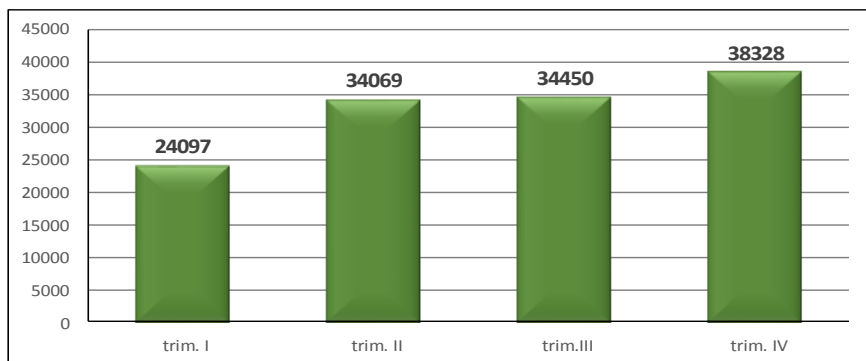

Figura 6. Repartiția pe trimestre a numărului total de turiști cazați în hoteluri și moteluri în Republica Moldova în anul 2015
Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Cel mai înalt număr de turiști cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova în anul 2015 a fost înregistrat în trimestrul al patrulea căruia i-a revenit circa 38328 de turiști, ceea ce constituie o pondere de 29,27% din numărul anual. Cel mai jos nivel a numărului de turiști străini cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova în anul 2015 a fost înregistrat în primul trimestru, când în aceste structuri s-au cazat doar 14954 de turiști, ceea ce constituie o pondere de circa 17,23% din numărul total al acestora. Cu toate că teoretic s-ar părea că Republica Moldova este mult mai frumoasă și atrăgătoare pentru turiști, atât pentru cei autohtoni, cât și pentru cei străini în perioada de vară, datele statistice arată, că cele mai multe cazări în hoteluri și moteluri sunt înregistrate în al patrulea trimestru, adică în perioada lunilor octombrie, noiembrie, decembrie. Repartiția trimestrială a numărului de turiști autohtoni și străini cazați în hoteluri și moteluri este importantă în vederea elaborării măsurilor de dezvoltare a sectorului turismului în Republica Moldova.

Un interes deosebit reprezintă examinarea repartiției numărului de înnopțări a turiștilor pe parcursul anului în vederea evidențierii celor mai intense perioade în care fluxul turiștilor autohtoni și cei străini care solicită să beneficieze de servicii de cazare în hotelurile și motelurile în Republica Moldova. În figura 7 se prezintă repartiția pe trimestre a înnopțărilor tuturor turiștilor cazați în hoteluri și moteluri din Republica Moldova în anul 2015.

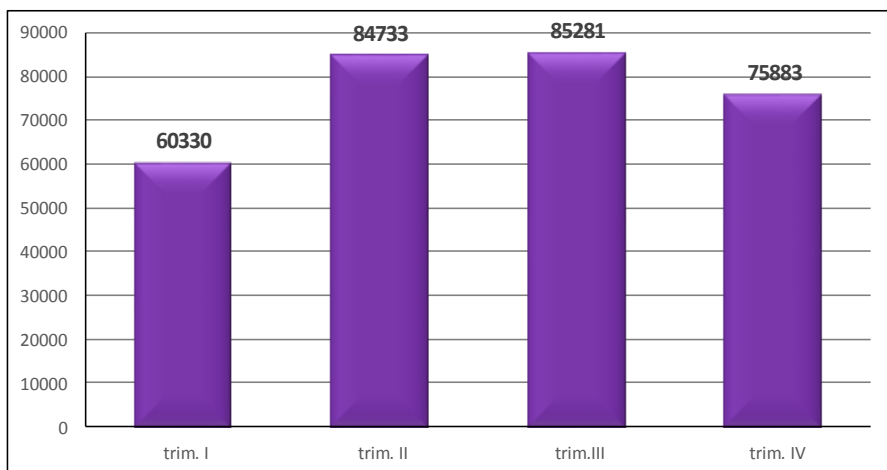

Figura 7. Repartiția pe trimestre a numărului total de înnoptări a turiștilor cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova în anul 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

Cel mai înalt număr de înnoptări a turiștilor cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova în anul 2015 a fost înregistrat în trimestrele 2 și 3 – căror i-a revenit câte 27,67% (84733 de înnoptări) și respectiv 27,85% (85281 de înnoptări) din numărul anual de înnoptări. Repartiția pe trimestre a numărului de înnoptări a turiștilor autohtoni și ale celor străini cazați în hotelurile și motelurile din Republica Moldova înregistrează nivelul maxim în al doilea și al treilea trimestru, ceea ce se explică prin faptul că Republica Moldova este mult mai frumoasă și atrăgătoare pentru turiști în perioada de vară – toamnă. În următoarea figură se prezintă structura turiștilor străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova pe principalele țări de origine în anul 2014.

În structura turiștilor străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova pe principalele țări de origine pe parcursul anului 2014 cea mai mare pondere o dețin turiștii din România căror le revine 24,09%. Pe al doilea plan în această structură se încadrează turiștii din Ucraina, căror le revine circa 11,66%, care la rândul său sunt urmați de Federația Rusă cu o pondere de 8,91%. Printre țări care la fel pot fi

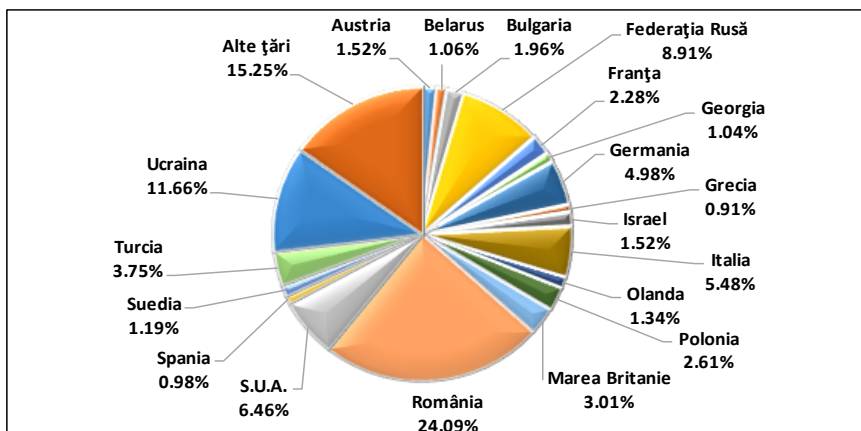

Figura 8. Structura turiștilor străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova pe principalele țări de origine în anul 2014

Sursa: Elaborat de autor în baza [3]

menționate în structura turiștilor străini cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova se află și Statele Unite ale Americii (6,46%), Italia (5,48%), Germania (4,98%) și Marea Britanie (3,01%). Celelalte țări dețin o pondere considerabil mai mică în structura respectivă. În linii generale, se poate de menționat că contingentul turiștilor cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare în Republica Moldova este unul foarte larg și cuprinde atât cetățenii din țările CSI, cât și cetățenii din țările Europene și alte țări ale lumii.

În acest context, este foarte important ca nivelul calității serviciilor de cazare oferite de către structurile de primire turistică colective cu funcțiune de cazare autohtone să fie la nivelul corespunzător.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova nr. 352-XVI din 24 noiembrie 2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 14-17, art. 40.
2. <http://turism.gov.md>, Agenția Turismului a Republicii Moldova.
3. <http://www.statistica.md>, Biroul Național de Statistică.

BAZA ORGANIZAȚIONALĂ A MANAGEMENTULUI STRATEGIC A TURISMULUI ÎN FRANȚA

Irina CROTENCO,
doctorandă, ASEM

Rezumat

Franța, o direcție turistică importantă a lumii contemporane, realizează, în opinia noastră, o abordare complexă a managementului strategic din sfera turismului.

Turismul este o ramură strategică pentru economia Franței, care oferă 2 milioane locuri de muncă și contribuie cu 7% la PIB. Fiind o direcție prioritară a turismului global, Franța a primit în anul 2014 84 mln. turiști. După aprecierile miniștrilor francezi, mai sunt rezerve de creștere a numărului turiștilor și respectiv a veniturilor. Din acest motiv, Guvernul Franței a elaborat și adoptat Strategia Națională a dezvoltării turismului până în anul 2020. Scopul acestei strategii este atingerea către anii 2020 a cantității de 100 mln turiști. Printre măsurile strategice, găsim creșterea volumului investițiilor – 1 mlrd de euro în infrastructura nouă, dintre care 500 mln vor fi oferite ca împrumut la un procent minim pentru proprietarii hotelurilor, iar 400 mln vor fi investite în infrastructura locală și în sfera serviciilor; 100 mln sunt rezervate pentru creditarea businessului mic. Ameliorarea concretă a infrastructurii include și rețelele de la aeroportul Charles de Gaulle și Paris, reconstrucția căii ferate Gara de Nord ș.a.

Analiza experienței avansate a Franței din domeniul managementului strategic a sferei naționale a turismului ne permite să evidențiem căile, formele și metodele de activitate a guvernului francez. Autorul formulează recomandări pentru implementarea experienței franceze în gestiunea strategică a turismului din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *management, strategie, strategie managerială a regiunii, gestiunea turismului, experiența gestiunii strategice a Franței*

INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF STRATEGIC MANAGEMENT OF FRANCE'S NATIONAL TOURISM INDUSTRY

Abstract

As the largest tourist destination in the world France, we believe, provides an integrated approach to solving the problem of strategic management of the national tourism industry.

Tourism is a strategic sector for the French economy, counting 2 million jobs and bringing 7% of GDP. Nearly 84 million of tourists visited France in 2014, making it the world's leading tourist destination. However, according to the French Government, there are certain reserves of growth in the categories of inbound tourism and the amount of income received. That is why the French Government has developed and adopted for implementation National Tourism Development Strategy until 2020. The aim of this strategy is to achieve 100 million of tourists in 2020. Strategic measures also include the investment of €1 billion in new infrastructure, including €500 million in low-interest loans for hotel owners; €400 million in local infrastructure and services; €100 million in loans to small businesses.

Specific infrastructure improvements include enhanced communication between the airport Charles de Gaulle and Paris, reconstruction of the Gare du Nord railway hub and others. Study of France's progressive experience in the field of strategic management of the national tourism industry helped identify ways, forms and methods of the French Government actions in this direction. The article suggests recommendations on the implementation of the French experience in the field of strategic tourism management of the Republic of Moldova.

Keywords: *management, strategy, strategic management of the region, tourism management, France's experience of strategic management*

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ОСНОВА СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА НАЦИОНАЛЬНОЙ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ ФРАНЦИИ

Аннотация

Исследованы организационные основы стратегического менеджмента французской туристической индустрии. Раскрыты сущность и содержание законодательной базы управления туризмом Франции, основы Стратегии развития туризма Франции до 2020 года и другие организационные меры по углублению стратегического менеджмента национальной туристической сферы. Предложены рекомендации по адаптации опыта Франции для управления туристической сферой Молдовы.

Ключевые слова: *стратегический менеджмент, туризм, стратегия развития туризма, туристическая сфера Франции*

Постановка проблемы. В современных условиях глобальной экономики стратегический менеджмент приобретает всё более важное значение. В системе объектов стратегического управления одно из наиболее важных мест занимает регион (страна, муниципий, сельский или муниципальный район, населённый пункт). Особое значение в мировой практике отводится аспектам стратегического управления видами экономической деятельности региона, в том числе такого значительного в современной экономике, как туризм. Производя около 10% глобального ВВП, туризм в отдельных регионах (странах, районах, населенных пунктах) становится регионообразующим видом экономической деятельности. Среди лидеров мировой туристической сферы (по числу международных туристических прибытий) на первом месте находится Франция.

Туристическая сфера Франции является примером успешного применения стратегического менеджмента. Туризм является стратегической отраслью для экономики страны и одним из приоритетных объектов региональной политики во Франции. На его долю приходится 7% ВВП, а также туризм предоставляет 2 миллиона рабочих мест. Развитие туристической индустрии способствует сглаживанию территориальных различий отдельных регионов страны, способствует укреплению её целостности. Исследование организационных основ стратегического менеджмента национальной туристической сферы Франции позволяет почерпнуть передовой опыт развития управленческих технологий в данной области и сформулировать рекомендации для национальной экономической системы Молдовы.

Исследование проблемы. Стратегический менеджмент можно определить, как систему действий, необходимых для достижения поставленных целей в условиях ограниченности ресурсов. Стратегическое управление регионом представляет собой деятельность по разработке миссии, важнейших целей региона и способов их достижения, обеспечивающих его развитие в условиях нестабильной, конкурентной рыночной среды, включающую диагностический анализ состояния региона, стратегическое планирование и реализацию выбранной стратегии. Во Франции стратегические механизмы региональной политики в

области туризма реализуются не только в традиционных туристических районах, где они выступают приоритетным фактором экономического роста, но и в менее известных районах, где туристическая индустрия, развиваясь, создает дополнительные рабочие места, повышает доходы бюджетов и населения и т.д.

Организационная основа стратегического управления французской туристической сферой включает в себя законы и постановления, регулирующие деятельность в отрасли, стратегии, программы, планы и иные мероприятия, направленные на повышение конкурентоспособности индустрии туризма Франции, улучшение качества туристических услуг, расширение их ассортимента и т.п.

Основополагающим документом, регламентирующим отношения в туристической индустрии Франции и правила ведения бизнеса в отрасли, является Закон о туризме №92-645 от 13 июля 1992 года [12].

В законе раскрываются условия, позволяющие заниматься продажей туров; установлен круг физических и юридических лиц, подпадающих под его действие; перечислены услуги, относящиеся к туристическим; сформулированы условия осуществления туристической деятельности для турагентств, общественных организаций и ассоциаций, местных туристических органов, а также отдельных категорий лиц. В специальном разделе закона фиксируются отношения между производителем и потребителем туристического продукта, перечислены основные права и обязанности продавца и покупателя, которые должны содержаться в контракте. Законом также регламентированы меры ответственности продавца туристического продукта за качество входящих в него услуг, а также случаи, исключающие такую ответственность, санкции к нарушителям и механизм контроля со стороны государственных органов за деятельностью физических и юридических лиц, подпадающих под регламентацию данного закона.

В соответствии с актуальными тенденциями развития отрасли, 22 июля 2009 года был принят Закон №2009-888 о развитии и модернизации туристических услуг [11]. Он был разработан согласно современным требованиям и вызовам индустрии

туризма и способствовал внедрению передовых знаний, технологий и опыта.

Наряду с развитием законодательной базы страны значительное место уделяется формированию современной системы механизмов стратегического менеджмента, включающего разработку планов, программ и национальной стратегии.

Так, в 2003 году, в ответ на усиление конкуренции на европейском и мировом туристических рынках, министр туризма Франции инициировал внедрение Плана повышения качества туристического обслуживания. Целью плана стало повышение привлекательности Франции, что должно было способствовать увеличению поступлений от туризма за счёт роста количества туристов и продолжительности их пребывания в стране. Реализация плана способствовала созданию новых рабочих мест на предприятиях туристической индустрии.

По мере внедрения положений плана, предприятия, чья деятельность направлялась на достижение более высоких стандартов обслуживания, стали удостаиваться марки качества. Таким образом, отдельные рестораны, гостиницы, туристические информационные офисы, турагентства, транспортные компании получили конкурентные преимущества, вынуждающие конкурентов изучать их опыт и стремиться адаптировать его к специфике своей деятельности. Это позволило повысить качество предоставления услуг во всей национальной туристической отрасли.

Параллельно с осуществлением Плана повышения качества туристического обслуживания, в 2003 году правительство Франции приняло комплексную национальную стратегию устойчивого развития, составной частью которой было устойчивое развитие туризма. Положения данной стратегии позволили переосмыслить сущность и содержание вопросов качества в туризме, повысить социально-экономическую эффективность туристической деятельности, более рационально использовать природные ресурсы и добиваться снижения и даже нейтрализации ущерба окружающей среде [14].

В целях продвижения образа, ценностей и достопримечательностей Франции на международном рынке, в 1987 году в

стране была создана ассоциация Maison de la France (Национальный дом Франции), на 60% финансируемая из госбюджета. Эта организация появилась в результате соглашения о партнёрстве между местными администрациями, туристическими фирмами, гостиницами и администрациями объектов экскурсионного показа. Управлением ассоциацией занимался совет директоров, состоящий из 27 человек (1/3 - чиновники из госаппарата, а 2/3 - представители частного бизнеса). А всего она насчитывала около 800 членов, 200 сотрудников и 32 представительства в 27 странах мира [13].

С мая 2009 года популяризацию Франции, как туристического направления, осуществляет группа Atout France (Агентство туристического развития Франции), которая создана в результате слияния Maison de la France и агентства ODIT France [10]. Atout France ведёт тщательную и постоянную систему мониторинга и анализа международного рынка туризма. Изучение спроса и предложения позволяет иметь наиболее полное представление возможного состояния туристических рынков и, таким образом, определять стратегическое направление развития французского туризма.

В проведении операций по маркетингу и продвижению развития туризма во Франции и за её пределами Atout France поддерживает около 1200 профессиональных партнеров (региональные и ведомственные комитеты туризма, туристические офисы и более 800 частных предприятий). Atout France осуществляет свои задачи на международном уровне благодаря сети из 32 офисов в 27 странах. В 2015 году агентством было проведено более 2800 рекламных акций на 70 целевых рынках [1].

Вопросами оперативного регулирования туристической деятельности во Франции занимается Министерство иностранных дел и международного развития. С 4 сентября 2014 года ответственным непосредственно за развитие туризма и продвижение Франции, как ведущего туристического направления, является Матиас Фекл – Госсекретарь Министра иностранных дел и международного развития [4].

Кроме того, действует ещё целый ряд органов, участвующих в управлении туризмом:

- Совет по туризму при Министерстве транспорта и общественных работ;
- Национальный комитет по процветанию Франции (вопросы экологии и озеленения городов);
- Французское агентство туристического инжиниринга и Национальный наблюдательный совет по туризму (маркетинговые исследования и статистика в туризме);
- Национальное агентство по отпускным поездкам (социальный туризм).

На местном уровне управления французской экономикой действуют представители центральной исполнительной власти, оказывающие помощь местным органам власти в решении локальных вопросов развития туристической сферы. Деятельность этих представителей направлена на координацию местных и национальных инициатив, в условиях широких полномочий местных властей в области туризма.

В 2014 году Францию посетило почти 84 млн. туристов (в 2013 – 83,6 млн.), что сделало её лидером по числу международных туристических прибытий в Европе и в мире. Однако, несмотря на первенство в отрасли, правительство страны считает, что существуют ещё определенные резервы роста в категориях въездного туризма и объемов получаемых доходов. Такая позиция властных структур страны способствовала принятию решения о разработке Национальной стратегии развития туризма до 2020 года. Цель стратегии была количественно определена – достижение 100 млн. туристов к 2020 году.

Совет по продвижению туризма, ответственный за разработку стратегии, определил шесть ключевых направлений развития:

- гастрономия и виноделие;
- туристические направления и бренды;
- цифровые технологии;
- гостиничный бизнес, инвестиции, деловой туризм и шоппинг;
- гостеприимство, медиа и коммуникации,
- подготовка и обучение кадров [2].

Для финального варианта стратегии при обсуждении было отобрано 20 основных предложений по реформированию отрасли, среди которых:

- Улучшение структур по приему туристов должно стать национальным приоритетом, при этом необходимо обеспечить и хорошую подготовку поездки (упрощение получения виз, увеличение объема полезной для туристов информации в глобальных СМИ);

- Принятие согласованной стратегии продвижения, основанной на ограниченном числе всемирно известных брендов туристических направлений, фокусируясь при этом на объединении как усилий, так и финансовых ресурсов;

- Разработка и применение цифровых технологий, обслуживающих туристическую сферу, в том числе создание нового национального интернет портала по продвижению туризма (www.france.fr), обеспечение высокоскоростного широкополосного покрытия в основных туристических районах, внедрение электронного билета “citypass” в районе Иль-де-Франс и уточнение договорных отношений между традиционными участниками в туристическом секторе и профессионалами в цифровой сфере;

- Популяризация трудоустройства в индустрии туризма и улучшение подготовки специалистов, акцентируя внимание на знании иностранных языков, качестве обслуживания, компетентности в сфере современных технологий и общей культуре. Организация ведущими центрами по повышению квалификации специалистов сферы туризма особых мероприятий (конференций и др.) для более широкого информирования общества о проводимых учебных программах. Создание научно-исследовательской структуры по проблемам туризма, что должно помочь объединению академической и профессиональной сфер в секторе. Расширяется практика проведения онлайн-тренингов;

- Создание специального инвестиционного фонда туризма в рамках внедрения инвестиционной стратегии туризма. Фонд был создан осенью 2015 года. Одна из его

инвестиционных программ включает в себя специальный туристический компонент, который будет внедрён уже в 2016 году. Vpifrance (Публичный инвестиционный банк Франции) также ввел услугу финансирования для профессионалов в индустрии туризма;

- Поддержка инициатив, демонстрирующих региональное и продуктовое разнообразие в туризме. В рамках «Дней Европейского Наследия» ("European Heritage Days") теперь будет представлено и нематериальное наследие, в частности, гастрономия. Благодаря успеху своего дебюта в прошлом году, инициатива «Вкус Франции» ("Goût de France") будет реализовываться и в 2016 году [3].

Одним из ключевых положений новой стратегии стало упрощение налогообложения и законодательных процедур, которые помогут улучшить взаимодействие между гостиницами и центрами по онлайн-бронированию, что позволит отелям более активно реагировать с помощью цен на изменение рыночной конъюнктуры. Кроме того, в рамках реализации стратегии подписано 20 новых контрактов по продвижению конкретных регионов Франции, демонстрируя их самые важные отличительные черты и достопримечательности, что поможет объединить усилия государственных и частных компаний для выполнения комплекса планов развития туризма.

Для достижения цели привлечения 100 млн. иностранных туристов во Францию к 2020 году необходимо продолжать развивать гостиничную инфраструктуру и улучшать условия для путешественников. Для этого запущена новая инвестиционная платформа France Développement Tourisme, которая является беспрецедентной по своим масштабам, и поможет высвободить €1 млрд.

Первоначально, часть этих денег пойдёт на ремонт гостиниц и мест размещения туристов и на постройку новых гостиничных комплексов. Фонд в размере €100-150 млн. будет представлен Caisse de Dépôts (Французское контролируемое государством финансовое учреждение), а кампания по сбору средств с участием институциональных инвесторов должна помочь собрать в общей сложности €500 млн.

Кроме того, Caisse de Dépôts предоставит €400 млн. для регионов и их туристических объектов (причалы, выставочные центры, центры СПА и гидротерапии, культурный туризм и т.д.). А Bpifrance создаст венчурный фонд в размере €100 млн. для поддержки малого и среднего бизнеса в индустрии туризма.

Франция также ввела новые меры для улучшения приема и развлечения посетителей. Например, новый закон позволит предприятиям, находящимся в международных туристических зонах, в том числе крупным магазинам, оставаться открытыми по воскресеньям. Так, в Париже, эти зоны будут включать в себя бульвар Осман (где находятся универмаги Галерея Лафайет и Ле Принтемпе), Риволи, Монмартр и Сен-Жермен. Конкретные инфраструктурные проекты включают в себя улучшение связи между аэропортом Шарль де Голль и Парижем, реконструкцию железнодорожного узла Гар-дю-Норд и др. Основные французские железнодорожные компании SNCF и RATP, ввели в Париже многоязычные объявления железнодорожных станций в поездах и в вагонах на основных линиях метро.

Немаловажное место в стратегии уделено цифровым технологиям, которые являются жизненно важным инструментом в туристической индустрии. Они позволяют модернизировать предложение и продвигать инновации в туризме. В этих целях был запущен новый национальный интернет-портал (www.france.fr [9]), посвященный продвижению Франции в качестве туристического направления. Он разработан, чтобы отвечать современным требованиям Интернета и спискам поисковых систем, и является флагманским сайтом французского туризма [5].

Реализация положений Национальной стратегии развития туризма до 2020 года очень скоро принесла желаемые результаты. В 2015 году Франция в очередной раз стала лидирующим в мире туристическим направлением, приняв у себя 84,5 млн. иностранных туристов, что на 0,9% больше, чем в предыдущем году.

Наиболее значимые группы иностранных туристов, посетившие Францию в 2015 г., включают в себя:

- Азиатских посетителей, чьё число возросло на 22,7%. Начиная с 2014 года, процесс выдачи виз для китайских, индийских и сингапурских посетителей был ускорен до 48 часов. Эта мера привела к росту количества выданных виз гражданам Китая в 2015 году на 38%. В результате число китайских туристов во Франции впервые превысило 2 миллиона и достигло 2,2 млн. человек.

- Индийских туристов, чьё число уже достигло 500 тыс., а количество заявлений, поданных на получение визы во Францию, увеличилось на 48,1%.

- Американцев, которые также любят путешествовать во Францию, и чьё число возросло за год на 15,2%.

- Европейских туристов, чьё количество, однако, сократилось на 1,5% в годовом исчислении, но характеризуется разнонаправленными тенденциями: снижение числа немецких (9,2%) и швейцарских (6,5%) туристов, при росте количества британских (3,3%), итальянских (6,5%) и испанских (4,9%) туристов.

При этом общее число ночевок также увеличилось на 0,8%, что привело к увеличению доходов от туристического сектора, который вносит весомый вклад в ВВП (7,4% в 2014 году).

Однако, под конец 2015 года, страна столкнулась с непредвиденными обстоятельствами. В результате терактов 13 ноября 2015 г. в Париже и Сен-Дени снизилось число прибывших туристов. Визиты иностранных граждан имели тенденцию роста на 1,8% в течение первых трех кварталов года, однако резко сократились в последнем квартале (на 3,1%). Особенно ухудшилась обстановка в Париже, где за ноябрь-декабрь число посетителей снизилось на 15%. Французский Национальный Институт Статистики и Экономических Исследований (INSEE) подтвердил, что события конца года выразились в сокращении числа ночевок иностранных туристов в ноябре (на 6,3%) и в декабре (на 16,5%) [6].

Правительство Франции, совместно с мэром Парижа и советниками, прилагают усилия, чтобы активно продвигать Францию в качестве ведущего туристического направления после

событий 13 ноября. В начале 2016 года была проведена встреча представителей правительства Франции с группой профессионалов и партнёров туристической индустрии (туроператоры, владельцы отелей, представители Booking.com, парижских аэропортов, чиновники из мэрии Парижа, региональных и ведомственных комитетов по туризму и т.д.). Встреча предоставила возможность выслушать профессионалов и направить усилия правительства на укрепление и развитие потенциала французского туристического сектора.

На встрече была также предоставлена возможность сообщить о трудностях, с которыми сталкиваются специалисты, в частности, в Париже и Иль-де-Франс, в связи с нападениями в ноябре 2015 года. Участвовавший во встрече Министр иностранных дел и международного развития Франции (Лоран Фабиус) изложил основные пункты плана по укреплению позиций Франции в качестве туристического направления, на что будет выделен бюджет в размере €2,5 млн. (€1 млн. предоставит государство), а реализовать план поручили Atout France. Кроме того, на встрече было отмечено, что новая кампания, призванная восстановить доверие обеспокоенных иностранных туристов, сфокусируется на Интернете и социальных сетях. Она будет развернута на 16 стратегических рынках, охватывающих 83% международных визитов во Францию [8].

В рамках ориентации на современные технологии, интернет и мобильность, Министерство иностранных дел и международного развития Франции (MAEDI) совместно с агентством Campus France запустили бесплатное приложение Immersion France, нацеленное на продвижение туристической и языковой привлекательности Франции для посетителей и иностранцев, изучающих французский язык. Включение языкового компонента в туризм повышает привлекательность регионов и территорий.

Насчитывая ежегодно более 130 тыс. студентов и иностранцев, приезжающих изучать французский язык во Франции, лингвистический туризм создает несколько тысяч рабочих мест и приносит более €115 млн.

Будучи ведущим в мире туристическим направлением, Франция обладает многочисленными ценностями, которые могут вдохновить учащихся расширить и разнообразить их пребывание в стране или заинтересовать туристов в изучении языка во время путешествия. Диапазон лингвистических туров в стране довольно диверсифицирован, включая как небольшие независимые центры, так и крупные университеты с разнообразными учебными курсами, которые отвечают ожиданиям любой аудитории (студенты, специалисты, семьи и т.д.). Однако большинство этих центров нуждается в помощи маркетинговых структур, известности и помощи в продвижении своих услуг заинтересованным путешественникам.

Для создания Immersion France, в партнерстве с Atout France и TV5 Monde, в июне 2015 года Министерство иностранных дел и международного развития и Campus France провели встречу с профессионалами отрасли в рамках первого семинара, посвященного языковому туризму. Созданное приложение позволяет пользователям выбирать из более 300 лингвистических туров, одновременно предоставляющих возможность исследовать достопримечательности страны и знакомиться с тонкостями жизни во Франции. Это бесплатное приложение для мобильных телефонов и планшетов, выпущено на французском и английском языках на платформе Apple и в ближайшее время будет доступно и на Android. Immersion France предоставляет пользователям возможность адаптировать свое пребывание во Франции в соответствии с их уровнем владения языком, предпочтениями, продолжительностью пребывания, размещением, а также любыми дополнительными культурными или профессиональными аспектами деятельности [7].

Заключение. Изучив опыт Франции в организации стратегического менеджмента национальной туристической сферы, можно извлечь ряд полезных уроков. По опыту Франции в Молдове целесообразно:

- ориентировать усилия стратегического управления региональной туристической сферы на первоочередность въездного туризма, как определяющего компонента формирования активного платежного баланса страны;

- повысить представительство в руководстве туристической сферой Молдовы до уровня министерства иностранных дел;
- устанавливать целевые количественные параметры реализации плановых мероприятий на национальном и местном уровнях (стратегия, программы, планы);
- определить фундаментальные, принципиальные аспекты национальной стратегии, среди которых: улучшение структур по приему туристов как национальный приоритет; базирование стратегии продвижения туризма на всемирно известных брендах туристических направлений (геодезическая дуга Струве, объекты книги рекордов Гиннеса); поддержка инициатив, демонстрирующих региональное и продуктовое разнообразие в туризме;
- объединить усилия государственных, муниципальных и частных организаций по разработке и реализации стратегических механизмов развития туризма на территориальном уровне, и улучшить уровень координации и кооперации в сфере туризма в правительстве и органах местного публичного управления Молдовы;
- разработать механизмы стратегического продвижения туристических продуктов Молдовы за рубежом и активизировать работу по их имплементации;
- модифицировать нормативно-регламентирующую базу туристической сферы Молдовы (закон, стратегия, программы и др.) в целях расширения ассортимента предлагаемых туристических продуктов;
- разработать комплексную систему мер стратегического характера по повышению привлекательности имиджа Молдовы в представлениях иностранных путешественников и обеспечить их реализацию;
- создать в Кишиневе международную столичную туристическую зону по аналогии с Парижем;
- формировать в регионах Молдовы (мэрии, районы) региональные и ведомственные комитеты (группы и т.п.) по туризму и отдельным его отраслям;

- расширить применение в туристической сфере современных цифровых технологий, а также создать национальный межведомственный сайт по туризму на основных принимающих языках по аналогии туристического сайта www.france.fr;

- активизировать проведение ведущими образовательными центрами страны особых мероприятий (конференций, круглых столов, диспутов и др.) для более широкого информирования общества об учебных программах по подготовке специалистов для туризма;

- популяризировать результативную деятельность в индустрии туризма, акцентируя внимание на знании иностранных языков, качестве обслуживания, компетентности в сфере современных технологий и общей культуре;

- создать научно-исследовательскую структуру по проблемам туризма, для объединения усилий академической и профессиональной сфер в секторе.

Библиография

1. Atout France. L'agence de développement touristique de la France. <http://atout-france.fr>.
2. Ministère des Affaires étrangères et du Développement international. Le Conseil de promotion du tourisme: six mesures et six chantiers pour revaloriser la filière touristique française. <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/tourisme/l-action-du-maedi-en-matiere-de-promotion-du-tourisme/le-conseil-de-promotion-du-tourisme-six-mesures-et-six-chantiers-pour/>.
3. Site officiel du Gouvernement français. A tourism development strategy. <http://www.gouvernement.fr/en/a-tourism-development-strategy>.
4. Site officiel du Gouvernement français. Composition du Gouvernement. Ministère des Affaires étrangères et du Développement international. <http://www.gouvernement.fr/composition-du-gouvernement>.
5. Site officiel du Gouvernement français. France Développement Tourisme: a €1 billion investment in tourism. <http://www.gouvernement.fr/france-developpement-tourisme-a-eu1-billion-investment-in-tourism>.
6. Site officiel du Gouvernement français. France remains the world's leading tourist destination. <http://www.gouvernement.fr/en/france->

remains- the-world-s- leading-tourist-destination ?55push Suggestion=Teaser.

7. Site officiel du Gouvernement français. “Immersion France”, an application to promote linguistic tourism. <http://www.gouvernement.fr/en/immersion-france-an-application-to-promote-linguistic-tourism?55pushSuggestion=Teaser>.
8. Site officiel du Gouvernement français. Tourism: a new plan to promote France as a destination. [http:// www.gouvernement.fr/ en/tourism-a-new-plan-to-promote-france-as-a-destination?55pushSuggestion=Teaser](http://www.gouvernement.fr/en/tourism-a-new-plan-to-promote-france-as-a-destination?55pushSuggestion=Teaser).
9. Site officiel du tourisme en France. www.france.fr.
10. Гид по Франции. Atout France. <http://www.france-guide.ru/catalogue/sites-sur-la-france / 005.htm>.
11. Закон Французской Республики о развитии и модернизации туристических услуг, №2009-888 от 22.07.2009. Journal Officiel №169 от 24.07.2009.
12. Закон Французской Республики об условиях развития деятельности, связанной с организацией и продажей путешествий и туров, №92-645 от 13.07.1992. Journal Officiel №162 от 14.07.1992.
13. Туристический вестник. Государственное регулирование туризма: Как у них? [http:// www. tourvest.ru /articles/article0009/](http://www.tourvest.ru/articles/article0009/).
14. Центр международного туризма. Государственная политика Франции в области туризма. [http:// worldwidetour. ru/content/12/9/](http://worldwidetour.ru/content/12/9/).

DIRECȚIILE DE ACTIVIZARE A PROIECTELOR INOVAȚIONALE DIN TURISM ÎN CONDIȚIILE APROFUNDĂRII GLOBALIZĂRII

Elena JIGAREVA,
doctorandă, ULIM

Rezumat

Economia contemporană este caracterizată de creșterea considerabilă a influenței sferei serviciilor asupra rezultatelor activității. Serviciile devin un element important în dezvoltarea societății și își sporesc rolul în dezvoltarea economiei. În SUA, conform datelor statistice din anul 2015, sfera serviciilor a obținut 77,7% din PIB și a oferit 81% de locuri de muncă din totalul angajaților, fără ai contabiliza pe lucrătorii din transport.

Un rol aparte în sfera serviciilor îl ocupă turismul. Acest gen de activitate economică are nu doar un caracter independent, universal, dar se află în relații de interdependență cu alte genuri de activitate umană. Lista categoriilor de produse turistice se referă la așa activități ca: cazarea, asigurarea cu produse alimentare, transportul, activitatea agențiilor de turism, excursii etc. În anul 2014, veniturile din turism au constituit 1,5 trilioane dolari SUA. Turismul ca categorie a exportului ocupă poziția a patra în lume.

Cuvinte-cheie: investiții, inovații, proiecte inovatoare din turism, turism, globalizarea

DIRECTIONS OF ENHANCING INVESTMENTS IN INNOVATIVE TOURISM PROJECTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION DEEPENING

Abstract

The modern economy is characterized by a significant increase in the service sector influence on the resulting performance. Services are not only an important element in the development of society, but it also increases its role in the world economic system. In the US in 2015, for example, services accounted for 77.7% of GDP and 81.0% of employees, excluding employees in transport.

We think that today tourism occupies a special place in the service sector. Moreover, this type of economic activity does not only have an independent universal character, but it is also deeply interconnected and interdependent

with other economic activities. The list of categories of typical tourist consumer products and typical tourism activities refers to tourism activities such as the placement of visitors; providing food and drinks; transport; activities of travel agencies; the provision of services in the field of cultural, sports and recreational services; retailing and others. In 2014, the total amount of export earnings from international tourism amounted to \$1.5 trillion. Tourism as an export category ranks fourth in the world after the export of fuel, chemicals, food and the first place in the world exports of services.

Significant place and role of tourism in the global economy promote investment in the tourism industry and the innovative creative development of tourism. Today there is an innovative boom in the tourism industry, elements of which can be successfully applied in the Moldovan economy.

Keywords: investments, innovations, innovation projects in the tourism sector, tourism, globalization

НАПРАВЛЕНИЯ АКТИВИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИЙ В ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ УГЛУБЛЕНИЯ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация

Современная экономика характеризуется значительным ростом влияния сферы услуг на результирующие показатели деятельности. Услуги становятся не только важным элементом развития общества, но и наращивают свою роль в мировой экономической системе. В США, например, по данным 2015 год, на долю услуг приходится 77,7% произведенного ВВП и 81,0% работающих, без учета занятых на транспорте.

Особое место в сфере услуг, по нашему мнению, сегодня занимает туризм. При этом данный вид экономической деятельности носит не только самостоятельный универсальный характер, но также глубоко взаимосвязан и взаимообусловлен с другими видами экономической деятельности. Перечень категорий типичных туристических потребительских продуктов и типичных для туризма видов деятельности относит к туризму такие виды деятельности как размещение посетителей; обеспечение питания и напитков; транспорт; деятельность туристических агентств; оказание услуг в культурной области, спортивных и рекреационных услуг; розничная торговля и др. В 2014 г. общая сумма экспортных поступлений от международного туризма составила 1,5 трлн долл. США. Туризм как экс-

портная категория занимает четвертое место в мире после экспорта топлива, химикатов и продуктов питания и первое место в мировом экспорте услуг.

Значительные место и роль туризма в мировой экономике способствуют инвестированию в туристические отрасли и инновационному креативному развитию туризма. В отраслях туризма сегодня наблюдается инновационный бум, элементы которого могут с успехом применяться в экономике Молдовы.

Ключевые слова: *инвестиции, инновации, инновационные проекты в туристическом секторе, туризм, глобализация*

Постановка проблемы. Рост сферы услуг является одной из характерных черт современной мировой экономики. Важную роль среди услуг играет туризм, занимающий первое место в глобальном экспорте услуг [23]. Туризм как многоотраслевой вид деятельности глубоко взаимосвязан и взаимообусловлен с другими видами экономической деятельности.

Закон Республики Молдова «об организации и осуществлении туристической деятельности» определяет, что индустрия туризма – это совокупность видов экономической и коммерческой деятельности, направленной на оказание туристических услуг, соответствующих классификационным стандартам, осуществляемой структурами по размещению и питанию, предоставлению транспортных услуг, проведению конгрессов и конференций, санаторно-курортного лечения и спортивного назначения, развлекательными комплексами, справочными туристическими бюро, туроператорами и туристическими агентствами [1]. В условиях углубления глобализации столь многофункциональная сфера как туризм требует постоянного наращивания инвестиций, базирующихся на инновационных проектных решениях, что проявляется сегодня во всех отраслях туризма.

Исследование проблемы. Согласно данным ООН общая сумма экспортных поступлений от международного туризма в мире достигла \$1,5 трлн. Туризм, являясь первым в мировом экспорте услуг, занимает четвертое место в мире после экспорта топлива, химикатов и продуктов питания [25]. Это привлекает в отрасли туризма огромные финансовые ресурсы, формирующие

принципиально новый облик традиционных видов туристической деятельности.

Инвестиции в инновационные проекты в туризме охватывают все отрасли сферы путешествий, которые в Молдове, например, называют элементами индустрии туризма.

Так, значительные инвестиции направляются в инновационные проекты в гостиничное хозяйство. Наиболее известными в мире крупными инвестиционными проектами традиционного размещения туристов и путешественников инновационной направленности являются:

- Marina Bay Sands (Сингапур) - 2560 номеров, 20 ресторанов/баров, 3 лаунджа с фоновой музыкой, первоклассное казино, всемирно известный СПА-салон Banyan Tree, выставочный центр, два ледовых катка и др. На 57-ом этаже на крыше на высоте 200 метров находятся бассейн и сад площадью 12,4 тыс. кв. метров [20]. Общие затраты американской компании Las Vegas Sands на строительство и обустройство туристическо-курортного комплекса Marina Bay Sands (Сингапур) составили около 5,5 млрд долларов

- Bellagio (Bellagio Hotel & Casino Facts, Лас Вегас, США) - 3933 комнат и сьютов, 36 этажей, казино и один из самых известных музыкальных фонтанов в мире на бульваре Las Vegas Strip. В отеле выступает Цирк дю Солей (Cirque du Soleil) со своим шоу «О» (Au, Вода) [16].

- отель Бурдж аль-Араб (Burj Al Arab) в форме паруса, расположенный на искусственном острове в море на расстоянии 280 метров от берега, соединенный с берегом мостом. Общая стоимость проекта более одного миллиарда долларов [5],

- современные океанские лайнеры и др.

Круизные туры в последние годы занимают все более значимое место в туризме. На современных круизных лайнерах формируется уникальная инновационная среда, которая охватывает размещение, питание, развлечения, оздоровительные процедуры, банковско-финансовые и коммерческие услуги и многое другое. Однако эти города в океане требуют значительных инвестиций. Так, создание самого большого в мире (май 2016

года) круизного лайнера «Harmony of the Seas» обошлось в сумму около \$1 млрд. Лайнер с 18-тью палубами (16 пассажирских) обслуживают 2,1 тыс. членов экипажа. Судно, вмещающее 6360 пассажиров, располагает 2747 каютами, 20-ю обеденными залами, 23-мя плавательными бассейнами, парком с 12 тыс. растений и 50 деревьями. Среди других достопримечательностей виртуальные балконы, два робота бармена в "Bionic Bar", гигантская стена для скалолазания, веревочная горка, мини-гольф, серфинг симулятор, плавающие джакузи, казино и театр на 1400 мест, где играют бродвейские мюзиклы, 24 лифта и многое другое. Современные инновационные решения у этого объекта представляют реализацию самых смелых технических проектов с широким использованием креативных замыслов на базе информационных технологий [21].

Наряду с круизными средствами размещения, инновационные составляющие инвестиционных проектов в туризме, широко применяются при размещении туристов на суше (включая в транспортных средствах – железнодорожные вагоны, трейлеры и др.). В этих проектах в сфере размещения туристов наблюдается тенденция направления инвестиционных ресурсов в креативные инновационные проекты на углубление дифференциации по различным направлениям (ценам и набору платных и бесплатных услуг, разделяя потребителей по полу, возрасту, религиозному фактору и иным признакам). Капсульные и ледовые, высокогорные и подводные гостиницы, гостиница-тюрьма и гостиница-гроб, бутик отели и хостелы, отели на деревьях, гостиницы для верующих и для женщин, малобюджетные средства размещения для молодежи и др. представляют лишь небольшую часть разнообразных высокотехнологичных инновационных проектов размещения. Среди основных инновационных объектов инфраструктуры средств размещения – служба питания, бизнес центры и концертно-развлекательные комплексы, бассейны, тренажёрные залы и СПА центры, банковские и торговые структуры, автостоянки, охранные системы и т.п., использующие информационные технологии и современное инновационное оборудование.

Принципиально новым направлением туристического сер-

виса стало расширение форм и методов обслуживания туристов и путешественников по религиозным канонам. В целом в системе религиозного туризма сложилась устойчивая схема обслуживания особенно в питании (например, среди паломников). Халяльная, кошерная, скоромная и иная традиционная для паломников еда, является неременным атрибутом обрядных норм. Однако, в последние годы наблюдается расширение религиозных норм и правил на систему транспортировки, проживания, развлечений и др. Так, на транспорте появились такие примеры, как первая национальная исламская авиакомпания (Малайзия, Islamic-compliant airline Rayani Air), программы шариат-френдли (Shariah-Friendly), халяль-френдли (Halal-Friendly) и др.

С начала 2016 г. программу гостеприимства для мусульманских туристов «халяль-френдли» начал реализовывать Ростуризм. Это вызвано решением о расширении предлагаемых услуг, ориентированных на привлечение туристов из стран Персидского залива. Программа, рассчитанная на туристов из мусульманского мира и предполагает в том числе такие элементы, как, например, меню в ресторанах на арабском языке. Программа нацелена на туристов из Дубая, Кувейта, Саудовской Аравии и других стран [8]. Одновременно возникает ряд проблем реализации туристами мусульманами их религиозных норм и правил. В том числе, отправления религиозных культов, обеспечения халяльного питания.

Халяль («дозволенное») - все то, что разрешено у мусульман к употреблению и использованию, в том числе в пищу. Достоверность продукции подтверждается путем соответствующей маркировки, чему предшествует процесс сертификации на предмет соответствия стандарту. В России, например, Ассоциация предпринимателей-мусульман начала поставлять халяльную еду на внутренние и международные рейсы российских авиаперевозчиков. Контроль за соблюдением соответствия питания с исламскими нормами возложен на комитет по стандарту «халяль» Духовного управления мусульман Республики Татарстан. С 1 января 2016 г. заказать халяльную еду можно на самолетах «Аэрофлота» [7].

Среди нетрадиционных видов размещения отметим сети гос-

теприимства (Hospitality network). Они представляют собой сообщества людей, одни члены которого предлагают погостить у себя дома другим участникам данного сообщества. Договариваются о приезде (обычно на несколько дней) чаще всего через специализированные интернет-сайты или группы в социальных сетях.

Идея обмена услугами гостеприимства первоначально была реализована международной некоммерческой службе Servas Open Doors, открывшейся в 1949 г. Позже на рынок вышла служба «Intervac», позиционируя себя как организатор дешёвых путешествий. Использование информационных технологий способствовало изменению места и повышению роли сетей гостеприимства в этом виде деятельности на рынке размещения туристов [6].

Различают общие сети гостеприимства (например, CouchSurfing, Hospitality Club, Bewelcome, Globalfreeloaders), специализированные сети (WarmShowers — ориентированная на велосипедистов-путешественников, Pasporta Servo — сеть обмена гостеприимством среди эсперантистов) и коммерческие сети гостеприимства (например, Airbnb).

В частности, Airbnb (Эйрбиэнби) представляет собой интернетовскую онлайн-площадку, обеспечивающую размещение информации, ее поиск и краткосрочную аренду частного жилья (целиком или частично). Основанная в 2008 г. в Сан-Франциско Airbnb первоначально называлась AirBed&Breakfast — «надувной матрас и завтрак» [13]. Наряду с предоставлением возможности контакта через сайт между хозяином и гостем, фирма по подтверждению хозяином бронирования производит оплату и отправляет клиенту письмо с квитанцией об оплате. При этом Airbnb предлагает более 2 млн. домов, квартир или комнат в 191 стране на 26 языках в 34 тыс. городов [14].

Одна из крупнейших в мире гостевых сетей (действующая в виде онлайн службы) каучсёрфинг (CouchSurfing - CS, англ. couch — кушетка, ложе и surfing — брожение, путешествие) ежегодно обеспечивает взаимодействие 400 тыс. хозяев, 4 млн. гостей (серферов). Хозяева через онлайн платформу Couchsurfing предлагают гостям остановиться у себя на время. Желающие пользоваться их услугой связываются с хозяевами, договариваются об условиях и принимают приглашение. Всего

гостевая сеть с помощью интернета объединяет 12 млн. чел. из 20 тыс. городов [18].

В системе мер по транспортировке туристов инновации охватывают транспорт, его инфраструктуру, обеспечение и обслуживание всех видов транспорта (железнодорожного, воздушного, автодорожного, водного и прочих видов).

В рамках воздушного транспорта отдельным перспективным видом в туризме неуклонно становится аэрокосмический транспорт, развитие которого требует адекватных средств доставки, орбитальных форм размещения, инновационных систем питания на орбите, орбитальных структур обслуживания и т.д. В России, например, космический туризм планируют перевести с системы преимущественно государственного развития на использование опыта США по разработке и реализации космических программ (в том числе туристических) на принципах частно-государственного партнерства.

Железнодорожные средства размещения сегодня резко наращивают дифференциацию, в том числе и по комфортабельности. Здесь можно выделить двухэтажные пассажирские вагоны, купейные вагоны с буфетом, 18-ти местные вагоны с двухместными купе и др., в частности, вагоны габарита RIC, способные свободно передвигаться как по широкой нашей, так и по узкой европейской колее.

Инновационный прогресс в транспортном обеспечении туристов наглядно проявляется в реформировании системы заказов на поездки и их реализации в рамках сети интернета. Расширение сферы деятельности таких инновационных решений как карпулинг (CarPooling от англ. car — машина + pool — объединение, также car-sharing, ride-sharing, lift-sharing и covoiturage) представляющих с помощью мобильных приложений связь с транспортным средством, для поездки в частной машине более одного человека. Особое место на мировом рынке занимает онлайн сервис для вызова автомобилей Uber. Созданная в 2009 г. компания предоставляет услуги в более чем 66 странах и 449 городах, в том числе в Румынии, Венгрии, Белоруссии, России и др. странах[3].

В 2016 г. Uber запустил в Лос-Анджелесе (США) тестирование программы лояльности, с помощью которой пассажиры смогут получить бесплатные поездки. Тестирование продлится до июля. За каждую поездку классом UberBlack пользователи будут получать по 200 «баллов». При достижении уровня в 3 тысячи «баллов» пассажир в качестве награды может совершить одну бесплатную поездку на UberBlack стоимостью до \$25. Ожидается, что так Uber сможет увеличить количество поездок класса UberBlack в тех регионах, где пассажиры чаще пользуются недорогим UberX [24].

Для клиентов VIP класса [15] в Нью-Йорке и Далласе тестируется другая программа лояльности. В ней Uber предлагает своим клиентам после определённого количества поездок в месяц воспользоваться спецпредложениями своих партнёров.

В отрасли питания туристов можно выделить такие инновационные проекты как молекулярная кухня и обслуживание роботами, подвесные рестораны, рестораны под водой, во льдах, на деревьях, в пещере, у водопада, кошачий ресторан, ресторан-туалет, еда в темноте и на скалах, перспективный космический ресторан и др. Обслуживание в ресторанах роботами (барменами, малыми воздушными средствами в качестве официантов и др.) становится нередким явлением.

Значительна потребность в инвестиционных ресурсах в связи с инновационными изменениями в информационной сфере туризма, в деятельности туристических агентств и туроператоров, в индустрии развлечений и др. В культурной сфере наблюдается широкое внедрение компьютерных технологий, например, виртуальные туры (экскурсии) по музеям. Так, Google и 17 крупных музеев мира запустили Art Project. Через интернет можно виртуально посетить музейные залы и увидеть шедевры в высоком разрешении[19].

Важной инновационной составляющей в инвестиционной сфере отраслей туризма является создание туристических кластеров. Среди традиционных кластерных туристических проектов можно отметить Лондон, Париж, Нью-Йорк, Рим, Барселону и др. Однако все они формировались на протяжении сотен лет.

Их теснят новые лидеры туристического посещения (Бангкок, Сеул, Куала-Лумпур и др.).

Наиболее ярким представителем в мире нового современного видения туристического кластера является Дубай, выступающий объектом комплексного решения совокупности инвестиционно-привлекательных инновационных проектов в сфере туризма и развлечений. Это крупнейший город Объединённых Арабских Эмиратов, административный центр эмирата Дубай, насыщенный уникальными инновационными объектами. Среди них можно выделить:

- небоскрёб Бурдж Халифа, 163 этажа, высота со шпилем 828 м, общей стоимостью сооружения около 1,5 млрд долл.,

- отель Бурдж аль-Араб (Burj Al Arab) в форме паруса на искусственном острове,

- музыкальный фонтан Дубай, расположенный рядом с небоскрёбом Бурдж Халифа,

- самый крупный торгово-развлекательный центр Ближнего Востока — торгово-развлекательный центр «Дубай»,

- искусственный архипелаг у побережья ОАЭ The World в форме континентов Земли и группа искусственных островов (острова пальм). Группа состоит из трёх островов: обжитого Пальма Джумейра, почти готового Пальма Джебель Али и находящегося в стадии строительства Пальма Дейра. На первом острове проложена 5-километровая монорельсовая дорога, первая на Ближнем Востоке.

- крытый горнолыжный курорт Ski Dubai — первый крытый горнолыжный комплекс на Ближнем Востоке и один из крупнейших в мире с площадью 22,5 тысячи м² (эквивалент площади 3 футбольных полей), круглый год покрытый искусственным снегом. Пять спусков различной степени сложности, от простых для новичков до обрывистой трассы в 62 м. Склон для сноубордистов, самая большая мире снеговая игровая площадка, трасса для тобоггана (бесполезные сани индейцев Северной Америки), двойной трек для бобслея, сноуболл (снежки), самая длинная трасса в 400 м., два подъемника (кресельный и бугельный). Вместимость 1,5 тысячи

посетителей. Расположен в торговом комплексе «Молл Эмиратов» (Mall of Emirates). Рядом отель Kempinski 5*, самый большой в Дубае супермаркет Carrefour.

• Дубайский метрополитен с электропоездами, функционирующими в полностью автоматическом режиме без машинистов. Составы электропоездов пятивагонные по 40 сидячих мест в каждом вагоне. В составе три секции: «золотая», для женщин и детей, а также обычные места (80% состава). Золотая секция занимает половину вагона и при движении в сторону «Jebel Ali» пассажиры находятся в головном вагоне и наблюдают за округой как машинист в обычных поездах. Это вызывает интерес, т.к. большая часть станций метро надземная и расположена на эстакаде. Секция для женщин и детей также занимает половину вагона. Станции метро оборудованы эскалаторами, а переходы — движущимися тротуарами (траволаторами). На всех станциях метро, в переходах и в поездах воздух кондиционирован и поддерживается на уровне 20°C. Платформы отделены от поездов прозрачными стенами с раздвижными дверьми.

Значительное место в сфере индустрии развлечений Дубаи занимает «Бурдж-Халифа» («Башня Халифа», до 2010 года называлась «Бурдж Дубай» — «Дубайская башня») — небоскрёб в Дубае высотой 828 метров при 163 этажах. С 21 июля 2007 г. башня является самым высоким сооружением в мире. Этажи с 1-го по 39-ый «Бурдж-Халифа» занимает отель Armani, дизайн которого разработал Джорджо Армани. На 43 и 76 этажах расположены тренажёрные залы, бассейны, смотровые площадки с джакузи. В здании самый высоко расположенный в мире ресторан Атмосфера («At.mosphere») — на 122 этаже на высоте 442 м. Здесь же самая высоко расположенная смотровая площадка — на 124 этаже на высоте 452 м. Воздух внутри здания не только охлаждается, но и ароматизируется с помощью специальных мембран. Стёкла не пропускают пыль и отражают солнечные лучи. В здании установлено 57 лифтовдвигающиеся со скоростью до 10 м/сек.

В акватории искусственного озера Бурдж Халифа площадью 12 га. располагается музыкальный фонтан. Фонтан длиной 275 м. состоит из 5 кругов разных размеров и 2 центральных

арок, а высота струи, достигающая 153 м, равна высоте 50-ти этажного здания. Дубайский фонтан оснащен более 6600 световых установок и 25 цветных прожекторов, которые создают более 1000 цветовых оттенков. Луч света, поднимающийся из фонтана, виден на расстоянии более 32 км и из космоса [17; 22].

Отметим, что большинство наиболее посещаемых городов мира и получающих наибольший доход от туризма – это столицы, которые располагают всеми необходимыми для традиционного туристам элементами инфраструктуры. По данным международной компании Master Card, составляющей ежегодный рейтинг самых популярных туристических направлений (Global Destinations Cities) в 2015 г. наиболее популярный туристический центр в мире – Лондон, за ним следуют Бангкок, Париж, Дубай, Стамбул, Нью-Йорк, Сингапур, Куала-Лумпур, Сеул и Гонконг. Из городов, получивших наибольшие доходы от туризма отметим Лондон, Нью-Йорк, Париж, Сеул, Сингапур, Барселона, Гонконг, Куала-Лумпур и Дубай [9].

Учитывая международный опыт и мировую туристическую практику последних десятилетий, можно предположить, что и в Молдове центром национального туристического кластера должна стать столица – Кишинев. Для этого в первую очередь необходимо сформировать современную политику продвижения инвестиционных проектов инновационно-привлекательных для потенциальных потребителей.

Следует отметить, что нормативно-организационная сторона процесса создания туристических кластеров не является определяющей. Она лишь формирует предпосылки инвестиционной привлекательности в инновационные туристские проекты. Недостатки в системе механизма стратегического управления формированием, развитием и укреплением потенциала зон (свободных или национальных туристических) и, соответственно, комплекса мер организационно-технического характера государственного влияния на процессы реализации нормативной базы приводят к деградации самого явления и отсутствию реальных значительных результатов при формировании кластеров и реализации концепции свободных зон в Молдове.

Так, в Китае, например, на фоне замедления темпов роста экономики наблюдается растущая динамика инвестиций в туризм. В 2014 году прямые инвестиции в туризм составили 106 млрд. долларов, увеличившись на 22% по сравнению с аналогичным показателем 2013 года [4]. В России органы государственной власти направляют значительные инвестиционные ресурсы на развитие туризма, учитывая, что доля туризма в мировой структуре ВВП составляет почти 10%, против 1,5% в России [11]. В этих целях формируются туристические кластеры [10], разрабатываются и реализуются государственные, федеральные и региональные программы развития туризма [2; 12].

Выводы. В мировой экономике туризм является крупнейшей отраслью сферы услуг. Развитие туризма, как и любого другого вида экономической деятельности требует значительных инвестиционных ресурсов. Однако туристические инвестиционные проекты в большинстве случаев носят инновационную, креативную направленности. Так, американская компания Las Vegas Sands затратила на строительство и обустройство туристическо-курортного комплекса Marina Bay Sands (Сингапур) 5,5 млрд долларов. Строительство отеля Мардан Палас 5* (Mardan Palace Hotel 5*, Antalya, Турция) с открытым бассейном площадью в 16 000 м² обошлось заказчику в 1,4 млрд. долларов. На строительство Burj Al Arab (отель «Парус» в Дубаи) ушло более одного миллиарда долларов. Самый большой в мире круизный лайнер Harmony of the Seas, вмещающий более 6 тыс. человек, обошелся в сумму около \$1 млрд. Таким образом, наиболее привлекательные инвестиционные инновационные проекты требуют значительных инвестиций и в условиях Молдовы могут реализовываться в основном с привлечением иностранных участников.

Однако в условиях Молдовы сегодня подобный механизм развития отраслей туризма не реализуется, что видно на примерах, кишиневских гостиницы «Националь», долгостроя гостиницы по проспекту Штефан чел Маре, республиканского стадиона и других объектов. Поэтому требуется обеспечить устойчивый приток иностранных инвестиций в сферу национального туризма Молдовы без коррупционной, волюнтаристской и некомпетентной составляющей.

Развитие туризма в мире и в Европе идет по пути формирования туристическо-рекреационных кластеров, обычно базирующихся на потенциале столиц (Лондон, Париж, Амстердам, Рим, Вена, Прага, Хельсинки и др.). Столица государства как правило располагает всеми необходимыми для традиционных туристов элементами инфраструктуры, что позволяет без особых проблем определять столицу как ядро кластера, формируя вокруг ядра и внутри его необходимые элементы туристических отраслей.

Нормативная база и регламентация механизмов создания кластеров формируют предпосылки инвестиционной привлекательности в инновационные туристские проекты. Однако реализация проекта кластерного развития туристической привлекательности столицы, представляет собой многогранный системный процесс, воплощение которого требует огромных ресурсов (интеллектуальных, трудовых, финансовых, материальных), что требует коренного пересмотра подхода правительства Молдовы и местных властей муниципия Кишинев к проблеме формирования и реализации инновационных проектов в туризме, в виде национального столичного туристического кластера.

В мировой практике широкое внедрение инновационных проектов в отдельных отраслях туризма обеспечивается за счет глубокого использования достижений науки (физико-химических процессов, географии, геологии, океанологии и др.), искусства (изобразительного, зрелищного, выразительного) и техники (новые материалы, образцы сложнейшей техники на транспорте, бытовая и вычислительная техника, средства связи и коммуникации и др.), применения информационных технологий (в системах поиска информации, учета, обеспечения безопасности, контроля технологических процессов и исполнения управленческих решений и др.) и т.д. Это требует сосредоточения более значительных усилий правительства Молдовы на оказании помощи и поддержки малому инновационному бизнесу в туристических отраслях.

Многофункциональная туристическая деятельность и разнородный состав ее участников формируют разносторонние и многогранные требования к инвестиционному обеспечению ин-

новационных туристических проектов. При этом в Молдове, в частности, это должны быть не отдельные, разовые и краткосрочные инвестиции, а система инвестиционного обеспечения инновационных процессов и процедур. Однако, по нашему мнению, действующая нормативная база в сфере туризма, инвестиций и инноваций страны, развития малого бизнеса не предполагает глубокой проработки внедрения инновационной составляющей инвестиционного процесса в отрасли туризма Республики Молдова и нуждается в совершенствовании, адекватном требованиям европейской туристической сферы.

В современных условиях стремление к развитию и продвижению национального туристического продукта на международной арене, базирующееся на европейских нормах и правилах, вызывает к жизни новые механизмы обеспечения данного процесса. Обычно требуются крупные инвестиции как в собственно процесс разработки, внедрения и развития туристического продукта, так и в социально-техническую инфраструктуру его реализации и продвижения на мировом туристическом рынке. Комплексное развитие территории и отраслей национального туризма, техническое оснащение предприятий туристической сферы современными машинами и оборудованием требуют создания соответствующих условий, обеспечивающих возможность не только нормального функционирования предприятий на европейском уровне, но также создание предпосылок устойчивого развития всех элементов туристической инфраструктуры и т.п.

Сегодня в Молдове отсутствует глубокая научно-обоснованная политика развития туризма. Она должна быть базироваться на учете международного опыта и мировой туристической практике последних десятилетий ведущих стран мира, где центрами национальных туристических кластеров является столица. Считаем целесообразным, чтоб и в Молдове национальная политика развития туризма базировалась на разработке и внедрении кластерного подхода, центром которого должна стать столица – Кишинев. Для этого в стране необходимо сформулировать современную политику продвижения инвестиционных проектов инновационно-привлекательных для потенциальных потребителей.

В условиях слабого национального финансирования туристической сферы Молдовы целесообразно развивать международные туристические проекты с соседними странами и со странами потенциальными потребителями молдавского туристического продукта, на условиях софинансирования или прямого иностранного финансирования туристических проектов, частно-государственного партнерства и т.д.

Проблемы, выявившиеся в Молдове в ходе реализации законодательства о зонах свободного предпринимательства, требует более осмысленного и широкого использования подобного законодательства других стран, необходимости конкретного участия государства в обеспечении функционирования этих зон, формирования зон не произвольно на базе одного-двух предприятий, а по технологическому кластерному принципу, основываясь на опыте передовых стран и в частности в туризме.

Библиография

1. Об организации и осуществлении туристической деятельности в Республике Молдова. Закон Республики Молдова №352 от 24.11.2006. // Monitorul Oficial, 2007, № 14-17. 02 февр.
2. Государственная программа Российской Федерации «Развитие культуры и туризма» на 2013 - 2020 годы. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: [http:// russiatourism. ru/ contents/ deyatelnost/programmy-i-proekty/](http://russiatourism.ru/contents/deyatelnost/programmy-i-proekty/).
3. Добраться до места. День принадлежит вам. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://www.uber.com/our-story/>
4. Китай за три года увеличит прямые инвестиции в туризм в 4,5 раза. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: [http:// ria.ru/ economy/ 20150119/ 1043185041. html# ixzz3 mm0y Yp2d](http://ria.ru/economy/20150119/1043185041.html#ixzz3mm0yYp2d).
5. Отель «Burj al Arab Jumeirah». [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: [https:// www. jumeirah. com/ru/hotels-resorts/dubai/burj-al-arab](https://www.jumeirah.com/ru/hotels-resorts/dubai/burj-al-arab).
6. Перспективы долевого экономики: готовы ли россияне делиться? 17.04.2015. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: [http://www.dw.com/ ru/перспективы-долевой-экономики-готовы-ли-россияне-делиться/a-18388681](http://www.dw.com/ru/перспективы-долевой-экономики-готовы-ли-россияне-делиться/a-18388681).
7. Российские авиакомпании предложат пассажирам халяльную еду. 31.12.2015. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: [http://www.infox.ru/ business/consumer/2015/12/31/Rossiyskiye_aviakomp.phtml](http://www.infox.ru/business/consumer/2015/12/31/Rossiyskiye_aviakomp.phtml)

8. Ростуризм запускает программу для мусульманских туристов «халяль-френдли». 9.12.2015. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: http://www.infox.ru/tourism/russia/2015/12/09/Rosturizm_zapuskayet.phtml
9. ТОП-10 самых посещаемых городов мира. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.atorus.ru/tourist/top10/article/2995.html>
10. Постановление Правительства Российской Федерации «О создании туристического кластера в СКФО, Краснодарском крае и Республике Адыгея» №833 от 14 октября 2010 года. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://rg.ru/2010/10/19/turizm-dok.html>.
11. Правительство России. Культура и туризм. Дмитрий Медведев принял участие в церемонии вручения премий Правительства в области туризма. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://government.ru/news/19268/>.
12. Федеральная целевая программа «Развитие внутреннего и въездного туризма в Российской Федерации (2011 - 2018 годы)». [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://russiatourism.ru/contents/deyatelnost/programmy-i-proekty/>.
13. AirBed And Breakfast Takes Pad Crashing To A Whole New Level. Aug 11, 2008. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://techcrunch.com/2008/08/11/airbed-and-breakfast-takes-pad-crashing-to-a-whole-new-level/>
14. Airbnb. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://ru.airbnb.com>.
15. Are you an Uber VIP? March 1, 2016. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://newsroom.uber.com/us-texas/dfwvip/>
16. Bellagio. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.bellagio.com/?&kbid=1010697&m=436>.
17. Burj Khalifa. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.burjkhalifa.ae/en/the-tower/ObservationDecks.aspx>.
18. Couchsurfing. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.couchsurfing.com/about/about-us/>.
19. Google Art Project. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://www.google.com/culturalinstitute/project/art-project?hl=ru>.
20. Marina Bay Sands. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.marinabaysands.com/hotel/offers>.
21. Royal Caribbean International. Harmony of the Seas. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.royalcaribbean.com/harmonyoftheseas>.
22. The Dubai Mall. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://www.thedubaimall.com/en/index.aspx>.

23. Trade in commercial services. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: https://www.wto.org/english/res_e/statistics/tradeserv_statistics.htm.
24. Uber is testing a loyalty program that rewards riders with free trips. May 24, 2016. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <https://techcrunch.com/2016/05/24/uber-is-testing-a-loyalty-program-that-rewards-riders-with-free-trips/>
25. World Tourism Organization UNWTO. Exports from international tourism rise to US\$ 1.5 trillion in 2014. Press Releases No.:15029. 15 Apr 2015. [Просмотрен 27 мая 2016] Доступен: <http://media.unwto.org/press-release/2015-04-15/exports-international-tourism-rise-us-15-trillion-2014>.

DEZVOLTAREA TURISMULUI ÎN ALGERIA

Michel BRADOU, profesor, Algeria

Rezumat

Algeria ar trebui să fie una dintre cele mai importante obiective turistice din regiune, grație potențialului său natural, inclusiv Sahara, al doilea cel mai mare deșert din lume. Patrimoniul arheologic și cultural nu este o excepție. Dar, turismul este acum departe de a fi un sector-cheie. La nivelul Mediteranei, Algeria rămâne un exemplu negativ în ceea ce privește condițiile de primire pentru turiști. Turcia, Spania, Tunisia, Egipt au devenit atracții turistice mai solicitate, fiind cu un patrimoniu istoric mai sărac decât al Algeriei. Acest lucru este inacceptabil. De asemenea, apar semne de întrebare privind motivele pentru care destinația Algeria nu există în cataloagele internaționale. De multe ori, autoritățile publice au menționat lipsa infrastructurii (hoteluri, stațiuni turistice), în special, pentru regiunile nordice ale țării. Acest factor este departe de a fi suficient pentru a declanșa turismul cât de mic. Aceste motivații au fost aduse de către un nume important în industria hotelieră din Algeria, și anume șeful Eden Group, Karim Cherif.

Cuvinte-cheie: turism, agrement, distracție, potențial, infrastructură, unități de cazare, servicii, atractivitate, imagine

DÉVELOPPEMENT DU TOURISME EN ALGÉRIE

Résumé

L'Algérie devrait être une des principales attractions touristiques dans la région de par ses

potentialités naturelles, notamment le Sahara, le deuxième plus grand désert au monde. Le patrimoine archéologique et culturel n'est pas en reste. Mais le tourisme est aujourd'hui loin de constituer un secteur névralgique. A l'échelle de la Méditerranée, l'Algérie reste le mauvais exemple en termes de conditions d'accueil des touristes. Turquie, Espagne, Tunisie, Egypte, des pays pourtant moins riches en patrimoine et en histoire que l'Algérie, sont devenus ces dernières années de véritables attractions touristiques, captant y compris des touristes algériens. Ce qui est inadmissible, selon des professionnels dénonçant cette situation d'inertie en Algérie. Ils s'interrogent d'ailleurs sur les raisons qui font que la destination Algérie n'existe pas encore sur les catalogues internationaux. Souvent,

les autorités publiques évoquent le manque d'infrastructures (hôtels, complexes touristiques), notamment pour les régions du nord du pays. Ce facteur est loin de justifier à lui seul la faiblesse du secteur touristique. Et pour cause, les explications fournies hier par un important acteur de l'hôtellerie en Algérie, à savoir le patron d'Eden Groupe, Karim Chérif.

Mots-clés: tourisme, loisirs et de divertissement, le potentiel, l'infrastructure, l'hébergement, les services, l'attractivité, l'image

L'Algérie est le pays le plus grand du continent africain et le 10e pays le plus grand au monde en termes de superficie totale. Situé en Afrique du Nord, une des principales attractions touristiques est le Sahara, le deuxième plus grand désert au monde¹. Quelques dunes de sables peuvent atteindre 180 mètres de hauteur. Cet État est membre de l'Organisation mondiale du tourisme depuis 1976 mais le tourisme en Algérie n'en est pourtant qu'à ses débuts. Les revenus liés au tourisme ne dépassent pas les 10 % du produit intérieur brut selon le rapport "Faits saillants du tourisme" de l'Organisation mondiale du tourisme publié en 2014, l'Algérie est la 04e destination touristique en Afrique en 2013 avec 2,7 millions de touristes étrangers⁴, et occupe la 111e position sur la scène du tourisme international, selon le Conseil mondial du tourisme et du voyage (WTTC), basé à Londres. Le secteur du tourisme en Algérie représente 3,9 % du volume des exportations, 9,5 % du taux des investissements productifs et 8,1 % du Produit Intérieur Brut.

Les événements tragiques du début des années 1990 ont retardé le développement des infrastructures et découragé bon nombre de touristes d'y séjourner. Cependant la tendance tend à s'inverser⁵ avec un retour des étrangers, principalement un tourisme d'affinité venu de France. On note par exemple une augmentation de 20 % de touristes entre 2000 et 2005.

Les principaux concurrents sont les pays du pourtour méditerranéen dont la majorité a développé une économie fortement basée dans ce secteur.

Politique touristique de l'état. Un projet développé lors des "Assises Nationales et Internationales du Tourisme" a vu le jour prévoyant une nouvelle dynamique d'accueil et de la gestion du tourisme en Algérie. Ce projet est appelé (Horizon 2025). Les

investisseurs étrangers, principalement français, se positionnent pour dominer le marché, axé principalement sur une clientèle d'affaire. Une première campagne de publicité consacrée à l'industrie a été réalisée pour attirer les investisseurs comme la clientèle étrangères, ainsi que des mesures concrètes telles que conférences, salons professionnels ou commissions.

Le footballeur international Zinédine Zidane a également été mis à contribution pour un nouveau spot publicitaire réalisé cette fois sous l'égide de l'opérateur de téléphonie, Wataniya Telecom Algérie, destiné à une clientèle individuelle⁸.

Un Plan Qualité Tourisme Algérie a été adopté par le gouvernement mais à la fin de l'année 2010, seulement 10 % des structures touristiques en Algérie ont adhéré à ce programme. Les investisseurs restent intéressés par le potentiel du pays, ainsi que les hautes autorités puisque le représentant du secrétaire général de l'Organisation mondiale du tourisme (OMT), Frédéric Perret, a déclaré lors de la conférence du Salon International du Tourisme et des Voyages tenu en Algérie en 2010, que le secteur du tourisme algérien a un potentiel important grâce à « ses plages méditerranéennes, son fascinant Parc national du Djurdjura, ses trésors humains, culturels et historiques. » Dans le cadre de la politique de développement du tourisme, des 'Eductour' sont régulièrement organisés pour la presse nationale et internationale. La Longueur du réseau routier algérien est de 112 696 km. Les distances par voie terrestre sont longues et limité mais un projet d'autoroute Est-Ouest est en cours de réalisation. Le réseau routier bitumé non autoroutier est dense avec la plus forte densité en Afrique (107 000 km de routes.) Le nord reste mieux fournit que le Sud. Le bus demeure le premier moyen public de locomotion terrestre, suivi du train et du taxi. Au Nord du pays, les réseaux de bus et de taxis sont bien développés avec des liaisons régulières entre les principales villes. Le parc automobile algérien est évalué à 3 millions de véhicules. Il est en constante augmentation.

L'Algérie dispose de 33 aérodrômes dont 13 à vocation internationale, le plus important est l'Aéroport d'Alger - Houari Boumédiène. La compagnie aérienne nationale Air Algérie, domine quant à elle le marché du transport aérien qui compte depuis son

ouverture à la concurrence 08 autres compagnies privées. Elle s'occupe de plusieurs lignes vers l'Europe, l'Afrique, le Canada, la Chine, le Moyen-Orient. Plusieurs compagnies aériennes étrangères ont des vols vers l'Algérie telles que : Tunis-air, Royal Air Maroc, Airfrance, Alitalia, Aigle Azur, Lufthansa, Turkish Airlines, British Airways, JetAirFly, Iberia, Air Malta, Air Méditerranée, Qatar Airways, Emirates, Royal Jordanian, TAP Portugal, Saudia, Egypt Air, Vueling.

L'Algérie dispose de 13 Ports. L'Entreprise nationale de transport maritime de voyageurs Algérie Ferries est un des acteurs du transport maritime en Algérie. Plusieurs Ferry font la liaison des passagers vers les côtes européennes. L'Algérie dispose d'un réseau de voies ferrées de plus de 4 500 km dont une partie est électrifiée. Les liaisons ferroviaires les plus fréquentes sont situées le long de la côte et desservent toutes les principales villes portuaires. Le sud est relié par deux lignes, dont Béchar à l'Ouest du pays et Touggourt à l'Est du pays sont les stations les plus méridionales. Elle dispose de 200 Gares. Le parc hôtelier algérien est en deçà des forts besoins exprimés. L'objectif de l'Algérie à l'horizon 2015 est d'accueillir 2,5 millions de touristes, et à ce propos un vaste plan d'investissement et de réhabilitation des établissements hôteliers est en cours. Beaucoup de chaînes hôtelières internationales ont signé des contrats pour la construction de nouvelles infrastructures hôtelières et le management des hôtels déjà existants.

Le parc hôtelier algérien est constitué de 1.136 établissements totalisant 96.500 lits:

- Hôtellerie urbaine soit 673 établissements totalisant 47511 lits.
- Hôtellerie balnéaire soit 217 établissements totalisant 31238 lits.
- Hôtellerie saharienne soit 185 établissements totalisant 11548 lits.
- Hôtellerie thermique soit 47 établissements totalisant 5095 lits.
- hôtellerie climatique soit 14 établissements totalisant 1108 lits.

Ces infrastructures touristiques sont réparties comme suit:

- 64 établissements publics pour 18.000 lits.
- 37 établissements appartenant à des collectivités locales pour 2.400 lits.
- 07 établissements mixtes (public-chaînes internationales) pour 4.000 lits.

- 1028 établissements privés pour 72.100 lits.

Répartition des hôtels et établissements assimilés par catégorie (CAT) d'établissement En 2004						
6 ^e CAT (Sans)	5 ^e CAT (*)	4 ^e CAT (**)	3 ^e CAT (***)	2 ^e CAT (****)	1 ^{re} CAT (*****)	Total
851	42	62	67	22	13	1057
Répartition de la capacité hôtels et établissements assimilés par catégorie (CAT) d'établissement						
6 ^e CAT (Sans)	5 ^e CAT (*)	4 ^e CAT (**)	3 ^e CAT (***)	2 ^e CAT (****)	1 ^{re} CAT (*****)	Total
4 590	3 383	14 857	5 415	2 315	51 474	82 034
Répartition de la capacité hôtelière par vocation						
Urbain	Balnéaire	Saharien	Thermal	Climatique	Total	
48 680	21 710	4 431	5 742	1 411	82 034	

Source: Office national des Statistiques (Algérie) et Ministère du tourisme & de l'Artisanat

Principaux points d'intérêt

L'Algérie bénéficie d'atouts naturels importants tels que ses plages en général encore à l'état sauvage, des paysages et des zones comme le Sahara algérien. L'Algérie compte 10 parcs nationaux parmi lesquels le Parc culturel du Tassili (100 000 ha) ou le Parc culturel de l'Ahaggar (Hoggar) (380 000 ha). Les amateurs de randonnées ont accès aux vastes montagnes de Kabylie. Malgré ce que l'on pense, l'Algérie dispose aussi d'un domaine skiable à Tikjda ainsi que des stations thermales. Sur le plan architectural, on peut noter de fortes influences berbère, arabe, espagnole et française consécutive à la colonisation mais aussi des œuvres plus contemporaines. La grande poste d'Alger reste un monument remarquable de type néo-mauresque, œuvre de Jules Voinot et Marius Toudoire. La Casbah d'Alger est également un lieu de visite classé au patrimoine mondial de l'UNESCO.

Au moins de 137 projets touristiques, comprenant des hôtels et des complexes, sont prévus à Alger pour porter l'offre à 25.000 nouveaux lits. "Une offre de 25.000 nouveaux lits sera disponible

prochainement à Alger contre 19.000 actuellement grâce à 137 projets de construction d'hôtels et de complexes touristiques", a indiqué le ministre lors de l'inauguration de cinq (5) hôtels privés, qui ont sollicité un classement de 2 à 4 étoiles. Selon le directeur du tourisme de la wilaya d'Alger, Salah Bouakmoum, les nouveaux hôtels disposent chacun d'une capacité d'accueil allant de 26 à 140 chambres avec une offre de 600 nouveaux lits, permettent la création de 350 emplois. Cinq autres projets d'hôtels sont en cours de finalisation et seront inaugurés avant la fin de l'année à Alger, qui dispose actuellement de 172 hôtels avec une capacité de près de 20.000 lits. 75 hôtels sont déjà classés définitivement alors que les autres dossiers sont en étude. Cinq hôtels sont classés 5 étoiles, 2 de 4 étoiles, et 18 de 3 étoiles alors que les autres sont de moindre importance. Les hôtels inaugurés mardi par M. Amar Ghoul sont le ST hôtel à l'avenue Krim-Belkacem à Alger-centre, Lala Doudja à Hydra, Le Soltane et Africa Nova à Hussein Dey ainsi que le Best Night à Bab Ezzouar.

Bibliographie

1. Les cinq axes de développement du tourisme en Algérie, selon Amar Ghoul. [http://www.aps.dz/economie /25020-une-offre-h%C3%B4teli%C3%A8re-de-25-000-nouveaux-lits-sera-disponible-prochainement-%C3%A0-alger](http://www.aps.dz/economie/25020-une-offre-h%C3%B4teli%C3%A8re-de-25-000-nouveaux-lits-sera-disponible-prochainement-%C3%A0-alger)
2. Participation de l'Algérie à la 22ème édition du MIT à Tunis. <http://www.aps.dz/economie/39855-participation-de-l-alg%C3%A9rie-%C3%A0-la-22%C3%A8me-%C3%A9dition-du-mit-%C3%A0-tunis>
3. Tourisme: quelques 1.400 projets en cours de réalisation à travers le territoire national. [http://www.aps.dz/economie/39473-tourisme-quelques- 1-400-projets-en-cours-de-r%C3%A9alisation-%C3%A0-travers-le-territoire-national](http://www.aps.dz/economie/39473-tourisme-quelques-1-400-projets-en-cours-de-r%C3%A9alisation-%C3%A0-travers-le-territoire-national)

**PARTICULARITĂȚILE DEZVOLTĂRII
ECONOMIEI MONDIALE ÎN
CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII**

**Materialele Conferinței științifico-practice internaționale,
15 aprilie 2016**

**PECULIARITIES OF WORLD ECONOMIC
DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS
OF GLOBALIZATION**

**International scientific-practical conference materials,
April 15th, 2016**

Formatul A5. Coli editoriale 24,40 Tirajul 100 ex.
PRINT-CARO SRL, 2016
MD-2049, m. Chișinău,
str. Astronom N. Donici, 14
tel/fax /373 22/ 93-16-53